

SEXAGINTA - QVINQVE
PROPOSITIONVM

A SANCTISSIMO D. N.
 INNOCENTIO PAPA XI.
 PROSCRIPTARVM

Per distributas Disputationes
 solida, & clara

CONFVTATIO.

Cum resolutione plurium dubiorum ad earundem Propositionum materias pertinentium.

A V T H O R E

P.F. BARTHOLOMÆO RICCIO

NEAPOLITANO

Ordinis Eremitarum S.P. Augustini, Sacrae Theologiae Magistro, & Professore.

*Regij Neapolis Theologorum Collegij
 olim Decano.*

NEAPOLI, Typis Io: Francisci Paci 1687.

SVPERIORVM FACVLTATE.

MO
EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPI

IOANNI GVALTERIO
S.R.E. CARD. S. LVSIO

M. F. Bartholomæus Riccius Augustinianus.

AGNVS ille Augustinus
(consultò oùm ad Te, E-
minentiss. Princeps, scribo,
ab hoc augusto nomine exordior, in
quod multo deuotionis affectu inar-
descis) Augustinus, inquam, cùm a se
adolescente conscriptos de Apto. &
Pulchro libros Icherio Romanæ Vr-
bis Oratori dicaret, qui de facie sibi
notus non erat, eius doctrinæ fama se
permotum asserit, qua rerum ad Sa-
pientia⁴ studium pertinentium scien-
tissimus ille ferebatur. Ita & Ego, cùm

Cōf.
14.

nonnullo ab hinc annò meos hosce
conceptos fētus nomini tuo sacrādos
destinarem, quamuis nullo vſu, aut
impensæ ſeruitutis opere Tibi notus,
tui fama me permotum veriffimè di-
xerim. At qua fama? Ea nimirum, qua
nulli in terris contingere poſſit illu-
ſtrior. Sic enim illa: Omni Te, & in-
tellectualium, & moralium virtutum
genere ornatiffimum, eaque in vno
collecta, & completa, quæ in plures
diuiſa ſingulis ſufficerent ad ſplēdo-
rem. Addit, meritis tuis, ſicut reme-
tiendis fortunam, ita & explicandis ſe
imparem fore, centumq; quas iactat,
linguas, oraq; centum in hac re bal-
butientes ſe experiri, & anguſta. In
his perfectæ, conſummataq; Sapientiæ

vi-

video laudem, atq; adeo humanæ in
terris felicitatis terminū, quem Tibi
sūmo Dei munere contigisse testatur
Vrbs simul, & Orbis. Validioribus
ergo motiuis nūc Ego impulsus sum,
quàm tunc Augustinus; sortem etiam
nactus clemētiorem, ut, Te interim ex
amplissimo, ac grauissimo a Breuiū
secretis munere, in quo publica A-
postolicæ Sedis lingua, & vox esses,
ad Cardinalatus fastigium euecto, nō
minus quidē benignus, sed tamen au-
gustior mihi patronus adesses. Verūm
Augustini illi libri aptissimi sine du-
bio erant, & pulcherrimi; & tamen
pro magno, ut ait, ipsi erat, si illi vir o
innotescerent, quos si probaret, magis
iple flagraret; si verò improbaret, sau-

cia-

ciarètur cor suum. Ego verò, et si pro
maximo habeam, si sapientissimos
oculos tuos ad ineruditas hæc pagi-
nas flectere digneris, id quod etiã eni-
xè precor, tamen siue approbes, siue
improbes, æquale me cum gaudio
lucrum reportaturum spero, vel de
erroris redargutione correctus, vel de
veritatis approbatione confirmatus.
Verùm, cùm, quemadmodum et hæc
ipsa Epistola, ubiq; illè ferant Augus-
stinum, sicut eius asserta Te proba-
turum non dubito, ita et meos labores
boni consulturum confido. Suscipe
igitur humilem; sed ardentem tuæ
virtutis, ac dignitatis veneratorem,
meque inter tuos clientes adscribere
dignare.

SAPIENTI LECTORI.

LVRES de eadem re a diuersis conscribi libros, utile censet Augustinus, ut veritas, qua uno modo dicta, vel non capitur, vel non suadet, alio modo exposita recipiatur.

Quamuis ergo super Propositionibus, contra quas nunc scribo, nonnulli prodierint libri (quorum iudicium Sapientibus remitto) tamen fortasse, & hic meus labor non erit inutilis. Verum res talis, ac tanta est, de qua agitur, ut numquam satis de ea videri possit dictum. Qua enim corruptio, qua labe Christiana vita eruptura non esset, si Propositiones illae, ut vera inducerentur in mores, id quod sapienter, & videri, & monuit. s. m. Alexander VII. in Proemio prioris sui Decreti. Etenim, cum aliquando ex peruerso iustificationis per solam Fidem dogmate Sacramentalis Confessio ab Vrbe Augustana esset explosa, ea vitiorum lues irrupit, ut Senatus Carolum V. Caesarem rogandum putauerit, ut quia Diuina, & Ecclesiastica Iura ab Hereticis contemnebantur, eam Confessionem Imperialibus Legibus ipse sanciret. At nescio, ne fœdior, ac horribilior Christiana disciplina euersio ex illis Propositionibus timenda sit, aduersus quas, nec ipsum Peniten-

tia

tie Sacramentum ullius roboris esset, utpotè, quo se indigere non credunt, qui eas sequuntur. Quāvis enim fortasse ex una vel altera ex illis nō tantum malum timendum nō sit, ex uniuersis tamen omnino crumperet. Utile ergo est, immo pro honoris Dei, & animarum salutis zelo commendabile, ut quisque pro modulo suo ad eas, tamquam teterrimam pestem, abigendas, & fugandas aliquid conferat. Quamuis enim grauiissimo inuiolabilis Apostolica auctoritatis pondere pressa iaceant, atque prostrata, quia tamen pro conditione humani ingenij, quod in suo sensu abundat, magis mouere solet ratio suadens, quam auctoritas premeus, & potius ueritas exposta, quam credulitas imperata, etiam rationibus suis profligandæ. Verum ijs, qui in hac re operam suam præstare uoluerint, id maxime præ oculis habendum censeo; hic .s. non de purè speculabilibus, in quibus nullum adsit periculum peccati, nec de simplicibus inter particulares Scholas, seu Doctores controuersijs, sed de doctrinis agi a Sede Apostolica, ut scandalum, & animarum perniciem inferentibus reiectis, & damnatis. Quare non futilibus, aut sophisticis, non obscuris, licet subtilibus, non speciem potius, quam vim habentibus, non de longè tractis, aut dissitis paritatibus, siue comparisonibus, non ex incertis principijs

(etc.

(etenim ex his enervaretur vis damnationis, quasi
 talibus fundamentis innixa) sed solidis, graui-
 bus, perspicuis, certò concludentibus argumentis
 agendum; maximè verò Sacrarum Litterarum,
 & probatissimorum Patrum sententijs, sacrisque
 Iuribus. Quod quidem Ego, quantum potui, per-
 ficere conatus sum, maximè in Augustini vesti-
 gandis, atque tradendis sensibus, quem Christia-
 na Sapientia parentem veneratur Ecclesia. An
 verò sim assequutus, Tu, Sapiens Lector, iudi-
 cabis. In id verò maximè incumbo, ut conclusio-
 nes ad prima, & per se nota principia referam,
 tum quia aliter scientia constare non potest, ut
 Aristoteles tradit Poster. 1., tum quia ex princi-
 pijs constitutis, & firmatis omnes in particulari-
 bus materijs difficultates expediri possunt, &
 enodari. In qua re plurimum Summistarum, siue
 Casuistarum diligentiam desiderari cognoui, qui
 vix aliquando ad ea reducentes, immo ex parti-
 cularibus tantum singula cuiusque materia di-
 scurrentes, nec perfectam tradunt doctrinam,
 nec alijs dubiis dilucidandis facem preferunt;
 quinimmo non rarò contradictionibus implican-
 tur. Ab ijs tamen citandis ferè abstineo; tum quia
 propter eorum numerum in eis euoluendis
 multum temporis infumendum fuisset, quod, ut
 arbitror, vilius rebus ipsis inspiciendis impendi-

tur; tum quia non pugnandum est número militum, sed vi rationum. Ethnicarum sententias, & facta induco, tum ad ubertatem doctrinae, & legentium eruditionem, vel iucunditatem, tum, maximè ad acrius pupugendos Authores, vel, si qui sunt, sectatores Propositionum, qui eas in Ecclesia Christi dogmata tradant, vel sequantur, quae & ipsi Ethnica impietati falsa visa sunt, & reijcienda. Caterum non solum ipsas Propositiones directè impugno, verum etiam plures difficultates, & dubia, quae ad earum materiam pertinent, moueo, & resoluo pro maiori, & clariori rerum intelligentia. Controversiam de Licito, vel Illicito usu Probabilitatum spectantem ad primas quatuor Propositiones, simulque Disputationem contra I. X. Propositionem in meo Opere de Actibus Humanis edideram; sed ad integram omnium Propositionum confutationem denuò eas edere oportuit, quae tamen castigatiores prodeunt, ac pleniores. Cum autem pleraque a me in hoc Opere contra Recentiorum scita definiantur, de duobus te rogatum velim, candide Lector. Primum, ne novitatis, nominisque captandi studio me id facere credas. Non enim nouaculo; immo ab alijs cusa reijcio: Rexoco autem antiquam, venerandamque Patrum, grauiorumque Scholasticorum

*sticorum doctrinam, qua ex inducta nouitate
 uel iacet, uel minus placet. Secundum: Ne
 improbes, immo nec probes, antequam legeris,
 & ne ad legendum praiudicatus, ut Tullius
 ait, accedas. Etebim Iudicis, quem te, &
 opto, & constituto, non modo Authoritatem,
 sed etiam nomen amittes, nisi ex ipsa causa
 iudicaueris, aut si iudicia iam pridem facta at-
 tuleris, ut idem dicit. Si autem propterea
 quod contra torrentem, ut dicitur, Receptiq-
 rum conor, & pergo, me putas improbandum,
 considera, ne, & hic locum habeat illud E-
 xodi 23.: Ne sequaris turbam ad faciendum
 malum, nec in iudicio plurimorum acquiescas
 sententiæ, ut a vero deuies. Et illud *Ænigma-
 ticum Pythagora apud Beatum Hieronymum
 lib. 3. Apologia contra Rufinum: Per viam pu-
 blicam ne ambules; id est, ne multorum se-
 quaris errorem. Boni consule, frueri, &
 vale.**

Pro. A
 Cluen-
 tio Ha-
 bito.

C E N S U R A.

Opus inscriptum : *Sexaginta quinque Propositionum, &c. Confutatio* ab Adm. R. P. Magistro Fr. Bartholomæo Riccio Neapolitano elaboratum iussu P. V. Reuerendissimæ diligenter euolui. Nihil in eo contra Fidem, aut bonos mores deprehendi; sed omnia summo ingenio, ac pari subtilitate scripta reperi. Dat. 29. Octobris 1686.

*Fr. Fridericus Nicolaus Gauardus
S.T.M., ac Collegij Neapolitani
Regens.*

Iussu

I Vssu Reuerendissimi Patris Magistri Fulgentij. Tradalloni a Monte Elparo, &c. totius Ordinis Eremitarum S. P. Augustini Prioris Generalis, ea, quę par est, attentione, ac diligentia perlustravi Tomum, cui Titulus: *Sexaginta quinque Propositionum a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XI. proscriptarum solida, & clara confutatio*, compositum per Admodum Reuerendum Patrem Magistrum Fratrem Bartholomæum Riccium Neapolitanum, eiusdem Ordinis Eremitarum Sacrę Theologię Doctorem, ac Professore, eumque talem deprehendi, qui non tantum nihil Fidei Orthodoxę, bonisque moribus includat contrarium, immo intricatissimas Theologicas Propositiones tanta claritate elucidatas, solidissimęque S. Romanę Ecclesię, ac Patrum Doctrina firmatas, vt absolutissimum opus cęseri debeat; cum eius Author non solum alijs iam editis conspicuus, verum in hac ingenti perplexarum quęstionum difficultate summam claritatem, ac sublimitatem adhibeat. Dignissimum igitur iudico, vt publica luce, & prelo honoretur; ut potę, quem incipientibus Casuistis plurimum necessarium, & Proficientibus Theologis vtilem, Perfectis verō iucundissimum fore censeam: In cuius rei Fidem, &c. Datum Neapoli die 27. Octobris 1686.

*Fr. Augustinus Castello Hybernus Collensis, Ord.
Er. S. P. Augustini in Regali Conuentu S. Io-
ann. ad Carbonariam Magister Regens.*

Ma-

*Magister Fr. Fulgentius Traualloni à Monte
Elparo Georginas totius Ordinis FF. Ere-
mit. S. P. N. Augustini Prior
Generalis.*

Cum Opus, quod inscribitur : *Sexaginta
quinque Propositionum a Sanctissimo
D. N. damnatarum confutatio*, a Reu. P. F. Bar-
tholomæo Riccio Neapolitano nostri eiusdem
Ordinis Sac. Theologiæ Magistro per viros a no-
bis deputatos recognitum, probatum, publica que
luce dignum habitum sit, præsentium tenore, no-
striq; muneris auctoritate facultatem, quantum ad
Nos spectat, ipsum imprimendi concedimus, &
impertimur. Dat. Romæ die 9. Nouembr. 1686.

*Frater Fulgentius Traualloni Prior
Generalis Ind.*

Nostri muneris affixo Sigillo.

Reg. lib. 2.

Re-

REVERENDISSIME DOMINE.

Et si non pauci, Reuerendiss. Domine, immo plures conati sint in ludein emittere Tractatus contra Propositiones a SS. D. N. Papa Innocentio XI. feliciter regnante damnatas, id tamen nullus feliciori calamo, excellentiorisque doctrinae artificio praestitit, quam R. A. P. Fr. Bartholomaeus Riccius eximius noster Sacrae Theologiae Magister. Testes sunt, & omni exceptione maiores confutationes Propositionum, quas nostra in Aula expressit, & typis mandare decreuit titulo inscripto: *Sexaginta quinque Propositionum, &c.*, quas de mandato Reuerendiss. Dominationis Vestrae diligenter euolui, & quam iucundè propter egregiam styli elegantiam, & profundam eruditionem & sacris litteris, probatissimisque Patrum monumentis haustam, quam in eisdem cum fidei puritate, & morum integritate me reperisse attestor; cumque vberimos fructus legentibus omnibus, pijs praesertim, ac timoratis viris afferre possint ad opinionum laxitates confutandas, Opus dignissimum est, ut publica lucis vsura fruatur. Ita censeo. Dat. Neapoli in Regio S. P. Augustini Cenobio hac die 10. Nouembrijs 1686.

*Reuerendiss. virtutum tuarum
cultor deuotiss.*

Fr. Nicephorus Sebastus Ord. Er. S. Augustini,
& Regij Neap. Collegij S. Th. Mag., Archiep.
Curiae Examinator Synodalis, itemq; Libro-
rum Cenfor, S. Officij de Vibe in Regno, ac
eiusdem S. Congr. Indicis Consultor.

Stante supradicta relatione Imprimatur.

F. VERDE VIC. GEN.

E C-

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

GIo: Francesco Paci Stampatore di libri in questa fedelissima Città, supplicando espone à V. E. come desidera stampare vn' Opera intitolata: *Sexaginta quinque Propositionum a Sanctissimo D. N. Innocentio Papa XI. proscriptarum, Authore P. Fr. Bartholomao Riccio Neapolitano Ordinis Eremit. D. Augustini*. Per tanto supplica l' Ecc. Sua commettere la reuisione di quella a chi più li aggrada: che lo riceuerà dall' Ecc. Sua a gratia, vt Deus.

Rep. Pater Aloysius Albertinus videat, & in scriptis referat.

Carillo R. Miroballus R. Iacca R. Prouenzalis R.

*Ill. Marchio Chrispani
non interfuit.*

EXCELLENTISSIME PRINCEPS.

LVstrau iussu Excellentie Tuz Librum, cui titulus: *Sexaginta quinque Propositionum a SS. D. N. Innocentio Papa XI. proscriptarum, Authore P. Fr. Bartholomao Riccio Neapolitano Ordinis Eremit. S. P. Augustini*, in quo nil prorsus animaduerti, quod vel Regie Iurisdictioni, vel moribus obstat. Typis igitur mandari poterit, si ita Excellentie Tuz visum fuerit. Neapoli 4. Nouembris 1686.

Excellentie Tuz

*Omni obsequio addictissimus Famulus
Aloysius Albertinus Soc. Iesu.*

Imprimatur. Verum in publicatione seruetur Regia Pragm.

Soria Reg. Miroballus Reg. Iacca Reg.

*Speci. RR. Carillo, & Prouenzalis
non interfuerunt.*

IN-

INDEX

DISPUTATIONVM, ET CAPITVM,

D	<i>ecretum Sanctissimi D.N. contra 65. Propositiones.</i>	pag. 1
	Disputatio I. Contra primas quatuor Propositiones.	
Cap. 1.	<i>Explicatur quid sit Opinio, quid Probabile.</i>	7
Cap. 2.	<i>Ostenditur illicitus Vsus Probabilitatum autoritatibus, & exemplis Diuinarum Scripturarum, & ex Patribus.</i>	15
Cap. 3.	<i>Ostenditur illicitus Vsus Probabilitatum ex Sacris Iuribus, Decretisque Pontificum.</i>	22
Cap. 4.	<i>Ostenditur illicitus Vsus Probabilitatum ex ratione.</i>	38
Cap. 5.	<i>Soluuntur Argumenta pro licito usu Probabilitatum.</i>	65
	Disputatio II. Contra Propositionem V.	
Cap. 1.	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	93
Cap. 2.	<i>Soluuntur Argumenta pro damnata Propositione.</i>	100
	Disputatio III. Contra Propositionem VI.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	107
	Disputatio IV. Contra Propositionem VII.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	108
	Disputatio V. Contra Propositionem VIII.	
Cap. 1.	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	110
Cap. 2.	<i>Soluuntur Argumenta pro Propositione.</i>	116
	Disputatio VI. Contra Propositionem IX.	
Cap. 1.	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	118
Cap. 2.	<i>Soluuntur Argumenta pro Propositione, & ostenditur, nuptias non esse institutas secundario in remediū libidinis.</i>	124
Cap. 3.	<i>An exercere cum coniuge copula propter fornicationē vitā- dā sit idē, ac illā exercere propter libidinē siue voluptatē.</i>	138
Cap. 4.	<i>An oscula, & tactus inter coniuges sola voluptatis gratia sint peccata.</i>	141
Cap. 5.	<i>An in copula venialiter peccaminosa sit etiam veniale emittere semen extra vas.</i>	142
	Disputatio VII. Contra Propositionem X.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	144

SSS

Di-

Disputatio VIII. Contra Propositionem XI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	150
Disputatio IX. Contra Propositionem XII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	152
Disputatio X. Contra Propositionem XIII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	154
Disputatio XI. Contra Propositionem XIV.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	157
Disputatio XII. Contra Propositionem XV.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	160
Disputatio XIII. Contra Propositionem XVI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	163
Disputatio XIV. Contra Propositionem XVII.	
Cap. 1. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	168
Cap. 2. <i>Quoties, & quando repetendus sit Fidei actus.</i>	171
Disputatio XV. Contra Propositionem XVIII.	
Cap. 1. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	173
Cap. 2. <i>An possit aliquando esse licita simulatio falsa Fidei, siue Religionis, utpote Iudaismi, aut Mahometismi.</i>	174
Disputatio XVI. Contra Propositionem XIX.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	178
Disputatio XVII. Contra Propositionem XX.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	180
Disputatio XVIII. Contra Propositionem XXI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	184
Disputatio XIX. Contra Propositionem XXII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	187
Disputatio XX. Contra Propositionem XXIII.	
Cap. 1. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	190
Cap. 2. <i>Ostenditur, nulli dari auxilium necessarium ad seruandam legem, & charitatem habendam, nisi habenti Fidem in Christum, ideoque Fidem in Deum ex testimonio creaturarum non sufficere ad iustificationem.</i>	194
Cap. 3. <i>Probatur idem ex sacris litteris, & Augustino.</i>	196
Cap. 4. <i>Ostenditur, sine auxilio gratia per Christum, neque per actus entitatum naturales posse vinci mundum siue seruare legem.</i>	

gem, aut diligere Deum super omnia; & distinctio actuum inter entitativè naturales, & supernaturales circa eadem obiecta formalia enervitur.

206

Cap. 5. Evertuntur fundamenta, quibus innititur distinctio actuum inter entitativè naturales, & entitativè supernaturales erga eadem obiecta formalia; & ostenditur etiam amorem concupiscentiæ Dei super omnia non posse haberi ex viribus naturæ. 217

Cap. 6. Ostenditur, non posse solis viribus voluntatis diligere Deum super omnia, ut auctorè naturæ, vel beatitudinis naturalis. 225

Cap. 7. Differitur de doctrina D. Thomæ & Egidij, quòd creatura rationalis naturali dilectione diligat Deum supra se. 231

Cap. 8. Solvuntur Argumenta pro inclinatione naturali creature ad amandum Deum supra se. 239

Cap. 9. Solvuntur Argumenta pro damnata Propositione. 245

Disputatio XXI. Contra Propositionem XXIV.

Cap. 1. Ostenditur falsitas Propositionis. 252

Cap. 2. Ostenditur, levitatem materiæ non semper alleviare peccatum, aliquando & gravare. 256

Cap. 3. Solvuntur Argumenta pro Propositione damnata. 259

Cap. 4. An levitas materiæ excuset a mortali peccatum ob votum non solum, seu iuramentum promissorium non servatū. 261

Cap. 5. Solvuntur Argum. excusantia a mortali transgressionē voti, vel iuramenti, quādo corū materiæ, licet totalis se sit parva. 266

Disputatio XXII. Contra Propositionem XXV.

Ostenditur falsitas Propositionis. 269

Disputatio XXIII. Contra Propositionem XXVI.

Cap. 1. Ostenditur falsitas Propositionis. 272

Cap. 2. Solvuntur Argumenta pro Propositione damnata. 278

Disputatio XXIV. Contra Propositionem XXVII.

Ostenditur falsitas Propositionis. 293

Disputatio XXV. Contra Propositionem XXVIII.

Ostenditur falsitas Propositionis. 296

Disputatio XXVI. Contra Propositionem XXIX.

Ostenditur falsitas Propositionis. 300

Disputatio XXVII. Contra Propositionem XXX.

Cap. 1. Ostenditur falsitas Propositionis. 303

§ § § 2

Cap. 2.

Cap.2. <i>An liceat inuaso se contra inuasorem defendere cum periculo occisionis eius.</i>	305
Cap.3. <i>Soluuntur Argumenta pro illicita defensione sui ipsius, dū adest periculum occisionis inuadentis.</i>	310
Cap.4. <i>An liceat inuaso omittere sui defensionem, & permitttere, se occidi.</i>	322
Cap.5. <i>An liceat permitttere propriam mortem ex morbo pro seruanda abstinentia a carnibus.</i>	326
Cap.6. <i>An Augustinus docuerit, illicitam esse defensionem cum periculo occisionis inuadentis.</i>	332
Disputatio XXIII. contra Propositionem XXXI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	344
Disputatio XXIX. Contra Proposit. XXXIII. & XXXIII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionum.</i>	349
Disputatio XXX. Contra Propositionem XXXIV.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	352
Disputatio XXXI. Contra Propositionem XXXV.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	358
Disputatio XXXII. Contra Propositionem XXXVI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	363
Disputatio XXXIII. Contra Propositionem XXXVII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	366
Disputatio XXXIV. Contra Propositionem XXXVIII.	
Cap.1. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	371
Cap.2. <i>Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.</i>	376
Disputatio XXV. Contra Propositionem XXXIX.	
Cap.1. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	380
Cap.2. <i>Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.</i>	382
Disputatio XXXVI. Contra Propositionem XL.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	386
Disputatio XXXVII. Contra Propositionem XLI.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	389
Disputatio XXXVIII. Contra Propositionem XLII.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	396
Disputatio XXXIX. Contra Proposit. XLIII. & XLIV.	
<i>Ostenditur falsitas Propositionum.</i>	398
Di-	

Disputatio XL. Contra Proposit. XLV. & XLVI.

- Cap. 1. *Ostenditur falsitas Propositionum.* 402
 Cap. 2. *An sit Simoniacum habere temporale pro fine secundario rei spiritualis.* 408
 Cap. 3. *An in concursu aequè dignorum liceat Collatori rei spiritualis moveri ex temporali emolumento ad conferendum potius uni, quàm alteri.* 413

Disputatio XLI. Contra Propositionem XLVII.

Ostenditur falsitas Propositionis. 417

Disputatio XLII. Contra Propositionem XLVIII.

- Cap. 1. *Ostenditur falsitas Propositionis.* 427
 Cap. 2. *Examinatur ratio D. Thoma pro malitia naturali simplicis fornicationis.* 436
 Cap. 3. *An sit peccaminosa copula, quæ exercetur nõ intendendo prolem, sed nec eam auersando, & si nata fuerit, educare, & instruere intendendo.* 441
 Cap. 4. *An sit nuptialis, an fornicaria copula, cum mulier adhibetur ad tempus, donec inveniatur ditior, vel honorabilior, interueniente tamen per id tempus fide, ipsaque muliere non aliud, quàm liberos ex copula cogitante, & post separationem aliam copulam, etiam nuptialem, aspernante.* 442
 Cap. 5. *An sit coniugale fœdus, cum societas vite sancitur duratura non usque ad mortem, sed ad certum tempus, etiamsi intendatur perpetuitas vinculi coniugalis.* 444

Disputatio XLIII. Contra Propositionem XLIX.

- Cap. 1. *Ostenditur falsitas Propositionis.* 448
 Cap. 2. *Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.* 451
 Cap. 3. *An liceat procurare, aut saltem desiderare, ut pollutio accidat in somno.* 455
 Cap. 4. *An teneamur abstinere ab operibus bonis, vel non malis propter expertum periculum pollutionis.* 459

Disputatio XLIV. Contra Propositionem L.

- Cap. 1. *Ostenditur falsitas Propositionis.* 462
 Cap. 2. *Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.* 465
 Cap. 3. *An contra ius natura sit, unum virum habere plures uxores.* 466

Cap. 4.

Cap.4.	<i>Cur Deus dispēsauerit cum Hebrais super Polygamia.</i>	472
	Disputatio XLV. Contra Propositionem LI.	
Cap.1.	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	481
Cap.2.	<i>Quinam concursus ad peccatum alterius, & quam ratione sit excusabilis a peccato, quinam verò minime.</i>	486
Cap.3.	<i>Examinatur doctrina excusans a peccato cooperātem peccato alterius remotè, non proximè.</i>	490
Cap.4.	<i>Soluuntur Argumenta excusantia a peccato concursum efficientem ad peccatum alterius, vel de eo accusantia concursum non efficientem, etiam dum ex graui causa adhibetur.</i>	495
Cap.5.	<i>An ex graui metu liceat nautis, sellularijs, lecllicarijs, aurigis, alijsque batulis, siue vectoribus scienter deferre mulieres, seu viros ad loca, siue personas, in quibus, vel cum quibus fornicandum sit.</i>	509
Cap.6.	<i>An ex graui metu, vel causa liceat pro alio dictare, vel exarare, vel deferre litteras amatorias, vel amatoria verba referre.</i>	510
Cap.7.	<i>An liceat ex graui causa imagines Deorum vendere, vel tradere gentibus, a quibus creduntur colenda.</i>	513
Cap.8.	<i>An ex graui metu liceat templa adificare idolis.</i>	515
Cap.9.	<i>An ex graui metu liceat effigies formare Deorum.</i>	517
Cap.10.	<i>An liceat locare domum meretrici.</i>	521
Cap.11.	<i>An ex graui metu liceat coquo preparare cibos vetitos pro Domino, dapiferisque illos inferre in mensam.</i>	522
	Disputatio XLVI. Contra Propositionem LII.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	527
	Disputatio XLVII. Contra Propositionem LIII.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	530
	Disputatio XLVIII. Contra Propositionem LIV.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	534
	Disputatio XLIV. Contra Propositionem LV.	
Cap.1.	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	538
Cap.2.	<i>Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.</i>	543
	Disputatio L. Contra Propositionem LVI.	
	<i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	545

Di-

Disputatio LI. Contra Propositionem LVII. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	549
Disputatio LII. Contra Propositionem LVIII. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	558
Disputatio LIII. Contra Propositionem LIX. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	565
Disputatio LIV. Contra Propositionem LX. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	568
Disputatio LV. Contra Propositionem LXI. <i>Ostenditur falsitas Propositionis.</i>	570
Disputatio LVI. Contra Proposit. LXII. & LXIII.	
Cap. 1. <i>Ostenditur falsitas Propositionum.</i>	573
Cap. 2. <i>An liceat admittere occasionem proximam peccati lenioris pro auerendo peccato grauiori nostro, vel proximi.</i>	575
Disputatio LVII. Contra Propositionem LXIV. & LXV.	
Cap. 1. <i>An semper ad iustitiam, & salutem necessaria fuerit notitia per Fidem in Iesum Christum.</i>	580
Cap. 2. <i>Ostenditur, omni tempore fuisse necessariam necessitate mediæ ad iustitiam, & salutem Fidem explicitam in Christum, idest, Incarnationis, Mortis, & Resurrectionis eius.</i>	582
Cap. 3. <i>Ostenditur, non posse dari Fidem insufficientem ad salutem, sufficientem ad iustitiam.</i>	596
Cap. 4. <i>Soluuntur Argumenta pro sufficientia alicuius Fidei ad iustitiam, non ad salutem.</i>	601
Cap. 5. <i>Soluuntur Argumenta contra necessitatem Fidei explicitæ in Christum ad salutem omni tempore.</i>	606
Cap. 6. <i>Ostenditur falsitas Propositionis damnatæ.</i>	610
Cap. 7. <i>Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata</i>	612

LECTORI:

Antequam legas, benigne Lector, ne legendo turberis, sequentia errata corrigas; quæ in Opus inevitabili Typorum necessitate irrepererunt, cæteris tuae discretioni remissis.

Pag. Lin. ERRATA	CORRIG.	Pag. Lin. ERRATA	CORRIG.
10 36 rationalibus	rationalibus	216 1 naturalis	adde, & supernaturalis
26 35 Secundo	Rursus	226 28 reuelet	reluet
29 39 certa	certè	233 19 imoedimenti	impedimentum.
34 37 credimur	credimus	236 20 alterum	si alterum
41 1 esse	est	264 28 quanto	quantum
53 26 causam	causa	280 18 cap.	delendum
57 24 finitimos	finitimos	321 18 homicidii	homicidijs
68 3 er	est	337 1 defensionem	defensionis
73 25 adulterius	adulterinis	387 35 iustus	verus, & iustus
92 16 operatur	operatus	ibid. 40 includens	simulans
125 2 institutiones	institutiones	393 2 presentium	præterito
126 31 Abalensis	Abulensis	397 18 recipere	receptio
127 1 ea	eam	426 3 intacta	intactam
129 36 is	ij	430 28 igitur	tamen
129 37 4. Conf. ca. 2.	6. Conf. ca. 15.	433 2 vxore	coniuge
136 11 est	ex	519 19 cultum	cultus
146 7 ex	est	525 36 illud	ille
153 2 quatum	quantum	540 7 dependeat	dependens
169 1 extinctus	extincta	544 21 duplici	duplicis
ibid. 37 Tertiò	Secundò	553 1 si	sit
170 26 Quarto	Tertiò	564 10 actor	auctor
173 26 &	licet	571 6 reperitū	reperitur
180 7 vt tenere	tenere	587 15 in iste	in hoc iste
196 9 nisi	delendum	596 8 putans	putat
201 34 rursus contra	4. contra	ibid. 20 dare	dari
206 5 naturale	naturales		

Die

Feria v. die 2. Martij 1679.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio Diuina Prouidentia Papa XI. ac Eminentissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ouium sibi à Deo creditarum salutis sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxijs doctrinarum pascuis ab innoxijs à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum proseguere volens, plurimas Propositiones partim ex diuersis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim nouiter adinuentas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reuerendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus subiecit. Quibus propositionibus sedulò, & accuratè sapius discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis, idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit, & decreuit pro nunc, sequentes Propositiones, & vnamquamque ipsarum, sicut iacent, vt minimum tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias Propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Sui quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas vllatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore; nisi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc sententia

A

tentia

tentia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi ,
Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis .

2. Probabiliter existimo , Iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem .

3. Generatim dum probabilitate , siue intrinseca , siue extrinseca , quantumvis tenui , modò a probabilitatis finibus non exeat , confisi aliquid agimus , semper prudenter agimus .

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinionem minus probabili .

5. An peccet mortaliter , qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret , condemnare non audemus .

6. Probabile est , ne singulis quidem rigorosè quinquennijs per se obligare præceptum charitatis erga Deum .

7. Tunc solum obligat , quando tenemur iustificari , & non habemus aliam viam , qua iustificari possumus .

8. Comedere , & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum , modò non obsit valetudini , quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui .

9. Opus Coniugij ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa , ac defectu veniali .

10. Non tenemur proximum diligere actu interno , & formali .

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos .

12. Vix in Sæcularibus inuenies , etiam in Regibus superfluum statui . Et ita vix aliquis tenetur ad elemosynam , quando tenetur tantum ex superfluo statui .

13. Si cum debita moderatione facias , potes absque peccato mortali de vita alicuius tristari , & de illius morte naturali gaudere , illam inefficaci affectu petere , & desiderare ; non quidem ex displicentia personæ , sed ob aliquod temporale emolumentum .

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris , non quidem , ut malum patris , sed ut bonum cupientis , quia nimirum ei obuentura est pinguis hæreditas .

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes diuitias inde ex hæreditate consecutas .

16. Fides non censetur cadere sub præcepto speciali , & secundum se .

17. Satis est ; actum fidei semel in vita elicere .

18. Si a potestate publica quis interrogetur , fidem ingenuè confi-

confiteri, vt Deo, & fidei gloriosum consulo; tacere, vt peccantinofum per se, non damno.

19. Voluntas non potest efficere, vt assensus fidei in seipso fit magis firmus, quàm mereatur pòdus rationū ad assensum impellentiu.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat, supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solū probabili reuelationis; immò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides vnus Dei necessaria videtur necessitate medij, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex Testimonio Creaturarum, similiue motiuo ad iustificationem sufficit.

24. Vocare Deum in Testem mendacij leuis non est tanta irreuerentia, propterquam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causā licitum est iurare sine animo iurandi, siue res sit leuis, siue grauis.

26. Si quis, vel solus, vel coram alijs, siue interrogatus; siue propria sponte, siue recreationis causā, siue quocumque alio fine iuret, se non fecisse aliquid, quod reuera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quoduis aliud additū verum, reuera non mentitur, nec est periurus.

27. Causa iusta vtendi his amphibologijs est, quoties id necessarium, aut vtile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita vt veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratū, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare iuramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Vrgens metus grauis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere inuasorem, qui nititur calumniam inferre; si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possū furē pro cōseruatione vnus aurei,

32. Non solū licitum est defendere defensione occisua; quæ actū possidemus, sed etiā ad quæ ius inchoatū habemus, & quæ nos possesuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra iniustè impedi-entem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & ius habenti in Cathedrali, vel Præbendam contra eorum possessionem iniustè impedi-entem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne Puella deprehensa grauida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnè fœtum, quamdiu in vtero est, carere anima rationali, & tunc primū incipere eandē habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidiū cōmitti.

36. Permissum est furari, non solūm in extrema necessitate, sed etiam in graui.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatū est per pauca furta, quantumcumq; sit magna summa totalis.

39. Qui alium mouet, aut inducit ad inferendam graue damnum tertio non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus, Mohatra, licitus est, etiā respectu eiusdē Personæ, & cū cōtractu retrouenditionis præuie inito, cum intentione lucri.

41. Cū numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non maioris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid vltra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab vsura excusari.

42. Vsura non est dum vltra sortem aliquid exigitur, tamquam ex beneuolentia, & gratitudine debitum, sed solūm, si exigatur tamquam ex iustitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, vt suam iusticiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix vlla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spiritali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motiuum conferendi, vel efficiendi spiritalis, vel etiam quando temporale sit solūm gratuita compensatio pro spiritali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motiuum dandi spiritalis; immò etiam si sit finis ipsius rei spiritalis, sic vt illud pluris æstimetur, quàm res spiritalis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communi-

municantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtilis ipsi iudicauerint ad Ecclesias promouent, Conciliū, vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpro comparatiuo pro positiuo, vel secundò locutione minùs propria ponit digniores, vt excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam inuoluere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, vt contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities iure naturæ prohibita non est. Vnde si Deus eam nõ interdixisset, sepe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adiuuat herum suū ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subseruit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a Domino malè tractetur, ne toruis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum seruandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas eius partes immò quatuor simul a diuersis Celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autè reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisficit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter viuunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionē naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Pœnitentium qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicuius festiuitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationes spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolui, qui in proxima occasione peccandi ver-

di versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilē nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Iesu Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cuiusvis conditionis, status, & dignitatis illas, vel illarum aliquam coniunctim, vel diuim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputatiuè, publicè, aut priuatim tractauerit, vel prædicauerit nisi forsan impugnando, ipso factò incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolui.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Diuini Iudicij prohibet omnibus Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, vt ab iniuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alij quicumque in posterum se abstineant, & vt paci, & charitati consulatur idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, vt tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus caueant ab omni censura, & nota, necnon à quibuscumque conuicijs contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hincinde controuertuntur, donec a Sancta Sede recognita super iisdem propositionibus iudicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ, &
Vniuersalis Inquisitionis Notarius.

DISPV-

DISPUTATIO PRIMA⁷

De licito, vel illicito Vsum Probabilitatum contra primas quatuor Propositiones.

PROPOSITIO I.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi Opinionem Probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc sententia Probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

I I.

Probabiliter existimo Iudicem posse iudicare iuxta opinionem, etiam minus Probabilem.

I I I.

Generatim dum probabilitate, siue intrinseca, siue extrinseca, quantumvis tenui, modò a probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

I V.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus Opinione minus Probabili.

C A P V T I.

Explicatur quid sit Opinio, quid Probabile.

I. **CONTROVERSIA** de licito, vel illicito Vsu Probabilitatum, non quidem magna, quantum video, aut abstrusioris est indaginis, sed inde grauissima, quia de principio est vniuersali, ex quo innumerabiliu operum libertas, vel inhibitio, innocetia, aut reatus dependent; quare in ea versanda præ cæteris moralibus Controuersijs quàm maximè, & quàm verissimè dici potest, agi causam honoris Dei, agi integritatis conscientia, rectitudinis operum, salutis animarum; & quod grauius est, agitur
omnis

8 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

omnis hæc causa pro, vel contra licentiam voluntatis humanæ, eiusque cupiditates. Proinde compositum potius, Deoque, ac veritati subditum animum, quàm acutum ad perspicendum ingenium requirit. Non enim ex rei obscuritate, sed inde erroris periculum præsentius adest, ne amoris proprii nubilo iudicii sinceritas perturbetur, neque, quod facillimum est, æquiores se quisque sibi, quàm legibus, aut veritati præbeat, erigens, ut Augustinus loquitur 3. Confess. cap. 8., cornua falsæ libertatis. Quantæ enim molis sit proprium subigere amorem, tum vniuersi Patres, vitæque spiritalis Magistri, tum maxime idem ostendit Augustinus, denunciando, extremam eius umbram nusquam in hac caligine vitæ, sed illo tantum meridie absorbendam, cum de clara Dei visione perfecta charitas inardescet, de Natura, & Gratia cap. 31. Addit nonnihil ad intelligendum difficultatis, quod præsens ætas licentiam Probabilitatum tamquam sætum suum amplexa, eidem nutriendæ, fouendæ, ornandæ, armandæ intentissimè, ac strenuè laborauit, pluribus, pluribusque subtilitatibus, distinctionibus, glossis, doctrinisque excitatis, & productis, quæ ad veritatis normam, lucemque reuocare, aliquid negotij est. Hanc igitur tanti momenti Controuersiam, nullo partium studio, sed solo veritatis zelo ductus, iuxta vires, quas Deus largiri dignabitur, breuiter, ac dilucidè explicandam aggredior.

2. Opinio quandoque sumitur pro simplici cognitione Conclusionis ex principiis probabilibus, quandoque pro assensu erga, talem Conclusionem tamquam veram: quæ duo diuersa sunt; possumus enim cognoscere illationem conclusionis ex probabilibus, nec tamen illi assentiri, ut veræ, immo suspendere assensum: & similiter cognoscere oppositas conclusiones ex oppositis principiis probabilibus, nec tamen possibile est assentiri vtrisque, ut veris. Possumus quidem assentiri vtrisque, ut probabilibus, sed hic assensus stat cum dubio de veritate vtriusque, post enim assensum, seu iudicium de probabilitate quæritur veritas. Quare possunt distinguì tria, simplex cognitio conclusionis ex probabilibus, assensus, seu iudicium de eadem tamquam probabili, & assensus de eadem, ut veræ. Opinionem autem quandoque sumi pro simplici cognitione, vel assensu conclusionis ut probabilis per contradictionem ab assensu erga eandem, ut veram, patet maxime in illo Diui Bernardi de Consideratione ad Eugenium lib. 5. cap. 2. *Opinio, si habet assertionem, temeraria est.* Assertionem, inquam, veritatis. Et, quandoque sumi pro assensu erga conclusionem tamquam ve-

ram

Cap.1. Quid sit Opin. quid Probabile. 9

ram idem indicat ibidem dicens : *Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod nescias esse falsum.*

3. Caterum propriè, & strictè opinio sumitur pro assensu erga aliquam Conclusionem ex probabilibus tamquam veram : ideo in Deo non adest opinio, neq; in Angelis, vt docet D. Tho. 2. sent. dist. 11. art. 5., immo nec in Adam, & Eva fuit in statu integritatis ex eodem quæst. 18. de Verit. ar. 6., non quia isti, & maximè Deus non cognoscant dependentiam conclusionis ex principiis probabilibus, immo eam certissimè, & clarissimè cognoscunt; sed quia non proinde assentiuntur conclusioni, vt veræ; posset enim tunc cadere in eos falsitas, quia opinio contigens est ad verum, & falsum. Ex quo magis clarescit, opinionem propriè non dicere simplicem cognitionem conclusionis ex probabilibus, neque assensum erga eamdem, vt probabilem: nam, nec veritas, & falsitas est propriè in simplici apprehensione, sed in iudicio, seu assensu; & assensus erga conclusionem, vt probabilem, quando reuera ex probabilibus elicitur, non est contingens ad verum, & falsum, immo est verus, certus, & evidens; ergo opinio propriè sumitur pro assensu erga aliquam Conclusionem deductam ex probabilibus, tamquam ea vera sit. Insuper. Assensus opinatius est cum formidine oppositi, sed non cum formidine probabilitatis, nam duæ probabilitates oppositæ possunt stare simul, & esse æquales, & opinans certus est, oppositum suæ opinionis esse probabile; ergo cum formidine de veritate oppositi; ergo est assensus, non de probabilitate, sed de veritate; huic enim repugnat veritas opposita. Hinc Bernard. de Consideratione lib. 5. cap. 2. *Opinio*, inquit, *est quasi pro vero habere aliquid, quod nescias esse falsum.* Et ante ipsū Augustinus de Mendacio cap. 2 : *Qui opinatur, putat, se scire, quod nescit.* Scire autem non est nisi veri, ergo opinans habet vt veram conclusionem opinatam.

4. In presenti tamen questione videtur sumenda opinio pro simplici cognitione, vel etiam assensu conclusionis ex probabilibus, tamquam ea probabilis sit; nam hæc ipsa videtur esse quæstio, quæ agitur: An dum cognoscimus, & assentimur probabiliter aliquem actum non esse malum, possimus tuta conscientia illum exercere, itaut cognitio illa, vel assensus probabilis de immunitate actus a peccato, & dictamen ex illa formatum reddat nos immunes a culpa in eo exercendo. Si autem aliquis contendat, sumendam esse pro assensu erga conclusionem tamquam veram, in hoc certè, vt sententia Augustini. vt ar. Lib. 2. contra Crescon. cap. 2., cum nihil meæ causæ minuatur, me facillimum præbere possum. Videat tamen, qui hoc cō-

B

ten-

10 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

tendit, an subsistere valeat, quia tunc illa exoritur quæstio: An rectum sit, ex principijs probabilibus assentiri conclusioni tamquam veræ? Si enim hoc rectum est, rectum quoque erit iuxta eandem operari. Sed hoc ad illam videtur ignorantiam pertinere, quæ tenet incerta pro certis; vel ad eam temeritatem, de qua supra Bern. Sed de hoc plenius infra cap. 4. Quidquid autem de hoc sit, certum est, assensum opinatum esse incertum, utque solet dici, cum formidine oppositi, & contingentem ad verum, & falsum, ut docet Philosophus 2. Post. tex. 194. 195. & 196. & hæc pro notione vocis, *Opinio*.

5. Quantum verò ad *Probabile*, idem sonat, ac *opinabile*, seu obiectum opinionis, & ita communiter sumitur in Scholis, quare contingens est ad verum, & falsum; hinc Augustinus 3. contra Cresconium cap. 75. *Probabile quando dicitur, non consequenter verum*. Sed quandoque apud Authores, tum sacros, tum prophanos, immo etiam in Divinis litteris sumitur pro eo, quod est approbandum, siue recipiendum; sicut amabile, laudabile, venerabile sumitur quandoque pro eo, quod dignum est, seu debet amari, laudari, venerationi haberi. Ita Ecclesiastici cap. 24. 8. *Eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium virorum*; id est, approbatione dignus. 2. Timothei cap. 2. 15. *Sollicitè cura, te ipsum probabilem exhibere coram Deo*. In Cap. Pro humani de Homicidio in 6. dicitur de Homicidio commisso per Assassinos: *Postquam Probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiratur*: Vbi ly *Probabilibus argumentis*, non potest sumi pro argumentis puram generantibus opinionem, nam super his non potest fundari sententia Iudicis, quæ requirit certitudinem, sed pro argumentis approbandis, quæ, scilicet, certitudinem moralem causent apud ipsum. Eodem sensu accipiendum est Probabile, cap. Sacro de sententia excommunicationis, ubi Innocentius Tertius decernit, puniendum excommunicatorē iniustum, nisi forsitan erraverit ex causa probabili; & similiter cōquerentem iniustū, nisi forsitan, & ipsum probabilis error excuset Accipiendum, inquam, ly *Causa probabilis* non pro motiuo puram generante opinionem, sed pro motiuo meritò, seu prudenter probando, & acceptando; & similiter ly *Error probabilis* pro errore causato ex argumentis rationabilibus, & meritò probandis. Sic etiam in Cap. *Fraternitatis* de Frigidis, & maleficiatis idem Innocentius dicit: *Sententiam Divortij per errorem, licet probabilem, novimus esse prolatam*; probabilem, id est, ex motiuis meritò, & prudenter inquentibus, ut patet ex facto ibi narrato; nam senten-

Cap. I. Quid sit Opin. quid. Probabile. 11

sententia Diuortij prolata erat propter testimonium matronarum prouidarum, & honestarum, quæ, inspecta muliere, in fide sua constanter asseruerant, eam numquam esse posse Matrem, vel Coniugem, quia ei naturale deerat instrumentum. Hoc autem testimonium, non puram opinionem, sed certum, prudenque iudicium generabat. Maxime autem in prædicto sensu sumi Probabile apparet ex Cap. Super hoc de Renunciatione, vbi Pontifex eam declarat Probabilem renunciationem, quæ nec vi, nec metu, nec oppressione, nec promissione pecuniæ, est extorta; vbi planè Probabile sumitur pro probando, non pro opinabili. In 6. Synodo actione 10. Georgius Episcopus Constantinopolitanus: *Sanctos*, inquit, *ac probabiles Patres, quorum sententias Sancta synodus sequuta fuerat*. Probabiles, 1. probandos, non opinabiles. Et Leo Tertius Epistola ad Imperatorem confirmans acta eiusdem Synodi: *Sancta*, inquit, *vniversalis, & magna sexta Synodus Apostolicam in omnibus regulam, & probabili-um Patrum doctrinam sequuta est*. Probabilium, idest, probandum. Ambrosius 3. Officiorum, cap. 14. : *Ea amicitia probabilis est, quæ honestatem tuetur*, vbi manifestè Probabilis idem est, ac probanda. Nazianzenus oratione 20. de Machabæis ait, sibi adesse rationem valde probabilem, neminem eorum, qui ante Christum pro lege passi sunt, id sine fide in Christum cõsequi potuisse. Cum autem fide Diuina certum sit, neminem in lege consequi potuisse salutem, nedum Martyrij gloriam, sine fide in Christum, oportet, quòd ly *valde probabile* sumatur pro valde probandum. Prudentius Tricassinus epistola ad Hincmarum, ait: summum Pontificem Bonifacium, probabiliter, & honorabiliter suscepisse responsum D. Augustini ad epistolas Pelagianorum; vbi ly *Probabiliter* non sonat cum opinione veritatis, sed probando, laudando: aliter id non cederet in gloriam Augustini, quem ibi commendare intendit Prudentius. Similiter Eugippius Abbas de Floribus Paradisi ad Probam ait: *Omnes Orthodoxi in toto terrarum Orbe venerantur, præcipue tamen Apostolica Sedis Antistites scripta eius (Augustini) sua probabili auctoritate firmantes*, idest probanda, recipienda. Tandem ex prophanis Authoribus Valerius Maximus lib. 3. de Fortitudine cap. 3. de Patientia exemplo 3. *Pompeij*, inquit, *Probabilis virtus*, idest, probanda. Et de Liberalitate lib. 3. cap. 4. *Huius*, inquit, *virtutis duo sunt maxime probabiles fontes*, idest, probandi.

Hoc necesse fuit adnotasse, quia nonnullus Probabilitatum defensor, etiam ex hac forma loquutionis Authorum infert, probabile, idest, opinabile esse probandum, & acceptandum. Agnoscenda.

12 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

est igitur hæc duplex acceptio Probabilis, & recolendum, in hac quaestione sumi *Probabile* pro *Opinabili*, idest, pro eo, quod generat assensum opinatiuum, qui incertus est, ac formidolosus.

6. Cum insuper duplex distinguatur probabilitas, alia intrinseca, quæ pendet ex principijs intrinsecis, idest, quorum termini ingrediuntur conclusionem opinatam, alia extrinseca, quæ desumitur ab autoritate docentium, quæ utique extrinseca est ipsi conclusioni; hic sumitur probabilitas utroque modo, idest, etiam quatenus dependet ex autoritate docentium, quæ fundat fidem humanam. Credo enim controuersia est: An Cognitio incerta, licet probabilis, vndeumque habeatur probabilitas, licet assumatur pro regula directiua nostrorum actuum.

Notandum tandem est, non idem esse incertum, ac ineuidens: vt enim dimittam fidem Diuinam, quæ certissima est, & tamen ineuidens, in humanis habetur de multis certitudo, de quibus non habetur euidencia: eaque certitudo dicitur moralis ad distinctionem certitudinis physica, quæ fundatur in euidencia. Quare non est idem, esse ineuidens, ac esse purè probabile, quod credere videntur Doctores Probabilitatum, de quibus videtur loquutus Caietanus in Summa verbo *Opinionis vsus*; qui, scilicet, non discernentes inter certitudinem Mathematicam, & moralem omnia non euidencia, sub opinionibus locant. Et per hæc quidem videtur rectè, & clarè constitutus, & explicatus sensus præsentis Controuersie.

7. Sed recentès quidem Assertores Probabilitatum aliter illum contendunt statuendum; dicunt enim, non esse Controuersiam de Opinione absolutè, an liceat illi inniti in operando. Concedunt enim, non licere inniti Opinioni absolutè, quia est obnoxia periculo falsitatis, sed de opinione probabili, inquirunt, est quaestio. Ita Maldenus de Act. Hum. quaest. 4. ar. 6. num. 3.

8. Cæterum ex communi sensu antiquorum, & recentium, præter paucos, quælibet opinio, eo ipso, quo opinio est, probabilis est, quia eo ipso habet motiua probabilia, quibus innititur, & à quibus sic denominatur. & redditur etiam probabilis, idest potens probari. Quare tollere ab opinione probabilitatem est tollere ab ea sui naturam. Potest quidem vna opinio esse probabilior altera, quia habet grauiora motiua, vnde potius probanda venit; sed, quòd dicitur opinio non Probabilis, impossibile est, tunc enim non esset opinio, sed coniectura, vel indicium, aut scrupulus, aut credulitas. Quamuis ergo in hac Controuersia versanda non dicatur absolutè opinio, sed addatur Probabilis, id ad maiorem expressionem fieri dicen-

Cap. I. Quid sit Opin. quid Probabile. 13

dicendum est, non ad distinguendam Opinionem Probabilem à non Probabili. Quòd si Madernus, vel alius quispiam velit, ideo ly Opinioni addi in hac Controuersia ly Probabile, quia non de quacumq; Opinione quæritur, an possimus eam sequi, sed de Opinione Probabili, vel moraliter certa, possunt ipsi certè vti terminis, prout libet, & instituere quæstiones, quas volunt. Sed cum, & illa quæstio merito agitari possit: an licitè sequi possimus Opinionem, seu: an Probabile, vt Probabile rectè assumatur pro regula humanorum actuum, fateri debent, se hanc quæstionem, & quidem grauem, ac principalem prætermittere, quod est contra integritatem doctrinæ, & tantum illud versare, an licitè sequamur probabilius, & hoc se definire, cum asserunt, licere sequi Opinionem Probabilem. Quæ quæstio diuersa est à præsentī, & ab omnibus, ipsoque Maderno agitur post præsentem, proque ea diuersæ sunt sententiæ, altera affirmans, altera negans, ipseque Madernus negat necessitatem sequendi probabilius. Quid ergo tunc negat? aut de quo disputat? Si enim per ly Probabile additum Opinioni, non venit, vt ait, ea probabilitas, quæ est de natura Opinionis, sed, vel maior probabilitas, vel certitudo moralis, non potest aliud intelligi, cum quærit: an teneamur sequi probabilius, nisi: an teneamur sequi certitudinem maiorem, quàm sit certitudo moralis, vel maior probabilitas. At requiri certitudinem maiorem ea, quæ moralis dicitur, nec vllus asseruit, nec est possibile, quia in pluribus non est possibilis certitudo ea maior: si verò distinguit gradus maioris probabilitatis, vt, scilicet, teneamur sequi probabilitatem maiorem ea, quæ inest opinioni ex natura sua, sed tamen sufficiat, si vno, vel altero gradu ea probabilitas excedatur, non verò requiratur, vt pluribus, vel omnibus: Si hoc, inquam, dicit, valde quidem minutè gradus Probabilitatis distinguit, sed valde difficile in praxi reddit suam doctrinam, nec eo sensu agitur quæstio à cæteris Scriptoribus. Cum autem dicit, non esse quæstionem de probabilitate, quæ inest opinioni ex natura sua, quia hæc est exposita periculo falsitatis, atque adeo certum est, non licere eam sequi, certè eidem periculo subest opinio probabilior, quam ipse vocat probabilem, dum non pertingit ad certitudinem moralem, adeoque nec de ea erit instituenda quæstio. Sed, & huic ipsi difficultati Madernus operosè respondet per distinctionem actus, & obiecti, vt infra referemus Cap. 4. a nu. 4., quare non videtur constare in Doctrina.

9. Sit ergo constitutum, illum esse sensum præsentis controuersia: an licitè possimus sequi opinionem probabilem, seu probabilitatem

14 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

tatem, quæ ex natura sua inest opinioni, an verò teneamur sequi maiorem, certiorēque cognitionem, quàm sit Opinio; nam & ipse Madernus, aliique ex fundamentis, quæ iaciunt, ex responsionibus, quas adhibent, & ex quæstionibus, quas connectunt, conuincuntur hoc sensu intelligere, & versare quæstionem: aliusque ille sensus videtur tantum initio propositus, ne nimis laxare videantur disciplinam morum, dum licitum docent vsum Opinionis Probabilis.

Si autem Madernus, aliusue putat, ne reuocandum quidem in dubium, quod non liceat inniti probabilitati in operando propter periculum, quod adest, erroris, & peccati, multò certius, ac feruentius sequuntur Conclusionem, & veritatem, quam in sequentibus Capitulis Nos proponemus, & propugnabimus.

10. Sic explicato sensu Quæstionis due referri debet de ea sententia. Prima plurimorum, qui hoc sæculo scripserunt, quorum antesignanus refertur Medina 1.2. qu. 19. ar. 6. dubio penultimo, vt proinde Caramuel in suo Apologemate vniuersalissimam eam vocet, affirmans, sufficere cognitionem probabilem. Authorum Cathalogum, quia plurimi sunt, & obuij, texere omitto. Altera sententia negat sufficere cognitionem probabilem, immo requirit certitudinem moralem, quam sanè pauci ex modernis hucusque docuerunt: Antonius Merenda, Antonius Marinarius, Philippus Faber, Thomas de Afflicto, Paulus Comitulus, Candidus Philalethus, seu Andreas Blanchus, Iulius Mercorus; sed omnium fusiſſimè Fagnanus in Caput *Ne innitatis* de Constitutionibus; est autem omnium antiquorum, non enim nisi vnicus Gerson pro aduetla Sententia citatur in tract. *De Preparatione ad Missam* considerat. 3. alphab. 37., qui tamen hanc secundam sententiam apertè docet de Regulis moralibus: *Exponere se, inquit, periculo peccati mortalis est peccatum mortale, si tale sit incertum, quod tale sit mortale, non solum per coniecturas leues, aut ex suspicionē trepida, & scrupulosa, proueniente ex nimio timore cadendi in via Dei; sed intelligitur, dum tale est vehementer, & probabiliter incertum, æquè sicut oppositum, vel magis; tunc enim illud, quod agitur, non carebit mortali culpa.* Hæc Gerson: vnde nescio, quo iure Caramuel in supradicto Apologemate suam sententiam appellet antiquissimam.

Cum his igitur censeo dicendum: nunquam licere vti Opinione probabili de immunitate actus a malitia, sed omnino requirendam certitudinem moralem; quare nec licere vti probabiliori, nisi ad eam certitudinem perueniat.

CAPVT

C A P V T II.

Ostenditur illicitus Vfus Probabilitatum authoritatibus , & exemplis Diuinarum Scripturarum, & ex Patribus.

1. **I**gitur contra vsum probabilitatum afferimus primò illud Ecclesiastici 37. quod affert etiam Fagnanus: *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & consilium stabile* (huic videtur accingere Dauid in Psalmo dicens: *Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque*) Verbum autem verax, & consilium stabile, quod debet præcedere omnia opera, est dictamen rationis de opere faciendo; at dictamen rationis ex motiuo purè probabili non est nec verax, nec stabile; ergo non est illud, quod debet præcedere opus, atque adeo non licet operari ex dictamine sequente opinionem probabilem. Maior patet. Minor probatur; quia opinio est contingens ad verum, & falsum, & potest ab eodem diuersis temporibus reputari vera, & falsa. Ergo tum ipsa, tum dictamen super ea fundatum non est verbum verax, nec iudicium stabile. Qui ergo operatur iuxta eam non est vir sapiens, qui ædificat supra petram, sed potius stultus, qui ædificat supra arenam, iuxta similitudinem Christi Domini Matt. 7.

2. Secundò afferimus illud Ecclesiastici cap. 32. 22. *Vir consilij non disperdet intelligentiam, alienus, & superbus non pertimescet timorem*. Probabilistæ autem non pertimescunt timorem ex periculo peccati, quod inest in operando ex opinione probabili; immo illum calcant, & spernunt, formantes sibi illud suum iudicium certum reflexum, quòd operando ex motiuo probabili non peccent. Ad idem est illud Prouerbior. 14: *Sapiens timet, & declinat a malo: stultus transiit, & confidit*; nã illi trãsiliūt, cōfidūt, & nō declinant a peccato.

3. Afferimus tertio Parabolam de Virginibus Prudentibus, & fatuis Matth. 24. Fatuæ enim putantes probabiliter, se non indigere oleo ad concinnandas lucernas, quia fortè sponsus venturus esset in die, & non in nocte, vel, quòd habituræ essent spatium temporis ad illud comparandum, non sumpserunt illud secum: prudentes verò securitatem non probabilitatem spectantes sumpserunt oleum secum, quasi dicerent: Quid, si sponsus veniat de nocte, vel adeo repenti-

16 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

pentinè, vt desit nobis tempus ad oleum comparandum? Non debemus nos periculo exponere. Ipsæ igitur appellatæ sunt Prudentes, illæ verò Fatuæ. Non enim alia huius rei ratio afferri potest, nisi quia illæ periculo se exposuerunt, vt imparatæ reperirentur in aduentu sponsi, quamuis esset disputabile, atque adeo opinabile, an sponsus venturus esset in die, an nocte, & probabiliter apparere posset; quod in die propter maiorem temporis opportunitatem. Ex quo patere potest, quàm sit recta illa opinionis probabilis definitio, quam tradunt Probabilistæ: *Est opinio prudenti fundamento iuncta*. Et quàm sit vera illa eorundem propositio, quod; cum agimus ex motiuo probabili prudenter agimus, cum à Christo Domino Virgines sequentes opinionem probabilem appellatæ sint fatuæ, per contradictionem a prudentibus. Sed de hac re plura infra.

Fortè dicetur, Virgines illas fatuas appellatas, non quia in vniuersum imprudenter fundetur iudicium certum super probabilitate, sed quia tempus aduentus sponsi, earumque admissio ad nuptias non dependebat ex earum probabilibus rationibus, sed ex voluntate sponsi. Ex quo ad summum sequitur, quod, cum veritas facti non dependet ex nostra probabilitate, tunc imprudenter fundetur iudicium super probabilitate.

Sed certè factum ipsum, idest, aduentus sponsi in die videbatur probabile, seu, de voluntate sponsi quantum ad ineundas nuptias de die aderat probabilitas propter maiorem temporis opportunitatem; ergo, si super hac probabilitate imprudenter Virgines illæ formarunt iudicium de aduentu sponsi in die, & imprudenter ex eo operatæ sunt, sequitur, non esse prudentis fundare iudicium super probabilitate, & ex illa operari.

Sed etiam hoc transmissio, & approbata responsione ruit generaliter vsus probabilitatum. Nam, sicut veritas temporis aduentus sponsi non dependebat, vt dicitur, ex rationibus probabilibus ab illis Virginibus excogitatis, ita generaliter rectitudo, vel irrectitudo actuum non dependet ex nostris probabilitatibus, sed ex conformitate, vel difformitate actus ad legem, quæ nascitur ex natura actus, & ratione legis, quæ etiam lex non dependet à nostris probabilitatibus, quod patet maximè in peccatis commissis ex ignorantia, quæ vinci non potest; tunc enim agens, non solùm probabiliter, sed & certò putat se non agere malè, & tamen actus natura sua ex relatione ad legem est malus. Ergo, sicut Virgines illæ malè iudicarunt, & operatæ sunt, meritòque fatuæ appellantur, quia innixæ sunt

xā sunt probabilitati in re, cuius veritas ex probabilitate suæ rationationis non dependebat, ita quisquis iudicat, & operatur ex opinione probabili.

Item in eadem Parabola, cū fatuæ à prudentibus petiissent oleum, reiectæ sunt ab illis, cauentibus sibi, ac dicentibus; *Ne fortè non sufficiat nobis, & vobis*; ergo non est prudentis operari cum ly *fortè*, idest, cum periculo damni; quod tamen periculum audacter subeunt sectatores probabilitatum, cū in probabilitate semper adsit

Confirmatur ex verbis Danielis ad populum Israel, qui Sufannam de Adulterio damnauerat, Danielis 13. Illud enim populi iudicium probabili fundamento innixum erat, nimirum conuenienti testimonio duorum senum Iudicum populi. In ore autem duorum, vel trium testium stare omne verbum, ait Christus Dominus Matth. 18. Et cū senes illi iudicandi authoritatem a populo accepissent, veraces testes habendi erant. Et tamen Daniel ita populum increpauit, vt diceret: *Sic fatui filij Israel non iudicantes, neque, quod verum est, cognoscentes*. Ergo, & Christi Domini, & Danielis Prophetæ iudicio non prudentes, sed fatui sunt, qui in suis operibus dirigendis probabilitati innituntur. Atque hoc Argumentum maxime militat contra eos, qui etiam ex authoritate vnus moderni Doctoris putant probabilitatem dari sententiæ; quod quidem damnatum est in priori decreto Alexandri VII. Propositione 27.

4. Afferimus quartò exemplum Isaac, & Iacob Genesis 27. Iacob quidem, quia nolebat acquiescere consilio Matris, suadentis ei, vt se diceret Esau: *Timeo enim*, inquit, *ne pater meus putet, me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione*, cauens, nimirum, prudenter periculum damni. Isaac vero, quia, quamuis testimonio ipsius Iacob, & exhibitione ministerij, quod Esau imposuerat, duceretur, vtique probabiliter, ad credendum, quod præsens, & loquens sibi esset Esau; voce autem duceretur etiam probabiliter ad credendum, quod esset Iacob: positus, inquam, inter duas probabilitates, ex neutra ipsarum determinauit se ad benedicendum, neque in illis fundauit iudicium suum, sed explorauit per tactum, qui omnium sensuum est certissimus, (vox enim fallere potest, præcipue senes subsurdastros) an præsens sibi esset Iacob, an Esau; &, licet errauerit, non tamen iudicauit ex mera probabilitate, sed ex certitudine morali; modo autem valde extraordinario deceptus est, propter quod non potest illi imputari ad imprudentiam; ergo non debemus operari ex opinio-

C

18 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

opinione probabili, sed requirere certitudinem.

5. Afferimus quintò exemplum Dauid 2. Regum cap. 23., qui cum Vrbein Cēilam maximo sibi beneficio deuinxisset, nimirum, liberatione a Philistæis, audiens tamen, quòd Saul ad eam descenderet, vt ipsum caperet, consuluit Dominum, num Cēilitæ essent eum defensuri, an in manus Saul tradituri. Sanè pro vtraque parte aderant argumenta probabilia, pro traditione timor, vel amor subditorum erga Regem: pro defensione, recens beneficium; non tamen ex his probabilitatibus inductus est ad determinandam aliquid Dauid vir prudentissimus, vt de eo dicitur primo Regum. 18. & alibi; ergo non est prudentis operari ex motiuo probabili.

6. Afferimus sextò verba Christi Domini Lucæ 14. 31. *Quis Rex iturus committere bellum aduersus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?* Vbi Christus relinquit tamquam imprudens factum, & absurdum, vt Rex habens decem millia militum congrediatur cum viginti millibus: *Sed potius*, inquit, *legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt.* At probabile est, & multoties accidit, vt minor militum numerus superet maiorem; ergo non est prudentis operari ex motiuo probabili; atque hoc argumentum specialiter probat, non licere operari ex opinione probabili relicta probabiliori.

7. Afferimus septimò Apostolum ad Ephesios 5.: *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei.* Qui autem operatur innixus probabilitati non ambulat cautè, exponit enim se periculo peccati; non ambulat, vt sapiens, immo vt insipiens, & imprudens; tum propter rationem mox adductam, tum, quia opinio non est sapientia, nec prudentia: non intelligit, quæ sit voluntas Dei præcipientis, aut consulentis, nam opinio non est intelligentia, quæ non est nisi veri, opinio autem est contingentis ad verum, & falsum; & certè aliud est opinari, aliud intelligere; quare ambulans, siue operans secundum probabilitates non ambulat iuxta præceptum Apostoli; qui Apostolus paulò supra citata, quasi admonens nos, ne ducamur probabilitatibus ait: *Nemo vos seducat inanibus verbis.* Inania enim sunt probabilitatum verba, quæ non reddunt nos tutos a periculo peccati.

8. Probamus 8. ex illo Apostoli primæ Corinth. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* Certus enim moraliter erat Apostolus, se non habere peccatum in conscientia, aliter non tam fidenter dixisset: *Nihil mihi conscius sum*; & tamen adhuc non dicebat

Cap. 11. *Improb. ex Script. & Patrib.* 19

bat se iustum, timens, ne aliquid peccati haberet, quod suimet cognitionem effugeret; ergo valde a cautela Apostoli distant Probabilistæ, dum etiam in exercendo opere, quod probabiliter peccatum sit, putant, se esse innocentes, & iustos. Eandem cautelam habebat Iob, dum confurgens diluculo holocausta offerebat pro singulis filiis, ne fortè peccassent in cordibus suis, Iob primo.

9. Idem quoque probamus ex Patribus, quorum sententiæ, scriptis controuersijs Doctorum, tenendæ sunt, vt dicitur Cap. *Apostolicam* de Presbytero non baptizato; & Primò ex Augustino Homilia 41. ex quinquaginta in vltimis verbis, & refertur Cap. *Si quis il secundo* de Penit. dist. 7. *Tene certum, dimitte incertum.*

Respondent Probabilistæ, hæc verba non continere præceptum, sed consilium.

Sed contra; quia Augustinus ibi intendit inducere peccatores ad penitentiam ante extremam periodum mortis, ideoque ingerit timorem, quia, scilicet, incertum est, an tunc remittantur peccata ex defectu necessariæ dispositionis in illo articulo; ex quo fit, vt differens penitentiam vsque illuc, exponat se periculo damnationis æternæ; sed non in simplici consilio, sed in præcepto est, vitare periculum damnationis æternæ; ergo illa verba non continent purum consilium, sed præceptum.

Præterea. Probabilistæ dum sic respondent, deserunt Probabilitatis, idest, suam causam; nam ipsi contendunt, certum esse de sui immunitate a peccato, qui sequitur probabile; at modò nolunt sententiam illam Augustini continere præceptum, ne reus sit peccati, qui sequitur incertum, idest, probabile; ergo fatentur, non esse certum de immunitate a peccato, qui illud sequitur; aliter possent admissio præcepto in ea sententia, facillè respondere, se nūquam sequi incertum, quantum ad periculum peccati: solum enim propter illud periculum Augustinus iubet dimitti incertum; ergo præuaricantur in causa.

10. Secundò ex eodem lib. primo de Baptismo contra Donatistas cap. 3. *Etiamsi dubium quis haberet, non illic* (apud Donatistas) *rectè accipi Baptismum, quod in Catholica rectè accipi certum haberet, graniter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quòd certis incerta praponeret.* Et cap. 5. *Accipere Baptismum in parte Donati, si incertum est, esse peccatum, quis dubitat, certum esse peccatum, non ibi potius accipere, vbi certum est, non esse peccatum?* Maderius tract. 5. de Act. Human. qu. 4. ar. 14. nu. 11. hoc loco Augustini vtitur ad probandum, in Sacramentis conferendis nō licere vti

20 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

opinione probabili de valore Sacramenti. Sed certè Augustinus hîc non loquitur præcisè de dubio valoris Baptismi; immo validum, esse Baptisma a Donatistis collatum asserit, & probat; sed, an rectè accipiatur, & sententiam generalem profert de omnibus pertinentibus ad salutem animæ. Ex quo patet, quàm longè ab Augustini mente abierint recentes Probabilistæ; dum, vbi Augustinus docet, neminem dubitare, certum esse peccatum, &c. ipsi non tantum dubitare, sed omni molimine contendere audent, certum esse, nullum adesse peccatum in operando ex probabilitate. i. cum incertitudine peccati. Apparet etiam, quantum progressa sit licentia opinandi, ne dicam, viuendi, dum veritas pertinens ad morum disciplinam, quæ adeo certa visa est Augustino, vt neminem de ea, vel dubitare posse putauerit, hoc sæculo a tam multis, tam apertè, tam contentiosè oppugnetur; & de opposito, non se saltem dubitare, sed planè certos esse affirmare audeant.

11. Adhuc ostenditur ex disputatione Augustini contra Academicos tribus libris contexta tomo primo. Hi enim omnem certitudinem, etiam sensus, eliminantes vivebant tantum ex probabili, idest, sequendum docebant, quod videbatur probabile, vt habetur ibi ex Augustino, & ex Tullio in Dialogo *Lucullus* Nimum autem extendebant probabile, etiam ad leuem credulitatem, siue suspicionem; nam etiam adulterium dicebant probabiliter licitum, vt patet ex Augustino 3. Contra Academicos cap. 16. in quo ab ipsis discordant Doctores probabilitatum, cum quibus agimus. Sed quantum ad id, quod isti docent, non necessario sequendum certum, sed sufficere probabile, conueniunt cum Academicis; quare contra eos militant duo argumenta Augustini. Primum ex lib. 3. cap. 15. vbi sic ait: *Non solum puto, cum errare, qui falsam vitam sequitur, sed etiam eum, qui veram non sequitur.* Sed probabilistæ non sequuntur, nec sequi curant verum, sufficit enim eis probabile, quod est contingens ad verum, & falsum; ergo errant; eorumque error patet, cum probabile, quod sequuntur, contingit esse falsum. Cumque talis error sit ipsis voluntarius, sequitur, quod sit etiam illis culpabilis. Secundum ex eodem lib. cap. 16. Si enim sufficit sequi probabile, licita erunt furta, homicidia, fornicationes, si probabile videatur, esse licita; quod argumentum aliquoqualiter militat contra præsentis Probabilistas; nam, exceptis quibusdam actibus euidenter malis, de alijs propter, vel vbertatem, vel licentiam ingeniorum adsunt fere semper contrariæ opiniones, alijs censentibus eos licitos, alijs illicitos: putant autem Probabilistæ, vnius tantum Doctoris docti, & pij au-

tho-

Cap. 11. *Improb. ex Script. & Patrib.* 21

thoritatem reddere opinionem probabilem, cuius etiam doctrinam, & pietatem sufficiat esse probabilem; ergo ex parte sequitur incōueniens illatum ab Augustino; & ita videmus multa opera á modernis Probabilistis iustificata, quæ antiquitus ex ipso naturali dictamine rationis putabantur peccata; immo de hoc laudat etiam Dianam, tamquam plurium peccatorum ablutorem, vel abolitorem Caramuel epistola ad ipsum scripta in Theologia Fundamentali edita Francofurti, vocans proinde eum ex opinandi mansuetudine agnum, quem ipse libenter sequatur quocumque ierit, seueriores verò Christianæ disciplinæ Assertores leones, & tigrides: sit enim illi in hac reludere placuit. Et ex hoc apparere potest, exploratiùs ne, an confidentiùs protulerit Madernus qu. 4. art. 8. n. 7., in libris Augustini contra Academicos nihil contineri aduersus probabilitates.

Rursus idem Augustinus 1. de Ciuit. cap. 6. docens, licitum esse homini se ipsum occidere, si Deus iubet, subdit: *Tantummodò videat, vtrum Diuina iussio nullo nutet incerto.* Et paulò ante dixerat: *Cùm Deus iubet, seque iubere nullis ambagibus intimat, quis obediẽtiam in crimen vocet?* Ergo Augustinus requirit certitudinem de rectitudine operis, omni incertitudine remota, vt simus immunes a peccato: ergo non sufficit probabilitas.

Adhuc, dicebat, neminem debere sine pœnitentia migrare de vita, etiam si nullius sceleris sibi conscius esset: debere, inquam, vbi ostenditur, id præcepti esse, non consilij. Ergo a fortiori quisq; debet ab eo opere abstinere, de quo conscius non potest esse, quòd sit immunis a peccato, quale est opus factum ex sola probabilitate immunitatis ab eo.

12. Secundò ostenditur ex Gregorio lib. 8. epist. 30., & refertur Cap. *Graue* 11. qu. 3. *Graue*, inquit, *satis est, & indecens, vt in re dubia certa detur sententia.* Sed probabilistæ in re purè probabili. 1. incerta, & dubia dant sententiam certam, formantes sibi iudicium certum reflexum, quòd sequentes probabile non peccent; ergo repugnant Gregorio.

13. Tertiò ostenditur ex Chrysostomo Homilia 22. in Epist. 2. ad Corinth. cap. 10. *Multis*, inquit, *dedit Deus spatium, vt in vltima senectute confiterentur.* Quid igitur? Num tibi dabit? Fortasse dabit, inquis. Cur dicis fortasse? Contingit aliquoties? Cogita, quòd de Anima deliberas, proinde etiam de contrario cogita, & dic, quid autem, si non det? Quid autem, si det, inquis? Estò; dat quidem ipse, verumtamen hoc illo certius, & tutius. Hæc Chrysostomus. Sed Probabilistæ in-

nitun-

22 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

nituntur probabilitati vnius partis, supra eam fundantes iudicium certum de immunitate a peccato, & non curant de probabilitate alterius partis; neque sequuntur certius, & tutius; ergo repugant Chrysoſtomo.

14. Quartò ostenditur ex Bernardo lib. 5. de Considerat. ad Eugenium cap. 2. vbi sic eleganter, & subtiliter loquitur: *Intellectus rationi innititur, fides authoritati, opinio sola verisimilitudine, se tuetur. Habent illa duo certam veritatem; ceterum opinio certi nihil habet, verum per verisimilia quærit potius, quàm apprehendit; & hoc sciendum, quia opinio, si habet assertionem, temeraria est. Multi suam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Possumus singula hac definire. Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod nescias esse falsum.* Hæc Bernardus. In quibustria præcipue consideranda sunt. Primum, opinionem non habere, nec certitudinem, nec veritatem. Secundum, opinionem esse temerariam, si habet assertionem, quòd, scilicet, conclusio opinata sit vera. Ex quo sequitur, temerarium esse iudicium illud certum reflexum, quod super motiuo merè probabili fundant probabilistæ; excedit enim vim motiui, quod, vt purè probabile, non est aptum causare certitudinem, atque adeo illa certitudo non est a ratione, sed a voluntate, & per consequens temeraria, de qua re plura dicentur infra. Tertium, quàm longè distet definitio opinionis tradita a Bernardo ab illa, quam tradunt Probabilistæ; nam Bernardus explicat defectum esentialem opinionis, quæ non fertur in absolutè verum, sed tantum habet pro vero, quod non apparet esse falsum. Probabilistæ autem non solum illum defectum non explicant, sed insuper dicunt, opinionem inniti fundamento prudenti; cum tamen prudentia feratur non in dubium, sed in moraliter certum. Sed etiam de hac re plura inferius.

C A P A T III.

Ostenditur illicitus vsus probabilitatum ex Sacris luribus, Decretisque Pontificum.

1. **P**rimò assertur Regula illa pluribus, Canonibus tradita: *In dubijs tutior pars est eligenda.* Vbi ly *Tutior* non sumitur comparatiuè ad *tutum*, quasi in dubijs non sufficiat eligere tutum, sed

Cap. III. Improb. ex Sacris Iuribus. 23

sed eligendum sit tutius, sed aduersariè ad *non tutum*; significatur enim, quod in dubijs non debeamus exponere nos periculo peccati, sed amplecti, quod tutum est, iuxta illud Augustini cap. praecedenti relatum: *Tene certum, dimitte incertum*; vt enim docet idem Augustinus lib. 3. contra Cresconium c. 73., & 74., & lib. 4. cap. 55. gradus comparatiuus non semper auget, quod antea positum est, sed aliquando superfertur tantummodo contrario, seu improbat, quod antea positum est. Vnde cum, vel execramur aliquod malum, vel cupimus auerti, solemus dicere: *Dij meliora*, vt apud Virgilium in Georgicis: cuius rei alia exempla profert Augustinus, & passim occurrunt apud Authores. Sic igitur ly *Tutor* in illa regula aduersatur *non tuto*, & reddit sensum, quem explicauimus. Habetur hæc regula in Clementina: *Exini de Paradiso* de Verborum significatione, in cap. *Iuuenis* de Sponsalibus, & Matrimonio, in c. *Inquisitioni* de sententia excommunicationis, in cap. *Significasti* il 2. de Homicidio voluntario, vel casuali, in c. *Ad audientiam* de Homicidio in 6. & alibi. Sed quod est purè probabile, non est tutum, immo periculosum; ergo non licet operari iuxta opinionem probabilem.

2. Probabilistæ multiplici explicatione hanc regulam, quam Fagnanus vocat insignem, eludere, vel euertere conantur.

Primò dicunt, eam valere tantum in dubio puro, idest, quando nullæ adfunt probabiles rationes pro vtraq; parte contradictionis; tunc enim fatentur, eligendum esse id, quod tutum est; quando autem adfunt rationes probabiles, posse operantem sequi probabile, quia id sufficit, vt operetur rationabiliter, & prudenter; atque hanc dicunt fuisse mentem Pontificis in dicto cap. *Significasti*: Canonicus enim ille omnino nesciebat, an percussio ab ipso inflicta latroni fuisset causa mortis illius, nec vllam habebat rationem probabilem pro parte affirmatiua, vel negatiua; ideo Pontifex definiuit, habendum tamquam homicidam &, quòd in tali casu tutius erat cessare, quàm temerè celebrare. Dicunt ergo Probabilistæ, distinguendum esse dubium ab opinione; quia dubium propriè est, quando nulla adest ratio probabilis pro vna, vel altera parte, quo casu dicunt, amplectendum esse tutum, quia aliter operatio non esset prudens, cum nullo motiuo probabili fiat; at opinio dicit assensum erga vnam partem ex aliquo motiuo probabili; ergo, cum quis ex eo operatur, rationabiliter, & prudenter, atque adeo licitè operatur.

3. Hæc Responsio evertitur. Primò; quia gratis in citatis Iuribus restringitur significatio dubij ad solum dubium ex pura ignoran-

24 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

tantia, idest, ex defectu rationum, seu motiuorum prò vna, vel altera parte; nam proprijsimè vocatur, & est dubium etiam illud, quod causatur ex motiuis, seu rationibus contrarijs, quæ reddunt animum suspensum, fluctuantem, & indeterminatum; immo hoc est propriè dubium, nam illud ex pura ignorantia potius vocandum est nescientia. Dubium enim definitur a Baldo. *Æqualitas contrariorum ratiocinationum, seu contrariorum motuum mentis.* Et D. Thomas 3. sent. dist. 17. *Dubium est contrariorum rationum æqualitas.* Et dist. 18. ar. 14. ad 4. *Dubitatio*, inquit, *causatur, quando aliquis rationem eius, quod querit, & de quo contraria apparent, videre non potest.* Hinc Siluester verbo *Dubium*, & verbo *Opinio*: *Propriè*, inquit, *homo dubitat de aliquo, & circa aliquid, quando habet rationes ad utramque partem æqualiter, vel quasi æqualiter mouentes.* Et reuera, quando sunt opposita motiua æquè, vel quasi æquè trahentia, tunc habetur motus indifferens ad utramque partem, idest, non determinatus in vnam potius, quàm in aliam, & hoc reuera est dubitare; ergo perperam Probabilistæ sumunt ly *Dubium* in prædictis Iuribus pro simplici nescientia, vel ignorantia. Certè de Academicis refertur, quòd omnia dubia esse contenderent: sed non eo sensu, quasi in nulla re adessent rationes probabiles pro vtraque parte contradictionis, immo Academici vivebant ex probabili; sed, quia nihil putabant posse certò comprehendì; ergo in communi significatione, dubium sumitur pro incerto, non pro eo, de quo nulla habetur ratio ad aliquam eius partem. Hinc plurima in scientijs dicuntur esse dubia, de quibus agitantur quæstiones, alijs alia opinantibus; & tamen vnaquæque opinio suis innititur rationibus; ergo gratis, immo irrationabiliter, & tantum ad effugiendam vim Iurium Probabilistæ dicunt, dubium in prædictis textibus pro eo sumi, de quo nulla habetur ratio ad aliquam partem; & patet, eos Academicorū sectam in Ecclesiam Christi intulisse, dum licitum docent vivere ex probabili, & quod deterius est, non desperatione vetitatis, vt illi, sed contemptu veritatis pro licentia vitæ.

Nam illi summo conatu quærendam asseriebant veritatem; sed quia ea, vel lateret obruta, vel confusa non eniteret, contenti erant in agenda vita eo, quod probabile, vel verisimile occurreret, vt refert Augustinus 3. contra Academic. cap. 1. Probabilistæ verò neque curant peruenire ad veritatem, sed in solo probabili conquiescunt, id sufficere dicentes. Id autem, vel de fuga laboris descendit, vel de cupiditate libertatis.

4. Secundò. Ideo Pontifex ibi declarat, Canonicum illum repell-

pellendum ab Altari, quia in hoc casu, inquit, tutius est cessare, quam temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur; sed hæc ratio etiam militat in dubio ex contrarietate rationum; semper enim, vt supponitur, adest periculum peccati in vna parte; ergo regula illa militat etiam in prædicto dubio. Et eadem ratio affertur in Clementina: *Exiude Paradiso*, vbi Pontifex ait: *Attendentes, quòd in his, qua Anima salutem respiciunt, ad vitandos graues remorsus conscientia pars securior est tenenda*. Sed graues remorsus conscientia adfunt non solum in dubio puro, sed etiam, quando adfunt motiua opposita, immo tunc maximè adfunt, quia vrgent motiua specificantia actum pro peccaminoso; nec possunt vitari, nisi claudendo oculum ad ea motiua, quod videntur facere Probabilistæ; ergo illa regula valet etiam in dubio causato ex motiuis probabilibus oppositis. Declaratur hoc exemplo. Si quis sciat, in altero duorum panum esse venenum, & nullum motiuum probabile habeat, quòd potius sit in vno, quam in altero: Alter vero habeat motiua probabilia pro vtroque, certè vterque debet sequi tutum, idest, abstinere ab vtroque pane; sic in proposito; nam in altera parte dubij adest periculum peccati.

Ex quo patet, inanem esse in proposito distinctionem illam dubij puri, & dubij causati ex rationibus probabilibus oppositis.

5. Secundò euertitur responsio: quia Regula ipsa non videtur posse habere locum in dubio facti. Cum enim quis dubitat, an fecerit, an non fecerit, non potest in eo cadere tutum, vel non tutum, quod cadit tantum in eo, quod faciendum est; nec etiam in tali dubio debet quis credere, se fecisse, vt eligat tutum; immo hoc stultum esset; ergo illa regula valet quantum ad Ius, quod nascitur ex dubio facti, vt scilicet, si factum est peccaminosum, vel etiam, obnoxium censuris, ita se gerat dubitans, ac si fecisset, eo quia, in hoc nullum est periculum, in opposito magnum. Ergo per se, & directè illa regula valet in dubio Iuris; sed in tali dubio parum durare potest dubium purum, sed quoadusque adhibeatur consideratio, vel consulantur Doctores; ergo nimis restringitur, & parum utilis redditur à Probabilistis illa regula, dum eam dicunt valere tantum in dubio puro.

6. Respondent secundò Probabilistæ, illam regulam esse de consilio, non de præcepto. Ita Suarez de Censuris part. 5. disp. 40. lect. 6. nu. 9. Sanchez in Decalogo tom. 1. lib. 1. c. 10. nu. 11. & 64. Malderus 1. 2. disp. 84. qu. 19. ar. 5,

D

Sed

25 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

Sed euertitur. Primò per Clementinam *Exini* de Verborum significationibus, vbi dicitur, esse tenendam partem securiorem ad euitandos graues remorsus conscientia; qui enim eam non tenet, operatur cum illo remorsu; sed euitare tales remorsus est de præcepto, non de consilio, aliter liceret operari reclamante conscientia; ergo, &c. Item: Non sequi consilia, non inducit remorsum conscientia; hic enim non habetur nisi de peccato; non sequi autem consilium, non est peccatum, aliter consilium esset præceptum: ergo est de præcepto, sequi partem tutiorem.

Hic fortè dicitur, huiusmodi remorsus conscientia; non sentiri a Probabilistis, quia pro certo habent, licitum esse operari iuxta probabile. Si autem ab alijs sentiuntur, mutant ipsi sententiam, vt suam tranquillunt conscientiam, non Panicum terrorem inferant Probabilistis. Atque hoc beneficium, & quidem magnum putant à se tribui fidelibus, tranquillitatē conscientia;, & remotionem dubiorum, & scrupulorum.

Sed contra. Quia remorsus illi causantur a rationibus specificantibus actum, vt peccaminosum; ergo non possunt euitari, nisi voluntariè auertatur mens a consideratione eorum. Hoc autem peccaminosum est, quia est contemnere, vel negligere ea, ex quibus rectum iudicium procedit; quare deliberatio sic suscepta est temeraria, vt docet D. Thomas 2.2. qu. 63. ar. 4. & re vera est non curare de peccato, vel periculo eius, immo in illud voluntariè ferri.

Secundò. Quia dum Pontifex ait, tenendam esse partem securiorem ad euitandos remorsus conscientia;, supponit, hos necessariò sentiri, dum ea non tenetur, aliter eius ratio nulla esset; ergo non possunt euitari per vsum Probabilitatum. Ergo tranquillitas illa, qua frui se dicunt Probabilistæ (si tamen ea fruuntur) voluntaria est, non rationalis: noster autem timor non est Panicus, sed rationalis, & pius, & quisque ipsum non concipit, a Deo, sanoque consilio est alienus, dicente Ecclesiastico 32. 22. *Vir consilij non disperdet intelligentiam: alienus, & superbus non pertimescet timorem.* Inspiciens etiam, & stultus; quia, vt dicitur Prouerb. 14. *Sapiens timet, & declinat a malo, stultus autem transilit, & confidit.*

Secundò euertitur per Capit *Significasti* de Homicidio, vbi dicitur, tutius esse illi Canonico cessare, quàm celebrare, pro eo, quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum peccati timeatur; sed nullum est periculum peccati, si non recipiatur consilium; ergo illud non est consilium, sed præceptum, Item: vitare periculum peccandi est de præcepto, non de consilio; ergo de præcepto

Cap. III. *Improb. ex Sacris Iuribus.* 27

cepto tutior pars est eligenda in dubio ; & hi duo textus adeo clari sunt, vt non possint eludi.

7. Eueritur 3. per Caput : *Illud Dominus* de Clerico excommunicato, deposito, &c. vbi dicitur de quodam Episcopo, quod erat ei abstinendum a celebratione Diuinorum, quamuis per solam famam audisset, se a Iudice, neque Ordinario, sed Delegato, & neque monitione præmissa, excommunicatum ; vnde de pura misericordia Pontifex relaxat ei penam a Sacris Canonibus in eos inflictâ, qui post excommunicationem Diuina Officia celebrare præsumunt ; & affertur ratio, quia in dubijs via tutior est eligenda. Sed nulla infligitur pena a iure ijs, qui non seruant consilia ; ergo non de consilio, sed de præcepto in dubijs via tutior est eligenda. Quod ipse Episcopus agnouit, dum, vt ibi dicitur, non iudicium, sed misericordiam postulauit ; quia, scilicet, nondum exorti erant Probabilistæ, ipsum in sui defensionem armantes, & erigentes, quia, scilicet, cum ei non constaret de sententia suæ excommunicationis, erat vtique in possessione sui iuris, & libertatis, qua non debebat censere se expoliatum, & in dubijs melior est conditio possidentis ; quare ex motiuo probabili prudenter iudicare poterat, se non esse excommunicatum, atque adeo Diuina Officia celebrare posse.

Idem habetur in Caput *Sicut nobis* de sententia excommunicationis, vbi dicitur, quod semel excommunicatus semper debet censeri talis, nisi legitime probet, se absolutum ; ea nimirum ratione, ne cum eo communicans fortè incidat in excommunicationem minorem. Et addit Glosa, quod, etiam si accesserit ad Curiam Papæ, & inde rediens dicat, se absolutum, non est ei credendum, nisi litteras proferat absolutionis, non obitante, quod nullus debeat præsumi immemor suæ salutis, & quod viro honesto videatur credendum ; ergo, quamuis sit dubium, aut probabile, quod ille fuerit absolutus, tamen habendus est tamquam non absolutus, idque non de consilio, sed de præcepto, quia in dubijs via tutior est eligenda.

8. Præterea. Non de consilio, sed de præcepto est, vt ordinati ab Episcopis, de quibus dubium erat, an verè essent Episcopi, debeant iterum ordinari, Cap. *Presbyteris*, dist. 68. Item, quod paruuli, de quibus ignoratur, an sint baptizati, debeant iterum baptizari, Cap. *Paruulos* de consecr. dist. 4. Similiter, quod constituti in minoribus ordinibus, & dubij, an sint baptizati, non solum debeant baptizari sub conditione, sed etiam iterum ordinari sub conditione, si non erant baptizati, quando primò ordinati fuerunt,

28 Disp. L. Contra Vsum Probabilitatum.

Cap. *Veniens* de Presbytero non Baptizato, & Cap. *Si Presbyt.* 1. qu. 1. & ex Decreto Sacre Congregationis Concilij ad interrogationem Vicarij Generalis Viennensis. Rursus, quòd sine dubitatione iterum debeat consecrari Ecclesia, de qua dubitatur, an fuerit consecrata, Cap. *Solemnitates* de Consecr. dist. 1. Quorum omnium decisionum eadem Ratio est, quòd, scilicet, in dubijs tutior pars sit eligenda: si autem supradicta modo dicto iterentur, nullum est peccatum; si verò minimè, magnum est periculum peccati; ergo, quòd in dubijs tutior pars sit eligenda, non est de puro consilio, sed de præcepto.

9. Respondent 5. Probabilistæ; quòd illa regula valeat in dubio facti, non in dubio iuris, dubia autem, quæ recensuimus, sunt facti. Ita Suarez tomo 5. de Censuris disp. 40. sect. 5. num. 18. & 19. Sanchez in Decalogo tom. 1. lib. 1. cap. 10. nu. 42. 46. & 47.

Hæc Responsio præter id, quod paulò ante diximus, euertitur; quia nulla potest assignari ratio, cur valeat in dubio facti, & non iuris; immo neque, cur valeat in dubio facti, si non valet generaliter in quocumque dubio: Non enim id referendum est in voluntatem Pontificum ita statuentium; nam materiæ, de quibus decreuerunt, non tales sunt, vt nihil intersit, an ita, vel aliter fiat, vt sunt pleraque, de quibus non alia ratio assignari potest, nisi voluntas Principis; & hoc patet ex consideratione ipsarum materialium. Non, inquam, potest assignari ratio, cur in dubio facti tutior pars sit eligenda, idest, vt ita se gerat aliquis, ac si commisisset peccatum, nisi ad euitandum periculum damnationis per penitentiam. Sed eadem ratio militat in dubio Iuris, ne fortè, scilicet, operando peccet; ergo regula illa valere debet in vtroque dubio.

Secundò: in Capite *Veniens* de Presbytero non baptizato dubium erat Iuris, an, scilicet, non baptizatus, habens tamen fidem Christi, esset capax cæterorum Sacramentorum; & aderant argumenta probabilia pro vtraque parte, quæ à Pontifice ibidem referuntur; & tamen Pontifex: *Quod tutius est*, inquit, *sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines vsque ad Sacerdotium promouere procurent.* Ex quo patet, etiam in dubio Iuris sequendum esse tutius. Item: Dubium Iuris fuisse in Capite *Illud nobis* de Clerico excommunicato, &c. ostendit Fagnanus nu. 2 12. & tamen ibi dicitur, quòd in dubijs tutior via est eligenda.

10. Respondent 4. Probabilistæ non iam exponendo, sed obijciendo contra prædictam regulam: opponunt enim regulam Iuris ciuilis, quæ habetur L. *Res alienas*, C. de Rei vendicatione; & L. *Sine autem*,

Cap. III. *Improb. ex Sacris Iuribus.* 29

autem, §. si duobus, ff. de publica in rem actione, vbi Baldus, & alij: *In dubio melior est conditio possidentis* (textus habet: *In pari causa, vel delicto*, sed Probabilitatis placet legere *In dubio*) Cum ergo, inquit, vnusquisque sit in possessione suæ libertatis, non debet iudicare, se nexu alicuius obligationis innodatum, aut culpabilem; quare in dubio potest vti sua libertate, & post factum iudicare se immunem a culpa. Ita Suarez de Cens. tom. 5. disp. 40. sect. 6. nu. 4. & de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 15. Sanchez in Decalogo tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 11. & 64. Layman lib. 1. tract. 5. c. 5. § 4. num. 38 Azorius tom. 1. Institutionum moralium, lib. 2. cap. 19. qu. 12. Emanuel in verbo *Casus reservati*. Enriquez in summa. lib. 1. de Eucharistia, cap. 4. num. 3. Vazquez prima. 2. qu. 19. arr. 2. disp. 62. cap. 6. in fine. Salas tract. 8. disp. vnica, sect. 17. nu. 154. in fine. Nolter Villalobos in summa, tom. 1. tract. 1. diffic. 21. num. 7. & alij, qui omnes ex hoc principio plures, grauesque difficultates iu fauorem humanæ libertatis definiunt.

11. Sed contra primùm. Nam, si isti volunt duas hasce regulas reuera ad inuicem opponi, obijciunt contrarietatem Iuribus, quod graue est, & non faciendum. Si autem nolunt opponi; malè vnā obijciunt contra aliam; debent potius reperire modum, quo ambæ concilientur; at, si in dubijs melior est conditio possidentis; & possessio stat pro humana libertate, non potest consistere regula Canonum, quod in dubijs tutior pars sit eligenda; ergo regula illā Iuris ciuiliis alio sensu est intelligenda, vt non militet contra regulam Canonicam. Sed, & si contraria essent illa Iura, in pertinentibus ad disciplinam morum potius Iuri Canonico, quàm Ciuili standum est, quia hoc, cum non habeat pro fine, nisi pacem, siue felicitatem politicam, non prohibet omnia peccata, benè autem Canonicum, quod respicit æternam salutem.

12. Sed, admissa illa regula Ciuili, falsa est Minor subsumpta, scilicet, quod possessio stet pro libertate humana: immo stat pro Deo, & Lege; hæc est enim vis Legis restringere libertatem, quæ antea soluta erat: ideo post eam latam, & nascimur, & viuimus obnoxij obligationi Legis, non solum ad eam seruandam, sed etiam ad inquirendum, vbi dubium consurgit; aliter liceret propter ignorantiam Legis, & possessionem libertatis viuere, vt lubet; ergo possessio stat pro Lege; quia ipsa Lex deijcit nos de possessione libertatis. Ridiculum etiam esset opinari, quod tantum bonum libertatis pariatur ab ignorantia, & tollatur a scientia. Certa antiquior est Lex æterna Dei, quàm libertas humana; & plurimæ Leges antiquiores

30 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

quiores sunt, quàm homines, qui in dies nascuntur, qui proinde sub Lege nascuntur: ergo nullo pacto possessio stat pro libertate humana contra Legem latam.

13. Hinc in Cap. *Dominus* de secundis nuptijs dicitur de femina, quæ post secundas nuptias dubitabat de morte viri prioris, dicitur, inquam, quòd non possit exigere debitum a secundo viro, licet sit in possessione exigendi. In Cap. *Inquisitioni* de sententia excommunicationis femina dubitans probabiliter de impedimento ditimente inhihetur debitum exigere, non obstante possessione exigendi. In Cap. *Significasti* il 2. de Homicidio statuitur, vt Sacerdos dubitans, an ex sua percussione alter interierit, debeat tamquam homicida abstinere a diuinis, quamuis sit in possessione illa celebrandi. Et in Cap. *Illud nobis* supra relato dicitur de Episcopo dubitante, an esset excommunicatus, quòd debeat se gerere, vt excommunicatus. Si autem Leges humanæ prævalent libertati humanæ, multò magis Lex Diuina, maximè naturalis; ergo regula illa iuris Ciuilis habet tantum locum in materia Iustitiæ, & in foro externo, vt pluribus argumentis probat Fagnanus a nu. 194. vsque ad 206. (& certè causæ de possessione, ac de meo, & tuo sunt in materiæ Iustitiæ, nec nisi metaphoricè possessio transferri potest ad materias aliarum virtutù) ex quibus tria tantum breuiter referemus.

14. Primum: Iudicium debet constare ex Actore, Reo, & Iudice. Si ergo de libertate hominis adest lis inter Deum, & ipsum hominem, quis erit Iudex? An homo contra Deum? Hoc sanè nec inter ipsos homines admittitur, vt in propria causa pars sit Iudex aduersus alteram. Probabilistæ autem constituunt hominem Iudicem pro sua libertate aduersus Deum.

Secundum. Regula illa procedit tantum in dubio, vt ipsi Probabilistæ asserunt, idest, cum Iura partium sunt obscura; at respectu Dei nihil est obscurum; an ergo propter sui obscuritatem poterit homo manutenere se in possessione suæ libertatis aduersus Deum omnia scientem?

Tertium. Regula illa valet, quando Iura ex vtraque parte sunt paria, ita enim habet: *In pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis*; at quis dicat parem esse causam inter Deum, & Hominem, Legem, & Subditum, cum Deus sua lege coercere possit hominis libertatem?

Valet igitur illa Regula in materia Iustitiæ, & in foro externo tantum. Etenim in Iudicio, nec Absolutio, nec Damnatio periculo vacat ante cognitam causam. Si enim Iudex damnat innocentem

Cap. III. Improb. ex Sacris Iuribus. 31

centem, peccat in proximum. Si absoluit criminofum, peccat in Rempubicam, cuius intereft, delicta puniri; ergo debet retinere poffidentem in fua poffeffione, donec cognofcat caufam. Et hoc non eft nouam proferre fententiam, fed manutene- re, quod factum reperit, quod eft præfumendum rectè factum; vt enim ait D. Thomas 22. quæft. 60. art. 4. *Vbi non apparent manifefta indicia de malitia alicuius, debet vnusquisque eum, vt bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium eft; aliòquin iniuriatur ei, & contemnit ipfum.* Et Auguftinus 3. contra litteras Petilianæ cap. 59. *Neminem rectè puto iudicari nocentem, qui hominem non conuictum crediderit innocentem.* Et in Cap. *Ex parte* de Scrutinio dicitur: *Illum, quem dignum effe non nouit, dignum debet æftimare.* Quare Iudex, manutene- do aliquem in fua poffeffione, donec cognofcat caufam, fequitur, quod iuftius eft, non fe exponens periculo peccati. Ex quo apparet, non tantum regulam illam Iuris Ciuilis non opponi Canonica, fed potius fundari in hac. At in foro confcientiæ non militat hæc ratio; non enim iniuriam facit, aut contemnit feipfum, qui in dubio, an teneatur facere, vel abftinere, & an peccauerit in aliquo opere, iudicat, fe teneri, & peccaffe; immo tunc rectè confultat fibi ipfi, ne incurrat in periculum peccati, vel damnationis.

15. Ex quo foluitur argumentum Suarez loco citato de Cenfuris, difp. 40. feft. 6. nu. 3., & Sanchez in Decalogo lib. 1. cap. 10. nu. 42. adducentium paritatem fori externi, & interni. *Iudex*, inquiunt, *non cogitur imponere penam latam a lege, donec in fuo foro certus fit de delicto; ergo nec reus cogitur in foro confcientiæ exequi in fe penam legis; donec in eodem foro certus fit de fuo delicto.*

Quod Argumentum non eft directè ad propositum: non enima quæritur in præfenti: an quis in foro confcientiæ teneatur exequi in fe penam legis, dum non eft certus, fe commiffiffe delictum: an teneatur iudicare, fe obnoxium legi feruandæ, etiam fi adfint rationes probabiles pro fua libertate; & an teneatur iudicare, fe peccaffe, quando ex ratione probabili operatus eft contra legem. Diuerfa eft autem ratio de pœna fubeunda, & de commiffione peccati. Verum, & fi illud Argumentum trahatur ad præfens propositum, patet difcrimen inter forum internum, & externum. Vbi enim vertitur periculum Animæ, præfumendum eft in deteriorem partem ad ipfum periculum euitandum, vt patet ex Capite *Iuuenis* de Sponfaliibus, & ex cap. *Presbyteri*, dift. 68., & hanc effe regulam generalem dixit Gloffa in cap. vnico, verbo *Æftimare* de Scrutinio; vtque ait Hoftiensis in Cap. *de Obferuantia Ieiunij: In obligationibus,* qua

32 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

qua concernunt Deum, tutius est præsumere aliquem ligatum, quam solutum, licet in alijs facienda sit benigna interpretatio, ne quis, scilicet, sit obligatus in dubio. Rectè enim considerantibus apparet, in foro conscientiae partem tutiorem esse benigniorem, quia ibi non agitur ad infligendam penam, sed ad procurandam salutem; magis autem consultitur saluti, cum inceditur per viam tutam. Patet autem maximè discrimen inter forum internum, & externum; quia Iudex externus non solum non cogitur, sed nec potest infligere penam in dubio delicti; nullus autem, nec ipsi Probabilistæ, dicunt, non posse hominem gerere se, ut obligatum in dubio obligationis: Quare inconsultè adducitur illa paritas.

16. Qui autem regulam illam Iuris Civilis etiam ad forum conscientiae, & ad alias materias, præter Iustitiam, extendunt, plerasq; ex illa conclusiones deducunt nimium audaces, atque adeo periculosas. Prima. Qui dubius est: an inciderit in excommunicationem, siue sit dubium Iuris, siue facti, non debet se gerere pro excommunicato, immo nec petere absolutionem, quia est in possessione communicandi cum fidelibus. Ita Suarez, & Layman. Quod tamen est contra determinationem Capitis *Illud Dominus* de Clerico excommunicato, &c. & contra alia Iura supra adducta.

Secunda. Dubitans, an lex imponens penam excommunicationis pro aliquo delicto sit vsu recepta, potest operari contra legem, nec incidit in excommunicationem. Ita Azorius.

Tertia. Dubitans, an casus sit referuatus, potest ab illo absolueri: Ita Suarez, & Emmanuel Sà.

Quarta. Dubitans, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri. Ita Ioannes Præpositius, & Enriquèz. Quod est contra antiquissimam regulam Confessionis, per quam peccata certa præscribuntur aperienda, ut certa, dubia, ut dubia.

Quinta. Dubitans de legitima potestate Prælati non tenetur illi obedire. Ita Vasquez, & Salas. Ex quo sequitur bellum iustum ex utraque parte inter Prælatum, scilicet, & subditum, etiam si Prælatus non sit certus, immo dubius de sua potestate; si enim in dubio potest subditus non obedire, quare in dubio non poterit Prælatus præcipere?

Sexta. Dubitans, an beneficium sit tenue non tenetur recitare officium. Ita idem Salas.

Septima. Dubitans, an in die Iouis transecta sit media nox, potest tuta conscientia vesci carnibus: at dubitans de eadem re in die Sabbati, non potest; quia in die Iouis est in possessione vescendi carni-

Cap. III. *Improb. ex Sacris Iuribus.* 33

carnibus, non autem in die Sabbati; quam rationem planè ridiculam meritò appellat Fagnanus nu. 180.

Has, simileſque Concluſiones educunt Probabiliſtæ ex illa regula ſic extenſa, propter quod non immeritò Caramuel pronunciauit: *In dubio beatam conditionem poſſidentis*. Verùm hæc extenſio, vel propter hoc ipſum, quòd tam audaces, & Chriſtianæ diſciplinæ relaxatiuas, inobediẽtiamque fouentes Concluſiones inducit, etiam ſi non alia contra ipſam ſuppeteret ratio, eſſet reprobanda.

17. Sed etiam dato, quòd illa extenſio rectè fiat, adhuc falſò dicitur, quòd in dubio legis homo ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis; cùm enim ex lege reſtringatur hominis libertas, vt non amplius liceat, quod antea licebat, ex dubio, an extet lex, non ſequitur, quòd homo ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis, ſed ad ſummum, quòd dubium ſit, an ſit in ſua libertate, an hæc ei ſit ablata per legem; ergo non poteſt operari tamquam poſſidens ſuam libertatem, quia hoc ipſum dubium eſt, an illam poſſideat. An fortè propter hoc, quia, eſt dubius, debet certò iudicare, ſe eſſe in poſſeſſione ſuæ libertatis? Hoc quidem mirabile eſt, vt dubium ſit ratio certitudinis de eadem re. Auguſtinus quidem epiſt. 131. ad Memorium loquens de his, qui in libertatem ſpiritus a Chriſto vocati ſunt, ſic ait: *Non habent congruum libertati, niſi quod habent congruum veritati*. Opinio autem, non eſt vera, ſed contingens ad verum, & falſum; ergo libertas, quam ex opinione, immo ex dubio ſibi tribuunt ſectatores Probabilitatù, non eſt libertas ſpiritus, in quam a Chriſto vocati ſumus, ſed libido mentis, vel carnis. Et hæc dicta ſint pro hac Canonum regula, qua præſcribitur, in dubio tutiorem partem eſſe eligendam, atque adeo uſus probabilitatum eliditur.

18. Secundò afferimus Regulam trigeſimam Iuris in 6. *In obſcuris minimum eſt ſequendũ*. Cuius regulæ ea ratio eſt ex Gloſſa ibi; quia de minimo non poteſt eſſe dubium, benè autem de magno; etenim in magno includitur minimum, ſicut pars in toto, non autem e cõtra. Exemplum Gloſſæ: Si in aliqua regione ſint duo menſurarum genera, vnum maius, alterum minus, & quis leget Eccleſiæ decem menſuras, non explicans, de quo genere, interpretandum eſt de mēſuris minoribus, quia hoc certum eſt, non poſſe eſſe contra mentem legantis, qui ad minus debuit intelligere de minoribus; &, ſi fortè intellexit de maioribus, cùm vtique in illis includantur minores, non ſit contra mentem eius, quamuis non impleatur omnis voluntas eius: at, ſi fiat interpretatio de maioribus, periculum

est,

est,

est,

34 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

est, ne sit contra mentē legantis, si fortē intellexit de minoribus; ergo hæc regula planē supponit, in dubio tutiorem partem esse eligendā.

19. Tertiò afferimus regulam quadragesimam primam Iuris in eodem 6.: *Inspicimus in obscuris, quod est vero similis*; quæ regula habetur etiam in Iure Ciuili Pauli libro 9. ad Edictum. Et fundatur in Iure naturæ, quo tenemur, quantum possumus, sequi veritatem; ait enim Augustinus cap. precedenti relatus lib. 3. contra Academicos cap. 15. *Non solum puto eum errare, qui falsam vitam sequitur, sed etiam eum, qui veram non sequitur*. Pocul dubio autem idem est *Probabile, & Verosimile, Probabilius, & Verosimilius*; ergo in obscuritate dubij non sufficit sequi merè probabile. Dubij, inquam, non tantum puri, sed in quo pro vtraque parte ad sunt rationes; nam non potest dari verosimilius, nisi vbi ad sunt verosimiles, & verosimiliores rationes.

Quartò afferimus Innocentium III. Capite *Licet quibusdam* de Regularibus, & transeuntibus; vbi dicitur, quod, si probabiliter dubitetur, an ex caritate, an ex temeritate quis velit ad strictiorem ordinem transire, superioris iudicium est requirendū. Ergo Pontifex nō permittit vsum probabilitatū, sed remittit ad Iudiciū Superioris.

Quintò afferimus eundem Innocentium Cap. *Consilium* de Obseruat. Ieiun. vbi loquens de quibusdam Bracharensis Diœcesis, qui propter inopiam annonæ, ex qua magna pars populi perierat, carnes in Quadragesima comederant, dicit quidem, se non putare, illos puniendos, imponit tamen Archiepiscopo, vt cum illis, & pro illis preces ad Deum effundat, ne ipsis aliquialiter imputetur; quia bonarum mentium est, ibi agnoscere culpam, vbi culpa non est. Ex quo primò potest deduci, non esse bonarū mentium eos, qui non agnoscunt, seu timent culpam, neque vbi probabiliter est. Secundò comparari potest cautela, & timor Pontificis solutioni, & confidentiæ Probabilistarum. Nam in casu relato a Pontifice potest videri certum, nullum ibi fuisse peccatum, & tamen Pontifex pauet, confugitque ad preces, tamquam pro remissione peccati. Hi verò in suis probabilitatibus securi sunt, & exultant. Sed hoc indicamus tantum, non inculcamus.

Non enim volumus iudicare Sectatores probabilitatū, memores præcepti Apostoli prima Corinth. c. 4. *Nolite ante tēpus iudicare*, immo credimur eos bona iuxta suū sensū mente, bonaq; cōsciētia eas sectari. Sed nec filere possumus id, quod ex natura rei est, nimirū, signū timoratæ conscientiæ esse, abstinere ab vso probabilitatum, quod & earum sectator Auerſa factus est 12. qu. 18. sect. 18.

Sextò

Cap. III. Improb. ex Sacris Iuribus. 35

Sextò afferimus Caput *In praesentia* de Sponsalibus, & Matrimonio; vbi Pontifex definit, non licere mulieribus transire ad secundas nuptias, etiam si quocumque annorum numero, quacumque diligentia adhibita, de statu viri notitiam non habeant; sed requiri certum nuntium de eius morte. Plurium autem annorum spatium sine litteris, vel nuncio, aut relatione de vita viri decursum, valde probabile argumentum est de eius morte, maximè, si summa diligentia, seu inquisitio facta sit; ergo Pontifex vetat sequi Probabile.

Septimò afferimus Decretum 2. Alexandri VII, in quo damnatur hæc propositio: *Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione ieiunij, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum ieiunio*; ego Pontifex requirit certitudinem incompatibilitatis, atque adeo declarat, non sufficere probabilitatem. Quod autem definitur in materia ieiunij, ex paritate rationis ad omnes alias materias trahendum est.

20. Afferimus vltimò Decretum SS. D. N. Innocentij Papæ XI. 2. Martij 1679., vbi primo loco damnatur Propositio asserens, non esse illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Ergo decernitur, quòd, etiamsi id non vetet lex, neque conuentio, neque adsit periculum grauis damni, non licet in ea materia vti opinione probabilis. Ergo quæritur: quare nec tunc liceat. Nec video, quid responderi possit, nisi quia adest periculum peccati in conferendo, seu conficiendo nulliter Sacramento; sed idem periculum adest in vsu opinionis probabilis in quacumque materia, vt, nempe, fiat actus malus, seu contra legem; ergo numquam licet vti opinione probabilis.

21. Secundo loco damnatur Propositio asserens, Iudicem posse iudicare etiam secundum opinionem minùs probabilem. Si autem hoc non licet Iudici in causa, vel iudicio publico, neque licebit cuique priuato in causa, seu iudicio priuato suæ conscientia: non enim ratio publici facit, vt illud non liceat Iudici; sed, quia generaliter malum est, vtpote expositum periculo peccati, sequi opinionem minùs probabilem. Et sicut probabilitas, & certitudo in ipsa fundata de honestate formali actus nò reddit immunem a peccato Iudicem ferentem sententià ex opinione minùs probabili, ita neque cæteros operantes ex eadem. Itaque ex hoc saltem inferitur, non licere sequi opinionem minùs probabilem in concursu probabilioris.

36 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

Ad hæc respondent Probabilistæ, consecrationem Sacramenti cum dubio de illius valore, & sententiam prolatam ex opinione minus probabili, esse modò reddita illicita ex Decreto Pontificis illas Propositiones damnantis, quia hoc faciendo nouum ius condidit; non verò esse illicitas, nec fuisse ex natura rei; quare non rectè trahi consequentiam ad omnia opera ex probabilitate procedentia.

Sed hoc gratis, & irrationabiliter dicitur. Primò: Quia sic illa consecratio esset illicita propter præceptum, siue legem; sed Pontifex declarat, esse illicitam, etiam si non obset lex; ergo vult esse illicitam ex natura rei.

Secundò. Quia Pontifices, & quilibet legum latores non condunt noua iura simpliciter reprobando sententias, sed expressè declarando, se nouum præceptum imponere, & etiam impositionis causas afferendo, vt patet ex omnibus iuribus, & constitutionibus, præsertim recentioribus; ergo gratis omnino illud dicitur.

Tertiò, Quia illæ Propositiones multo tempore examini Theologorum Romæ fuerunt subiectæ, in itante recolendæ memoriæ M.F. Christiano Lupo Louaniensis Scholæ Doctore, & Professore ex meo Ordine, qui eiusdem Scholæ, nec non Catholici Regis Legatum agebat. At tunc non exquirebatur, an illæ Pontificis arbitrio essent reiiciendæ, quidquid esset de earum falsitate, vel veritate; sed, an ex natura rei essent veræ, an falsæ, scandalosæ, & perniciosæ; id enim ad Theologorum examen pertinebat; ergo, dum damnatæ fuerunt, tales iudicatæ sunt, non redditæ.

Quartò. Quia Summus Pontifex in prohæmio sui Decreti dicit, se prolequi laudabile opus, & salubre a suo Prædecessore inchoatum in segregandis noxijs doctrinarum pascuis, easque Propositiones damnare, tamquam scandalosas, & perniciosas; ergo tales erant, antequam damnarentur, nam propterea damnatæ sunt. Quare etiam nullo existente Decreto Pontificis, reiiciendæ erant a cognoscentibus earum scandalum, & perniciem.

Quintò. Periculum irritæ consecrationis Sacramenti, & proferendæ iniustæ sententiæ, sicut, & cuiuslibet peccati ex se ipso est euitandum; ergo, dum Pontifex declarat illicitam illam consecrationem, & sententiam, non condit nouum ius, sed declarat antiquam, & in natura rei consistente veritatem, quòd non liceat operari cum periculo peccati, & quòd tale periculum semper insit puræ probabilitati de immunitate actus a peccato.

Ex quo ulterius sequitur, non posse supra iudicium pure probabi-

babile de tali immunitate fundari iudicium reflexum certum, quòd operans iuxta illud immunis sit a peccato; nam tunc non adesset peccatum in vsu opinionis probabilis de eorum valore in Sacramentis administrandis, quia non esset cum conscientia periculi peccati, qua ratione illa administratio redditur peccaminosa. Sed Pontifex decernit oppositum; ergo, &c. Sed hac de re diligentius infra cap. 4.

Sextò. Plures ex Sùmis Pontificibus, quos retulimus, probabilitatum vsum reiecerunt; ergo, etiam si non veritatem ex natura rei declarassent, sed noua iura condidissent, non erat hoc tempore eorum vsus a Probabilitatis defendendus, quia saltem Pontificio iure, improbat.

22. Ter. io loco damnatur Propositio asserens, quòd generationem, dum probabilitate, siue intrinseca, siue extrinseca, quantumvis tenui, modò a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus. Ex quo fateor, non expressè damnari generaliter vsum probabilitatum, vt nonnulli credunt, sed tantum declarari, quòd non sit generaliter licitus; id enim est contradictorium Propositionis damnatæ; quare relinquitur locus, quantum est ex vi huius damnationis, asserendi, aliquando illum vsum esse licitum; sed nihilominus adhuc ex vi illius damnationis infertur, numquam esse licitum: nam Probabilitatē docent, ex natura probabilitatis fieri, vt opus secundum eam factum sit prudens, & quòd illi meritò confidamus; sed natura probabilitatis semper est eadem; ergo semper opus secundum eam factum esset prudenter factum; sed hoc damnatur in Decreto; ergo non ea est natura probabilitatis, vt opus secundum eam procedens sit prudenter factum; ergo numquam licebit ei in operando inniti, & opus secundum eam procedens non est prudens.

Fortè dicetur, non esse prudentis agere ex probabilitate, quādo obstat lex, vel conuentio, vel periculum grauis damni incurrendi; & intuitu harum conditionum, vel causarum Pontificem declarasse, non semper esse licitum vsum probabilitatum.

Sed hoc non sufficit; nam cum his conditionibus, seu obstaculis non est probabile, quòd licitus sit actus; quis enim dicat, probabile esse, quòd liceat facere actum cum transgressione legis, vbi est manifesta inobedientia, & turbatio ordinis ab ea præfixi; vel conuentionis, vbi peccatur contra fidelitatem; vel cum periculo grauis damni, quod est contra charitatem? Ergo, cum adfunt hæ conditiones, vel obstacula non sumus in casu probabilitatis; sed Decretum loqui-

38 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

loquitur in casu probabilitatis, apertè declarans, non semper esse prudentis agere ex probabilitate; ergo declaratio facta est intuitu ipsius probabilitatis, quòd, scilicet, non talis sit, ut ei inniti liceat, quasi opus ex ea procedens sit prudenter factum; ergo numquam licet ea uti.

23. Quarto loco damnatur propositio asserens, quòd excusetur ab infidelitate non credens, si ducatur opinione minus probabili. Sed nulla, quantum video, potest afferri ratio, vel discrimen, cur non excusetur a peccato infidelitatis, qui non credit ex opinione minus probabili, excusetur autem a cæteris peccatis, qui ex opinione minus probabili ea opera sibi licita putans, eadem facit; ergo hic damnatur quicumque usus opinionis minus probabilis; & per consequens destruitur illud principium, quòd probabile sit fundamentum ad prudenter operandum, & immunes reddens operantes a peccato.

C A P V T IV.

Ostenditur illicitus usus probabilitatum ex ratione.

I. **Q**uamvis superioribus capitibus, dum falsitas doctrinæ probabilitatum ex Scripturis, Patribus, sacrisq; Iuribus ostenderetur, pleræque, nec, ut arbitror, leues rationes contra eam sint adductæ, placet tamen specialiter eandem rationibus, si fieri possit, euertere.

Primò igitur adest ratio obuia, quam virtute vnam per p'ura fundamenta latissimè versat, distribuitque Fagnanus. Sic autem eam proponimus. Deliberatè exercere opus, de quo operans dubitat probabiliter, vel dubitare debet, an sit peccatum, peccare est; sed operans ex opinione probabili deliberatè exercet opus, de quo dubitare debet, immo dubitat probabiliter, an sit peccatum; ergo peccat. Maior communiter conceditur, & nihilominus probatur; primò a priori. Quia exercere tale opus est non curare de peccato, quod in eo probabiliter dubitatur adesse, atque adeo est magis æstimare delectationem, vel utilitatem ex illo opere procedentem, quàm Deum, vel amicitiam eius, quod certè offensa Dei est.

Secundò, Quia quærere, versari, immo non fugere occasionem pro-

proximam peccandi, etiam quando adest causa utilis, vel honesta eam non fugiendi, immo etiam, cum exinde speratur bonum spirituale, vel temporale, siue nostrum, siue proximi, peccatum est, ut in suo Decreto definit S.D.N. Innocentius Papa XI. damnans propositiones 61. 62. & 63. oppositum asserentes; ergo multò magis peccatum est, dum exercetur ipsum opus, de quo dubitatur probabiliter, esse peccatum. Appositum autem est in hac Maiori, dubitat probabiliter, ad maiorem evidentiam; nam reuera non solum probabilis cognitio, sed etiam simplex scrupulus ex credulitate leui, & temeraria de peccato in aliquo opere adstringit reatu culpæ operantem, etiam si illud secundum se non sit peccatum. Ut patet ex capite *Inquisitioni* de sententia excommunicationis, ubi dicitur, quòd, si alter coniugum ex credulitate leui, & temeraria, credat, adesse impedimentum matrimonij, explosa ad consilium, sui Pastoris conscientia leuis, & temerariæ credulitatis, potest licitè reddere, & exigere debitum. Vbi Pontifex docet, explodendam esse conscientiam ex credulitate leui, & temeraria, ut actus possit esse licitus. Et ex capite *Per tuas* il 2. de Simonia, ubi de Monacho ordinato ab Episcopo, quem Monachus post sui ordinationem ex relatione aliquorum credidit simoniacum, unde nec volebat in suscepto ordine ministrare, nec ab eodem ad superiores promoueri, dicitur; quòd in ordine suscepto poterat securè ministrare, sed ad superiores ordines contra conscientiam ne ascenderet, ne fortè ædificaret ad gehennam, licet in huiusmodi difficultatem collapsus sit ex eo, quòd conscientiam habuerit nimis scrupulosam, quam difficultatem euadere non poterat, nisi deponeret scrupulum. Si ergo facere opus, quod scrupulosè tantum, ex credulitate leui, & temeraria dubitatur esse peccatum, peccare est, quantò magis facere opus, de quo ex ratione probabiliter dubitatur, esse peccatum? Cuius rei ea ratio est, quam supra adduximus; quia, & is, qui cum dicto scrupulo operatur, præponit illud opus amicitie Dei, & non curat, si peccet, atque adeo peccat. Sicigitur patet illa Maior.

2. Minor verò probatur; quia dum tantum probabiliter cognoscitur opus, ut non prauum, assensus de hoc non est certus, sed cum formidine de opposito, eaque etiam probabili; nam, si vnum est tantum probabile, consequens est, ut oppositum sit etiam probabile, aliter illud non esset probabile, sed certum: ergo eo ipso, quòd nõ prauitas opinanti est tantum probabilis, ipse formidat de probabilitate opposita, seu non est certus de illa nõ prauitate; ergo ope.

40 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

operans ex sola probabilitate rectitudinis exercet opus, de quo ipsemet dubitat, an sit peccatum: ergo peccat. Si autem operans cognoscit utramque probabilitatem, tunc manifestius operatur cum dubio probabili de peccato in suo opere, atque adeo manifestius peccat.

Ad hanc rationem, quæ, ut dixi, obuia est, respondent Doctores Probabilitatum, concedendo incertitudinem, & dubitationem in Iudicio directo de rectitudine operis, negando autem in iudicio reflexo. Dicunt enim, quòd, licet iudicium cadens directe supra rectitudinem operis, dum fundatur in principijs tantum probabilibus, non possit esse certum, immo sit purè probabile; tamen, itante hoc iudicio non certo, sed probabili, potest operans formare sibi iudicium reflexum certum, quòd utendo ea probabilitate cognita, & asserta per iudicium directum non peccat, quia licitum est operari iuxta opinionem probabilem. Et hoc est totum effugium, siue refugium Probabilistarum.

3. Contra igitur certitudinem huiusmodi iudicij reflexi, diligentissime agendum est, & tria probare intendimus. Primum; quòd talis certitudo est impossibilis ex fundamento rationis. Secundum, quòd, si adest, est voluntaria. Tertium; quòd sit temeraria.

Quantum ad primum consideramus primò absurditatem dicti. Intolerabile enim esset, si diceretur: *Operare cum dubio peccandi*; sed intolerabilius dicitur: tene pro certo, te non peccare in opere, de quo est dubium, an sit peccatum: illud enim solùmmodò esset contra timorem, vel amorem Dei, hoc etiam contra lumen rationis. Cum enim cognitione, seu iudicio directo iudicetur, illud opus non absolui a periculo peccati, quomodo potest rursus haberi iudicium certum, quòd fiat sine periculo peccati? Nec refert, quòd dicantur esse diuersa iudicia, vnum, scilicet, directum, aliud reflexum; nam iudicium, quod dicitur certum, fundatur in primo, quod est incertum; ideo enim dicunt, certum esse, fieri opus sine periculo peccati, quia indicatum est, ipsum probabiliter vacare periculo peccati, quod id ipsum est, ac opus esse probabiliter expositum periculo peccati; ergo ideo certum est, ipsum fieri sine peccato, quia incertum est, ipsum non esse peccatum. Non enim hæc duo iudicia se habent, ut duæ cognitiones de eadem conclusione, quarum vna sit per medium demonstratiuum, atque adeo certa, & scientifica, altera per medium probabile, atque adeo incerta, & opinatiua, quas cognitiones plerique, cum quibus, & Nos, concedunt, posse simul haberi de eadem conclusione ab eodem intellectu; sed vna cognitio, seu iudi-

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 41

iudicium esse fundamentum, & causam alterius; cumque primum iudicium, idest, directum sit incertum, non potest dare certitudinem iudicio reflexo; nisi incertitudo sit fundamentum, & causa certitudinis, nimirum effectus nobilioris, & suæ causæ oppositi, quo nihil absurdus.

4. Sed, ne dicant Probabilistæ a Nobis, vel non candidè referri, vel non plenè intelligi vim suæ Doctrinæ, seu Responsionis, referemus eam verbis recentis Scriptoris Maderni de Actibus Humanis qu.4. ar.7. nu.6.; quamvis enim id prolixius fortasse videri possit, toleranda tamen prolixitas est pro veritate, & claritate in re tanti momenti.

Sic ergo loquitur Madernus. *Aliud est, quodd operans possit errare materialiter circa obiectum, iudicando bonum, quod re ipsa malum est: aliud est, quodd possit errare circa operationem, existimando facere operationem bonam, & re ipsa faciendo operationem formaliter malam; primum concedo posse sequi (sequendo probabile); at secundum est impossibile; etenim eo ipso, quodd prudenter operatur, innuincibiliter excludit omnem malitiam ab operatione; exclusa autem malitia, certum est, non peccare. His dictis obijcit sibi. Vbi est eadem ratio de obiecto, & de operatione, idem iudicium debet fieri de utroque; sed eligens opinionem probabilem potest errare circa obiectum, iudicando bonum, quodd re ipsa malum est; ergo potest errare circa operationem, iudicando bonam, quæ mala sit. Et subdit: Respondeo distinguendo Maiorem; quam dico, esse veram, si sit eadem ratio, & sub eadem ratione sumatur, non verò, si eadem ratio quidem sit, sed diuerso modo, seu sub diuersa ratione sumatur. In proposito igitur est eadem ratio de obiecto, & operatione, si directè, & obiectum, & operatio concipiatur: at verò si ratio obiecti accipiatur directè tantum, & ratio operationis reflexè, diuerso modo sumitur, & sic potest variare iudicium, & facere, quodd illud de obiecto sit tantum probabile de honestate ipsius, iudicium autem de honestate operationis sit certum, ut patet in hoc argumento, quodd apud me certissimum est, & demonstratiuum. Operari secundum iudicium prudens est licitum, & honestum; sed electio opinionis probabilis est operari secundum iudicium prudens; ergo operari eligendo opinionem probabilem est operari licite, & honestè. Quod Argumentum, inquit, non minus videtur concludere, quam quodd mox pono; quodd in omnium sententia demonstratiuum est: Omnis syllogismus topicus constat ex probabilibus; sed syllogismus generans opinionem est topicus; ergo constat ex probabilibus. Sicut enim iste syllogismus, si consideretur directè ratione materiæ, & obiecti, non habet generare nisi opinionem,*

F

at re-

42 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

at reflexè est vera, & propriissima demonstratio, ita, & de Argumento antecedenter posito, cum sit omnino eiusdem rationis, fatendum est. Hucusque Madernus.

5. Hic video distingui operationem ab obiecto, & ita distingui, vt obiectum possit esse malum, operatio verò minime. Sed, si sermo sit de obiecto operis externi, & de ipso opere externo; ex gr. de pane, & vino in comestione, & potatione; nullum tale obiectum est malum, quia omnis creatura Dei bona est; nec opus habet ex illo bonitatem, siue malitiâ moralem, vt Lib. 3. de Act. Hum. monstratum est. Et, etiam si adstruatur in rebus bonitas, & malitia moralis obiectiua intrinseca, non potest tamen opus habere malitiam a re, nisi vt mala est; ergo etiam iuxta hanc suppositionem non potest obiectum esse bonum, & opus malum. Si autem sermo sit, vt esse debet, de obiecto actus interni (nam sermo est de obiecto iudicij intellectualis, cuius obiectum est opus externum, de quo iudicat, an sit bonum, vel malum) non video, quomodo hic possit distingui obiectum ab opere, cum opus sit obiectum: potius possent distingui duo obiecta, alterum opus externum, alterum obiectum operis externi, illud obiectum proximum, hoc remotum, si super vtrumque feratur iudicium intellectus. Sed de obiecto operis externi non potest, nec debet iudicari, an sit malum, quia nullum tale malum est, vt diximus: ergo non potest hic distingui opus ab obiecto: nisi fortè distinguatur inter facere opus, & opus factum, & primum vocetur opus, secundum obiectum; quod prorsus vanum, immo chymæricum est; nam ipsum operari est opus operantis, vt comedere, bibere, furari, fornicari sunt opus comedentis, bibentis, furantis, fornicantis, quæ etiam nominibus substantiuis vocantur, comestio, potatio, furtum, fornicatio. Et quamuis etiam vocentur opera res factæ, quæ remanent post operationem, vt statua, vel domus factæ ab artifice; tamen, neque in hoc sensu modò loquimur de opere, & obiecto eius, neque in his rebus, vel in operibus, quibus fiunt, prout ad hæc facienda terminantur, habet locum bonitas, vel malitia moralis, sed tantum rectitudo secundum artem. Quid ergo hic distinguitur de opere, & obiecto? An fortè de agente, & opere eius, vt, ex gr. comestio quidem setotina in die ieiunij sit mala, comedens autem in ea facienda non peccet? Sed nec agens debet vocari opus, & prorsus impossibile est, vt actio sit mala, & agens in ea facienda non peccet, cum id sit peccare, facere actionem malam, seu potius malè facere.

Video ipsam Madernum de Act. Hum. qu. 4. ar. 6. nu. 8. distingue-

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 43

guere opinionem in formalem, & obiectiuam, opinionem formalem vocando assensum intellectus, obiectiuam verò rem opinatam. Fortasse ergo eodem sensu distinguit opus, & obiectum, scilicet, actionem, & rem, circa quam exercetur actio, ex.gr. comestionem, & panem, qui comeditur.

Verum, etiam si admittatur ille improprius, immo absurdus modus loquendi (neque enim obiectum opinionis debet vocari opinio, sed opinabile, aut opinatum, sicut generaliter nullum obiectum actionis dicitur actio, sed agibile, aut actum) nihil habetur ad propositum de certa bonitate operis, & incerta obiecti. Nam obiectum ipsum, ex.gr. panis in seipso certè bonus est, neque hoc cadit in dubium; ut autem est obiectum comestionis, si habet, vel potest dici habere bonitatem, vel malitiam moralem, eandem habet, quam actus comestionis; idem enim est, rectè, vel malè comedere, panem, ac panem rectè, vel malè comedi; ergo non potest haberi certitudo de recta comestione panis, & incertitudo de pane rectè comesto. Igitur consideratis omnibus dictis Maderni, nulla in eis apparet vis doctrinæ, aut responsionis.

Cum autem dicitur, operantem prudenter non posse malè operari, verum est; sed petitur principium, & assumitur falsum, dum supponitur, operantem ex probabili operari prudenter.

Ex quo patet, Argumentum, quod contra se proponit Madernus, non rectè procedere; in eo enim supponitur distinctio operis ab obiecto, quæ nulla est; quare non debet dici, quòd eadem sit ratio de obiecto, & de opere, sed quòd prorsus idem sint obiectum, & opus, ideoque re vera de ijs eadem ratio est. Inde responsio Maderni ambagibus, & inuolucris est plena. Ait enim: Si obiectum, & operatio sumatur pariter directè, eadem est ratio de utroque; sibi, si obiectum sumatur directè, actio reflexè, potest obiectum esse dubium, quantum ad bonitatem, & malitiam, operatio verò esse certò immunis a malitia. Hic primò non video, quomodo acceptio, idest, cognitio directæ, vel reflexa possit transferre actus de bonitate in malitiam. Secundò. Non video, quomodo rebus ipsis conuenire, possit dubietas, vel certitudo, cum hæc sint differentię cognitionum, non rerum; itaque saltem ibi adest loquutio impropria, quæ pluries solet esse causa difficultatis, & erroris. Sed pressius ad rem nostram. Non video explicatum, quid sit, obiectum sumi in recto, operationem in reflexo; neque quomodo id fiat; neque quomodo exinde sequatur, obiectum remanere sub dubio, operationem verò fieri certæ bonitatis. Nam neque ex syllogismo, qui

44 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

assertur, id colligitur. In primis enim eius Minor est falsa, & petitio principij, dum assumit, vt verum illud ipsum, de quo est controuersia. Deinde infert quidem, quòd licitum sit operari iuxta opinionem probabilem, sed non explicat distinctionem operis ab obiecto, neque quòd obiectum sumatur in recto, opus in obliquo, & quòd ex hac diuersa acceptione fiat, vt opus sit certò immune a malitia, obiectum verò minimè; immo indiuisibiliter infert, quòd operari, & opus factum ex opinione, probabili sit immune a peccato.

6. Neque etiam id explicatur ex secundo Syllogismo, quem dicit in omnium sententia esse demonstratiuum. Quòd enim dicit, illud consideratum directè, & ratione materiae, seu obiecti generare tantum opinionem, reflexè verò esse demonstrationem, & generare scientiam, vel falsum est, vel non ad propositum. Generat quippe ille propriè, & absolutè scientiam, quamuis de materia, siue subiecto, quod est syllogismus probabilis; nulla enim res est, quæ non habeat certas, & determinatas veritates, quæ sciri possint; quia nulla res est, quæ non habeat certam, determinatamque naturam, & proprietates, licèt quantum ad esse, aut aliquas comparationes, vel effectus sit contingens, vnde, & de rebus corruptibilibus, deque ipsa corruptione, & motu, ac de syllogismo non solum Topico, sed & Elencho nonnullæ inuariabiles, certæ, ac necessariae veritates per syllogismos demonstratiuos sciuntur: nec tamen propterea dicitur, quòd tales syllogismi, si sumantur directè, & ratione materiae generent opinionem, reflexè verò generent scientiam. Quare in eo modo loquendi est insignis improprietas, vel ambiguitas; dum materia, vel subiectum, vel res, de qua aliquid demonstratiuè concluditur, vocatur obiectum, supra quod cadat directè demonstratio, veritas verò ipsa, quæ concluditur, dicitur reflexè considerari; non enim supra aliud directiùs cadit syllogismus, quàm supra veritatem conclusionis illatæ.

Verum etiam omnibus his admissis, non plus sequitur, nisi, quòd possit aliquid certò, & determinatè sciri de operatione hominis, quamuis ipsa fiat contingenter; vt, quòd possit esse tuta a peccato, &c.; quod nec est in dubio, nec pertinet ad præsens propositum. Nusquam verò concluditur, quòd operatio facta ex puro probabili possit esse certò immunis a peccato (quod est punctum præsentis controuersia) maximè ex eo ipso, quia fit ex probabili; cum potius ex hoc sequatur oppositum, quia probabile non est certum. Proindeque sequitur, in verbis tantum consistere distinctionem illam, quam

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 45

quam promptissimè in ore habent Probabilistæ, dicētes: Operantem ex probabili esse certum de honestate formali sui actus, licet sit incertus de obiectiua.

7. Consideramus 2., quod hæc Responsio irrita, & ridicula, reddit omnia Iura, omniaque dicta Scripturarum, & Patrum, quibus definitur certum, & tutum esse eligendum. Si enim in pura probabilitate rectitudinis potest fundari iudicium certum, quod in exercitio operis non peccemus, in omni dubio, vel controuersia, in qua pro vtraque parte adsint rationes probabiles, vtraque pars erit certa, quod, scilicet, in ea amplectenda nullum committatur peccatum; quare numquam reperiet locum illa regula, quod tenendum sit certum, dimittendum incertum; ergo redditur irrita. Vnde miror; quod Probabilistæ aduersus eam opponant operosas illas responsiones; quod sit de consilio, non de præcepto; quod valeat in dubio facti, non Iuris; quod valeat tantum in dubio puro; quod opponatur alteri regulæ de potiori conditione possidentis, quas supra retulimus, & reiecinus: omnem hunc laborem lucrari poterant, compendio respondentes: Quod iuxta eorum doctrinam semper in dubijs eligitur certum, quia super quacunque probabilitate de rectitudine operis fundatur Iudicium certum, quod in eo exercendo nullum committatur peccatum. Sed non ita est. Immo Iura definientia, tenendum certum, dimittendum incertum, pro certo habuerunt; non posse in cognitione purè probabili, idest, incerta de rectitudine operis fundari certitudinem operantis de immunitate a culpa, siue peccato in eo faciendo. Si enim fundari posset, non esset dimittendum incertum, quod non alia ratione dimittendum est, nisi quia, qui illud sequitur, non potest esse certus de sui immunitate a peccato. Multò minùs crediderunt, propter oppositas probabilitates posse haberi duo iudicia certa, quod, siue facias hoc, siue illud, vel, siue facias, siue non facias, immunis sis a peccato, dum versamur, vt supponitur, in materia non consilij, sed præcepti; & quod pari libertate, ac securitate possis modò facere hoc, modò illud: quod sanè mirum est, quemquem credere, nedum docere; operum enim oppositorum non potest vtrumq; esse rectum, & similiter, nec actus positivus, & omissio eius; immo alterum necessariò est non rectum, siue peccatum, dum, vt diximus, versamur in materia præcepti; ergo in altero faciendo peccamus, & dum hoc scienter facimus, etiam in culpa sumus.

8. Tertiò arguitur. Certitudo illius Iudicij reflexi innititur principio illi vniuersali, quod, scilicet, liceat operari iuxta opinionem

46 *Disp. 1. Contra Vsum Probabilitatum.*

nem probabilem; sed hoc principium est incertum; ergo nulla est certitudo illius Iudicij. Maior est doctrina Probabilistarum; Minor probatur primò ex hac ipsa disputatione, in qua agitur de veritate, vel falsitate illius principij; nos enim contendimus esse falsum; ergo non debent Probabilistæ illud assumere, vt certum, quamvis contendant esse verum.

9. Respondet Madernus de Actibus Humanis, qu. 4. art. 11. nu. 15. haberi certitudinem in illo iudicio reflexo, non quia reflectatur super aliquod principium extrinsecum; nam certitudo, inquit, debet haberi ex ipsa probabilitate, prout probabilitas est, aliter describitur causa probabilitatis; neque, quia certum sit illud principium vniuersale, quod potest dici intrinsecum cuique probabili, nempe, licitum est operari ex opinione probabili; sed, quia reflectitur supra ipsum motiū probabile, considerando illud esse rationabile, & prudens; quare reflectitur supra ipsum motiū intrinsecum, sed vt a ratione, & prudentia directum: *Vt patet, inquit, in hoc Argumento, quod apud me est demonstratio: Omnis assensus a prudentia regulatus certissimus est, & tutissimus in conscientia; sed, pictori licitum est pingere in die festo, cum sit assensus probabilis, est a prudentia regulatus; ergo pictori licitum esse pingere in die festo certissimum est, & tutissimum in conscientia.*

10. Hæc Responsio nulla est. Primò supponit, vt verum, & certum id, de quo est tota controuersia, nempe, quòd motiū probabile sit fundamentum ad prudenter operandum, quod falsum esse, & pluries probauimus, & adhuc dicemus cap. 5, Quòd autem dicit, tale motiū esse rationabile, verum est, si rationabile dicat apprehensum, vel assertum per rationem, non autem, si dicat, recta ratione firmatum; nam id ipsum est in quæstione, & eius oppositū probatur per Argumentum; quia, scilicet, quod non est certum, non prudenter iacitur, vt fundamentum ad operandum; sed, & quòd certitudo possit haberi ex reflexione supra motiū probabile, considerando illud esse probabile, & prudens, omnino vanum est. Neque enim reflexio potest tribuere motiui id, quod in se non habet; vel ergo illud motiū est ex se prudens ante reflexionem; & tunc non opus est reflexione, vt possit ex eo prudenter, & tutò elici operatio, vt patet, quando motiū est moraliter certum, vel euidens, non enim tunc opus est reflexione supra certitudinem, & euidenciam eius, vt operatio prudenter, & tutò eliciatur; vel non est ex se prudens; & tunc non potest id ei præstari a reflexione; quid enim est reflectere supra motiū probabile, nisi de-
duo

duo considerare ipsum, ut probabile? At hæc consideratio non potest illi tribuere, quod in se non habet, nisi denominationem extrinsecam denuo considerati. Patet id ipsum in cæteris similibus; non enim, ut operatio sit fortis, iusta, temperata, requiritur reflexio supra motiū, denuo considerando illud inducere ad actum fortem, iustum, temperatum; sed sufficit, ut a principio sit cognitum, tale; idem est in actionibus prauis; ergo inaniter dicitur, quod reflexio supra probabilitatem motui requiratur, & præstet, ut illud sit prudens, seu fundamentum ad prudenter operandum; immo hoc proorsus videtur patrocinium causæ desperatæ. Argumentum illud, quod dicit apud se esse demonstratiuum, Minorem habet falsam; & falsitatis ratio est ea ipsa, quæ ibi assertur, ut ratio veritatis, ut potest patere consideranti, quæ dicta sunt; quare reuera illa Minor repugnat in terminis.

II. Verum ipse Madernus eodem Tract., & Quæst. art. 7. nu. 6. respondens Argumento, quod, scilicet, non sit certum, posse eligi probabile, sed tantum opinatum, quod potest esse falsum; ergo eligens illud non est certus, se non peccare: respondens, inquam, huic Argumento fundat certitudinem immunitatis a peccato in eo opere in acceptatione, & electione opinionis probabilis. Sic enim loquitur: *Licet sit tantum opinio probabilis, quod quis possit eligere opinionem probabilem, nihilominus, si semel acceptetur, & prudenter eligatur tamquam regula operationum, implicat, talem operationem esse malam.* Et tamen iuxta superiorem doctrinam dicere debuisset, quod, si reflectatur supra ipsam probabilitatem opinionis, non potest actio in ea fundata esse mala. Quare, vel non constat in doctrina, vel nomine reflexionis intelligit acceptationem, siue electionem voluntatis, ac proinde dicit, ideo motiū probabile esse rationale, & prudens, certumque reddere operantem a peccato, quia acceptatur, & eligitur a voluntate, quod absurdissimum est, & contra omnem rationem: non enim ex acceptatione voluntatis fieri potest, ut motiū, & actio secundum ipsum elicitæ sit prudens, & recta, sed ex iudicio rationis conformis ad legem; nam ipsa acceptatio voluntatis, ut sit prudens, & recta, debet conformari iudicio recto rationis. Verum ex hoc apparet, id quod pluries dicemus infra, præsertim cap. 4. nu. 7. Doctrinam de licito usu probabilitatum, & certitudinem immunitatis a peccato in ea sequenda esse merè voluntariam. Præterea: nimium, & intolerabile est asserere, quod, ex quo opinio probabilis semel acceptata est pro regula operationum, implicet operationem ex ea procedentem esse malam: quan-

48 *Disp.I. Contra Vsum Probabilitatum.*

quanta enim est certitudo probabilitatis, ut oppositum eius implicet contradictionem? Certè nec certitudo moralis, neque euidèntia physica ad tantam firmitatem peruenit; neque negantes licitum vsum probabilitatum traducendi sunt tamquam non percipientes vim contradictionis, seu repugantiæ. Ipse Madernus locis cit. ar. 7. num. 3. tantam probabilitatis certitudinem refundere videtur in authoritatem Doctorum. Sic enim loquitur: *Si verò substineamus secundum* (id est, quòd sit vera sententia de licito vsu probabilitatū) *cum per authores, qui illam substinent, implicet, aliquem operari ex opinione probabili, & peccare, certissimum erit, &c.* Verum neque veracitas, siue authoritas Dei reuelantis præstat, ut oppositum eius, quod reuelat, implicet contradictionem; quamvis contradictionem implicet, Deum mentiri, aut falsum asserere.

12. Probatur 2. incertitudo illius principij vniuersalis. Quia, ex principijs probabilibus determinatis, id est, propriis, & particularibus eius materiæ, siue conclusionis agibilis, de cuius rectitudine habetur opinio probabilis, non certò inferitur rectitudo operis; ergo non est certum vniuersaliter, quòd liceat operari iuxta opinionem probabilem. Antecedens patet ex terminis, & conceditur a Probabilistis. Consequentia probatur: Si enim nulla principia probabilia propria particularium agibilium probant certò rectitudinè agibilis, eo ipso, quo tantum probabilia sunt, non potest esse vniuersaliter certum, quòd liceat operari iuxta opinionem probabilem, ut potest patere ex opposito; si enim principia propria particularium agibilium probarent certò rectitudinem illorum, non posset esse incertum vniuersaliter, an liceat secundum illa operari; ergo, si principia propria agibilium non probant certò rectitudinè illorum, non potest esse vniuersaliter certum, quòd liceat illa operari. In Argumento, quod vocatur inductio, non est vera Propositio generalis, nisi omnes particulares sub ea contentæ veræ sint; etenim ea deducitur ex singularibus sufficienter numeratis; ut, non potest esse verum: Omnis ignis calefacit, nisi hic, & ille, omnesque, & singuli ignes calefaciant. Quale ergo hoc est, quod asserunt Probabilistæ, ut certum sit, omnem operationem procedentem ex probabili esse, licitam, cum nulla principia probabilia reddere possint certò immunem a peccato opera ex illis procedentia?

13. Probatur 3. Quia Probabilistæ non aliunde probant illud suum principium, nisi, vel, quia agens iuxta opinionem probabilem agit prudenter, vel, quia Deus non ampliùs requirit a nobis. Sed primum est falsum, ut potest patere ex dictis, & ampliùs patebit in-

Ca-

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 49

Capite 5., quo argumenta Probabilissimarum diluuntur. Secundum, verò, quoadusque aliquam reuelationem sibi factam non proferant, non est credendum; ergo illud principium non est certum, immo falsum.

Fortè dicetur, quòd incerta quidem est reſtitudo operis, dum tantum innitur principijs probabilibus; at certum est, operantem esse immunem a peccato propter certitudinem illius principij vniuersalis. Sed hoc est relabi eòdem: etenim illud ipsum principium non est certum. Et rursus: non est possibile, operantem esse certum, se non peccaturum in eo opere, de quo incertum est, an sit peccatum; nam hæc incertitudo non est de opere in abstracto, veluti de aliquo per se existente, sed de eo, vt faciendo ab operante, idest, incertum est, an liceat fieri: peccatum enim idem est, ac peccare; ergo planè implicat, quòd de opere adsit incertitudo, an sit peccatum, & de operante certitudo, quòd non peccet in illo exercendo; vt, quòd incertum sit, ex. gr. an dispensatus in carnibus possit cænare in die ieiunii, & certum sit Titio dispensato in carnibus, posse cænare in die ieiunii. Sic igitur probata remanet impossibilitas certitudinis illius iudicii reflexi, quantum est ex vi rationis.

14. Probatur modò secundum, idest, quòd talis certitudo sit merè voluntaria. Si enim non est ex ratione, non aliud restat, nisi vt sit ex voluntate, sicut Philosophus dicit de iis, qui adhærent suis opinionibus tamquam demonstrationibus. Cum verò voluntas non ducta a ratione sit libido, vt habetur ex Augustino lib. 1. de Libero Arbitr. cap. 1. & sequentibus, sequitur, quòd talis certitudo sit ex libidine.

15. Sed, & id ipsum positivè probatur. Nam motiua contraria, æquè, vel ferè probabilia simul applicata eidem intellectui non possunt causare assensum determinatum, vtrumque, scilicet, ad seipsum, immo illum mutuo impediunt, solumque ex voluntate potest causari talis assensus; non enim adest ratio, cur præstetur assensus vni potius, quàm alteri, dum sunt æquè fortia, & æquè mouentia; immo tunc necessario intellectus remanet immobilis, atque suspensus; consimiliratione, ac de immobilitate terræ censebant antiqui Philosophi, quos refert Aristoteles 2. Cæli tex. 93., quòd, scilicet, ideo terra staret in medio mundi, quia, cum æqualiter distaret a qualibet parte eius, non aderat ratio; cur moueretur potius ad vnā, quàm aliā. Quam rationem, quamvis reprobet Aristoteles, quia, scilicet, per eam non assignatur causa, cur pars terræ ex-

G

stans

50 *Disp.I. Contra Vsum Probabilitatum.*

xistens extra centrum moueatur ad centrum, non tamen reprobatur quantum ad illud, quod stantibus æqualibus motiuis nulla sit causa, cur res moueri debeat potius ad vnum, quam ad aliud. Idem dici solet de capillo æqualiter distento, quod, scilicet, ex nulla parte frangetur; & de bruto famesciente constituto inter esculenta, & proculeta æqualiter distantia, & æqualiter allicientia, quod, scilicet, ad nullum mouebitur. Hinc plures Doctores, quamuis admittant libertatem electionis inter media æqualiter conducentia ad finem, eam tamen dicunt procedere, non ex vi consultationis præcedentis, idest, non ex ratione, sed ex libertate voluntatis, de quibus omnibus dictum est Lib.II. De Act. Hum. Cap.12.; ergo intellectus inter motiua æquè probabilia non potest ex ratione determinare se potius ad vnum, quam ad aliud, immo anxius, & suspensus fluctuabit ex consideratione vtriusque; ergo, si se determinat potius ad vnum, quam ad aliud, hoc non procedet a ratione, sed a voluntate, vel, quia cessat a consideratione alterius motiui. Hinc Philosophus dicit, quod ad pauca respicientes de facili enunciant, idest, determinant facili se ad assensum, propter hoc ipsum, quia non considerant omnia. Viri autem graues, Docti, & Cordati inter æqualia momenta rationum non proferunt, immo suspendunt iudicium, atque sententiam; vt patet maximè in Augustino, quem propterea Antonius Nebrissensis vocat discipulum Academiae nihil affirmantis, & de eo dixit Secundinus Manichæus, quod armatus esset contra omnia, affirmaret verò nihil, Lutherusetiam, quod vbique disputet, nusquam affirmet. Hinc in Angelis non cadit opinio, idest, assensus erga conclusionem tamquam veram, dum ea probabiliter tantum deducitur, vt docet D. Thomas 2. sent. dist. 11. ar. 5., & 1. par. qu. 48. ar. 5., suspendunt enim tunc iudicium, nec se mouent ad assentiendum, ne errent, habendo pro certo incertum, & pro vero falsum. Cuius oppositum contingit in Dæmonibus ex irrationabili eorum furore, & inconsulta ratione, vt ait D. Dionysius; ergo iudicium illud certum reflexum, quod formant Probabilistæ erga vnam partem contradictionis inter æquales probabilitates, est merè voluntarium.

16. Tertiò probatur, quod illa certitudo sit temeraria. Oritur enim ex negligentia, & inconsideratione motiuorum, siue rationū, quæ sunt in oppositum, atque adeo descendit ex vitio inconsiderationis, quod continetur sub imprudentia, vt docet D. Thom. 2. 2. qu. 53. ar. 3. & 4., cum s. quis contemnit, vel negligit attendere ea, ex quibus rectum iudicium procedit; immo est vitium præcipationis, quia

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 51

quia descenditur ad determinationem, & opus non per gradus rationis, sed ex impetu voluntatis, ut docet idem D. Thomas eodem loco art. 3. Hinc Tullius Academicus. i. sectator, non certitudinis, quam desperabat posse haberi, sed probabilitatis, sic ait lib. 1. Officio: *Quid me impedit ea, qua mihi probabilia videntur, sequi, qua contra, improbare, atque affirmandi arrogantiam vitare, fugere temeritatem?* Arrogans, scilicet, & temerarium putabat affirmare, ut certum; quod non plusquam probabiliter teneri posse arbitrabatur.

Probatur idem secundo. Quia tenere incerta pro certis, sicut approbare falsa pro veris, error est, ut pluries ait Augustinus, & ex se patet; sed Probabilistæ suo illo iudicio reflexo tenent, ut certam rectitudinem operis, quæ, ut deducitur ex principiis probabilibus, est incerta; ergo errant: cumque talis error sit illis voluntarius, ut probatum est, sequitur, quod sit temeritas, & imprudentia. E contra Augustinus Epistola 156. ad Optatum dicit, se non ausum de questione originis animæ definitam proferre sententiam. Et lib. 4. ad Vincentium Victorem a capite primo pluries dicit, se ignorare originem animæ; cum tamen plura argumenta probabilia de ea haberet; quia, scilicet, hæc non sufficiebant ad determinandam certitudinem assensus. Propterea Cassiodorus libro de Anima cap. 14. dicit: *Augustinus (in supradicta questione) nihil temere dicit esse affirmandum.* Et subdit: *Melius est in tam occultis causis confiteri ignorantiam, quam periculosam assumere fortassis audaciam.* Hinc etiam Bernardus supra relatus cap. 3.: *Opinio, inquit, si habet assertionem, temeraria est.* Si ergo in speculabilibus inter æquæ probabilia suspendenda est sententia, quanto magis in agilibus, ubi adest periculum peccati?

Rursus idem Augustinus lib. de Mendacio ad Consentium cap. 3. postquam dixit: *Qui opinatur, putat se scire, quod nescit*, ita-
tim id esse vitiosum, & temerarium dicit: *Nec tamen, inquit, in nullo vitio est, si, quod ignorat, nosse se putat, etiam si verum sit; incognitum enim habet pro cognito.* Et subdit: *Potest itaque ille, qui falsum pro vero enunciat, quod tamen verum esse putat, errans dici, & temerarius.* Ex quo apparet dictum Bernardi supra relatum, & definitionem opinionis ab ipso traditam; quod, scilicet, sit habere quasi pro vero aliquid, quod nescias esse falsum, omnino conformia esse doctrinæ Augustini.

Idem Augustinus de Genesi ad litt. in Imperfecto cap. 1. dicit, quod in libris diuinis temeritas asserendæ incertæ, dubiæque opi-

52 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

nionis difficile sacrilegij crimen euitat; vocans temeritatem assertionem rei incertę, ac opinabilis; & octauo de Genesi ad litt. c. 5. *De tam magna*, inquit, *questione nulla temeritate configo; melius est enim dubitare de occultis, quàm litigare de incertis*. Item 18. de Ciuit. cap. 52. postquàm in vtramque partem disputasset: An persequutiones Ecclesię denario numero definita sint, concludit: *Non mihi videtur, esse definiendum numerum persequutionum. Sed rursus affirmare, aliquas futuras a Regibus præter illam nouissimam, non minoris est temeritatis. Itaque hoc in medio relinquimus, tantummodò ab affirmandi quodlibet horum audaci præsumptione reuocantes*, Vbi euidentissimè assertionem rei incertę, quamuis probabilis, vocat temeritatem, præsumptionem, & audaciam.

17. Probatur secundò principaliter illicitus vsus probabilitatum. Dum enim dicunt Probabilistę, licere operari iuxta opinionem probabilem, formando sibi iudicium illud certum reflexum, quòd iuxta eam operando non peccent, vel intendunt, quòd opus factum non sit malum, vel, quòd non imputetur ad culpam operanti, etiam si illud secundum se sit malum. Primum non potest dici; non enim quòd opus sit secundum se malum, necne, dependet a nostris probabilitatibus; possumus enim in illis falli; multò minus ex illo iudicio reflexo; sed dependet ex conformitate actus ad legem; etenim, etiam in ignorantibus inuincibiliter legem reperiuntur opera mala, & maioris, vel minoris malitię, vt patet in gentibus. Hinc Augustinus epist. 153. ad Publicolam: *Si quis, inquit, bonum putauerit esse quod malum est, & fecerit hoc putando, utique peccat. Et ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quisque bene fieri putat, quod male fit*. Nec fanè motiua nostra probabilia possunt auferre ab actu ratione malitię, si eam habet ex sui natura per ordinem ad legem, vel finem; aliter motiua contraria probabilia transferrent actum de malo in non malum, siue bonum, & e contra. Ad summum ergo potest dici, quòd opus illud, licet ex natura sua malum sit, non imputetur ad culpam operanti, dum illud agit ex motiuo probabili bonitatis eius: & ad hoc fortasse potest valere iudicium illud reflexum certum (ne de eadem veritate dicatur simul adesse certitudo, & incertitudo) vt, scilicet, quamuis incertum sit, opus non esse peccatum, tamen certum sit, operanti non imputari ad culpam, dum operatur ex opinione probabili rectitudinis eius: & ita, tamquam ex communi sensu Probabilistarum dicit Auerſa 1.2. qu. 18. sect. 16. docens, quòd, qui operatur ex illo iudicio reflexo certo, non se exponit periculo peccandi formaliter, sed ad summum faciendi id, quod

quod fortè in re materialiter est peccatum; sed non per hoc, inquit, simpliciter peccat, nec est culpæ reus, etiam si id in specie sua malum sit, quia satisfacit homini obligationi suæ de vitando peccato, quando facit id, de quo probabilis est opinio, non esse peccatum. Addit tamen sect. 18., signum esse timoræ conscientiæ, si studeat quis vitare qualecunque periculum faciendi id, quod materialiter fortasse malum sit, & ablineat libentiùs ab his opinionibus probabilibus.

Sed tunc arguitur, subsumendo. Sed est in præcepto vitare peccata materialia, & voluntariè committere illa, seu exponere se periculo illa committendi id ipsum est formalissimè culpa; ergo falsa, & perniciosa est doctrina probabilitatum; nec quidquam iuuat iudicium illud reflexum.

Minor subsumpta probatur primò. Quia id ipsum, idest peccatum, quod vocant materiale, vetatur a lege. Non enim vetatur, ne actus fiat culpabiliter, immo ideo fit culpabiliter, quia liberè fit, dum vetatur; etenim culpa supponit prohibitionem, seu malitiam actus; ergo lex respicit naturam actus, quem vetat, quia, scilicet, est contra ordinem intentum a Legislatore, & finem talis ordinis, id quod habet actus ex natura sua, non quia fit culpabiliter. Hinc, ut paulò supradiximus, etiam in ignorantibus inuincibiliter legem, qui proinde non committunt culpabiliter contra eam, dantur peccata, eaque magis, vel minùs grauius iuxta naturam actus per ordinem ad legem; grauius enim peccatum est incestus, quàm simplex fornicatio, etiam si vtrumque ignoretur inuincibiliter, esse peccatum, ut de primo apud quosdam Populos Scithis finitimos refert Curtius lib. 8. num. 2. Et apud nonnullos Indos, Arabes, Persas, Mauros habitantes iuxta Bactrianos, ac apud Babilonios, referente Alexandro ab Alex. lib. 1. Genialium cap. 24., & apud Arsacides Parthorum Reges, apud quos tam grauis error inoleuerat, ut parùm legitimè regnare crederent, nisi ex matris, filiique incesto concubitu editos, ex eodem lib. 1. c. 1., de quibus etiam Ouidius lib. 10. Metamorphoseon; & de secunda apud Græcos, & Romanos, ut insinuat Tullius oratione pro Marco Celio; ergo voluntariè committere, vel exponere se periculo committendi peccata materialia est formalissimè culpa.

Peccatum idololatriæ, quod committi potest a fidelibus adorantibus in Altare panem, & vinum non consecratum ex defectu celebrantis, qui, vel non est promotus ad Sacerdotium, vel intentionem consecrandi non habuit, non imputaretur illis ad culpam

54 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

pam, seu materiale tantum esset propter ignorantiam inuincibilem; & tamen adeo graue est, vt pro illo euitan lo Summi Pontifices Clemens, & Urbanus Octauus iusserint, morte puniri eum, qui celebrat, cum non sit Sacerdos.

19. Exprimitur luculenter hæc veritas Genesis 12; vbi Dominus impediuit copulam Pharaonis cum Sarai vxore Abraham, quam ille, ignorans inuincibiliter esse Abraham vxorem, in domum suam introduxerat; quæ tamen copula proinde non fuisset culpabilis ex parte Pharaonis, sed tantum peccatum materiale. Vnde ipse ad Abraham, postquam cognouit veritatem: *Quid nam, inquit, est hoc, quod fecisti mihi? Quare non indicasti mihi, quod vxor tua esset?* Idem præstitit Deus exga Abimelech Regem Geraræ, qui eadem ignorantia inuincibili ductus, tulerat eandem Sarai in domum suam, dicens ei: *Morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum.* Cui ille: *Domine, num gentem ignorantem, & iustam interficies?* Et rursum Dominus ad eum: *Et ego scio, quod simplici corde feceris, & ideo custodiuite, ne peccares in me, & non dimisi, vt tangeres eam.* Deinde refert Scriptura: *Statimque de nocte consurgens Abimelech vocauit omnes seruos suos, & loquutus est vniuersa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde. Vocauitque Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande?* Et paulò post: *Orante autem Abraham sauauit Deus Abimelech, & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt: concluderat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Sarai vxorem Abraham.* Tanti non solum Dominus, sed etiam Pharaon, Abimelech, & viri eorum appenderunt peccata materialia, de quibus modò Doctores Probabilitatum dicunt, non esse curandum.

Rursus Genesis 26. Cum Abimelech Rex Palæstinorum vidisset Isaac iocantem cum Rebecca, quam dixerat suam sororem (idest, aliqua licentia erga eam vtentem, quæ non esset, nisi viri ad vxorem, vt explicat Augustinus) accersito eo, dixit: *Quare imposuisti nobis? Potuit coire quisquam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur.* Et tamen copula illorū cū vxore Isaac non habuisset culpam adulterii propter ignorantiam inuincibilem, quantumquæ ad hoc fuisset peccatū materiale tantum. & tamen eam deordinationē, siue malitiam adeo abominatus est Abimelech, vt peccatum grande vocaret, & morte puniret. Ex quibus omnibus clarissime patet, vitanda esse peccata materialia, immo, nisi

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 55

nisi hæc sint vitanda, non dari peccatum formale, idest, culpam; ideo enim culpa est illa liberè committere, quia illa sunt vitanda, vt proinde mirum sit affirmari oppositum.

20. Declaratur magis, finem directum legis prohibentis non esse remouere culpas, sed actus, quibus turbatur ordo ab ipsis præscriptus, quique, dum liberè fiunt post prohibitionem, imputantur ad culpam; quia ad finem temouendæ culpæ, præstaret potius non condere leges: vbi enim non est lex, neque præuaricatio Roman. 7. Quare lex non solum non assequeretur finem intentum, sed etiam fortiretur oppositum: intenderet enim remouere culpas, & prohibitione sua illas accerferet: ergo lex intendit remouere actus, quos dicunt peccata materialia; quia, scilicet, perturbant ordinem rerum, & hi ipsi adscribuntur ad culpam, seu euadunt peccata formalia, dum liberè; & scienter exercentur post prohibitionem.

21. Probatur 2. eadem Minor. Quia aliter laborantibus ignorantia inuincibili non esset tradenda notitia legis, quia, quoadusq; in tali ignorantia manerent, non committerent peccata formalia, idest, culpas, sed tantum materialia, quæ, vt dicunt, non sunt vitanda; atque adeo, ex tali notitia non solum nullum bonum, sed etiam magnum malum illis proueniret, quia ex transgressione legis fierent rei culpæ, cuius antea non erant. Ergo euitanda sunt, non tantum peccata formalia, sed etiam materialia, quia etiam ista, vtpote perturbantia ordinem institutum à Deo, sunt offensa Dei; omnis autem offensa Dei est vitanda; etiam materialis; de hac enim loquutus est Dominus ad Achimelech, cum ait: *Custodiui te, ne peccares in me.*

22. Probatur 3. Quia si tantum tenemur vitare peccata formalia, idest, culpas, sequitur, quod ratio, ob quam tenemur abstinere à peccatis, non sit offensa Dei, sed damnum, aut periculum nostrum, ne, scilicet, incurramus penam æternam; sed hoc est absurdissimū, & impium; ergo, &c. Probatur sequela maioris. Quia offensa Dei reperitur etiam in peccato materiali; omnis enim actus deordinatus, vt diximus, est contra ordinem, & institutorem eius, atque adeo est offensa eius. Minor probatur. Quia, si non tenemur vitare peccata materialia, quamuis sint offensa Dei, sed tantum formalia, idest, culpas, sequitur, quod ratio, quare teneamur vitare formalia, non sit offensa Dei, sed malum damnationis nostræ, atque adeo, quod teneamur plus diligere nosmetipsos quam Deum, & sic ipsa bona opera teneamur facere propter bonum nostrum, non propter

56 Disp.I. Contra Vsum Probabilitatum.

per Deum, quod destruit præceptum Charitatis. Quare mirum est, Doctores, nedum Catholicos, sed Ecclesiasticos, & Regulares potuisse proferre, non esse vitanda peccata materialia.

23. Probatur 4. eadem Minor. Quia de peccatis materialibus, etiam per ignorantiam inuincibilem commissis, quæ proinde, dum commissæ sunt, non fuerunt imputatæ ad culpam, oritur dolor in animabus iustis, postquam cognitum fuerit, ea fuisse peccata materialia; & habetur etiam displicentia de commissis ab aliis: peccatum etiam est de ipsis gaudere, etiamsi magna commoda ex eisde reportata sint; ergo vitanda sunt peccata materialia. Probatur Antecedens; quia amicus ex ipsa ratione amicitiae tristatur, si per ignorantiam, etiam inuincibilem, aliquid fecerit contra amicum, vel voluntatem eius; sed omnis actus malus, seu deordinatus etiam per ignorantiam inuincibilem commissus, eo ipso, quod deordinatus est, est contra Deum institutorem ordinis: ergo de ipso ex charitate dolendum est. Hinc Augustinus 1. Confess. ca. 7. deplorat peccata infantiae suæ, quod, scilicet, vberibus inhiaret plorans, quod irasceretur maioribus non seruientibus ad nutum, quod flendo peteret, quæ noxiè darentur, &c. Nec tamen putandum est, Augustinum, vel admisisse culpas in infantibus, vel de ea re dubitasse, cum id ab omni sensu rationabili sit alienissimum, vt etiam diximus lib. 1. de Act. Hum. cap. 14. num. 9.; sed, quia illi actus ex natura sua deordinati erant, licet ex defectu vsus rationis non imputabiles ad culpam. Quæ etiam ratione 10. Confess. ca. 3. dolet de assensu in somnis (vbi non adest vsus rationis, & libertatis, atque adeo neque culpa) imaginibus rerum obscenarum. De Sanctis etiam Teresa, Magdalena de Pazzis, aliisque legimus, deflesse peccata infidelium, quamuis per ignorantiam inuincibilem commissæ. Et, quod de talibus peccatis gaudere non liceat, definiuit S. D. N. Innocentius Papa XI. in Decreto 2. Martij 1679. damnans Propositionem ordine decimam quintam: *Licitum est filio gaudere de parricidio patris a se in ebrietate perpetrato propter ingentes diuitias inde ex hereditate consecutas*. Homicidium autem commissum ab ebrio est peccatum materiale tantum, idest, secundum se non deputatur ad culpam. Igitur probata est Minor superioris Argumenti.

24. Modò interrogandi sunt Assertores probabilitatum: Si opus ex probabilitate factum, siue intrinseca, siue extrinseca, certa postmodum ratione, vel irrefragabili autoritate deprehendatur oppositum legi, vt si quis operatus sit ex opinionibus assertis, vt probabilibus, quas postea Alexander VII. & SS. D. N. Innocentius XI. damna-

damnarunt, necessarium ne sit, de eo dolere. Si enim affirmabunt, fatebuntur utique, fuisse malum, & ex tunc non faciendum, atque adeo implicite fatebuntur, non esse prudentis inniti probabilitati, quæ ad ea opera nos ducat, de quibus postea merito, & necessario dolendum sit. Si verò negabunt, id primum descendet de amore proprio, qui repugnat charitati. Amicus enim, ut dictum est, ex ipsa vi amicitiae dolet, si, quamvis probabili motivo ductus, nec volens offensam amici, immo eam penitus auersans, aliquid fecerit eiusdem voluntati, vel utilitati contrarium. Si ergo probabilitatum sectator, dum certò cognoscit, le earum ductu contra Diuinas, vel humanas leges, rerumque ordinem ab eis præscriptum aliquid egisse, non dolet, magis amat propriam delectationem, vel utilitatem ex illo opere captam, vel etiam propriam opinionem, quam curet de Deo, alioque Legislatore, ac de rectitudine ordinis, & operis ab ipsis præscriptis.

Secundò. De peccatis commissis ex ignorantia dolendum est; sed peccata commissæ ex opinione probabili commissæ sunt ex ignorantia, idest, ex non plena, seu certa assequeutione veritatis, quæ utique ignorantia est; ergo de eis est dolendum. Maior patet ex illo Petri 3., qui, postquam exprobrauit Iudæis Christi occisionem ait: *Et nunc, fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri. Pœnitementi igitur, & conuertimini.* David etiam in Psalmo 26. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris;* vocans ignorantias peccata commissæ ex ignorantia. Er Augustinus lib. 1. Operis perfecti contra Iulianum pagina mihi 159.: *Neceste est, inquit, ut peccet, a quo ignoratur iustitia. Nunquid ideo, cum iustitiam cognouerit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commisit?* Si autem remittenda, profectò, & de eis dolendum.

25. Probatur idem ratione. Nam aliter de solis peccatis ex malitia, & passione commissis esset dolendum; cumque multa peccata committantur ex ignorantia, quia, ut ait Augustinus lib. 1. operis perfecti pagina mihi 226. *Peccatis de ignorantia, & affectionum necessitate venientibus plenum est genus humanum,* de magna parte peccatorum non esset dolendum. Præterea. Peccatum ex passione est etiã ex ignorantia, causata ab ipsa passione; ergo etiam de peccatis ex ignorantia commissis est dolendum.

Quòd si dicant Probabilistæ, esse quidem dolendum de peccatis commissis ex ignorantia pura, aut dubio puro, & ex ignorantia, quæ vinci non potest, non tamen de commissis ex ignorantia, quæ est opinionis probabilis, quia operans ex hac ignorantia, siue probabi-

H

babi-

58 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

babilitate agit prudenter, de opere verò prudenter facto non est dolendum. Si, inquam, id dicant, magnum priuilegium ostendent opinionis probabilis, sed certè non legitimum, nec authenticum. Obstant enim verba D. Petri; non enim Principes Iudæorum, Pontifices, Seniores, Scribæ, & Pharisei ex ignorantia, quæ vinci non posset, occiderunt Christum; aliter non fuissent in culpa, quod asserere est Iudaicum; immo ex aliqua probabilitate, saltem, quæ eis videretur; sicut, & Apostolus Paulus tantus legis Doctor non sine aliqua probabili ratione Ecclesiam persequabatur; nam, & modò Hebræi rationes afferunt, ex quibus videantur rectè fecisse sui maiores; plebs certè imperita probabilitati extrinsecæ nitebatur, id est, authoritati supradictorum, quæ magna erat in Synagoga; ergo plebs Hebræorum, vel, cognita impietate facinoris sui, debebat de eo dolere, vel non; si debebat; ergo etiam de peccatis, quæ committuntur ex opinione probabili dolendum est: si non, id est contra D. Petrum, inimo contra Christianam professionem. Ergo hoc Argumentum grauitè, ni fallor, vrget Probabilistas; vel enim fateri debent, etiam de malis commissis ex opinione probabili esse dolendum, cognita eorum malitia, quod est euertere proprium dogma, de licito, seu prudenti vñu probabilitatum; vel dicere, quòd Pontificibus, Senioribus, Scribis, Phariseis non esset dolendum de occisione Christi, si probabili eam ratione fecissent; omnino verò non esse de ea dolendum plebi, quæ innixa probabilitati extrinsecæ authoritatis prædictorum eam quæsiuit, immo, eam omnino non fuisse in culpa, etiam dum clamauit: Crucifige, Crucifige. Certò minus dolendum est de malis commissis ex ignorantia, quæ vinci non potest, quàm de commissis ex ignorantia vincibili, & opinione probabili; nam in primis illis non adest culpa operantis, adest verò in secundis: maximè autem de culpa dolendum est. Ergo negent prudentia opera facta ex opinione probabili, nò negent, de illis, cum mala sunt, esse dolendum.

26. Reuera autem, etiam dum prædicta opera deprehenduntur postea non malè facta, dolendum est de vñu probabilitatum; quia non ex rerum euentu, veluti ex sorte, & fortuna, sed ex consilio dependent laus, vel reprehensio operantis, vt omnis sapiens iudicat. Ergo de periculo peccati, cui se exposuit probabilitatum sectator, quamuis reuera non malè operatus sit, sicut reprehendi potest, ita dolere, & penitere debet.

27. Sed dicetur, eandem difficultatem premere Sectatores certi moraliter, quia, cum hac certitudo non sit infallibilis, vt ait Philosopho-

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 59

Philosophus 1. Ethic. cap. 3. & 2. Ethic. cap. 2. , & 6. Ethic. cap. 5. (vide, & Sapientia 14. dicitur: *Cogitationes mortalium timida, & incerta providentia nostra*) quisquis eam sequitur, potest errare iudicio, & per consequens peccare. Ergo, & tunc quaeritur: an ei dolendum sit de peccato commisso, postquam cognoverit, se peccasse, & curret Argumentum, ut supra.

Respondetur admitendo, moralem certitudinem non esse omnino infallibilem, posseque errare, & peccare, qui ei innititur, proindeque postea ei dolendum: *Qui enim*, ut cum Augustino loquar in Prologo Retractati, *non valuit omnia impenitenda facere, saltem doleat, quae cognovit facienda non fuisse*. Sed tamen non est in culpa; quia certitudo moralis sufficit ad prudenter operandum, & error tunc non contingit ex nequitia, vel pigritia, sed nimia rerum caligine, & naturali imbecillitate intellectus. Quare, licet de eo sit dolendum ex amore rectitudinis, & ordinis, non tamen proprie penitendum, quia penitentia proprie dicta supponit culpam, quae in taliter errante non adest.

28. Talesque errores sunt obiectum admirationis potius, quam penitentiae. Admirationis, inquam, quod neque certitudo moralis euitaverit errorem. Sunt etiam causa indignationis aduersus eum, qui nostri erroris causa fuerit. Hinc non penitentem legimus Isaac de errore benedictionis datae Jacob pro Esau, sed admirantem: *Expauit*, dicitur Genesis 27., *stupore vehementi, &, ultra quam credi potest, admirans*; quia, videlicet, cum omnem ad eum errorem praecauendum diligentiam adhibuisset, etiam exploratione tactus, qui omnium sensuum est certissimus, nulla sua culpa acciderat, ut erraret, sed nimio, & valde extraordinario astu Jacob; qui proinde iuste timens indignationem Patris, dixit Rebeckae matri suae: *Timeo, ne Pater putet, me sibi voluisse illudere*. Similiter de Pharaone, Genesis 12. non dicitur, quod penituerit de voluntate, utique mala, copulandi sibi Sarai, quae vxor Abraham erat, sed tantum, quod indignatus sit aduersus Abraham, tamquam causam sui erroris, eo quod illam sororem dixerat suam. Itidem de Abimelech Rege Gerar Genesis 20., & de alio Abimelech Rege Palaestinorum Genesis 16, non legimus, quod eos penituerit, sed tantum, quod indignati sint aduersus Abraham, & Isaac, qui suas coniuges dicendo sorores, causa erroris, & peccati eorum videbantur, quo easdem voluerant sibi copulare. A culpa autem se censebant immunes, atque adeo a debito penitendi, quod expresse dixit Domino Abimelech Rex Gerar: *Num gentem ignorantem, & iustam interficies?*

H 2

Cuius

60 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

Cuius dictum probauit Dominus respondens: *Et Ego scio, quod simpliciter corde feceris.* Adhuc Iacob Genes. 29. non penituit de copula cum Lia, quam reuera coniugem non habebat; etenim ex ignorantia inuincibili non erat in culpa; sed tantum exposulauit aduersus Laban. Ergo operantibus ex certitudine morali, vel laborantibus ignorantia inuincibili non est propriè penitendum de peccatis exinde commissis, cum penitentia propriè dicta supponat potentiam, & debitum abstinendi ab actu, ut cum Augustino lib. de duabus Animabus, cap. 14. diximus Nos lib. 1. de Voluntar. cap. 13., quæ potentia non est in ignorante inuincibiliter, neque debitum in sequente certitudinem moralem; sed est habenda displicentia de irreductibilitate operis propter amorem iustitiæ, & ordinis. At videntes probabilitate debet propriè penitere de opere malo, quia, vel ex inertia negligunt querere certitudinem, vel ex libidine voluntatis contenti sunt probabilitate, negligentes veritatem, quod utique in culpa est. Quod inde maximè apparet, cum propter oppositas probabilitates in eadem materia putant, se licitè facere opposita; oppositorum autem non potest vtrumque secundum se esse rectum, sed alterum necessariò erit malum, siue peccatum materiale; ergo tunc liberè exponunt se periculo peccati materialis; ergo formaliter peccant, & sunt in culpa.

29. Sed id, quod subdit Auerſa in illa sua Responsione supra num. 17. non est prætereundum. Dicit enim, quod homo satisfacit suæ obligationi de peccato vitando, si faciat id, de quo est probabilis opinio, non esse peccatum. Hoc enim primò est gratis dictum, immo oppositum apparet in humanis; non enim Principes, vel alii Domini hanc satisfactionem solent acceptare a suis ministris, vel seruis, dum aliquid prauum, vel in damnum eorumdum operati sunt, quod, scilicet, probabiliter putarint, se rectè facere; immo de eis conqueruntur, vel etiam puniunt, si cum timore, vel dubio prauitatis operati sunt. Secundò: Obstat ratio sæpe replicata, quod, scilicet, operari cum periculo peccati, peccatum, & culpa est.

30. Probatur tertio illicitus vsus Probabilitatum. Quia ipsi Probabilistæ docent, in casibus valde grauib. non licere vti opinione probabili, ut in Sacramentis conficiendis. non esse licitum baptizare *in nomine Genitoris, Geniti, &c.* licet sit probabile, hanc formam esse validam: Non licere Episcopo confirmare cum solo oleo absque balsamo, licet hoc etiam sit probabile; quia, aiunt, adesset periculum damni grauissimi spiritualis erga proximum. Immo non licere, vti probabilitatibus cum periculo grauis damni temporis-

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 61

poralis ; scilicet , non licere medico propinare ægroto medicamen probabiliter tantum profuturum, quando morbus est gravis ; non licere Regi inferre bellum alteri ob ius tantum probabile, quia ex bello sequuntur grauissima damna. Ita Auerſa cum aliis, quos citat. 1. 2. qu. 18. de Bonit. & mal. ſect. 17. §. *Dico tertio*. Sed in omni vſu probabilitatis adest periculum grauis damni, idest, peccati, quo non poteſt dari grauius ; ergo numquam licet vti probabilitatibus. Qua in re illud iure mirandum, quod cum interdicanť vſum probabilitatum in periculo damni temporalis, mortis, incrementi morbi, amiſſionis bonorum, &c. permittant tamen in periculo damni ſpiritualis, & æterni. Sed, & illud vrgendum ; quare, dum probabile eſt, validè conferri baptiſmum in illa forma verborum, validè conferri confirmationem in oleo tantum, profuturum ægroto illud medicamen ; quare, inquam, non liceat baptizanti, Epilcopo, & medico formare ſibi iudicium illud certum reflexum, quod in omni probabilitate fundari poſſe dicunt, immo ex eadem oriri, & quod, vt aiunt, liberat a culpa, quod ſic baptizando, confirmando, medendo non peccent ? Profeſto respondebunt, quia ſalus baptizandi, confirmandi, & ægroti non dependent ex illo iudicio baptizantis, confirmandi, & medendi, ſed ex natura rei, idest, ex institutione Chriſti, & vi naturali medicaminis ; quare ad effectum intentum inane proſuſe eſſet iudicium illud certum reflexum. Hinc Madernus qu. 4. de Act. Hum. arm. 17. num. 9. dat generalem regulam ; quod, cum agitur de ſola honeſtate actionis, licitum eſt ſequi probabile ; quando verò agitur de damno tertij, non licet. Sic igitur conſiderent, quod in præcedenti ratione oſtenſum eſt, bonitatem, vel malitiam actus non dependere ex iudicio noſtro, vel ex ignorantia, qua putamus, non eſſe malum, quod malum eſt ; ſicut ex iisdem non dependet, quod actus ſit prohibitus, nec ne, quamvis ex ignorantia inuincibili noſtra poſſit fieri, vt non imputetur ad culpam ; ſed dependere ex natura actus in ordine ad legem ; quare ſicut nihil conferret ad ſalutem baptizati, confirmati, vel ægroti certitudo illa iudicii, ita nec ad euitandum peccatum. Et, quod, cum agitur de honeſtate actionis, agitur de ſummo damno noſtro.

31. Probatur quartò idem. Quia in materia correptionis fraternæ, concurrentibus ſimul probabilitatibus oppoſitis de vtilitate, vel inutilitate eiſdem, tenemur eam adhibere ; eſt enim in præcepto quancumque adest probabilis ſpes vtilitatis ; (ſi autem probabilis eſt vtilitas, probabilis quoque eſt inutilitas) vt habetur ex D. Thom.

62 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

D. Thom. 2. 2. qu. 33. ar. 2. ad 3. corpore, immo ex Apostolo 2. Timot. 2. 26. *Corripientes eos. qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant a diaboli laqueis*; ex quo patet, adhibendam esse correptionem, etiam cum non adest certitudo correctionis, & quodcumque non adest timor deterioris euentus ex peruiacia, & elatione correpti: & omittere illam est peccatum negligentiae salutis proximi, quod grauissimè detestantur sacra iura, præcipuè cap. *Facientis*, dist. 36., vbi dicitur: *Facientis culpam proculdubio habet qui, quod potest corripere, negligit emendare; & negligere, cum possis, perturbare peruersos, nihil aliud est, quam fouere*. Immo Augustinus serm. 16. de verbis Domini in Euangelio secundum Matthæum ait, grauius peccare negligentem ad corripiendum, quam ipsum corripiendum: *Si neglexeris*, inquit, *peior eo factus es: ille iniuriam facit, & iniuriam faciendo, gravi se ipsum vulnere percussit: tu vulnus illius contemnis; peior factus es tacendo, quam ille conuitiando*. Ideo autem est in precepto fraterna correptio, etiam quando sola probabilitas adest utilitatis, dummodò, vt dictum est, non adsit timor deterioris exitus, quia eam adhibendo, & spem habemus lucrandi fratris, & certi sumus nos non peccare; at omitiendo, timor adest, ne nostra incuria pateat frater. At in omni vsu probabilitatis adest timor, ne actum faciamus deordinatum, & contra legem; sequendo autem certum moraliter, tuti moraliter sumus ab eo periculo; ergo in præcepto est abiicere probabilitates, & sequi certum moraliter.

32. Fortè distinguetur de probabilitate facti, & iuris; etenim in casu correptionis fraternæ adest probabilitas facti, idest utilitatis emendationis ex ea descendens, cuius stante probabilitate certum est ius obligans ad correptionem adhibendam. At quando adest sola probabilitas iuris, idest, cum incertum est, tantumque probabile, quòd ius nos obliget; non adest ratio, cur non possimus sequi probabile, idest, probabiliter extimare, quòd non obligemur, & iuxta hanc probabilitatem operari. Sed, quamuis rectè distinguatur probabilitas facti, & iuris, sicut, & factum a iure, non tamen soluitur Argumentum fundatum in paritate rationis, que semper militat. Ideo enim, stante probabilitate facti, idest, utilitatis correptionis, est in præcepto correptio, quia eam adhibendo certi sumus, nos non peccare, dimittendo verò incerti propter periculū, ne frater nostra incuria pereat, quòd utique peccatum nobis est; sed, sequendo certum moraliter, certi sumus moraliter (& hoc sufficit) nos non peccare, sequendo autem probabile, incerti; ergo in præcepto

Cap. IV. Improbatur ex Ratione. 63

cepto est, sequi certum moraliter, non sequi probabile, eo, inquam, præcepto, quo tenemur vitare periculum peccati.

33. Idem Argumentum fieri potest in materia subuentionis pauperis, quæ pertinet ad misericordiam corporalem, sicut correptio ad spiritualem; si enim non certum, sed probabile tantum sit, pauperem esse in extrema necessitate, quaeritur, an teneamur ad subueniendum. Si enim dicamus, quod non, omnem humanitatem abiecisse videbimur; quid enim inhumanius, quam præ tenacitate, proximum periculo exponere, ne pereat? Si autem affirmabimus, ea certe erit ratio, quia subueniendo certi sumus, non peccare, immo rectè facere: abstinendo autem, in periculo sumus peccati transgressionis præcepti de subueniendo extremè indigenti. Sic dicendum de usu opinionis probabilis, & de sequela certitudinis moralis, ne, & anima fratris, & ipse non corripiens pereat.

34. 5. Probatur. Quia plures ex Doctoribus probabilium, dum in singulis materiis, siue casibus referunt, vel approbant opiniones probabiles, aliquando dicunt, eas esse tutas in praxi, aliquando id reticent; ergo suomet iudicio ostendunt, non quamlibet probabilitatem esse tutam in praxi, & consequenter, non esse fundamentum idoneum illius iudicii certi reflexi, quod quisquis ea utatur, non peccet. Cum autem eadem sit ratio de omnibus probabilitatibus, quamdiu meræ probabilitates sunt, nec pertingunt ad certitudinem moralem, potiùs vniuersaliter doceant, numquam esse tutum uti probabilitate, & certitudinem illius iudicii reflexi exufflent. De qua re ex ipsis rebus humanis, & temporalibus admoneri possunt; nec enim aut militiae Duces in præliis ineundis, aut mercatores in sectandis lucris, an generaliter homines in suis negotiis dirigendis probabilitatibus contenti sunt; si enim illis confisi a concepta postea spe decident, ultra damnum, quod patiuntur, prudentum reprehensionibus, vel etiam malignorum irrisionibus expositi sunt; nam, & in hoc verificatur illud Christi Domini Lucæ 16.: *Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt.* Hinc etiam merces, quæ mari exportantur, solent a Mercatoribus assicurari, ut dicitur, ne ex periculis navigationis periculum etiam in suis bonis ipsi subeant. Quare non debent Probabilistæ in concernentibus, vel offensam Dei, vel Vitam, & Mortem æternam id consulere hominibus, ut probabilitatibus fidant; cum ad euadendam culpam, & reatum penæ, si fortè illud opus sit peccaminosum, immo etiam si non sit, quia sufficit ad peccandum liberè se exponere periculo peccati, nihil iuuent probabilitates, immo conferant vltèrius

64 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

terius ad iustam reprehensionem temerariæ, & inconsultæ rationis. Alcibiades Atheniensium solertissimus in discrimine capitis, nec maternæ pietati salutem suam se commissurum asserbat; posse enim ex errore contingere, ut & mater nigrum lapillum pro albo in ferenda sententia assumeret. Sectatores igitur probabilitatum in discrimine salutis æternæ suis probabilitatibus magis, quàm Alcibiades matri confidunt.

35. 6. Probatur. Quia nonnulli ex probabilitate iudicantes, & operantes, cum errassent a Deo puniti sunt; ergo illud iudiciû, & opus est ipsis deputatum ad culpam. Antecedens probari posset ex pluribus historiis, sed ad prolixitatem vitandam sufficiat afferre duo ex Leontio Episcopo Neapoleos in Actis S. Ioannis Eleemosynarii. Libidinosus quidam vir Alexandriæ, ingrediens ad primarium Scortum, vidit ex eius domo egredientem Vitalem Monachum, de quo multa fama, pluribus probabilibus Argumentis innixa ferebatur, quod professionis suæ inmemor vitam in libidinis cæno cum meretricibus consumeret. Impegit ei alapam, & increpans: *Quousque, inquit, ò Christi illusor non desistes a malis actionibus?* Respondit Vitalis: *Miser, tibi est incutiendus colaphus, ut tota fere Alexandria ad tuos clamores congregetur.* Nec post multum temporis, mortuo Vitale, accedens quidam deformis Æthiops ad virum libidinosum, adeo grauem colaphum ei impegit, ut eius sonus ad magnum spatium fuerit auditus, dicens: *Accipe hunc colaphum, quem ad te misit Monachus Vitalis, ut prædixit.* Eodemque tempore vir ille a Dæmone correptus est, neque liberatus, nisi postquàm scissis vestibus penitens, & gemens, clamansque: *Miserere mei serue Dei Vitalis,* ad eius cellam cucurrisset. Ergo huius viri iudiciû, & opus a Deo, & quidem grauiter, punitum fuit. Quod vero iudiciû illud fuerit ex probabilitate, patet ex iis, quæ idem Leontius refert. Nam Vitalis noctu in domo Meretricum morabatur; nummos, quos ex sportulis diuenditis lucrabatur, illis dabat. Cumque eos ab emptoribus acciperet, dicebat: *Abeamus iam, infelix senex, scis enim, quod illa te expectat:* reprehendentibus respondebat: *Ego quoque ex his sum, qui carnem gerant, & cedunt eius legibus. An solis prohibitum est Monachis manere extra corporis voluptates? Non sunt ipsi quoque participes naturalium affectionum? Non vos audiam; quid mea refert, si vos offendimini? Quid rei mecum est vobis? Non estis mei iudices.* Ipse quoque egressus eius e domo meretricis, argumentum erat peccati. Fama etiam, quæ de eo vagabatur. Tam multis igitur probabilitatibus innixum iudiciû Deus tamen grauiter puniit; & merito: omnia

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 65

omnia enim illa non certò inferebant scelus, & Sanctissimus Vitalis ea faciebat, vt saltem pretio mulieres auerteret a peccatis; noctu pro eis orabat; & non mendaciter, sed oblcure respondendo, humanam gloriam pro humilitatis studio declinabat. Ergo probabilitas iudicij non reddit actum immunem a culpa, & pena.

36. 7. Proferam, & aliud ex eodem Leontio in iisdem Actis. Pius enim Monachus puellam speciosam sui opera ex Iudaismo ad Christum conuersam secum circumducebat eleemosynam petens, vt ali, & in aliquo Parthenone sacro locari posset. Putatum fuit, ad turpè usum eam haberi, delatusq; propterea Pius ad S.Ioannem Alexandrinum Patriarcham. Probabile erat, adesse crimen; adeoque probabile ipsi Ioanni visum est, vt valide eum cædi, custodiæque mancipari iusserit. In somnis Pius Ioannem de praua sententia reprehendit; veniam hic de errore petit, delatoreque Monachos de suis deiectos gradibus a communione arcuit per triennium. Ecce, & delatio in probabilitate fundata, punita est, & sententia reprehensa.

C A P V T V.

Soluuntur Argumenta pro licito usu Probabilitatum.

1. **P**rimum Argumentum sumitur ex definitionibus, quas ipsi Probabilistæ assignant de opinione probabili: quæ duæ sunt. Prima: *Est opinio prudenti fundamento innixa*. Secunda: *Est opinio graui fundamento innixa*. Sed licitum est operari ex fundamento prudenti, vel graui; ergo licitum est operari ex opinione probabili.

Respondetur, primam definitionem esse malam, longèque diuersam ab ea, quam assignat Bernardus supra relatus cap.3.; immo, cum in quæstione sit: an operari ex opinione probabili sit operari rectè. i. prudenter (si enim operatio est prudens, consequenter est recta, quia prudentia est recta ratio agibiliū) ponitur in definitione tamquā certum, & essetiale id, quod per oppositam sententiam nullo modo opinioni conuenire potest; opinio enim, vt constat ex Philosopho primo Poster., non est cum veritate, sed se habet contingenter ad verum, & falsum; at Prudentia definitur ab eodem.

I

6.Ethic.

66 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

6. *Ethic. cap. 6. Habitus verus cum ratione: necesse est enim*, inquit, *Prudentiam esse habitum cum ratione vera*; vnde docet ibidem, prudentiam esse virtutem; ergo nullo modo prudentia pertinet ad opinionem. Quod probatur vterius; quia nullus operans cum periculo sui damni, operatur prudenter, saltem nisi maior sit spes utilitatis, quam timor damni: Si enim non est prudentis facere opus, ex quo æqualis damno utilitas sit proventura, tunc enim inutiliter fieret, atq; adeo non prudenter; ita & multò magis facere opus de quo æqualiter habeatur spes indemnitis, ac timor damni; quicumque autem operatur ex opinione probabili; operatur cum periculo sui damni; ergo non operatur prudenter. Hinc S.D.N. Innocentius XI. damnat propositionem illam, quòd, semper dum agimus confisi probabilitate, prudenter agimus.

2. Quòd verò opinio innitatur fundamento graui, potest concedi; sed aduertendum est, *grauē*, & *leue* dici respectiue, vnde aer est grauis respectu ignis, leuis respectu aquæ, aqua leuis respectu terræ, grauis respectu aeris. Sicut autem in ponderibus elementorum, ita in momentis rationum. Igitur fundamentum, cui innititur opinio probabilis, poterit dici *grauē* respectu eius fundamenti, cui innititur suspicio, scrupulus, vel coniectura; sed non erit graue quantum ad vim determinandi agens ad operandum, cum non remoueat periculum peccati; quare ad hunc finem non est fundamentum graue, nisi certitudo moralis. Dicitur enim in cap. *Vbi de electione*, & electi potestate in 6.: *Vbi periculum maius intenditur, ibi plenius est consulendum*. Nullum autem periculum maius, quam peccati, & damnationis; ergo fundamentum purè probabile, quod non remouet tale periculum, non est graue, aut sufficiens ad determinandum agens ad operandum.

3. Secundum Argumentum. Qui agit, quod probabile est, non agit temerè, immo prudenter, & rectè; ergo licitus est vsus probabilitatum. Antecedens probatur primò ex Augustino Epist. 19. ad Hieronymum, & refertur in cap. *Ego solis* dist. 9., vbi dicit, se non putare verum, quod dicunt Scriptores non Canonici, nisi id probabiliter ratione persuadere poterint; ergo sufficit ratio probabilis ad prudenter credendum, atque adeo ad operandum. Secundò ex cap. *Pro humani*, de Homicidio in 6. vbi dicitur: *Postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis sententia requiratur*. Vbi Pontifex declarat, sufficere argumenta probabilia, vt aliquod crimen constare dicatur, & procedi possit ad sententiam, siue pœnam,

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 67

nam; & in cap. *Fraternitatis* de Frigidis, & maleficiatis dicitur: *Sententiam diuortij per errorem, licet probabilem nouimus, esse prolatam.* Vbi Pontifex excusat errorem sententiæ probabilis fundamentum innixæ.

Respondetur negando Antecedens. Ad authoritates adductas, & consimiles respondet Fagnanus qu. 2. de opinione probabili n. 100 & 111., vnum tantum argumentum probabile non sufficere ad prudenter iudicandum, vel operandum, plura verò sufficere, quia plura causant certitudinem moralem.

Sed hæc Responso non satisfacit dicto Augustini, nec cap. *Fraternitatis*, vbi ponitur *Probabile* in singulari; quamuis aliàs verum sit, plura argumenta probabilia quandoq; causare certitudinem moralem. Dicendum ergo, quòd in verbis Augustini ly *Probabili* non sumitur pro *Opinabili*, siue causante opinionem: nam ipse Augustinus 3. contra Crescon. cap. 75. ait: *Probabile quando dicitur, non consequenter verum*; idque fatentur etiam Probabilistæ. Ergo non poterat in loco adducto dicere, se persuaderi ad putandum verum id, quod probabili .i. opinabili ratione persuadetur. Sumitur ergo ibi *Probabile* pro probando, & recipiendo. Et eodem modo respondetur ad textus allatos; de qua re plura dicta sunt cap. 1. huius Disputationis.

4. Tertium Argumentum. Qui habet assensum opinatiuum ex motiuo probabili non remanet suspensus, nec versatur in dubio, vt patet ex terminis; aliud enim est assentiri, aliud dubitare, ergo licet operari ex opinione probabili. Probatur Consequentia: Quia, Canones id tantum vetant, ne operemur in dubio, &, vt in dubio sequamur partem tutiorem.

Respondetur: Opinantem non quidem remanere suspensum, habere tamen formidinem alterius partis, vel saltem debere habere; quare est quodammodo dubius, non purè, quasi ex nescientia, sed ex insufficientia motiui non valentis causare certitudinem. Non est autem licitum, operari cum formidine peccati, vel cum debito habendi tale formidinem; hoc enim est, se exponere periculo peccati, quod non licet: Quod si quis omne dubium expellit, hoc erit ex voluntate, non ex ratione: atque adeo perinde est, ac non curare de peccato.

5. Quartum Argumentum. Si non liceret operari iuxta opinionem probabilem, peccarent Doctores probabilistæ, quia inducerent ad peccatum; sed hoc non est asserendum, cum plurimi

68 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

viri Ecclesiastici, & Regulares docti, & pij doceant vsum probabilitatum; ergo, &c.

Ad hoc Argumentum non illud respondebo, quod (si fit ad ipsis Doctoribus probabilitatum) simile est argumento Sacerdotum, Scribarum, & Phariseorum, dicentium Pilato: *Nisi esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum*. Fundatur enim, sicut illud, in propria existimatione, & autoritate. Neque illud, quod, si, ut ait D. Gregorius c. *Ad eius dist. 5.*, & dicitur c. *Consilium* de Observatione Ieiun., & in Clementi: *Exini de Paradiso: Bonarum mentium est ibi agnoscere culpam, ubi culpa non est*; non est utique bonarum mentium, ibi eam non agnoscere, ubi probabiliter est. Nec etiam illud Tullij pro Murena, iniquam esse legem, & miseram conditionem, si iudicium accusatoris in reum pro aliquo præiudicio valere oporteat. Non, inquam, hæc dicam; sed tantum, quod doctrina Probabilitatum est noua, & contra Scripturas, Iura, Patres, & rationem, ut ex dictis patere potest. Possunt tamen forte nonnulli Probabilistarum excusari, quia hæc non attendentes, aliorum autoritate ducuntur. Nullo autem modo rei agendi sunt Assertores certitudinis moralis, ut nonnullus murmurat, quasi præ zelo non secundum scientiam, aut feruore contentionis abrepti, laqueos animabus parent in via Domini. Deslenda potius est miseria sæculi, & agnoscenda mala, quæ attulit longa dies; ea enim factum est, ut, frigescente charitate, & inualecente libidine, etiam sinceritas iudicij, rationisque obscurata sit, ut malum non agnoscatur, immo dicatur bonum, ipsique Doctores torrente consuetudinis abripiantur. Quod dolenter potius, quam contumeliosè dixerim; nam id ipsum Summi Pontifices, & verbo, & facto declarant, dum tot sententias sæculo plausibiles, communique Modernorum sensu receptas, transfixerunt.

6. Quintum Argumentum. Esset intolerabile onus, si opereretur inuestigare opiniones probabiliiores, aut tutiores, aut moraliter certas de omni agibili, atque adeo iugum Domini non esset suauis, neque onus eius leue. Atque hic clamat Caramuel, opinionem nostram esse Iansenianam, quia reddit mandata Dei impossibilia.

Sicut Antecedens Argumentum famæ, atque existimationi, ita hoc quieti consulit Probabilistarum, ne scilicet, defatigentur inquirendo. Sed si quis dicat, esse pariter intolerabile onus legis Diuinæ, & Ecclesiasticæ per totam vitam seruandæ, & fruandæ concupiscentiæ motus; numquid relaxandæ erunt leges, tamquam ad tollen-

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 69

tollendum onus, vel iugum graue? Reuera autem non redditur ex probabilitatibus iugum Domini leue, immo per illas excutitur; sed ex charitate, cui omnia non tantum leuia, sed & dulcia sunt, vt ait Augustinus de Gratia Christi cap.13., & de Perfectione iustitiæ cap. 10., & alibi pluries. Ideo Lex noui testamenti dicitur lex suauis, quia lex amoris, & vetus testamentum graue, quia lex timoris; aliàs enim constat, grauiora, quia perfectiora, præcipi in nouo testamento, quam in vetere. Cum verò singulæ materiæ immo casus disputationibus Doctorum, maximè recentium, euentilentur, plurimumque laboris, & temporis speculando opiniones probabiles, improbables, probabiliore, tutas, non tutas infumatur, non video quid oneris super imponatur, si non merè probabiles, sed veræ, certæque moraliter sententiæ doceantur, & teneantur.

7. Sextum Argumentum. In moralibus non potest haberi certitudo; ergo ad prudenter, siue rectè agendum sufficit probabilitas. Consequentia sequitur, aliter nullus posset prudenter, & rectè agere. Antecedens probatur. Quia, vt ait Philosophus 6. Ethic. cap. 15. *Prudentia non est de necessarijs, sed de contingentibus, quæ possunt aliter se habere*: versatur enim circa singularia, quæ sunt variabilia; vnde in moralibus satis est procedere pingui quadam Minerua, & ratiocinari ex iis, quæ plerumque eueniunt, vt ait idem Philosophus 1. Ethic. cap. 3., & 2. Ethic. cap. 2.

Respōdetur: Non posse quidem in moralibus haberi sēper certitudinem per euidentiā, nec tamen sufficere probabilitatem, sed requiri certitudinem moralem, quæ est veluti media inter puram probabilitatem, & euidentiā; & hanc non videntur agnouisse, vel noluisse agnoscere Probabilistæ, dum, quæcumque euidentiā non sunt, sub purè probabilibus locant.

8. Sed quænam, & quanta sit ista certitudo moralis, quomodo distinguatur a pura probabilitate, & a quibus causis, siue motiuis generetur, est diligentius enucleandum; in hoc enim tota, non tantum sententiæ nostræ explicatio, & defensio, sed etiam aduersæ confutatio consistit: id quod a pluribus, quantum video, vel derelictum, vel negligenter est prælitum, & ab ipso Fagnano non satis diuicidè, & exactè traditum.

Igitur post *dubium* distinguendi sunt quatuor gradus cognitionis: *Leue Indicium*, siue Argumentum, *opinio probabilis*, *certitudo moralis*, & *euidentiā*: quorum graduum vnus est perfectior altero; nam leue indicium generat coniecturam, siue suspicionem, siue scrupulum, siue credulitatem temerariam. *Opinio probabilis* innititur fortiori

70 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

fortiori motiuo, habet tamen formidinem de opposito propter insufficientiam sui motiui, & propter æqualia, vel ferè æqualia motiua contraria, si opinio opposita est etiam probabilis, vel vrgentiora, si illa est probabilior; certitudo moralis, vel habet motiuum vehemens, siue violentum; vel plura motiua probabilia; nec habet motiua æqualia in contrarium, multò minùs fortiora; quare est cognitio maior pura probabilitate. Euidencia verò habet motiua determinantia necessariò intellectum ad assensum, & est certa, quòd impossibile sit, rem aliter se habere, siue naturaliter, si est euidencia physica, siue etiam supernaturalite, si est euidencia metaphysica.

9. Igitur certitudo moralis, vel habet vnicum motiuum vehemens, & violentum, vel plura probabilia. Exemplum primi potest esse in facto Salomonis, iudicantis contra mulierem, quæ volebat diuidi infantem, pro ea, quæ id renuebat; quia, scilicet, fuisset valdè extraordinarium, & contra communem cursum naturæ, vt mater vellet, occidi filium suum; quamuis absolutè, & simpliciter possint matres velle, & causare mortem filii, vt de Medæa, aliisq; refertur; itaque iudicium Salomonis non fuit ex opinione probabilis, sed ex certitudine morali, causata ex vnico illo motiuo vehemèti, siue violento, & ita dicitur cap. *Afferte de Præsumptionibus*. Simile est, quod refert Tullius pro Roscio Amerino, Titum Clælium Tarracinensem inuentum fuisse iugulatum in lecto, cum dormiret in eodem conclauis cum duobus filiis suis adolescentibus, quare horum nomen fuisse delatum de Patricidio; quamuis autem, neque liber, neque seruus reperiretur, ad quem suspicio illius facti pertinere posset, tamen fuisse adolescentes absolutos, & omni suspicione liberatos, quia planum factum est Iudicibus, eos aperto ostio dormientes esse repertos: etenim incredibile visum est, eos, qui omnia diuina, & humana iura tam nefario scelere violassent, potuisse eodem tempore somni quiete frui. Itaque, & hæc sententia vnico, non probabili, immo vehemèti motiuo innixa fuit. Non absimile est, quod refert Capriata in Historijs Pedemontii, procures Sabaudia refellisse suspensionem, vel opinionem eorum, qui Christianam Ducissam Regis Gallia fororem insimulabant, quasi post mortem viri, ex quo filium habebat, res ad Gallorum Dominium transferre moliretur: eo, inquam, vnico, sed vehemèti argumento refellisse, quòd, scilicet, incredibile esset, matrem proprium filium paternæ hæreditate priuare velle. Item, quod habetur cap. *Veniens de Presbytero non baptizato*, quòd, qui natus est de Christianis parenti-

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 71

rentibus, & inter Christianos est fideliter conuersatus, tam violentè præsumitur, quòd fuerit baptizatus, vt hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec euidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur. Tandem iudicium Isaac benedictis Iacob pro Esau: non enim probabili, sed certo moraliter fundamento innixus benedixit, explorata, scilicet, veritate per tactum, qui omnium sensuum est certissimus. Quare, etsi errauerit, quia tamen modo valdè extraordinario deceptus fuit, non imprudenter egit. De ea verò morali certitudine quæ causatur ex pluribus indiciis, argumentis, probabilitatibus, motiuis in vnum coeuntibus, adsunt passim exempla in praxi Tribunalium. Si enim deferatur quis occidisse alium; & probetur, intercessisse inuicem graues inimicitias, grauibz iniuriis coniunctas; hunc autem, qui defertur, esse virum ferocem, arma tractantem, delituisse in loco, quòd erat altus transitus, auditum strepitum, visum fumum igneum in loco, vbi ille delitescerebat; mox illum inisse fugam, ingressum Ecclesiam, & alia huiusmodi; hæc, & si quæ alia, reddunt Iudicem non probabiliter opinantem, sed moraliter certum de homicidio ab illo commisso. Igitur plura argumenta probabilia in vnum conuenientia causant quandoque moralem certitudinem iuxta illud: *Quæ non prosunt singula, multa iuuant.*

9. Fortè dicetur: Per hæc non exactè explicari, quid sit Leuis Credulitas, quid Probabilitas, quid Certitudo moralis.

Respondetur: In materia morali, sicut, & legali, non posse dari ita exactas definitiones, sicut in physicis. Propterea enim Philosophus dixit, Ethicam procedere pingui quadam Minerua, & discurrere ex iis, quæ accidunt, vt plurimum: inde etiam in iis multa remittuntur iudicio prudentum. Quare immoderati ingenii est, in moralibus quærere demonstrationes, vel exactas definitiones; harum enim materia non est capax: pacatis autem ingenijs sufficere possunt, quæ dicta sunt. Ipsi etiam Probabilistæ non alio pacto, quantum scio, explicant, aut explicare possunt, quid sit probabilitas per contradictionem a leui credulitate, & suspitione; quid maior, vel minor probabilitas, aut quid certitudo illa moralis, quæ dant suo Iudicio reflexo. In qua re illud est iure mirandum, quòd, cum cognitiones, siue sententias, siue iudicia directæ de moralibus reuocent ad probabilitates, iudicio illi reflexo concedant moralem certitudinem, veluti priuilegio speciali, quasi non possunt deduci aliæ veritates certò moraliter ex suis principiis, vel illud solum graui fundamento nitatur. Quòd si aliæ possunt; quare non docent

vniuer-

72 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

vniuersaliter, requirendam certitudinem moralem in agibilibus, nec sufficere probabilitatem? Sed hoc inde est, quia certitudo illius Iudicij est voluntaria, & conducit ad viuendi libertatem; ceterę autem, quę sunt ex ratione, libertatem restringunt.

10. Septimum Argumentum. In speculabilibus licet defendere opiniones probabiles; ergo in moralibus licet secundum eas operari.

Respondetur primò, negando consequentiam; nam in opere ex opinione probabili adest periculum peccati, quod non adest in speculatione.

Respondetur secundò, etiam quantum ad pura speculabilia, & Doctores, qui ex officio docent, tradunt pro probabili id, quod reuera est probabile, nullo modo peccare; nam exinde in Vniuersitatibus institutę sunt Cathedrę opposita docentium, vt D. Thomę, Ægidij, Scoti, Durandi, Nominalium, quia vnaquęque sententia ostendi, & defendi potest, vt probabilis. Si autem tradunt pro certo id, quod est probabile tantum, vel absolutè docent purè probabile relicto probabiliori, nescio, an excusari possint a peccato deceptionis discipulorum; quod videtur innuere D. Bonauentura in 2. dist. 7. ar. 3. qu. 1. nu. 52., & ex eo Fagnanus nu. 113.; verum tamen est, quòd aliqui ex affectu erga suam Scholam, siue Doctorem, vel alia animi dispositione ita afficiuntur, vt eis videatur verum, & certum id, quod reuera est tantum probabile.

11. Octauum Argumentum. Quando ex duabus opinionibus oppositis vna est probabilis, improbabilis altera, tunc licet sequi probabilem: aliter oporteret sequi improbabilem; ergo semper licet sequi opinionem probabilem. Probatur Consequentia. Quia etiam in illa opinione probabili adest formido de opposito; sed, hoc non obstante, licet tunc eam sequi; ergo semper licebit, &c.

Respondetur negando suppositum: Si enim vna opinio est improbabilis, opposita non est probabilis tantum, sed moraliter certa ex hoc ipso, quòd illa est improbabilis; vnde non adest tunc formido de opposito; nec enim formidare possumus, ne peccemus, quia non facimus id, quod est improbabile, licitè fieri.

12. Nonum Argumentum. Si non licet sequi opinionem probabilem, quia adest periculum peccati, neq; licebit sequi probabiliorē, sed omnino tenebimur sequi tutam, idest, eam, in qua nullum adsit periculum peccati; sed hoc est nimis durum; ergo, et. Probatur Consequentia: nam etiam in opinione probabiliori adest formido de oppo-

Cap.V. Argum. pro usu Probabilit. 73

opposito; non enim egredimur fines opinionis, quæ semper habet formidinem annexam.

Respondetur, Nos non dicere, quod teneamur sequi opinionem probabiliorē, relicta purè probabili, sed absolutè, quod teneamur sequi certam moraliter; unde neque licet sequi opinionem probabiliorē, si ea non sit moraliter certa; & hoc propter ipsam rationem, quæ in Argumento adducitur. Non dicimus autem, necessariò sequendum tutum, idest, in quo nullum omnino sit, neque ex leui credulitate, periculum peccati; immo dicimus, quod, si doctrina sit certa moraliter, & rationabilior, quàm tuta in sensu explicato, illa potius tenenda est: oppositum enim est vitium conscientie scrupulosa. Exempli gratia; si certa moraliter, & rationabilior sit sententia, quæ docet, nos non teneri sub præcepto mortali recitare officium ante Missam, non tenemur sequi opinionem oppositam, licet ipsa sit omnino tuta; immo rectius facimus tenendo illam: tunc enim homo optimè iudicat, quando iudicat iuxta rectam, certamque rationem; sed, ut supponitur, sententia eximens nos ab illa obligatione est certa moraliter, & rationabilior, quàm opposita; ergo rectissimè tenemus illam, & oppositum, ut dixi, dependet ex conscientia scrupulosa, quæ sananda est, non fouenda. Dummodò opinio, quæ dicitur rationabilior, sit verè rationabilior .i. per superlationem ad id, quod est verè probabile: nam etiam in coniecturis, vna potest esse maior altera, nec tamen licitum est operari ex pura coniectura, etiam maiori.

13. Decimum Argumentum duci potest ex autoritate Augustini, qui lib. de Adulterio Coniugij cap. 26. cum sentiat, Cathecumenis in extremo vitæ discrimine constitutis, qui, vel vi morbi, vel alia de causa oppressi, nec petere possunt Baptismum, nec ad interrogata respondere, dandum esse illud, quia, inquit: *Multò satius est, nolenti dare, quàm nolenti denegare*, negat esse damnandos, qui oppositum opinantur, vel faciunt, innixi sententie Christi: *Nolite dare Sanctum Camibus*; ergo Augustinus permittit usum opinionis probabilis, etiam contra probabiliorē.

Rursum; cum dicit, multò satius esse baptismum nolenti dare, quàm volenti denegare, videtur probare doctrinam plurimum Recentiorum, præcipuè Caramuelis, quod licet, inimo ex debito detur absolutio Sacramentalis moribundo nulla danti signa contritionis; potest enim contingere, ut illa adsit, licet non appareat; atque, etiam si neque intus adsit, cum tamen id sit incertum, multò satius est impenitenti dare absolutionem, quàm penitenti negare.

K

Ex

74 Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.

Ex quo etiam sequi videtur, maiorem curam habendam esse salutis animarum, quam dignitatis Sacramenti, ne, scilicet, irritè conficiatur, vel administretur, vel indignò dètur. Vnde etiam pariter sequitur, licere Sacerdoti, ei, qui existit in mortali, & agens ultimum spiritum non valet elicere actum Contritionis, vel incertum est, an eliciat, impendere absolutionem Sacramentalem, ne anima eius pereat, quamvis tunc indignè tractari videatur Sacramentum.

Tandem sequitur, non esse de necessitate sequendum id, quod est certum moraliter, sed sufficere probabilius; Augustinus enim non erat certus moraliter de veritate suæ sententiæ, quandoquidem damnare non audet oppositam, & tamen eam docet sequendam tamquam probabiliorē.

Ad primum Respondetur, Augustinum ibi loqui non de sententiā illa, sed de personis secundum eam operantibus, ait enim: *Non tamen propterea damnare debemus eos, qui timidiùs agunt, quam nobis videtur, agi oportere, ne de pœnnia consensu credita improbiùs, quam cautiùs iudicare voluisse indicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, ubi dicit: Unusquisque nostrum pro rationem reddet Deo. Non ergo ampliùs inuicem iudicemus.* Non damnat autem eos, non quia permittat vsum opinionis probabilis contra probabiliorē, sed quia contingere poterat, vt illa sententiā ab iis iudicaretur probabilior, quam sua, aut etiam certa, ex quo iudicio excusarentur à culpa: et quia temerarium, ac superbum visum fuisset damnare oppositum sentientes in re, de qua nullum extabat Ecclesiæ iudiciū, aut plurium Doctorum, seu Scholarum præiudiciū. Pro sua ergo modestia illos damnare non audet.

Ad secundum Respondetur, illud non sequi. Primò; quia intentio suscipientis Baptismum non est forma, nec materia eius; contritio verò est materia Sacramenti penitentiæ; quare, & si licitè datur Baptismus, cum incerta est voluntas suscipientis, non sequitur, licitè dari absolutionem Sacramentalem, cum incerta est contritio penitentis. Secundò; quia in Cathecumeno vehementer præsumitur intentio suscipiendi Baptismum ex hoc ipso, quod Cathecumenus est, id est, in præparatione ad Baptismum; quod expressit Augustinus dicens: *Incredibile est, nec in fine vitæ huius Cathecumenum baptizari velle.* At in peccatore moribundo non adest simile fundamentum præsumendi contritionem. Cum autem dicatur, quod secundum Augustinum satius est volenti dare, quam volenti denegare; Respondetur, Augustinum limitare hoc dictum per verba
imme-

immediate sequentia : *Ubi, inquit, velit, an nolit sic non apparet, ut tamen credibilis sit, eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum, ea Sacramenta percipere, sine quibus iam credidit, non oportere, se de corpore exire.* Per quæ manifestè apparet, tunc tantum secundum Augustinum satius esse nolenti dare, quam volenti denegare. cum ita vehemens præsumptio est, suscipientem velle recipere, ut oppositum sit incredibile, ut ipse supra dixit. Ex quo sequitur, non esse dandum, quando non adest illa præsumptio. Itaque Argumentum est ad oppositum. Vnde nec sequitur, maiorem curam habendam, esse de salute animarum, quam de dignitate Sacramenti : hoc enim peruersum est, quia est anteferre salutem Animæ honori Dei, atque adeò Animam Deo, cum tamen ipsam salutem animarum propter Deum curare debeamus. Non, inquam, illud sequitur, cum enim, habetur certitudo moralis de intentione suscipientis, certum est etiam moraliter, non esse irritam collationem Sacramenti ; & ideo, si confertur, non despicitur Sacramentum, & salutem animæ consulitur ; etenim in omni materia rectè moraliter agimus, quando moralem certitudinem de rectitudine operis habemus, etiam si absolute opus possit non esse rectum ; nam hoc sufficit ad prudenter operandum modo, & possibilitate humana ; omnimoda enim certitudo in multis homini est impossibilis. Si autem non sit moraliter certum, Sacramentum valide confici, aut non conferri indigno, tunc non licet administratur, etiam si exinde salus animæ percipientis provenire possit ; non enim ea licet procuratur per indignam tractationem Sacramenti.

Quare falsum est, licere Sacerdoti, qui existit in lethali, & nulum elicit actum contritionis, absoluerè moribundum ; hæc enim est irreuerentia erga Sacramentum, quæ neque per Deum absolui potest a peccato.

Ad ultimum dicitur, Augustinum fuisse moraliter certum de veritate suæ sententiæ dicit enim esse incredibile, ut Cathecumenus in fine vitæ non velit baptizari. Id autem, quod opponitur incredibile, est moraliter certum ; nam quod est incredibile non est probabile ; oppositum autem eius, quod est improbabile, non est purè probabile, nam ambæ opposita possunt esse probabilia ; sed est moraliter certum. Ergo Augustinus erat moraliter certus, quod Cathecumenus in fine vitæ velit baptizari : siquidem dicit, oppositum, esse incredibile ; ergo etiam, quod licet, immo ex debito ei conferatur Baptismus. Deo hanc sententiam docuit ; non damnat autem oppositum sentientes propter rationem, quam supra adduximus.

76 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

Itaque in Augustini verbis non solum nihil continetur contra nostram sententiam, sed ea confirmatur.

14. Superfunt modò Argumenta Caramuelis in Apologemate pro defensione Doctrinæ de Probabilitate. Primum est. Doctrina, quòd in materia conscientie non sufficiat opinio probabilis, vel est euidenter vera, vel probabilis; non euidenter vera, quia non demonstrata; ergo probabilis; ergo in materia conscientie sufficit opinio probabilis, atque adeo doctrina opposita destruit seipsam.

Respondetur, ex hoc Argumento innotescere errorem Caramuelis, & cæterorum Probabilistarum, non agnoscendum medium inter probabile, & evidens, cum tamen adinittendum sit certum moraliter, tamquam medium inter illa, ut supradictum est; ergo doctrina de insufficientia probabilitatis, si non est evidens, est moraliter certa.

15. Secundum. Si non liceret sequi opinionem probabilem, sequeretur valde difficilia, & ferè impossibilia esse Dei præcepta, quod est hæreticum, & damnatum in Iansenio; nam valde difficile, & onerosum esset, in qualibet materia morali inuestigare opiniones probabiliore, vel certas; quare doctrina reiiciens probabilitates est affinis hæresi Iansenianæ.

Respondet Fagnanus ad quintum, & sextum num. 1 & 2., debere erubescere, & confundi sic arguentes, quia loquuntur contra auctoritatem Scripturarum, Patrum, & Canonum requirientium certitudinem cognitionis in operando. Reuera autem difficultatem illam inuestigandi superarunt plurimi ex Summistis, siue Casuistis, maxime recentioribus, qui operosissime in qualibet materia inuestigarunt opiniones magis, & minus probabiles, probabilitatem etiam dantes, vel inuestigantes in iis, in quibus ex natura rei non adest. Ut autem opinor, non maioris laboris est post tantam inuestigationem, docere certas sententias, quam purè probabiles. Illud reuera difficiliorem reddit doctrinam moralem; quòd tot speculationibus sophisticis, novis, superfluis, & de longè adductis inuestigari, & muniti exeperunt opiniones librati, & carniallubentes, relicta puritate, & sinceritate doctrinæ quæ in dictis Patrum, sacrisque Canonibus traditur. Sed, & illud iurè est conquerendum, Doctores probabilitatum adeo pertimescere, e via ad salutem reddatur difficilis, nec minimum verò curare, ne contra sententiam Christi Domini Matth. 7. 14. appareat valde facilis, immo ad id omni studio eniti, tot probabilitatibus in omni materia inuentis, & traditis, ut nihil ferme sit, quod non censeatur licitum, adeo ut verem-

verendum sit, ne de Ecclesia Christi videatur posse dici, quod de Atheniensium Vrbe moribus corruptissima dixit ille Spartanus: *Athenis omnia honesta*. Quod, saltem inculcante S.memoriae Alexandro VII. in procemio sui primi Decreti, Probabilistæ aduertere deberent.

16. Tertium. Certum est, nos posse sequi probabilia, non est autem certum, nos debere sequi certa; ergo, si in materia morali debemus sequi certa, debemus sequi probabilia.

Respondetur, me in his verbis nullam vim argumenti videre, sed tantum petitionem principii, & præsumptionem propriæ opinionis, idest, quod opinio Arguentis, scilicet, Caramuelis sit certa, opposita verò dubia, vel falsa. Repugnat verò illud Consequens, quod, si debemus sequi certa, debemus sequi probabilia; cum probabile, & certum contradistinguatur. Dicimus ergo, non solum, non esse certum, immo esse omnino falsum, quod possimus sequi probabilia, sumendo ly *posse* pro *licere* iuxta illud: *Id possumus, quod iure possumus*. Ait enim Augustinus lib.3. contra Academicos, ca.15. relatus supra cap.2. num.10. non solum errare eum, qui falsam vitam sequitur, sed etiam eum, qui non sequitur veram. Cum autem a partere rei vita, quæ non est vera, necessario sit falsa, quia inter illas a parte rei non potest cadere medium, oportet fateri, ideo Augustinum illa duo distinxisse, vt doceret. errare etiam eum, qui sequitur probabile (quod sequebantur Academici, contra quos ibi arguit); nam probabile iuxta nostram cognitionem est quid medium inter verum, & falsum; errat autem, qui hoc sequitur, quia non est certus, se sequi verum, atque adeo est in periculo sequendi falsum; & hæc est vis argumenti illius. Academicienim, & si possent dicere, se non sequi falsum, quia sequebantur probabile; non poterant tamen dicere, se sequi verum, quia probabile non est verum, vt ipse Augustinus dicit 3. contra Cresconium cap.75. a Nobis relatus supra cap.1. nu.5.; non sequi autem verum errare est, ait hinc Augustinus ergo omnino errat Caramuel, dum ait, esse certum, nos posse sequi probabile: & reponi ei potest, quod ait Tullius in Catone: *Quid stultius, quàm incerta pro certis habere, falsa pro veris?*

17. Quartum. Quæstio præsens est, an teneamur sequi opinionem probabiliorē, an sufficiat sequi probabilem; sed sententia docens sufficere sequi probabile est probabilior, quàm opposita; ergo eo ipso, quo sequimur opinionem probabilem, sequimur probabiliorē doctrinam; ergo doctrina opposita destruit seipsam. Minor probatur: quia multo maxima pars Doctorum sequitur illam.

Re-

78 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

Respondetur primò, Quæstionem non esse de debito sequendi probabile, vel probabilius, sed sequendi certum moraliter per contradiinctionem a quocumque probabili, aut probabiliori tantum, vt supra dictum est. Respondetur secundò, negando Minorem. Ad probationem dicimus, ex multitudine Doctorum non dari probabilitatem intrinsecam opinioni, sed tantum extrinsecam, cui longè superfertur probabilitas intrinseca causata ex rationibus; & hæc est in sententia nostra, vltra probabilitatem extrinsecam ex Patribus, & Iuribus. Fundamenta enim sententiæ aduersæ valde leuia sunt. & in multis peccant, vt respondendo ostendimus. Sed, & recolendū est illud Exodi 23., quòd diminutè refert Fagnanus: *Ne sequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiescas sententia, vt a vero denies.* Doctores enim probabilitatum isto corrupto, & exulcerato sæculo exorti sunt. Corruptio autem morum peruertit iudicium rationis iuxta illud Augustini 3. contra Parmenianum ca. 11.: *Quidquid sceleris, & iniquitatis inebriat multitudinem, amittit examinis veritatem.*

Sed, etsi sententia docens, quòd sufficiat sequi probabile, sit probabilior, quàm opposita, non tamen sequitur, quòd in particularibus materijs, siue casibus, dum sequimur probabile, eo ipso sequamur probabilius; immo hoc repugnat, cum illa duo, & diuersa sint, & saltem gradu opponantur, sicut calor intensus, & remissus. Nec illa sententia vniuersalis potest particularibus sententijs in particularibus materijs dare maiorem probabilitatem, quàm habeant ex suis particularibus motiuis, siue fundamentis; ex quibus alia possunt esse probabilia, alia probabiliora. Ergo grauiter hic allucinatus est Caramuel.

18. V. Si tenemur sequi certum moraliter, occurrent milleni casus, in quibus homo constitutus erit in necessitate peccandi, ex gr. iacet fidelis moribundus, qui nullo externo signo confessionem petit; quid faciet Parochus? Est enim probabile, quòd illum absolvere non possit; est etiam probabile, quòd sub mortali teneatur absolvere; ergo, siue absoluat, siue non absoluat, peccabit mortaliter: inter hæc autem duo non cadit medium; ergo Parochus erit in necessitate peccandi, nisi vtatur opinione probabili, quòd possit absolvere.

Respondetur primò, ex Argumento inferri, esse necessarium vsu probabilitatum, quod nec ipsi Probabilistæ contendunt, sed tantum esse licitum, & reuera absurdissimum est preponere probabilitates certitudini. Secundò pro millenis casibus obiectis, vnum afferri.

Cap.V. Argum. pro usu Probabilit. 79

ferri. 3. Illam necessitatem peccādi oriri ex opinione licitæ tunc absolutionis, & liciti usus probabilitatum; inde enim sequitur, necessariò tunc dandam absolutionem ex charitate erga proximum, quia supponitur licitè dari; si enim hoc non supponitur, nulla est necessitas dandi, immo necessitas non dandi: sed eam dans peccat propter periculum irritæ confessionis Sacramenti, si penitens dolorem non habeat, ut definitum est in hoc Decreto; ergo necessitas illa peccandi oritur ex opinione probabili. Ergo dum Caramuel, ut verbis Augustini utar contra Iulianū, nos territando incautiùs iaculatur, suam sectam lethaliter vulneravit. Sed qui ex sua opinione incidit in necessitatem peccandi, debet illam deponere, ut necessitatē euadat; ergo Probabilistæ debēt deponere opinionem de licito usu probabilitatum. Assertores verò certi moralis abstinēt in illo casu ab absolutione, certique sunt, se non peccare.

Non desunt, qui dicant, imminente periculo animæ, Deum dispensare super honore suo in gratiam animæ, ita ut non imputet ad culpam confessionem Sacramenti cum periculo nullitatis, vel indignam eiusdem tractationem.

Sed hoc penitus abiiciendum est. Nullibi enim reperitur hæc dispensatio; & Deus vniuersa propter semetipsum operatur, impium quoque ad diem malum, ut dicitur Prouerb. 16, idest, in sui honorem, & gloriam. Grauitèr quoque reprehendit Heli, quòd in oblatione victimarum magis honorasset filios suos, quàm se, 1. Regum 2. Isti autem volunt, maiorem curam habendam de salute animæ, quàm de honore Dei, non attendentes, curam animæ habendam propter Deum. Conqueritur quoque Malachia 1.: *Ubi est honor meus?* Nec nos ei, qui bonorum nostrorum non eget, quidquam conferre possumus, nisi honorem, & gloriam.

19. VI. Summus Pontifex in materia fidei, & morum sequutus est opinionem probabilem; ergo licet eam sequi. Antecedens probatur ex Bullis in fauorem immaculatæ Conceptionis, in quibus permittitur, eam teneri, & doceri; immo festum est pro ea institutum, cum concessione indulgentiarum. Hæc autem est materia fidei, quia pertinet ad illud Apostoli prima Corinth. cap. 20. *In omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt*. Est etiam morum, quia respicit cultum Diuinum: & tamen de immaculata Conceptione non habetur plusquàm probabilis opinio. Confirmatur. Quia Thomistæ tenentes oppositum excusantur a mortali, ut declarant iidem Summi Pontifices; neque alia ratione, nisi quia loquuntur probabili.

80 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

babile. Plerumque etiam Pontifices dispensarunt in aliquibus casibus ex probabili opinione, quòd possent.

Respondet Marinarius de Opinione probabili, cap. 4. num. 7. Pontifices in materia Còceptionis non esse sequutos purè probabile, sed certum moraliter.

Sed hoc non sufficit: defendendum enim videtur, quòd, etiam si Articulus immaculatæ Conceptionis non sit, nisi purè probabilis, adhuc rectè teneri possit, & de eo festum celebrari; ita enim, contingit in plerisque aliis, vt in concessione Scapularis Beatissimæ Virginis de Monte Carmelo sub spe liberationis a penis Inferni, & post mortem a penis Purgatorii die Sabbati, de quo tamen non habetur plusquam probabilis opinio; non enim plus concludit Sebastianus ab Alexandro Carmelita peculiari opusculo de hac resimiliter in aliis deuotionibus, siue cultibus a Sede Apostol. permissis.

Reuera autem; vel dicitur, immaculatam Conceptionem fuisse moraliter certam ante Bullas Pontificum cultum de ea instituentium, vel redditam certam per eas Bullas. Primum non videtur asserendum; cum antiquiores, & grauiores Scholastici, immo Scholarum Principes oppositum senserint, adeoque communis esset tunc illa sententia, vt nonnisi pauidè Scotus oppositum pronunciauerit. Neque potest dici secundum; cum ipsi Pontifices, qui sententiam immaculatæ conceptionis approbarunt, & festum de ea instituerunt, declararint, se nullum intendere prorsus præiudicium asserere opinioni contrariæ, sed relinquere eam in eodem statu, ac terminis, in quibus reperiabatur: Sic enim loquitur Gregorius XV. in Decreto *Sanctissimus Dominus Noster*. Si autem per huiusmodi Decreta, siue Bullas redditus fuisset certus Articulus immaculatæ Conceptionis, qui antea erat tantum probabilis, graue præiudicium illatum fuisset oppositæ sententiæ; reddita enim esset improbabilis, tamquam opposita certo.

20. Igitur est distinguendum; duo enim affirmat sententia de immaculata Conceptione: Alterum, quòd non sit contra Scripturas; alterum, quòd insuper vera sit. Quæ duo non solum non sunt idem, sed nec se consequuntur; nec enim, si non est contra Scripturas, continuò vera est. Quantum ad primum, necessariò dicendum est, illud non esse purè probabile, sed saltem moraliter certum; aliter nò potuisset pro immaculata Conceptione institui festum: sicut enim nò caret peccato facere aliquid de quo probabiliter dubitetur esse peccatum, ita nec affirmare, aut celebrare aliquid, de quo probabiliter dubitetur, esse còtra Scripturas, quia hoc est se exponere periculo hæ-

Cap.V. Argum.pro usu Probabilis. 81

lo hæresis. Igitur hanc moralem certitudinem saltem , si non maiorem, accepit sententia immaculatę Conceptionis ex Decretis Pontificum .

Quòd verò ipsa sententia sit vera , concedi potest , non esse redditum certum moraliter ex illis Decretis . Nec enim , ni fallor , alio modo conciliari potest fauor Pontificum instituentium , festum de immaculata Conceptione , & , quòd nullum præiudicium oppositę sententię sit allatum ex illo fauore , & institutione .

21. Sed militat Argumentum Caramuelis : Si enim est tantum , probabilis veritas immaculatę Conceptionis , sequitur , quòd liceat sequi opinionem probabilem , quandoquidem tota Ecclesia celebrat festum de immaculata Conceptione .

Respondetur ergo , tunc non esse licitum sequi probabile , quando in eo sequendo adest periculum peccati , vt patet ex omnibus , quę in superioribus Capitibus dicta sunt . At sequendo opinionem probabilem de immaculata Conceptione nullum adest periculum peccati ; maximè enim adesset propter periculum contradicendi Scripturis : sed iam diximus , hoc periculum non adesse ; ergo nullum adest . Ipsa verò sententia est laudabilis , quia descendit ex deuotione erga Beatissimam Virginem , & eandem fouet , exhibetque illi cultum sine vllius præiudicio , vel offensa , nisi tantum diaboli . Sicut enim caderet in magnam eiusdem gloriam , esse certò sine labe conceptam , ita id credere , ex deuotione , siue affectu erga eandem descendit ; ergo meritò vocatur *Pia* , & recipienda est illa sententia . Hoc autem non ideo dixerim , quia non putem modò , aut non optem , esse certum moraliter illum Articulum , quem cupio etiā de fide definiri ; sed quia diluendo Caramuelis Argumento id necessarium non est .

21. Intelligo , me in scopuloso , ac difficili loco versari . Ex dictis enim videtur sequi , eos , qui oppositam sententiam tenent , nempe Thomistas , carere pio , ac laudabili erga Deiparam deuotionis affectu , atque adeo , si non peccato , saltem morali imperfectione teneri . Immo videtur , quòd peccent venialiter , quia Pontifices in Bullis pro immaculata Conceptione eximunt quidem oppositam sententiam a peccato mortali , de veniali verò non loquuntur ; ergo , vel videntur indicare , eam labem inesse illi sententię , vel saltem , permittere , vt id dicatur . Sed absit , vt ego , ne dum peccatum veniale , sed vel imperfectionem obiiciam grauissimo , doctissimo , ac sanctissimo Prædicatorum Ordini , qui Beatam Virginem speciali cultu veneratur , sicut ab eadem specialibus gratijs , etiam post exor-

L

tam ,

82 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

tam, auctantique de eius Conceptione controuersiam est decoratus. Tenent illi quidem Patres oppositam sententiam, sed non ex inductione erga Virginem; quis enim hoc dicat? Sed quia zelandum putant pro Christi praerogatiua, qui solus, vt Ambrosius loquitur lib. 2. in cap. 2. Lucæ: *Per omnia ex natis de femina sanctus est, qui terrena contagia corruptela immaculati partus nouitate non senserit, & celesti Maiestate depulerit.* Consimiliratione, qua D Thom. 3. p. qu. 27. art. 3. negat, in eadem Virgine totaliter extinctum fuisse fomitem peccati, antequam Christum conciperet, quia, licet hoc, inquit, videatur pertinere ad dignitatem Matris, derogat tamen in aliquo dignitati Christi. Sicut enim nullus adeptus fuit carnis immortalitatem ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, ita nullus videtur debuisse liberari secundum carnem a prima damnatione, idest, a concupiscentia, seu fomite peccati, nisi postquam Verbum Diuinum carnem assumpsit. Zelandum etiam putant pro Christi gloria ex vniuersali redemptione; videtur enim ipsis non redempta Virgo ab eo, qui mundum redemit a peccato, si ipsa, cum nullum habuerit actuale, saltem originale non contraxit. His enim Argumentis, & ipsi, & antiquorum Scholasticorum plures in eam sententiam inducti sunt: quæ quidem, licet rectè, & sufficienter a nostris euacuentur, non est tamen negandum, esse probabilia, atque adeo ipsam sententiam; id quod non solum concedit, sed & contendit Caramuel vbi supra. Sicut ergo credentes immaculatam Deiparæ Conceptionem non arguuntur, vel peccati, vel moralis imperfectionis a Thomistis probabiliter iudicantibus id derogare Christi praerogatiuæ, ita nec huiusmodi defectus obijciendi sunt Thomistis, dum probabiliter pro honore, vt sibi videtur, Christi, non tenent immaculatam Virginis Conceptionem, sed obtemperandum præcepto Apostoli 1. Corinth. 6., ne nos inuicem iudicemus.

Ad aliud Respondeo, non eo fine Pontifices tacere, sed quia sapienter viderunt, si in ea re adesset peccatum, id propter gravitatem materiæ, non veniale, sed mortale fore; ideo, cum vindicant a mortali, absolutè, & simpliciter a peccato eos absoluisse censendum est.

22. Sed adhuc potest instari; quia saltem adest periculum falsitatis in sententia de immaculata Conceptione, si ea non est plusquam probabilis.

Respondetur, concedendo periculum, quod non tollitur, nisi per euidenciam, vel per certitudinem fidei diuinæ; vnde etiam, quæ sunt certa moraliter subsunt illi; sed ipsum contemnitur, quia

quia adest laudabilis , & pius affectus erga Beatissimam Virginem , quod bonum longè præponderat periculo illius mali intellectus .

Quòd autem Caramuel dicit, Articulum Conceptionis esse materiam fidei , distinguendum est . Si enim materiam fidei intelligit, veritatem fide credendam; est manifestè falsum , cum talis articulus nondum fuerit a Sede Apostolica definitus . Si vero intelligit , esse veritatem definibilem de fide, tamquam dependentem a dictis Sacre Scripturæ, concedendum est ; sed de huiusmodi veritatibus plurimæ adsunt Controuersiæ , ac proinde opiniones probabiles inter Theologos, quando non constat dependentia earum ex principiis expressis in Sacra Scripturæ ; quare nullius momenti est illa exaggeratio Caramuelis ; quòd etiam in materia fidei Ecclesia sequitur purè probabile .

23. Quod insuper subdit Caramuel, non solum est falsum , sed etiam præcedentibus eius dictis oppositum. Ait enim, Summum Pontificem Alexandrum VII. præcipere in sua Bulla , ne reuocetur in dubium Conceptio Deiparæ sine labe. Ex quo infert , a Pontifice distingui actum ab obiecto, itaut actus, idest, assertio immaculatæ Conceptionis sit prorsus indubius , obiectum verò ipsum , idest, Deiparam esse conceptam sine labe, sit dubium . Vnde putat, egregiè muniri suam, suorumque Probabilistarum sententiam asserentiam, operantem iuxta opinionem probabilem esse certum, de honestate formali sui actus, incertum de obiectiua, seu, vt aiunt, materiali .

Falsum, inquam, in primis est hoc ; Summus enim Pontifex Alexander VII. non definit de fide articulum immaculatæ Conceptionis , immo in ipso suo Decreto vetat affirmari , quòd tenentes oppositam sententiam peccent mortaliter , multò magis, quòd hæresim teneant ; sed tantum inhibuit reuocari in dubium voce, vel scripto ad euitandas dissensiones, & scandala , vt patet ex verbis Decreti: eodem modo, ac idem Alexander , & nuper S. D. N. Innocentius XI. inhibuerunt, ne quis defendat, edat, disputatiuè tractet, aut prædicet , nisi tantum impugnando, propositiones periculosas, & perniciosas, quas ipsi damnarunt ; qui tamen non inhibuerunt , eas mentaliter teneri , non enim id in suis decretis expresserunt . Quare, cum ipse Caramuel teneat , veritatem immaculatæ Conceptionis esse pure probabilem, videat , an cum hoc stare possit , non licere, neque mentaliter, vocari in dubium . Alexander verò VII. non docuit , actum posse esse certum de obiecto incerto: etenim

84 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

hoc repugnat, cum obiectum dicatur certum a certitudine actus, siue cognitionis, qua attingitur. Certitudo quippe, & incertitudo sunt differentiae cognitionum, non rerum; quare, rem esse certam, non est aliud, quam certa cognitione teneri; ergo repugnat, actum esse certum, obiectum incertum: sicuti repugnat, actum esse honestum formaliter, & non obiectiue; cum obiectum dicatur honestum, non ut res, sed ut obiectum, quia, scilicet, actu honesto attingitur, nisi obiectum sit actus etiam; nam quoque honestum & inhonestum sunt differentiae actuum, non rerum.

Potest quidem obiectum esse certum in se, idest, adesse in rerum natura eius veritas, & tamen non certo sciri a nobis, quod ad ignorantiam pertinet; & possumus etiam pro certo habere aliquid, quod tamen in rei natura verè non adsit, quod de temeritate opinionis descendit. Sed tamen quidquid pro certo habemus, certum nobis est, licet in se ipso non sit. Quòd autem dicatur, vel iubeatur, habendam certam cognitionem de aliqua re, vel propositione, & simul dicatur, illam rem, seu obiectum, quod iubetur certo credendum, esse incertum, an sit in rerum natura, non est aliud, quam præcipere temeritatem, & errorem. Non potuit ergo Summus Pontifex Alexander præcipere, certo credendum articulum immaculatæ Conceptionis, & simul dicere, non esse certum, quòd illa Conceptio fuerit immaculata. Cumque permiserit, teneri opinionem oppositam, clarum est, quòd non tantum non certo tenendum, sed neque tenendum articulum illum iusserit.

Ad aliam probationem, idest, quòd Summi Pontifices plerumque dispensarint ex opinione probabili licite dispensationis; posset dici cum pluribus, omnia quidem Decreta Pontificum observanda, sed non omnia facta probanda. Verum potius asserendum, quòd numquam dispensarint, nisi certi moraliter, id sibi licere: quavis fortè non semper id ex ratione cognouerint, sed fidem quandoque adhibuerint doctissimis, ac pijs viris, qui id asseruerint; nam, & ex testimonio talium causatur certitudo moralis.

24. VII. Adam, & Eva in statu innocentiae operati sunt ex opinione probabili, & inde excusantur a culpa; ergo licet operari ex opinione probabili: Antecedens ostendit primò Caramuel in Eva; quia verba Domini de morte sequutura ex peccato intellexit, non assertiue, sed comminatorie, cum tamen assertiue dicta fuerint; nec tamen Eva fuit infidelis, quia probabile erat, ea dicta fuisse comminatiue. Secundò in Adam; quia, inquit, Adam ante peccatum comestionis peccauit ex nimio amore erga Euam, voluitque

ni-

Cap.V. Argum.pro usu Probabilis. 85

nimum illum amorem, etiam præiustum, ut causam lapsus, seu alicuius inconuenientis; sed quia probabiliter putabat, illum amorem, licet nimium, non esse grauius periculosum, nec futurum causam ruinæ, atque adeo non excedere materiam peccati venialis, ideo excusatur a mortali.

Respondetur, historiam hanc de modo, quo peccauerint nostri protoparentes, esse ipsius Caramuelis inuentum; neque enim ita traditur in Scriptura; & esse insuper improbabilem. Primò enim in nostris protoparentibus ante lapsum non fuit, nec potuit esse opinio, idest assensus ad purè probabile, sed tantum assensus ad verum, ut docet D. Thomas qu. 18. de Verit. ar. 6.; si enim potuisset in eis esse opinio, potuisset etiam esse falsa opinio, quia opinio est contingens ad verum, & falsum; falsa autem opinio est corruptio boni intellectualis, & in statu integritatis neque corruptio boni corporalis poterat inesse, neque senectus, ut docet Augustinus primo Retractat. cap. 11., & patet ex terminis. Stoici, neque in hac corruptione naturæ docuerunt, in hominem sapientem posse cadere opinionem, quæ asserti secum periculum erroris, ut refert Tullius pro Muræna. Opinari enim est putare, se scire, quod nescit, ex Augustino de Mendacio cap. 2.; id autem error est, quia est habere incognitum pro cognito, ut idem subdit; sed in statu integritatis nullus poterat esse error; ergo neque opinio. Secundò, propter eandem rationem non poterat in ipsis esse peccatum veniale, quod etiam docet D. Thom. 1. 2. qu. 89. ar. 31.; nec sanè profert Caramuel, vnde habeat, quod Adam ante lapsum habuerit erga uxorem nimium affectum, neque vnde sciat, affectum illum fuisse venialiter tantum peccaminosum, & non mortaliter; nam Scotus nimium amorem Angeli erga seipsum putat fuisse mortalem. Tertio; nec similiter docet, vnde habeat, quod Adam præiuderit, ex nimietate sui amoris aliquem lapsum, aut inconueniens sequutum; & quod insuper voluerit illum amorem etiam præiustum, ut causam talis lapsus, siue inconuenientis. Quarto; nec docet, vnde habeat, quod Eva intellexerit verba Domini comminatiue, non assertiue; & vnde illi probabile fuerit, quod ea fuerint tantum comminatoria; si enim nullum fundamentum huiusce suæ credulitatis habuit, iam non fuit illi probabile, sed tantum imaginatum. Quintò. Nec etiam, vnde habeat, quod Adam probabiliter iudicauerit, nimium suum amorem erga Euam futurum sibi causam lapsus, non grauis, sed leuis. Omnia hæc sunt inuenta, ne dicam figmenta Caramuelis, quæ saltem ab ipso, ut certa produci, vel supponi non debuerunt. Ex
com-

86 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

communi autem Patrum, Interpretumque sententia, peccarunt Adam, & Eva ex elatione animi, qua noluerunt subiaccere diuino præcepto; quam elationem subsequuta est experiendi cupiditas. De qua re sufficiat videre Augustinum 1.1. de Genesi ad litt. cap. 5. & D. Thom. 1.2. qu. 89. ar. 3.

25. VIII. Angeli operantur iuxta opinionem probabilem, & inde excusantur à culpâ; ergo idem licebit hominibus. Antecedens probat Caramuel ex pugna Angelorum Danielis 10. vbi habetur; *Princeps Regni Persarum resistit mihi viginti, & vno diebus.* Et deinde: *Michael venit in adiutorium meum.* Quod hac ratione factum esse, ait Hugo de S. Charo, & alii; quia Angelus Persarum volebat, Iudæos exire de Persia, vt populus Persarum per eos in fide vnus Dei edoceret: Angelus Græcorum volebat, Iudæos transferri ad Græcos, vt ibi cultum vnus Dei propagarent: Angelus verò Hebræorum, eos à captiuitate liberari cupiebat, ne ex Ethnicorum consuetudine corrumpere in moribus; ignota autem illis de hac re erat voluntas Dei; & Angeli Græcorum, & Persarum de facto voluerunt id, quod Deus volebat; Deus enim volebat Iudæos liberari ex captiuitate, & redire ad propriam regionem, vt apparuit ex facto. Cur ergo (inquit Caramuel) non peccarunt Angeli, volentes oppositum eius, quod volebat Deus? Quia, inquit, ignorantes inuincibiliter voluntatem Dei, habebant argumenta grauiora, & probabiliora, quibus suam opinionem fundarent, scilicet, quòd Deus vellet id, quod volebant ipsi. Ego non peccarunt, quia sequuti sunt probabile; & fortè opinio vnus erat probabilior opinione alterius, & tamen nullus peccauit; ergo non tantum licet sequi probabile, sed etiam relicto probabiliori.

26. Respondetur, non ideo illos Angelos non peccasse, quia sequuti sunt probabile, sed quia vnusquisque operatus est, vt suum munerem congruebat, procurando bonum, maxime spirituale, gentis sibi in custodiam traditæ; & hoc, etiam concessio toto eo, quod assumit Caramuel. Sicut non peccat filius, qui Patri ægrotanti infert medicos, & medicamina, de quo tamen Deus decreuit, vt moriatur; neque ideo non peccat, quia habet probabilem opinionem de decreto opposito Dei. Quod enim fundamentum huiusce probabiliratis, vel credulitatis? & supponimus nullum haberi. Sed non peccat, quia operatur iuxta pietatem filialem; vnde fortè, etiam si sciret decretum Dei de morte Patris, non peccaret, immo rectè faceret procurando vitam, & salutem eius; dummodò a Deo non esset ei præceptum oppositum. Plerique enim Sancti nouerunt diem montis

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 87

mortis suæ , Deo illis reuelante, & tamen medicamina pro incolu-
mitate sumpserunt . Nulla ergo est necessitas adstruendi opiniones
probabiles in Angelis de voluntate Dei circa libertatem , vel capti-
uitatem Iudaicam, vt excusentur a culpa; qui non tantum excusandi,
sed etiam laudandi sunt , quod iuxta voluntatem Dei, qui eos illis
gentibus præposuerat , earundem procurandæ saluti vigilantissime
incumberet. Cumque Caramel non explicet fundamenta huiusmodi
Angelicarum probabilitatum , non sanè opiniones probabiles , sed
puras , & gratuitas imaginationes illis tribuit , vel potius totum
factum est pura imaginatio Caramuelis . Absolutè autem non cadit
opinio probabilis in Angelos, vt docet D.Thom.2. sent.dist.11. ar.5.
vbi quærit: *An in Angelis possit esse pugna;* propter eandem , immo
fortiorem rationem, qua nos id supradiximus de Adam , & Eva in
statu integritatis .

Quantum verò ad pugnam, quæ refertur Danielis 10. , ea non
aliud fuit . quam relatio contrariorum meritorum , vt ait D.Thom.
loc. cit. *Contingit enim, inquit, quandoque, vt in diuersis gentibus in-
ueniantur diuersa merita secundum quorum diuersitatem videatur , quod
vna gens alteri subesse debeat , vel ab eius dominio liberari ; sicut tunc
in Iudæis erat , quia Danielis oratio , quantum in se erat, liberationem
populi merebatur , sed peccata populi , & etiam utilitas , quam Iudæi
faciebant in Regno Persarum , dum per eos notitia Dei diffundebatur ,
erat in contrarium . Et quia unusquisque Angelus secundum officium
suum ad examen diuinæ scientiæ referebat merita subditorum , ideo re-
latio contrariorum meritorum per diuersos Angelos facta pugna inter
Angelos vocatur .* Hucusque D.Thomas. Ex quo apparet , sine vlla
necessitate, aut fundamento, immo contra rationem a Caramuele
inductas in Angelis oppositas opiniones probabiles , quibus innixi
non peccant .

Nonnulla alia Caramuelis Argumenta ex dictis facillimè solui
possunt .

27. Vtteriùs obiicit Madernus tract.5. de Actibus humanis
quæst.4. art.8. num.2. Quia , Machab.2. , aliqui , ne violarent sab-
batum , maluerunt mortem subire , quam pugnare ; at Macha-
bæi decreuerunt pugnare , ne tota gens periret . Ecce, inquit, apud
vtrosque erat probabilis opinio ; & tamen Machabæi propriam
sequentes opinionem probabilem , non peccarunt pugnando ; er-
go, &c.

Respondetur , Machabæos non purè probabile , sed certum
moraliter sequutos , pugnando etiam die Sabbati , ne gens , & san-
cta pe-

88 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

& a perirent; vt enim ait Christus ipse Matthæi 13. Archysinago-
go indignanti, quòd curasset in die Sabbati: *Vnusquisque vestrum
non soluit bouem suum, aut asinum a præsepio, & ducit adquare?*
*Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas ecce decem, & octo
annis, non oportuit solui a vinculo isto die Sabbati?* Quo ostendit, non
potestate, qua supra legem erat, sed rationabili, veraque intelli-
gentia legis (dixerat enim: *Non veni legem soluere, sed adimplere*) se-
licitè curare in die Sabbati. Si autem Sabbato licebat curare, cur
non etiam pugnare ad tuendam vitam? Certè adhuc finem Iudæi
manducabant die Sabbati; cur ergo illicitum putarent repugnare
hostibus, vt vitam, & sancta defenderent? Defensio licet de iure
naturæ; cui iuri præiudicare non poterat præceptum positium de
Sabbato seruando. Itaque ex parte eorum, qui pugnandum non
putabant, error erat ex nimio timore, & non recta intelligentia le-
gis descendens, in Machabæis certitudo moralis, in nullo opinio pro-
babilis.

28. Obiicit secundò. Quia Ecclesia permittit, Grecos vti suis
opinionibus, qui nec conferunt ordines Minores, nec habent Sub-
diaconatum pro ordine sacro, nec vtuntur materiis Latinorum in
collatione ordinum, sed impositione manuum; non consecrant in
azymo, & pleraque Latino ritui opposita faciunt; ergo Ecclesia
iudicat, licitum esse, vti opinione probabili.

Respondetur, hoc Argumento probari, quòd etiam in admi-
nistratione Sacramentorum liceat vti opinione probabili de valo-
re Sacramenti, quod damnatur a S. D. N. Innocentio XI., & ipse
Arguens negat eadem quæstio. art. 14. conclusione 1. & 2. Dicitur
ergo primò, quòd, vt supra dictum est, licet vti opinione proba-
bili, cum non adest periculum peccati. Secundò, quòd vbi non est
lex, nec præuaricatio, Rom. 4. Tertiò, quòd permissio non sem-
per indicat actum permissum non esse peccatum, sed tantum non
punit, nam peccata permittuntur, bona verò, vel præcipiuntur, vel
prohibentur. Ea ergo, quæ Ecclesia Græcis præter, vel contra
Latinum ritum permittit, vel talia sunt, in quibus non adest
peccatum; vel talia, de quibus ipsis non est imposita lex; vel per-
mittit non castigando, non verò approbando, seu iustificando a
peccato. Quæ dixi, quia de singulis allatis in Argumento lon-
gum esset differere.

Sed Arguens illud maximè debebat attendere, quòd Græci,
quamuis non seruantes ritum Latinorum, validè conferunt or-
dines; opinio autem probabilis, licet, vt ipse vult, excuset ope-
rantem

rantem a culpa, non tamen præstare potest, ut actus fiat validè; hoc enim dependet ex natura rei, vel institutione; nam opinio probabilis medici de medicamine profuturo præstare non potest, ut medicamen reuera prosit; si ergo Græci validè conferunt ordines, quamvis nec materia, nec ritu utantur Latinorum, inspicere debebat, non posse id ex probabilitate opinionis descendere, sed quia materia, quam adhibent Latini, non est in specie determinata a Christo, sicut nec ritus; ergo eo Argumento vtendum non erat. Videri potest Bellarm. lib. 1. de Sacram. ord. cap. 9.

29. Obiicit tertio. Iudices sæpè iudicant ex solis præsumptionibus, cap. *Litteras* de Præsumptionibus: cap. *Excommunicamus* §. *Qui autem*, de Hæreticis, & cap. *Is qui Fidei* de Sponsalibus; & tamen præsumptio, & si vehemens, violenta, aut violentissima, non facit nisi probabilitatem; ergo licet sequi probabile.

Respondetur, posse iudicari ex solis præsumptionibus, si ipsæ sint violentæ; ut patet ex cap. *Afferte* de Præsumptionibus, & ex Glosa ibi, & ex cap. *Litteras* eodem titulo; & nos notauimus supra cap. 5. num. 9., sed falsum est, quod ait Arguens, immo videtur implicare contradictionem, quòd, scilicet, præsumptio, etiam violenta, & violentissima non faciat, nisi probabilitatem; nulla enim purè probabilis ratio violentat ad assensum; talis ergo præsumptio facit certitudinem moralem. Sed Doctores Probabilitatum non solent distinguere probabile, nisi ab euidenti: nec agnoscunt certum moraliter, quod tamen maximè in hac quæstione cognoscendum, & distinguendum est. Caput *Litteras* dicit potius oppositum eius, quod intendit Arguens: sic enim habet: *Quò circa mandamus, quatenus, cum propter solam suspicionem quamvis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso, &c.* Vbi patet, Pontificem inhibere; ne iudicium in ea causa feratur ex sola suspitione, quamvis vehemèti. Item in Cap. *Excommunicamus*: *Qui autem inuenti fuerint sola suspitione notabiles, nisi iuxta conditionem suspitionis, qualitatemque personæ propriam, innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: ita quòd, si per annum in excommunicatione persisterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.* Vbi Glosa: *Sola suspicio, siue præsumptio purgationem inducit, quòd, si non faciat, puniuntur; & intellige, quòd sit probabilis præsumptio, siue suspitio, aliàs non indiceretur purgatio.*

32. Quòd si arguens, eo quia propter suspicionem indicitur purgatio, vel requiritur securitas, infert, fieri iudicium ex sola probabi-

M

babi-

90 *Disp. I. Contra Vsum Probabilitatum.*

babilitate, non rectè inferit; aliud enim est, propter suspicionem iudicari aliquem esse reum de eo crimine, de quo est suspectus: aliud, propter suspicionem indici, vt se purget ab ea, & nisi se purgaue- rit, subeat aliquam penam: non enim hoc est iudicare illum reum de crimine, de quo est suspectus; sed rectissimè propter suspicionem indicitur purgatio, & non se purganti infligitur pena; nam suspi- cio ipsa euidentis supponitur, & est culpa, vel eam supponit, non se purgare. Cæterum, cum suspicio longè minor cognitio sit, quàm probabilitas, vt supra cap. 5. num. 8. dictum est, omnino non potest ferri iudicium ex ea sola, nisi sit violenta, quæ facit certitudinem. In cap. verò: *Is, qui Fidem* definitur, quòd is, qui fidem dedit mu- lieri super matrimonio contrahendo, seu, cum ea contraxit per verba de futuro, & cum eadem habuit copulam, si postea in facie Ecclesiæ ducat aliam, & cognoscat, tenetur redire ad primam, quia adeo vehementer præsumitur inisse cum ea matrimonium, vt non admittantur probationes in contrarium; quia, vt ait Glossa, talis præsumptio est iuris, & de iure, aduersum quam non admit- tuntur probationes in foro externo. Sed hoc non est iudicare ex qualibet suspitione, sed ex vehementi, siue violenta, quæ non fa- cit purè probabile, immo moraliter certum. At in foro conscien- tiæ, quod solùm veritatem intuetur, nec innititur præsumptionibus, si ille reuera non contraxit matrimonium cum prima, sed cum se- cunda, ad hanc licitè accedit, non ad primam.

31. Sed fortè aliquis dicet: In cap. *Afferte*, & in cap.: *Is, qui Fi- dem* fit iudicium ex præsumptionibus violentis: at in cap. *Litteras* Põ- tifex inhibet iudicari, seu, condemnari ex suspicione, quamuis violẽ- ta; ergo ista iura sunt ad inuicem contraria.

Hæc quidem difficultas non facit ad præsentem quæstionem de licito, vel illicito vsu probabilitatum: potest videri Glossa in cap. *Excommunicamus* §. *Qui autem* de Hæreticis.

32. Obiicit quartò. Quia in cap. *Inquisitioni* de sententia excom- municationis dicitur, quòd is, qui credit credulitate probabili, quamuis non euidenti, & manifesta, se contraxisse cum impedi- mento, *debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientie committat offensam*. Ex hoc, inquit, deduco: si est probabile, quòd adsit impedimentum, propter quod non potest reddere, erit etiam probabile, quòd non adsit, propter quod potest petere; ergo licet se- qui probabile; quia ex probabilitate, quòd non adsit impedi-
tum,

Cap.V. Argum.pro usu Probabilit. 91

tum, excusatur a culpa reddens debitum, aliter peccaret mortaliter accedendo ad non suam.

Respondetur, Arguentem facillimè potuisse videre, quòd, si mera probabilitas de nullitate impedimenti, faceret licitam redditionem debiti, faceret etiam licitam petitionem; quod Pontifex negat. Quare e contrario, quia Pontifex negat, in eo casu esse licitam petitionem, inferendum est, non licere vti opinione probabili, vt Nos supra deduximus cap.3. num.13. Non ergo opinio probabilis de nullitate impedimenti, sed certitudo, quòd in dubio nullus est sua possessione spoliandus, facit tunc licitam in viro redditionem; quia, scilicet, vxor, quæ non dubitat, est in possessione sui iuris ad exigendum, ideoque vir, non solùm potest, sed tenetur reddere; si autem illud nasceretur ex probabilitate illa, vir, & si posset, non tamen teneretur reddere; quia nec ipsi Probabilistæ dicunt, nos teneri ad sequendum probabile, sed tantùm posse. Atque id mirum est, Arguentem non aduertisse. Si autem, & mulier dubitaret, nec ipsa posset petere, atque adeo nec vir reddere. Atque id luculenter expressit Pontifex, dum ait: *Ne in altero, vel contra legem coniugij*, idest, in non reddendo contra ius coniugis, cui tradidit potestatem in corpus suum, *vel contra iudicium conscientia*, idest, in petendo cum conscientia dubia de impedimento, committat *offensam*. Ex quo euidenter sequitur, quòd probabilitas, quæ stat cum dubio de nullitate impedimenti, non præstat, vt coniux dubitans possit exigere debitum, atque adeo, quòd non liceat vti probabilitate.

Obiter hic adnotauerim, quòd Arguens infert eam Consequentiam: Si probabile est, quòd adsit impedimentum, erit etiam probabile, quòd non adsit. Quam tamen ipse art.12. eiusdem quæst. num.4. reprehendit in Caramuele pariter arguente: Si probabile est, aliquem peccaturum, probabile quoque est, ipsum non peccaturum.

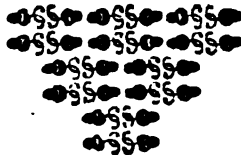
33. Potest quoque adduci Innocenti.3. cap. *A nobis il 2.* de Sententia Excommunicationis, vbi sic loquitur: *Iudicium Dei Veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur, quam, & fallere sæpe contingit, & falli.* Ergo licet lequi opinionem probabilem, cum eam nonnumquam sequatur etiam iudicium Ecclesiæ.

Respondetur primò, quòd, vt ait Augustinus 11. Confess. c.4. *Scientia nostra scientia Dei comparata, ignorantia est.* Rectè ergo Innocentius comparans iudicium Ecclesiæ ad iudicium Dei dicit, Eccle-

92 *Disp.I. Contra Vsum Probabilitatum.*

fiam sequi opinionem: potuisset enim quoque dicere, quòd sequatur ignorantiam, etiam si nedom certitudinem moralem, sed etiam naturalem euidentiā sequeretur.

Respondetur 2. Innocentium loqui de illo iudicio Ecclesiæ, quo ex externis iudicat interna (loquitur enim de moriente in excommunicatione, pro quo Ecclesia non orat publicè, quamvis ille fortasse apud Deum sit absolutus) quod quidem contingit aliquando falli; vt, cum quis fictè dolens, vel insufficienter, creditur verè, & sufficienter dolere de peccatis, a quibus absoluitur. Verum non propterea Ecclesia, siue Sacerdos operatur ex probabili, immo ex certo; quia certum est, exhibenti signa doloris in confessione impendendam absolutionem: in hoc enim principio fundatur iudicium de absolutione danda, non in cogitione probabili de vero, & sufficienti dolore confitentis. Itaque habet Ecclesia, sicut omnes homines, cognitiones, siue opiniones incertas, & dubias, sed numquam operatur ex incerto; immo neque suis opinionibus adhæret, vt certis; sed in ipsis dubiis operatur, quod certò in illis nouit operandum; quamuis, si sciret veritatem, non illud operaretur, quia nec illud esset operandum; & propterea dixit Innocentius, quòd iudicium Ecclesiæ nonnumquam sequitur opinionem, idest, operatur in opinione constituta, sed tamen non operatur id, quod ex opinione, sed quod ex certitudine nouit in ea esse operandum.

DISPV-

DISPUTATIO II.

Contra Propositionem Quintam.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I VM Propositio non ab omni, sed tantum a peccato mortali excuset elicentem semel tantum per totam vitam actum dilectionis Dei, ex se ipsa præfert, præceptum illius dilectionis obligare plusquam semel; veretur tamen, ne audax sit proferre, quod semper obliget sub mortali, vnde indicat, quod semel tantum sub mortali, aliis verò vicibus obliget sub veniali. Quare videndum est primò: An possit idem præceptum naturale pro vna vice obligare sub mortali, pro aliis sub veniali.

Et statim patet, quod non. Quis enim dicat, vna, vel prima vice esse mortale furari, occidere, fornicari, idola colere, aliis veniale? Aut, si illud volunt verificari tantum in peccatis contra præcepta affirmatiua, non contra negatiua, idest, in omissionibus, non in commissionibus; primò id ad libitum, & sine fundamento dicitur. Secundò: Præcepta audiendi sacra in festis, & communicandi in Paschate affirmatiua sunt, & neque Diuina, aut naturalia, sed humana; & tamen eorum omisso semper est moralis. Tertiò: Eadem est ratio de vtrisque; grauitas enim, vel leuitas materiæ distinguit peccatum in mortale, & veniale; & repetitio actuum, vel successio temporum non transfert materiam de graui in leuem, aut è contra (non enim, qui pluries mentitur, peccat mortaliter in postremis

mis mendaciis .) Ergo siue praecepta sint affirmatiua , siue negatiua; dum eis subest eadem grauitas , vel leuitas materiae , semper obligant respectiue sub mortali , vel veniali ; nec potest in materia graui dari transgressio leuis , nisi ex imperfectiore actus , siue deliberationis ; nec in leui , mortalis , nisi ex prauitate intentionis constituentis in illa vltimum finem , vel ordinantis illam ad mortale , vt docet D. Thomas 1.2. qu.88. art.2. , & 22. qu.35. art.3. Potest quidem in aliquo casu cessare obligatio praecepti , vel ex impotentia ad obseruandum , vel ex concursu praecepti fortioris impossibilis cum illo ; at vigente praecepto , maximè naturali , posse eius transgressionem de mortali diminui ad venialem , omnino absurdum est , cum non minuitur grauitas materiae . Multò autem absurdius , quòd prima , vel vnica vice obliget sub mortali , cæteris sub veniali ; non enim , vel tractus temporis minuit vim praecepti , vel multiplicatio transgressionum grauitatem earum , quin potius auget tamquam repetita contumacia , & obfirmata malitia . Cum ergo praeceptum dilectionis Dei naturale sit , & in materia omnium grauissima , vt pote de tendentia in vltimum finem , ex qua cæterorum motuum rectitudo dependet (qui enim non graditur ad finem , non potest rectè incedere) & non obliget pro vna vice tantum , vt Propositio ipsa supponit , neque pro vna vice tantum obligat sub mortali .

2. Potest fortasse voluntate Superioris ita imponi praeceptum , vt pro prima , vel vna vice obliget sub mortali , cæteris sub veniali ; quamuis nec id difficultate careat ; quia , si materia praecepti est grauis , transgressio ex natura rei est mortalis ; si autem est leuis , plurimum est sententia , non posse praecepti sub mortali . Sed admissa illa , possibilitate , adhuc ea non potest habere locum in praeceptis positiuis , nisi in materia ex se indifferente ; & requiritur specialis declaratio . At in praeceptis naturalibus , quæ desumuntur ex ordine rerum , seu in illo fundantur , non potest id contingere , nisi idem ordo modò sit grauis , modò leuis , id quod saluis naturis rerum accidere non potest : & in aliquo ordine , nempe vniuersali , aut essentiali , aut supremo neque per Dei potentiam absolutam fieri potest . Talis est ordo bonitatis , atque adeo amabilitatis inter Deum , & creaturas : Cum enim Deus excedat bonum cuiusque , & omnium creaturarum simul , immo in infinitum excedat , hinc est , vt creatura amare debeat ipsum supra omnia , & supra se ipsam ; atque id immutabile est , sicut immutabilis est ipsa Dei bonitas . Cumque amor ille sit fundamentum , & initium vitæ spiritualis , & iuxta rectam

Contra Propositt. Quintam. Cap. I. 95

rectam rationem, vt patet, & habet D. Thomas 1.2. qu. 12. art. 5. & qu. 88. art. 2., sequitur, quòd res grauiſſima ſit, neque cadens ſub leui obligatione, vel præcepto; ergo, cùm obligat, obligat ſub mortali.

3. Quia autem dici poteſt (quamuis Propoſitio id non dicat) præceptum illud obligare pro vna vice tantum, probatur oppoſitum, nempe obligare per totam vitam, ſeu ſemper, in ſenſu tamen mox explicando.

Primò. Quia Lex diuina dirigit actus per totam vitam: *Lex. n. dominatur in homine, quanto tempore viuit*, Rom. 7.; ſed vniuerſa Lex continetur in præcepto dilectionis, Matthæi 22. Lucæ 10, & Rom. 13. ergo præceptum illud obligat per totam vitam.

2. *Qui non diligit, manet in morte*, prima Ioannis 3.; ſed non licet manere in morte; ergo ſemper tenemur diligere. Hinc idem Apoſtolus vnicū illud ſemper ſuis inculcabat diſcipulis: *Filioli diligite alterutrum; quia, ſubdebat, præceptum Domini eſt, & ſi ſolū fiat, ſufficit*; vt refert Hieronymus Com. ad Galat lib. 3. cap. 6.

3. Omnia præcipiuntur propter charitatē, vel acquirendā, vel ſeruandā, vt patet ex Euangelicis, & Apoſtolicis litteris; ergo ideo cætera præcepta obligāt, quia obligat præceptū charitatis; ſed aliqua præcepta per totam vitam obligant, vt præcepta negatiua, ergo præceptū charitatis ſemper obligat. Ideo Chriſtus dixit, illud eſſe ſuum præceptum, vt diligamus, Ioann. 13. quia .s. in omnibus præceptis illud obligat, propter quod cætera ſunt data.

Explicatur magis hoc Argumentum. Qui non eſt in charitate, neceſſariò, vel peccat, vel eſt in ſtatu peccati; ſed tenemur pro ſemper abſtinere a peccato, & eſſe extra ſtatum illius; ergo pro ſemper tenemur eſſe in charitate. Maior patet. Quia non poteſt arbor mala bonos fructus facere, ſicut nec bona malos Matth. 7., arbor autem bona eſt charitas, & mala cupiditas ex Auguſtino de Gratia Chriſti cap. 20., & etiam ex ratione, quia aliud non poteſt aſſignari. Vbi autem non eſt charitas, neceſſariò eſt cupiditas; tum quia, charitas non niſi cupiditate amittitur; tum quia neceſſariò aliquis amor debet regnare in corde, aliter remaneret ſine affectibus, atque adeo ſine operationibus, nam hæc dimanant ab affectibus, & omnes affectus ab amore. 12. qu. 25. art. 1., & qu. 28. ar. 6. Si ergo in eo non eſt charitas, id eſt, Amor Dei ſuper omnia, neceſſariò a deſt cupiditas, id eſt, amor creaturæ; ergo neceſſariò peccat; quia cupiditas eſt arbor mala, quæ non poteſt bonos fructus facere. Quòd autem non habens charitatem ſit in ſtatu peccati, maniſeſtum eſt, quia

quia non est in gratia; charitas enim, vel est ipsa gratia, vel ab ea inseparabilis; & hæc quidem argumenta probant necessitatem habendæ charitatis: siue in actu, siue in habitu, quo sensu dicimus, præceptum charitatis semper obligare.

4. Quòd autem actus charitatis sapiùs sit eliciendus, probatur primò. Quia tenemur abstinere a peccatis ex amore Dei, sed occasiones peccandi sæpius per totam vitam occurrunt; ergo sæpius tenemur elicere actum dilectionis, ut possimus ab illis abstinere. Qui enim semel tantum in vita illum elicit, non potest nisi valde exiguo tempore, idest, quamdiu ille durat, vel formaliter, vel virtualiter ex vi illius abstinere a peccatis. Sicut ergo, cum insurgunt tentationes carnis, vel ex timentur, tenetur homo ad eas compescendas per ieiunia, aut alias mortificationes se munire, ut communiter dicitur; ita debent se munire per actus dilectionis Dei contra quamlibet tentationem ad lethalia, quia ex amore Dei euitanda sunt.

Scio Maiorem a plurimis Recentiorum non admitti, putantibus sufficere, si abstinence ex motu turpitudinis peccati, vel decore virtutis, vel timore gehennæ. Tamen probatur.

Primò. Quia solum Deum tenemur habere pro nostro ultimo fine obiectiuo, sicut ipse tantum re vera est, non nosmet ipsos, non decus virtutis, non operationes, aut delectationes, non ullam creaturam; aliter possemus absque peccato, immo rectè diligere creaturam plusquam Deum. Si autem virtus esset ultimus noster finis, essent ei erigenda templa, consecrandi Sacerdotes, offerenda sacrificia, utpote cui, (quod maius est) dicatum esset templum nostri cordis, & affectuum sacrificia oblata. Quod ne Romani quidem, nisi post longa tempora, fecerunt, ut obseruat Plutarchus libro de virtute, vel fortuna Romanorum, quamuis innumeris Diis, ipsique fortunæ, (quæ procul dubio est virtuti postponenda) templa dicassent. Essent quoque virtutis Martyres, qui pro aliquo eius actu asserendo, vel vitio declinando cruciatus, vel mortem subtinuissent. Veræ autem virtutes Deo seruiunt in hominibus, & Angelis, a quo ipsis donantur, ut ait Augustinus 19. de Ciuit. cap. 25. Igitur superbissimæ Stoicorum sectæ fuit, habere virtutem pro ultimo fine; qui tamen re vera non illam, sed seipsos habebant ultimum finem; eam enim diligebant, tamquam sui ornamentum, & gloriam.

Cuius autem respectu abstinemus a peccato, ipse ultimus finis a nobis habetur: cum enim per peccatum auertamur ab ultimo nostro fine, cuius gratia volumus auerti, ipse ultimus noster finis est.

Et

Contra Proposit. Quintam. Cap. I. 97

Et nullo modo euidentiùs ostendi potest, vbi vitimum nostrum finem constitutum habeamus, nisi, cum, ne ipsum amittamus, abstinemus a peccato. Scientes enim, nos peccato auerti a Deo, dum non, ne auertamur ab ipso, (cum eius habetur memoria) sed ab alia re, fugimus peccata, non Deum, sed aliam illam rem habemus pro ultimo fine, seu Deo; ergo tenemur propter Deum abstinere a peccatis, aliter non Deum, sed illam rem habemus pro ultimo nostro fine, propter quam ab illis abstinemus.

Secundò. Illud est discrimen inter pertinentes ad vetus testamentum, & pertinentes ad nouum; quòd illi legem seruant ex timore, hi verò ex amore; vnde ipsius vtriusque testamenti differentia dicitur breuis, Timor, & Amor, nouumque testamentum dicitur scriptum in cordibus per charitatem diffusam, iuxta illud Ieremiæ 31. 33., vbi promittitur gratia noui testamenti: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam*; cum lex vetus scripta esset in tabulis lapideis. Hoc ipsum habetur ex Apostolo Rom. 8.: *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*; & docet Augustinus de Spiritu, & littera cap. 25., & sermone 21. de Verbis Apostoli, & alibi sapè, & communiter Patres. Id ipsum docet D. Thomas 2.2. qu. 106. ar. 1., & 2. Hinc pertinentes ad vetus testamentum non seruant legem, nisi fortè exterius, quia non seruant generale illud præceptum: *Diliges*; ergo saltem peccata vitare debemus ex amore Dei; aliter nullo modo apparet, quomodo Lex noua sit Lex Amoris. In humanis, & si amicus non teneatur omnia pro amore facere amici, tenetur tamen pro eius amore eius offensas euitare, aliter non curat de amicitia eius, atque adeo ipsum spernit. Ergo, & si non teneremur omnia facere ex dilectione Dei, tenemur saltem, si amici Dei permanere volumus, ex eius dilectione eius offensas declinare.

5. Tertiò. Vita traducenda est in amicitia Dei, nec sufficit status indifferens, idest, neque in amicitia, neque in inimicitia; id enim perinde esset, ac si homo non pertineret ad Deum, nec Deus ad hominem: neque etiam cum Principe temporali sufficit ille status, immo Principi debetur amor; similiter, & proximo. Christus insuper dixit: *Qui non est mecum, contra me est*, Matth. 12. 30., vnde nec est possibilis status ille indifferens cum Deo.

Sed qui semel tantum in vita diligit Deum, non traducit vitam in eius amicitia: tum quia etiam inter homines, si longo tempore, non colitur amicitia, non perseuerat, immo censetur abrupta; tum

N

quia

quia propter frequentes occasiones peccati, nisi frequenter renouetur propositum manutenendi amicitiam cum Deo, deficit illud, & cadit; ergo non semel, sed frequenter eliciendus est actus dilectionis Dei.

Quartò. Non sufficit semel tantum timere Deum; ergo neque semel amare. Probatur Consequentia, quia nulla suppetit ratio, cur pluries Deus sit timendus, quam amandus. Antecedens probatur. Quia pessima erit vita hominis, si semel tantum timeatur, vel ametur Deus: disruptis enim hisce frænis in omnia mala præcipitabitur.

Quintò. Non sufficit tantum semel in vita amare parentes, dominos, ac proximos. Quis enim hoc dicat? Ergo multò minùs Deum.

Sextò. Qui non habet charitatem non est in statu salutis, immo languidus est, & indiget a Deo curari; sed tenemur seruare statum salutis; ergo tenemur habere charitatem; ergo tenemur pluries ad eam seruandam elicere actum eius. Maior probatur ex Augustino Tractat. 17. in Ioannem, ubi ait, illum piscinæ languidum triginta, & octo annos habentem in infirmitate sua, sanatum a Christo, Ioannis quinto, significare hominem carentem charitate; quia numerus quadragenarius significat perfectionem obseruantia legis, ad hunc autem numerum implendum deerant illi duo, idest, geminata charitas Dei, & proximi, in qua est plenitudo legis; ideo languebat.

Septimò. Tenemur ambulare in dilectione, Ephes. 5., sed qui semel tantum in vita diligit Deum non ambulat in dilectione; quid enim est ambulare in dilectione, nisi viuere, seu operari ex illa, vel secundum illam? Hoc sensu dicitur: *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis*, Galat. 5. Et: *Sicut in die honestè ambulemus*. Rom. 13. Et: *Per fidem ambulamus*, 2. Cor. 5. Et: *In nouitate vitæ ambulemus*, Rom. 6, Et: *Non secundum carnem ambulant*. ibidem 8., & plura talia. Affectus enim animi sunt passus, seu motus eiusdem, iuxta illud Augustini: *Anima non mouetur pedibus, sed affectibus*. Non ambulat autem, qui per vnicum tantum passum mouetur; ergo non sufficit semel tantum in vita diligere Deum.

Fortè dicetur, eo loco Apostolum non præcipere, sed consulere.

Sed id gratis dicitur, parique libertate dici poterit, in omnibus locis adductis purum contineri consilium, scilicet, vt spiritu ambulemus, & non secundum carnem, &c. Idem Apostolus 1. Corint. 16. ait: *Omnia vestra in charitate fiant*; quod imperium sonat, sicut, & illud ibidem 14. *Omnia ad ædificationem fiant*. Et: *Omnia honestè, &*

Contra Proposit. Quintam. Cap. I. 99

stè, & secundum ordinem fiant ; ergo, & imperat , cum dicit : Ambulate in dilectione .

Præterea Apostolus dicit , vt ambulemus in dilectione ad imitandum Deum : sic enim loquitur : *Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos .* Vbi imitationem Dei , sicut filii ad Patrem statuit in dilectione , quemadmodum . & Christus Matth. 5. *Diligite inimicos vestros , vt sitis filij Patris vestri, qui in calis est.* At tenemur imitari Deum , qui est prima regula honestatis, & virtutis; ergo tenemur ambulare in dilectione .

Rursum: Fideles sunt filii Dei nõ solum per creationem , sed etiã per regenerationem spirituale: at filii non semel, sed pluries tenentur amare parètes; ergo, & fideles Deum . Hinc est eiusdem Dei conquestio aduersus degeneres filios, idest, ipsum non amantes, Malachiæ 1.: *Si Pater ego sum, vbi est honor meus ?* Honor autem parentis de amore descendere debet; aliter erit ex timore, qualis erga tyrannum .

8. Arguunt Nauarrus, Sotus, Sanchez, & alii. Eset inutile præceptũ dilectionis, si semel tantum per totam vitam, & ad tempus incertum obligaret; at præceptum illud est maximum , & primum in lege, estque directiuum totius vitæ; ergo, &c. •

9. Deus colitur Fide, Spe , & Charitate ex Augustino in Enchiridio cap. 3. ; ergo qui semel in vita diligit Deum , semel illum colit; at quis dicat , hoc sufficere tot, tantisque Dei in nos beneficiis, ac spe, quam in ipso habemus ?

10. Quoties quis læditur ab inimico , tenetur ei parcere ex amore Domini, Matth. 5. , potest autem quis pluries in vita lædi ab inimico ; ergo saltem is tenetur pluries elicere actum dilectionis erga Deum .

Tandem Mahomeres suis sectatoribus præcipit semel quidẽ in vita iter ad Machã sui colendi gratia, pluries autem in die sui memoriã: & cul.ũ. An ne; ergo Authoribus Propositionis, vtiq; Christianis, actus dilectionis Dei visus est, sicut peregrinatio ad Macham Mahometanis ? Ergo audax ipsis videri debuit , non damnare de mortali elicientem non plusquam semel actum dilectionis Dei per totam vitam , sed illum a tali reatu absolueret; nec ficta fortè , & subdola, præferenda erat modestia , vt impietas induceretur .

CAPVT II.

Soluuntur Argumenta pro damnata Propositione.

1. **P**Otest pro ea argui primò sic. Præceptum dilectionis Dei non obligat ad semper, utpote affirmatiuum. Cum ergo in eo non præscribatur tempus obseruantix, idque variis Doctorum placitis nutet, atque incertum sit, sufficit, semel illum diligere in vita.

Respondetur, propter idem Argumentum nonnullos dixisse, quòd præceptum illud numquam toto tempore vitæ obligat, quorum sententiam proscripsit Alexander VII. in priori suo Decreto Propositione 1.; & Antonium Syrmundum eòusque delapsum, ut protulerit, nobis potiùs interdictum esse odium Dei, quàm præceptam dilectionem, ut refert Fagnanus de Opinione probabili num. 336. in fine. Alios etiam sensisse, non esse præceptum speciale, sed, cui satisfiat per obseruantiam aliorum præceptorum; adeo, scilicet, res inuertentes, ut, cum cætera præcepta data sint propter charitatem, vnde Christus de Charitatis præcepto, tamquàm de singulari loquitur, dicens: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis* Ioannis 11., quia, ut explicat Gregorius Homil. 27. in Euangelia: *Quidquid præcipitur in sola charitate solidatur, & omnia præcepta vnum sunt in radice dilectionis*, ipsi alia præcepta retinentes, charitatem de medio substulerint, media, scilicet, sine fine, fructum sine radice, cultum Dei sine amore, obedientiam ex timore, tamquam erga tyrannum. Sed rursus Christus Lucæ 10. Legis perito, cæteris præteritis, solum dilectionis præceptum memoranti, dixit: *Hoc fac, & viues*; ostendens, non ex cæterorum obseruantia mandatorum, quæ tunc memorata non erant, mandatum dilectionis impleri, sed ex obseruantia huius consequi cæterorum obseruantiam, & dari ingressum ad vitam, qui sine totius legis obedientia non obtinetur. Ideo Apostolus Rom. 3., nullum Iudæum ait implere legem, aut facere bonum, quia, scilicet, præceptum dilectionis implere non poterat ex vi legis, aut arbitrii; etenim alia præcepta implere poterat; ergo sine obseruantia illius præcepti non seruatur lex. Expressius autè Ioannes Apostolus, cum semper discipulis inculcaret: *Filioli diligite al-*
tern:

Contra Proposit. Quintam. Cap. II. 101

terutrum, eam tam frequentis repetitionis causam assignauit: *Quia præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit*; vt refert Hieronymus super Epistolam ad Galat. lib. 3. c. 6., ergo illud præceptum est maxime seruandum, nec propter alia illud impletur, sed alia propter ipsum.

Dicitur ergo, quòd e contra, cùm dilectionis tempus determinatè non præscribatur, & eius præceptum tam sapè, ac vehementer commendetur, colligendum est, illud pro omni tempore obligare, non quidem vt semper in actuali Dei dilectione simus: summe enim gratiæ, & felicitatis id esset, sed semper, vel in actuali, vel virtuali, vel habituali. Quod verissimum est, & a nullo fidei negandum. Si enim semper tenemur esse in gratia, & hæc, vel est ipsa Charitas, vel inseparabilis a Charitate, vtique tenemur semper habere Charitatem saltem habitualiter, qua stante stat gratia, qua amissa illa recedit: cùmque præceptum viuendi semper in gratia non reperiatur, ni fallor, specialiter expressum in scripturis, dicendum est, hoc esse ipsum præceptum dilectionis, atque adeo illud ad semper obligare, saltem quantum ad habitum.

Licet ergo sit affirmatiuum, includit tamen negatiuum de non habendo alio fine, seu non diligenda alia re supra Deum, & de alijs diligendis propter ipsum, ideo obligat ad semper modo dicto.

2. Sed hinc exoritur dubium, quod supra insinuauimus; quandonam sit eliciendus actus dilectionis Dei. Præ difficultate enim assignandi huius tēporis pro obligatione eius, absurdæ illæ sententiæ proruperunt.

Ad quod primò respondendum est cum Thomistis, eliciendum esse, cùm quis primò peruenerit ad vsum rationis; tunc enim deliberare debet de vltimo suo fine ad dirigendos suos affectus, & actus per totam vitam; de qua re hic nihil vltra dicendum existimamus, remittentes ad Thomistas.

Secundò ex dictis capite præcedenti in 4. probatione, eliciendum esse quoties peccati adest, vel tentatio, vel occasio: si enim peccata vitanda sunt ex amore Dei, vt ibi ostendimus, consequenter, quandocumque vrget periculum peccati, amor ille excitandus est. Sicuti cùm vrgent tentationes contra fidem, actus fidei ad illas vitandas eliciendus est, vt communiter dicitur. Hinc Diuus Thomas 2.2. quæst. 109. art. 8. *Cùm homo, inquit, non habet cor suum firmatum in Deo, vt pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari velit, occurrunt multa, propter quæ consequenda, vel vitanda homo recedit a Deo*

a Deo; præcipue, quia homo in repentinis operatur secundum finem præconceptum, & secundum habitum præexistentem 3. Ethic. cap. 9. Quæ verba indicant etiam debitum frequentius eliciendi illum actum ad præparandum, vel muniendum cor, ne deficiat in repentinis.

Tertiò: Placet sententia Scoti in 3. dist. 27. qu. 3., eliciendum esse singulis diebus festis; etenim hæc instituta sunt ad cultum Dei, & Sanctorum eius, Deus autem maxime charitate colitur, immo sine charitate non colitur. Quamvis autem festa humana lege indicta sint, tamen Lex illa determinat tempus, actus verò ipse sub præcepto diuino est; sicuti septimus dies lege positiva præscribebatur Hæbreis ad cultum Dei, ipse autem cultus de Iure Diuino erat, quod notauit D. Thomas 12. qu. 100. art. 3. ad 2.; sic etiam tempus communionis percipiendæ ab Ecclesia est determinatum, cum communio ipsa ex Christi præcepto sit. Quod maxime verificatur, cum in festis recoluntur beneficia nobis a Deo præstata, Incarnationis, Natiuitatis, Circumcisionis, Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, Institutionis Sacramenti Altaris, & similia; tunc enim tenemur in Deum per amorem ferri, eique gratias agere. Et ita, dum peculiaria beneficia quisque recipit. Sunt fortè, & alia tempora, quibus eliciendus est actus dilectionis Dei, quæ non opus est enumerare, cum ex dictis satis pateat, non esse semel tantum in vita illum eliciendum, quod damnata Propositio asserit.

3. Secundò. Potest argui contra id, quod diximus capite præcedenti, omnia præcepta data esse propter charitatem, atque ex eius fine seruanda. Ex hoc enim sequitur, quamlibet obseruantiam præcepti non ex illo fine, etiam si sit ex fine boni virtutis, esse malam, & peccaminosam, quod videtur nimis durum, & contra sensum Fidelium; vnde sententia Gregorii in 2. dist. 29. qu. 1. art. 1. dicentis, omnia opera non relata saltem habitualiter in finem charitatis esse mala, communiter reiicitur a Theologis.

Respondetur, illud assertum sæpius haberi in scripturis, præcipue apud Apostolum. Prima Timoth. 1. *Finis præcepti est charitas*. Et Colossensum 3., cum ad plures virtutes hortatus esset, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiā, &c. subdit: *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*. Prima Corinth. 16.: *Omnia vestra in charitate fiant*. Et cap. 10.: *Omnia in gloriam Dei facite*. Id etiam vniuersa Sanctorum Patrum dicta sonant. Quæ, & si non eo sensu intelligenda sint, vt quodlibet opus sub pœna peccati sit ex charitate faciendum, neque tamen

Contra Proposit. Quintam. Cap. 11. 103

tamen eo sensu tantum, vt nunquam habeatur finis charitati contrarius, aut feruori eius, vt solet dici, quorum primum est peccatum lethale, secundum veniale; sed etiam, vt ex intentione, & studio ipsius charitatis, eiusque finis non tendamus in finem ei oppositum, quod communiter Recentiores non aduertunt; sed Nos necessarium ducimus, quia aliter nullo modo saluatur; quòd Charitas sit præceptum, & finis præcepti, & quòd pertinentes ad nouum testamentum per contradistinctionem ab iis, qui pertinent ad vetus, mandata Dei impleant ex amore Dei, non ex timore. Si enim euitantur peccata ex alia intentione, seu fine, quàm Dei summè dilecti, iam lex, cuius præcipuum, ac generale præceptum est: *Declina a malo, & Non concupisces*, non seruatur ex amore. Sententia verò Gregorii, neque Nobis probatur. Actus enim non procedit ex habitu, vt habitualiter permanente, & per consequens neque refertur in finem illius; immo requiritur influxus in eum, vel actualis, vel virtualis: potest enim fieri actus etiam contrarius habitui, prout habitualiter permanenti, vt patet in conantibus ad destruendum habitum prauum, quos conatus quis dicat, elici ab habitu prauo ad finem sui? Hinc opus non dicitur procedere ex intentione, nisi, vel actuali, vt virtuali; ergo relatio illa habitualis ad finem charitatis, quam statuit Gregorius, nulla est. Secundò: Actus relatus in finem charitatis procedit ab ea saltem, vt actus imperatus; quidquid autem procedit a charitate, malum esse non potest, quia: *Non potest arbor bona (charitas) malos fructus facere*, idque Nos ostendimus lib. 3. de Actibus Humanis cap. 39., & 40. Non potest, inquam, esse malum, neque venialiter: licet enim peccatum veniale non opponatur charitati, opponitur tamen feruori eius; ergo non potest ab ipsa procedere; non enim potest procedere a calore quidquid opponitur feruori eius, aliter idem ageret contra se ipsum; sed stante habitu charitatis in anima potest quis venialiter peccare; ergo permanentia habitualis eius non facit, vt opus ex ea procedat, in eiusque finem referatur; ergo falsum est, quòd opus eo ipso, quo procedit ab habente charitatem, sit relatum in finem eius; sicut falsum est, opus, eo quia procedit ab habente libidinem, esse relatum in finem libidinis.

Quamuis ergo euitatio peccati, puta furti, non sit mala, quatenus euitatio furti est, (quis enim oppositum dicat?) tamen malum est, illum non euitare ex fine charitatis, si, urgente tentatione, Dei recordemur; quia tunc homo non operatur, vt habens pro ultimo fine Deum summè dilectum, sed illam rem, pro qua peccatum euitat,

tat, vt cap. præcedenti ostendimus. Est igitur omiffio illa, vel voluntas omittendi bona non benè facta. Sicut igitur Augustinus defendens, in infidelibus non adesse opera bona, ait 4. contra Iulianum cap. 3., nudum operire per se ipsum quidem peccatum non esse: *Sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum*; ita, & Nos dicimus, quòd euitare peccata, per seipsum malum non est, sed illa euitare ex alio fine, quàm charitatis, malum est.

4. Fortè dicetur, Ergo in actu malo adest duplex ratio peccati, siue malitiæ, altera propter transgressionem præcepti de illo vitâdo, altera propter transgressionem præcepti charitatis, seu carentiam dilectionis Diuinæ. Hoc autem non videtur asserendum.

Respondetur, vnum quidem actum malum vnum esse peccatum; ipse enim actus est peccatum; sed in eo, cùm non est tantummodò contra præceptum charitatis Dei, esse duplicem malitiam, dixit ipse Dominus Ieremiæ 2. *Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas.* Quod non reperitur ab eo dictum de gentibus ipsum non agnoscentibus; ergo cognoscentes Deum, & propter hoc ipsum supra omnia amare debentes, in adhæssione ad obiectum illicitum peccant, etiam contra præceptum amoris Dei, quem deserunt. Idem patet ratione. Nam peccatum contra præceptum fornicationis vitæde habet, & malitiam desertionis amicitia Dei, & deordinationem a fine naturæ destinantis semen ad generationem; & etiã a gradu rationis, seu spiritus supra sensum, dum ratio non frænât concupiscentiam, sed ab ea vincitur. Hinc etiam non agnoscentes Deum plura peccata contra naturæ legem agnouerunt; & a pluribus Theologis admittitur peccatum Philosophicum per contradistinctionem a Theologico. Communis etiam hominum sensus habet, vt, qui offendit amicum, grauiùs peccet, idest, non tantum propter iniuriam illatam, quæ nulli inferri debet, sed etiam propter læsam amicitiam. Ex quo est illud Apostolj 1. Corint. 4. *Iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus.* & Abram ad Lot Genesi. 13. *Ne, quaeso, sit iurgium inter me, & te, fratres enim sumus.*

Ergo saltem, cùm quis primò propter adhæssionem ad obiectum illicitum deserit amicitiam Dei, duplicis malitiæ reus est, & desertæ amicitia, quam seruare debet, & adhæssionis ad obiectum, a quo abstinere tenetur. Non enim tantum illa adhæssio mala est, quia læsua amicitia cum Deo, sed etiam ex sua propria ratione, vnde non potest dici: Vbi vnum propter aliud, vtrobique vnum. Non
tamen

tamen vtraque malitia explicanda est in confessione, quia ex vna necessario cognoscitur altera, idest, ex adhæsione ad creaturam desertio amicitiae Dei.

5. Tertiò argui potest contra id, quod pariter dictum est in praecedentibus, peccatum esse, non euitare peccata ex motiuo charitatis. Detestatio peccati ex motiuo turpitudinis illius, seu metù gehennae non est mala, sed bona, immo, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae, est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, disponitque ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam ex Tridentino sessione 14. cap. 4, quod est de contritione; ergo falsò Nos dicimus, peccatum esse, non euitare peccatum ex motiuo charitatis.

Respondetur, aliam esse rationem permanentis adhuc in amicitia Dei per charitatem, aliam eius, qui per peccatum lethale eam abruptit; amicus enim tenetur seruare amicitiam; qui verò ab ea recessit, recuperare, & satisfacere offensae; amicitia autem cum Deo in ipsa charitate, seu dilectione consistit: *Qui enim diligit me, diligitur a Patre meo*, Ioannis 14. *Et ego diligentes me diligo*, Proverb. 8. Qui ergo permanet in amicitia Dei, ipsa lege amicitiae tenetur ex amore Dei offensas eius euitare, aliter non curat de amicitia, immo ab ea iam recessit, vt patet in Humanis. At ei, qui eam per peccata dissoluit, sufficit, si eam reparare conetur; cuius reparationis primus gradus est, auerti ab affectu obiectionis, propter quod eam dissoluit; non requiritur autem ad euitandum nouum peccatum, vt ex Dei amore ab illo auertatur; tunc enim supponeretur habere charitatem, & operari, vt amicus, atque adeo iam restitutus esset ad amicitiam; multoties autem nec potest subito elicere actum dilectionis Dei propter conuersionem voluntatis ad creaturas, maxime si habitu detinetur peccati, immo ad id requiritur magnum Dei auxilium, quod fortè non semper datur. Rectè ergo facit, si detestetur peccatum propter turpitudinem illius, vel metum gehennae, nec id ad nouum peccatum ei adscribitur, sed ad permanentiam in antiquo; disponitur autem ad surgendum de eo; quia auersio a creatura est initium conuersionis ad Deum iuxta illud: *Initium sapientiae timor Domini*; timor, scilicet, Domini tamquam potentis infligere malum; nam timor Dei filialis de ipsa sapientia, idest, charitate descendit.

Nec tamen propterea melioris conditionis censendus est inimicus Dei, quàm amicus, eo quia huic ad non peccandum euitanda sint peccata ex motiuo altiori, scilicet, charitatis, illi autem suf-

O

ficiat

ficiat ea detestari propter turpitudinū illorum, vel penam consequentem; immo hic est deterioris, & infelicioris; tū quia adhuc cum illa detestatione peccati est in peccato, & in Dei inimicitia, nec ad amicitia reparatur, nisi accepta per Sacramentum Penitentiae remissione cum Charitate, & gratia (Quod ipsū fieri non posse sine aliquo amore penitentis erga Deum, plurimum Sententia docet;) tū quia ex ipsa deiectione status, & debilitate virium, nascitur, ut ei sufficiat ad nouum peccatum vitandum detestari peccata ex inferioribus illis motiuis; sicuti in humanis non est inferioris conditionis amicus, qui eo debito erga amicum tenetur, quo non tenetur non amicus, ut, scilicet, vitet offensas amici ex lege amicitiae & communicet cum eo bona, & beneficia praestet, & cetera.

DISPUTATIO III.

Contra Propositionem VI.

Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquennijs obligare per se præceptum charitatis erga Deum.

Ostenditur falsitas Propositionis.

POrisely, rigorosè, notat quinque nnum Mathematicum, quod computatur de momento ad momentũ, per cõtradiſtinctionem a quinquennio morali, quod nõ sic computatur; quare pertinet ad minuendã vim, seu tempus obligationis præcepti charitatis. Ceterũ, cum a Mahomete in Alchorano filiis præcipiatur, vt singulis saltem quadrienniis cultum, & obsequium exhibeant Patri (quam obligationem obtendit Selymus primus, dũ ad sollicitãdos milites cõtra Patris Balazetis imperium Constantinopolim, vbi ille manebat, accedere voluit) multum est, vt a Christianis Doctoribus simplex summi parentis Dei dilectio vltra rigorosum quinquennium prorogetur; vt proinde iustè ipse, conqueratur Malachiæ p.: *Si pater ego sum, vbi est honor meus?*

Ipsa Propositio remanet sufficienter confutata ex dictis Propositione præcedenti. Sed est in ea mirandum, quòd quinquennio determinat tempus obligationi illius præcepti, nec vltra, aut citra, quod merè volutarium, & absque vllõ rationis fundamento est; nisi fortè ad Græcorum Olympiades, aut Romanorum lustra respexit, quæ singulis quinquenniis celebrabantur; vt ita, scilicet, vita hominis per dilectionis Diuinæ actus numeretur, sicut per Olympiades sæculorum spatia computabantur. Ipsa, nec vt probabilis defendi potest, quia damnatur in suis terminis, quibus tantũ probabilis dicitur.

DISPUTATIO IV.

Contra Propositionem VII.

Tunc solum obligat, quando tenemur iustificari, & non habemus aliam viam.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ENS Authorum eius est, quòd tunc teneamur diligere, quando opus est excedum, quod lethale sit exercere in mortali; vt excipere confessiones sacramentales, concionari, ministrare Altari in sacris, &c.; tunc enim, si non premititur confessio, existenti in mortali eliciendus saltem est actus dilectionis Dei super omnia ad recipiendam Dei gratiam. Et in hoc casu tantum obligare dicunt præceptum dilectionis.

Sed hoc idem est, ac dicere, quòd illud præceptum ex vi suam numquam obliget, quod damnatum est ab Alexandro VII. prima Propositione prioris sui Decreti; nam tunc illa obligatio est ex vi præcepti Religionis, ne sancta indignè tractentur: non ex vi charitatis. At homo absolute, & simpliciter tenetur traducere vitam in amicitia Dei, quia aliter non habet ipsam vt Deum, & Dominum; sicut non haberet quis pro Principe suo illum, cum quo perpetuas exerceret inimicitias; ergo ex vi præcepti charitatis tenemur charitatem semper habere. Præterea. Qui non Deum, sed aliud quidpiam habet pro ultimo fine summè dilecto, non seruat rectitudinem ordinis, immo illum maximè perturbat; quid enim magis inordinatum, siue peruersum? Ergo pro seruanda rectitudine ordinis debet homo diligere Deum super omnia, quacumque alia circumstantia, siue consideratione præclusa; ergo semper tenetur diligere saltem habitualiter, quia
recti-

Disp. IV. Contra Propos. VII. 109

restitutio ordinis semper seruanda est; & , si perturbata sit , reparanda . Hinc communiter dicitur , hominem teneri ad habendam gratiam , & , si eam amiserit , ad recuperandam ; gratia autem , vel est ipsa charitas , vel ab ea inseparabilis .

Disputatione antecedente ostensum est , pluries in
vita ex vi sua obligare præceptum
de actu charitatis eliciendo ; quare non sunt
hic plura addenda.

* *

DISPV-

DISPUTATIO V.

Contra Propositionem VIII.

*Comedere, & bibere usque ad satietatem ob so-
lam voluptatem non est peccatum, modò
non obsit valetudini, quia licitè po-
test appetitus naturalis suis
actibus frui.*

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

Æ C Propositio apertissimè de Epicuri, sue Aristippi doctrina progreditur: vt enim ex libris Ethnicorum, & nostrorum est notissimum, Epicurei summum bonum, seu finem hominis locabant in voluptate carnis, Stoici autem in virtute mentis. Quare, vt Augustinus ait ser. 13. de verbis Apostoli: Illorum erat vox: mihi frui mea carne bonum est: istorum: mihi frui mea mente bonum est, Illorum: Beatus, cuius est in fructu voluptas carnis eius: istorum: Beatus, cuius est in fructu virtus animi eius. Fruitio enim est obiecti, quod non ad aliud refertur; vnde ipse Augustinus 10. de Trinitate cap. 10.: *Fruimur cognitis, in quibus voluntas propter ipsa delectata quiescit*: Ergo, & Epicurei voluptate carnis, & Stoici virtute mentis fruebantur, quia ea non ad aliud referebant. Nam eorum, quæ ad aliud referuntur, idest, mediorum, non est fruitio, sed vsus. Sed Propositio asserit licitam comestionem, & potionem ob solam voluptatem, &, quòd appetitus naturalis licitè fruitur suis actibus; ergo ponit finem, & fruitionem hominis in voluptate carnis; ergo de Epicuri doctri-

Contra Proposit. Octauam Cap. I. 111

doctrina descendit, immo ipsum principale dogma Epicuri, siue potius Aristippi est.

Quare contra eam militant omnia, quæ ab Augustino, tum locis citatis, tum in libris de Ciuitate, tum in tract. de Stoicis, & Epicureis iaciuntur; quodd, scilicet, vox Christianorum est: *Mihi autem adbarere Deo bonum est. Et: Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius.* Et quodd Christiani, neque secundum carnem, neque secundum animum, sed secundum Deum viuunt; & quodd: *Maledictus est omnis, qui spem suam ponit in homine*, Ieremi. 17. Qui autem finem suum ponit in voluptate carnis, ponit spem suam in homine, idest, in carne sua. Et tandem, quodd ipsi Gentiles Philosophi Epicurum porcum nominauerunt, volutantem se in cæno carnali, quia voluptatem corporis summum bonum dixit, Enarratione in Psalm. 73. ad vers.: *Exurge Domine, iudica causam meam.* Horatius etiam Poeta fatetur, se propter professionem Epicureæ doctrinæ appellatum Epicuri de grege Porcum. Militant etiam omnia ea, quæ ab aliarum sectarum Philosophis, maximè Stoicis, contra Epicureos afferuntur, quæ longum esset recensere. Cum insuper ex doctrina omnium Theologorum cum Augustino, & Magistro in primo dist. 1. habeatur, solo Deo esse fruendum, cæteris omnibus vtendum, mirum est, quomodo Propositio licitam dicat in homine fruitionem actuum potentia naturalis, idest, sensitiuæ. Quamuis enim, vt idem Augustinus ait qu. 3. ex 83.: *Cibo, & qualibet corporis voluptate non adeo absurde frui existimentur bestia*; quia earum non aliud excellentius bonum est, quam sènsibile; tamen tribuere rationem fruitionis actui potentia sensitiuæ in homine, nimis indignum est; quasi in homine nil sit præstantius sensu, eiusque bono; vel eius fruitio non debet esse in Deo. Hæc igitur sit prima ratio contra Propositionem; ex qua probatur, non solum comestionem usque ad satietatem, sed quamcumque, etiam minimam, si fiat ob solam voluptatem, esse peccaminosam, quia tunc iuxta Epicuri dogma ponitur finis hominis, & fruitio in voluptate sensus.

2. Secunda Ratio. Si potentia naturalis licitè fruatur suis actibus, etiam potentia seminatiua, siue generatiua; non enim specialiter de potentia comedendi, & bibendi illud dicitur, sed generaliter de appetitu naturali; neque verò adest ratio, cur potius vna potentia naturalis, quam alia possit frui suis actibus; generaliter verò quælibet potentia, tunc est in sui perfectione, cum est in actu secundo, idest, in sui operatione, qua assequitur suum finem; ergo licita erit molli-

ties;

ties, ne quid grauius dicam, vt potentia seminatiua fruatur illo suo actu voluptuoso.

Quòd si dicatur, hoc non esse licitum, quia potentia illa, & semen non sunt ordinata ad delectationem, sed ad generationem; pariter aduertendum erat, neque potentiam comestiuam ordinatam esse ad delectationem gulæ, sed ad sustentationem vitæ per assumptionem cibi nutrientis; numquam enim natura intendit delectationem, sed opus, licet aliquibus actibus miscuerit delectationem; aliter ægroti, qui cibo non tantum non delectantur, sed etiam stomachantur, peccarent comedendo, quia agerent contra intentionem, siue ordinem naturæ ordinantis cibum ad voluptatem.

3. Tertia ratio fundamentalis, qua eueritur dogma illud Epicuri, si fortè defendi tentetur. Quidquid fit ob finem voluptatis sensibilis malè fit; ergo malum est comedere, & bibere ob solam voluptatem. Probatur Antecedens. Quia voluptas sensibilis est bonum sensus, honestum autem bonum rationis; homo autem debet viuere secundum rationem, quæ excelsit in ipso, non secundum sensum, qui inferior est; aliter deficit se ipsum de sublimitate suæ conditionis, & viuit more brutorum, idemque esset bonum arietis, ac P. Scipionis Africani, vt dixit Tullius relatus ab Augustino 4. contra Iulianum cap. 12.; ergo debet prosequi in omni opere suo bonum honestum, non sensibile; ergo quælibet actio ob finem voluptatis sensibilis mala est. Hinc Stoici solum honestum appellauerunt bonum; & quamuis rationabilius Peripatetici, alique Philosophi etiam valetudinem, & diuitias appellarint bona, tamen non in ipsis, sed in honestate finem locandum docuerunt; omnino autem non locandum in voluptate carnis. Aristoteles quidem 7. Ethic. cap. 10. *Qui prosequitur, inquit, voluptates propter se ipsas, & non propter aliud inde proueniens, intemperans est.* Et Tullius 1. Officiorum: *Vicius, cultusque corporis ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem.*

Immo grauissimi Philosophi adeo a collocando fine, seu bono hominis in voluptate sensus abhorruerunt, vt. potius eam maximè detestati sint, naturamque accusauerint, quòd eam operationibus sensuum inferuerit. Architas Tarentinus, referente Tullio in Catone, perniciosissimam omnium pestem, a natura homini datam, eam appellauit, qua aborbeatur lumen rationis, eneruentur vires animi, & quò vehementior sit, deteriores pariat effectus. Plato, referente eodem ibidem, eam malorum omnium escam appellauit, qua homines sicut pisces hamo capiuntur. Cato autem Maior mirari

Contra Proposit. Octauam Cap. 1. 113

rari se dicebat, quomodo consistere possit ea ciuitas, in qua amplius nullus, quàm bos arator æstimaretur, idest, in qua plus impensarum fieret in voluptates gulæ, quàm in necessaria vitæ, ex Plutarcho in Apophteg. Et miles ille Romanus, vt idem refert, audiens Philosophum (Epicurum) Athenis docere, summum hominis bonum in voluptate carnis esse, optauit, vt hostibus suæ Reipublicæ ea in hereret opinio, citò enim, & facillimè ruituros. Quorum omnium ea ratio est, quia illa voluptas trahit ad se animum, & impedit nobiliores, & proprias operationes hominis, contemplationem veritatis, & opera virtutum. Hinc Tullius relatus ab Augustino 4. contra Iulianum cap. 14. *Voluptatis motus, vt quisque est maximus, ita est inimicissimus Philosophiæ. Quis enim, cum vtatur voluptate ea, quæ nulla possit esse maior, attendere animo, inire rationem, cogitare omnino quidquam potest?* Idipsum habet Augustinus ibidem contra Iulianum. Proinde infert Tullius: *Quis bona mente præditus non mallet, nullas a natura voluptates datas?* Quem probat Augustinus eodem loco dicens: *Quis mente sobrius non mallet, si fieri posset, sine vlla mordaci voluptate carnali, vel arida sumere alimenta, vel humida, sicut sumimus hæc aerea, quæ de circumfusiis auris respirando spiramus, sorbemus, & fundimus?* *Quis amator spiritualis boni, etiam, sola causa sobolis coniugatus non mallet, vel sine ista (voluptate) si posset, vel sine tam magna vi eius filios procreare?* Ex quibus sequitur, non esse bonæ, vel sobriæ mentis, nec amatorem spiritualis boni, qui voluptatem sensus per se ipsam experit, vel expetendam docet.

4. Igitur etiam a saniori Philosophia gentium aberrat Propositio, quæ licitam asserit comestionem, & potum ob solam voluptatem, & licitè appetitum sensitium frui actibus suis. Epicuri enim, siue Aristippi doctrinam ab omni omnium gentium, ac sæculorum honestate damnatam in Christi Ecclesiam inducit. Proinde ab eius Authoribus id postulari potest, quod a Iuliano, vt bonam laudante concupiscentiam, postulat Augustinus: *Obsecro vos, non sit honestior Philosophia gentium, quàm nostra Christiana, quæ vna est vera Philosophia*, 4. contra Iulianum cap. 14.

Quæ Philosophia, idest, sacræ litteræ, vbique damnant, & prohibent quidquid ex fine voluptatis sensibilis sit.

Hinc Numero. 11. occiduntur Hebræi, qui petierunt, & comederunt carnes; non quia comestio carnis sit per se mala, aut illis tunc interdicta, sed quia eas petierunt ex fine voluptatis gulæ; unde dicebant: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes?* Recordamur pi-

P

scium,

scium, quos comedebamus in *Agypto* gratis; in mentem nobis veniunt cucumeres, pepones, &c. Ideo dicitur de eis in Psalmo 101.: *Et concupierunt concupiscentiam in deserto*. Et sepulchra eorum vocata sunt sepulchra concupiscentię.

Apostolus autem Roman. 8. *Debitor sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*. Vivere autem secundum carnem, non aliud est, quàm vivere secundum appetitum carnis, illum, vel sequendo, vel excitando; sicut vivere secundum spiritum non est aliud, quàm dictata spiritus sequi: appetitus autem carnis non est, nisi ad suas delectationes; ergo sequi delectationes carnis, id est, eas habere pro fine, mors est; illas autem contemnere, & mortificare, vita. Et hoc est certamen, in quo exercenda est virtus hominis, Dei auxilio roborata in hac vita, de quo idem Apostolus pluries. Ergo apertissimè repugnat Apostolo doctrina Propositionis, licitum asserens operari ob solam carnis voluptatem. Omitto brevitatis causa plurima alia dicta scripturarum: sed locum concludo sapientissima, ac gravissima sententia D. Ignatii Martyris Epistola ad Philadelphios: *Si quis beatitudinis finem voluptatem ponat, is neque Dei, neque Christi amans esse potest, sed sua ipsius carnis corruptor, & ideo Spiritu Sancto vacuus, & a Christo alienus. Omnes huiusmodi cippi sunt, & sepulchra mortuorum, in quibus dumtaxat nomina mortuorum hominum inscripta sunt*.

5. Quarta Ratio. Si licitè locatur finis operationis in voluptate sensibili, re vera, & ex natura rei illa erit finis eius: aliter operatio erit contra ordinem naturæ, atque adeo mala. Sed illud absurdissimū est; tunc enim homo esset propter delectationem sensibilem, quia unumquodque est propter suam operationem, qua assequitur suum finem, 2. Celi tex. 3. Sicuti, quia re vera finis hominis est visio, vel fructio Dei, rectè dicitur, hominem esse, ut videat, fruaturque Deo. Dicere autem, quòd homo sit propter delectationem sensibilem, nescio, an sit sanæ mentis.

6. Quinta. Operari propter delectationem sensibilem, libidinis, seu concupiscentię est; sed omnis actus de libidine descendens malus est; ergo omnis actus habens pro fine delectationem sensibilem. Maior probatur. Quia libido non est aliud, quàm appetitus voluptatis propter ipsam; nam appetitus libidinis contrariatur appetitui spiritus, ut patet per Apostolum Gal. 5. *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis: caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur*. Vbi nomi-

Contra Proposit. Octauam. Cap. I. 115

nomine carnis intelligenda est libido carnis, & nomine spiritus, appetitus spiritus; nam substantia spiritus, & carnis non sibi inuicem aduersantur, immo simul componuntur in vno homine: sed desiderium carnis, quod opponitur desiderio spiritus, quodque perficere non debemus, non est nisi libido voluptatis carnalis propter ipsam, quæ contrariatur appetitui spiritus, qui tendit in honestum tamquam in finem; ergo libido est appetitus voluptatis propter ipsam. Minor probatur. Quia libido, seu concupiscentia, vitium est, vt probat Augustinus totis penè sex libris contra Iulianum, quem omnes Theologorum Scholæ sequuntur, & constat euidentibus scripturæ testimoniis: *Concupiscentia non est a Patre, sed ex Mundo*, ait Ioannes Apostolus Epistola prima cap. 2. Ex quo infert Augustinus quinto contra Iulianum cap. 1., eam esse ex diabolo, qui princeps dicitur huius mundi. Propterea vbique prohibemur sequi concupiscentiam. Ecclesiastici quinto: *Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui*. Et cap. 18. *Post concupiscentias tuas non eas*. Et cap. 23. *Aufer a me ventris concupiscentiam, & concubitus concupiscentia ne apprehendat me*. Tobia 3. *Tu scis Domine, quia numquam concupiui virum, & mundam seruari animam meam ab omni concupiscentia*. Roman. 6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius*. Et cap. 13. *Carnis prouidentiam ne feceritis in desideriis*. Galatu. 5. *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis*. Iacob. 1. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum*. Et Christus Dominus Matthæi 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam machatus est in corde suo*.

7. Adsunt quoque Argumenta Augustini scripturarum dictis innixa, quæ indico tantum, non explico. Quia, contra quod concupiscit, & pugnat spiritus bonus, non est bonum, sed malum: (nam nulla pugna est sine malo) & in hac pugna non conamur vincere bonum, sed malum. Et: quod, cum concupiscentia vincit, vincit, & diabolus, & cum ipsa vincitur, vincitur diabolus. Et, quod ex frequentatis actibus libidinis generatur luxuria: Vt enim inquit 4. contra Iulianum cap. 13. *Ne fiat malum excedendi*, quod est luxuriari, *resistendum est malo concupiscendi*. Luxuria autem indubiè mala est. Et, quod de concupiscentia erubuerunt protoparentes in Paradiso; unde sibi perizonata, seu succintoria fecerunt. Erubescencia autem non est nisi de malo. Et tandem, doctrina est communis Theologorum, ideo trahi peccatum originale in posteros, quia copula, licet nō fiat propter libidinē, sit cum libidine; ex quibus omnibus eruitur, libidinem esse malum, siue vitium: quod autem omnis actus

descendens de vitio sit vitiosus, patet ex terminis; cum ergo omnis actus habens pro fine delectationem sensibilem sit actus libidinis, sequitur, quod sit vitiosus, & malus, sicut ipsa libido. Hinc Apostolus Romanorum 7. vocat peccata motus sensualitatis primò primos, dicitq; quod non nos operamur illos, sed quod habitat in nobis peccatum, scilicet, concupiscentia.

Et hinc etiam deducitur, quod Propositio fauet errori Pelagianorum; si enim opus factum ex fine delectationis sensibilis non est malum, sequitur, quod libido, ex qua procedit, non sit mala, qui fuit error Pelagianorum.

C A P V T II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione.

1. **P**ro Propositione potest argui. Licet sumere falsiuscula, aut aliàs sapida ad excitandum appetitum gulæ, vt delectetur in comestione: id enim solet fieri non tantum ab ægrotis, sed passim a sanis initio prandij, & maxime cene, in qua solent primo loco sumi hærba oleo, sale, acetoque conditæ; ergo licet in comestione habere pro fine delectationem sensibilem.

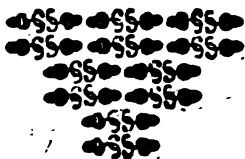
Respondetur, ex facto plurimum, seu plurimorum non validè inferri, opus licere, nam paucissimorum est, & maximè perfectorum vitare venialia, quale est peccatum comestionis ob voluptatem, quando non comeduntur cibi prohibiti, aut non notabiliter læditur valetudo. Et tamen illud ipsum potest fieri absque peccato, quando ex deiectione stomachi propter ægritudinem, siue debilitatem, non appetitur cibus sustentandæ vitæ necessarius; tunc enim sumendo cibos sapidos, & excitantes appetitum, appetitum, inquam, non libidinem, non ponitur finis in delectatione, sed in salute, ad quam necessaria est illa delectatio; proinde tunc non irritatur libido, sed excitatur sensus. Vt enim ait Augustinus 4. contra Iulianum c. 14. *Alimentorum sustentaculis indigemus; si inania non sunt, qua sumuntur, nec sumi possunt; & nauseando saepe respuuntur, & perniciofa sunt cauenda fastidia. Non solum ergo cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri, non propter exaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem.* Hinc serm. 5. de Verb. Dom. secundum Marth. indulget diuitibus, vt pretiosis vescantur cibis, ne mutata consuetudine, ægrotent.

Contra Proposit. Octauam. Cap. II. 117

Socrates quidem, vt narrat Plutarchus in Apophth., peccatum putabat sumere cibos, quibus non depelleretur fames, sed accerferetur: quia id est contra finem naturæ instituentis cibos ad expulsiōnem famis. Quod quidem verum est; tunc enim illa sumptio non potest ordinari, nisi ad voluptatem. At excipiendus est casus, de quo diximus; tunc enim voluptas ipsa ordinatur ad salutem.

2. Quòd autem Propositio tunc tantum non iustificat a peccato comestione ob solam voluptatem, cum obest valetudini, id etiam de Epicuri schola est. Ad eius enim dogmatis turpitudinem, omnia ad voluptatem referentis, exprimendam, ceteri Philosophi, vt refert Augustinus 5. de Ciuit. cap. 20., tabulam quamdam verbis depingebant, vbi voluptas in sella regali, tamquam delicata Regina, virtutum, ceu famularum choro stipata, singulis præcians, quæ ad ipsam conferant, etiam Temperantiæ iubeat, vt tantum capiat alimentorum, & si quæ delectant, ne per immoderantiam noxium aliquid valetudinem turbet, & voluptas grauiter offendatur. Ergo ipsi Epicurei facultatē comedendi ob solam voluptatem eo limite fruebant, ne læderetur valetudo. Ergo omnino de eorum schola prodit hæc Propositio.

Quòd si dicatur, Epicureos ex fine voluptatis inhibuisse læsionem valetudinis, Propositionem autē nō eo fine, sed quia contra ordinem rationis, seu debitum naturale est, lædere vitam, quam custodire, & conseruare debemus; tunc reponetur, quòd etiam contra ordinem rationis est ponere finem in voluptate sensus, cum ratio, atque adeo eius bonum, quod est honestum, incomparabiliter excedat sensum, bonumque sensibile; ergo non debebat licita affirmari comestio ob finem voluptatis; si autem in ea semel statuatur finis, sequitur, quòd etiam propter eam sit cibus temperanter sumendus; quare in hac re consequenter discurrebant Epicurei, non consequenter isti.

DISPUTATIO VI.

Contra Propositionem IX.

*Opus coniugij ob solam voluptatem exercitum
omni penitus caret culpa, ac de-
fectu veniali.*

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

IFFINIS est præcedenti, in qua excusatur ab omni peccato comestio, & potus ob solam voluptatem. Cum igitur ibi ostensum sit, opus factum ob voluptatem eo ipso peccaminosum esse, quia homo debet intendere honestatem, non voluptatem, & quia tale opus descendit de libidine, quæ vitium est, abundè remanet confutata Propositio præsens.

Verum adhuc ostenditur falsitas eius. Primò ex Apostolo prima Thessalonic. 4. vbi sic loquitur: *Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum. Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.* Quæ verba ita explicari possunt, ut nomine vasis intelligatur vxor, quæ ex præcepto Domini possidenda sit in sanctificatione propter Sacramentum Ecclesiæ conferens gratiam ex opere operato, & in honore nominis paterni, & materni, quod inde comparatur, quem honorem Augustinus 6. Confes. cap. 12. appellat decus coniugale in officio matrimonij regendi, & suscipiendorum liberorum; non autem in passione desiderij, idest, in affectu libidinoso; Augustinus enim explicat, ly, in passione desiderij, *visi libidine*, & Theophylactus, ly, desiderij, legit, *concupiscentia*; nec

nec aliud intelligi potest . Opus autem coniugii exercitum ob solam voluptatem est opus libidinis , quæ fertur in voluptatem propter ipsam ; quare falso vocatur opus coniugii ; nec habet sanctificationem , & honorem : ergo illud , teste Apostolo , est prohibitum a Domino , & adeo malû , vt dicatur pertinere ad gentes ignorantes Deû . Et ita explicauimus , & arguimus Elucubratione contra hanc Propositionem in Opere de Actibus Humanis ; iuxta quam explicationem primò Apostolus monet omnes , vt abstineant a fornicatione , deinde specialiter coniuges , vt coniugio continenter vtantur . Si autem nomine vasis intelligatur proprium corpus , vt intelligit Theophylactus , Lyranus , & communius Interpretes , quia , scilicet , in ipsum , tamquam in vas infunditur anima (vnde & Augustinus dicit , animâ , dum infunditur , maculari in corpore , tamquam in vase vitiato) adhuc sequitur nostrum propositum ; quia copula etiam inter coniuges facta ob solum finem voluptatis est ex passione desiderii , idest libidine , non in sanctificatione , & honore . Hinc Tobias filius , antequam copularetur , dixit Saræ coniugi suæ , Tobia 8. : *Exurge , deprecemur Deum hodie , & cras , & secundum cras ; filij quippe Sanctorum sumus , & non possumus ita coniungi , sicut gentes , quæ ignorant Deum* , idest ex feruore libidinis . Ad quem locum fortè respexit Apostolus . Et subdit : *Domine tu scis , quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem , sed sola posteritatis dilectione* . Sed copula exercita ob solam voluptatem est luxuriæ causa , non dilectione posteritatis ; ergo mala reputatur a Tobia .

2. Ostenditur secundò ex eodem Apostolo prima Corinth. 7. 5. *Nolite fraudare inuicem , nisi fortè ex consensu ad tempus , vt vacetis orationi , & iterum reuertimini in idipsum , ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram . Hoc autem dico secundum indulgentiam , non secundum imperium* . Hic Apostolus expressè testatur , a se non imperari , sed indulgeri tantùm secundum veniam coniugibus copulam propter incontinentiâ , idest , initâ ex feruore libidinis , seu ob solam voluptatem ; ergo ea est peccatum ; vt enim ait Augustinus 30. contra Faustum cap. 5. versans hoc ipsum dictum Apostoli : *Non conceditur secundum veniam , nisi peccatum* . Et de Bono coniugali cap. 10. *Quis ambigat , absurdissimè dici , eos non peccare , quia venia datur ?* Idem dicit Gregorius cap. Nerui dist. 13. , & D. Thom. in supplemento qu. 49. art. 5. ad secundum . Magist. in 4. dist. 31. cap. 6. accipit ea verba Apostoli , tamquam dicta de copula verè coniugali , idest , facta ob procreationem liberorum ; & quia ea non est peccatum , & per consequens , vt ipsemet dicet , non potest ei præstari venia , dicit

dicit ibi intelligendam esse indulgentiam non puræ permissionis, sed concessionis.

Sed certè non potest sic intelligi. Primò; quia quod nos legimus, *secundum indulgentiam*, Augustinus, Gregorius, & alii legunt, *secundum veniam*; venia autem non datur nisi peccato.

Secundò. Quia propter suscipiendos liberos non opus est, immo nec potest exerceri copula, nisi usquequò mulier conceperit; nam existente vno fetu in ventre non potest alius suscipi, ut docet Augustinus 5. de Ciuit cap. 6., & cum ipso Medici. Sed Apostolus nullum tempus excipit copulæ inter coniuges exercendæ, nisi orationis ex consensu eorundem, & vult, ut iterum reuertantur idipsū ad vitandum peccatum mechæ propter incontinentiam; manifestissimè ergo non loquitur de copula exercenda ob procreationem filiorum, sed propter incontinentiam, seu libidinem ad voluptatem percipiendam, eique dat veniam.

Fortè dicetur. Apostolus prima Corinth. 7. ait; *Tribulationem, tamen carnis habebunt huiusmodi*, idest, qui in coniugio viuunt. *Ego autè vobis parco*; nec tamen propterea indicauit coniugiū esse peccaminosum. Ergo ex eo quòd ibi dixit: *Secundum indulgentiam*, non *secundum imperium*, non validè infertur ab eo damnatam, ut peccaminosam copulam inter coniuges ob solam voluptatem.

Respondetur, Apostolum per ea verba non significare, quòd ipse parcat coniugibus pro tribulatione carnis, quam subitinent, in hoc enim non potest habere locum venia, sed auxilium, aut compassio; neque pro statu coniugali, in quo nullum est peccatum; sed quod parcat a distinctè narrandis illis tribulationibus in suspicionibus, & zelo coniugali, in liberis educandis, in timoribus, & mæroribus orbitatis &c.; ut explicat Augustinus de Sancta Virginitate cap. 16. & 21. Voluit enim commemoratione eius tribulationis deterrire homines a coniugio, sed modestè, quia non tãquam a re mala, sed tamquam ab onerosa, & molesta; & ideo, nec eam omnino tacuit vera prænuntians, nec plenius explicauit, hominum infirmitati parcens. Non defuerunt tamen, qui propter illa verba putarint, ab Apostolo damnatas esse nuptias, tamquam peccatum, ut refert idem Augustinus ibidem; sed prorsus ineptè, cum immediatè ante Apostolus dicat: *Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupsit virgo, non peccauit.*

4. Ostenditur tertio. Quia præceptum generale est in omnibus scripturis, immo, & de iure naturæ, ut resistamus concupiscentiæ carnis; hoc autem præceptum non obligaret coniuges in concupiscent-

Contra Proposit. Nonam. Cap. I. 121

scientia omnium maximè pudenda, nempe in Venerea, si ipsis licet, quoties stimulantur, Venerem cum coniuge exple-
re.

Ostenditur quartò ex Patribus. Primò ex Augustino, cuius duo loca iam retulimus, sed adfunt alia non prætermittenda. De Bono coniugali cap. 10.: *Concubitus necessarius causa generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem, qui ultra istam necessitatem progreditur, iam non rationi, sed libidini obsequitur. Si autem ambo coniuges tali concupiscentia subingantur, rem faciunt non planè nuptiarum. Et eodem libro cap. 5. Matrona, qua viros suos plerumque etiam continuo recipientes ad reddendum carnale debitum cogunt non desiderio prolis, sed ardore concupiscentia, ipso suo iure intemperanter utuntur. Actus autem intemperatus peccatum est. Et ibidem: Turpe est libidinose velle uti marito. Et alibi pluries idem affirmat in eo libro. Lib. 22. contra Faustum cap. 6. Consulta, inquit, aeterna lex illa, qua ordinem naturalem conservari iubet, perturbari vetat, non nisi propagationis causa statuit, hominis concubitum fieri.*

5. Maximè autem hanc veritatem inculcat Augustinus ser. 244. de Tempore, vbi docet ex professo, peccatum esse cognoscere vxorem non procreandorum filiorum causa, immo esse contra tabulas matrimoniales, vbi dicitur: *Liberorum procreandorum causa, non libidinis. Item peccatum esse cognoscere vxorem tempore fluxus menstrui, afferens illud Ezechielis 15. & Leuitici 16. Ad mulierem menstruatam ne accesseris; quod memorat etiam Gregorius cap. Ad eius dist. 5., subditque, filios ex tali copula susceptos euadere leprosos, epilepticos, vel etiam demoniacos, idque solere accidere filiis rusticorum, quia rustici minùs continent, quàm sapientes. Item; quòd cognoscere vxorem gravidam sit magnæ luxuriæ, vel ebrietatis argumentum: Quod peius est, inquit, sunt aliqui ita luxuriosi, vel ebriosi, qui aliquoties nec pragnantibus vxoribus parcant. Iisdemque verbis loquitur de Bono coniugali cap. 5.: Sunt item viri usque adeo incontinentes, ut coniugibus nec gravidis parcant: Dicitque, eos esse animalibus peiores, quæ non nisi certo tempore copulantur, & contra eos militare dictum Apostoli: *Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione &c.*; quod supra ostendimus. Arguit etiam, quòd terra sata non amplius seminatur, nec absolute seminatur, nisi quantum fructificare potest; ergo ita faciendum est in vxore. Afferit etiam præceptum Domini ad Hæbreos Exodi 16., ne cognoscerent vxores, cum accessuri erant ad Montem Sinai. Et illud Deuter. 27., quo interdicitur vsus carnis sa-*

Q

cri-

crificij nocturnam passio pollutionem. Afferit autem obiectionem: *Sed dices, uxorem excepto desiderio filiorum agnoscere, peccatum est?* Et respondet: *In tantum peccatum est, ut Propheta penitens clames. In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hortatur etiam, ut elemosynis impetrent a Deo gratiam, ne libidine vincantur ad cognoscendam uxorem præter desiderium filiorum. Idemque docet homil. 50. ex. 50.*

6. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum (& refertur cap. Origo 32. qu. 4.) redarguens eos, qui cognoscunt uxores gravidas: *Imitentur, inquit, saltem pecudes, & postquam venter uxoris intumuerit, ne perdant filios. Supra quod Glosa: Perit enim partus ex frequenti con-*

sumptione. Gregorius cap. *Ad eius*, dist. 5. prohibet viris accedere ad uxores quoadusque filius ablaçetur, & reprehendit illum accessum, tamquam causatum ex incontinentia Lib. autem 12. epist. cap. 10. ad interrogationem Augustini: *Romanorum, inquit, semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propria coniugis, & lenacri quiescere, & ab ingressu Ecclesie paululum reuenter abstinere. Hoc hæc dicentes deputamus, culpam esse coniugium; sed, quis ipsa licita admixtio coniugum sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest; cum, scilicet, voluptas expetitur propter ipsam. Et subdit: Si quis ergo suam coniugem non cupidine voluptatis, sed solummodo liberorum creandorum gratia mittit, iste profectò de ingressu Ecclesie, seu de sumendo Corporis Domini, Sanguinisque mysterio suo est relinquendus iudicio, quia a nobis probari non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum uerò non amor procreanda sobolis, sed voluptas diminatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de sua commixtione, quod dolent. Quæ verba referuntur cap. *Vir cum propria* 33. qu. 4.*

Clemens Romanus 1. 6. Apostolica. Constit. cap. 7. *Sola voluptas, si quis ea etiã utatur in cõiugio, est præter leges, & iniusta, & a ratione aliena.*

Anselmus in primam Corinth. 7.: *Tunc solum coniuges sine culpa sunt in admixtione, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipiendo prole miscantur. Sed tamen, & illa commixtio, quæ fit pro sola voluptate, ueniam accipit propter nuptias. Veniam accipit, non quasi non imputetur ad culpam; hoc enim repugnat dicto præcedenti, & aliis uenia non datur, nisi culpe, ut supra dictum est; sed, ut sit uenialis, non mortalis.*

Fulgentius Epistola de debito coniugali cap. 3.: *Coniugatus, si fornicetur, damnabiliter peccat; si uerò thori suam non deserat, sed*
in uxore.

Contra Proposit. Nonam. Cap. I. 123

in uxore sua naturali dumtaxat usu aliquantulum intemperatus excedat, non solam, scilicet, generationem quarens, sed aliquando libidini carnis obtemperans, hoc equidem sine culpa non facit. Idem repetit cap. 4.

Isidorus lib. primo de Summo bono cap. 39. (& refertur cap. Non solam 32. qu. 7.) *Qua indefinenter libidini serviunt, nec mutis pecoribus comparauerim: pecora enim, cum concaperint, ultra non indulgent manibus copiam sui.* Athenagoras in fine legationis pro Christianis dicit, vxoribus Christianis, ex quo gruida sunt, viros esse desinere, modumq; concupiscentiae definiri procreatione liberorum apud Christianos. Quod ipsum dixit Apostolus supra relatus Thessalonic. 5. vbi praecepit Christianis possidere vas suum in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut gentes, quae ignorant Deum. Ex quo sequitur, a lege, vel more Christiano discedere Propositio-nem, contra quam disputamus.

7. Ostendi potest etiam ex Scholasticis; nam quadraginta pro hac parte enumerat Sanchez de Matim tom. 3. lib. 9. disp. 11. num. 4. quam etiam ipse sequitur; ex quibus grauiores sunt, Magister in 4. dist. 31. D. Thomas eadem dist. quest. 2. art. 3. & 22. qu. 154. art. 2. ad 6., vbi inter peccata luxuriae enumerat copulam inter coniuges gratia libidinis, licet asserat, minoris esse grauitatis, quam sit fornicatio; & in Supplemento qu. 49. art. 6. Albertus Magnus in 4. dist. 31. ar. 25. §. *Responsio*: Alensis 2. p. summae qu. 147. membro 2. Bonaventura eadem distinctione qu. 3. in fine. Abulensis qu. 235. in cap. 1. Matthaei.

Ostenditur tandem breui argumento. Quia opus factum ob delectationem est factum ex incontinentia, quia, scilicet, animus nō se continet ab illa delectatione, ad quam fertur libido; inde vi-tro fatentur ipsi Authores Propositionis, immo hoc est,

quod contendunt, scilicet, opus coniugii exercitum

ob incontinentiam non esse peccatum; sed hoc

repugnet in terminis; nam incontinentia

mala, & vitiosa est; ergo & actus

eius. Impossibile est enim, vt

actus descendens de vitio

non sit vitiosus; ergo

ergo, &c.

Q. 3. in fine c. 6. Cap. 1.

CAPVT II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione , & ostenditur , nuptias non esse institutas secundariò in remedium libidinis .

1. **P** Rincipale fundamentum damnatæ sententiæ est ; quia nuptiæ , vt aiunt , institutæ sunt primò quidem in procreationem prolis , secundò verò in remedium libidinis ; ergo , etiam si copula ineatur tantum ad extinguendam libidinem , adhuc a peccato erit immunis , quia adhuc tendit in debitum finem . Antecedens probant ex Apostolo prima Corinth. 7. : *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat , & vnaqueque suum virum : Et : Nolite fraudare inuicem , nisi fortè ex consensu ad tempus , vt vacetis orationi : & iterum reuertimini in idipsum , ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram . Et : Si se non continent , nubant ; melius est enim nubere , quàm vri .* Addunt quoque præceptum Domini Matth. 5. 33. , & cap. 19. 9. iubentis , non dimitti uxorem , ne exponatur periculo mechiæ .

Respondetur , negando Antecedens , cuius falsitas ostenditur multipliciter . Primò . Nuptiæ institutæ sunt in Paradiso ante exortum malum libidinis , vt patet Genes. 2. Et dicitur cap. *Quod votum de voto , & voti Redemptione* in 6. , notatque August. 3. contra Iulianum cap. 26. , ergo non sunt institutæ , neque secundò in remedium illius mali .

2. Hic solet dici , ex præscientia futuræ libidinis nuptias institutas a Deo in remedium illius ; vel post exortam libidinem extensas ad illum finem . Glosa autem in supradictum caput , *Quod votum* , Gratianus 32. qu. 2. cap. 1. , & Magister in 4. dist. 26. iisdem fere verbis asserunt duplicem institutionem nuptiarum , alteram ante peccatum : *Vt esset* , inquit Gratianus , *immaculatus thorus , & honorabiles nuptiæ* ; altera post peccatum ; *ut infirmitas prona in ruinam , turpitudinis honestate exciperetur coniugij* . Quod probat ex illo Apostoli mox relato ; *Et iterum reuertimini in idipsum , &c.* Ex quo sic arguit . *Qui ergo propter incontinentiam in naturalem usum redire monentur , patet , quòd non propter filiorum propagationem tantum misceri iubentur .* Similia dicit Magist. loc. cit. & in 3. dist. 26. Et hæc sententia tamquàm Indubia habetur a Recetioribus .

Lon-

Contra Proposit. Nonam. Cap. I. 125

Longius progreditur Abulensis quinque distinguens institutionea nuptiarum. Primam ante peccatum in officium naturæ, & procreationem proles. Secundam post peccatum in remedium libidinis, cum dictum est Noë: *Crescite, & multiplicamini*, Genes. 9. Tertiam, ad idem remedium, sed cum determinatione personarum Leuitici 18., & 20. Quartam a Christo Domino in remediū libidinis Matt. 5. & ad significandam vnionem Christi cum Ecclesia Ephesior. 5. Quintam in iure ciuili ad obsequia, & vtilitates humanas. Addit. qu. 8. in cap 7. Matth., a Christo principalis institutas nuptias in remedium libidinis, quā ob generationem.

3. Hæc improbabilia sunt; utq; ab vltimo incipiamus. Non opus erat, a Christo institui nuptias in remediū libidinis, si iam, vel extense, vel institutæ erant ad eum finem; quia post institutionē res confirmari potest, non institui, sicut post productionē conseruari, nō produci. Secundō. Copulari ex incontinentia, vitium est; ergo, si Christus principalis instituit nuptias in remediū incontinentiæ, imperfectiores eas statuit, quā essent in lege veteri, vel ante diluuiū cum solū, vel principalis ad generationem erant institutæ; ergo perfectior erat lex naturæ, & Mosaiica; quā lex Euangelica: hoc autem in iniuriam Christi, & Euangelii est. Tertiō. Diuersitas sexuum, per quam fit copula, vel solū, vel saltem principalis est ob generationem; quis enim oppositum dicat, cum illa diuersitas fuerit ante exortam libidinem? Ergo etiam copula, idque ex rei natura; ergo neque poterat institui, ut nuptiæ, & copula principalis essent in remedium libidinis, fuisset enim contra ordinem naturæ. Quartō. Christus non venit ad relaxanda fræna libidinis, sed ad eam cohibendam, immo ad virginitatē inducendam in terris; non enim facili in his reperitur, nisi postquam ipse descendit, ut notat Ambrosius lib. 1. de Virginibus; sed instituere nuptias principalis in remedium libidinis est relaxare fræna libidinis, ut, nimirum, exaturari possit sine peccato; ergo id non conuenit Christo. Quintō. Christus inhiuit pluralitatem vxorum, quæ quantum ad ius naturæ non erat illicita, ut vult ipse Abulensis; & hoc sine dubio ad reprimendam libidinem; ergo non est verisimile, ut eam indulgentiam tribuerit libidini conjugum, qua posset sine peccato expleri, quoties insurgeret; nam copulari pluribus vxoribus ad procreationem proles potest non esse libidinosum, ut de antiquis Patriarchis credere debemus; vel saltem minùs libidinosum est, quā vni vxori copulari, quoties seruet libido; ergo non fuit conueniens, Christum, & inhibere poligamiam, & illam indulgentiam dare libidini.

ni. Sexto. Christus non venit soluere legem, sed adimplere Matth. 5. quod Augustinus, Hieronymus, & passim alii Patres, & Interpretes explicant, quia (verba sunt Hieronymi lib. 4. in cap. 5. Matth.) *Ea qua ante, propter infirmitatem audientium rudia, & imperfecta fuerant, sua predicatione compleuerit, iram tollens, & uicem rationis excludens, & occultam in mente concupiscentiam dampnans*. Si autem instituit nuptias principaliter in remedium libidinis, quod non erat in lege Moyfi, neque naturę non perfecit imperfecta, immo ad maiorem imperfectionem inclinauit; ergo illud non est dicendum. Septimò. Tunc coniugia fidelium non perfectiora, & nobiliora essent coniugiis gentiliū, & Iudeorum, cuius oppositum ait Carthechif. Rom. part. 2. de matrim. n. 22., immo Trid. sess. 20., sed imperfectiora, & ignobiliora. Octauò. Christus eleuauit nuptias ad rationem Sacramenti; ergo non potuit eas principaliter instituere ad finem, adeo demissum, & vilem, qualis est expletio libidinis; nam nobilior, & dignior est finis procreationis; aliter non eas eleuasset, sed deiecisset. Etiam, quia nuptiarum eleuatio ad rationem Sacramenti conferunt gratiam ex opere operato, sed gratiam, quam conferunt est ad conseruandam castitatem coniugalem, ut non tantum coniuges in adulteria non ruant, sed etiam continenter se ipsis utantur, & non ultra necessitatem generandi; ergo non possunt ipsę esse institutę, ut sine peccato possit exerceri libido. Minor probatur. Nam si illa gratia non est pro conseruanda castitate coniugali, non est propria Sacramenti coniugii. Est autem absurdissimum, ut, cum confertur gratia pro castitate seruanda, simul detur licentia, & quidem ex intentione principali, satiandę libidinis, quam licentiam saltem ex intentione principali non ferebant nuptię, cum illam gratiam non conferebant.

Tandem. Nullum adest fundamentum huius assertionis. Nam, quod Christus inhibuerit dimitti coniugem, ne exponatur periculo mechię, quod vnum affert Abulensis, non infert illam institutionem, sed tantum, quod debeat reddi debitum coniugi, etiam illud petenti ex libidine, ne exponatur illi periculo; etenim in illo reddendo nullum est peccatum; petitio autem, vel exercitium ex libidine, minus malum est, utpote veniale, quam adulterium.

Reuera, autem Christus non instituit nuptias, sed tantum ad rationem Sacramenti illas eleuauit.

Quare, & ille quinque institutiones nuptiarum, quas comminiscitur Abulensis, sunt reiciendę; non enim quodcumque de aliqua re agitur, aut decernuntur, quę ad eius rectum usum, vel ad mini-

ministratiōem pertinent, dicendum est, ea institui; aliter plurimæ erunt institutiones nuptiarum, quia plurima de iis, tum in utroque testamento, tum in utroque iure decernuntur.

4. Hinc ostenditur, non esse factam nouam institutionem nuptiarum post exortam libidinem in remedium eius, quod dicunt Glossa, Gratianus, & Magister. Primò. Quia, vel dicitur facta statim, post exortam libidinem; & hoc gratis dicitur, cum non habeatur in scripturis; tanta autè res sine scripturæ authoritate inducenda non est. Vel facta post egressum Noè ex Arca per illa verba: *Crescite, & multiplicamini*, vt dicit Abulensis; & tunc plura sequuntur absurda. Primò, non fuisse eadem iura matrimonii ante, & post diluuiū, sed ante peccasse coniuges, qui ex libidine copularentur, non peccasse postea, eo quia antea non erant institutæ nuptiæ in remedium libidinis, sicut postea. Secundum. Equiorem fuisse Deum hominibus post diluuium, quàm antea, immo ipsi libidini, quàm permisit, sine culpa exaturari; quod inde magis apparet absurdum, quia Deus propter libidinem diluuium induxit in genus humanum: unde ergo factus est illi æquior, & fauorabilis? Tertio. Quia, nec ante diluuium illa copula fuit mortalis, nec post diluuium cessauit esse venialis; ad quid ergo illa extensio; seu noua institutio nuptiarum? Antecedens quantum ad primum conceditur; quantum ad secundum patet ex dictis supra cap. primo huius Disputationis. Quarto. Verba illa: *Crescite, & multiplicamini*, non sonant concessionem copulæ ex libidine, sed ad generandum. Quintò. Nusquam legitur Deus dixisse coniugibus: Medemini morbo libidinis; sed hominibus: *Crescite, & multiplicamini*, immo libidini vbique iussit resisti. Quæ argumenta militant etiam contra extensionem nuptiarum in remedium libidinis. Sed quia Gratianus, Magister, & Abulensis, qui nouæ illius institutionis sunt Authores, non excusant a veniali illam copulam locis citatis, non immeritò contradictionis arguuntur; nam peccatum est deuiatio a fine, vt lib. 3. de Actibus Humanis cap. 5. probatum est; ergo, si copula instituta est in remedium libidinis, non peccat, qui eam ex illo fine exercet; vel si peccat, copula non est instituta ad illum finem; ergo qui vtrumque dicit, sibi contradicit. Et mirum est, qua ratione nouam illam nuptiarum institutionem, vel extensionem protulerint, de qua, vt dictum est, nulla mentio est in scripturis, si exinde non redditur immunis à peccato copula inter coniuges inita ex libidine.

Si autem non admittitur noua institutio nuptiarum in remedium libidinis post eam exortam, sed tantum extensio earum, vel ipsa

ipsa prima institutio in Paradiso dicatur facta etiam in remedium libidinis ex præscientia futurationis eius, id idipsum gratis dicitur; cum non habeatur ex scripturis; & si id asseritur, ut a veniali sit immunis illa copula, frustra asseritur; impossibile enim est, etiam per Dei potentiam, ut opus factum ex libidine non sit, saltem venialiter peccaminosum, ut supra Propositionem 8. probatum est, & cap. 1. huius Disputationis. Atque hoc sit primum argumentum pro falsitate huius opinionis, seu Antecedentis, cuius impugnationem suscepimus.

5. Secundum Argumentum sit ex autoritate Augustini ser. 244. de Tempore, ubi probat, peccaminosam esse copulam inter coniuges ob libidinem, quia terra non seminatur, nisi ad finem fructificandi, unde tantum seminatur, quantum fructificare potest, & semel seminata, non amplius seminatur. Hæc autem ratio supponit, seminationem, siue copulam inter coniuges esse institutam tantum ad finem generandi; aliter nulla esset; ergo, &c. Expressè autem ibidem: *Vxor non propter libidinem, sed propter filiorum procreationem accipitur. Denique, & ipse tabula matrimoniales hoc continent, liberorum, inquit, procreandorum causa. Videte, quia non dixit, libidinis causa, sed liberorum procreandorum.*

Nec potest dici, Augustinum loqui tantum de causa principali; nam, & exemplum de seminatione terræ excludit omnem aliam causam copulæ conjugalis præter procreationem filiorum; & idipsum ibi suadet coniugibus, ut non copulentur libidinis causa, sed tantum prolis; ergo vult, nuptias nullo modo esse institutas, vel extensas in remedium libidinis.

Tertium sit ex autoritate Hieronymi, & Isidori, quos retulimus cap. præcedenti, suadentium coniugibus, ut saltem imitentur pecudes, quæ postquam conceperint, non amplius miscentur, reluctante, nimirum, femina. Ex quacumque autem causa oriatur illa reluctancia, siue ex naturali auersione copulæ post conceptum, siue, quia, ut aiunt, vulua femellæ clauditur post conceptum, ut non possit sine doloris sensu aperiri, semper dignoscitur, libidinem, siue delectationem veneream in Brutis cohibita esse sine generandi; ergo ita debet esse in hominibus: ne dicamus, ampliorem licentiam Veneris a Deo ipsis datam, quam a natura pecudibus; nisi fortè hic propudiosissimam illam neptis, siue sororis Augusti vocem audiamus, quòd, scilicet, ideo Bruta post conceptum non copulantur, quia bruta sunt, nec considerant, quanta se voluptate priuent. Absit.

Quar-

Contra Proposit. Nonam. Cap. 11. 129

Quantum sit ex autoritate D. Thomæ in Supplemento qu. 49° ar. 5. ad secundum, ubi dicit, quod, si coniux per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in se, est ibi aliqua infirmitas, & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est institutum matrimonium, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.

Quintum sit. Sic Deus instituit copulam inter coniuges ad salutem generis, sicut cibum ad salutem individui, ut cum Augustino de Bono coniugali cap. 16. omnes asserunt; sed cibus non est institutus secundario, immo neque extensus in remedium libidinis gulæ, nec licet comedere ob illam libidinem; ergo neque copula inter coniuges instituta, vel extensa fuit in remedium libidinis Veneris. Minor patet ex damnatione octavæ Propositionis. de qua Nos supra; & ex ratione pluries replicata, quia quodlibet opus factum ob delectationem sensibilem, siue ob libidinē naturæ suæ, & indispensabiliter malum est; quia homo debet intendere honestum, non delectabile secundum sensum, quod est proprium bonum brutorum, aliter vivit more eorum, siue secundum carnem, subiiciendo illi spiritum, & rationem.

Fortē negabitur paritas, reponendo, quod acrior sit libido Veneris, quàm gulæ; & ideo propter humanam fragilitatem indulsit Deus remedium illud copulæ inter coniuges.

Sed in primis Argumentum probat, nec potuisse concedi, ut illa copula immunis sit a peccato. Secundò. Non in omnibus acrior est libido Veneris, quàm gulæ, ut constat experientia, maximè in frigidis, & legitur in historiis; de Vitellio enim refert Tacitus 2. Histor. cap. 2., quod epularum sæda, & inextinguibili libidine teneretur, non sic Veneris. De quare nonnulla dicimus etiam infra Propositione 48.

8. Acriori libidini acriora sunt iniicienda fræna, non habenda laxanda: Cumque Venus usu maximè roboretur, & roborata deterrimos pariat effectus, potius inhibitionibus est reuocanda, quàm indulgentiis nutrienda. Quartò. Si in remedium fragilitatis concessa est illa copula, certè etiam non vxorati fragiles sunt, quibus tamen omnis venerea voluptas etiam minima est sub lethali interdicta; iniustum autem videri potest, ut is, qui, secundum quod loquitur Augustinus 4. Confess. cap. 2., regno potiuntur vxorio, ubi per copulam initam gratia prolis etiam possunt sedare libidinem, licentiam insuper habeant copulæ ob solam libidinem exercendæ, ne illa erumpat in adulteria; pro solutis autem nullum adsit venereum

R

remc

remedium Veneris comprimendæ, ne in grauiâ flagitia ruant. Videri igitur potest ad illum finem istis licita mollities, vel simplex fornicatio, quod nefas est asserere. Certè non aliud discrimen intercedit inter coniuges, & solutos, nisi, quod illi dant operam liberis procreandis, isti verò minimè. Ex quo, si sequitur, quod illi vltra finem procreandorum liberorum, vbi sedatur etiam libido, possint quoties voluerint sine peccato ad eam sedandam (potius nutriendam) sese copulare, illud videbitur in hac re impleri, quod dicitur: *Omni habenti dabitur, & abundabit*. Et coniuges sine peccato facient sibi curam, siue prouidentiam carnis in desideriis, non obstante inhibitione Apostoli Rom. 13.

13. 5. Reuera facultas illa non est remedium contra morbum libidinis, idest, vt caro subiiciatur spiritui, in quo est vera hominis sanitas, sed potius effusio, expletio, & victoria libidinis contra spiritum. Nullus autem ea approbet Medicorum pharmaca, sed nec pharmaca appellet, quibus ingrauescat vis morbi ad superandam naturam. Verum igitur contra libidinem pharmacum illud est, quod, & sumebat, & propinabat Apostolus: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, prima Corinth. 9. Nec sufficit, quod illi, qui sunt soluti, possint ducere vxores, & sic eodem priuilegio, vel remedio pro sua libidine potiri. Quot enim sunt, qui, vel deformitate, vel inopia, vel alia de causa non possunt statim inire coniugalem? Et semper militat ratio nimis inæqualitatis inter coniugatos, & solutos, idest, excedentis finem coniugii. Sextò. Illud ipsum remedium pro coniugibus est insufficiens. Quid enim, si alter coniugum, vel diu ægrotet, vel carcere detineatur? Quid, si (quod frequenter accidit) longo tempore pro negotiis absit? Quid, si reddatur impotens impedimento non perpetuo? Tunc, nimirum, ad labores, mortificationes, orationes confugiendum est. Ad hæc igitur remedia, recurrant: etiam cùm, & præsentibus, & sani, & validi sunt.

7. Non negamus autem, immo vltro fatemur, nuptias ferre secum remedium libidinis; idq; duplici ratione; quia, & ex copula inita ob prolem sedatur etiam ardor libidinis, & quia ex sedere coniugali fit, vt copula inter coniuges etiâ facta ex libidine sit venialis tantû, nõ mortalis: atq; in hoc sensu potest admitti nuptias habere pro fine secundo illud remedium tâqm effectû cõsequentē. Vtrumque præstrinxit Augustinus 9. de Genesi ad litt. cap. 7. *Vtriusque sexus infirmitas propendens in ruinam carpitudoinis, rectè excipitur honestate nuptiarum. vt quod sanis possit esse officium, sit agros remedium*. Ecce ipsa copula ad suscipiendam prolem, quæ sola est officium sani, est reme-

Contra Proposit. Nonam. Cap. 11. 131

remedium contra morbum libidinis): *Neque enim , quia incontinentia malum est , ideo connubium , vel quo incontinentes copulantur , non est bonum ; immo verò non per illud malum culpabile est hoc bonum , sed per hoc bonum veniale est illud malum .* Ecce quòd nuptiæ medentur morbo libidinis , quatenus reddunt venialem copulam propter incontinentiam , quæ aliàs esset mortalis. Quòd verò ita institutæ sint ob illum finem , vt absque vilo peccato possit a coniugibus exerceri copula propter libidinem , omnino falsum est .

8. Ad loca Apostoli pro ea sententia adducta Respondetur . Ad primum , quòd *ly propter* non denotat causam finalem , sed excitantem , & impulsivam ; timor enim fornicationis potest excitare homines , vt applicent se , & decernant inire statum conjugalem ; ipse , verò status ad propagationem prolis , tamquam ad finem est ordinandus , vt ipse tabulæ matrimoniales , quod supra monuit Augustinus , testantur . Sic Constantinus Magnus ex fine curationis a lepra motus est , vt cogitaret de Baptismo , & ad ipsum recipiendum applicaret ; tamen finis principalis susceptionis fuit mundatio a peccatis , & renasci in Christo ; aliter peccasset . Sic Valerianus D. Cæcilie sponfus ex cupiditate videndi Angelum motus est ad percipiendum Baptismum , vt in Actis eiusdem D. Cæcilie legitur . Sic , cum Principes pro concilianda pace nuptias contrahunt , non habent , nec habere possunt eam pacem pro fine principali nuptiarum , vel copulæ , sed bene pro fine , seu motiuo , quo excitentur , seu applicent ad eas nuptias .

Pius Secundus eleganti , & proluxa Epistola suadet Turcarum Principi , vt Baptismum , fidemque Christianam suscipiat ; sic enim fore , vt Christianis omnibus amor , & venerationi esset , & veluti arbiter Christianitatis . Quis autem dicat , id intendi a Pio , vt bonum illud tēporale haberetur a Turca , tām finis principalis fidei suscipiendæ ? Etenim grauem iniuriam fidei irrogasset , & Turcam ad peccatum impulsisset ; ergo illud motiuum proponit ad excitandum , & applicandum , non tamquam finem principalem . Sic dicendum de motiuo vitandæ incontinentiæ per nuptias .

Ad secundum dicitur , ibi præcipi , vt reddatur debitum , etiam dum petitur ex libidine , ad auertendas tentationes Satane de Mēchia ; non præcipi autem , sed tantum permitti secundum indulgentiam , siue veniam , vt ad eundem finem petatur ; ex quo reuera sequitur , illam petitionem esse peccaminosam .

Ad tertium patet ex dictis ad primum .

Ad quartum dicitur , ex illo præcepto Christi non inferri , quòd

R 2

fit

fit immunis a peccato petitio debiti ex incontinentia, neque, quòd nuptiæ institutæ sint propter incontinentiam, sed tantum, quòd, quia grauior est mēchia, quàm copula cum coniuge ex incontinentia, debet coniux potius permittere hoc minus nialum, quàm inducere coniugem ad primum grauius, & ideo retinere coniugem domi, ne fiat adultera.

Argui potest secundò pro Propositione authoritate Augustini lib. de Adulterinis Coniugiis cap. 12. *Infermitati*, inquit, *uoluit Apostolus subuenire honestate nuptiarum, non enim ait: Si filios non habent, sed, si se non continent, nubant.* De Bono quoque Coniugali c. 10. & de Sancta Virginitate cap. 9. ait, quòd modò solummodo periculum incontinentiæ debeat esse ratio nubendi, non desiderium prolis; nam modò nullus perfectus quærit habere filios, nisi spiritualiter.

Respondetur, non posse à voluntate nubendi excludi intentionem suscipiendæ prolis, aliter nuptiæ destruuntur in sui natura, idest, non nuptiæ, sed pacta sunt fornicationum; ut ipse Augustinus docet 4. Confessi. cap. 2., & de Bono Coniugali cap. 5., & Nos ostendimus infra supra Propositionem 48. cap. 3. & 4. Ergo ipse ibi iuxta mentem Apostoli suadet tantummodò hominibus, ut non applicent ad nuptias propter habendos filios, quia appropinquante fine sæculi, & vocatis per fidem omnibus gentibus ad Ecclesiam pro implendo numero filiorum Dei, non est necesse, ut per generationem carnalem multiplicentur filii sæculi, quibus cum sanguine tradatur fidei successio, sicut oportebat fieri in Synagoga, cum solus Iudaicus populus cognitor esset, & cultor veri Dei, propter quod antiqui Patres plures etiam vxores ducebant, non utique ex libidine, sed ex charitate multiplicandi populi fidelis: ideo modò non amor prolis, sed tantum timor fornicationis debet mouere homines, ut applicent ad nuptias; ideo dicit, quòd nullus perfectus modò quærit habere filios, nisi spiritualiter. Nuptiæ verò ipsæ, si ineuntur, pro procreandis filiis ineundæ sunt, licet motiuum, ut ad eas ineundas applicetur, debeat, vel possit esse timor fornicationis.

9. Argui potest 3. authoritate Chrysostomi homilia 3. super verba illa Isaia: *Vidi Dominum*, ubi ait, per vxorem tollia marito excusationem de culpa adulterii commissi ex vi concupiscentiæ: *Ob id enim*, inquit, *mattrimonium, & huius legitimus vsus permittitur, ne quid horum excusare possit maritus.* Hanc ob causam data est illi mulier adiutrix, ut efferaescentem naturam coerceat, ut concupiscentiæ fluctus

fluctus sedet. Ergo planè Chrysostomus vult; nuptias institutas in remedium libidinis, dum dicit, mulierem datam esse adiutricem, seu in adiutorium viro ad sedandos concupiscentiæ fluctus.

Respondetur, mulierem datam esse adiutricem viro, antequàm confurgerent concupiscentiæ fluctus; non ergo ad illos sedandos, sed ad generandum: *Sicut adiutorium semini terra est, ut virgultum, ex utroque nascatur, idque & in prima rerum conditione dictum est: masculum, & feminam fecit eos, & benedixit eis dicens: Crescite, & multiplicamini*; ut ait Augustinus 9. de Genesi ad litt. cap. 3. Sed, quia ipse ardor concupiscentiæ post peccatum exortæ per copulam initam gratia prolis sedatur, ideo Chrysostomus dicit, datam mulierem adiutricem viro ad sedandos concupiscentiæ fluctus, & hoc sufficit ad redarguendos adulteros, quod ille intendit. Neque facile iudicandum est, illum eam ex institutione matrimonii dedisse licentiam coniugibus, ut absque vilo peccato sola libidinis, seu voluptatis gratia copulari possint.

Potest quoque eo sensu dici mulier adiutrix viri ad sedandam concupiscentiam, quia ex federe nuptiali fit, ut copula inter coniuges etiam ex libidine inita sit tantum venialis, quæ aliàs esset mortalis: vnde rectè redarguuntur, si in adulteria erumpant, quia minore culpa, idest, tantum veniali possunt sedare concupiscentiam, quod alij non possunt. Quare causalis illa Chrysostomi intelligenda non est strictè, sed potius in sensu concomitanti, cum id sufficiat ad eius intentum, & non rarò similes loquendi formæ vrsurpentur.

10. Argui potest 4. ratione. Quia, nisi dicantur nuptiæ institutæ saltem secundariò in remedium libidinis, sequitur, copulam inter coniuges initam ex libidine esse mortalem, cuius oppositum dicunt Patres relati capite præcedenti. Sequela probatur. Primo. Quia non redditur sufficiens ratio, cur talis non sit. Secundo. Quia fedus nuptiale non dat potestatem coniugibus mutuò in corpora, nisi ad finem generandi, si tantum huius gratia dicitur institutum fuisse, & contrahi; ergo copula præter hunc finem inita non excusatur ex illo federe, sed relinquitur in gravitate suæ malitiæ, veluti inter solutos; sed hæc est mortalis, ergo, & illa.

Respondetur negando sequelam. Ad primam probationem dicitur, rationem reddi posse ex verbis Augustini de Bono Coniugali cap. 11., ubi sic loquitur: *Tantum valet ordinatio Creatoris, & ordo creature, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cum modus exceditur, longè sit tolerabilius, quam in eis, quæ concessa non sunt, vel*

vnus, vel rarus excessus; & ideo in re concessa immoderatio coniugis, ne in rem non concessam libido prorumpat, toleranda est. Hinc est etiam, quòd longè minus peccat quàmli: et assiduus ad vxorem, quàm vel rarissimus ad fornicationem. Quod confirmari potest exemplo concessionis de cibis Paschalibus in diebus vetitis: per hanc enim fit, vt qui eam concessionem habent, etiam si in comedendo modum temperantiæ excedant, venialiter peccent, nisi notabiliter suam valetudinem lædant; quamuis iisdem nec concedatur, nec concedi possit licentia ad exaturandam gulæ libidinem, sed tantum ad tuendam salutem.

Qui verò eam concessionem non habent, etiam si modicum comedant, peccant mortaliter; quia, nimirum, isti vtuntur re non concessa, illi verò immoderatè re concessa. Quamuis ergo coniugibus non sit concessa potestas copulæ ad exaturandam libidinem Veneris, sed ad procreationem proles, adhuc tamen, cum propter libidinem miscentur, non lethaliter, sed venialiter peccant, quia non vtuntur re non concessa, sed immoderatè re concessa. Exemplum ipsum deducitur ex Augustino de Bono Coniugali cap. 16.: *Quod est, inquit, cibus ad salutem hominis. hoc est concubitus ad salutem generis. Quod est autè in sustentanda vita illicitus cibus, hoc est in quærenda prole fornicarius, vel adulterinus concubitus. Et quod est in luxuria ventris, & gutturis illicitus cibus, hoc est in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito nonnullus immoderatio appetitus, hoc in coniugibus venialis ille concubitus.*

11. Sed fortè dicetur. Quæstio est, an illa copula sit mortalis, nec ne; ergo non confert, quòd coniux, cum qua initur, sit concessa ad copulam; non enim est concessa ad illam, si nuptiæ non sunt etiam in remedium libidinis; ergo illa remanet in malitia, quam habet extra nuptias; sed illa est mortalis; ergo, &c.

Respondetur, multum conferre, vt patet in exemplo de cibis: concessio enim ciborum paschalium tempore vetito præstat, vt immoderata eorum sumptio non sit mortalis, cum aliàs etiam moderata mortalis esset; quamuis nec concedatur, nec concedi possit comestio immoderata etiam de cibis licitis, seu, nulli possint cibi concedi ad immoderatam comestionem Ita, quamuis non sit concessa illa copula, seu coniux ad illam copulam ex libidine, quia nec concedi potest, vt sit sine peccato; quia tamen est cum coniuge, quæ est concessa ad copulam, venialis est, non mortalis.

12. Video contra hæc posse replicari. Quòd ex discursu illo Augustini non inferatur, copulam illam non esse mortalem, sed tantum
tole-

tolerabiliorem fornicatione; etiam autem ex cu pis mortalibus vna potest esse minor, & tolerabilior altera. Nec, cum Patres dicunt, illam esse venialem, cōstat sumi ab eis veniale pro eo peccato. quod nō abrumpit cum Deo amicitiam, quodq; tolli potest absque eius confessione in Sacramento pēnitentiæ: possunt enim illud sumere pro peccato facilius condonabili, etiam si mortale sit, propter magnam carnis fragilitatem; & quod copula, & effusio seminis ex natura sua res grauis est, atq; adeo, cum non est licita, non est venialiter, sed mortaliter mala; ideo enim, & pollutio, & fornicatio iudicātur mortaliter malæ: Et quod, cum effunditur semen sine spe, aut possibilitate conceptionis, vt accidit in copula cum coniuge grauida, vel sterili, disperditur homo. & quodammodo occiditur, antequam concipiatur; quia ex qualibet effusione potest ille generari; & hac ratione mollietates dicitur esse mortalis, vt patebit infra Proposit. 49. Et insuper, quod submersio rationis accidens in copula, & seminatione ex vehementia delectationis, propter quam Propositione 48. & 49. probabimus, illas esse ex natura sua malas, & numquam excusabiles à culpa, nisi cum fiunt cum coniuge ad finem generandi, etiā res grauis est. Ex quibus omnibus videtur confici, copulam ex libidine, etiā cum coniuge esse mortalem. Quare difficilius est mihi excusare illam à mortali, quā de veniali damnare, & mallem in hac re aliena excipere, quā mea ingerere. Sed quia ratio adducta ex Augustino est probabilis ad propositum, & sententiæ plurimum Patrum excusare, videntur illam copulam à mortali, perspicuè autem Apostolus prima Corinth. 7. dum dicit, se illam permittere secundum veniam, quod non diceret de mortali, ideo existimo in hoc quiescendum esse.

13. Argui potest quintò etiam ratione. Quia reddere debitum, dum petitur ex libidine, non est peccatum; ergo neque ex libidine petere. Consequentia probatur. Quia non videtur possibile, quod peccet, qui petit, & non qui reddit; nam qui reddit, cooperatur peccato petentis.

Ad hoc Argumentum respondebitur infra Propositione 51. cap. 4. argum. 2. vbi agemus de peccato, quod committitur ex concursu ad peccatum alterius.

Sed modò respondemus ad aliam difficultatem, quæ etiam ex hoc capite potest vrgeri.

Nam, si peccat petens ex libidine, non videtur esse, neque iustitiæ, neque charitatis tunc reddere, quia non potest tunc exerceri copula sine peccato eius, qui eam ex libidine exercet; iustitia autem non potest obligare, vt deus alteri occasionem, vel materiam

riam peccandi, vel ut faciamus id, in quo alius noscitur peccaturus, multò minùs ad id potest obligare charitas, ergo, vel peccat etiam reddens, vel neque peccat petens ex libidine: ex quo sequitur, nuptias esse saltem secundariò iustitias in remedium libidinis.

Respondetur, posse ex iustitia, & charitate oriri debitum, non quidem ad mouendum alium ad peccandum, sed ad faciendum aliquid, sine quo alter peccare non potest, seu, ad præbendam alteri materiam, siue occasionem, in qua noscitur peccaturus; non quidem ex intentione, aut complacentia peccati illius, sed ex fine virtutis; totum enim hoc non est amplius, quàm permittere peccatum, quòd non tantum non repugnat virtuti, sed potest oriri est ea. Si non possit quis succurrere grani necessitati sui, vel familiæ, nisi mutuando ab usurario, tenetur id facere ex charitate erga se ipsum, & ex debito iustitiæ erga familiam; & tamen in eo materiam, & occasionem usurario præbet exercendæ usuræ. Milites in bello ex iustitia propter stipendia, quæ accipiunt, tenentur fortiter sternere hostes etiam infideles, quamuis illi post mortem cadant in gehennam. Si a debitore exigatur pecunia debita, tenetur hic reddere ex iustitia, etiam si noscat, creditorem ex paulo affectu ad finem præsumi illam exigere. Ita: coniux ex iustitia propter sèdus nuptiale, & ex charitate ad auertendum coniugem a grauiori culpa mæchiæ tenetur, & utique absque peccato, (nam ad peccatum nullus teneri potest, immo quilibet tenetur euitare peccatum) reddere debitum alteri coniugi, etiam petenti ex libidine. Quòd autem totum hoc non sit ampliùs, quàm permittere peccatum alterius, patebit ex dicendis infra Propositione 51.

14. Hinc Apostolus prima Corinth. 7. negare debitum vocat fraudem: *Nolite, inquit, fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, eo quia, ut p. amiserat: Uxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed uxor; & propterea præcipit: Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro. Ergo tantum abest, ut peccatum sit reddere debitum coniugi etiam petenti ex libidine, ut illud negare peccatum sit. Perperam autem id intelligit Theophylactus de debito beneuolentiæ, &, quòd coniuges non habent potestatem sui corporis quantum ad faciendam eius copiam alteri; nam hæc expositio non consonat contextui verborum, neque communi intelligentiæ Patrum, & Interpretum.*

Hinc etiam Augustinus de Bono Coniugali cap. 10.: *Debitum non exigere, sed reddere coniugi, ne fornicando damnablem peccet, ad perfo.*

Contra Proposit. Nonam. Cap. II. 137

personam pertinet conjugalem. Et cap. 6.: *Debent sibi coniuges non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandorum causa; verum etiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus evitandos mutuam quodammodo seruitutem, ut, & quod non filiorum procreandorum causa, sed infirmitatis, & incontinentiæ causa expetit, non sibi alterutrum negent.* Et cap. 7.: *Reddere debitum conjugale nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem, culpa venialis. Cauere autem debet charitas conjugalis, ne dum sibi quarit, unde amplius bonoretur, (nimirum ex continentia) coniugi faciat, unde damnetur (ex mæchia.)* Item Christus etiam præcipit, non dimitti vxorem, ne inducatur in mæchiam.

15. Hinc patet, grauiter errasse Huguitium apud Glosam in caput: *Vir cum propria.* 33. qu. 4., & apud Abulensem qu. 231. in cap. 5. Matth., dum ait, peccatum esse reddere debitum, quia pruritus adest, & voluptas in emissionem seminis.

Quæ ratio probat, etiam copulam verè conjugalem, id est, quæ fit tantum generationis causa, esse peccaminosam, quod pertinet ad Manicheos damnantes nuptias. Item; etiam copulam in statu innocentie, quia illa non fuisset sine delectatione, immo longè maiori, quam modò propter maiorem incolumitatem corporis, & sensuum; cum tamen copula fuerit in præcepto Adam, & Eux, sicut Noe, & filiis eius post diluuium, ut propagaretur genus humanum; peccatum autem præcipi non potest, cum peccatum omne sit contra præceptum.

Quod autem addit Huguitius, ideo, Christum noluisse concipi secundum carnem ex copula, quia in ea est peccatum, hæreticum est, quia supponit, nuptias esse peccatum, quod est contra Apostolũ primũ Corinth 7. nec ea de causa, sed quia in copula etiam conjugali regnat ardor libidinis ex corruptione naturæ propter peccatum originale, ideo Christus per illam concipi noluit; libido enim malum est. Fallitur etiam Sanchez, & nonnullus alius secum, dum putat, tunc saltem absque vilo peccato iniri copulam inter coniuges ex sola libidine, quando nullum aliud superest remedium illius cohibendæ. Fallitur, inquam. Primò: quia nullus concupiscentiæ motus est insuperabilis, nisi qui dicitur primò primus, quia antevertit vsum rationis, & exercitium libertatis; ceteri verò gratia Dei, & libertate arbitrii superari possunt, nisi perducant ad infamiam, ut ait D. Thom., 1. 2. qu. 56. art. 2. 2. Quia opus factum ex libidine natura sua, & indispensabiliter malum est, ut pluries ostendimus. Tertiò. Quia ieiunia, labores, mortificationes, orationes valida sunt

S

reme-

remedia contra carnis petulantiam, iisque utebatur Apostolus prima Corinth. 9., cui ad reprimendam elationem datus erat stimulus carnis. Quartò. Quia Deus non permittit nos tentari supra id, quod possumus, ut idem dicit prima Corinth. 10. 13.

CAPUT III.

An exercere cum coniuge copulam propter fornicationem vitandam sit idem, ac illam exercere propter libidinem, siue voluptatem.

1. **N**onnulli contendunt, hos fines esse distinctos; alii id supponunt, proindeque putant, licet doceri, immunem à peccato copulam exercitam cum coniuge ad finem vitandæ fornicationis, quamvis id damnatum sit doceri de copula exercita ob voluptatem, siue libidinem. Quare id modo discutiendum est, ut videatur, an illa sententia cadat sub damnatione huius Propositionis.

Dicendum: finem vitandæ fornicationis addere supra simplicem finem percipiendæ voluptatis, siue explendæ libidinis; potest enim, voluntas filtere in sola voluptate, absque eo, quod excurrat ad finem vitandæ fornicationis. Nihilominus, etiam copulam exercitam a coniuge tantum ad vitandam fornicationem esse ex libidine, atque adeo peccaminosam, idque contineri in damnatione huius Propositionis.

Ostenditur. Quia exercere copulam cum coniuge ad vitandam fornicationem, est illam exercere, ut quiescat ardor libidinis, ne stimulet ad fornicationem; sed exercere copulam, ut quiescat ardor libidinis, est illam exercere ex libidine; ergo, &c. Maior patet. Minor probatur: quia libido ipsa appetit sui quietem per satietatem, siue expletionem; omnis enim inclinatio, siue naturalis, siue acquisita est ad sui quietem, quam motu, vel opere suo querit. Hinc Augustinus epist. 119. ad Ianuarium: *Non aliud, inquit, appetunt corpora ponderibus suis, quam requiescere a motibus suis. Nam corpus tamdiu nititur pondere, donec ad locum, quod nititur, veniens conquiescat.* Qui etiam 19. de Ciuit. Dei cap. 12. & 13. ostendit omnia expetere quie-

Contra Proposit. Nonam. Cap. III. 139

quietem, & pacem; ergo facere opus, ad quod fertur inclinatio, eo fine, ut illa quiescat, est operari secundum illam inclinationem; ergo excercere copulam, ad quam utique fertur libido, ut ipsa quiescat, est operari ex libidine; sicut, si quis biberet ad quietandum ardorem sitis, utique operaretur ex ardore sitis. Hoc quidem Argumentum apparet evidens.

2. Sed fortè dicetur: Libido appetit copulam propter voluptatē, nec libidinis est cauere adulteria, immò etiam in ea ferri propter voluptatem; sed coniux, ut supponimus, exercet copulam, ut vitet adulterium; ergo tunc non operatur ex libidine, immò ad comprimendum illam.

Respondetur, coniugem quidem tunc non ferri omnino ex libidine, immò aliquàlter ex ratione ad comprimendum eam; id est, ab honestate, non quantum ad id, quod facit, sed quantum ad id, a quo abstinet. Ut enim ait Augustinus de Bono coniugali cap. 5. *Et si turpe est libidinosè velle uti marito, honestum tamen est, nolle misceri nisi marito*. Ducitur tamen a libidine eo ipso, quo ad vitandam fornicationem non ieiuniis, mortificationibus, laboribus carnis, vel orationibus utitur, sed copula, in quam fertur libido; ergo cedit libidini, atque ex eius instinctu operatur, sicut lapis ex gravitate descendit deorsum, etià cum a corpore intermedio detinetur, ne feratur usque ad centrū; nec abstinet ab omni malo, sed eligit minus præ maiori, quod in omni inclinatione vitiosa facere quis potest: ex. gr. percutere, ne vulneret, fornicari, ne mechetur, furari argentum, ne rapiat aurum, &c. & tamen omnis actus descendens de vitio est vitiosus, nec vllus, ut arbitror, excusabit a peccato percutientem, ne vulneret; operatur enim ex inclinatione iræ, licet non totaliter ei relaxet frænâ. Sic, si aliqua honestatis ratio reuocat coniugem a profundiori gurgite carnalium voluptatum, non ideo non seruit libidini, siue ex eius instinctu non operatur, dum solum ad eam instar ferocis belluę cicurandam coniugi miscetur, ne. s. ruat in adulterium. Hoc autem, ut Augustinus ait primo de Ciuit. cap. 25.: *Nullo modo faciet animus, qui Deo potius, eiusque sapientiæ, quam corporis concupiscentiæ subiectus est: Dominatur enim, ut idem subdit, iniquitas, dum non innocentia, sed potius peccata eliguntur*.

3. Ex his sequitur, talem copulam esse peccaminosam. Cum enim libido mala sit, quidquid ex ea procedit malum est.

Item: Tenemur resistere libidini, ut omnes sacrę paginę docent; at in illa copula non resistitur, immo ceditur ei; sicut enim ridiculè quis permittens graue descendere deorsum, diceret, se resistere mo-

tui, vel gravirati eius, quia intendit, ut post perventionē quiescat; ita ludicrè, dum exercetur copula, quā expetit libido, diceretur resisti libidini, quia intenditur, ut postea quiescat, vel ad graviora nō feratur. Reuera autem copula non est congruum remedium contra libidinem; nullus enim actus procedens de inclinatione est remedium contra eam, immo est augmentum, & robur eius, id quod maximè in Veneris libidine apparet; remedium autem est abstinere ab actu, quia ex tali abtinentia habitus, seu inclinatio debilitari potest, & languescere. Hinc Augustinus 4. contra Julian. cap. 14.: *Amor edendi non edendo, sed continendo est comprimendus*. Et uniuersaliter: *In quibuslibet rebus talis (libidinosus) domandus, & sanandus est appetitus*. Et loquens de desiderio suavis odoris: *Numquid, inquit, si aliquis id desiderauit, satiare debet istam libidinem, non frænare?* Et lib. 8. Confess. cap. 7. reprehendit se ipsum, quòd maluisset libidinem suam expleri, quàm extingui. Hoc autem facit coniux, qui ad vitandam fornicationem miscetur coniugi; explet enim libidinem suam, non frænare. Quare, & si pro tunc illa quiescat, quia nimirum expleta est, tamen roboratur in habitu, ut denuo impellat ad alias copulas, ex quibus etiam magis roborata feruentius, & frequentius accendat. Tandem irrationabile est putare, quòd medela morbi possit esse effectus, siue eruptio eius, siue id, quòd morbus morbose utique expetit.

Sed: An coniux semper, ac dicit, se propter fornicationem vitandam misceri, vel mistum esse coniugi, reuera stimulo fornicationis, id est, concupiscentiæ ad non suam, perculsus fuerit, ipse viderit. Etenim id creditu difficile est; longeque verisimilius, simpliciter eum libidine carnis adactum, quam explere volens, ad excusandas excusationes in peccatis, dicit, se per copulam cum coniuge euitare voluisse fornicationem.

4. Sequitur etiam, quòd sententia immunem reddens a peccato copulam inter coniuges ad vitandam fornicationem tantum initam, damnata sit in hac Propositione: Etenim in ea damnatur sententia asserens, peccaminosam non esse copulam exercitam inter coniuges ob solam voluptatem, id est, exercitam ex libidine (nam libido est, quæ fertur in voluptatem sensibilem propter ipsam, immo hæc est definitio libidinis: Appetitus voluptatis propter ipsum;) sed copula exercita a coniugibus propter vitandam fornicationem est exercita ex libidine, ut probatum est; ergo saltem virtualiter, & implicite illa sententia hic damnata est.

Notamus autem in fine huius Capituli, quòd in aliquo sensu potest

test copula exercita ob incontinentiam, siue ob fornicationem vitandam distingui a copula exercita ob voluptatem, siue libidinem, quo modo distinguit eas Abulensis qu. 235. in cap. 5. Matth.

Si nimirum copula ob incontinentiam dicatur ea, ad quam mouet superabundantia humoris seminalis pulsantis ad exitum, & vehementem concupiscentiam excitantis; copula verò ob voluptatem, siue libidinem dicatur ea, ad quam mouet voluntas animi suscitantis libidinem in carne, vt sentiat voluptatem, quod accedit n habitualiter libidinis. Hæc enim copula propriè non exercetur ex incontinentia, sed ex vitio peiori, idest, luxuria, quæ ex se mouet ad quærendam voluptatem; incontinentia autem supponit tentationes, & occasiones, quibus non resistitur. Vtraque autem est ex libidine, vt ex dictis manifestum est, atque adeo vtraque peccatum, licèt grauius hæc secunda, quàm prima, vt dicit idem Abulensis.

C A P V T IV.

An oscula, & tactus inter coniuges sola voluptatis gratia sint peccata.

1. **A**D complementum huius Disputationis oportebat excitare hoc dubium; pertinet enim ad materiam Propositionis, de qua agimus. Et respondendum affirmatiuè ex principiis adductis; omnis enim actus factus ob solam voluptatem, est peccaminosus, quia factus ex libidine.

Deinde. Oscula, & tactus voluptatis gratia natura sua feruntur ad copulam, & ideo in solutis mortalia sunt, quia in illis copula est mortalis, vt ait D. Thomas 22. qu. 154. ad 2., sed in coniugibus copula ob voluptatem est venialis; ergo etiam oscula, & tactus. Tertiò. Tunc tantum est vsus non malus libidinis malæ, quando ordinatur ad generationem; sed oscula, & tactus voluptatis gratia, siue ex libidine non ordinatur ad generationem; ergo tunc est vsus malus libidinis. Idem dicendum est de delectatione copulæ præteritæ, vel futuræ apprehensæ, de delectatione, inquam, non per simplicem mentis approbationem propter honestatem susceptæ, vel suscipiendæ prolis; in hoc enim nullum est peccatum; sed de delectatione venerea; copula enim ex vnico illo fine honestatur susceptionis, ad id autem non confert, vel pertinet delectatio vener- la præ-

la praesentia, vel futura; ergo non est, unde honestetur; descendit autem de morbo libidinis inclinantis in voluptatem; ergo est mala.

Simile est de delectatione sensibili comestitionis, & potationis apprehensa, de qua ad similitudinem delectationis venere sepe loquitur Augustinus. Habens enim votum, ut Regulares Minimi, de abstinentia a carnibus, & lacticiis extra tempus infirmitatis, non potest, dum sanus est, sensibilibus delectari de comestitione carnum facta tempore infirmitatis, supposito, quod votum illud extendatur etiam ad delectationes internas, sicut extenditur virtus temperantiae; quia necessitas, quae excusabat in opere, non excusat in illa delectatione, de qua nulla est necessitas. Hinc Augustinus ita monet suos in Regula: *Nec tibi eos teneat voluptas iam vegetatos, quos necessitas leuaret infirmos.*

Etenim contra virtutem temperantiae est capere illam voluptatem, atque adeo est etiam contra votum, si hoc extendatur ad delectationes internas. Nescio, an haec censenda sint noua; sed, cum, ut arbitror, sint vera, sunt etiam antiqua, immo antiquissima; nihil enim antiquius veritate, ut dixit Gynnosophista ille ad Alexandrum.

C A P V T V.

An in copula venialiter peccaminosa sit etiam veniale emittere semen extra vas.

1. **H**oc etiam dubium quadamtenus pertinet ad materiam Propositionis, de qua disputamus.

Et dicendum, quod emissio seminis extra vas etiam in illa copula sit lethalis. Copula enim tantum secundum indulgentiam permittitur coniugibus ad vitandam fornicationem; cum autem semen emittitur intra vas pertinet illa emissio ad copulam, tanquam terminus eius; sed, cum emittitur extra non pertinet ad copulam, immo tunc receditur a copula; ergo neque secundum veniam permittitur.

2. Copula permittitur ad vitandam fornicationem; sed ad hanc vitandam nihil confert emissio seminis extra vas, immo omnino peccatum & irrationabiliter fit; ergo non est, unde malitia eius

eius minuatur ad veniale; ergo remanet in sua malitia mortali.

3. Cum coniux non est grauida, nec sterilis, proindeque concipere potest, tunc emitte semen extra vas est perdere hominem, & quodammodò interficere, antequam nascatur; est disturbare animam nascituram, &c. quæ contra mollitiem dicemus infra Propositione 49.; ergo omnino est mortale.

4. Mollities in coniugibus est mortalis, sicut in solutis; sed emissio seminis extra vas est sicut mollities; ergo ea est mortalis; & omnino exitiino ita dicendum, ne paulatim eò vsque delabamur, ut dicamus, esse venialem in coniugibus mollitiem procuratam ad finem exaturandæ libidinis, ne in adulteria feratur; si enim est tantum veniale emitte semen extra vas, quid refert, an libido exerceatur intra, vel extra?

Potest obijci. Ideo videtur mortalis emissio seminis extra vas, quia præceditur spes concipiendæ prolis; ideo enim rem detestabilem fecisse, & percussus a Domino legitur Onam semen fundens in terra, quia eam spem abrumpebat, Gen. 33.; ergo in copula, quæ nõ fit propter prolem, sed propter incontinentiam non videtur mortalis illa emissio, dum copula ipsa non est mortalis; aut saltem talis non est copula cum grauida, vel sterili; immo tunc videtur stultum emitte semen iutras vas ad suscipiendâ prole, cum id supponatur impossibile.

Respondetur, quòd, quamuis copula non ineatur propter prolem, sed propter incontinentiam, & mulier, quia grauida est, vel sterilis non possit concipere, adhuc emissio seminis extra

vas est mortalis, quia copula tantum permittitur

propter incontinentiam, non mollities: illa au-

tem emissio non pertinet ad copulam, sed

est veluti mollities; ergo illæ Onam

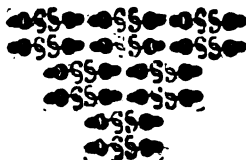
non tantum in eo peccabat,

quòd spem prolis abscinderet,

sed etiam, quia

semen fundebat

in terra.

DISPUTATIO VII.

Contra Propositionem X.

*Non tenemur diligere proximum actu interno,
& formali.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

RIBVITVR Scoto in 3. dist. 20. §. *Quantum* versiculo: *Sed loquendo*; tenentque Lorca, Coninch, alique, dicitque probabilem Aversa, quamvis eam non teneat

Est contra illud Ioannis epistola 1. cap 3. *Filioli non diligimus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate*: Veritas est, scilicet, affectus; cum

enim post opus addat veritatem, non potest intelligi nisi de veritate affectus interni, ut nec sufficiat opus, nisi de illa affectus interni veritate procedat; & merito, nam sine illa opus esset fictio charitatis; quid enim est fingere, nisi id ostendere exterius, quod intus non habeas? Dicit autem Apostolus 2. Corinth. 6. *In charitate non ficti*.

Item contra illud Christi Domini, Matthæi 18: *Sic pater meus celestis faciet vobis, nisi remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*. Vbi, inquit Hieronymus lib. 3. Com. in cap. 8. Matth. *omnem simulationem fide pacis excludit*. Si autem tenemur dimittere ex corde, utique, & diligere.

2. Accedit ratio. Prima. Deus præcipit actus virtutum, & abominatur simulationem, & hypocrisis; ergo cum præcipit dilectionem proximi, præcipit veram, & de corde procedentem; hæc enim est actus virtutis charitatis: exterior verò sine interna est simulatio, & hypocrisis, eaque necessario in aliquem prauum finem ordinata, atque adeo peccatum; nullus autem implet, præcepta Dei peccando, neque peccata ab eo præcipiuntur.

Secundò. Quia Deus per præcepta moralia maximè intendit rectitudinem ordinis interni .i. affectus, siue voluntatis: qui ordo
ip si

ipsi specialiter subiaceret, cum ordo externus etiam humanis Legislatoribus, siue Superioribus subdatur; per præcepta autem charitatis dirigitur homo ad Deum, & proximum; ergo dirigitur quantum ad interna; aliter hæc sine lege dirigente remanerent, & Deus se haberet sicut Princeps humanus, qui tantum de ordine externo rerum curaret; sed hæc absurdissima sunt; ergo præceptum dilectionis proximi cadit supra actum internum.

Tertiò. Deus per præcepta fidei dirigit actum internum intellectus; ergo per præcepta charitatis dirigit actum internum voluntatis. Probatur Consequentia. Non enim minus dirigendus est actus intellectus, quam voluntatis, cum ab hoc dependeat principaliter ordo externus rerum; & in eo propriè sit peccatum, aut meritum erga Deum; sed dirigendus est etiam in ordine ad proximum; quis enim hoc neget? ergo, &c.

Quartò. Præceptum de diligendo Deo cadit supra actum internum voluntatis; ergo etiam præceptum de diligendo proximo. Probatur Consequentia. Quia eodem actu diligitur Deus, & proximus, cum hic diligitur propter Deum, propter quem diligi debet; eodem quippe actu attingitur obiectum, & ratio attingendi ipsum, sicut lux, & color, sanitas, & medicina, cum hæc est voluta propter sanitatem; sed ratio amandi proximum est Deus; ergo eodem actu attingitur vterque. Quòd, si proximus non amatur propter Deum, iam non amatur ex charitate; ergo omnino præceptum de diligendo proximo cadit supra actum internum voluntatis.

Quintò. Tam multa, & obuia sunt in scripturis præcepta de interna rectitudine cordis, vt enumerari, nec possint, nec necesse sit: sufficiat illud: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est a me*, Isaia 29. 13., quod memorat Christus Dominus Matth. 11. 8., & Marci 7. 6. Inde est illa increpatio in Psalm. 77.: *Et dilexerunt cum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius*. Rectitudo autem cordis maxime consistit in dilectione Dei, & proximi; ergo præcipitur actus internus dilectionis proximi.

Hinc Apostolus prima Thimoth. 1.: *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*: charitas autem attingit Deum, & proximum.

Et hæc quidem militat contra Propositionem, si intendat, ad implendum præceptum dilectionis proximi sufficere externam tantum beneficentiam, sine interna dilectione.

3. Quia autem Tamburinus lib. 5. in Decalog. cap. 1. nu. 1. dicit,

T

suffi-

sufficere dilectionem formaliter terminatam ad Deum, eo quòd hæc sit virtualis dilectio proximi, excludens dilectionem formaliter terminatam ad proximum, idque tribuit D. Tho. Suarez, & Coninchio, dicitque, sibi certum esse, ostenditur, etiam hoc esse falsum.

Primò. Quia duo sunt præcepta charitatis, Dei, scilicet, amor, & proximi, quod maximè patet ex verbis Christi Domini, Matt. 22. *Diliges Dominum Deum tuum. Hoc ex maximum, & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum; & hæc dualitas maximè in Sacris litteris commendatur, adeo vt Augustinus dixerit tract. 17. in Ioannem, quòd binario numero, cum aliquid boni significatur, maximè bipartita charitas commendatur; ergo præceptum dilectionis proximi est distinctum a præcepto dilectionis Dei; ergo ad implendum præceptum illud non sufficit diligere Deum, aliter illud esset frustraneum. Hinc Ioann. Apostolus Epistola 1. c. 4.: *Hoc mandatum, inquit, habemus a Deo, vt, qui diligit Deum, diligit & fratrem suum.* Vbi manifestè secundam dilectionem a prima distinctam adstruit, licet a prima causari debeat. Et Augustinus primis Regulæ verbis: *Ante omnia, inquit, diligatur Deus, deinde proximus, quia ista præcepta sunt principaliter nobis data.**

Secundò. Tenemur ex præcepto charitatis benefacere proximo indigenti: sed hoc non potest fieri, nisi proximus diligatur actu formaliter terminato ad ipsum; ergo, &c. Probatur Minor. Quia non est possibile, vt proximo formaliter ex dilectione beneficiat, nisi ille formaliter diligatur.

Tertiò. Dilectio formalis proximi potest cadere sub præcepto, cum res bona sit, consentanea naturæ, & maximè utilis, immo & necessaria; ergo de facto dicendum est, de ea adesse præceptum; aliter lex esset imperfecta, non amplectens, nec dirigens rem maximæ bonitatis, & necessitatis.

Sed Tamburinus ait, sufficere ad implendum præceptum dilectionis proximi, si ille odio non habeatur.

4. Verùm hoc penitus absurdum, & inhumanum est. Primò. Aliud est diligere, aliud odio non habere; potest enim non diligere, etiam qui odio non habetur; sed præceptum est, vt diligamus proximum; ergo non sufficit odio non habere.

Secundò. Præceptum est, vt diligamus proximum sicut nos ipsos; ergo, si sufficit odio non habere proximum, sufficit etiam, vt non odio habeamus nosmetipsos; hoc autem prorsus irrationabile est: ex vnione enim, immo ex identitate, quam habemus ad nos ipsos naturaliter fit, vt non tantum nos odio non habeamus, immo hoc impossi-

bi-

bile est), sed etiam, ut quam maximè nos diligamus, adeo ut non raro amor nostri excedat amorem Dei, illumque excludat; quodlibet enim peccatum committitur ex nimio amore sui; ergo communicatio, seu similitudo in natura, quam habemus cum proximo, non solum mouet, ut proximum odio habere non debeamus, sed etiam, ut ipsum diligamus. Ideo dicitur: *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*. Similitudo enim accedit ad identitatem; ergo propter identitatem ad nos diligimus nosmetipsos, propter similitudinem in natura cum proximo, debemus diligere proximum; non tamen ad æqualitatem, sed ad similitudinem; hoc enim sonat ly: *Sicut te ipsum*.

Tertiò. Sicut præcipitur, ut diligatur proximus, ita ut diligatur Deus; ergo, si, cum dicitur: *Diliges proximum*, significatur, ne odio habeamus proximum, ita, cum dicitur: *Diliges Deum*, significabitur tantum, ne odio habeamus Deum; ergo sufficit odio non habere Deum; quod quidem proferre ausus est Antonius Syrmundus apud Fagnanum de Opinione probabili nu. 336. in fine, sed indignissimè, ac impiè: debemus enim diligere Deum supra nos; at erga nos non tantum non habemus odium, sed maximam dilectionem. Item: debemus Deum diligere ex toto corde, anima, mente, viribus; an verò id sit tantum non habere odio Deum, videat Syrmundus. Rursus: debemus saltem propter Deum odio non habere proximum. At hoc inuoluit amorem Dei. Si enim tantummodò odio non habemus Deum, non possumus inde moueri ad non odio habendum proximum; nam ex pura carentia ad nihil mouemur. Ergo in eo dicitur, ut, non habeamus odio proximum propter amorem Dei; ergo Deus positiuè est amandus.

Quartò. Si sufficit odio non habere proximum, nulla erat necessitas, vel causa, ut Tamburinus diceret, præceptum dilectionis proximi impleri per dilectionem Dei, eo quod in dilectione Dei contineatur virtualiter dilectio proximi; hoc enim supponit, proximum positiuè diligendum, non tantum odio non habendum; ergo Tamburinus sibi virtualiter contradicit.

5. Quintò. Ad aliquid debet mouere nostros affectus communicatio naturæ cum proximo, ad quod non mouet negatio talis communicationis cum cæteris rebus; quis enim dicat, æqualiter debere affici hominem erga hominem, ac erga tigridem, vel lapidem? Sed nullam rem secundum se consideratam debemus odio habere, immo quælibet est amabilis, cum quælibet bona sit, & solummodò vitium est odio habendum, quia malum; ergo non sufficit erga hominem

non habere odium , sed requiritur etiam dilectio propter communionem in natura .

6. Omnes creaturæ diligendæ sunt tamquam opera , seu facturæ Dei, cuius & nos sumus , sicut Deus eas diligit , etiam possibilia iuxta veriore sententiam. Hinc Seraphicus Franciscus in primo Cantico, Solem , Lunam, Ignem, Aerem, Nubilum, Serenum, Ventum, &c. fratres appellat, & sorores , considerant ea tamquam eodem parente secum progenita ; vnde in hoc sensu , etiam ex charitate, diligere possunt irrationales creaturæ . Ergo multò magis diligendus est proximus, qui non solum eundem authorem , sed etiam eandem nobiscum habet naturam; ergo non sufficit, eum odio non habere.

7. Inter fideles non tantum est communio naturæ, sed etiam fidei, & gratiæ , & fraternitas in Christo Iesu , vnde ipse discipulis suis dixit: *Omnes vos fratres estis* , Matth. 23. 8. ; ergo si sola communio naturæ mouet ad dilectionem, & non tantum ad odio non habendum , amplius fideles mouere debet communio gratiæ, & fidei ad se inuicem diligendos.

Immo : *Omnes fideles vnum corpus sunt in Christo , singuli autem alter alterius membra* Roman. 12. , & prima Corinth. 12. 27. ; *idipsum autem ad inuicem sollicita sunt omnia membra* ; ibidem Corinth. nu. 25. : *Et, si quid patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra , siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra* ; ibidem nu. 26. ergo fidelis non tantum tenetur non odio habere , sed etiam diligere alium fidelem, & pro eius bono sollicitum esse. Hinc idem Apostolus Galat. 6. 10. *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* . Ergo omnes non solum non odio habere , sed etiam diligere . & propterea eis benefacere debemus, maxime autem fidelibus ; propterea idem Apostolus grauius peccatum iudicat offendere fideles, quam infideles : *Sed vos*, inquit prima Corint. 6. *iniuriam facitis, & fraudatis; & hoc fratribus* .

7. 8. Correctio est in præcepto erga fratrem, idest, quemlibet hominem, qui est noster frater propter communionem naturæ propagatæ ab Adam, Matth. 18. , sed hoc præceptum vel supponit , vel imponit dilectionem fratris, cuius malum auertitur, & bonum procuratur per illam correctionem; nec sufficit tantum non odio habere illum, immo correctio illa facienda est ex dilectione illius , vt ait August. ser. 16. de Verbis Domini; ergo, &c.

Simile Argumentum potest fieri ex debito subueniendi proximo corporaliter indigenti, quod non negat Tamburinus; aliter enim non habemus illum, vt proximum, vt aperte dicitur in parabola de homine

mine fauciato a latronibus, cui tantum Samaritanus, qui misericordiam fecit in illum, dicitur fuisse proximus, non Sacerdos, nec Levitas, qui viso eo præterierunt, unde imitatio Samaritani præcipitur a Christo dicente: *Vade, & tu fac similiter*, Lucæ 10. 37.

9. Quod communio in natura inclinet homines ad mutuam dilectionem, cognouerunt etiam sæculares Philosophi, immo omnes gentes; quod ostendit Philosophus ex erroribus itinerantium; si enim viator ignorans viam, petat eam sibi demonstrari, nullus est, qui id non faciat, & qui non faceret, inhumanus, & crudelis putaretur. Hoc autem non de sola carentia odii, sed de positiva dilectione descendit. Etiam bruta eiusdem speciei mutuò se diligunt, sibi que auxiliantur, quod patet maximè in formicis se coadiuvantibus in labore, & defunctas sepelientibus; ergo contra naturæ sensum, non solum contra Christianam legem dicitur, proximum non esse diligendum, sed tantum non odio habendum; instinctus enim naturalis in his, quæ ratione carent, ostendit debitum naturale in illis, qui ratione utuntur.

Tandem Christus Dominus dixit Ioannis 11.: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. At Christus non tantum nos odio non habuit, sed eo affectu dilexit, ut animam suam pro nobis traderet; ergo ad implendum illud præceptum non sufficit, non habere odio proximum. Dixit etiam Lucæ 12.: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi, ut accendatur?* Ignis autem hic est dilectio Dei, & proximi, ut communiter explicant Interpretes; solummodò autem non habere odio proximum, non est habere ignem accensum in corde suo, sed potius esse tepidum, id est, nec calidum per dilectionem, nec frigidum per odium; at tepidi repelluntur a Christo, & euomuntur ex ore eius, Apocalypsis 3.; ergo non sufficit, non habere odio proximum, sed requiritur dilectio ad ipsum.

DISPUTATIO VIII.

Contra Proposit. XI.

Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

Ostenditur falsitas Propositionis.

EMANET confutata ex dictis in Propositione antecedenti, in qua ostensum est, Deum præcipere actus dilectionis internos erga se, & proximum nostrum. Verum est quidem, quod omissio actus externi dilectionis, puta eleemosynæ, vel salutationis, non est duplex culpa, altera propter carentiam internæ dilectionis, altera propter ipsam externam ommissionem. Vbi enim vnum propter aliud, utrobique vnum; sed illa exterior ommissio culpabilis est propter carentiam internæ dilectionis, quæ debet progredi ad illos actus externos; ergo non sunt duæ, sed vna culpa.

Non tamen inde inferendum est, ut fortè infert Propositio, satisfieri posse præcepto diligendi per solos actus externos; nam, & ipsi actus externi procedere debent de interna dilectione, ut satisfiat præcepto; qui enim propter inanem gloriam, aut alio de fine illos præstaret, non illi satisfaceret; & præterea est in præcepto dilectio proximi, etiam nulla extante necessitate, vel actus externi occasione propter communicationem in natura, & in gratia, unde parati debemus esse ad ei benefaciendum, si occurrat necessitas, vel occasio.

Authores igitur damnatæ Propositionis videtur ita censuisse de foro

Disp.VIII. Contra Proposit.XI. 151

foro interno , ac Diuino , sicut de foro externo humano , in quo non iudicatur nisi de externis , vt dicitur . c. *Tua nos* de Simonia ,

& per consequens voluntas sola non punitur . Cùm

tamen in hoc maximè contra distinguantur

hæc duo fora , quòd *leges humana rebus*

tantùm externis contenta sunt , Diuina

verò , quoniam animum Deus intui-

stur , ipsius animi puram , sin-

ceramque castitatem , atq;

integritatem requi-

runt , vt dicit

Roma-

nus

Catechismas in ex-

plicatione Deci-

mi Præcepti

num.5.

DISPVATIO IX.

Contra Proposit. XII.

*Vix in secularibus inuenias, etiam in Regibus
superfluum statui. Et ita vix aliquis tene-
tur ad eleemosynam, quando tenetur
tantum ex superfluo statui.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

1

UPERFLVVM statui est, cuius non adest indi-
gentia ad illum seruandum, sed conducere potest
ad augendum, siue sublimandum, vt rectè, &
communiter dicitur.

Ex hoc patet, Propositionem de sæculi fa-
ctu, tumoreque descendere. Inde enim fit, vt
vnusquisque, maximè verò nobiles, adeo suam,
vel suæ familiæ dignitatem, claritatemque appendant, vt nulla ex-
terior pompa, nullus cultus ei adæquandæ sufficere videatur, solùm-
que ex necessitate fortunæ eis patiatur modum imponi. Id quod aper-
tissimè cernitur in titulis nominum, qui antiquitus, neque a Regibus
in eam speciem, gloriamque vsurpati sunt, quali modò etiam a pri-
uatis vsurpantur.

Accedit, quòd plurimi, etiam sanioris mentis, atque iudicii, in
aliorum facta oculis iniicientes, quos æquare, vel etiam anteire sua
conditione dignum putant, innumerosque cernentes prædicto sæculi
vento ditentos, eodem rapiuntur, æmulantes vitia, cùm æmulato-
res deberent esse virtutis. Ideo pauci iudicant, se habere superfluum
statui.

Cùm tamen purgatis superbia, æmulatione, auaritia, cæterisque
vitiis mentis oculis facîle apparere possit quantum plurimis redundet
in auro, argento, ære, geminis, lapillis; quantum in vestibus, orna-
mentis, iconibus, aulæis sericis, & aureis, polymitis, & operosè con-
textis,

Disp. IX. Contra Proposit. XII. 153

textis; quantum in domibus, hortis, possessionibus, vineis, familia, equis, curribus, canibus, simiis, atque pavonibus: quantum in apparatu mensæ, & popinæ, non solum ultra sufficientiam, sed usque ad fastidium, & reiectionem; quantum etiam in scurris, parasitis, fortè etiam mulierculis.

Quæ omnia, si ad rationabilem modum redigantur (redigenda autem sunt, non tantum ex moderatione animi, sed propter ipsum etiam præceptum eleemosynæ) multum supererit, quod in Christi pauperes erogetur. Verum, dum, ut Ambrosius inquit primo Offic. c. 28. *Augere opes, aggregare pecunias, occupare terras possessionibus cupimus, beneficentiam communem amittimus.*

2. Sed Auctores Propositionis in eo maximè, & grauissimè falluntur, quòd eam assignant, seruandamque ducunt formam, seu status congruentiam, ex cuius conseruatione impleri, atque adeo consistere non possit præceptum eleemosynæ erogandæ: non attendentes, præceptum illud iuris esse diuini naturalis, & positiui: congruentiam verò status dispositionis, vel iudicii humani, quæ proinde pro varietate regionum, & nationum variatur.

Moderanda igitur potius est, & ad æquiores formam reuocanda congruentia illa, quam obseruantia præcepti, siue præceptum illud de medio tollendum; & altè pungere debet Christianos Spartanorum exemplum, qui, ne vllus in sua Republica indigeret, possessiones singulis æqualiter diuiserunt, idest, ne vllus esset pauper, nullum vouerunt esse diuitem.

Ergo Propositio contra præceptum Apostoli Rom. 12. 2. peruerso huius sæculi sensui conformatur; proinde meritò, ut scandalosa, & perniciem inferens animarum, damnata est. Nec plura contra eam dicenda occurrunt, cum quæstio potius sit facti, quàm iuris. Pisani supra hanc Propositionem in eo totus incumbit, ut probet, in necessitatibus extremis eleemosynam etiam de non superfluo erogandam; quod quidem verum est; sed non pertinet ad præsentem Controuersiam.

DISPUTATIO X.

Contra Propositionem XIII.

Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicuius trīstari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ST contra ordinem charitatis, quo præscribuntur magis diligenda bona superioris ordinis in proximo, quàm inferioris in nobis; aliter proximum non sicut nos, sed multum infra nos diligimus: vita autem est superior ordine, quàm temporalia emolumenta, sicut salus animæ, quàm vita: trīstari autem de vita, gaudere de morte proximi, illam affectu, quamvis inefficaci petere, & desiderare propter temporale emolumentum necessariò descendit de maiore amore erga nostra temporalia emolumenta, quàm erga proximi vitam; ergo id est contra ordinem charitatis; sed ordo charitatis est in præcepto, & in re graui, qualis est præsens, obligat sub mortali; ergo, &c.

2. Charitas nullius vult malum, immo neque cogitat malum, vt ait Apostolus 1. Corinth. 13., sed cupere mortem proximi ob temporale nostrum emolumentum est velle malum eius; ergo id est contra charitatem.

3. Neque pro vita temporali nostra possumus desiderare mortem proximi; nam & in ipsa defensione contra aggressorem non licet intendere mortem eius, sed tantum nostram salutem, vt patebit infra Propositione 30., inde defensio illa facienda est cum moderamine inculpa-

culpata tutelę, cap. *Significasti* il 2. de Homicidio ; ergo multò minùs pro emolumento temporali possumus illam desiderare.

4. Neque pro salute animę nostrę possumus desiderare proximi mortem, licet in casu teneatur proximus exponere vitam pro anima alterius: tantum, enim licet desiderare propriam salutem, permittere verò mortem proximi, si accidat: aliter licuisset desiderare mortem Christi pro redemptione humani generis, & cōsequēter gaudere de eadem, quam tamen Beatissima Virgo cum mulieribus Sanctis flebat ad monumentum, easq; quotannis imitatur Ecclesia: de quo autem post factum dolemus, non desideramus futurum; ergo multò minùs licet desiderare mortem proximi pro temporali emolumento.

2. 5. Quod licet desiderare, licet etiam procurare, nisi adsit periculum peccati in procuracione, quod non adsit in desiderio. Probat: Quia, si procuratio rei, vt procuratio eius est, mala est, necessariò & res ipsa mala est, vtpote quę refundat malitiam in sui procuracionem, si autem res ipsa mala nō est, & propterea desiderium eius malum non est: nec ipsa eius procuratio mala est, quatenus procuratio eius est, licet possit esse mala ex periculo, vel alio accidente. Sed licitum dicitur, aut saltem non lethaliter peccaminosum desiderium mortis proximi; ergo sic erit etiam procuratio eius; sed hoc Propositio non audet asserere, immo limitat suum dictum ad affectum inefficacem, qui, scilicet, non progreditur ad opus; ergo neque debebat a mortali absolueretur desiderium mortis proximi pro temporali emolumento.

6. Cū Propositio requirat moderationem in tristitia de vita, & desiderio, gaudioque de morte proximi, mirum est, quòd non illā potius animi moderationem requisierit, neprę auaritia, seu desiderio temporalis emolumenti mortem proximi desideremus, deque eius vita tristemur. Hoc enim quid est, nisi culicem excolare, & camelum deglutire iuxta similitudinem Christi Domini Matt. 23, 34., id est, pluris facere moderationem, siue modestiam, quàm charitatem?

7. Tristari de vita alterius, eiusque mortem desiderare, est habere displicentiam de persona: si enim displicet tantummodò vitium, aut iniuria accepta, non habetur illa tristitia, aut desiderium, sed tantum, vt persona emendetur, & iniuria reparetur, cum dilectione hominum, & odio vitiorum, vt Augustinus ait in Regula: ipsaque voluntas emendationis, & satisfactionis includit voluntatem vitę alterius, & repugnat desiderio mortis. Qui enim non est, non potest, nec emendari, nec satisfacere. Quę maior insuper displicentia personę, quàm tristari de esse illius, & desiderare non esse? Igitur Propositio repugnat in terminis. De peccato gaudere non licet, nec illud

desiderare, quamuis dicatur, id fieri, non prout illud offensa Dei est, sed propter bonum euentum; aliter liceret gaudere de peccato Iudeorum crucifigentium Christum, quia inde euenit salus mundi; & tamen distinguitur bonus euentus ex peccato ab ipso peccato; sed desiderare mortem alterius est displicentiam habere de ipsa persona; ergo nullo modo licet, &c.

8. Præciso emolumento illo temporali lethale est tristari de vita proximi, eiusque cupere mortem; ergo etiam posito, illo. Antecedens probatur. Nam charitas gaudet de bono proximi, sicut ipse proximus, iuxta illud Apostoli Rom. 12. 15. *Gaudere cum gaudentibus.* quare tristitia illa descendit de odio, quod lethale est. Probatur Consequentia: Quia, vt in primo Argumento dictum est, lethale est diligere nostra externa bona supra vitam proximi, quia contra ordinem charitatis, & de magno auaritiæ affectu descendens.

3. Contra quintum Argumentum allatum solet obiici. Possumus desiderare mortem proximi iniqui, vel Tyranni Rempublicam opprimientis; nec tamen eam possumus procurare; ergo non omne quod licitè desideratur, licitè procuratur.

Respondetur negando Antecedens, quantum ad hominem facinorosum; immo desideranda est conuersio eius, atque adeo vita, & spatium penitentiae; propterea officii Sacerdotalis est vitam precari a Principibus pro damnatis ad mortem, vt probat Augustinus Epistola 54. ad Maced. Quantum autem ad Tyrannum, si præcisè Tyrannus sit propter iniustam, crudelemque regiminis formam, neque mors eius licitè desideratur, sed tantum conuersio. Si autem & titulo Tyrannus sit, quia, scilicet, nullo iure, sed vi, & armis Rempublicam inuasit, vt Cæsar Dictator, illius mors licitè non tantum desideratur, sed etiam procuratur, quia ille hostis est Reipublicæ; vnde D. Thom. 2. sent. d. 44. qu. 2. art. 2., & Opusc. 2. de Regimine Principum, quem sequitur Tolet. lib. 5. cap. 6. nu. 10. ait; *Brutum, & Cassium Cæsaris interfectores non peccasse*; & tamen etiam tunc, si cognoscatur, id fieri non posse sine magnis turbationibus, & ruinis publicis, vt in cæde Cæsaris accidit, abstinendum potius est, ac tolerandum.

* * * * *

DISPVATIO XI.

Contra Propositionem XIV.

*Licitum est absoluto desiderio cupere mortem
Patris, non quidem, ut malum Patris, sed
ut bonum cupientis, quia nimirum
ei obuentura est pinguis hæ-
reditas.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

EXTENSIO est Præcedentis; ea enim licitam assererat tristitiam vitæ, & desiderium mortis proximi indefinitè, hæc verò eam licentiam extendit vsque ad mortem Patris. Quare quæcunque contra præcedentem dicta sunt, fortius militant contra istam.

Sed pro vtraque argui potest: Licet cupere obuentionem pinguis hæreditatis, & de ea gaudere; ergo, etiam licet causam eius desiderare; sed hæc est mors Patris; ergo, &c. non enim videtur possibile, cupere vtilitatem, & non cupere medium vtile. ad eam, ut innuit Vasquez.

Respondetur primò, Antecedens esse limitandum; cum, scilicet, ea cupido refertur ad finem honestum benefaciendi Ecclesiæ, vel pauperibus, vel etiam se ipsum, suamque familiam substinendi; absolutum enim desiderium diuitiarum malum est, quia est bonorum terrenorum, & pertinet ad auaritiam, ut ait D. Thom. 2.2. qu. 108. Hinc ea oratio est viri timorati, Prouer. 30.: *Diuitias, & paupertatem, ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria.* Non videtur autem in filio posse talis honestas, & pietas finis coherere cum voluntate maximè inhonesta, & impia mortis paternæ, cuius, scilicet, impietas etiam a Poeta significata sit, dum
inter

inter mala ferre ætatis illud enumerat: *Filius ante diem patris inquiri in annos.*

Negatur verò Consequentia; nam licitè desiderabatur a Patribus antiquis redemptio mundi, non tamen licitè desiderata fuisset mors Christi, quæ futura erat causa eius. Et generaliter, multa bona, operantè Deo, trahuntur ex peccato, quæ licitè desiderari possunt, nec tamen licitè potest desiderari peccatum; non ergo desiderium effectus trahit, vel includit desiderium causæ, sed tantum permissionem illius: hinc ex communiori Theologorum sententia, quam nos latè probamus lib. 1. de Prædeterminatione, Deus vult, immo prædestinat permissionem peccati propter bonum, quod indeeruit, nec tamen vult, aut velle potest ipsum peccatum. Id passim experimur in humanis: potest enim egrotus cupere sanitatem, & non cupere, immo naufragare amaram potionem, aut aliquod doloriferum medicamen, tantumque illa permittere. Hinc ipsis non amor, sed tantum tolerantia remedium suadetur, quia hæc sufficit ad salutem, quantumvis ametur salus. Verum est autem, quod volens efficaciter finem, vult etiam medium; sed in his medium ex parte volentis est tolerantia molestiæ, sicuti medium necessarium ad gloriam martyrii est tolerantia cruciatuum, non cupiditas eorum. De Alexandro ita loquitur Curtius lib. 6. *Alexander hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse indignabatur; & tamen Antipater fuerat causa victoriæ.* Et id ipsum fortè non rarò contingit propter odium personæ, aut emulationem, cum tamen de felici euentu propter bonum Reipublicæ, vel Principis gaudium concipiatur. Possumus etiam cupere effectum, sed non, ut ex tali causa proueniat, & sic filius posset desiderare diuitias, non tamen, ut ei obueniant ex morte Patris.

2. Præterea: Sicut bonum non prodit per se ex peccato, nec enim potest, sed opere Dei valentis, etiam de malo deducere bonum, ita hæreditas non obuenit filio præcisè ex morte Patris, sed ex dispositione legis transmittentis bonæ paternæ in filios; & de hac dispositione potest filius gaudere, eamque, si non adesset, cupere, absque desiderio, vel gaudio de morte patris.

Additur, quod, si impossibile esset gaudere de effectū, vel utilitate, quin gaudium haberetur etiam de causa, & de medio, necessarium esset, non tantummodò licitum, gaudentem de hæreditate ex morte Patris, gaudere de ipsa morte, & gaudentem

Contra Proposit. XIV.

159

dentem de bono effectu sequuto ex peccato, gaudere de peccato, quod ipsa Propositio proferre non audet, & est prorsus falsum, & reiiciendum. Insuper; tunc gaudium illud non tantum a lethali, sed etiam a veniali excusaretur, quando gaudium de effectu, & vtilitate, etiam a veniali esset immune, immo esset bonum, quando hoc gaudium esset bonum, quod Propositio non dicit, neque dici potest.

* *

DISPV

DISPUTATIO XII.

Contra Proposit. XV.

*Licetum est filio gaudere de parricidio parentis
a se in ebrietate perpetrato propter ingen-
tes diuitias inde ex hereditate
consequutas ,*

Ostenditur falsitas Propositionis .

I

Æ C etiam extensio est duarum immediatè præcedentium, vt vel hinc appareat, errorem (vt de fama Poeta dixit) vires acquirere eundo, & paruum in principio fieri maximum in fine. In præcedentibus enim non ab omni, sed tantum a lethali peccato absoluebatur cupido, vel gaudium de morte proximi ob emolumentum temporale; & de ea morte erat sermo, quæ accideret, vel accidisset ex naturalibus causis. Nunc verò ab omni peccato immune, licitumque dicitur gaudium de morte parentis, eaque non ex causa naturali, sed ex filii gaudentis parricidio causata, idque ob ingentes diuitias hereditatis iure adeptas, si modò, scilicet, parricidium in ebrietate commissum sit, quia tunc propter defectum rationis, & libertatis, non imputatur ad culpam. Quanta igitur, vt mitissimè loquar, id falsitate dicatur, ostenditur.

Primò. Quia tale parricidium, & si non imputetur in se ipso ad culpam, adhuc peccatū est: nō enim omne peccatum culpa, licet omnis culpa peccatum. Hoc quippe est quilibet actus deordinatus, siue non tendens in debitum finem; vbiunque enim est corruptio ordinis, ibi est deordinatio, & consequenter peccatum, actus autem non tendens in debitum finem non seruat ordinem, adeoque illum corrumpit. Hinc etiam in naturalibus adsunt peccata; & monstra di-

cun-

cuntur peccata naturæ, vt patet 2. Physicorum.

Culpa verò supra deordinationem actus addit cognitionem, & libertatem peccantis, vnde adesse non potest nisi in agentibus rationalibus, & in eorum actibus liberis. Propterea motus sensualitatis primò primi, licet deordinati sint, quia contra ordinem naturalem naturæ integræ, secundum quem ratio imperat sensui, non sensus aggreditur rationem (vnde ipsi, & concupiscentia, a qua procedunt, peccata vocantur ab Apostolo Rom. 7.) tamen, quia non sunt in potestate illos patientis, vtpote præuenientes rationem, & libertatem, non deputantur ad culpam. Sic quæcumque mala ex necessitate, siue ignorantia, siue concupiscentia, siue defectus rationis, siue impotentia causata. Vnde, si Deus denegaret auxilia necessaria ad non peccandum, non sua culpa caderet homo: quod de Adam, & de Angelis pro statu viæ apertè protulit Augustinus de Correptione, & Gratia cap. 11. De quibus omnibus latè diximus lib. 3. de Actibus Humanis cap. 43. a nu. 14., & Disputatione contra Vsum Probabilitatum cap. 5. a nu. 18.

2. Parricidium autem natura sua actus deordinatus est, & peccaminosus, ideoque naturali lege prohibitus: non enim a cognitione, aut libertate peccantis malitiam habet, aut deordinationem; immo e contra, ideo illud committens est in culpa quia liberè exercet actum malum; sed de opere malo non est gaudendum, immo dolendum, etiam si absque nostra culpa illud commiserimus, propter amorem, scilicet, iustitiæ, & rectitudinis ordinis: immo, & displicentiã concipere debemus de malis, quæ ab aliis nullo nostro influente concursu committuntur, sicut de B. Theresia legimus, quòd peccata infidelium, & hæreticorum incessanter defleret, aut saltem de eis gaudere peruersum est, & de cordis iniquitate descendens gaudens super iniquitate, vt Apostolus ait 1. Corint. 13. ergo, &c.

A fortiori ergo non gaudere, sed dolere debemus de malo a nobis perpetrato, etiam si illud, cum a nobis commissum est, propter aliquam ex supradictis causis non potuerit imputari ad culpam. Hinc Augustinus etiam peccata infantia suæ deflet. 1. Confess. cap. 7.. Dolere, inquam, non tamquam de propria culpa, quæ supponitur non adesse, sed tamquam de malo a nobis commisso contra ordinem rerum, quem conseruare iubemur, turbare vitamur æterna Dei lege, vt ait Augustinus in definitione legis æternæ 22. contra Faultum cap. 27.

Ergo gaudium liberum de illo non solum malum, sed, & culpabile est; malum, quia approbatio actus mali; vt enim Tullius in-

quit Philippica secunda : *Quid interest inter suasorem facti* (authorem dicamus nos), & *probatore?* quātum, scilicet, ad contrahendam culpā. Culpabile verò, quia non adest defectus libertatis, qui excuset a culpa. Igitur omnino lethale est gaudium filij de parricidio a se in ebrietate commissio; quia est gaudium liberum de peccato, eoq; a se commissio. Propositio autem in eo errat, quia putat, ubi non est culpa, neq; adesse peccatum, quod tamen euidētissimè falsum est, & de eo pluribus egimus locis supra citatis.

3. Ostenditur Secundò Quia licet non adfit culpa in opere malo ab ebrio commissio, si illud consideretur secundum se ipsum, adest tamen in ipsa inebriatione, si liberè quæsit, aut permissa sit. Hinc Lot, licet non fuerit culpabilis in incestu secundum se considerato, quem ebrius cōmisit, imputatur tamen ei ad culpam in ipsa ebrietate: effectus enim malus consequens, etiam necessariò causam culpabilem imputatur ad culpam in ipsa causa, quia in illa voluntarius est. Hinc Augustinus 22. contra Faustum cap. 44. dicit, culpandum esse Lot de incestu quantum meretur illa ebrietas, ex qua illum commisit; ergo parricidium commissum ab ebrio filio est illi culpabile in ipsa culpa ebrietatis; ergo culpabile est gaudium de illo.

3. Peccatū est affectu præponere bona nostra externa vitæ parentis, immo cuiusq; proximi, vt in præcedentibus ostensum est. At gaudium de parricidio in ebrietate commissio propter diuitias ex hæreditate consequutas supponit, immo descendit de potiori affectu erga diuitias, quàm erga vitam parentis; ergo illud gaudium peruersum est, immo impium, & crudele, cum filius pro vita patris, a quo suam recepit, teneatur omnium bonorum pati iacturam, immo & libertatis. & incolumitatis.

DISPUTATIO XIII.

Contra Propositionem XVI.

Fides non censetur cadere sub præcepto speciali, & secundum se.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ABETVR apud Tamburinum lib. 2. Decalogi cap. 1. §. 1. nu. 9. asserentem, numquam obligari per se, & directè ex vi præcepti fidei fideles ad credenda mysteria fidei, nec explicitè, nec implicitè. Simile de charitate protulit Sancius in Selectis disp. 1. nu. 21., scilicet, præceptum eius virtutis non esse speciale, sed ei satisfieri

per obedientiam erga alia præcepta.

Ipsam damnauerat Alexander Septimus prima Propositione prioris sui Decreti: *Homo nullo umquam vita sua tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum Diuinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Sed distinguendi sunt sensus, quos potest reddere. Vel ergo significat, non reperiri in diuinis litteris verba, quibus specialiter, & determinatè præcipiatur Fides; & hoc apertissimè falsum est: tam enim frequenter, clarè, & determinatè præcipitur Fides in illis, vt Lutherus, quem omnes posteriores hæretici sequuti sunt, credideris, nullum aliud ibi extare præceptum, sed vbique solam præcipi Fidem. Ad quod cernendum sufficit legere paginas noui testamenti.

Vel significat, non præcipi Fidem solam, siue solitariè, sed vt coniungendam Spei, Charitati, & operibus. Et tunc non rectè dicitur, Fidem non cadere sub præcepto speciali; potest enim adesse præceptum speciale exprimens, seu continens plura, Fidem, & opera; non enim, quia non præcipitur sola, vel potius, quia præcipitur,

X 2

vt non

ut non sit sola, non ipsa præcipitur in specie; sicut, quia præcepto ieiunii continetur, & abstinencia a carnibus, & vnica comestio, non rectè diceretur, alterum ex his non cadere sub præcepto speciali ieiunii. Præterea. Tunc, neque spes, charitas, & opera dicerentur cadere sub præcepto speciali eadem ratione, qua id dicitur de Fide, quia, nimirum, non sola præcipiuntur, sed cum Fide. Insuper ex illo sensu Propositionis non sequitur, quòd fidelis numquam obligetur per se, & directè ad credendum, nec implicite, nec explicitè; neque enim, quia præcipitur non solum Fides, sed & Spes, Charitas, & opera, ideo ille non tenetur elicere actum Fidei: immo e contra. Vel significat, Fidem non præcipi propter ipsam, sed propter Spem, & Charitatem, & opera, quia, scilicet, hæc non possunt haberi sine Fide; et hoc sensu Propositionem esse falsam, probatur.

2. Primò. Quia aliter non adesset præceptum, ut Christiani simus. Christianus enim statuitur ex Fide in Christum, etiam deficiente charitate, & operibus ex Tridentino sess. 6. can. 28.; ergo Fides præcipitur etiam propter ipsam, non tantum propter charitatem, & opera. Hinc adest speciale peccatum in præcisa resistentia ad Fidem; de quo specialiter Iudæos arguit Christus Ioann. 15.: *Si non venissem, & locutus non fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quod de peccato infidelitatis intelligit Augustinus tract. 29. in Ioannem. Et rursus Ioannis 8.: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi. Vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.* Et cap. 3. 18. *Qui non credit iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei.* Adest etiam obligatio ex vi præcepti Fidei eam fatendi coram Tyranno: hanc enim obligationem ex vi illius præcepti nasci communiter docent Theologi, & deduci potest ex illo Apostoli 2. Corinth. 4.: *Habentes eundem spiritum Fidei, credimus, propter quod, & loquimur;* & satis rationabile est, ut id obliget ad fatendam Fidem, quod obligat ad habendam.

Secundò. Bonitas Fidei non est sola utilitas, siue conducentia ad Spem, Charitatem, & opera, sicut tota bonitas medicinæ est utilitas ad sanitatem; sed in se ipsa habet propriam, eamque magnam bonitatem; ergo irrationabiliter dicitur, quòd nullo modo præcipiatur propter ipsam, sed tantum propter illa. Consequentia probatur. Ideo enim propter solam sanitatem percipitur medicina, quia nullam aliam habet bonitatem, nisi utilitatis ad eam. Si insuper Fides per se ipsam bona est, quare solum propter alia præcipitur? Antecedens probatur.

3. Primò. Quia per Fidem renouatur in intellectu imago Deitatis

tis lesa per peccatum, sicut per Charitatem in voluntate: vnde Apostolus Coloss. 3. : *Inuentes nouum hominem, eum, qui renouatur in agnitionem (vtique per Fidem) secundum imaginem eius, qui creauit illum*. Tota enim imago renouanda est, non solum in vna potentia; ergo sicut necessaria est Charitas propter renouandam voluntatem, ita et Fides propter intellectum. Tanta autem aliquibus vita est bonitas Fidei, vt putarint, posse hominem saluari, per Fidem absque operibus, contra quos Augustinus librum edidit de Fide, & Operibus tom. 4., quorum errorem resuscitarunt moderni hæretici.

Secundò. Quia magnum est bonum intellectus, per Fidem cognoscere altissima mytheria Deitatis, quæ Angeli lumine natura nequeunt intueri; vnde per eam homines superant cognitione Angelos. Quod adumbratum est in Iacob claudo superante Angelum in lucta, & nomen accipiente: *Videntis Deum*, Genes. 32. Fides enim claudicatio est, quatenus credens non innititur lumini rationis tamquam pedi, supra quod fundatur discursus humanus; & per eam superat cognitionem Angelicam, & vocatur: *Videns Deum*. Atque hoc bonum valde extollunt Patres.

Tertiò. Opera non sunt bona sine Fide, vel saltem sine ea, non sunt meritoria vite æternæ; ergo præcipitur Fides propter ipsam, id est, suam bonitatem, licet debeat coniungi operibus, Patet hæc Consequentia. Si enim præcipitur bonitas, vel meritum operum, & hæc non habentur sine Fide, consequenter præcipitur Fides propter suam bonitatem. Antecedens quo ad primam partem, nempe, quod opera non sint bona sine Fide probatur primò ex Augustino 4. contra Iulianum cap. 3., vbi sic ait: *Nemo computet bona opera sua ante Fidem: vbi Fides non erat, bonum opus non erat; bonum enim opus intentio facit, intentionem Fides dirigit*.

Probatur secundò ex eodem Præfatione in Psalm 31. non longè ab initio, vbi retundit gentilium superbiam putantium, se bona opera facere sine Fide Christi, atque adeo se ea non indigere: *Benè viuere, inquit, opus est. Quid mihi præcepturus est Christus, vt benè viuam. Iam benè viuo, quid mihi necessarius est Christus?* Et respondet, quod Abraham ex Fide iustificatus est; & quod, licet sola Fides non sufficiat, immo requirantur opera ad salutem, tamen ad bonitatem operis requiritur Fides; vnde de ipso magnò opere Abraham, quo ex obedientia suum filium immolare paratus fuit, sic loquitur: *Magnum opus, sed ex Fide. Lando superedificationem*

nem operis, sed video Fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, sed in Fide agnosco radicem. Si enim hoc præter Fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecumque illud opus esset. Poterat addere, quòd multum illi obesset: sine enim Fide recta, vel in extremum crudelis fuisset, vel non Deo, sed Dæmoni immolasset, quod miserimum, ac luctuosissimum est. Sic gentes Chanaan immolabant filios suos, & filias suas Dæmoniis, Psalmo 105. Carthaginenses Saturno, & Populi Sepharuaim Diis Adramelech, & Anamelech, 4. Regum cap. 17., alique gentiles idola colentes; a quorum facto non aliter distat opus Abrahæ, nisi quia hoc fuit ex Fide recta, illa autem ex falsa: tanti momenti est Fides ad rectitudinem operum. Quare, qui negant ad hanc requiri rectitudinem Fidei, necesse est, ut æquiparent opus Abrahæ operibus illarum gentium, & simul vtraq; vel laudent, vel improbent; & probent etiam impietatem gentium asserentium, se non indigere Fide, ut rectè viuant.

4. Sed quia communius Recentiores negant, ad rectitudinem operum requiri Fidem, ne controuersia hoc loco aliena distineamur a proposito, sufficit Nobis, non posse fieri opera meritoria vitæ eternæ absque Fide, id quod omnes fatentur: Cum enim in præcepto sit facere opera meritoria vitæ eternæ, sequitur in præcepto esse Fidem, sine qua ea non sunt meritoria, & esse in præcepto propter suam bonitatem, qua ipsa opera redduntur meritoria.

Probatur tertio falsitas Propositionis. Quia ipsa cognitio subditi de Domino suo pertinet ad Domini cultum, & honorem; etiam si nihil operis ex obedientia ipsius fiat; sicut in eiusdem iniuriam est non cognoscere ipsum pro Domino: immo hoc est primum præceptum obligans subditum, ut, scilicet, cognoscat Dominum suum. Hinc ipse Deus promulgans legem in Sina primo omnium dixit: *Ego sum Dominus Deus tuus*, Exodi 20. 1., quod præceptum eiusdem rationis est cum sequente: *Non habebis Deos alienos coram me*, ut ait Diuus Thomas 12. qu. 100. art. 4., ergo datur præceptum speciale Fidei cadens supra ipsam Fidem secundum se. Cum ergo Tamburinus eam necessitatem Fidei adducit, quia, scilicet, *nisi per Fidem in Deum credas, ipsum colere nequaquam potes* lib. 2. Decalogi in Prohæmio, poterat aduertere, ipsam etiam Fidem esse cultum Dei, atque adeo necessariam esse Fidem non tantum propter opera, sed etiam propter se ipsam. Hinc Augustinus de Agone Christiano cap. 12. *Fides est prima, quæ subiugat animam Deo, deinde præcepta viuendi*. Qui etiam in Enchiridio cap. 3. ait, quòd Deus colitur Fide, Spe, & Charitate. Fortius autem: Fides Diuina est

est cultus, & obsequiū Dei, quā cognitio subditi de Domino homine; quia hæc causatur ex euidētia, illa autem ex pio credulitatis affectu, quod indubiē obsequium est Dei, proinde meritoria dicitur ab Augustino Epistola 105., & de Prædestinatione Sanctorum cap. 2., & a Diuō Thoma. 22. q. 2. art. 9., & patet ex sententia pluries a Chrillo replicata: *Fides tua te saluum fecit*, & ex Secreta in Missa defunctorum: *Vt quibus Fidei Christianę meritum contulisti, dones, & præmium.*

5. Probatur quartò. Quia Fides secundū se est necessaria necessitate mediū ad salutem; sine Fide enim impossibile est placere Deo, Hebræor. 11., sed quidquid est de necessitate mediū est etiam de necessitate præcepti, licet non e conuerso; ergo datur præceptum speciale de Fide secundū se.

Probatur quintò. Quia Fides de se est fundamentū bonorū operum, vt loquitur Apostolus 1. Corinth. 3.: *Vt sapiens architectus fundamentum posui. Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides, &c.* Ergo perinde est, non dari præceptum speciale de Fide, ac non dari præcepta, vel regulas speciales de fundamento edificiū, quod planē absurdum est, & contra Artem. Immo Fides est plus, quā fundamentum, quia non tantum sustentat, sed etiam influit in opera, sicut radix in folia, & fructus: iuxta illud: *Iustus ex Fide viuit*, sicut, nimirum frutex ex radice. Ergo datur speciale præceptum de Fide colenda, sicut in Agricultura de cultu radicis secundū se.

Probatur sextò ex D. Thom. 22. qu. 2. art. 3. cor. Quia homo non potest consequi beatitudinem, quę est supernaturalis cognitio Dei, nisi per modum addiscentis a Deo, iuxta illud Ioannis 6.: *Omnes qui audiuit, & didicit a Patre, venit ad me.* Vbi Ioannes affert etiam illud Isaïę 54. 13. *Erunt omnes docibiles Dei*; quod in vulgata editione legitur: *Vniuersos filios tuos doctos a Domino.* Sed addiscens debet credere, vt ad perfectam scientiam perueniat, vnde & Philosophus dixit: *Oportet addiscentem credere*; ergo homo, vt ad visionem Dei perueniat, debet tamquam discipulus credere Deo docti; ergo præceptum de Fide est speciale cadens supra ipsam Fidē secundū se. Quę ratio continetur breuiter in sententia 287. Augustini: *Incedas humana ignorantia per Fidem, vt mereatur Fides videre, quod credit.*

Argumenta in contrarium ex dictis soluta sunt.

DISPUTATIO XIV.

Contra Proposit. XVII.

Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

Arum distat a prima Propositione damnata, in priori Decreto Alexandri Septimi, quæ asserit, numquam hominem teneri ad ad elicendum actum Fidei, ex vi præcepti Fidei. Et certe nulla, quantum video, congrua ratio afferri potest, cur semel tantum elicendus sit actus Fidei potius, quam numquam, si non est pluries

eliciendus.

Ostenditur autem falsitas eius. Primò. Quia, ut dicitur Habacuc 2.: *Iustus ex Fide vivit*, ita, scilicet, Fides alimentum est vite spiritualis, sicut cibus vite corporalis. Hinc David Psalm. 101.: *Percussus sum, ut fenum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum*. Supra quæ Augustinus: *Panis animæ quid, nisi verbum Dei?* Quod verbum Fide capitur. Sed non sufficit semel tantum sumere cibum ad sustentationem vite corporalis; ergo neque semel tantum elicere actum Fidei ad sustentationem vite spiritualis. Ideo autem non sufficit ad vitam corporis semel tantum sumere cibum, quia substantia continuè deperditur per operationem caloris in ipsam, unde oportet eam continuè reparare; sed etiam vita spiritualis, cuius principium est amor Dei super omnia, deperditur ex vi amoris proprii, concupiscentiæ, & tentationum sæculi; immo plus languescit vita spiritualis propter conditionem creaturæ, & ex tentationibus, quam vita corporalis ex defectu humidi, vel caloris naturalis, & ex actione contrariorum; ergo oportet eam con-

fer-

seruare, ne extinguatur, & si extinctus fuerit, reparare. Sed id fieri non potest, nisi per actus Fidei; ergo pluries oportet illos in vita repetere. Minor probatur. Nam actus charitatis, quibus maximè illa conseruatur, & similiter actus Religionis, & Penitentiae non possunt exerceri sine actibus Fidei. Immo ipsa Fides secundum se requiritur ad reformandam imaginem Dei in homine lesam per peccatum, ut cap. antecedenti dictum est.

2. Secundò. Nullus potest rectè incedere ad finem, seu terminum viæ, nisi notitiam habeat non solum eius, sed etiam mediorum, scilicet, semitarum conducentium ad ipsum; quorum si obliuiscatur, non potest amplius progredi; sed in hac vita tenemur incedere ad vltimum nostrum finem, qui est Deus, per obseruantiam præceptorum, tamquam per rectam semitam: ergo tenemur eius habere notitiam; sed hæc notitia habetur per Fidem, cuius vnicus actus nõ durat per totam vitam, seu per totum progressum viæ, ita ut possit nos per totam eam ducere; ergo sæpe repetendi sunt actus Fidei pro recto nostro incessu, & consequutione vltimi finis.

Confirmatur. Quia non sufficit semel habere notitiam sui ipsius ad dirigendas qualescumque suas actiones, & ad quamcumque finem: immo quoties agimus, oportet, ut nos ipsos recogitemus; sed, ut nostras actiones dirigamus ad vitam æternam oportet, ut cognoscamus nos, ut ordinatos ad Deum, ad quem tendimus, quod non fit, nisi per Fidem; ergo sæpissimè repetendi sunt Nobis actus Fidei: aliter vitam traducemus more Atheistarum, non cognoscentes Deum, neque ad ipsum nos ordinantes, nostrasque actiones.

3. Fortè dicetur, hoc Argumento probari, repetendos actus fidei propter opera facienda, Propositionem autem intendere, quòd semel in vita sufficiat elicere actum Fidei, quantum est ex obligatione, quæ inducitur ex ipso præcepto Fidei.

Sed contra. Primò. Quia, ut in antecedenti Disputatione dictum est. Præcipiuntur opera, ut procedentia ex Fide: quia aliter, vel non sunt bona, vel saltem non sunt meritoria; ergo præcepta de operibus includunt, vel trahunt secum præceptum de Fide, tamquam dante, vel bonitatem, vel meritum eis; ergo non sufficit semel actum Fidei elicere; sicut non sufficit semel tantum operari.

Tertiò. Quia quoties ab Ecclesia solemniter celebrantur mysteria Fidei, tenemur colere illa, atque adeo credere, nam sine Fide illa coli non possunt. Ergo non sufficit semel, &c. Antecedens patet ex præcepto de obseruantia Festorum, aliter sufficeret adire

Y

tem-

templa; & interesse Sacris simulatè, & fidè, scilicet, absque interna Fide, & in externam tantum apparentiam, quod nullus, vt arbitror, Chhristianus, aut pius admittet. Tunc enim de Chhristianis, sicut de Hebreis diceretur: *Populus bic labijs me honorat, cor autem eorum longè est a me*. Et: *Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua*, (opere externo) *mentiti sunt ei*. Præciso etiam præcepto Ecclesiæ adest præceptum Diuinum de impèdendo aliquo tempore contemplationi eius, in recogitationem, & gratiarum actionem ad beneficia recepta; aliter nullo pacto coletur Deus, saltem internè, qui tamen Dominus externorum, & internorum, animæ, & corporis est: quod præceptum insinuatum fuit in mandato requiei Sabbati, cui successit dies Dominicus. Hoc autem obseruari non potest, nisi elicendo actum Fidei. Hinc communiter dicitur, quod determinatio temporis, quo debemus vacare Deo, ex præcepto est Ecclesiæ præscribentis dies Festos (quod fuit ex præcepto positiuo Diuino in Lege veteri sanctificante diem Sabbati) vacatio autem ipsa absolute, scilicet, eleuatio mentis ad contemplationem Dei, & beneficiorum eius, pro aliquo tempore ex præcepto Diuino est naturali. Si ergo ad id homines obligat beneficium creationis, & conseruationis, vel beneficia alia temporalia, potiori iure beneficium redemptionis, & donorum supernaturalium, quod sine dubio maius est, obligabit fideles ad aliquoties recogitandum de illis in honorem, & cultum Dei, quod sine Fide fieri non potest.

3. Quartò. Oportet plusquam semel in vita orare, maximè vrgentibus tentationibus, vt dentur nobis vires ad implenda præcepta. Vnde Chhristus Dominus: *Orate, ne intretis in tentationem*: oratio autem sine Fide fieri non potest; immo, vt sit efficaciter impetratoria, requiritur Fides, eaque certa de effectu impetrando. *Postulet enim ait Iacobus cap. 1. suæ Epistolæ, in Fide nihil hasitans. Qui enim hasitat, non existimet, quòd accipiat aliquid a Domino*. Absolute autem: *Si Fides deficit, oratio perit: Quis enim orat, qui non credit?* ait Augustinus ser. 26. de Verbis Domini, & Apostolus Rom. 10.: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Immo, vt idem Augustinus ait de Gratia, & Lib. arb. c. 16.: *Fides orando impetrat, quòd lex impetrat*. Quare ipsum meritum, siue impetratio orationis est a Fide; ergo oportet pluries elicere actum Fidei; & dicere, quòd sufficiat semel, perinde est, ac dicere, quòd sufficiat semel tantum orare, cum tamen Apostolus dicat: *Sine intermissione orate*.

C A P V T II.

I. **H**ic occurrit Quæstio.

Quoties, & quando repetendus sit Fidei actus.

Ledesma respondet, eliciendum esse semel singulis annis, sicuti semel est communicandum, & confitendum. Quod multi non admittunt, arguentes, quod præceptum de actu Fidei est divinum; confessionis autem, & communionis est Ecclesiasticum; & quod illa obligatio non esset propter Fidem secundum se, sed propter confessionem, & communionem.

Scotus in 3. dist. 27. qu. 3. opinatur, eliciendum esse singulis festis; quod quidem apparet verum ex tertia ratione a Nobis supra adducta; sed non tunc tantum adest illa obligatio.

2. Dicendum igitur Primò. Teneri fidelem ad eliciendum actum Fidei, cum pervenit ad usum rationis; quia tunc tenetur se convertere ad Deum, quod primò fit per Fidem.

Secundò. Tenetur, cum interrogatur de Fide a Tyranno; confessio enim externa debet procedere de Fide interna, aliter esset simulata, & ficta; ita etiam, cum pulsatur tentationibus contra Fidem: etenim contra tentationem ad quodlibet peccatum remedium est elicere actus virtutis oppositæ.

Tertiò. Cum periculum adest, ne obliuiscatur mysteriorum Fidei: licet enim habitus infusus Fidei non egeat repetitione actuum pro sui conseruatione, quia nec per actus generatus est, unde non destruitur, nisi per actus contrarios, tamen evanescent species obiectionum Fidei, nisi per actus recolantur, & actuentur; induciturque obliuio eorum; qua inducta non possunt exerceri actus Fidei: debet autem fidelis posse illos exercere; aliter quomodo erit fidelis, siquidem non tantum non credit, sed nec potest credere? Ergo tenetur ad cauendam eorum obliuionem; ergo ad eliciendos aliquando actus Fidei, ne eorum obliuiscatur. Quod ei certè contingeret, si semel tantum in vita actum Fidei eliceret. Et omnes hæ obligationes nascuntur ex præciso præcepto Fidei.

3. Quartò. Cum exercendi sunt actu Religionis: ut colere festa Dei, & Sanctorum, ac interesse sacris: etenim, & ipsa Fides maxime spectat ad cultum Dei, qui est Religio, iuxta illud Augustini in Enchir. c. 3.: *Deus colitur Fide, Spe, & Charitate, &c.* actus autem tum

interni, tum externi Religionis non possunt exerceri sine Fide, nisi simulatè, & in externam tantum speciem, quod non de Religione, sed de hypocrisis descenderet. Cum ergo celebratur aliquod mysterium Christi Domini eliciendus est actus Fidei erga veritatem illius, & insuper credendum, quod ille cultus gratus sit Deo, & nobis proficiuus. Immo ipsa Fides imperat actus Religionis, ut ait Dñs Thomas 2. 2. quest. 18. art. 5. ad. 1. Sic etiam, cum est orandum, & cum iure Diuino pro aliquo tempore vacandum est Deo.

Quintò. Quoties periculum adest excidendi a gratia: eam enim, sicut acquirere, ita & conseruare tenemur; non potest autem conseruari nisi per actus Fidei, & Charitatis, quæ Charitas non potest exerceri sine Fide: ideo in quolibet periculo peccati debemus Fidei actus elicere. De qua re amplius dictum est Propositione 5.

Ex quibus omnibus patet, quàm malè Propositio dicat, actum Fidei semel tantum in vita eliciendum, quasi semel tantum quis debeat recolere, se esse fidelem, aut Christianam vitam profiteri.

DISPUTATIO XV.

Contra Proposit. XVIII.

Si a potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & Fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se non damno.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

STENDITVR ex illo Christi Domini Matth. 10 32. *Qui negauerit me coram hominibus, negabo, & Ego eum coram Patre meo.* Quamuis enim hic non fiat mentio tacentis, tamen quòd & hic ad eandem sententiam pertineat, colligitur ex verbis, quibus Lucas c. 9. 26. eam refert: *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua.* Qui autem a publica potestate de Fide interrogatus, tacet, vel tacet ex erubescèntia, qua verecundatur profiteri Fidem, velex timore, quo renuit pati pro ea; sed erubescèntem erubescet Christus; ergo erubescet tacentem, si ex verecundia tacet; at absurdum planè est, ut Christus non confiteatur tacentem præ verecundia, & confiteatur tacentem præ timore, cum vtraque taciturnitas sit contra honorem Fidei, & Dei, & maiorem iniuriam irrogat Fidei, tacens præ simplici verecundia, quàm tacens præ timore, quia leuius est motiuum ad tacendum verecundia, quàm timor, atque adeo tacens præ verecundia minorem ostendit æstimationem de Fide; ergo Christus negat quemcumque tacentem, & certè, si Christus confitetur confitentem, utique non con-

confitetur non confitentem, qualis est tacens.

Quem autem Christus non confitetur procul dubio damnatur; nam per confessionem Christi coram Patre non aliud hoc loco intelligendum est, quam, vel attestatio Fidei, & meritorum eius, qui iudicandus est; vel promulgatio illius sententia: *Venite benedicti Patris mei*; cuiusque autem merita non testatur Christus, & super quicumque non profertur hæc sententia, cadit illa: *Ite maledicti*. Ergo quicumque non confitetur, damnatur, atque adeo, etiam qui tacet, non solum, qui negat; ergo peccatum est non confiteri, &c.

2. Secundò. Illa taciturnitas tunc resultat in iniuriam Fidei, & Dei, & in scandalum proximi: indicat enim, quòd tacens, vel non habeat Fidem (atque adeo, tunc tacere virtualiter, siue æquivalenter est negare), vel, quòd sit illa falsa, & contemptibilis, utpote de cuius confessione erubescatur. Hoc autem iniuriosum est Fidei, & Deo, & in scandalum proximi. Atque hæc ratio deducitur ex D. Tho. 2.2. qu. 3. ar. 2., & ex Lyrano in Postilla super cap 10. Matthæi.

Tertiò. Ait Apostolus Rom. 10.: *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, salvus eris. Corde enim creditur ad Iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*; ergo oportet non tantum corde credere, sed etiam ore confiteri; & certè tunc maximè, quando quis de sua Fide a publica potestate interrogatur; ergo tunc tacere peccaminosum est.

Ad pleniorẽ dictorum illigentia confert illam etiam Questionem hic discutere.

C A P V T II.

An possit aliquando esse licita simulatio falsæ Fidei, siue Religionis, utpotè Iudaismi, aut Mahometismi

1. **A**ffirmit Adrianus in 4. quest. 5. de Baptismo ad 8. Sed est omnino negandum cum cæteris omnibus. Primò. Quia simulatio semper peccatum est contra virtutem veritatis, etiam simulatio sanctitatis, qualis est hypocrisis, siue simulatio fiat verbo, siue opere; immo operis simulatorum eo gravius peccatum est, quòd est permanentius, magisque decipiens, quàm simulatio per verba.

Secundò. Quia tunc peccatur contra virtutem Fidei, ex qua-
tene-

tenemur non profiteri falsam Fidem exterius, etiam si veram teneamur interius; nam Petrus infidelitatis damnatur, licet ore tantum, non corde negauerit Christum; & Eleazarus neque simulationem, admisit comestitionis carniū, ne abieciſſe videretur Iudaicam Fidem: *Non enim, inquit, etati nostræ dignum est fingere*, 2. Machab. 6. 24. Qui verè etiam dixisset: *Fidei nostræ dignum non est fingere*.

In oppositum adduci potest doctrina Hieronymi Epistola 89. apud ipsum, apud Augustinum aut 11., licuisse putantis Apostolis simulare Religionem Iudaicam post passionem Domini (post quod tempus illa Religio ab ipso illicita putabatur) ad lucrandos Iudæos, & grauitè reprehendentis Augustinum, quod eam etiam post illud tempus licitam putaret, Apostolosque illam verè professos ad finem trahendi Iudæos ad Christianismum, non simulantis aliu, sed compatiens affectu, vt ipse loquitur Augustinus. Si enim trahendi gratia Iudæos ad Fidem, licuit tunc simulare Iudaismum, licebit eadem de causa etiam nunc illud simulare, vel Mahometismum, aut aliam quamlibet sectam.

Respondetur, Doctrinam illam Hieronymi communiter reiecta a Theologis cum Diuo Thoma 12. qu. 103. art. 4. ad 1., & introque eius dicto. 1. tum quoad licentiam simulationis, tum etiam quantum ad peccatum in professione Iudaismi statim post Domini passionem, de quibus potest videri ipse Augustinus Epistola 8. & 17. ad Hieronymum: ex cuius argumentis illud tantum refero. Quod, si Apostolis licuisset simulare Religionem, quam non licebat verè profiteri, pariter licuisset simulare idololatriam ad trahendas gentes ad Fidem.

Nec sufficit illam disparitatem afferre, quod idololatria semper, & ex natura sua fuerit mala, Religio autem Iudaica fuerit pro suo tempore bona. Nam nullum malum faciendum est, non tantum illud, quod semper, & ex natura sua malum est.

Liceret etiam simulare hæresim ad hæreticos conuertendos, quod quidem Priscillianistæ putabant; sed contra eos agit Augustinus lib. contra Mendacium a cap. 4.

Fortè diceretur; Non potuit Apostolis licere vera obseruantia Religionis Iudaicæ post Domini mortem; ergo, ne dicantur illicita perperasse, fatendum est, eam tantummodò simulasse. Antecedens probatur. Quia per ceremonias legis Mosaicæ significabantur vt futura incarnatio, passio, & Resurrectio Christi; ergo non nisi mendaciter, postquam hæc acciderant, significari poterant vt futura; sed omne mendacium est illicitum; ergo, &c.

Re.

Respondetur, Argumentum destruere se ipsum: si enim omne mendacium est illicitum, non poterat licere mendax simulatio Religionis Iudaicæ.

Dicitur ergo, quòd etiam modò Ecclesia in Diuinis Officiis legit Prophetias de Christo venturo, & passuro: immo tempore Aduentus in Officio feriali diurno, atq; nocturno expectatur Christus, & rogatur, vt citò veniat ad liberandos homines; eidemque dicitur in versiculo Primæ: *Qui veniurus es in mundum*. In verbis etiam consecrationis dicitur de Sanguine Christi: *Qui effundetur*, cum iam effusus sit. Non tamen mendax est Ecclesia, aut credit Christum, nondum venisse, quia refert hæc ad tempus, pro quo verum erat, Christum nondum venisse, & pro quo illæ prolata sunt; recolens, scilicet, tempus expectationis Christi, & concordans, & probans facta noui testamēti cū prophetiis antiqui. Hoc eodem modo poterant ab Apostolis exerceri sacrificia, & cæræmonia legis Moisaicæ; quæ tamen poterant assumi simpliciter ad colendum Deum, non ad significandum. Modò autem non est licitum ea exercere, quia iam sepulta est Synagoga; sepulturam autem violare impium est. Apostoli tunc Synagogam ad sepulturam cum honore deducebant. Vide Augustinum vbi supra.

3. Secundò. Obiici potest factum Iehu simulantis se cultorem Baal, vt eius Prophetas conuocatos occideret: in quo non videtur peccasse: tum quia in hac re adstitit ei Ionadab vir sanctissimus; tum quia postea ei dixit Dominus: *Quia studiosè egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel*. 4. Regum 10. 30.

Respondetur, his verbis Domini non approbari, nisi deletionem, domus Achab, & Baal, & Prophetarum eius; a quibus diuersa est illa simulatio; quam fortè nec Ionadab probauit, sed Iehu ab illo proposito remouere non potuit. Ipsa quoque cædes domus Achab, Baal, & Prophetarum probatur, quantum est ex obiecto; nam ex fine reprobanda est, quia facta ex cupiditate regnandi, vt ait Augustinus contra Mendacium cap. 2., & propterea Deus minatur, vlciscendum sanguinem Iezrahel super domum Iehu Osee 1.

Tertiò. Obiici potest factum Matris Machabæorum Martyrum; quæ hortanti Regi, vt in salutem fieret filio suo, respondit, se ei suasuram; cui tamen non suasit obedientiam Regi, sed le-

gi 2. Machabeorum 6. 26. ; ergo videtur simulatè respondisse Regi.

Respondetur , eam non aliud responso suo promississe Regi , nisi suarum se filio suo , quæ ei essent ad salutem ; id enim a Rege petitum erat ; vera autem salus filii non erat ex obedientia Regis , sed

legis ; ergo non simulauit , dum promittens se , suasuram filio ,

quæ eierant ad salutem , eidem obedientiam non Regi , sed

legi persuadere intendit ; ergo , licet Rex in sua cre-

dulitate fuerit deceptus , qua , scilicet , pu-

tabat salutem illius iuuenis consiste-

re in obedientia ad sui præce-

ptum , mulier tamen

nulla eum simu-

latione de-

cepit .

DISPUTATIO XVI.

Contra Propositionem XIX.

*Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei
in se ipso sit magis firmus, quàm merea-
tur pondus rationum ad assen-
sum impellentium.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I NTELLECTVS quidem non potest vlli Proposi-
tioni assentiri, nisi ob aliquod motiuum, sal-
tem auctoritatem, siue veracitatem putatam,
testantis, quod ex professo probat Ioannes Pi-
cus Disputatione de Libertate credendi in Apo-
logia, & docet Philosophus 2. de anima tex. 183
ponderatque Fagnanus de Opinione probabili
nu. 140. , quidquid in oppositum dixerint Scotus in 3. dist. 25. qu. 2.
§. *Ideo dico*, & Caietanus tom. 2. Opuscul. qu. 65. art. 4 §. *In eodem*:
Imaginatiuæ enim est sibi formare, & versare objecta, quæ lubet; in-
tellectus verò non potest assentiri, nisi ob aliquod motiuum, siue
rationem. Tamen, quòd voluntas non possit efficere, ut assensus
intellectus sit magis firmus, quàm mereatur motiuum ad assensum
inducens, falsum est. Quod probatur primò experientia: facile
enim credimus amicis, non sic cæteris; difficilè verò inimicis; quia
ad primum nos ducit voluntas, ad secundum non ducit, a tertio ve-
rò abducit. Magistris ex eodem voluntatis affectu etiam aliquando
firmiter, & tenaciter credimus, vnde est illud Augustini de Dua-
bus anim. cap. 9. *Ex quo amore* (in Manicheos) *sebat, ut quidquid di-*
cere, miris quibusdam modis, non quia sciebam, sed quia optabam ve-
rum esse, pro vero approbarem. Sic Lutherani, Calvinistæ, Zuingliani
credunt pseudo magistris suis: sic sectarii Scholarum suis Doctori-
bus.

Disp. XVI. Contra Proposit. XIX. 179

bus. Cuius rei, non alia ratio est, nisi affectus voluntatis trahentis iudicium rationis. Hinc etiam, *qualis unusquisque est, talis ei finis*, scilicet bonum, *videtur*, vt ait Philosophus; ideoque inclinatis ad gulam, libidinem, iram & cætera, videntur bona crapula, venus vindicta, & cætera. Propterea idem Philosophus 7. Ethic. cap. 2 3. & 4. docet, incontinentem peccare, vt ignorantem; immo 3. Ethic. cap. 3. id profert de omni peccante, quia omni peccanti ex praua dispositione affectus videntur bona, quæ mala sunt, sicut lingua infecta cholera omnia sentit amara. Propter quod sanum consilium, est in passione constitutis, ne aliquid operentur, vel iudicent, quia tunc erraret ex passione iudicium. Hinc tandem melancholici facile credunt, timentque mala, & horribilia, sanguinei verò credunt, sperantque læta, & iucunda.

2. Si ergo tanta vis est voluntatis, siue affectus ad trahendum iudicium rationis, vt iudicentur bona, quæ mala sunt, quantò magis, vt firmitus assætiamur Propositioni, quā valeat vis motiua ad assensum inducens? Inde est, quòd Philosophus etiam dixit, quosdam suis opinionationibus, quasi euentiis, siue demonstrationibus adherere, ex affectu, scilicet, voluntatis erga se, & sua.

Probatur secundo. Quia aliter non esset certus, et firmus ex parte intelligentis assensus Fidei nostræ; siquidem motiua ad illum inducentia non sunt euentia; ergo inconstans, & infirmus esset ille assensus, nisi accederet pius affectus voluntatis determinantis intellectum. Et propter hanc rationem credendum est, a Sede

Apostolica damnatam esse

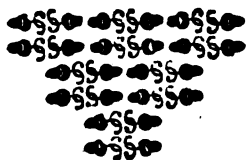
Propositionem. Pro

qua nihil alicuius

momenti

video aff-

ferri.

DISPUTATIO XVII.

Contra Proposit. XX.

*Hinc potest quis prudenter repudiare assensum,
quem habebat, supernaturalem.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

ST, vt patet, correlarium Præcedentis: ex illa enim sequitur, quòd assensus Fidei ex parte intellectus non sit certus, quia motiuum eius non est euident, immo obscurum, vt ibi dicebatur: si autem ille assensus est incertus, sequitur, quòd possit prudēter repudiari: nō enim ad prudentiam pertinet, vt tenere assensus incertos: & hoc dicitur in præsentī Propositione.

Sed meritò damnatur. Primò. Quia assensus ille maxima perfectio est intellectus; talisque, vt superet facultatem, seu vires eius, vtpote supernaturalis; non est autem prudentiæ repudiare tantam perfectionem; ergo, etiam si assensus ille esset incertus, non repudiatur prudenter, sicut nec prudenter repudiatur, quia est obscurus; id quod ab omnibus conceditur.

Secundò. Quia, etiam si assensus ille incertus sit ex parte assentientis, est tamen certissimus ex parte sui, ita vt non possit esse falsus; magnum autem bonum est intellectus habere assensum ex natura sua certissimum; ergo non prudenter repudiatur.

Tertiò. Prudenter datur ille assensus; ergo non prudenter repudiatur. Consequentia patet. Antecedens probatur: quia nullus, vt arbitror, Christianus dicet, imprudenter dari assensum veritatibus Fidei, immo hoc pertinet ad ethnicismum. De Sergio Paulo Proconsule, qui ab Apostolo Paulo conuersus est ad Fidem, dicitur, quòd esset vir prudens, Actuum 13.

Quartò. Motiua, quibus veritas nostræ Fidei suaderi potest, talia

alia sunt; vt causen t certitudinem mortalem attendentibus ad illa, .s. concordia vtriusque testamenti, prædictiones Prophetarum, impletæ, sanctitas doctrinæ, legisque, conuersio totius orbis ad Fidem non armorum vi, aut eloquentiæ, sed simplici prædicatione verbi, miracula patrata, & plura alia, quæ adducit Augustinus contra Epistolam Fundamenti cap 4., & latius 13. contra Faustum per totum: quibus explicatis, subdit Augustinus cap. 16. libri citati contra Faustum: *Gentilis profectò moueretur ad Fidem.* Quid est autem, profectò moueretur, nisi certò moueretur? Et vnde hæc certitudo, nisi ex vi motiuorum impellentium ad assensum erga veritates prædicatas? Ergo motiua, quibus veritas nostræ Fidei suadetur, ex se ipsis, etiam nullo posito affectu voluntatis, causant certitudinem, moralem de eius veritate. Sed non est prudentis denegare assensum ei, quod apparet moraliter certum, immo hoc imprudentis, & proterui est; multò aut magis repudiare assensum semel habitum, etiam si talis assensus sit purè naturalis; ergo a fortiori non est prudentis repudiare assensum supernaturalem de iisdem veritatibus.

2. Sed fortasse Propositio de illis tantum veritatibus censet, repudiari posse assensum Fidei supernaturalem, de quibus potest haberi cognitio euident per naturalem discursum; vt de existentia, vnitatem, veracitate, aliisque perfectionibus diuinis, quæ naturæ lumine euidenter cognosci possunt; eo quia fortasse censet, præstantiorem esse cognitionem euidentem naturalem, quam obscuram per lumen Fidei, & ideo prudenter posse hanc præ illa repudiari.

Verum hoc irrationabiliter dicitur; si enim vtraque cognitio, vel assensus possunt stare simul, imprudenter altera repudiatur, quia vtraque perficit intellectum: maioris autem perfectionis est habere plura argumenta pro eadem veritate, quam vnum tantum, quamuis hoc sit demonstratiuum. Si autem illa non possunt stare simul, vt opinantur Thomistæ, iam non exercetur prudentia in repudiando, sed adest impossibilitas in essendo. Sed de hoc plura dicentur infra.

Secundò. Maior est perfectio supernaturalis, quam quæcumque naturalis, & adeo maior, vt non tantum gradu, sed & ordine illa, excedat hanc; sed cognitio, siue assensus per Fidē diuinam est supernaturalis, euidentia verò illa est naturalis; ergo imprudenter repudiatur illa cognitio pro hac euidentia, nèpè perfectius pro imperfectiori.

Tertiò. Certior est cognitio obscura per Fidē diuinam, quam cognitio euident per lumen naturale; ergo, &c.

Quartò. Assensus per Fidē est meritorius apud Deum, vt patet ex Augustino Epist. 105., & de Prædestinatione Sanctorum ca. 2. &

ex

ex D. Thom. 2.2. qu. 2. ar. 9. Nosque memorauimus Propositione 16.; assensus autem euidens per lumen naturæ non est meritorius apud Deum; sed non est prudentis repudiare hoc meritum; ergo, &c.

Quintò. Repudiare assensum Fidei pro assensu euidenti naturali videtur descendere de timore animi respuentis humilitatem, & obedientiam Fidei præ inflatione, & gloria scientiæ: at hoc imprudens est, quia peccaminosum. Certè Christianus magis debet gloriari de simplicitate, & humilitate Fidei, quàm de sapientia sæculi, quæ stultitia est apud Deum: ipsique sæculi sapientes, si quando accesserunt ad Fidem, suam sapientiam contempserunt. Ex quibus omnibus apparet, verum esse totū oppositum: nimirum prudenter repudiari actum scientiæ pro assensu Fidei, si ambo non sint compossibiles. Et audiendus est Apostolus 1. Corinth. 1.: *Scriptum est: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens? Vbi scriba? Vbi conquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Quoniam Græci sapientiam querunt; nos autem prædicamus Christum Crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.*

Sextò. Si propter habendam maiorem firmitatem ex euidencia prudenter repudiatur assensus Fidei, id erit verum, etiam si voluntas possit facere, vt assensus Fidei sit magis firmus, quàm mereatur vis rationum; nam etiam si possit dare maiorem ea firmitatem, non tamen tantam, quantam dat euidencia; nihil enim naturaliter potest esse ita firmiter notum, sicut euidens; ergo non rectè ex Propositione priori 19., tamquam ex Antecedenti, infertur hæc 20. tamquam Consequens.

3. Pisanus Thomista supra hanc Propositionem obseruat, ex eius damnatione argui posse contra sententiam Thomistarum, putantiū, Fidem, & scientiam non posse stare simul. Hoc enim posito, sequitur, Fidelem acquirentem scientiam de illis veritatibus Fidei, quæ naturaliter scire possumus, repudiare saltem in causa assensum Fidei erga illas, eò ipso, quo illam scientiam acquirere vult, cum qua non potest stare assensus Fidei; ergo imprudenter Fidei ille dabit operam scientiæ.

Næ sufficit, quòd retineat Fidem in habitu; quia adhuc repudiat assensum actualem Fidei. Neque, quòd non repudiet pro semper, sed tantum pro eo tempore, quo habet actum scientiæ, si actus tantum illi non possunt stare simul, possunt autem habitus; quia adhuc pro aliquo tempore repudiat actum Fidei; neque, quòd retineat actum Fidei in præparatione animi; quia adhuc repudiat actum super-

supernaturalem formaliter in se ipso. Hæc omnia Pisani.

Respondet tamen ipse, damnari hanc Propositionem tamquam deductam ex decimanona antecedenti, vt, scilicet, ideo prudentis sit repudiare assensum supernaturalem Fidei pro habenda euidenti cognitione, quia ille est minùs firmus, cum voluntas non possit facere, vt assensus Fidei sit magis firmus in seipso, quàm mereatur vis rationum ad ipsum mouentium. Iuxta autem Thomistas non repudiari ex hoc capite illum assensum; sed tantum, quia impossibilis est cum actu scientiæ; nec propriè repudiari; quia repudiatio denotat, vel auersionem animi, vel finem maioris boni acquirendi. Ipsi autem, nec habent animum auersum ab illo assensu Fidei, nec putant, actum scientiæ esse illo potiore: immo nec volunt in causa carentiæ illius, quia hæc sequitur ex natura rei præter intentionem agentis: *Ex quo, inquit, patet, quàm longè sit a damnata Propositione Thomistarum, doctrina*

4. Verùm ex his non video soluta superiora Argumenta, quorù nonnulla ab ipso Pisani afferuntur. Semper enim sequitur, illum addiscentem velle carere actu humilitatis, obedientiæ supernaturali, meritorio, magisque certo, pro habendo actu scientiæ humanæ. Nec authores Propositionis dicunt, prudenter præ auersione animi repudiari assensum Fidei; quis enim fidelis hoc dicat? Sed pro habendo actu scientifico. Quare non est facienda vis in verbo *Repudiare*.

Falsò autem dicitur, carentiam assensus Fidei non esse volitam ab illo addiscente, neque in causa: siquidem ille sciens, vt supponitur, ad acquisitionem scientiæ sequi necessariò impossibilitatem illius assensus, vult scientiam acquirere; quare præfert assensum scientificum assensui Fidei. Itaque data responsio est insufficiens.

DISPUTATIO XVIII.

Contra Propositionem XXI.

Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabilirevelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit loquutus Deus.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ER Fidem maximè credimus, Deum revelasse, immo hæc est ratio formalis, qua credimus veritatibus Fidei: quare revelatio Divina non tantum est articulus creditus, sed ratio credendi cæteris: ipsa verò non ex alia ratione formali creditur, sed immediatè per vim luminis Fidei determinati ad essendiendum veræ revelationi Divinæ. De quibus omnibus agitur in materia de Fide.

Per Propositionem igitur destruitur certitudo assensus Fidei, & reducitur ad solam probabilitatem, immo ad dubitationem. Si enim probabiliter tantum cognoscitur revelatio Divina, probabiliter tantum cognosci possunt veritates revelatæ, quæ non alia ratione cognoscuntur per Fidem, nisi quatenus a Deo revelatæ; & si de revelatione dubitatur, dubitari necesse est de veritate revelata.

Patet hoc ex naturalibus; si enim probabiliter tantum cognoscitur, aliquod esse colorem, vel de hoc dubitatur, probabiliter tantum cognoscitur esse visibile, & de ipsa visibilitate dubitatur; sed ita revelatio Divina est ratio, cur assentiamur veritatibus revelatis, sicut ratio coloris est ratio visibilitatis; ergo, &c. Sic credens dictis Petri, dum dubitat, an aliquid ab eo dictum sit, dubitat quoque, an credat. Sed cum dubio non stat Fides; immo: *Dubius in Fide infide-*

infidelis est, vt dicitur cap. *Dubius* de Hæreticis; & certè qui dubitat, an credat, nondum credit; ergo, &c.

Probatur id ipsum secundò. Quia reuelatio Diuina est vnus ex articulis Diuina Fide credendis; qui autem de vno articulo Fidei dubitat, totam Fidem amisit, multòque magis, qui de eo articulo dubitat, qui est ratio, cur cæteris credatur, qualis est reuelatio Diuina, vt dictum est. Fides enim fertur in omnia obiecta credenda, sub vnica ratione formali reuelationis Diuinæ; ergo non potest ferri in vnā veritatem, & non in aliam, si vtraque proponatur sub ea ratione formali, quia quælibet potentia fertur in omne id, in quo reperitur ratio sui obiecti formalis, aliter in nullum feretur; ergo qui probabiliter tantum fertur in vnā veritatem reuelatam, eodem modo necesse est, feratur in cætera, & qui de vna dubitat, necesse est, vt dubitet de cæteris; sed Fidei Diuinæ repugnat sola probabilitas, & dubietas; ergo, &c.

Tertiò. Fides cum formidine, vel sola probabilitate reuelationis Diuinæ non sufficit in tota Ecclesia; ergo neque in singulo fidele. Consequentia patet, quia eadem Fides est in tota Ecclesia, ac in singulo fidele. Ans. probatur. Quia aliter Ecclesia esset veluti secta Academicorum nihil habentium pro certo, & de omnibus dubitantium; & cum fundamentum Ecclesiæ sit Fides, ipsum erit labile, non stabile, supra quod firmum ædificium fundari non potest.

Quartò. Assensus Fidei est obedientia intellectus erga Deum, reuelantem; vnde Apostolus Rom. 1. ait, se accepisse gratiam, & Apostolatum ad obediendum Fidei in omnibus gentibus, id est, vt omnes gentes redderet obediens Fidei, quod est, credentes; sed est inobediens voluntate non tantum, qui renuit, sed etiam qui tergiversatur, aut suspendit, seu differt exequi præcepta; ergo est inobediens intellectu non tantum, qui dissentit, sed etiam, qui dubitat assentiri. Isque non habet captiuatum intellectum in obsequium Christi, vt loquitur Apostolus 2. Corinth. 10. id est non ligatum, & determinatum, sed solutum, & liberum, seu indifferens; sed vnus ex articulis Fide credendis est reuelatio Diuinæ; ergo qui de hac dubitat, vel non est certus, est infidelis.

2. Quintò. Ad patranda miracula requiritur Fides omnino certa, & nullo modo hæsitans de patratiōe miraculi; ergo ad obtinendam salutem non sufficit cognitio probabilis, multò minùs dubia de veritatibus reuelatis, sed requiritur firma, & certa. Antecedens patet ex illo Iacobi 1.: *Postulet autem in Fide nihil hæsitans*. Et: *Qui hæsitat non existimet, quod accipiat aliquid a Domino*; & ex illo Christi Do-

mini Marci 11. : *Si quis dixerit huic monti, & non habitaerit in corde suo, sed crediderit, &c.* Hinc Petrus ambulans super aquas statim, ac dubitauit, mergi cepit; propter quod audire meruit: *Modica Fidei, quare dubitasti?* Vbi obseruat Theophylactus, non totum submersum esse Petrum, quia non omnino abiecit, sed ex parte Fidem retinuit, qua exclamauit: *Domine saluum me fac*, Matth. 14. Hinc ipse Dæmon emulatione Diuina certam Fidem exigit a Magis, siue Lamiis, aut Strygibus, vt aliquid in eorum gratiam operetur; quod illi ipsi testantur.

Consequentia probatur. Quia eadem est Fides, qua creduntur reuelata a Deo, & qua patrantur miracula, vt fert communior sententia cum D. Thom. 22. qu. 4. art. 5., & qu. 168. ar. 1. Vel, si est diuersa, vt opinatur Abulensis qu. 163 in cap. 17. Matthei, absurdum est, vt ad obtinendam salutem sufficiat Fides non certa, sed dubia, ad patranda autem miracula requiratur Fides omnino certa, cum inanius sit illud, quàm istud.

Sextò. Non sufficit ad salutem amare Deum inefficaciter, scilicet, simplici complacentia, aut sine operibus; ergo nec credere Deo cum incertitudine, aut dubio. Antecedens est certum, & Consequentia sequitur ex paritate: in vtraque enim potentia intellectus, & voluntatis debet reformari imago Trinitatis, in hac per Charitatem, in illa per Fidem, & vtraque debet subiici Deo.

In oppositum non reperitur, quod speciali discussione dignum sit.

DISPUTATIO XIX.

Contra Propositionem XXII.

*Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur
necessitate mediæ, non autem expli-
ta Remuneratoris.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

PROPOSITVM deducitur ex illo Apostoli Hebræor. II. : *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Et prorsus gratis, immo absurdè dicitur, primum esse de necessitate mediæ, secundum verò solius præcepti: cum vtrumque eadem sententia iungatur ab Apostolo, & necessarium dicatur: cum enim plura alia de necessitate præcepti necessaria sint ad salutem, non suberat ratio, cur Apostolus de Fide Remuneratoris mentionem faceret, & non de vlllo alio, si illa Fides tantum de necessitate præcepti requiritur, sicut multa alia.

Probatur secundò ratione Lyrani in Com. cap. II. ad Hebræos. Quia mobile rationis compos animi sui motu, vel accessu non solum intendit terminum motus, sed etiam habet causam, quare moueatur secundum rationem: terminus autem accessus ad Deum per Fidem est ipse Deus, cui credimus, causa verò est spes remunerationis: si enim nihil sperat a Deo, non mouetur ad ipsi credendum, siue obediendum per Fidem; ergo ita necessaria est Fides remunerationis, sicut Fides existentie Dei: sicut enim, qui non credit, Deum esse, non mouetur ad ipsum, ita nec qui non credit, ipsum esse Remuneratorem.

2. Probatur tertiò. Quia ad salutem necessaria est necessitate mediæ Fides saltem implicita in Christum: sed qui non habet Fidem

explicitam Dei, vt remuneratoris, nullo modo potest habere Fidem implicitam in Christum; ergo ad salutem necessaria est Fides explicita Dei, vt remuneratoris.

Maiores patet ex scripturis: Actum 4. : *Non est aliud nomen sub Celo datum hominibus, in quo oporteat, nos saluos fieri.* Et cap. 12. : *In viro, in quo statuit, Fidem præbens omnibus.* Hinc Augustinus Epistola 157. : *Illa Fides sana est, qua credimus, nullum hominem, siue maioris, siue parue ætatis liberari a contagio mortis, & obligatione peccati, nisi per vnum mediatorem Dei, & hominum Iesum Christum.* & assertur a D. Thoma, & Lyrano.

Id etiam debetur gloriæ Christi, qui sua passione nos redemit, quique Saluator est sui corporis, quod est Ecclesia: nullus autem, Christo incorporatur, nisi per Fidem eius; ergo nullus saluari potest, nisi per Fidem saltem implicitam eius.

Minor probatur. Quia in Fide præcisa solius existentiae Dei non continetur implicitè Fides in Christum, vt patet; contineri autem fortè potest in Fide Dei, vt Remuneratoris, scilicet, in Fide prouidentiae eius ad liberandos, & remunerandos homines secundum modos sibi notos, & placitos, pro qua liberatione ei placuit, Christum incarnari, & pati: id quod multi opinantur ex Recentioribus, quamuis Nobis non præbetur; de qua re infra Disputatione vltima.

Probatur quartò. Quia si non habetur Fides Dei, vt Remuneratoris, non habetur Fides prouidentiae eius; si enim Deus prouidus est, remunerator bonos, punitque malos; sed Fides Dei non amplectens prouidentiam eius non est Fides Christiana, sed Epicuri, Democriti, Leucippi, eorumque discipulorum non agnoscendum prouidentiam Dei erga homines, quam Fidem nullus Christianus dicet, sufficere ad salutem; ergo, &c.

3. Contra prædicta argui potest impugnando secundam rationem adductam. Licet enim causa accessus creaturae rationalis ad Deum per amorem concupiscentiae debeat esse spes remunerationis, vel aliquod bonum in creaturam ex Deo resultans, quia ille amor fertur in bonum sibi: tamen causa accessus ad Deum per amorem beneuolentiae potest esse ipsa Dei bonitas secundum se absque villo respectu ad amantem; ergo cognoscens illam bonitatem summam, & infinitam potest exardescere in amorem illius supra omnia, etiam supra se ipsum, quamuis nullam remunerationem aut speret; aut cognoscat; talis autem amor, vel iustificat, vel disponit infallibiliter ad iustitiam: ergo non est necessaria

ria

ria cognitio remuneratoris, sed sufficit cognitio Dei. Et hoc est fundamentum Propositionis damnatæ.

Respondetur, amorem puræ charitatis, qua amatur Deus præcisè propter suam bonitatem, esse longè perfectiorem amore, quo amatur ut bonus nobis; naturalis autem progressus est de imperfecto ad perfectum: ergo prius amatur a nobis Deus, ut bonus nobis, seu ut Remunerator, quàm ut bonus in se; ideo Apostolus ait, quòd accedentem ad Deum oportet credere, quòd Deus sit, & Remunerator sit: fertur enim primò in Deum, ut bonum sibi.

Præterea. Primus amor cuiusque est erga seipsum; ergo prius fertur in Deum, ut bonum sibi; quàm ut bonum in se ipso.

DISPUTATIO. XX.

Contra Proposit. XXIII.

*Fides latè dicta ex testimonio Creaturarum,
similive motiuo sufficit ad iusti-
ficationem.*

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

TESTIMONIUM Creaturarum de existentia Dei, eiusque perfectionibus, est species, & ordo earum; ex his enim illæ deducuntur; quod eleganter expressit Augustinus 10. Confess. c. 6. *Dixi omnibus, quæ circumstant fores carnis meæ; dixistis mihi de Deo meo, quod vos non estis: dicite mihi de illo aliquid: & clamauerunt voce magna: Ipse fecit nos. Interrogatio mea, intentio mea, & responsio eorum species eorum.* Et hæc deductio est etiam evidens, ut fert communis sententia, de qua Bellarminus tom. 3. Controu. Disput. de Gratia, & libero arbitrio lib. 4. cap. 2., indicatque Augustinus ubi supra dicens: *Et clamauerunt voce magna: per magnitudinem etenim clamoris intelligenda est euidentia ostensionis.* Habetur quoque ex scripturis. Sap. 13. 5.: *A magnitudine speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator eorum videri.* Et nu. 9.: *Si tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum, quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt?* Et Rom. 1. 20. *Inuisibilia ipsius a creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & Diuinitas; ita ut sint inexcusabiles.* Hinc etiam ex gentibus Philosophi existentiam Dei cognouerunt, quam Plato, & Aristoteles argumentis quoque probarunt.

Igitur

Contra Proposit. XXXIII. Cap. I. 191

Igitur testimonium creaturarum est fundamentum illud, siue motuum, quod sui specie, & ordine tribuunt intellectui ad inferendam per discursum existentiam Dei, aliasq; eius perfectiones, tamquam authoris earum: ergo impropriè, & metaphoricè appellatur testimonium, cui adhibeatur fides: hæc enim est simplex assensus, qui præstatur voluntariè assertioni testificantis; at ex creaturis euidenter via causalitatis efficientis, vel finalis deducitur existentia Dei. eiusque perfectio, atque adeo cum necessitate assensus; ergo hæc notitia, vel assensus non est fides, & illud motuum non est testimonium. Videntur igitur callidè sic vocata, quia, scilicet, per scripturas, & Patres, ad iustificationem necessaria est Fides; ne igitur videatur Propositio ab hac doctrina discedere, motuum ex creaturis ad inferendam existentiam Dei vocat testimonium creaturarum, & assensum illum necessarium propter euidentiam vocat fidem, cum tamen adeo diuersus sit, & hic assensus a fide, & hoc motuum a testimonio, ut Gregorius hom. 26. in Euang. dixerit: *Quæ apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem.* Sic verbis facantur res, ne falsitas discernatur a veritate.

2. Quòd igitur hæc fides metaphoricè potiùs, quàm latè dicta, ex testimonio metaphoricè pariter dicto, non sufficiat ad iustificationem, probatur primò. Ad iustificationem requiritur fides subiugans, & humilians animam Deo, iuxta illud Apostoli Rom. 1.: *Ad obediendum fidei.* Et cap. 16.: *Ad obeditionem fidei.* Et 2. Corinth. 12.: *Captiuantes omnem intellectum in obsequium Christi.* Unde Augustinus de Agone Christiano cap. 12.: *Fides est prima, quæ subiugat animam Deo.* Sed in eo, quòd intellectus ex creaturis euidenter infert existentiam Dei, eique assentit, nulla est subiugatio, nulla obedientia, nulla captiuatio mentis in obsequium Dei, sed tantum exercitium virtutis intellectiue, seu speculatio, ex quo potiùs superbia exoritur, iuxta illud Apost. *Scientia inflat*; ergo talis assensus, siue fides non sufficit ad iustificationem; aliter Fides nostra esset in sapientia hominum, & sæculi, atque in persuasibilibus, & doctis eius verbis, quod reprobatur Apostolus 1. Corinth. 2. Qui etiam Hebræor. 11. dicit: *Fidem esse argumentum non apparentium.* At notitia Dei ex creaturis est apparens, & euidenter; ergo hæc notitia non est ea fides, quam requirit Apost. ad iustificationem; quæq; ibi probatur, antiquos iustos placuisse Deo.

Secundò. Ad iustificationem requiritur Fides concepta ex pio credulitatis affectu; sed Fides, seu potiùs assensus de existentia Dei per discursum ex creaturis, non est ex pio affectu, immo non est

est voluntarius, sed necessarius, saltem quantum ad specificationem; ergo non sufficit ad iustificationem. Maior patet. tum ex communi doctrina Patrum, & Theologorum, tum quia infidelis dicitur impius, quia, scilicet, caret pio credulitatis affectu.

Tertiò. Fides necessaria ad iustificationem est donum Dei ex gratia per Christum; sed assensus ille per discursum naturalem non est ex gratia per Christum; ergo, &c. Maior est dogma Fidei contra Pelagianos asserentes, nos ex viribus nostris posse habere Fidem, de quo Augustinus integro opere de Prædestinatione Sanctorum, & passim aliis in libris contra Pelagianos: ita ut ipsum initium Fidei, immo, & credulitatis affectus gratiæ Dei per Christum deputandus sit, ut definit Arausicanum Canone 8., & Trident. sess. 6. Canon. 3. Hinc Fidem a Deo docemur, tamquam a Magistro, ut habetur Isaia 54. 13.: *Erunt omnes docibiles Dei, iuxta septuaginta, vel iuxta vulgatam editionem: Vniuersos filios tuos doctos a Domino.* Propterea Christus Ioann. 6.: *Omnis qui audiuit a Patre, & didicit, venit ad me. Et: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Traxerit, inquam, non tantum per diffusionem Charitatis, sed etiam per infusionem Fidei. Proculdubio autem pertinet ad gratiam Christi fieri membrum Christi, at id nobis donatur per Fidem. Ideo etiam pro Infidelibus oramus Deum, ut ipsos moueat ad Fidem, & cum quis eorum crediderit, Deo gratias agimus. Minor patet; nam assensus ille est purè naturalis, & causatus necessariò ex euidencia discursus; opera autem purè naturalia non fiunt ex gratia per Christum, sed ex viribus naturæ.

3. Quartò. Fides, quæ iustificat, meritum habet apud Deum, ut enim ait Augustinus Epistola 105. ad Sistrum: *Neque enim nullum est meritum Fidei.* Et de Prædestinatione Sanctorum cap. 2.: *Quis dicat eum, qui credit, ab eo, in quem capit credere, nihil mereri?* Et Sancta Ecclesia in Secreta pro Defunctis orat Deum: *Ut quibus Fidei Christianæ meritum contulit, donet & premium.* Propterea idem Augustinus negat ubique, Fidem esse ex nobis, quia tunc cætera Dei dona tribuerentur merito Fidei, & sic Gratia non esset Gratia, quia ex meritis. Tandem, Fidem esse meritoriam docet D. Thomas 2.2. quæst. 2. art. 9. Sed assensus naturalis existentia Dei per rationes naturales non habet meritum apud Deum; ergo non iustificat.

Quintò. Fides nostra, qua iustificamur: *Est Victoria, quæ vincit mundum*, prima Ioann. 5. Sed cognitio naturalis existentia Dei

Contra Proposit. XXIII. Cap. I. 193

ex Creaturis non est victoria, quæ vincit mundum, quis enim hoc dicat? ergo, &c.

Sextò. Fides, quæ iustificat, est ex reuelatione Dei per scripturas, aut per Ecclesiam, vnde se extendit ad omnia reuelata quantacumq; sint, & quantumcumq; diuersa, quia vnicam habet rationem formalem assentiendi, reuelationemq; illam. Sed assensus de existentia Dei per rationes naturales non est ex illa reuelatione Dei, & propterea non se extendit ad alias veritates reuelatas, immo potest stare cum dissensu ad illas; ergo ille assensus non iustificat.

Septimò. Fides iustificans est in omnibus, qui propterea dicuntur fideles; sed assensus ille non est in omnibus, sed tantum in Philosophis; nec ab eo quis dicitur fidelis, sed sciens; ergo assensus ille non iustificat.

Octauò. Per fidem iustificantem incipit renouari imago Deitatis in homine deformata per peccatum, & indui nouus homo expoliato vetere iuxta illud Apost. *Expoliantes vos veterem hominem, cum affectibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum.* Renouatur enim in intellectu per Fidem, in voluntate per Charitatem; sed per assensum illum, non incipit renouari imago Deitatis in anima, nec exui vetus homo ad induendum nouum; nam assensus ille ex viribus naturæ est; nullus autem fidelis dicet, hominem posse viribus suis reformare in se ipso imaginem Deitatis, aut induere nouum hominem exuto vetere; ergo, &c.

Nonò. De his, qui per legem se iustificari putabant, ait Apostolus Galat. 5. *Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini, a gratia excidistis*; ergo multò grauius ex dolore Christiano, vt ait Augustinus de Natura, & Gratia cap. 2. & 40. increpandi sunt, qui putant se iustificari per naturam, & omnino a se ipsis: sequitur enim infalibiliter: *Ergo Christus gratis mortuus est; ergo euacuatum est scandalum Crucis*, Galat. 5. Falsum etiam erit, quod ait idem Apost. ibidem: *Nos Spiritu ex Fide Spem iustitia expectamus*, si iustitia per naturalem virtutem haberi potest. Hinc idem Augustinus. 4. contra Iuli. cap. 7. de Pelagianis ait: *Hoc est, vnde vos maxime Christiana detestatur Ecclesia, quia introducitis hominum genus, quod placere Deo possit sine Fide Christi lege natura*; & 7. Confess. cap. 20. dicit, quod licet ipse ex libris Platoniorum cognouisset Deum, tamen, *nisi in Christo Salvatore nostro viam Dei quæreret, non peritus, sed periturus erat.*

Decimò. Non iustificat nisi Fides in Christum; sed Fides in Deum ex testimonio creaturarum non est fides in Christum; ergo ea non iustificat. Maior patet ex Evangelicis, & Apostolicis literis, in quibus solus Christus, & Fides in eum dicitur causa nostræ iustitiæ, & salutis. Minor probatur. Quia per discursum naturalem ex creaturis non potest deduci Christus, cum ipse omnino liberè, & supra exigentiam naturæ destinatus a Deo sit, sihe in remedium naturæ lapsè per peccatum (qui status naturæ neque naturaliter cognosci potest) siue in exaltationem eiusdem.

Et dato, quòd possit inferri, non tamen ea propter Fides, seu cognitio Dei ex creaturis esset Fides in Christum; non enim cognitio principii in intellectu humano est cognitio omnium conclusionum ex eo deducibilium, immo possunt ex ignorantia illationis aliqua ex eis negari; sicque agnoscens Deum ex creaturis potest non solum non cognoscere (quod accidit omnibus sæculi Philosophis) sed etiam negare Christum.

Vndecimò. Deus non iustificat, nisi quos vocavit, Roman.8. Sed cognitio Dei ex creaturis non est ex vocatione Dei, sed ex viribus naturæ; ergo, &c.

C A P V T II.

*Ostenditur, nulli dari auxilium necessarium
ad seruandam legem, & charitatem ha-
bendam, nisi habenti Fidem in Chri-
stum; ideoque Fidem in Deum
ex testimonio Creaturarum
non sufficere ad iusti-
ficationem.*

DVodecimò. Fides non iustificat sola, vel formaliter, requiruntur enim charitas, & opera in adultis, Iacobi 2., & ex Tridentino sess.6. cap.7., & can.9. quæ charitas, & opera, seu obseruantia legis non possunt haberi sine speciali auxilio gratiæ per Christum, quòd supponitur hic, & ex dicendis patebit; itaque,

eo

Contra Proposit. XXIII. Cap. II. 195

eo sensu dicitur fides iustificare, quia eius intuitu, siue merito conceduntur illa auxilia, unde dicitur initium, fundamentum, & radix nostrę iustificationis ex eodem Tridentino ibidem cap. 8. Ergo Fides, cuius intuitu non conceduntur illa auxilia, non iustificat, idest, non est fundamentum nostrę iustificationis.

Sed illa non conceduntur intuitu, vel merito Fidei de existentia, & prouidentia Dei ex testimonio creaturarum, sed tantum Fidei in Christum; ergo fides illa non sufficit ad iustificationem.

Minor probatur primò. Quia Fides in Christum est initium, & fundamentum iustificationis, quod nullus fidelis negabit; aliter aut Christus non esset fundamentum nostrę iustitię, aut aliud fundamentum poneretur, præter id, quod positum est, Christus Iesus, contra sententiam Apostoli, 1. Corint. 3. Sed in edificio nihil est ante fundamentum, nec ædificium Christianę sanctitatis potest habere duo fundamenta; ergo Fides illa naturalis de existentia Dei, quę præcedit fidem in Christum, & ab ea diuersa est, non est fundamentum nostrę iustificationis.

Secundò. Christus non influit nisi in membra mystica sui Corporis, quibus ipse est caput, idest, non largitur auxilia suę gratię nisi credentibus in ipsum; per Fidem enim in eum incorporamur ipsi, ut notum est fidelibus; sed habens solam fidem naturalem de existentia Dei non est membrum Christi, aliter & Plato, & Aristoteles, & plurimi ex sæculi Philosophis fuissent membra Christi; ergo ipse non recipit influxus gratię Christi, & per consequens illa eius fides non est fundamentum, & radix iustificationis. Maior patet; quia caput naturale non influit nisi in membra sibi vnita, seu in suo corpore existentia; & inde translata est vox, ut Christus dicatur Caput, & fideles, siue Ecclesia corpus, siue membra eius, quia, scilicet, Christus non influit, nisi in sui fideles.

Tertiò. Auxilia gratię ad implendam legem impetrantur per Fidem in Christum; unde August. concio. 16. in Psal. 118. initio, & alibi: *Fides impetrat, quod lex imperat*, & loquitur de fide in Christum; ergo ea non conceduntur non habenti eam fidem.

Quartò. Charitas, & opera sunt post Fidem, sicut ædificium post fundamentum; ergo non dantur auxilia ad ea nisi habenti fidem, sicut non construitur ædificium nisi iacto fundamento.

Quintò. Charitas est perfectior Fide explicita Christi. 1. Cor. 13., sed naturalis, & ordinatus processus est ab imperfecto ad perfectum; ergo prius datur Fides explicita in Christo, deinde auxilia

lia ad Charitatis actum elicendum, aliter Dei opera non essent ordinata.

C A P V T III.

Probatur idem ex Sacris litteris, & Augustino.

1. **S**ed maximè illa Minor probatur ex Apostolicis litteris. Paulus enim Galat. 3. pronuntiat, omnes, qui sunt ex operibus legis, idest, qui tenentur ad facienda opera legis, esse sub maledicto, eo quia Moyse scriptum est Deuteronom. 27. 26.: *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea*. Ergo ideo maledicti sunt omnes, qui sunt ex operibus legis, quia eam non servant; ideo autem nullus servat, nisi quia nec potest per ipsam, scilicet, legis doctrinam, sed indiget auxilio gratiæ per Christum. Aliter posset aliquis effugere illud maledictum sine Christo, eiusque auxilio gratiæ, quod repugnat Apostolo immediatè subdenti: *Christus nos redemit de maledicto legis; & quod in semine Abraham, quod est Christus, benedicentur omnes gentes*; ille autem benediceretur in se ipso propter observantiã legis viribus suis.

Præmisit autem immediatè idem Apostolus: *Neminem in lege iustificari apud Deum, quia iustus ex Fide vivit, lex autem non est ex Fide*. Ex ea autem Fide vivit iustus, quæ est Christi Iesu, qui nos redemit de maledicto legis. Ex quo etiam sequuntur duo. Primū, quod Fides in Deum Prouisorem non iustificat; nam hæc Fides in primo præcepto legis indicbatur Hebræis; & tamen legem illam non iustificare docet hic Paulus. Secundum. Quod Fides illa non sit Fides in Christum; nam hanc Fidem ab illa lege distinguit Apostolus. Ergo non habens Fidem in Christum non habet vires ad implendam legem, & ideo est sub maledicto; ergo vires, siue auxilia ad illam implendam, non dantur nisi habenti fidem in Christum. Ita hunc locum exponit Augustinus in Exposit. cap. 2. ad Galat.: *Scientes, quoniam non iustificatur, inquit, homo ex operibus legis, nisi per Fidem Christi Iesu, ut impleat opera legis, adiuvantem infirmitatem suam, non merito suo, sed gratia Dei*. Et in exposit. cap. 3. ait, ideo

Contra Proposit. XXIII. Cap. III. 197

ideo omnes, qui sunt sub lege, esse sub maledicto, quia eam obseruant ex cupiditate rerum temporalium, & timore eas amittendi, vel penas in lege præscriptas declinandi, non gratis, & ex charitate, seu liberè, quæ libertas non datur nisi credentibus in Christum. Ergo secundum Augustinum Charitas, vel auxilia ad eius actum eliciendum, vt liberè seruetur lex, non datur nisi credenti in Christum. Hinc Arausicanum cap. 21.: *Ideo Christus non gratis mortuus est, vt & lex per illum impleretur, qui dixit: Non veni soluere legem. sed adimplere; idest, vt impleretur per auxilium eius, quod datur merito passionis eius credentibus in eum. Qui autem eam seruant ex cupiditate, & timore, non totam eam seruant, nisi fortè quoad actus externos; præuaricantur enim præcepta: Diliges. Et: Non concupisces. Quæ sunt veluti præcepta generalia continentia totam legem, vt ipse Augustinus ait de Perfectione Iustitiæ cap. 5. Non enim præceptum dilectionis potest seruari ex timore: Timor enim non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor penam habet, 1. Ioann. 4. Hinc Apostolus Galat. 6.: Qui volunt placere in carne, hi volunt vos circumcidi, tantum, vt Crucis Christi persecutionem non patiantur. Neque enim, qui circumciduntur, legem custodiunt. Queritur autem hic, quare de omnibus circumcisis pronuntiet, quod legem non custodient, cum multi ex illis legem custodierint. Aut si dicatur, id intelligi tantum de his, qui post Euangelium suasu Pseudo Apostolorum circumcidebantur; quare hoc etiam vniuersaliter de illis pronuntiet: Non enim omnes illi, eorumque mores agnoscebantur a Paulo; neque id temerè dixit. Quam difficultatem non attigit Lyranus, dum in Postilla huius loci dicit, ideo illos non seruare legem, quia in multis eam transgrediebantur. Proculdubio enim, vbi non est obseruantia, est transgressio, & vbi est transgressio, non est obseruantia. Sed quæstio est, quare Apostolus tam disertè de omnibus circumcisis, aut saltem de illis, quos memorauimus, pronuntiet, quod legem non custodiant. Et non aliud responderi potest, nisi quia non poterant ex vi circumcisionis, siue legis; quia ad obseruantiam legis requiritur auxilium gratiæ per Christum, quod non datur merito circumcisionis, sed ex Fide in Christum. Atque id pertinebat ad intentum Apostoli ibi suadentis, non aliam esse viam ad salutem, nisi Christum per Fidem in ipsum, & quod spes iustitiæ est expectanda spiritu ex Fide, non ex circumcisione, aut operibus legis sine fide, nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed Fides, quæ per Charitatem operatur. Ergo secundum*

Apo-

Apostolum non datur auxilium gratiæ necessarium ad seruandam legem, nisi habentibus Fidem in Christum.

Ita colligitur ex Augustino exposit. 6. cap. ad Galat. versùs finem: *Cùm docuisset, inquit, Apostolus, opera ipsa legis, qua sunt salubria, & ad bonos mores pertinent, dilectione Fidei, posse tantummodo impleri, &c., & paulo post: Illam dicit custoditionem legis, non occidere, non machari, non falsum testimonium dicere, & si qua huiusmodi ad bonos mores pertinere manifestum est, qua nisi charitate, & spe bonorum aeternorum, qua per Fidem accipiuntur, compleri non posse iam dictum est. Ideo Apostolus, vt obseruat idem August. dixit: Cogunt vos circumcidi, tantùm, vt Crucis Christi persecutionem non patiantur, a Iudæis, scilicet, qui emulatores erant legis, vt hinc manifestum faceret, eos non verè, aut totam legem seruare, quia, scilicet, eam seruabant ex timore, quo non potest seruari præceptum dilectionis primum, & maximum in lege.*

2. Idipsum apertissimè docet Apost. Rom. 3. 10: *Causati sumus, Iudæos, & Græcos omnes sub peccato esse, sicut scriptum est. Quia non est iustus quisquam, non est, qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Quod dixit David Psalm. 3. & 12. Proculdubio autem obseruantia legis bona est, sicut ipsa lex, & mandatum, vt idem Apost. ait cap. 7. 12. Ergo, si nullus, neque ex Iudæis facit bonum, nullus seruat legem. Quo sensu autem nullus ex Iudæis seruat legem, cùm tot viri Sancti, quibus testimonium iustitiæ reddit ipsa Diuina Scriptura, apud Iudæos fuerint, nisi quia non seruant eam ex vi naturæ, vel circumcisionis, vel legis, sed ex auxilio gratiæ per Fidem in Christum? Etenim necessitatem illius Fidei hic docet, & inculcat Apostolus, propterea que legi opponit Fidem, & Iudæorum retundit superbiam gloriantium de lege. Ergo nulli datur auxilium gratiæ ad seruandam legem nisi habenti fidem in Christum.*

Hinc Hieronymus lib. 1. aduersus Iovinianum: *Post diluuium, inquit, cum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes ingesta sunt, &c. Nullus, scilicet, potuit per vires arbitrii, vel ipsius legis, sed solum per gratiam Fidei in Iesum Christum Dominum Nostrum.*

Idem idem Apost. Rom 8. & 9. dicit, hominem iustificari per Fidem in Christum gratis, & siue operibus: *Etenim, inquit, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum. Et verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundùm propositum gratiæ Dei. Sicut, & David dicit, Beatitudinem hominis, cui Deus accepto*
fere

Contra Proposit. XXIII. Cap. III. 199

fert iustitiam sine operibus. Si autem sine fide adessent, vel adesse possent opera, & dilectio Dei super omnia, posset iustificari, vel etiam iustificaretur homo ex operibus sine fide, quia, qui diligit Deum, ab eo diligitur, & peccata ei remittuntur. Ergo supponit Apostolus, ea opera non posse adesse in infideli. Nulla autem afferri potest ratio, cur in carente fide in Christum non possint adesse opera bona, & dilectio, nisi quia illa fieri non possunt sine auxilio gratiæ per Christum. Ergo concludendum est, nulli de niente Apostoli conferri auxilium ad ea implenda, nisi habenti fidem in Christum; & ideo quemcumque iustificari gratis per fidem, idest, sine operibus præcedentibus.

3. Rursus ad Galat. 3. postquam dixit, Abrahæ non ex lege, immo ante legem, sed ex promissione donatam esse hæreditatem, subdit: *Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, qua posset vivificare, verò ex lege esset iustitia; sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Alludit Apost. ad verba Christi Dñi Lucæ 10. 28., quibus Legis perito interroganti: *Quid faciendo vitam æternam habebis?* respondit: *Hæc fac, & vives*, idest, custodi præceptum dilectionis Dei, & proximi; & subdit Evangelista: *Ille autem volens iustificare scriptum.* Vbi manifestè ostenditur, idem esse iustificare, & vivificare. Certum est autem, non aliter posse hominem per legem vivificari, scè, ut loquitur August. in hunc locum *iustificari*, nisi per eius observantiam; ergo, cum dicit Apostolus, neminem posse iustificari per legem, significat, non sufficere legem ad observantiam eius, sed requiri vires gratiæ; vnde, cum proposuisset interrogationem: *Quid igitur Lex?* Respondet.: *Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat;* idest, ut explicat Augustinus, *data est lex, non ut tolleret, sed ostenderet peccata, & simul hominum infirmitatem non valentium ex suis viribus illam implere, ut sic humiliati confugerent ad gratiam mediatoris per Fidem in ipsum,* sine qua omnia conclusa sunt sub peccato. Quem sensum etiam, expressit Rom. 4., vbi, cum dixisset, non per legem, sed per iustitiam Fidei factam esse promissionem Abrahæ, ut hæres esset mundi, subdit, quasi probans suum dictum: *Lex enim iram operatur.* Vbi enim non est lex, nec pravaricatio; ideo ex fide, ut secundam gratiam forma sit promissio omni semini. Vbi manifestè probat, ideo non posse per legem perveniri ad hæreditatem, quia lex non potest impleri viribus legis, aut arbitrii, quinimmo pravaricatores facit, vnde etiam dixit: *Lex pravaricationis gratia posita est.* Et: *Lex intravit*

intrauit, ut abundaret delictum) quia non tollit concupiscentiam, immo sui prohibitione illam auget. Ergo iuxta Apostolum, ideo non est per legem iustitia, aut hereditas, quia ad eam implendam, non sufficit ipsa, nec vis arbitrii, immo requiritur auxilium gratiæ; quod, si ad implendam legem sufficeret ipsa lex cum facultate arbitrii, per legem esset iustitia; certum enim est, haberi iustitiam seruatis præceptis legis, seu impletis. Sed dicit, iustitiam haberi ex Fide Iesu Christi; ergo significat, non dari vires gratiæ ad implendam legem, nisi habentibus fidem Iesu Christi. Ita exponit August. in exposit. ca. 3. ad Galat.: *Superbienti populo lex posita est, ut quando gratiam charitatis nisi humiliatus accipere non posset, & sine hac gratia nulla modo præcepta legis impleret, transgressione humiliaretur, ut quæreretur gratiam, nec se suis meritis saluum fieri, quod superbum est, opinaretur; ut esset, non in sua potestate, & viribus iustus, sed in manu mediatoris iustificantis impium.*

4. Idem Apostolus Rom. 3.: *Ex operibus, inquit, legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per Fidem in Sanguine ipsius, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi, &c.* Hic Apostolus euidenter docet, nullam carnem, idest, nullum hominem iustificari coram Deo ex operibus legis, quia per legem tantum habetur cognitio peccati, non ministrantur vires ad eam perficiendam. Ergo, cum dicit, iustificari hominem ex Fide Iesu Christi, docet, non dari vires illas nisi habenti eam fidem. Ideo cap. 4. dicit: *Lex iram operatur, Et: Lex intrauit, ut abundaret delictum.* Quia, scilicet, ostendens peccata, neque ad ea vitanda vires subministrans, reos peccati constituebat, qui sub ipsa erant. At habenti fidem in Christum illæ vires tribuuntur.

Quod ipsum docet August. exposit. quarundam Propositionum in hac Epist. num. 19.: *Ea ipsa, quæ non poterant impleri per legem, per fidem impleta sunt:* quia, scilicet, per fidem concessa sunt auxilia gratiæ ad legem implendam. Et rursus num. 13.: *Per legem cognoscimus tantum peccata, non vitamus, pugnamus, sed vincimur. Fate-mur enim mala esse, quæ facimus, & faciendo mala esse, utique nolumus facere; sed, quia nondum est gratia, superamur.* Et præfatione in exposit. Epist. ad Galat. postquam dixit, Deum dedisse legem ad demonstranda peccata, non auferenda: *Non enim,* subdit, *auferit pec-cata,*

Contra Proposit. XXIII. Cap. III. 201

cata, nisi gratia Fidei. Si autem non habens fidem in Christum posset diligere Deum super omnia, quod est primum mandatum legis, posset per eam dilectionem auferre peccatum. Dixit enim Dominus Magdalene: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, atque adeo non sola gratia Fidei auferret peccatum. Idem docet August. in omnibus operibus contra Pelagianos, & Semipelagianos. Nec dissimiliter loquitur Theophylactus in expositione huius loci Apostoli.

Quare abiicienda est expositio Lyrani, dicentis, eam tantum iustitiam ab Apostolo denegari carentibus fide Christi, quæ sit perfecta, & reddat hominem dignum vita æterna: *Potest enim*, inquit, *aliquis esse iustus iustitia politica per observantiam legis naturæ, & iustitia legali per observantiam legis Moysæ.* Abiicienda, inquam, est; cum enim Apostolus dicat, neminem iustificari per legem, quia lex tantum ostendit peccata, omnesque, qui sunt sub lege, esse sub maledicto, quia eam non servant, & quod etiam de Iudæis verificatur: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, neque ab hoc maledicto liberare, atque ad iustitiam perducere, nisi Christum per fidem in eum, ipse proferre audeat, posse impleri legem naturæ, & Moyse (quæ quantum ad præcepta moralia ipsa lex naturæ est) & consequenter fieri bonum absque Christo, & Fide in eum. Iustum etiam ex observantia legis naturæ, & Moysæ excludit a vita æterna, seu Regno Dei, cum Christus dixerit Matth. 19. : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, & Augustinus 4. contra Julian. cap. 3. : *Per quod vera iustitia, per hoc & Regnum Dei, Deus namque ipse, quod absit, erit iniustus, si ad eius Regnum verus non admittatur iustus.* Et euidentius de Natura, & Gratia cap. 2. quod, si natura humana potest sibi sufficere ad implendam legem, servandamque iustitiam, de præmio debet esse securo, idest, de vita æterna, etiam si eam Fides latuerit Sanguinis Christi, & nulla fuerit imbuta fide passionis, & resurrectionis eius: quam iustitiam, & observantiam legis in eo statuit, ut credatur in Deum, qui fecit Cælum, & Terram, ipsamque animam, & in adimplentione voluntatis eius per rectam vitam. Et rursus contra Julian. cap. 3., cum Iulianus dixisset: Gentiles esse steriliter bonos, quia non propter Deum faciunt bona, quæ faciunt, & ideo, ab eo vitam non consequuntur æternam, infert contra ipsum: *Iustus ergo Deus, & bonus, bonos est in mortem missurus æternam?* Dilectio quoque Dei super omnia reddit diligentem dignum vita æterna, quæ tamen pertinet ad legem naturæ; ergo observantia legis naturæ facit hominem ea vita dignum

gnum. Perperam autem Lyranus hanc observantiam appellat iustitiam politicam. Hęc enim iustitia consistit in observantia legis per actus externos, de quibus præcipiunt, & iudicant legumlatores, & iudices Politicæ. Lex verò naturæ etiam ad actus internos extenditur. Ergo ideo sine Fide in Christum non potest haberi iustitia, quia sine ea non tribuuntur auxilia gratiæ ad legem servandā, quæ per solas vires naturæ, aut legis doctrinam servari non potest. Ergo non est distinguenda duplex iustitia, alia sine fide, alia per fidem, sed agnoscendum est beneficium fidei, per quam impetrantur auxilia necessaria ad implendam legem, cuius adimpletio est Iustitia.

5. Rursus idem Apost. Philippenf. 3. postquā dixit, se secundū iustitiam, quæ in lege est, conuersatum sine querela, subdit: *Quæ mihi fuerunt lucra, arbitratus sum propter Christum detrimenta. Existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, & inueniar in illo, non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex Fide est, Iesu Christi, quæ ex Deo est iustitia in Fide.* Certè autem non arbitratus esset detrimentum, & stercora observantiam legis naturæ, & moralia præcepta legis scriptæ, saltem propter dilectionem Dei super omnia, quæ est primum, & maximum vtriusque legis mandatum, & quam ipse adeo extollit 1. Corinth. 13., maxime, cum etiam post fidem, legem illam servare debuisset, sicut & servabat; ergo loquitur de observantia tantum exteriori legis, in qua dicit, se conuersatum sine querela (quia actio querelæ non datur nisi propter externas transgressiones); ergo indicat, se ante Fidem in Christum non observasse illam legem; nisi tantum extrinsecè, & in conspectu hominum, qui proinde de eo queri non poterant, ut ait Augustinus ser. 2. in Dominica 5. Epiphaniæ, qui est 49. de Tempore; quæ observantia verè est detrimentum, & stercus, quia nihil prodest ad salutem, & est insuper hypocrisis (inde fortasse Christus Phariseos, de quorum secta se fuisse hic dicit Apostolus, iactantes supra ceteros observantiam legis, sepe vocat hypocritas, quia eam exterius tantum, idque inanis gloriæ causa servabant) Ergo sine fide in Christum servari verè non potest lex naturæ; sed non alia ratione servari non potest, nisi quia non dantur auxilia necessaria ad eam servandam non habenti fidem in Christum; ergo, &c.

Hinc Theophylactus explicans hæc Apostoli verba: *Et non habeam, inquit, meam iustitiam, quæ est ex operibus legis, tamquam ea per-*

Contra Proposit. XXIII. Cap. III. 203

ea perfecerim ; neque enim iniustitia erit ex operibus, quandoquidem, nec quisquam ea perfecerit.

6. Vltcrius. Nullus potest exuere veterem hominem, & induere nouum, nisi ex auxilio Christi per Fidem in ipsum. Sed qui seruat legem exuit veterem hominem, & induit nouum; ergo. &c. Maior a nullo, vt arbitror, fideli negabitur; est enim magnum Dei donum per Christum, vt exuamur vetustate, & induamur nouitate. Probatur tamen ex Apostolo Colossens. 3. 9.: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem (vtique per Fidem) secundum imaginem eius, qui creauit illum, vbi non est Gentilis, & Iudæus, &c., sed omnia, & in omnibus Christus.* Et Ephesior. 4. 22. *Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem. Renouamini autem spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Et Rom. 6. 4. *Consepulti sumus cum Christo in Baptismo per mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vite ambulemus.* Et Galat. 5. 15.: *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque preputium, sed noua creatura.*

Minor probatur ex eodem Apostolo loc. cit. Nam Rom. 6. explicat, eam esse mortem nostram cum Christo, vt vltra non seruiamus peccato, sed viuamus Deo in Christo Iesu. Et Coloss. 1. explicat, indumentum noui hominis esse, habere virtutes, vnde ait: *Induite vos viscera misericordie, benignitatē, humilitatem, modestiam, patientiam, super omnia autem charitatem.* Et Ephes. 4. pariter explicat, quod depositio veteris hominis sit depositio peccatorum, & vitiorum: *Deponentes, inquit, mendacium loquimini vnusquisque veritatem cum proximo suo; irascimini, & nolite peccare, Nolite locum dare Diabolo: qui furabatur, iam non furetur; omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* Hinc, qui peccant dicuntur viuere secundum veterem hominem, seu vitam, & qui bene agunt, secundum nouum. Inde Gregorius hom. 32. in Euangel.: *Quid vetus, quid carnalis homo nouerat, nisi sua retinere, aliena rapere, si posset, concupiscere, si non posset? Christus veteri nostre vite in vitijs enutrita contrarietatem opposuit nouitatis sue.* Immo Apostolus Rom. 6. dicit nos consepultos cum Christo per baptismum, vt in nouitate vite ambulemus. Et 2. Corinth. 5. quod, si qua in Christo noua creatura, vetera transierunt. Hinc S. Ecclesia in collecta festi Natiuitatis Domini rogat aeternum Patrem: *Vt nos Vnigeniti sui noua per carnem natiuitas liberet, quos sub peccati ingo vetusta seruitus tenet.* Et in qua-

dam secreta: *Tua nos misericordia, Deus, ab omni subreptione vetustatis expurget, & capaces sanctæ nouitatis efficiat.*

Maiores verò patet. Quia qui seruat legem non seruit peccato, & exercet opera virtutum; ergo exuit veterem hominem, induitque nouum.

7. Rursus. Non pertinet ad gratiam noui testamenti nisi habens Fidem in Christum: Christus enim author, & mediator est noui testamenti, quod suo sanguine, & morte confirmauit Hebr. 9. Sed qui seruat legem habet gratiam noui testamenti; ergo, &c. Probatur Minor. Nam gratia noui testamenti est habere legem scriptam in corde per contradistinctionem a lege Moysayca, quæ scripta fuit in lapidibus.

Vnde Ieremias hanc gratiam describens, & præmittens cap. 31. *Feriam, inquit, domui Israel, & Domui Iuda fœdus nouum, non secundum pactum, quod pepigimus Patribus vestris: dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Quod memorans Apostolus Hebræor. 8. & 10. dicit, gratiam noui testamenti a Ieremia illis vobis promissam. Sed qui seruat legem habet eam scriptam in corde suo, vt idem Apostolus dicit Rom. 2. 14.: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Quæ verba non posse intelligi nisi de gentibus conuersis ad Fidem, ait Augustinus de Spiritu, & litter. cap. 26.; ergo qui seruat legem, habet gratiam noui testamenti. Hinc omnes quocumque tempore iustos, siue seruantes legem pertinuisse ad nouum testamentum dicunt communiter Patres. Huius autem prima gratia est vocatio ad Fidem ex eodem Apostolo Rom. 8., vbi post prædestinationem æternam ponit in tempore primò vocationem, deinde iustificationem, vltimò glorificationem; ergo nullus potest seruare legem, nisi habeat Fidem in Christum.

8. Probatur quoque ex illo Ioannis prima cap. 5.: *Omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum, & hæc est victoria, quæ vincit mundum, Fides nostra. Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei?* Nomine autem mundi in scripturis solent intelligi vitia, & concupiscentiæ, vnde ferè semper accipitur in malo sensu, quamuis nonnumquam, sed rarissimè in bono; quod contra Donatistas contendit, & ostendit Augustinus in Breuiusculo Collationum Collat. 3. §. Quarto loco. Hinc idem Ioannes eadem Epistola cap. 2.: *Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Qui & loco superior.

Contra Proposit. XXIII. Cap. III. 205

riori indicat, victoriam de mundo esse custodiam mandatorum Dei. Præmittit enim, quòd, qui credit, ex Deo natus est, qui autem ex Deo natus est, diligit Deum, eiusque mandata custodit, post quæ immediatè subdit: *Quis est, qui vincit mandatum, nisi qui credit, &c.* Neque potest hic sumi mundus, nisi pro vitiis, & concupiscentijs: hæc enim vincuntur a fidelibus, non elementa, aut homines, qui in eis viuunt. Quo sensu etiam Christus Apostolis dixit, Ioannis 16.: *Confidite: Ego vici mandatum*, idest, concupiscentiam carnis per austeritatem vitæ, concupiscentiam oculorum per paupertatem, & superbiam vitæ per humilitatem, vt exponit Lyranus.

Ergo nullus vincit, immo nec potest vincere vitia, & concupiscentias, atque adeo nec seruare legem nisi per Fidem in Christum, idest, per auxilia collata intuitu eius Fidei: aliter posset, quod absit, falsificari dictum Ioannis: *Quis est qui vincit, nisi qui credit*, idest, nullus alius: illud autem, ex quo sequitur impossibile, non est possibile, quia possibile est, ex quo nullum sequitur inconueniens, primo Priorum cap. 13. Cum insuper Christus ait; *Confidite: Ego vici mandatum* clarè significauit, a nullo potuisse, vel posse haberi fiduciam de mundo vincendo sine ipso, qui pro nobis vicit.

Hinc rectissimè Diuus Thomas 3. parte q. 49. art. 2. ad 2. ait: *Ex passione Christi præparatum esse homini remedium, quo se potest tueri contra hostis impugnationes. Et quicumq; ante passionem Christi Diabolo resistebant, per Fidem Passionis Christi hoc facere potuerunt.*

Rursus. De Fide sufficiëte ad iustificationem Ioannes loquitur, cum ait: *Omnis qui credit, ex Deo natus est*; sed Fides, seu potius cognitio Dei ex creaturis, non præstat, vt qui eam habet, ex Deo natus sit, nisi omnes sæculi Philosophos, qui eam notitiam habuerunt, dicamus propterea ex Deo natos; ergo illa notitia non sufficit ad iustificationem.

9. Tandem probatur ex verbis Christi Domini, Ioannis 15. dicentis, neminem posse ferre aliquem fructum, nisi in ipso manserit, tamquam in vite. Custodia autem mandatorum Dei, & dilectio Dei super omnia fructus est, quem debemus ferre, quemq; Christus a nobis exigit, & expectat, sicut ait Apostulus Galat. 5. 22. *Fructus Spiritus est Charitas*: & manere in Christo tamquam in vite est habere Fidem in ipsum, per quam ei mysticè incorporamur, vt membra capiti; ergo nullus potest seruare legem, aut Deum diligere super omnia, nisi habeat Fidem in Christum.

CA -

CAPVT IV.

Ostenditur, sine auxilio Gratia per Christum, neque per actus entitatiuè naturales posse vinci mundum, siue seruari legem, aut diligere Deum super omnia; & distinctio actuum in entitatiuè naturale, & supernaturales circa eadem obiecta formalia euertitur.

I. **H**ic occurrit doctrina celebris, magnisque animis a quā plurimis Recentiorum defensa, & tradita, quæ necessariò confutanda est, vt prædicta subsistant. Distinguunt enim actus Fidei, Spei, Charitatis, & quarumcumque aliarum virtutum in entitatiuè naturales, & entitatiuè supernaturales, atque adeo, nedum specie, aut genere, sed etiam ordine inter se diuersos, nulla posita diuersitate ex parte obiecti, etiam formalis, aut intensiōnis, aut gradus actus, ex.gr., Fidem naturalem, quæ sit assensus firmus, & certus reuelatis a Deo, quia a Deo reuelata sunt, & Fidem supernaturalem, quæ eadem prædicata habeat; & tamen vna sit entitatiuè naturalis, quia descendit ex viribus naturæ, alia entitatiuè supernaturalis, quia ex viribus gratiæ, ita vt tota diuersitas entitatis earum causaliter sit tantummodò ex diuersitate principiorum, quæ principia se ipsis diuersa sunt,

Necessariò, inquam, confutanda est hæc doctrina. Si enim potest ex viribus naturæ haberi dilectio Dei super omnia, obseruantia legis, & victoria de mundo, licet tantum entitatiuè naturalis, sequitur, veram esse Propositionem, contra quam disputamus, idest, quod Fides naturalis existentia Dei ex testimonio creaturarum sufficiat ad iustificationem; nam ad hanc fidem potest sequi illa dilectio naturalis, ad dilectionem autem obseruantia legis, & victoria de vitiis, & concupiscentiis: qui autem hæc habet, iustus est apud Deum; ergo Fides illa naturalis sufficiet ad iustificationem, tamquam fundamentum, & radix iustificationis, eodem prorsus modo, quo id dicitur de Fide supernaturali, & Diuina. Ostendere ergo intendimus, illam doctrinam, seu distinctionem falsam, & commentitiam esse,

Contra Proposit. XXIII. Cap. IV. 207

esse, Diuinis litteris, & Christianæ pietati discordem, ipsique rationis lumini repugnantem; nullamque posse dari dilectionem Dei super omnia, nullam veram, integramque obseruantiam legis, nullam victoriam de mundo, nisi ex auxiliis gratiæ per Christum, atque adeo supernaturalem. Si autem prolixius trahetur hæc Disputatio, non verborum, aut cogitationum redundantia, sed rei grauitati, ac necessitati tribuendum est.

2. Primò. Paulus disertè definit, omnes, qui sunt ex operibus legis, idest, qui tenentur ad legis opera implenda esse sub maledicto, & peccato, vt cap. 3. præcedenti ostensum est; sed qui seruat legem, etiam si actibus entitatiuè naturalibus, non est sub maledicto, aut peccato; peccatum enim est inobseruantia legis; ergo neque per actus entitatiuè naturales potest seruari lex ex viribus naturæ, aut legis, aut circumcisionis. Lex Mosayca, quantum ad præcepta moralia ipsa lex naturæ est; ergo non præcipiebat obseruantiam sui per actus entitatiuè supernaturales; ergo per actus naturales optime seruaretur.

Secundò. Dilectio Dei super omnia etiam entitatiuè naturalis (si talis esse possit) Deo grata est, ac proinde fructus, quem a nobis requirit, Ioannis 3. ex expositione Augustini Tract. 87. in Ioannem; & tamen nullum fructum posse nos palmitem ferre, nisi māserimus in vite, quæ est Christus, docet ipse Christus Ioannis loc. cit. ergo neque dilectionem Dei entitatiuè naturalem possumus a nobis habere.

Tertiò. Obseruantia legis etiam sine notitia Christi reddit hominem securum de vita æterna, vt docet Augustinus a nobis relatus cap. 3., sine autem Christi notitia, & gratia non possunt haberi actus entitatiuè supernaturales; ergo iuxta Augustinum obseruantia legis, etiam per actus naturales causat illam securitatem. Sed nullus potest esse securus de vita æterna, immo neque ad illam aspirare sine Fide in Christum; ergo sine hac Fide non potest seruari lex, neque per actus entitatiuè naturales. Propositio quidem, contra quam disputamus, dicit, fidem naturalem sufficere ad eam iustificationem, quam sequitur vita æterna; ergo etiam iuxta horum Recentiorum doctrinam ea est falsa, etenim, per aliquod naturale posse perueniri ad præmium supernaturale, etiam ipsi negant.

3. Sed iuuat considerare singulas difficultates, quæ nos impediunt ab amore Dei super omnia, & victoria mundi, siue obseruantia legis, & ostendere, nullam earum posse, neque per actus entita-

titatiue naturales vinci sine auxilio gratiæ per Christum.

Prima, eaque maxima difficultas est ex proprio amore, siue voluntate; adeo enim hæc causa est omnium peccatorum, vt Apostolus 2. Timoth. 3. postquam dixit: *Erunt homines se ipsos amantes*, subdiderit, *cupidi, elati, superbi, blasphemæ*, omneque genus vitiorum habentes, indicans, omnia vitia ex illo amore generari; & Bernardus dixerit serm. 3. de Resurrectione: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit*. Hinc Christus Matth. 16.: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*, docens non posse eum sequi, qui proprio non renuntiauerit amorì, & voluntati. Et Lucæ 14.: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, &c. adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus*. Et Ioann. 12.: *Qui amat animam suam, perdet eam*. Propterea Augustinus, a duobus amoribus duas ait ædificatas Ciuitates, Ierusalem cælestem ab amore Dei vsque ad contemptum sui, Babel autem terrenam ab amore sui vsque ad contemptum Dei, 14. de Ciuit. cap. 28. & 11. de Genesi ad litter. cap. 15. Sed amor proprius nullo modo vinci potest viribus naturæ; ergo neque per actus naturales potest vinci mundus viribus eius.

Minor probatur. Quia amor proprius penitus nobis affixus, & secretissimus est, vtpote procedens de identitate, quam habemus ad nos cum cæteri amores ex aliqua ad nos cõiunctione procedant; vnde etiam difficilè cognoscitur, sensim irrepens, & illudens, cum putamus Dei, vel virtutis amore nos duci. Ideo nullus potest esse omnino certus de sua gratia apud Deum, cum tamen certissimum sit, eam haberi ab amantibus ipsum super omnia; quia de hoc suo amore nullus potest esse omnino certus propter vim, scilicet, & secretam, & magnam amoris proprii, cuius extrema umbra, vt Augustinus ait de Natura, & Gratia cap. 31., nusquam in hac caligine vitæ, sed illo tantum meridie absorbebitur, cum de clara Dei visione perfecta charitas inardescet. Hinc Gregor. hom. 32. in Euangelia: *Valde multum est, hominem abnegare, quod est*. Amare quippe aliud, etiam Deum, supra se transcendit vires naturæ inclinatæ ad se, de qua re aplius dicetur infra c. 6. & 7.; & sicut corpus graue non potest viribus suæ naturæ ferri sursum, ita, immo multo minus, potest creatura eleuari ad aliquid amandū supra se, quia grauius est pondus amoris proprii in animo, quàm grauitatis in corpore; ideo pro tali eleuatione amoris erga Deum indigemus alis charitatis ab ipso donatis iuxta illud Apostoli Roman. 5: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*,

bis; quod etiam in Angelis verificari docet Augustinus 12. de Ciuit. cap. 9. Ergo non tantum non per actus entitatiue supernaturales, sed nullo modo potest viribus naturæ vinci amor proprius; & insulsè ea impossibilitas reuocatur ad entitatem supernaturalem actus; nam hæc impossibilitas eadem est respectu cuiusque actus supernaturalis, vt de se patet; at victoria amoris proprii specialissimam habet difficultatem, seu potius impossibilitatem propter ipsam vim amoris proprii, quæ valdè exaggeratur a SS. Patribus, atque a spiritualis vitæ Magistris, vt videri potest in Rosignolii Opere de Disciplina Christianæ perfectionis. Sed de hoc plura infra cap. 6. 7. & 8.

Philosophi sæculi non solum hunc amorem numquam exuerunt (omnia quippe pro appetitu laudis, & gloriæ agebant, vnde eos meritò Hieronymus appellauit mancipia gloriæ) sed nec exuendum agnouerunt; Aristotelis quippe dogma est 9. Ethic. cap. 9. : *Amare se ipsum maxime oportet*. Quæ sententia primo Decalogi præcepto opponitur.

4. Secunda difficultas est ex libidine carnis, quæ aduersatur spiritui, vt non quæcumque volumus, illa faciamus. Galat. 5. 17. Hanc non posse vinci nisi ex gratia Dei, clarè ostendit Sapiens 8. 21. : *Veni ad corpus coinquinatum. (per libidinem) Et vt sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat Sapientia, scire cuius esset hoc donum, adi Dominum, & deprecatus sum illum.* Quod cognouit etiam in sua adolescentia Augustinus, proinde Domino dixit 8. Confess. cap. 7. : *Da mihi castitatem, & continentiam.* Qui etiam cap. 11. inducit continentiam multorum exemplo ipsum irrisoriè exhortantem : *Tu non poteris, quod isti, & ista? An verò isti, & ista in semetipsis possunt, ac non potius in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in testas, & non stas? Projice te in eum: noli metuere; non se subtrahet, vt cadas.* Ergo iuxta Augustinum, Deo non tenente, homo non stat in se ipso, sed ruit in libidinem. Sapiens verò ipse non postulat a Deo continentiam per actus supernaturales tantum, sed absolutè, prout est victoria libidinis, quia cognouit, quòd nullus possit esse (quocumque modo) continens, nisi Deus det; ergo neque per actus naturales potest vinci libido viribus naturæ.

Maximè autem id ostenditur ex trina oratione Pauli, vt auferretur ab eo stimulus carnis, 2. Corinth. 12. Non enim victoriam per actus supernaturales cupiebat Paulus, quasi eam per actus naturales iam obtinuisset, sed vinci timebat. Et, ne vinceretur, dixit ei

De

Do-

Dominus: *Sufficit tibi gratia mea*: non dixit: Sufficiunt tibi vires arbitrii tui. Nec deerant Paulo habitus supernaturales, & auxilia, Diuinæ Gratiæ, quibus actus supernaturales elicere posset, sed difficultatem pugnæ magnam sentiebat, proinde lapsum metuebat, qui pluribus Sanctorum accidit, vt legitur in historijs.

Ergo non propter entitatem supernaturalem actuum, sed propter vim carnis in pugna contra eam necessarium est auxilium gratiæ. Hinc Dauid, qui in ea pugna aliquando succubuerat, orat Dominum Psal. 18.: *Confige timore tuo carnes meas*; & Paulus, victoriam non nisi ex gratia per Christum obtineri, ostendit Galat. 5.24. dicens: *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs*.

5. Tertiā difficultatem ingerit Dæmon. At huic, vt resistamus fortes in fide, monet Petrus, prima 5.: vtque induamur armaturam Dei, vt possimus stare aduersus insidias Diaboli, sumamusque scutum fidei, in quo possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, hortatur Apostolus Ephesi 6., & ne ab eo inducamur in tentationem, petimus in oratione Dominica, & cum Ecclesia pariter rogamus, vt per signum Crucis de inimicis nostris liberet nos Deus noster. Esse verò inuincibilem Dæmonem sub figura Leuiathan ostendit Iob 40. dicens: *An extrahere poteris Leuiathan bano, & fune ligabis linguam eius? Numquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perfodies maxillam eius? Numquid feriet tecum passum, & accipies eum seruum sempiternum? Numquid illudes ei quasi ani, aut ligabis eum funiculis tuis? Quod de inuincibilitate per vires naturæ intelligendum est.*

Idem ostensum est in figura Dauid, & Goliath, primo Regum 17. quem, cæteris præ timore attonitis, solus Dauid, qui typum Christi gerebat, cum baculo, idest, Crucis mysterio deiecit, vt ait Augustinus ser. 197. de Tempore, & communiter Patres, & Interpretes. Christus enim eiecit foras Principem huius mundi, Ioann. 12., & ipse alligauit fortem, Matth. 12. Non sibi autem, sed nobis vicit; ergo nos non nisi per eius gratiam possumus vincere.

6. Quartam difficultatem afferunt prauī mores, seu consuetudo mundi, quæ propriè mundi nomine appellatur, cum tres distinguuntur hostes nostræ salutis, Dæmon, Caro, Mundus. Hanc Augustinus 1. Confess. 16. vocat flumen tartareum voluentis Eux filios in mare magnum, & formidolosum, quod vix transeunt, qui lignū conscenderint (quod ostendit non posse vinci, nisi præsidio Crucis Chri-

Contra Proposit. XXIII. Cap. IV. 211

Christi, quam lignum appellat) Et cap. 8. propter pericula peccati humanæ vitæ societatem vocat procellosam. Mundum vincere est exire de mundo; qui autem de mundo exit, in Celis conuersatur, Philippens. 3. 30. Nullus autem hæc præstare potest viribus naturæ; ergo, &c. Cum autem mundi tentationes procedant ex superbia, & libidine in eo regnantibus, ex quibus cetera vitia procedunt, ex dictis de superbia, siue amore proprio, & libidine patet, mundum esse inuincibilem viribus nostris.

Atque hunc pietatis sensum redolent omnes paginæ Scripturarum, & Patrum, estque communis fidelium. Hi enim ita se contra salutis hostes dimicare credunt sub duce Christo, ut ab eo non tantum fortitudinis horramenta, & exempla, quæ etiam ab humanis ducibus in bellis carnalibus exhiberi solent, sed ipsam quoque habeant fortitudinem inspiratam.

7. Quia autem prædicti hostes, tentationes, occasionesque peccatorum obiciendo, nos impugnant, ostendimus quoque, non posse a nobis eas, neque per actus naturales vinci sine auxilio gratiæ.

Primò. Quia a Deo petimus, ne tentationibus succumbamus, ut patet ex oratione Dominica, & innumeris aliis; qui autem se ipso potest quocumque modo eas vincere, non indiget Dei auxilio ad non succumbendum; ergo non opus ei esset rogare Deum, nisi fortè, ut facilius eis resistat. At hæc Pelagiana vox est: *Ut quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam*; quam damnat Augustinus de Gratia Christi contra Pelagium, & Celestium c. 7.; ergo nullo modo ex se ipso præstare potest homo, ut non succumbat tentationibus.

Similiter potest argui, quod ille haberet, & voluntatem resistendi, & resistantiam aduersus tentationes, & non a Deo acceptas contra dictum Apostoli: *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere*, Philipp. 2. 23., & : *Quid habes, quod non accepisti?* 1. Corinth. 4. 7., & contra Arausicanum can. 4. & 6. Et, quod non a Deo ereptus, sed seipsum eripuisset a tentatione, contra illud Davidis Psalm. 17. : *Quoniam in te* (idest in auxilio tuo) *eripiar a tentatione*. Et, quod non Christus in ipso, sed ipse per se vicisset, contra illud Christi Domini Ioannis 16. : *Confidite: Ego vici mundum*. Et, quod Deo absolutè pro victoria non teneretur reddere gratias, contra illud Apostoli 1. Corinth. 15. : *Deo autem gratias, qui dat nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum*.

Secundò. Quia difficultas vincendi tentationes, seu illis non

D d 2

suc-

succumbendi est propter earum vim; at eadem vis est in eis, siue dimicemus contra eas viribus, & actibus supernaturalibus, siue naturalibus; non enim propter supernaturalitatem nostrarum virium ea diminuitur, sed tantum augetur nostra virtus, vel ea datur, atque adeo vires supernaturales petendæ sunt propter infirmitatem nostram, non propter obtinendam alterius generis victoriam, diuersam a naturali; ergo, si possemus ex nostris viribus per actus naturales vincere tentationes, nihil ad victoriam, idest, deiectionem hostis eque conferrent, sed tantum ad ornatum pugnae, siue victoriae. ut si in pugna visibili adhiberemus arma aurea, vel argentea, aut pretiosis lapillis ornata, in qua tamen non ex illis ornamentis, vel pretio, sed ex viribus dimicantis dependeret deiectio hostis; ergo nullo modo possumus ex nobis vincere tentationes, seu illis non succumbere. Apostolus 1. Corint. 10., id dicit nobis per auxilia gratiae præstari a Deo contra tentationes, ut possimus eas sustinere: *Fidelis, inquit, Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere*; ergo sequitur id, quod supra.

8. Tertiò. Nisi Deus nos adiuuat, non tantum non vincere, sed nec pugnare possumus, ut in terminis asserit Augustinus serm. 13. de Verbis Apostoli; ergo neque per actus naturales possumus, &c. Fortè diceretur Augustinum loqui de victoria, & pugna per actus supernaturales.

Sed hoc insulse dicitur; Augustinus enim vult, quod sine Dei adiutorio statim cadimus; at si possemus per actus naturales viribus nostris pugnare, non statim deserti Dei adiutorio caderemus.

Præterea: Augustinus illud dicit contra Pelagianos; at Pelagiani numquam dixerunt, nec dicere potuerunt, posse nos viribus nostris pugnare per actus supernaturales, id enim repugnat in terminis; ergo vult, nullo modo nos posse sine Dei adiutorio pugnare.

Fortè dicent, non esse hic recipiendam Augustini autoritatē. Sed hoc graue est, cum Augustini doctrina adeo in materia de Gratia ab Ecclesia probata sit, ut Arausici, & Mileuitani Concilii Canones ex ipsius sententiis, immo verbis contexti sint, quos insuper a Sede Apostolica ad se transmissos fatentur Patres Arausici in Præfatione.

Sed permittamus hanc licentiam iis, qui ea uti voluerint.

Probatum tamen Augustini dictum ex Scripturis, in quibus frequentissime Deus dicitur nostra virtus, adiutorium, firmamentum, re-

fu-

Contra Proposit. XXIII. Cap. IV. 213

fugium, salus in tentationibus, tribulationibus, aduersitatibus, precipuè in Psalm. 17. 26. & 143. Tentationes autem non sunt, nisi ad peccata; eorumque pericula maximè in Diuinis litteris intelliguntur tribulationes, & aduersitates.

At sine virtute pugnandi nullus pugnare potest, vt patet ex terminis; ergo sine Deo, idest, eius adiutorio nec pugnare possumus contra tentationes.

9. Quòd si quis dicta Scripturarum de tribulationibus, & aduersitatibus torquere velit ad temporalia mala. Primò, non poterit eam expositionem adhibere dictis de tentationibus, quæ non intelliguntur nisi erga peccata. Secundò. Absurdissimū est, vt Deus sit nostra virtus in malis temporalibus, non autem in spiritualibus, cum hoc sit dignius Deo, magisque eamus eius adiutorio in his, quàm in illis, quæ possumus per nostros conatus, & industriam aliquatiter repellere. Tertiò. Difficilius est vincere nostras cupiditates, quàm hostes visibiles; nam, vt obseruat Augustinus 1. de Ciuit. cap. 1., & 3. de Ciuit. cap. 14., illi ipsi, qui hostes visibiles in bello fundebant, Marii, Syllæ, Pompeii, Cæsares a dominandi libidine vincebantur, eique seruebant; vt enim Tacitus ait 2. Histor. ca. 7., ab eis: *Numquam, nisi de Principatu quæsitum*. Ergo si Deus rogandus est adiutor, & virtus in bello visibili contra visibiles hostes, multò magis in inuisibili contra cupiditates, siue tentationes. Hinc rectissimè Dauid in Deo solo sperabat: *Dominus illuminatio mea, & salus mea; quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Si consurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos*. Stoicæ autem superbiæ est confidere in se ipso, quasi possumus solo naturali rationis dictamine, & libertate arbitrii vincere internas, & externas peccatorum tentationes.

Fortè dicetur, non verè pugnari aduersus tentationes, nec eas vinci, nisi cum pugnatur, & vincitur per actus supernaturales.

Sed hoc prorsus intolerabile est. Nam pugna consistit in repulsione, & victoria in deiectione hostis; nec interest, vtrum id fiat armis aureis, & argenteis, an ferreis, & ligneis (Dioxippus Atheniensis ab Alexandri exercitu victor iudicatus est, quamuis armatum hostem ipse nudus stipite deiecisset, apud Curtium lib. 9.); ergo qui repellit, fugatque tentationes, etiam actibus naturalibus, pugnat, & vincit; si modò tentationes ex virtute deiciat, non
vnam

vnani ex alia, puta libidinem ex superbia, prodigalitatē ex auaritia, auaritiā ex inani gloria, &c.

Quartò. Vincenti tentationes debetur ex iustitia præmium, ait enim Apostolus 2. Timoth. 4.: *Bonum certamen certavi. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* Et Hebræor. 6.: *Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis vestri.* Præmium autem huiusmodi victoriæ assignatur in Scripturis vita æterna, seu visio Dei, vt patet ex illo Iacobi 1.: *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam accipiet coronam vitæ*; & ex Apocalypsi 2., & 3. at hoc præmium non possunt assequi non credentes in Christum, neq; illis est promissum; ergo qui non credit in Christum, neq; auxilia eius habet per fidem in ipsum, non potest vincere tentationes; aliter eius victoria remaneret sine præmio, quod est contra iustitiā.

10. Quintò. Illud præmium non datur pro supernaturalitate actuum, quibus superata est tentatio, sed pro labore in ea superanda, vt patet ex locis adductis, & maximè ex illo Christi Domini Matth. 10.: *Voca operarios, & redde illis mercedem suam*, idest, illis debitam pro opere. Et: *Tolle, quod tuum est, & vade*: tuum ratione operis, & laboris. Vnde ibidem est illa conquestio, quod pares essent in præmio denarii, qui impares fuissent in labore diurno. Hinc etiam Sapientiæ 10. dicitur: *Reddidit Deus mercedem laborum sanctorum suorum*; & innumeris penè locis idem dicitur. Quod autem actus, quibus vincimus, sint entitatiuè supernaturales, non est ex labore nostro, sed ex opere Dei dantis nobis virtutes, vel auxilia supernaturalia; nam nihil supernaturalis entitatis quocumque opere nostro causare possumus. Ergo non minùs rependendum esset præmium victoriæ acquisitæ per actus naturales, quàm per supernaturales, immo maius; nam maioris virtutis effectus est, atque adeo gloriosius, aduersarium se solo deicere, quàm cum alterius adiutorio; de illa enim victoria posset victor in se ipso gloriari, quia eam a se haberet, non ab alio acceptam.

Sed Deus nullum dat præmium, nisi vincenti ex auxiliis gratiæ per Christum; non enim datur ingressus in vitam æternam, nisi per Christum, qui dicit: *Ego sum ostium*, Ioan. 10. nullusque potest esse saluus, nisi per Christum, qui est Saluator mûdi. Ergo nullus potest neque actibus entitatiuè naturalibus vincere tentationes, sed omnino requiritur auxilium gratiæ per Christum. Hæc sint argumenta ex Scripturis, & Patribus.

11. Sed

Contra Proposit. XXIII. Cap. IV. 215

11. Sed naturalibus quoque rationibus ostendimus, illam distinctionem, siue doctrinam de diuersitate entitatiua actuum circa eadem obiecta formalia repugnare. Primò. Illi actus ponuntur habere eadem prædicata, & consequenter eandem naturam; quia vtraque fides est, vt dicitur, assensus reuelatis a Deo, prout ab eo reuelata sunt, & vtraque charitas est dilectio Dei super omnia, & sic de cæteris. Sed quæ habent eadem prædicata, siue naturam, neque ad diuersas species, nedum ad diuersos ordines pertinere possunt, ergo non potest altera earum esse naturalis, altera supernaturalis, quod diuersitatem ordinum, idest, magnam importat.

Nec iuuat dicere, quòd ipsa earum prædicata, siue natura, propter diuersitatem naturalis, & supernaturalis sint diuersa, quia, scilicet, fides naturalis est assensus naturalis, fides verò supernaturalis est assensus supernaturalis. Nam contra hoc ipsum obiiciamus, non posse per diuersitatem naturalis, & supernaturalis fieri diuersitatem in natura, siue prædicatis eius, immo debere eam supponi; non enim possunt diuersificari naturæ rerum per hoc, quòd pertineant ad diuersas species, vel genera, immo debent supponi ex se ipsis essentialiter diuersæ, vt ad illam diuersitatem pertinere possint; ergo multò minùs possunt pertinere ad diuersos ordines, nisi maxime ex suis intrinsecis prædicatis diuersæ sint, propter quod ad diuersos ordines pertineant: prædicata autem illa eadem sunt; ergo actus ea habentes non possunt ad diuersos ordines, immo neque ad diuersa genera, vel species pertinere; non ergo alter eorum actuum potest esse naturalis, alter supernaturalis, sed vterque essentialissimè erit, vel naturalis, vel supernaturalis. Exemplum: Duorum hominum, quorum vterque sit animal rationale, non potest alter esse naturalis, alter supernaturalis, etiam si alter ab homine, alter a Deo producat: sic de duobus Angelis, de duobus albedinibus, ac de cæteris omnibus: aliter in Mahometis incidimus insaniam distinguentis specie oues, equos, gallos, prout in diuersis celorum orbibus eos collocabat.

Declaratur magis; quia naturale, & supernaturale non sunt prædicata explicantia naturam rei, sed tantum conuenientiam, vel excessum eius ad naturam; sicut enim naturale dicitur, quod cõuenit naturæ, vt patet 2. physic., & violentum, quod repugnat naturæ, ita supernaturale, quod excedit, seu superat naturam; ergo non faciunt, sed supponunt differentiam in rebus quibus conueniunt, quia, scilicet, non potest eadem res simul conuenire naturæ, & eam
exce-

excedere; ergo excepta ratione naturalis debent illæ res seipsis esse diuersæ, vt trahant illam diuersitatem naturalis, & supernaturalis, conuenientis, & superantis; sed in illis actibus non ponitur alia diuersitas prædicatorum, nisi naturale, et supernaturale, vel ex hac diuersitate dicitur trahi diuersitas naturæ; ergo irrationabiliter, et tantum voce, non intellectu ponitur.

Secundò. Fides, Spes, Charitas supernaturalis, siue infusa, non tantum entitate, quasi materialiter, sed in ratione formali credendi, sperandi, diligendi debent differre a Fide, Spe, & Charitate naturali; & oppositum videtur contumeliosum perfectioni Christianæ, & operationi Diuinæ. Reuera enim Fides infusa credit veritates difficillimas, humanumque captum excedentes, superatque certitudine ipsam naturalem euentiam, quod fidei naturali conuenire non potest. Spes illi Fidei innitur, & sperat firmissimè promissa maximè ardua, & difficilia. Charitas diligit Deum super omnia etiam supra ipsum diligentem, quod naturaliter fieri non potest, vt supra in hoc eodem Capite probatum est; ergo malè admittuntur circa eadem objecta formalia actus, vel habitus naturales sola entitate distincti a supernaturalibus.

12. Tertiò. Si talis diuersitas actuum admittitur, nulla est controversia inter Catholicos, & Pelagianos, immo Catholici, quod absit, Pelagianis consentiunt. Non enim isti dixerunt, per vires naturales posse fieri actus entitatiuè supernaturalis, quod repugnat in terminis, cum actus supernaturalis sit, & dicatur, qui non potest fieri viribus naturæ; nec Pelagius ipse, Cælestius, Iulianus adeo hebetes erant, vt non intelligerent propriam vocem, immo acuti, vt patet ex eorum Argumentis, quæ refert Augustinus libro de Gratia Christi, & alibi, maximè autem Iulianus. Et si illud dixissent, non tantis Augustini disputationibus, & libris per decennium, vt narrat Possidius, neque tot Conciliorum, Pontificumque decretis fuisset confutandum. Ergo, si Catholici admittebant actus naturales, idest, viribus naturæ Fidei, Spei, Charitatis circa eadem objecta formalia, circa quæ versantur supernaturales, consentiebant Pelagianis. Si autem Pelagiani de actibus naturalibus asseriebant, posse fieri per vires naturæ, Catholici autem de supernaturalibus id negabant, iam pugna inter eos erat pugna cæcorum, idest, ignorantium de qua re pugnarent.

Non est autem, vt arbitror, inter cæcos numerandus Augustinus, aut alii Patres, & Concilia, qui contra Pelagianos aut scripserunt, aut decreuerunt, vt, scilicet, numquam eam æquiuocatio-

Contra Proposit. XXIII. Cap. V. 217

tionemprehenderint. Ergo numquam Catholici admiserunt ullam Fidem, Spem, aut Charitatem ex viribus naturæ circa eadem obiecta formalia, circa quæ versantur supernaturaliter infusæ, sed eas ipsas, quas Pelagiani dicebant, haberi posse ex viribus naturæ, & docuerunt, & decreuerunt, non posse haberi, nisi ex viribus gratiæ.

Cum Paulus clamabat 2. Corint. 3. quod non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est; non opinor, distinctionem cogitationum entitativè naturalium, & supernaturalium spectabat, neque docebat, quod viribus naturæ non possint haberi opera supernaturalia, cuius oppositum repugnat in terminis. Sed absolute, nullam cogitationem ad pietatem, vel salutem pertinentem nos ex nostris viribus habere posse docebat; ergo inanis est distinctio actuum Fidei, Spei, & Charitatis entitativè naturalium, & supernaturalium.

C A P V T V.

Evertuntur fundamenta, quibus innititur distinctio actuum inter entitativè naturales, & entitativè supernaturales erga eadem obiecta formalia; & ostenditur, etiam amorem concupiscentiæ Dei super omnia non posse haberi ex viribus natura.

1. **S**equitur, ut fundamenta doctrinæ, quam hucusque impugnauimus, evertamus. Sunt autem duo.

Primum. Inter meritum, & præmium debet dari proportio; sed hæc non adest inter naturale, & supernaturale; ergo, cum præmium nostræ Fidei, & operum sit supernaturale, nempe, visio Dei, oportet, ut Fides, & opera sint supernaturalia.

Hoc Argumentum non probat, dari Fidem, & cætera naturalia entitate tantum distincta a supernaturalibus, sed tantum, quod non habeant proportionem cum præmio supernaturali, etiam si dentur. Quare nullum est in proposito.

E e

Se d

Sed quia rationem meriti operum bonorum fundat in proportionem entitativa supernaturalis ad supernaturale, discutiendum id est, etenim deprehenditur falsum.

Primò. Nullum fundamentum habet in Scripturis, Conciliis, aut Patribus. Afferuntur quidem verba Tridentini Canon. 3. de Iustificatione, ubi dicitur, neminem posse credere, sperare, diligere, aut penitere, *sicut oportet*, ut ei iustificationis gratia conferatur, sine preueniente Spiritus Sancti inspiratione. Quibus similia dicit Arausicanum can. 6., *ly autem, sicut oportet*, ita explicant, quasi excludatur actus entitativè naturalis.

Sed hæc explicatio voluntaria est. Nam actus, siue entitas eius potest fieri, sicut oportet, & non sicut oportet; ergo, *ly, sicut oportet*, non potest significare entitatem actus, sed aliquam conditionem, vel modum, vel relationem, cum qua, vel secundum quam ille debeat fieri. Sic igitur Fides debet esse certa, Spes firma, dilectio Dei super omnia bona, dolor de peccatis super omnia mala; & cum hæc defunt illis, aut aliud requisitum, non sunt sicut oportet, neque valent ad iustificationis gratiam; & hoc intendit Tridentinum.

2. Secundò. Quodlibet ens finitum habet proportionem entitativam ad aliud finitum, quia determinata intercedit inter ea distantia; nec diuersitas ordinis eam proportionem aufert; aliter vniuersum, quod diuersos includit ordines, non esset proportionatum in singulis suis partibus partes autem, quæ inter se proportionem non seruant, non possunt concurrere ad ordinandum vnum totum; ergo falsò dicitur, ens naturale non habere proportionem ad supernaturale; quæ tamen etiam proportionem potentia, & actus, causæ, & effectus habent; nam naturale recipit supernaturale, & cum eo supernaturalem effectum producit, sicut intellectus cum lumine recepto producit visionem beatam.

Fortè dicitur, intercedere inter ea aliquam proportionem, sed non meriti, & præmii.

At hoc gratis dicitur. Deinde, ideo hanc proportionem negant inter illa, quia sunt diuersi ordinis; at ordines rerum ex ipsis rerum naturis constituuntur; ergo negant proportionem entitativam, quod ostendimus esse falsum. Postremò, ostendere debent, quænam, vel quanta proportio entitativa requiratur inter meritum, & præmium, quod non facile reperient.

Nam in humanis labor corporalis, qui multipliciter per varios sensus, potentias, membra exhibetur, rependitur pecunia, quiete, &

te, & otio concesso, gloria quoque, & laudibus. At quies, & otium opponuntur labori, tamquam carentia, & positium, inter quæ nō potest esse proportio entitatiua: laus, & gloria, quam proportionem entitatiuam habent cum labore? Quam etiam pecunia?

Omnia insuper commutantur cum auro, & aurum cum omnibus, etiam cum hominis libertate, vt patet in mancipiis. Adest igitur inter ipsa proportio valoris; & tamen, quæ entitatis? Ipsi autem concepisse videntur, vt visioni æternæ tamquam auro optimo non proportionetur in valore, nisi aurum operis supernaturalis.

Præterea. Si inter meritum, & præmium requiritur proportio entitatis, cur non etiam durationis, vt, scilicet, non plus duret præmium, quàm durauit meritum? At hoc contra communem, & vsum, & sensum est: præmium enim conceditur etiam in posteros in infinitum, cùm meritum fortè paruo tempore conflatum sit.

In suppliciis, pro homicidio retribuitur mors; in qua, vt ait Augustinus 21. de Ciuit. cap. 11.: *Non mora, qua reus occiditur, quæ perbreuis est, eius supplicium leges astimant, sed quod eum in sempiternum auferunt de societate viuentium*. Sicut, & in ipso delicto homicidii non mora attenditur occisionis, aut pænæ morientis, sed quod homo perpetuò e viuis eliminatur. Ipsa verò carètia vitæ nullā habet proportionem entitatiuam cum ente, aut actione. Deus quoque pro bono actu temporali vitam, & pro malo supplicium, rependit æternum. In cæteris verò pænis, carceribus, spoliatione, bonorum, exilio, relegatione ad triremes proportionem entitatiuam earum cum malefactis, pro quibus irrogantur, reperiant, qui possunt.

3. Igitur non hæc attenditur inter meritum, & præmium; sed, vt pro labore requies, pro paupertate diuitiæ, pro luctu consolatio, pro fame saturitas, pro dolore gaudium, pro ignominia gloria, pro amore fruitio, pro seruitute regnum, pro morte vita retribuantur.

Quod clarè patet in beatitudinibus recensitis a Christo Matth. 5., & Lucæ 6., vbi dicitur; *Beati, qui esuritis, quia saturabimini. Beati, qui fletis, quia ridebitis, &c.* Et Matth. 15. *Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis, & Ego reficiam vos*, Et: *Tollite iugum meum, & innouietis requiem*. Hinc operibus, & laboribus nostris retribuitur clara Dei visio; quia, cùm labori rependatur quies, creatura rationalis non potest quiescere, nisi in Deo clarè viso, vt Augusti-

nus ait 1. Confess. 1. Et, quia finis amantium est possessio, & fructio rei amatae, opera autem nostra meritoria sunt, quatenus de amore Dei procedunt, ideo illis retribuitur visio, & fructio Dei. Hinc Regnum Caelorum dicitur promissum, & præparatum a Deo iis, qui diligunt illum 1. Corinth. 2., & alibi. Sic in suppliciis datur captiuitas, & seruitus pro abusu libertatis, dolor pro voluptate, ignominia pro elatione, egestas pro luxu in dinitis, &c., illo etiam appenso, ut iuxta quantitatem delicti sit & plagarum modus, sicut dicitur Apocalyp. 18. *Quantum glorificauit se, & in delictis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.*

4. Secundum fundamentum est. Quia non videtur posse negari, quin homo viribus naturæ possit habere Fidem, Spem, & Charitatem erga Deum. Nam illis viribus credit homini testificanti, sperat aliquod bonum ab amico, vel Principe, diligit vxorem, filios propinquos, amicos, Patriam, adeo ut pro ipsis plerique voluntariam etiam mortem subierint, ut legitur in historiis. Carnales quoque amatores pro suis amoribus magnos labores, pericula, angores, dispendia, morbos, mortem quandoque patiuntur. Cum igitur Deus sit qualibet creatura in infinitum veracior, potentior, melior, idque naturaliter cognosci possit, non potest negari, quin naturaliter quoque valeat homo ei credere, in ipso sperare, eundemque diligere. At huiusmodi actus non possunt esse meritorii vite æternæ, quia tale meritum non potest haberi sine auxiliis gratiæ per Christum; ergo necessario distinguenda sunt duo genera actuum Fidei, Spei, & Charitatis; aliud entitatiuè naturale ex viribus naturæ, quod non sit meritorium, saltem de condigno, vite æternæ, & aliud entitatiuè supernaturale ex auxiliis gratiæ, quod sit vite æternæ de condigno meritorium.

Hoc reuera est fundamentum sententiæ, contra quam disputamus. Verum, ut a Pelagianis inductum refert illud Augustinus de Patientia cap. 16. Quantum igitur ad Fidem, & Spem, iam ca. 4. præcedente ostendimus differentiam inter humanam, & diuinam, siue naturalem, & supernaturalem; & quod perfectio, quæ adest in Diuina, non potest haberi viribus naturæ. Et addenda est difficultas, & altitudo veritatum, quæ Fide humana saltem certò, non crederentur: pariter bonorum, quæ Spe Diuina sperantur.

Quantum ad Charitatem aduertere poterant Catholici Scriptores, qui eo argumento vtuntur, ex illis ipsis amoribus, quos commemorant, auerti homines a charitate Dei, adeo ut Christus dixit-

Contra Proposit. XXIII. Cap. V. 221

dixerit : *Qui non odit Patrem suum , & matrem , & uxorem , & filios , &c. non potest meus esse discipulus*. Lucæ 14. Omnes enim illi descendunt de amore proprio propter coniunctionem , quam illæ res habent ad nos . Christus autem damnat amorem proprium , dicens : *Si quis vult post me venire , abneget semetipsum* , Matth. 16. Et : *Qui non odit animam suam , non potest meus esse discipulus* ; Lucæ loc. cit. Non ergo quid faciant , aut patiatur homines , sed etiã , quo amore , intuentum est , vt discernatur , an ex viribus arbitrii , an ex auxiliis gratiæ id valeant ; nam , & ipsa mors potest pro amore proprio , idest , pro appetitu laudis , & gloriæ substineri , collocando propterea in eius perpeffione propriam beatitudinem , vt ait D. Thomas in 4. di. 49. ar. 3. , & ante ipsum Philosophus 9. Ethic. cap. 9. , & Augustinus , dicens , Romanos salutem Reipublicæ salutis suæ preposuisse pro amore laudis , & gloriæ , 4. contra Iulianum cap. 3. Id etiam ait Durandus in 4. dist. 17. qu. 6. ad 2. Catholica autem veritas patientiam , & constantiam Martyrum in passionibus perferendis tribuit auxilio Dei , vt patet ex Collectis in Natalitiis eorum , & ex illo versu Hymni : *Tu vincis inter Martyres , siue in Martyribus* ; ita & fortitudinem Abrahamæ in proposito immolationis filii ; quamuis plures exgentibus grauissima passi sint pro suis amicis vel charis , viribus vtique naturæ , non auxilio Dei ; immolarunt etiam filios suos Demoniis , Psalm. 105. Brutus Romanæ libertatis assertor filios suos Tarquinium in Regnum reuocare molietes , morte puniuit . Sed tantæ vindictæ , tantique pro Patria zeli causam aperuit Virgilius Æneid. 6. : *Vicit amor Patriæ , laudumque immensa cupido* . Sed omnino audiendus est hic Tertullianus Libro ad Marty. versùs finem : *Acerba ista a multis aquo animo excepta , immo , & appetita sunt fama , & gloria causa* . Lucretia vim stupri passa , cultum sibi adexit in conspectu propinquorum , vt gloriam castitatis suæ pararet . Mutius manum suam dextram in ara cremauit , vt hoc factum eius fama haberet . Tantum terrena gloria licet de corporis , & animi vigore , vt gladium , ignem , cruces , bestias , tormenta contemnunt sub præmio laudis humanæ .

5. Ad Argumentum igitur respondet Augustinus , qui ipsum ex persona Pelagianorum proponit loc. cit. de Patientia : *Qui hæc dicunt , non intelligunt , quemque iniquorum tantum esse ad quacumq; mala perferenda duriores , quando in eo maior est cupiditas mundi , & quemque iustorum tantò esse ad quacumque mala perferenda fortiores , quando in eo maior est charitas Dei . Sed cupiditas mundi initium habet ex voluntatis arbitrio , &c. Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum* . Quibus addendum est , quod idem Augustinus

gustinus ait de Spiritu, 80 Littera cap. 29. : *Fortitudinem Gentilium humana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Divina Charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Quæ sententiâ in auctoritatem Canonis extulit Arausicanum can. 17. Nulla est igitur necessitas adstruendi pro hac re duplicem Charitatem, aliam entitativè naturalem, aliam supernaturalem, sed potius Charitas, & cupiditas distinguendæ sunt.

6, Sed hic occurrit difficultas de amore Dei, ut summi boni nos beatificantis, quo, scilicet, ametur super omnia bona nobis concupiscibilia, an sit possibilis viribus naturæ. Et videtur affirmandum; quia talis amor non tollit amorem proprium, immo de illo descendit, vel illum includit; nam ex amore proprio amamus nobis bona, & meliora magis amamus; cum ergo Deus naturaliter cognosci possit ut summum bonum, in quo sita sit nostra felicitas, quam naturaliter, & in omnibus amamus, & querimus, sequitur, quod viribus naturæ possit Deus a nobis super omnia hoc modo amari. Et ita opinatur Vasquez 12. disp. 195. cap. 2. in principio, & 3. parte disp. 43. cap. 2. in fine, & alii. Hoc autem, si admittitur, sequi videntur duo antecedentibus dictis opposita.

Primum; quod ex nobis ipsis possimus placere Deo, immo acquirere meritum apud ipsum: nam ille amor videtur esse gratus Deo, cum per eum ametur super omnia concupiscibilia, atque in eo statuatur ratio ultimi finis: videtur etiam esse meritorius; quia amplius videtur esse, eo modo amare Deum, quam habere illi fidem; fides autem meritoria est, ut ante diximus. Secundum; quod valeamus viribus nostris vincere tentationes, quas possunt ingerere nobis bona creata, & concupiscentia earum: atque adeo ipsam concupiscentiam vincere, siquidem per illum amorem præponitur fructio Dei fructioni cuiuslibet boni creati.

Respondetur, in statu naturæ lapsæ, & puræ, in quo adsunt eadem vires naturales, non esse possibilem illum amorem, nisi ex auxilio Dei; nam in eo statu amor sensibilium præponderat amorì spiritualium. Sed neq; in natura integra, vel in Angelis, in quibus nō est caro, est illa possibilis naturaliter, saltem, ut sit efficax; quia, includit voluntatem postponendi pro semper omnia bona creata, bono Divino, salvo esse amantis, & subiucendi se in omnibus voluntati Dei, etiam quantum ad tolerantiam quarumlibet passionum pro Deo consequendo; quare, si non totalis, multa est abnegatio amoris proprii. At ab hoc adeo aborrerunt plurimi Angelorum

ut

Contra Proposit. XXIII. Cap. V. 223

ut aduersus Deum rebellarent. Augustinus autem, quem Theologorum Scholæ sequuntur, de Corrept., & Gratia cap. 11., & 12. de Ciuit. cap. 9. docet, neque Adam, neque Angelum potuisse permanere in Gratia sine speciali Dei auxilio: ex quo sequitur, non potuisse a se ipsis habere illum amorem, nā per illum potuissent expellere, vel vincere quemlibet amorem boni creati concupiscibilis, & quamlibet ex eo promanantem tentationem. Itaque ita omnino dicendum est, etiam propter rationes supra allatas.

Verum dubitatur, an hic amor sit charitas; & negat Scotus in 3. dist. 26. qu. 1., quia illa est beneuolentia, hic verò concupiscentia, illa amat Deum propter ipsum, hic verò, ut bonum amantis, illa non includit amorem proprium, hic verò includit.

Sed, si sic dicimus, sequitur, ultra charitatem, etiam hanc Dei concupiscentiam a Deo nobis donari. Sacre verò litteræ non videntur alium amorem a Deo nobis datum commendare, quam charitatis; & Augustinus non distinguit a charitate nisi cupiditatem, cum dicit, duos amores fabricasse duas ciuitates, idest, charitatem fabricasse Ierusalem cælestem, cupiditatem verò Babel terrenam.

Noster quidem Aragonius 22. qu. 17. art. 6. dicit, hanc Dei concupiscentiam pertinere ad charitatem; quia eadem, inquit, charitas, qua nos diligimus, inclinat ad diligenda etiam ea, quæ pertinent ad nostram perfectionem quatenus talia; diligimus autem, vel possumus diligere nos ex charitate, & fruitio Dei maxima nostri perfectio est; ergo ex charitate concupiscimus nobis Deum.

Cæterum sine dubio distinguenda est concupiscentia Dei ab eius beneuolentia, propter diuersam rationem attingendi, ut supra insinuauimus. Et argumentum Aragonii non rectè procedit: sicut enim tunc amamus nos ex charitate, quando referimus nosmetipsos per amorem in Deum, ita tunc amamus nobis Deum ex charitate, quando ipsam eius possessionem referimus in eius gloriam; at nunc loquimur de amore, quo præcisè amamus Deum, ut bonum nobis, abstrahendo a relatione huius nostræ bonitatis in gloriam Dei; ergo argumentum Aragonii non est ad propositum.

9. Nihilominus Sacre litteræ, & Patres quemcumque amorem Dei super omnia, siue beneuolentiæ sit, siue concupiscentiæ appellant charitatē; nam amorem Dei, quo vincimus Diaboli, carnis, mundique tentationes appellant charitatem, eæ autem tentationes vincere possunt ex concupiscentia Dei super omnia.

Quare non videntur ponendi duo habitus dilectionis a Deo
infu-

infusi, alter benevolentia, alter concupiscentia Dei, nam habitus inclinans ad beneuolendum Deo super omnia videtur sufficere etiam ad concupiscendum ipsum; quamuis enim possit elici, & quandoque eliquatur erga Deum amor concupiscentia, non benevolentia, id poterit esse, quia amans non exerceat omnes vires habitus, non quia operetur ex alio habitu: non exerceat, inquam, eas omnes, vel quia ex sua libertate non conatur quantum potest, vel quia retinetur ab amore proprio, vel quia considerat tunc tantum rationem boni concupiscibilis in Deo.

Nec refert, quod ratio formalis obiectiua vnius amoris sit diuersa ab altera: quamuis enim propter hoc necesse sit specie distinguere actus illos, non tamen necesse est distinguere habitum; cum enim ille feratur etiam in amorem benevolentia Dei super omnia, sufficit ad consimilem amorem concupiscentia, cum hic sit minoris perfectionis, & vtraque ratio boni super omnia, nempe, & amabilis, & concupiscibilis reperiatur in Deo; immo necessitat ad hunc amorem; qui enim illum priorem amorem habet, non potest amore concupiscentia amare aliquid supra Deum: sicut etiam in humanis amor benevolentia erga amicum sufficienter praestat, & mouet, ut ille ametur amore concupiscentia, id est, ut ametur praesentia, & communicatio vitae cum eo. Et propterea Diuina Scriptura, & Patres omnem amorem Dei super omnia charitatem vocant. Ex his patet, quam male nonnulli dixerint, amorem concupiscentia Dei super omnia, esse malum, & peccaminosum, quod ut haereticum damnatur a Tridentino sess. 6. can. 31.; nam adeo bonus est, ut neque Angeli possint illum viribus suis habere, ut ostendimus.

9. Sed forte dicetur: Qui amat Deum super omnia amore concupiscentia tantum, non illum amat, quantum amabilis est, immo nec quantum tenetur amare; & cum se ipsum amet tunc super omnia amore benevolentia, magis se ipsum amat, quam Deum, quia maior, et perfectior est amor benevolentia, quam concupiscentia; ergo peccat.

Respondetur: creaturam non teneri pro semper ad amandum Deum super omnia amore benevolentia, nisi habitualiter; & cum ipsum amat super omnia amore concupiscentia tantum, non excludit amorem benevolentia; non enim vnus amor repugnat alteri, immo vnus oritur ab altero, sed tantum praescindit; si enim excluderet, peccaret. Amor in super benevolentia erga vnum obiectum non est semper maior appetitiue amore concupiscentia erga alte-

alterum, sed tantum est purior, & simplicior: nam auari, vel libidinosi amant amore beneuolentię suos amicos, nec tamen magis appetitiuę, quàm pecuniam, & voluptates; non enim istas deferere vellent pro illis.

Atque id verum est etiam respectu amoris illius obiecti, cui illud bonum concupiscitur, quando non in obiecto amato per beneuolentiam, sed in concupito statuitur ratio vltimi finis. Creatura autem amans Deum sibi, vt obiectum se beatificans, non in se, sed in Deo ponit rationem vltimi finis; vult enim in Deo quiescere, non in se ipsa; ergo per illum amorem non amat magis appetitiuę se, quàm Deum. Peccatum autem est, cum magis appetitiuę amatur creatura, quàm Deus.

C A P V T VI.

Ostenditur, non posse solis viribus voluntatis diligere Deum super omnia, vt Authorem naturę, vel beatitudinis naturales.

I. **N**onnulli Theologi credentes, posse voluntatem viribus suis amare Deum super omnia, succumbentes autem auctoritati Diuinarum litterarum, in quibus dicitur, Charitatem esse ex Deo, ita distinguunt, vt amor Dei super omnia, quatenus Deus est author naturę, possit haberi solis viribus voluntatis, quatenus autem est author gratię, requirat auxilium gratię, & hoc tantum definitum sit per Scripturas, & Concilia.

Quę sententia antiquior est ea, quę distinguit de amore Dei entitatiuę naturali, & supernaturali, quam in præcedentibus reiecimus. Habet enim eam D. Thomas prima parte q. 60. a. 5., vbi respondens sententię Augustini dicentis, neque Angelos potuisse a se ipsis habere charitatem, immo in eos diffusam per Spiritum Sanctum, dicit, id intelligendum esse de charitate erga Deum, vt author est gratię; nam charitas erga eundem, vt author est naturę, potest naturaliter haberi.

Si hæc sententia vera sit, sequitur veram esse Propositionem, contra quam disputamus; nimirum, Fidem ex testimonio creaturarum sufficere ad iustificationem. Nam, si dilectio Dei, vt authoris naturę potest haberi viribus naturę, ad eam habendam sufficiet co-

F f

gni-

gnitio Dei , vt authoris naturæ ex testimonio creaturarum , quia per eam cognoscitur, vt summum bonum ; bonum autem cognitum amorem excitat, maximè summum ; ergo hæc cognitio sufficiet ad iustificationem . Probatur Consequentia ; quia amor Dei super omnia, etiam vt tantum author naturæ est, reddit hominem Deo gratum iuxta illud : *Ego diligentes me diligo*, & alia plura, quæ pluries etiam relata sunt; ergo ipse est saltem dispositio proxima , & infallibilis ad iustificationem ; ergo fides, seu cognitio, ex qua procedit, sufficit ad iustificationem tamquam initium , & fundamentum eius; sicque iustificatio poterit haberi ex viribus naturæ , quod repugnat dogmati Fidei .

1. Igitur reiicienda est hæc sententia, quæ omnino deprehenditur falsa . Quia si Deus cognitus vt author naturæ , potest vt talis viribus naturæ amari super omnia ; potest etiam eisdem viribus amari cognitus, vt author gratiæ, etiam si talis cognoscatur non viribus naturæ, sed gratiæ, siue ex reuelatione; sed id non admittitur per hanc sententiam, neque est admittendum ; ergo, &c.

Probatur sequela . Nam quodlibet bonum propositum , etiam excellentissimum , & infinitum possumus naturaliter amare ; quod fatentur etiam Doctores, cum quibus disputamus , dum admittunt, posse naturaliter amari Deum , vt authorem naturæ : excellentia enim boni non retardat , immo magis rapit in amorem . Est quippe ordo oppositus inter intellectum, & voluntatem , intellectus trahit res ad se, voluntas verò trahitur a rebus; ergo , licet intellectus magis caliget ad magis intelligibilia , vt ait Philosophus 2. Methaph. tex. 1. , voluntas tamen magis inardescit in excellentiora bona; in cognitione enim reuelet vis intellectus, in amore virtus obiecti. Sed nō minus bonum relucet in Deo, vt authore gratiæ , quàm reluceat in eo, vt authore naturæ , immo secundum aliquos maius ; ergo si potest naturaliter amari super omnia cognitus, vt author naturæ, poterit quoque cognitus, vt author gratiæ . Et certè absurdum est, & incredibile apparet, quòd homo possit naturaliter amare Deum, vt suum Creatorem, non autem vt suum Redemptorem, qui, scilicet, pro ipso incarnatus sit , passus , & mortuus , illiq; summam in Cælis felicitatem preparauit . Ex aduerso namque, & Patres, & Concionatores, ipsiq; generaliter fideles solent dicere, maiorem deberi pœnam non amanti Deum Redemptorem, quàm non amanti ipsum Creatorem , indicantes maius debitum , & inclinationem ad amandum ipsum titulo redemptionis , tanquam pro maiori beneficio,

Contra Proposit. XXIII. Cap. VI. 227

cio, & beneuolentia. Quare secundus amor, non tantum non videtur impossibilis viribus naturæ, sed etiam primo facilior.

Nec obstat, quod Deus author gratiæ non possit naturali lumine cognosci; nam adhuc poterit ex reuelatione cognitus naturaliter amari: non enim ita volitio dependet a cognitione, ut, si hæc sit ex reuelatione, illa debeat esse ex infusione. Hoc enim omnino gratis, immo irrationabiliter dicitur. Cum enim diuersæ sint virtutis intellectus, & voluntas, & diuersum habeant modum operandi, non debet ex vna iudicari de altera; immo, ut mox dicebamus, intellectus difficilius capit altiores veritates, voluntas autem facilius amat excellentiores bonitates, ea nimirum ratione, quam diximus; & potest perfecte amari, quod non perfecte cognoscitur, ex D. Thom. 12. qu. 27. ar. 2.

Non est ergo attendenda difficultas, vel impossibilitas amandi ex excellentia boni propositi, vel ex ratione cognitionis, quæ proponitur, sed ex gradu amoris. Sicut enim naturaliter intellectus quascumque veritates propositas, & explicatas percipere potest, non tamen eas per se inuestigare, aut euidentibus, aut validis rationibus firmare; sic voluntas potest omnia bona proposita amare, non tamen quocumque gradu amoris, quia, vel amore sui, vel aliarum rerum impeditur.

Ipsi, qui vitis dediti sunt, amant virtutes, non tamen supra ea obiecta, in quæ vitiosè feruntur, quamuis ita amanda esse cognoscant. Potest ergo voluntas viribus suis amare Deum, & ut authorem naturæ, & ut authorem gratiæ, non tamen super omnia, quia retinetur amore sui, quem suis viribus superare non potest, ut cap. 4. præcedenti ostendimus.

Hinc Anselmus Lib. de Concordia: *Voluntas post desertam iustitiam facta est ancilla suæ affectionis, quæ ad commodum est*. Nec potest suis viribus ab illa seruitute se liberare: Si enim vos filius liberauerit, tunc verè liberieritis, ait Christus Dominus, Ioann. 8. Nec quisquam potest suis viribus de peccato surgere. Et Bernardus Lib. de diligendo Deum: *Difficile, immo impossibile est, suis quemquam, liberine arbitrij viribus semel accepta a Deo libertate, ad Deum ex toto corde conuertere voluntatem, & non magis ad propria retorquere; sicut scriptum est*: Omnes quæ sua sunt, quærunt.

In hoc ergo gradu amoris consistit difficultas, seu potius impossibilitas, non in ratione obiectiua authoris gratiæ.

3. Quod verò absolutè non possit voluntas viribus suis amare

Ff 2

Deum

Deum super omnia, neque ut simpliciter est author naturæ, probatur multipliciter.

Primò. Quia Scripturæ, Concilia, & Patres dicunt, charitatem esse a Deo. Cumque eorum loquutiones sint generales, non sunt a nobis limitandæ, ut ait Bellarminus; id enim non esset eis subiecti, sed eas eludere: inconsideratè quoque loquuti fuissent, si, cum aliqua charitas sit a nobis, vniuersaliter dixissent, charitatem esse a Deo, ansamque erroris in re admodum graui præbuisent. Neque, ut puto, diligentiores sunt recentes Scholastici, quàm Patres, qui non pro suis, aut Magistrorum placitis, sed pro Ecclesiæ causa contra Pelagianos dimicabant.

Secundò. Qui diligit Deum super omnia fit cum eo vnus Spiritus: hæc enim est vis amoris, amantem, & amatum reddere vnum. At quis tantam rem dicat, fieri posse sola potestate arbitrii? Hæc ratio colligitur ex Augustino de Gratia Christi c. 22.

Tertiò. Dilectio Dei super omnia, etiam tantum ut author naturæ, est obseruantia legis ex Apostolo Rom. 13. Sed nullus potest seruare legem absque auxilio gratiæ per Christum, ut in præcedentibus probatum est; ergo, &c.

Atque hanc rationem ponderat etiam Vasquez.

4. Quartò. Dilectio illa est dispositio ad gratiam, & remissionem peccatorum, Deoque placet: *Qui enim diligit me, diligetur a Patre meo*, Ioann. 14. Et: *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*, Lucæ 7. Et: *Ego diligentes me diligo*, Prouerb. 8. Est etiam meritoria vitæ æternæ; Christus enim Legis perito interroganti: *Quid faciendo, vitam æternam possidebo*, & recensenti præcepta dilectionis Dei, & proximi, respondit: *Hæc fac, & viues*, Lucæ 10. Qui autem diligit Deum, etiam proximum diligit propter Deum, aliter non diligit Deum super omnia. Sed nos non possumus ex naturalibus disponi ad gratiam, remissionemque peccatorum, aut mereri vitam æternam, nec Deo placere ex Arausic. can. 12., & 25.; ergo &c.

Quintò. Illa dilectio præstat, ne scientia inflat, nam ipsam scientiam refert in Deum; sed charitas, qua fit, ne scientia inflat, est a Deo; ergo, &c. Minor asseritur a Cælestino Papa Epist. ad Episcopos Galliæ cap. 10.: *Cum dicat Apostolus: Scientiæ inflat, charitas verò ædificat, valde impium est, ut dicamus, ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi, & ad eam, quæ ædificat, non habere, cum sit utrumque donum Dei*. Idem dicit Augustinus de Gra-

Contra Proposit. XXIII. Cap. VI. 229

Gratia Christi cap. 26., & de Gratia, & libero arbitrio cap. 19.

5. Sextò. Illa dilectio præfert obsequium Dei propriæ vitæ, aliter non est dilectio Dei super se ipsum; eaque maxima est charitas, dicente Christo: *Maiorem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*, Ioann. 15. At si hæc potest haberi viribus naturæ, nihil maius potest præstari a charitate supernaturali, siue infusa, immo apparet superflua; & etiam gloriam Martyrii viribus naturæ assequi poterimus.

Septimò. Illa dilectio est electio Dei: quæ enim maior Dei electio, quam ipsum habere pro ultimo fine, in quem omnia nostra, & nos ipsos referamus? Nec aliter possumus Deum eligere, quam diligendo. Sed nos non possumus ex nobis Deum eligere, dicente Christo: *Non vos me elegistis, sed Ego elegi vos*, Ioann. 15.; ergo, &c. Hæc ratio est Augustini de Patientia cap. 21., & subdit: *Vnde dicit Apostolus Ioannes. Non quòd dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos; quia homo non potest eligere, vel diligere, nisi prius electus, dilectusque curetur.*

Octauo. Illa dilectio Dei vincit amorem proprium; sed hoc non potest vinci nisi ex magno Dei munere, ut in antecedentibus visum est; ergo illa dilectio non potest haberi ex viribus naturæ.

Nonò. Dilectio Dei, ad quam nos hortatur vox naturæ, est dilectio Dei, ut authoris naturæ, sed hanc non possumus habere sine gratia, & misericordia Dei; ergo, &c. Maior patet; quia natura specie, & ordine sui ostendit bonitatem sui authoris, ideoque dicitur mouere ad amorem eius. Minor est Augustini 10. Confess. cap. 6.: *Calum, & terra, & omnia, quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Aliis autem tu misereberis, cui misertus eris, & misericordiam præstabis, cui misertus fueris: aliòquin Calum, & terra surdis canunt laudes tuas.*

Decimò. Qui illam dilectionem habet, habet Spiritum Sanctum in se; sed ille non potest haberi viribus naturæ; quis enim hoc dicat? ergo, &c. Maior est Gregorii hom. 10. in Euangelia, & legi in Officio diei Pentecostes: *Ipse Spiritus Sanctus amor est. Qui ergo mente integra Deum desiderat, profectò iam habet, quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum, quem diligit, non haberet.*

Vndecimò. Neque Angelus potest a se habere illam dilectionem; ergo multò minùs homo, maxime in statu naturæ lapsæ. Antecedens affe-

asseritur, & probatur ab Augustino 12. de Ciuit. cap.9., quia aliter Angelus posset se facere meliorem, quàm factus sit a Deo. Quæ ratio militat etiam de dilectione Dei, vt authoris naturæ, & respectu cuiusque creature possibilis; de cuius tamen vi dicemus infra, contra Propositionem 30. cap.4.

Duodecimò. Melior est amor puræ beneuolentiæ erga Deum, vt authorem naturæ propter sui bonitatem, quàm concupiscentiæ erga eundem, vt authorem gratiæ relatiuè ad nos, quatenus nos sanctificat, vel beatificat; in hoc enim includitur amor proprius, quod fatetur D. Thom. 22. qu. 17. art. 8.; vnde 12. qu. 25. art. 4. primum vocat amorem simpliciter, secundum verò amorem secundum quid; & Scotus in 1. dist. 1. qu. 5. §. *Ad Argumentum* dicit, primum amorem erga Deum esse propriè charitatem, non autem secundum; ergo, si non potest viribus naturæ haberi amor concupiscentiæ erga Deum, vt authorem gratiæ, multò minùs poterit haberi amor beneuolentiæ erga eundem, vt authorem naturæ. Ipse Deus magis deberet redamare hunc secundum amorem, quàm primum, quod tamen Aduersarii admittere non possunt.

6. Tertiodecimò. Ita definit Arausicanum can. 15.: *Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse, vt diligeretur, dedit, qui non dilectus diligit. Displicentes amati sumus, vt fieret in nobis, vnde placeremus. Diffundit enim charitatem in cordibus nostris Spiritus Patris, & Filij, quem cum Patre amamus, & Filio. Et Can. 12.: Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito. Sed, qui diligit Deum super omnia, etiam vt Author naturæ est, non displicet Deo, immo habet in se, vnde ei placeat, & amatur a Deo; ergo illa dilectio non est viribus arbitrii, sed ex gratia Dei.*

Quartodecimò. Quilibet alius amor naturaliter oritur ab amore nostri; ergo nullus potest excedere amorem nostri. Consequentià probatur; quia nullus effectus potest excedere suam causam. Antecedens videtur notum experientia; & ponitur in terminis ab Augustino hom. 27. circa medium: *Amores omnes, & dilectiones prius sunt in hominibus de se, & sic de alia re, quam diligunt. Si diligis aurum, prius te diligis. Ergo dilectio vnicuique a se incipit, & non potest nisi a se incipere.* Hinc rectè noster Cardinalis Seripandus in caput 6. ad Romanos §. 1. loquens de amore Pauli erga Iudeos, pro quibus cupiebat anathema esse a Christo, sic dicit: *Hic quidem charitatis excellentissimus gradus, a quo humana natura, quæ se ipsam in-*
pri-

Contra Proposit. XXIII. Cap. VI. 231

primis diligit, & saluam esse vult, aborret, Dei donum est. Huncque Pauli affectum præcipuis laudibus extollunt Anselmus, D. Thomas, & alii Interpretes; sicut, & Moysis dicentis Deo Exodi 3.: Aut mitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo.

Plura, & plura addi possent; sed cui, quæ dicta sunt, non sufficiunt, frustra ingerentur alia. Vnum addo, quod notauit etiam Bellarminus, in hac veritate ab Augustino locatam victoriam Fidei aduersus Pelagianos: *Si, inquit, non ex Deo, sed ex hominibus est charitas Dei, & proximi, vicerunt Pelagiani; si autem ex Deo, vincimus Pelagianos, de Gratia, & libero arbitrio cap. 18.*

C A P V T VII.

*Differitur de Doctrina D. Thomæ, & Ægidij,
quòd creatura rationalis naturali dilectione
diligat Deum supra se.*

1. **N**on me latet D. Thomam 1. parte qu. 60. art. 5. itemque Nostrium Ægidium in 2. dist. 7. qu. 1. art. 2. docere, quòd creatura rationalis naturali dilectione feratur ad Deum supra se.

Sed, si ly *naturali*, vel *naturaliter* significat iuxta ordinem vniuersalem naturæ, vel debitum ipsius creatura rationalis ex natura rei, verum est; si autem significet, ex viribus naturæ, vel inclinatione sufficienti ad erumpendum in illam dilectionem, probare non possumus; tum propter ea, quæ dicta sunt; tum maximè, quia tunc facilis, utpote ex inclinatione naturæ, esset pugna, & victoria de amore proprio, quam difficillimam, & viribus naturæ impossibilem dicunt Patres, insinuat Christus, & testatur experientia. Est tamen, hoc non obstante, dilectio illa iuxta ordinem vniuersalē naturæ; pro cuius rei intelligentia aduertendum est ad ordinem naturæ spectare etiā operationem Dei, ut summi Reſtoris naturæ, sicut intelligentiarum, ut ministrorum, quod docuit etiam Philosophus.

Hinc dicitur naturale graui, ut ascendat, & leui ut descendat ad impediendum vacuum; quamuis ad id, non ex virtute propriæ for-

formę, sed agentis vniuersalis moueantur: non enim determinata, & simplex forma potest esse principium motuum oppositorum, vt rectę ait Scotus in 3. dist. 27. qu. 27. qu. 1. Cui consentit D. Thomas asserens, elemento graui non esse naturalem motum sursum, immo violentum, si illud consideretur secundum sui particularem naturam. Qui etiam 12. q. 109. art. 6. docet, ordinem agentium esse secundum ordinem finium, & propterea ad finem boni vniuersalis, non moueri ex se agens particulare, sed ab agente vniuersali, sicut miles ad victoriam mouetur a duce; impedimentum autem vacui est bonum vniuersale creaturę materialis; & tamen motus ad ipsum dicitur naturalis rei, quamuis sit non tantum præter, aut supra, sed etiam contra eius particularem naturam. Naturalis etiam dicitur infusio animę rationalis corpori humano perfectę organizato, cum tamen hæc a solo Deo fiat; immo etiam productio animarum in ijs, quę generantur ex putri; a nonnullis dicitur esse a Deo, cum non aliud Agens reperiunt, in quod eam refundant.

Ita ergo erit naturalis creaturę rationali amor Dei super omnia, quia secundum ordinem naturę, ipsique conueniens, quamuis non viribus eiusdem, sed Diuina motione habeatur. Fatemur autem, post peccatum Deum non mouere homines ad illum actum prout Author naturę, sed prout Author Gratię, & intuitu meritorum Christi: quia per peccatum indignus redditus est homo, vt ad tantum bonum, quod amicitiam cum Deo facit, promoueatur. Qua ratione non promouet Dæmones, pro quibus Christus non est passus, quiue proinde ad gratiam cum Deo reparandam peruenire non possunt. Et hæc est vera, & clara ratio sempiternę eorum ruinę, & obfirmationis in malo; idque docet etiam noster Ægidius in 2. dist. 7. q. 1. ar. 2. dubio laterali. Qui tamen, cum dicat loco supra citato, amorem sequentem naturam peruenire vsque ad Deum eiusdem authorem, idest, vsque ad dilectionem Dei super omnia, non videtur consequenter dicere, a Dæmonibus non posse absque auxilio gratię illum amorem haberi; nam natura, & naturalia in illis remansere integra. Et quamuis Ægidius distinguat motum electiuum, idest, sequentem voluntatis electionem a naturali, tamen negari non potest, electionem posse ferri in totum id, in quod potest natura, vel gratia, cum per electionem non proprię vires, sed naturę, vel gratię exerceantur, vel exerceri possint.

Quare, sicut non potest ea transcendere, ita potest vniuersis
vti

Contra Proposit. XXIII. Cap. VII. 233

vti. Ergo si motus naturalis Dēmonū pertingeret vsque ad Deum , etiam illuc usque peruenire posset motus electiuius. Igitur e contra dicendum est , non peruenire vsque ad Deum motum naturalem illius , vel cuiusq; creaturæ rationalis , si ad ipsum peruenire non potest motus electiuius. Et ita cum Augustino , seu Fulgentio de Fide ad Petrum cap. 3. pro nostra sententia arguendum : Si homo posset viribus naturæ diligere Deum super omnia , multò magis id posset Dēmon , qui carne urgente ad sensibilia non premitur ; sed id non potest Dēmon , quia aliter posset ex se ipso reparare gratiam cum Deo , & remissionem obtinere peccati ; ergo multò minùs id potest homo .

2 Sed hic obiicietur , quòd prauè sit instituta natura , si ad amorē Dei super omnia ab ea debitum suis viribus peruenire non potest : immo constituta in necessitate peccandi , quia quod debet , facere non potest : quæ prauitas refunderetur in Deum .

Respondetur , eòdem modo argui posse , quòd malè sint institutæ naturæ elementorum , eo quia grauia non possunt suis viribus ascendere , nec leuia descendere ad impediendum vacuum , cuius impedimenti necessarium est ad eorum naturas conseruandas . Dicitur ergo , non esse necessarium ad rectam institutionem naturæ , vt illa possit ex viribus suis comparare sibi quodlibet bonum , aut perfectionem , etiam si necessaria sit : immo tunc frustra essent agentia vniuersalia , ipseque Deus. Patet in ordine ciuili , in quo neque ius proprium possunt a se ipsis sibi vindicare ciues , immo exinde magna sequeretur turbatio Reipublicæ ; sed recurrere tenentur ad Magistratus ; nec bona vniuersalia , & ordo eorum administrantur a singulis , sed a Principe , vel ministris ab eo institutis . Sicut ergo ad bonum vniuersale in impedimento vacui non mouentur grauia , & leuia a se ipsis , sed ab Agente vniuersali ; ita ad bonum Dei , quod est bonum totius creaturæ , & vltimus finis eius , idest , ad Dei dilectionem super omnia , non mouetur creatura rationalis viribus suis , sed motu vniuersalissimi , & primi agentis , qui ipse Deus est , vt sic verificetur doctrina D. Thomæ supra relata ; quòd ordo agentium sit iuxta ordinem finium . Et sicut ad rectum ordinem sublunarium spectat Agens vniuersale , quod etiam contra particularem eorum impetum moueat corpora ad impediendum vacuum ; & ad rectum ordinem Politicæ , vt in ea adsint rectores , qui , & bonum publicum conseruent , & prouideant , vt vnusquisque ius suum obtineat ; ita debetur ordini creaturæ rationalis , vt Deus ante peccatum ei adsit

G g

cum

cum auxiliis necessariis ad eliciendam Dei dilectionem super omnia, ne sit constituta in necessitate peccandi. Sicque communiter dicitur, quòd, si Deus creasset hominem absque iustitia originali, sed in pura natura, atque adeo cum lucta carnis, & spiritus, debuisset ex lege suæ Providentiæ conferre illi auxilia necessaria ad non succumbendum, quia sine illis necessariò, atque adeo sine sua culpa succumberet; quod ultimum etiam dixit Augustinus de Correctione, & Gratia cap. 1. 1. Creavit autem Deus hominem cum charitate, & iustitia originali, non ex necessitate, id enim damnatum est in Baio proposit. 22. 27. 78., & 79., sed ex sui bonitate.

Addimus, dilectionem Dei super omnia posse dici naturalem creaturæ rationali, quia est ex aliqua inclinatione eius, non quidem sufficienti, ut illa procedat, sed quia, cum mediante Dei auxilio procedit, est iuxta naturalem creaturæ illius inclinationem ad bonum. Eo enim ipso, ad meliora bona est magis inclinata; sicuti ex eo quòd graue inclinat deorsum, magis graue magis inclinat; ergo, cum diligit supra se Deum summum bonum, operatur iuxta inclinationem naturalem, qua magis fertur in meliora. Non potest autem ex se sola illam dilectionem habere, quia retinetur, & vincitur a maiori inclinatione ad amandam se ipsam ratione maioris coniunctionis ad se ipsam; propter quod non semper amat meliora, sed sibi coniunctiora, quod ipse L. Thom. docet, ut mox videbimus. Et hic sensus est potior. Sed simpliciter illa dilectio debet dici supernaturalis propter insufficientiam virium naturæ ad eam eliciendam.

Quòd si adhuc queratur, quare creatura rationalis non possit ex se ipsa moueri ad consequendum suum finem Deum, quem actu amoris erga ipsam promereri potest, & consequi, cum cæteræ creaturæ id valeant, graua, & leuia ad sua loca, animalia ad cibum, &c. Respondetur, id esse propter excellentiam ipsius naturæ, qua talem finem, id est, adeo excelsum habet, quem consequi non possit viribus suis. Dicit autem D. Thom. 12. quæst. 5. art. 1. ad 2., quòd melius sit disposita (melior sit absolute, dicimus nos) natura, quæ adiuuante alio potest consequi bonum perfectum, quam quæ solis suis viribus imperfectum. Quia iam 1. parte quæst. 62. art. 2. dicit, nullam creaturam rationalem posse habere motum voluntatis ordinatum ad beatitudinem, quæ in Dei visione est, propter quod affirmat Angelos indiguisse gratia, ut se ad Deum conuerterent; quæ conuersio non nisi per actum amoris est; ergo ex excellentia naturæ est, ut actus, quo moueri valeat ad consequendum suum

Contra Propositi. XXIII. Cap. VII. 235

suum finem, exercere non possit viribus suis, & per consequens est etiam ex excellentia ipsius actus.

3. Quare nullo modo dicimus, naturam ex se inclinari ad amandum se magis, quàm Deum; quia tunc prauè ipsa esset instituta; & charitas, qua fertur ad diligendum Deum supra se, non illam perficeret, sed destrueret, vt rectè arguit D. Thomas 1. parte q. 69. ar. 5. Sed tantum dicimus, quòd magis inclinatur ad amandum se, quàm Deum, & quòd non valeat Deum supra se solis suis viribus diligere.

Quæ duo longè diuersa sunt; & primum quidem peruersum, secundum autem naturale, & ideo non peruersum. Quod, vt ostendatur, notamus, quod ratio amoris ex parte obiecti est bonitas eius, ex parte autem amantis est similitudo, vel coniunctio boni ad ipsum, vel proprietas, maximè autem identitas. Id quod pluries docet D. Thom. 12. qu. 27. art. 3., & qu. 28. ar. 1., & 22. qu. 26. ar. 5., habeturque ex Philosopho dicente, amicabilia, quæ sunt ad alterum provenire ex amicabilibus, quæ sunt ad nos, 9. Ethic. cap. 4., & quod: Amabile bonum, unicuique autem proprium. Quæ ratio ex parte amantis adeo valida est, vt etiam quantum ad gradum amoris præualeat ei, quæ est ex parte obiecti, faciens, vt magis amentur minora bona nobis coniuncta, vel similia, quàm maiora a nobis elongata, vel dissimilia.

Quod, & fatetur ipse D. Thom. 22. qu. 26. art. 9. vbi docet, iuxta ordinem rationis magis amandum parentem a filio, quàm filium a parente, quia maius bonum est filio parens, quàm parenti filius, & tamen naturaliter magis diligimus filium a parente, quàm e contra; quod etiam dixit Philosophus 9. Ethic. cap. 8. Eadem etiam quæst. art. 4. dicit, quòd quamuis ratio amandi nos, vel proximum sit Deus, tamen non est a nobis magis amandus proximus Deo gravior, & coniunctior, quàm nos ipsi; quia, ait, quantitas amoris, sicut, & cuiuslibet actionis pendet etiam ex subiecto; proximus autem non est ita coniunctus nobis, sicut nos ipsi. Quod repetit ibidem artic. 7. Ergo etiam secundum D. Thom. ratio amoris ex parte amantis præualeat illi, quæ est ex parte obiecti, & adeo præualeat, vt non solum magis inclinemur ad amanda coniunctiora, quàm meliora, sed & naturaliter magis diligamus illa, quàm ista, quinimmo, nec quandoque teneamur ad oppositum.

Sed creatura rationalis longè distat a Deo, est autem eadem sibi; ergo, quamuis Deus sit bonum infinitè ea melius, tamen ma-

gis naturaliter inclinatur ad amandum se, quàm Deum.

4. Fortè hic dicitur ex ipso D. Thom. 1. parte qu. 60. ar. 5. ad 1., quòd illa ratio de maiori, vel minori coniunctione valet in iis, quæ ex æquo diuiduntur; at in iis, quorum vnum est tota ratio bonitatis alterius, sicut est Deus respectu creaturæ, magis diligitur illud, quàm istud.

Sed hoc insufficienter dicitur. Primò. Quia Deus est tantum ratio causalis bonitatis creaturæ, formalis verò nec est, nec potest esse; hæc est enim ipsa entitas creaturæ; at gratis assumitur, quòd naturaliter magis diligatur ratio causalis boni, quàm ratio formalis; immo hoc videtur falsum; quia filii non amant naturaliter; nec tenentur amare parentes supra se ipsos, immo nec eos amant eodè gradu amoris, quo amantur à parentibus: omnes enim, ait Philosophus 9. Ethic. cap. 8. *magis amant proprium opus, quàm ab opere, si animatum esset, amarentur*. Et tamen parentes, ait Abulensis q. 17. in cap. 12. Exnodi, *dicuntur esse duo principia totius boni, quia dederunt nobis esse per generationem, & mores per eruditionem, & nutrimentum per educationem; ideo tenemur eis, quasi in infinitum*. Sed hic dicitur, bona nostra potius esse à Deo, quàm à parentibus; quamvis posset replicari de filio non cognoscente Deum. Sed, alterum amatur, quia est tota ratio bonitatis nostræ, iam amatur intuitu nostræ bonitatis; ergo non magis, quàm nostra bonitas; non enim, aut magis, immo nec æquè amatur medicina, quàm sanitas, aut sanitas, quàm homo, cui illa amatur.

3. Quamvis Deus sit tota ratio causalis bonitatis nostræ, non tamen necesse habemus semper meminisse, intelligere, & amare ipsum; at necesse habemus semper meminisse, intelligere, & amare nos ipsos, vt docet Augustinus 10. de Trinit. cap. 11., & lib. 14. cap. 6., & 10., ergo magis inclinatur naturaliter ratio coniunctionis, vel identitatis ad nos, quàm ratio causalitatis totius nostri boni in Deo; ergo hæc ratio non facit, vt naturaliter magis amemus Deum, quàm nos.

4. Inclinatio ad amandum Deum super nos est ex charitate, quæ à Deo donatur, vt supra ostensum est, immo ipsa charitas est talis inclinatio; ergo non est ex natura. Probatur Consequentia primò: quia vel tunc frustra esset charitas, vel esset tantum ad augendam inclinationem naturalem, non ad dandam inclinationem supernaturalem, cum tamen charitas sit forma supernaturalis. 2. Quia non potest dici, eandem inclinationem esse à charitate, & à natura. Ergo, quòd Deus sit tota ratio bonitatis nostræ non præstat,

præstat, vt naturaliter magis amemus Deum, quàm nos.

5. Quintò. Si adest talis inclinatio poterit erumpere in actum suum: quid enim eam impedit? An fortè vitium deprauans naturam? Sed supponitur natura nondum vitiata, vel vitium non habens tantam vim, vt omnino superet inclinationem naturæ; cumq; illa inclinatio ponatur essentialis naturæ, vt pote causata ex eo, quia totum bonum naturæ est a Deo, quod vtique illi essentialis est, a nullo vitio potest superari, sicut nec ipsa natura; sicut etiam nullum vitium efficere potest, vt obliuiscamur amoris proprii, immo potius augebit illum amorem; poterit ergo aliquando prodire in actum. Quod si admittatur, posse, scilicet, naturam viribus suis amare Deum super omnia, iam ex naturalibus poterimus promereri Dei gratiam, remissionem peccatorum, & vitam æternam; quia ille amor hæc omnia promeretur, vt pluries in antecedentibus ostensum est; & sic iustificari poterimus ex viribus naturæ, etiã post lapsum; & fides naturalis Diuinæ existentia, & Providentiæ ex testimonio creaturarum sufficiet ad iustificationem tamquam eius initium, & fundamentum, quod est damnatum in hac Propositione, contra quam disputamus.

Sextò. Ex inclinatione naturali in amorem proprium statim, & necessariò prodit ille amor, & ex eo omnia vitia, & peccata, quia nullum peccatum committitur nisi ex voluntate placendi sibi, vel in carne, vel in spiritu, siue satisfaciendi propriis motibus animorū, vt loquitur Bernardus serm. 3. de Resurrectione; atque id diximus supra cap. 4.; ergo si in natura adest naturalis inclinatio ad amandum Deum supra se, ex ea deberet potiori iure statim, & necessariò oriri amor Dei super omnia, & consequenter omnes virtutes, quæ ex charitate generantur iuxta doctrinam Apostoli 1. Corinth. 13.; ergo virtutes non essent dona Dei, sed ex viribus naturæ, cuius oppositum dicunt Scripturæ, Concilia, & Patres; facilius etiam pluresque homines essent probi, quàm improbi, cuius oppositum experimur.

In Angelis amor propriæ excellentiæ exortus ex inclinatione naturali ad amandum se statim vicit amorem Dei supra se; vnde tertia pars illorum cecidit; quod non accidisset, si in illis fuisset inclinatio naturalis ad amandum Deum supra se; non enim inclinatio minor vicisset hæc maiorē, libertas autem voluntatis sequuta est inclinationem ad diligendos se ipsos, non illam; vel dedit, vel auxit; potuissent saltem stare ex illa inclinatione naturali maiori, quod non est dicendum; nam ad standum eguerunt auxilio gratiæ;
per

per quod steterunt, qui non ceciderunt, ut cum Augustino 12. de Ciuit. cap. 9. communiter fatentur Theologi. Idem fuit in nostris Protoparentibus Adam, & Eua. Ergo non adest in creatura rationali inclinatio naturalis ad diligendum Deum supra se.

6. Quòd igitur, ut ad prius nostrum propositum reuertamur, natura magis inclinet ad amandum se, quàm Deum, oritur ex idéritate ad se ipsam, & maxima distinctione a Deo: si enim naturaliter magis amamus, quæ sunt nobis coniunctiora, quàm quæ distantia, multò magis inclinamur ad amandos nos ipsos; atque id de vniuersalissima naturæ lege descendit, qua vnaquæque res appetit suum bonum, eiusque conseruationem, vnde resistit contrariis. Cùmque hoc naturale sit, non est peruersum. Immo Augustinus de Natura Boni hoc tertium bonum inter generalia naturæ bona connumerat, ordinem, siue inclinationem, vel appetitum ad proprium bonum conseruandum, vel augendum, qui, si non inesset vnicuique rei, non conseruaretur vniuersum. Qui ordo dicitur pondus Sapientiz 11. cùm de Deo dicitur, quòd constituerit omnia in numero, pōdere, & mensura.

Atque hæc inclinatio adeo valida est in natura rationali, ut non solum non sit possibilis actus oppositus illi, nimirum, odium erga se ipsum, sed etiam necessariò quoad exercitulum insit illi, & cognitio, & amor sui ipsius, nec possit ab his actibus cessare, quamuis cessare possit a cognitione, & amore Dei, ut paulò superius ex Augustino diximus; immo possit etiam odio habere Deum. Non potest igitur negari, quin natura ex se magis inclinetur ad amandum se ipsam, quàm Deum.

Quòd autem non possit viribus suis diligere Deum supra se, fusè probauimus supra cap. 3. 4., & 6., in hoc quoque capite. Cuius impossibilitatis ratio naturalis haberi potest ex dictis. Etenim natura, ut dictum est, non solum nō magis inclinat ad amorem Dei, ac sui, sed magis ad sui, quàm Dei propter identitatem ad se ipsam, non ad Deum; ergo amare Deum supra se, licet non sit contra, est tamen supra naturam. Plus enim est amare Deum supra se, quàm tantum ad id inclinari, quia posset esse inclinatio sine illo amore; sed natura neque inclinationem habet ad Deum amandum supra se, neque maiorem inclinationem ad illum amandum, quàm se, immo habet maiorem ad se amandum; ergo omnino super naturam est ille amor. Libertas autem arbitrii non potest eleuare naturam supra suas inclinationes, licet possit ijs uti. Sicut ergo non potest facere, ut ametur malum, aut odio habeatur bonum, quia non

Contra Proposit. XXIII. Cap. VII. 239

non est ad hoc inclinata natura, immo ad oppositum; & sicut non potest facere, vt desistatur a cogitatione, & amore sui ipsius propter maximam inclinationem naturæ ad hoc, causatam ex identitate ad se ipsam; ita non potest facere, vt ametur Deus supra se, quia natura est magis inclinata ad amandum se, quam Deum.

7. Quæ ratio probat, neque esse possibilem creaturam, quæ suis viribus amare possit Deum supra se. Quod si alicui videatur novum, aut mirum, attendat non solum rationem allatam, sed eam etiam, quæ Augustinus 12. de Ciuit. cap.9. probat, Angelos non a se ipsis, sed per Spiritum Sanctum habuisse charitatem diffusam in cordibus; quia, scilicet, aliter Angeli fecissent se meliores, quam facti sint a Deo. Sed hæc ratio probat de quacumque creatura possibili: nulla enim est, quæ se possit facere meliorem, quam facta sit a Deo; ergo de mente Augustini non est possibilis creatura, quæ naturalibus viribus diligat Deum supra se. De qua tamen ratione dicetur infra Disp.27. cap.4.

Possunt quoque aliæ addi rationes; nimirum, quod non sit possibilis creatura, quæ viribus suis promereri valeat amicitiam cum Deo, communicationem bonorum eius, & vitam æternam; qui autem diligit Deum ab eo diligitur Prouer.8., & obseruantia præcepti charitatis præstat, vt possideatur vita æterna, Lucæ 10. Item; quod charitas dignior, & præstantia est qualibet substantia creabili; est enim coniunctio creaturæ ad Deum, per quam fit cum eo vnus spiritus, quo nihil creaturæ potest contingere sublimius. Et in hoc principio fundatur ratio Augustini. Sed de hac re non pertinente directè ad nostrum propositum, hæc enus.

C A P V T VIII.

Soluuntur Argumenta pro inclinatione naturali creaturæ ad amandum Deum supra se.

1. **A**rguit D. Thom. 1. parte qu.60. ar.5., & 12. qu.109. ar.3. Id, quod hoc ipsum quod est, alterius est, naturaliter inclinatur principaliter, & magis in id, cuius est, quam in se ipsum; sed totum, quod est creatura, est Dei; ergo ipsa naturaliter magis inclinatur in Deum, quam in se ipsam.

Maio-

Maiorem probat ex Philosopho 2.phy.tc.78.: *Vnumquodque naturaliter agitur, sicut aptum natum est agi*: ex motu etiam partium corporis, quia manus exponit se periculo vulneris, vel amputationis, vt saluet totum corpus, vel caput.

Item ex facto ciuis fortis, qui exponit se periculo mortis, vt saluet Ciuitatem, cuius est pars: ratio enim, inquit, imitatur naturam; & si homo esset naturaliter pars huius Ciuitatis, hanc inclinationem naturaliter haberet. Hanc rationem affert etiam Ægidius quodlib.4. qu. 14.

Respondetur negando Maiorem; nam vt cap. præcedenti vidimus ex ipso D. Thoma, maior coniunctio maiorem causat inclinationem ad amandum; magis autem creatura est coniuncta sibi ipsi, quam Deo. Item. Ipse D. Thom. 12. qu.72. ar.5., & q.8.ar.2. dicit, quod charitas est ordo ad vltimum finem, quod verissimum est; dicit etiam ibidem qu.109.ar.6., quod ordo agentium est secundum ordinem finium; ergo ad charitatem, quæ est ordo ad vltimum finem, non mouetur creatura a se ipsa, sed a Deo, qui est primum Agens; sicut ipse dicit, quod ad victoriam, quæ est vltimus finis pugnæ, non mouetur miles a se ipso, sed a Duce.

Ad sententiam Philosophi dicimus, quod grauius aguntur sursum ad impediendum vacuum, nec tamen naturaliter, immo violenter, si considerentur secundum propriam formam, vt ipse D. Thomas dicit. Multa etiam patiuntur violentiam, dum aguntur, vt corpora, siue animata, siue inanimata, dum diuiduntur; hoc enim est contra eorum integritatem, atque adeo contra naturalem appetitum de propria integritate seruanda. Ergo falsum est, quod vniuersaliter vnumquodque agatur, sicut aptum natum est agi. Sed limitanda est sententia; cum, scilicet, agitur naturaliter, & nihil impedit, quod & ipse Philosophus ibidem dicit, & notat D. Thom. in Commento. Quo autem sensu moueatur naturaliter creatura, cum mouetur a Deo ad dilectionem eius super omnia, diximus cap. præcedenti.

Ad aliud de motu manus, dicimus, illum non causari, nec causari posse a particulari appetitu, seu inclinatione manus, nam nullus in ea est; & si adesset, manus per eum declinaret ictum, non se ei exponeret; sed causari ab appetitu totius animalis, qui mouet omnia membra, & magis curat de salute totius corporis, quam partis, & partis nobilioris, quam ignobilioris. Sic graue mouetur sursum ad impediendum vacuum, non ab appetitu formæ propriæ, sed ex actione agentis vniuersalis intendentis bonum vniuersi,

Ad

Contra Proposit. XXIII. Cap. VII. 241

Ad aliud de Ciue fortit, dicimus, quòd, si ille fortitudinem, habet Christianam, non mouetur ad illud opus nisi ex charitate, atque adeo ex motione Diuina, & supernaturali, non ex inclinatione naturali; quia, vt ait Augustinus de Spiritu, & littera cap. 29. & ex eo Auralicanum cap. 17: *Fortitudinem Christianorum Diuina charitas facit, qua diffusa est in cordibus non per voluntatis arbitrium, neque ex inclinatione naturali, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*. Si autem fortitudinem habet gentiliū, mouetur ad illud ex humana cupiditate, id est, ex appetitu laudis, & glorię; quia, vt ibidem dicitur: *Fortitudinem gentiliū humana cupiditas facit*. De qua re nos supra diximus cap. 5. Si autem ciuis ille naturaliter esset pars suę ciuitatis, moueretur ex actione capitis naturalis, seu rectoris ciuitatis, non ex inclinatione sua particulari, sicut de manu, & de elementis dictum est. Durandus adeo difficile expertus est probare, quòd pars ex se ipsa naturaliter magis inclinetur ad bonum totius, quàm proprium, vt nonnullis argumentis a se ipso inductis, & reiectis, tandem dixerit, spem sibi esse, aliàs non defutura sibi argumenta, in 2. dist. 29. qu. 3. nu. 22.

Arguit secundò noster Ægidius Quodlib. 4. q. 14., & in 2. dist. 3. parte 2. qu. 3. dubio 2. Primò sic. Deus est intimior nobis, quàm nos ipsi, magis enim facit ad nostram conseruationem, quàm nos; sed vnio, seu coniunctio est causa amoris; ergo, &c.

Respòdetur, negando Maiorem. A nonnullis quidem ea tribuitur Augustino; sed duo tantum in Augustino pro ea reperio. Primum 8. de Trinit. cap. 7., vbi hæc dicit: *Exteriori conantur ire, & interiora sua deserunt, quibus interior est Deus*. Secundum. 3. Confess. cap. 6.: *Tu autem eras interior intimo meo, & superior summo meo*. Quibus tamen non dicitur, Deum esse intimiorem nobis, quàm nos ipsi, sed quàm alia, quę sunt intima nobis, puta mens, affectus, voluntates. Neque propriè pòtest dici intimum, nisi quod est distinctum ab eo, cui est intimum, vnde nulla res potest dici intima sibi, quia non in se ipsa, sed ipsa est. Quare repugnat in terminis, vel ipsum Deum esse intimiorem nobis, quàm nos ipsi; Deus enim distinguitur a nobis, nulla verò res a se ipsa. Quoad alia verò, quę sunt in nobis distincta a nobis, Deus est intimior, quia illabatur ipsi essentię nostrę, eam tenens, & conseruans. Atque hoc videtur considerasse Diuus Thomas; quamuis enim ipse teneat, vt vidimus, coniunctionem esse causam amoris, & insuper, quòd Deus naturaliter magis ametur a nobis, quàm nos ipsi, non tamen id probauit

H h

cx

ex maiori coniunctione Dei ad nos; quod indicio est, id ab ipso non putatum verum.

Quare cum Maior Argumenti sit euidenter falsa, erat ex opposito arguendum: Deus non est ita intimus nobis, sicut nos ipsi, sed coniunctio est causa amoris; ergo magis inclinamur naturaliter ad diligendum Deum, quam nos.

Atque ita nos supra arguimus. Ex eo autem, quod magis operetur Deus ad conseruationem nostram, quam nos ipsi, non sequitur, quod Deus sit intimior nobis, quam nos ipsi.

Secundò arguit. Bonum nostrum est participatio boni Diuini; ergo non est amandum nisi propter illud; ergo minùs est amandum, quam illud, quia: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*, primo Posterior.

Respondetur, a nullo negari, quin Deus sit magis a nobis amandus, quam nos ipsi; sed præsentem quæstionem esse: an naturaliter inclinemur ad amandum magis Deum, quam nos, quod est diuersum; itaque Argumentum non est ad propositum. Sed cum dicit, bonum nostrum non esse amandum, nisi propter Diuinum, si sensus sit, eius amorem referendum ad Deum, verum est; si verò, non esse in illo rationem, qua possit, vel debeat amari secundum se, sed totam rationem amabilitatis eius esse ipsum Deum, sicut tota ratio, qua amatur medicina ab egroto, est sanitas, falsum: nam si bonum est per se ipsum, vtique in se ipso habet, vnde ametur.

3. Tertiò, arguit Ægidius in 2. dist. 7. qu. 1. ar. 2. distinguens tres motus creaturæ rationalis, naturalem, gratiūm, & electiūm, idest, sequentem naturam, gratiam, & electionem voluntatis; &, per duos illos priores ait, creaturam ascendere vsque ad Deum, idest, diligere Deum super omnia; non autem per tertium. Sic autem arguit. Motus naturalis peruenit vsque ad locum sui principii, licet illum transcendere non possit, ex. gr. motus grauium peruenit vsque ad centrum, quod est locus grauitatis, vnde procedit: motus leuium vsque ad concauum Lunæ, quod est locus leuitatis. Sed creatura rationalis in amore naturali mouetur a Deo authore naturæ; ergo per talem motum peruenit vsque ad Deum. Ex quo infert, quod negare, quod creatura rationalis per amorem naturalem diligat Deum supra se, est negare, illam creaturam esse a Deo. Eodem modo probat de amore gratuito, quia ille est a Deo mouente per gratiam. Negat verò de electiūo; quia principium, inquit, eius est voluntas creaturæ; sed nullus motus ascen-

dere

Contra Proposit. XXIII. Cap. VIII. 243

dere potest supra suum principium, siue locum eius; ergo per illum motum voluntas non ascendit usque ad Deum, sed sinit in se ipsa.

Respondetur primò, per Argumentum non probari, quòd creatura rationalis per amorem naturalem, vel etiam per gratium amet Deum supra se, sed tantum, quòd amet Deum: hoc enim sufficit, ut dicatur peruenire usque ad principium sui motus, vel locum principii. At de hoc nulla est quæstio. Secundò. Quòd ille motus tantum refunditur in principium nature, qui sequitur determinatè, & necessariò naturam, siue formam ab eo datam: ideo enim motus grauium, & leuium refunduntur in generans, quia sequuntur determinatè, & necessariò grauitatem, & leuitatem datam a generante; non enim generans immediatè causat illos, sed quatenus dedit formam, ad quam illi necessariò sequuntur: aliter omnes motus liberi creaturæ rationalis, etiam peccata, refundendi essent in Deum, vel parentes datores naturæ, ex cuius facultate illi sequuntur. Non sequuntur autem determinatè, & necessariò naturam creaturæ rationalis, nisi amor sui, & beatitudinis in comuni, qui de amore sui descendit, vel etiam primum uelle iuxta aliquos Theologos; ceteri enim liberi sunt; ergo non datur in ea amor naturalis Dei supra se procedens ex Deo auctore nature. Ergo Propositio Ægidii est de subiecto non supponente,

3. Natura etiam est principium motus eam determinatè, & necessariò sequentis, sicut natura grauis est principium motus deorsum; sed nullus motus, ut dicit Ægidius, transcendit locum sui principii; ergo amor, cuius principium est natura, non ascendit ad Deum supra naturam; ergo per Argumentum non id, quod intendit Ægidius, sed oppositum concluditur. Etenim præcisè ex viribus naturæ est ille amor naturalis, etiam si dicatur refundendus in Deum, ut auctorem naturæ, sicut præcisè ex viribus grauitatis est motus deorsum, etiam si reducat in generans naturam; & per consequens vires naturæ sunt principale, & adequatum principium illius motus; sed motus non potest ascendere supra suum principium principale, & adequatum; ergo, &c.

4. Motus electiuus non distinguitur a naturali propter diuersam virtutem principii, a quo procedat, sed tantum tamquam liber, & indifferens a necessariò, & determinato; non enim electio, aut voluntas, prout eligens, habet particulares vires, sed utitur viribus naturæ, vel gratiæ, & intense, & remisse prout vult, & potest vniuersis uti; ergo si motus, seu amor naturalis, siue ex virtute naturæ peruenit ad Deum super omnia, idem poterit amor electiuus, si omni-

H h 2

bus

bus naturæ viribus vtatur ; atque idem poterit, si vtatur viribus gratiæ, nam & motus gratuitus est electiuus . Nulla ergo ratione contenditur illud de naturali, & gratuito, negatur de electiuo .

5. Quantitas motus naturalis mensuranda est ex viribus naturæ, a qua procedit, non agentis generantis naturam, licet ipse reducatur in generans naturam; nam generans tantum dat de motu, seu loco, quantum dat de forma, siue natura, vt ipse Ægidius dicit; ergo ad definiendum, an creatura rationalis per amorem naturalem, idest, descendente ex naturæ viribus possit amare Deum supra se, non sunt inspiciendæ vires Dei authoris naturæ, sed ipsius naturæ; sicut in motu grauis deorsum, & in ipso motu gratuito non attenduntur vires generantes, & Dei authoris gratiæ, sed grauitatis, & ipsius gratiæ collatæ; ergo perperâ probat Ægidius, naturâ amore naturali diligere Deum supra se, quia ille amor refunditur in Deum authorem naturæ.

6. Locus, in quem impetu naturalis amoris fertur creatura rationalis non est Deus, sed ipsa natura: amor quippe sui illi est naturalis, summus, necessarius, & primus, vtpote, a quo procedant, vel quem supponant cæteri eius naturales amores; hinc ab amore Dei desistere potest, immo conuerti ad odium; ergo gratis, & falsò dicitur, quòd talis locus sit Deus.

7. Si ex vi naturæ creatura rationalis diligit Deum supra se, non poterit non ita diligere, nullaque voluntate, aut vitio poterit fieri, vt ita Deum non diligit. Nulla enim res potest supra sui naturam, aut motus eius naturales. Hac ratione non potest illa exuere amorem sui, aut beatitudinis in communi, quantumuis deprauetur; ergo a fortiori non poterit exuere amorem Dei supra se, si, vt dicitur, est naturaliter magis inclinata ad amorem Dei, quàm sui, immo naturaliter inclinata ad amandum magis Deum, quàm se. Sed vtinam sic instituta esset nostra natura. Verùm non tantum non sic instituta est, sed neque potest, aut ipsa, aut vlla creatura rationalis sic institui, vt in fine capituli septimi præcedentis insinuaturn est. Ex his autem non tantum solutum, sed, & redargutum est Argumentum Ægidi; ostensumque, quòd in multis peccat, & potius concludat oppositum. Quod sic vterius ostenditur. Nullus motus ascendit supra suum principium, sed quilibet amor oritur ab amore nostri; ergo nullus excedit amorem nostri. Minor est Augustini relati supra cap. 6.

Ergo tantum in duplici sensu assignato cap. 7. dilectio Dei super omnia dici potest rationali creaturæ naturalis.

Quar-

Contra Proposit. XXIII. Cap. VIII. 245

Quartò arguitur . Homo viribus naturæ vult, Deum esse Deū , & se esse hominem non Deum ; ergo maius bonum vult Deo, quàm sibi; ergo viribus naturæ diligit Deum supra se .

Respondetur , per Argumentum probari, quòd homo diligit etiam Angelum supra se; immo omnes homines , qui in superiori gradu dignitatis, vel fortunæ consistunt, si illos non vult de suo statu deiici , sed patitur in illo consistere . Dicitur ergo, quòd hoc non est amare alium supra se appetitiuè , sed tantum obiectiuè , id est, non est potius velle bonum illius, quàm sui, sed contentum esse , quod ille habeat maius bonum, quàm habeat ipse, quare est maius bonum, non magis amare . At amare alium supra se appetitiuè est magis amare illum, quàm se , idest, potius velle omnia , & se ipsum amittere, quàm illum offendere . Hanc autem superioritatem amoris quis dicat haberi ab omnibus, qui alios vident se excellentiores, & quiescunt ? Hoc modo amatur Deus a nobis, cum amatur supra nos amore benevolentiae ; ergo non concluditur per Argumentum, id posse naturaliter fieri . Addimus, impossibile esse, vt homo desideret, se esse Angelum, vel Deum, si verè apprehendantur termini; si enim homo est, esse Angelus, vel Deus non potest ; ergo, si desiderat, se esse Angelum, vel Deum, non desiderat se esse ; ergo non potest desiderare, se Angelum, vel Deum esse, nisi vel desiderando se nō esse, vel, se simul esse, & non esse ,

C A P V T IX.

Soluuntur Argumenta pro damnata Propositione .

1. **P**otest pro ea argui primò . Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, quia sibi ipsi sunt lex, & ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, Rom. 2. 14. Factores autem legis iustificabuntur, ibidem 13. Sed Gentes aliam Fidem, seu notitiam de Deo non habent, nisi, quæ eruitur ex testimonio creaturarum ; ergo hæc notitia, siue fides sufficit ad salutē . Hoc Argumento vtitur Vega lib. 6. in Trident. cap. 17. & 20. , vt probet, fidem de veritatibus supernaturalibus non fuisse, nec esse necessariam necessitate medii, sed solius præcepti .

Respondetur, Apostolum ibi non loqui de Gentibus in statu Gen-

Gentilitatis morantibus, sed de conuersis ad fidem, quod probat Augustinus de Spiritu, & littera cap. 26.; Quia Apostolus præmiserat: *Virtus Dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum, & Græco. Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco.* & postea subdit: *Cum enim gentes, quæ legem Dei non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, &c.* ergo eos hic significat nomine Gentium, quos prius significauerat nomine Græci. Sed nomine Græci ibi significantur ex præputio cunuerſi ad Fidem, per contradistinctionem a circumcissione, quæ erat propria Iudæorū; nō enim potuisset promittere honorem, & pacem, & gloriam exiſtentibus extra Euangelij gratiam; ergo non de Gentibus in ſtatu gentilitatis morantibus, sed de conuersis ad Fidem dicit, quod naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.

Quod potest confirmari: Quia lex ſcripta in cordibus non eſt niſi gratia Chriſti, vel Charitas; & opus legis ſcriptum in cordibus eſt opus procedens a gratia, vel charitate; ergo non potuiſſet de gentibus poſitis extra gratiam Euangelij dicere Apoſtolus, quod oſtendant opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Etenim pro magno Deus promiſit, Ieremiæ 31., ſe ſcripturum legem ſuam in cordibus populi ſui; in quo gratia noui teſtamenti promiſſa eſt, vt ait Auguſtinus ibi; quomodo ergo id potuiſſent gentes naturaliter habere, vt idem Auguſtinus arguit? Loquitur ergo de Gentibus conuerſis ad Fidem, & de eis dicit, quod non habeant legem Dei, ideſt, eam, quæ data eſt per Moſem populo tantum Hebræo; faciant autem naturaliter ea, quæ legis ſunt, ideſt, ſine illa lege, ſed per auxilium gratiæ, quo in eis ſanata eſt natura; & ita explicat Auguſtinus de Spiritu, & littera cap. 27. Et breuius 4. contra Iulian. cap. 3. *Dicuntur, inquit, ſine lege naturaliter, quæ legis ſunt facere, quia, ex gentibus venerunt ad Euangelium, non ex circumciſſione, cui lex data eſt, & propterea naturaliter, quia, vt crederent, ipſa in eis eſt per Dei gratiam correſta natura.*

Concedendum eſt autem, quod factores legis iuſtificabuntur, ſed lex ſeruari non poteſt niſi ab habente eam Fidem, vt probatum eſt cap. 2. & 3.

2. Arguitur ſecundò ex eodem Vega, Apoſtolus Rom. 1. arguit ſæculi Philoſophos, quod cognoscentes Deum, non ſicut Deū glorificauerunt; ergo ſi glorificaeſſent, ſalui fuiſſent; ergo ſuffeciſſet illis ad iuſtitiam, & ſalutem notitia naturalis de Deo, & gloria ipſius per bona opera.

Reſpondetur, negando Conſequentiam, cuius probatio non
affer-

affertur. Apostolus autem memorat peccatum illud Philosophorū, non ad insinuandum, quòd, si peccato illo caruissent, salui fuissent, sed ad assignandam causam, quare Deus in alia, & plurima peccata eos ruere permisit: vnde subdit: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, &c.* Re vera autem non potuissent sine Fide Christi Deum per bona opera glorificare.

3, Arguitur tertio. Infidelis purè negatiuè, idest, qui numquam audiuit verbum Fidei, educatus in syluis, vel apud barbaras penitus gentes, si faciat bonum, & declinet a malo iuxta dictamen rationis, poterit iustificari, & saluari; ergo fides in Christum non est necessaria necessitate mediū ad salutem.

Respondetur, quòd ille sic educatus, poterit & Dei cognitione carere; an ergo poterit sine ea iustificari? Quinimmo, quomodo poterit sine ea implere legem, cuius maximū præceptum est de Deo diligendo, & colendo? Quomodo vitare omnia peccata collectiuè? Rectum verò rationis dictamen de prosequendis, & declinandis, nec facile habebit: si enim extra præcepta communissima potest in aliquibus de lege naturæ dari ignorantia, inuincibilis, vt communiter admittitur, maximè poterit in sic educato. Concupiscentiam verò carnis, nimiumque sui amorem, ex quibus omnia peccata carnalia, & spiritualia prodeunt, quomodo superaret nullo Diuine gratiæ auxilio, & fortè, nec Dei cognitione imbutus, cum illa etiam cum illis auxiliis, Deique cognitione, & timore difficillimè vincantur? Quomodo tandem poterit suis viribus perseverare vsque in finem, cum hoc sit magnum Dei donum, vt loquitur Tridentinum can. 16. de iustificatione, & vtique per Christum?

An fortè ex illa excusatione iustificabitur, quia, scilicet, nec audinit, quod crederet, aut operaretur, & si audisset, credidisset, & operatus fuisset? Sed multum est, vt ignorantia non solum excuset, sed etiam iustificet. Id vt Pelagianū, idest, destruens Dei gratiam, exploditur ab Augustino epist. 105. ad Sixtum: *Quia si, inquit, illa excusatio iusta est, quisquis ea utitur, non gratia, sed iustitia liberatur.* Itidem de Grat., & lib. arb. cap. 3. Quā autem fiducia posset ille proferre, aut isti pro illo, se crediturum, & operaturum fuisse, si audisset, cum tam labilis, & mutabilis sit humana voluntas, vt sepius finem nec sua proposita firmiter, vt putat, concepta retineat? Operum insuper conditionatè futurorum nulla ratio habetur in Diuino iudicio, vt patet ex August. de Dono Perseuer. cap. 9. & 10., & de Prædest. Sanct. cap. 13., & de Gen. ad litt. lib. 10. cap. 15., & Epist. ad Sixtum, & Vitalem.

Et

Et nihilominus plurimi Theologorum, cum quibus, & D. Thomas (non tamen in Summa, sed in 3. dist. 28. qu. 1. ad 5., & dist. 42. qu. 1. ar. 5. ad 7.) dicunt, hominem illum sic educatum, & rectè iuxta naturæ legem viuentem ante mortem per Angelum, vel Prædicatorem, vel interna illustratione edocendum fore de Christo, vt saluus esse possit; quod etiam comprobant exemplo Cornelii Centurionis, ad quem missus est Petrus, & Eunuchi Reginæ Candacis, ad quem missus est Philippus, Actuum 8. & 10.

4. Sed, vel ipsi volunt ex gratuita Dei bonitate illum edocendum, vel ex debito iustitiæ ex natura rei, vel ex promissione contracto. Si primum; quando hoc ipsis reuelatum est, aut vnde notū? Nec potest de eo generalis lex statui, nisi etiam diuinæ largitati leges præfigere velimus. Si secundum: ergo ille supponitur iustus, & merito suæ iustitiæ ius habens ad vitam æternam, siue regnum Cælorum viribus naturæ sine fide, & gratia Christi.

Probatur Consequentia: quia non alia ratione debetur, aut potest deberi illi ea illustratio propter ingressum ad vitam æternā, nisi quia illi debetur vita æterna: non enim potest alicui deberi medium ad finem, nisi quia illi debetur finis: immo hoc implicite saltem, & virtualiter asserunt ipsi Arguentes. Ergo, vel ille omnino nō saluatur per gratiam Christi, sed viribus suis; vel si aliquo modo per eam saluatur, quia, vt dicunt, necessaria est illi Fides Christi, vt saluus sit, Christus non tribuit, neque adiuuat meritum ad consequutionem salutis in eo, sed potius grauat: siquidem meritum, & ius ad salutem ille consecutus est viribus suis, per quas iuxta naturæ legem rectè vixit; impositū autem est illi per Christum aliud obligationis onus, vt insuper credat in ipsum, & impeditus est illi ingressus ad vitam. Quare ille, & illi similes non debent agnoscere Christum vt Saluatorem, sed potius vt remoras apponentem salutis. Ergo iam Christus non tantum gratis mortuus est, quantum pertinet ad vim promerendi salutem, sed etiam impedimenta apposuit illius, & non solum infidelibus Iudæis, sed cunctis scandalum est; nam inferre impedimenta est inferre scandalum. O vbi estis fontes lacrymarum! exclamandum est hic cum Augustino contra Mendacium cap. 18. At Apostolus non dicit pro salute vltra obseruantiam legis requiri fidem in Christum, sed totus in eo incumbit, vt sine hac fide non posse illam seruari doceat, quod latissimè ostendimus in præcedentibus capitibus huius Disputationis, quæ pro rei grauitate, & gloria Iesu Christi Domini nostri, vehementer obsecro Lectores, vt diligenter meditari non grauentur. Nec dicit, sine fi-
de

Contra Proposit. XXIII. Cap. IX. 249

de in Christum posse haberi iustitiam, quæ tamen non perducatur ad Regnum, nisi accedente illa fide; sed nullam omnino haberi iustitiã sine illa fide; immo sine ea omnia cõclusa esse sub peccato, & omnes esse sub maledicto propter inobseruantiam legis; & neque ex Iudæis esse vel vnum, qui faciat bonum, immo omnes corruptos esse, & abominabiles, non intelligentes, aut requirentes Deum; & quòd Christus nos redemit de maledicto legis, non quidem eam abolendo quantum ad naturalia præcepta, sed dando vires pro eius obseruantia, vt promissio ex fide Iesu Christi tantum detur credentibus.

Et, quòd sine gratia Fidei in Christum lex, idest, ipse Decalogus Moyſis occidit, quia reddit præuaricatores, non tollens, sed augens concupiscentiam; quod maximè ponderat Aug. de Spiritu, & littera c. 14. Augustinus quoque clarissimè de Natura, & Gratia c. 2. docet, quòd, si natura humana ex seipsa potest sibi sufficere ad implendam legem, debet esse secura de vita æterna, etiam si non sit imbuta fide Sanguinis Christi; quod etiam cap. 3. memorauimus; esse quoque impossibile, vt quis steriliter bonus sit, idest, vt merito suæ bonitatis vitam non consequatur æternam, 4. contra Iulian. c. 3.

Et, quòd lex Mosaica data est superbienti populo, vt cernens, se viribus suis imparem ad eius obseruantiam, humiliatus confunderet ad gratiam; idque sæpissimè inculcat. Hinc est eius sententia 43. in libro Sententiarum: *Legis littera, quæ docet, non esse peccandum, si spiritus viuificans desit, occidit. Scire enim peccatum potius facit, quàm cauere, & ideo magis augeri, quàm minui, quia malè concupiscentia etiam præuicatio legis accedit.* Et sententia 44.: *Lex data est, vt gratia quæreretur; gratia data est, vt lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur, sed vitio prudentiæ carnis, quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.*

Ergo non post impletam legem necessaria est fides Christi, sed ad illam implendam, cuius impletio est iustitia, & dat ingressum ad vitam æternam, vt Christus ipse dixit Matth. 19. 17., & Lucæ 10. 20.: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et: *Hæc fac, & viues;* quia, scilicet, lex, saltem propter præcepta dilectionis Dei super omnia, & non concupiscendi, seruari non potest sine auxilio gratiæ per Christum, quod non datur, nisi credentibus in eum; hocque beneficium confert nobis Christus, & fides in eum, non onus, vt post impletam legem supersit debitum credendi in eum, sine qua Fide frustremur merito obseruantia legis, iureque inde adepto ad gloriam. Ex quibus omnibus patet, quàm longè distent

a doctrina Apostoli, qui docent, hominem nullam habentem Christi notitiam posse seruare legem naturę, & adeo mereri vitam æternam, vt sibi ex iustitia debeatur reuelatio Christi. Tandem. Si illi debetur reuelatio Christi, vel debetur etiam inspiratio fidei in Christum, vel non: si debetur, id est apertissimè hæreticum, scilicet, vt fides detur ex merito; tunc n. appareret illi gratia Saluatoris, nō secūdū huius misericordiā, sed ex operibus iustitię, quę ipse fecit cōtra Apost. Tit. 3. . Quamquam, & asserere, quòd debeatur reuelatio, videatur etiam pertinere ad Pelagianismum, cum illam ad gratiā vocationis pertinere, fateri debeamus. Non potest autem dici, quòd non debeatur; nam si illi debetur regnum Cælorum, debetur quoque medium necessarium ad illud consequendum; hoc autem est fides in Christum; ergo debetur illi inspiratio fidei in Christum; id autem ad Pelagianos pertinere, iam diximus.

5. Arguitur quartò. Tridentinum can. i. de Iustificatione ita definit: *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quę, vel per humane nature vires, vel per legis doctrinam fiat, absque Diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Ergo supponit, posse seruari legem absque gratia per Iesum Christum, licet, definiat, illam obseruantiam non iustificare nisi accedente gratia; ergo falsò dicitur, non posse illam seruari, nisi ab habente gratiam, Fidei in Iesum Christum.

Respondetur, quinimmo Tridentinum indicare, absque gratia per Iesum Christum non rectè, & integrè seruari legem, quamuis aliqua eius opera, fortè externa, fiant, & ideo neminem absque illa gratia iustificari. Ad marginem illius Canonis citatur caput primū sessionis 6., in quo Tridentinum declarat, ita. per peccatum Adæ omnes eius posteros redditos esse seruos peccati, vt nec Iudæi possent per litteram Legis Moyſis inde liberari, aut surgere. Qui autem diligit Deum super omnia, surgit de peccato; ergo Tridentinum supponit, non posse absque auxilio gratiæ præceptum dilectionis impleri, & per consequens nec seruari totam legem, cuius illud est maximum, & vniuersale præceptum, & ideo, neminem sine gratia iustum esse; nam aliàs certum est, quòd seruans totam legem iustus est apud Deum, & ingreditur ad vitam, vt ostendimus.

Prolixior fuit hæc Disputatio, quia ex eo præcipuè capite, ostendere volumus, fidem naturalem existentiam, & Prouidentiam Dei ex testimonio creaturarum non iustificare, id est, non esse fundamentum, & radicem nostrę iustitię, quia tunc oporteret, vt, vel ea posita consurgere posset ex viribus naturę amor Dei super om-

Contra Proposit. XXIII. Cap. IX. 231

omnia, & obseruantia legis, vel Deus largiretur auxilia suę gratię ad istum amorem, & obseruantiam, si non sunt possibiles viribus nature; ideo ostendere necessarium fuit, quoddam amor non sit possibilis viribus illis, neque entitatiuę naturalis, neque erga Deum, vt authorem nature, & consequenter, neque obseruantia legis; &, quoddam Deus, nulli largitur auxilia suę gratię ad illam dilectionem, & obseruantiam, nisi habenti fidem in Christum; ita vt prima gratia ad salutem, & iustitiam sit vocatio ad Fidem in Christum; quam Fidem etiam debere esse explicitam, idest, de incarnatione, morte, & resurrectione Christi ostendemus infra Propositione 64. In qua multa dicuntur ad confirmationem, & clariorem intellectu coru, quę in hac Disputatione dicta sunt, cõducentia, & proinde omnino legenda. Fatemur autem hæc pertinere ad materiam de Necessitate Gratię; sed & confutatio Propositionis id requirebat, & Nos magna propensione voluntatis id egimus, quia ea, quę diximus, multum Nos mouent, & necessaria hoc tempore astimamus.

DISPUTATIO XXI.

Contra Propositionem XXIV.

*Vocare Deum in testem mendaciꝝ leuis non est
tanta irreuerentia, propter quam velit,
aut possit damnare hominem.*

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I Propositio tantum diceret, propter illud periurium non velle Deum damnare, videretur in Dei clementiam id refundere; de qua tamen non amplius præsumendum est, quam colligatur ex Scripturis, ex quibus constat, Deum propter quodlibet mortale velle damnare.

Sed, cum addit, nec posse, id refundit in naturam, seu meritum talis periurii, quia .s. leue sit, unde & ait: *Non est tanta irreuerentia.* Quare indicat, illud esse tantum veniale, quod tamen aperte proferre ausa non est.

Et tamen, etiã si id verum esset, nimis confidenter dicitur, Deum non posse propter illud damnare: etenim attempta infinita maiestate Dei, quæ etiam per venialia offenditur, videtur Deus de summo rigore iustitiæ possetiam propter veniale priuare gloria, & damnare, saltem, cum illud non ex subreptione, aut imperfecta deliberatione, sed plena committitur. Et fortè in huius rei argumentum noluit Moysen, & Aaron ingredi terram promissionis propter culpam commissam ad Aquas contradictionis, licet ea non fuerit plusquam venialis, vt omnes dicunt, Num. 20., & Deut. 22. Terra enim promissionis figura fuit Paradisi Cælestis. Hinc Hieronymus Epistola

Contra Proposit. XXIV. Cap. I. 253

stola ad Amicum tom. 9. : Leue numquam est Deum , etiam in exiguo contemnere , qui non tantum ad qualitatem peccati respicit , sed ad personam contemptum . Propter quod homini non solum intuendum est quale sit , quod iubetur , sed quantus sit ille , qui iubet .

Neque potest dici, Hieronymum loqui, quando adest contemptus formalis. Nam facit vim in Maiestate Dei iubentis, quæ semper adest; contemptus verò formalis etiam erga humanum superiorem mortalis est; quare nihil speciale diceret de Deo. Et aliàs patet, quòd etiam secluso contemptu formali, grauior est offensa contra Superiorem maiorem, quàm contra minorem; ergo id intendit Hieronymus, propter summam Dei maiestatem nullam inobedientiã præceptorum eius esse leuè. Et Author Libri de vera, & falsa Penitentia (qui pluribus sæculis creditus est Augustinus, unde plurima ex eo sub Augustini nomine translata sunt in Sententias, & Decreta) sic loquitur: *Non considerandum est, quid fecerit, sed quem offenderis*. Itaque Propositio debebat saltem dubitativè loqui, nec tam audacter contra ius Dei pro peccatore ferre sententiam.

2. Sed cùm dicit, propter leuitatem mendaciæ, quod iuramento firmatur, ipsum periurium esse leue peccatum, siue leuem Dei irreuerentiam, grauius fallitur. Attendit enim ad eam regulam, quòd paruitas materiæ excusat a lethali, sed non attendit, quòd materia iuramenti non est propositio illa, quæ iuramento firmatur, quæq, potest esse de materia graui, vel leui, sed Deus, qui vocatur in testem. Cuiuslibet enim actus materia, seu obiectum est id, quod per ipsum attingitur, vt in comestione cibus, in furto res aliena, in homicidio homo; sed in iuramento Deus vocatur in testem; ergo ipse Deus est materia iuramenti. Potest quidem etiam dici eius materia propositio, quæ iuramento firmatur, sed indirecta, et remota, quatenus super eam cadit iuramentum cum sua materia proxima, quæ est Deus. At materia indirecta nihil confert ad grauitatem, vel leuitatem materiæ proximæ, & directæ, et per consequens, neque actus circum eam versantis. Cùm ergo Deus materia omnium grauissima sit, et circa ipsam immediatè versetur actus iuramenti, patet, quanto errore excusetur periurium a grauitate mortali propter leuitatem materiæ indirectæ, & remotæ, nulla habita consideratione grauitatis materiæ proximæ, immediatæ, et directæ. Petrus Damiani libro 8. Epistola 10. dicit, periurum se separare a corpore Christi, & mysteriis Redemptionis humanæ; nam, dum dicit: *Hoc faciam, vel non faciam; ita me Deus adiunget,*
& istud

& istud Sanctum Euangelium, hoc cum Deo paciscitur; ut, si promissa non impleat, a Deo, vel S. Euangelio ulterius non iuuetur. Unde dicit, quod occludit contra se septem sigilla libri Agni, quæ sunt Mysteria Christi vitæ, mortis, & glorificationis, ne scilicet sibi prosint. Ecce, quod malitia periurij sumitur a vocatione Dei in testem falsitatis, non a mendacio, quod per ipsam firmatur, eaq; proinde malitia grauissima est.

3. Est igitur in periurio duplex malitia, altera ex mendacio, altera ex vocatione Dei in testem illius; si autem malitia prior leuis sit, non est leuis quoque secunda; non enim mensuratur ab illa, immo mensuranda est ex ipsa intrinseca eius perversitate, qua veritas adducitur in testimonium falsitatis. Quæ perversitas ex sui natura grauis est, & mortalis.

Quod probatur. Primò. Quia si mendacium sit mortale, eo quia vergat in graue damnum bonorum externorum proximi, ipsa quoque vocatio Dei in testem mortalis erit, quod concedit Propositio; sed non euadit mortalis propter grauitatem mendacij, quod per ipsum firmatur; ergo semper, et ex sua natura est talis. Probatur Minor, quia tunc Periurium redderetur mortale propter illud graue damnum, quod infert proximo, ex natura autem sua quatenus offensa Dei in se ipso esset veniale; ergo grauior est offensa proximi, etiam in solis bonis externis, quam Dei in se ipso immediate, quod procul dubio absurdissimum est; Et ulterius: offensa creaturæ in bonis externis grauabit offensam Dei in se ipso, quod est impossibile, quia sunt offensæ disparatæ, nec vna est circumstantia, aut gradus alterius; ergo dicendum est, Periurium ex sui natura esse mortale.

Confirmatur. Quia veniale est mendacium, quo in purè speculabilibus, vel naturalibus falsa Doctrina traditur, aut antiquorum, siue ignotorum res gestæ falsò narrantur. Si autem quis ea iuramento firmet, queritur, an peccet mortaliter; si enim affirmatur, sequitur, quod periurium ex natura sua sit mortale, aliter fieret mortale, eo quia coniungitur cum peccato veniali, quod absurdissimum est. Si autem negatur, sequitur, quod eiusdem grauitatis sit peccatum contra veracitatem in nullius offensam, & peccatum contra Religionem in offensam Dei in se ipso.

Nec sufficit dicere, quod hoc sit grauius illo intra eandem speciem malitiæ venialis. Nam offensa Dei in se ipso non solum gradu intra idem genus, sed genere grauitatis debet differre ab iis peccatis, quibus offenditur creatura; nam dignitas Dei non solum gra-

gra-

gradu, sed genere, & ordine, immo improporcionabiliter excedit dignitatem cuiusq; creaturæ. Hinc D. Thom. 2.2. q. 13. ar. 3. ad 1. docet, quòd ipsa venialia, immo actus boni ex genere suo euadunt peccata mortalia, si fiant in irreuerentiâ Dei; quæ est etiam doctrina communis.

Confirmatur 2. Quia reuelatio vnius peccati venialis in confessione Sacramentali cogniti mortalis est propter dignitatem Sacramenti, cuius sigillum frangitur; ergo vocare Deum in testem, etiam leuissimi mendacii mortale est propter maiestatem Dei, cui tunc fit iniuria.

4. Sed quia non desunt Theologi, qui putent aliquam irreuerentiam erga Deum posse esse ita leuem, vt sit tantummodò venialis, proindeque aliquam offensam creaturæ posse esse grauiorem, offensa Dei in seipso, quod de homicidio respectu blasphemie contendit Abulensis, probemus specialiter, quòd vocare Deum in testem falsitatis, sit grauis eius iniuria, proindeque mortalis. Id autem probamus primò. Quia vir honoratus in grauem sui contumeliam ferret, haberi testem falsum, etiam in rem minima; id enim reputatur infame; quod grauius ostendit Tullius pro Roscio Comedo; qui etiam propterea tamquam infames traducit Græcos Oratione pro Flacco, eo quia testimoniorum Religionem non feruarent, illa sibi mutuò impendentes, & rependentes. Legibus etiam militaribus Romanis fuisse cædebat miles, qui falsum testimoniū dixisset, sicut qui aliquid sustulisset e castris, vel ætatis flore abuteretur: & de rigore iustitiæ falsi testes capite puniuntur cap. ad legem Iuliam de Falsariis.

2. Quia, cum peccatum sit perturbatio ordinis ex Augustino 22. contra Faustum cap. 27., vbi maior perturbatio, ibi grauius peccatum; magna autem perturbatio est, cum veritas, id est, Deus adducitur in testimonium falsitatis; trahitur enim tunc oppositum ad oppositum, lux ad tenebras, rectitudo ad irreclitudinem. Augustinus contra Mendaciū c. 20. pro certiori habet mendaciū esse peccatū, quā violationē castitatis; si enim, inquit, ideo castitatē violare peccatū est, quia oppositū habet veritas, quātò magis mentiri peccatum est, quod apertissimè ipsi opponitur veritati? Et tamen, cum violatur castitas, non ipsa trahitur ad libidinem, sed abiicitur, vt seruiatur libidini; quātò ergo non tantum certius, sed & grauius peccatum est, cum ipsa veritas trahitur ad falsitatem, vt illi seruiat?

3. Quia Martinus Quintus in fine Concilii Constantiensis ad internoscendos Hussitas iussit inquiri: an is, de quo exquirebatur,

an

an esset ex illa heresi, crederet, periurium scienter admissum esse mortale, etiam pro vitæ conseruatione, aut in fauorem Fidei factum. Etenim Hussitæ periurium ex illis, aut similibus causis dicebant, esse leue peccatum, immo non peccatum, sed honestum. Id igitur Pontifex pro nota heresis habebat. Si igitur fines illi adeo honesti, & graues non excusabant periurium a lethali, quanto minus leuitas materiæ indirectæ, & remotæ immo adeo peruersa aliis hereticis visa est excusatio periurii a lethali ex illis finibus, vt Daniel Plancinus Calvinista eam doctrinā obiecerit Concilio Constantiensi ad ipsum exautorandum. Addit Toletus lib. 4. c. 21. definitū in eodē Concilio per Bullam Martini, quod periurus etiam in materia leui peccat mortaliter; sed eam Bullam nobis videre non contigit. Sed, quia Authores Propositionis illi regulæ innituntur, quod paruitas materiæ excuset a lethali, ideo ad maiorem confutationem Propositionis, & ad plurium dubiorum intelligentiam, & enodationem sit.

C A P V T II.

Ostenditur, leuitatem materia non semper al- leuiare peccatum, aliquando et grauare.

1. **O**stendendum est, non semper ex paruitate materiæ diminui grauitatem peccati, aliquando et augeri; etiam si sit materia immediata, et directa, qualis non est, vt ostendimus, mendacium respectu periurii.

Id autem facile ostenditur. Primò. Quia peccatum Adæ fuit admodum graue, vt patet ex eius effectibus (& inconsideratè prorsus Diana dixit, esse probabile, quod Deus suo præcepto voluerit Adam grauitè obligare, quasi id non sit certissimum). Et tamen fuit in materia leuissima, idest, vnico pomo; quia nimirum ipsa leuitas materiæ illud grauauit: magna enim inobedientia fuit non abstinere ab vnico pomo, quod facillimè fieri poterat, vt sæpè ait Augustinus. Si enim aliquod magnum, & onerosum fuisset ei præceptum, alleuiaretur peccatum transgressionis ex difficultate obedientiæ; sed quia facillimum, ideo grauatur inobedientia. Apud Spartanos grauitè plectebantur, qui non obtemperassent præcepto de radenda barba eo die, quo Ephori Magistratum inissent; quia, scili-

Contra Proposit. XXIV. Cap. 11. 257.

scilicet, ea res facilis exequutionis erat, ideo transgressio pro magna inobedientia habebatur.

2. Quia Pheudatarii grauitur delinquent, nisi pendant, quod ipsis in recognitionem alti dominii a Dominis Pheudorum impositum est, adeo ut puniantur amissione Pheudi; & tamen illud quandoque est leuissimum (Hierosolymitani Equites pro Insula Melita non amplius quotannis pendunt Hispano Monarchæ, quam vnum accipitrem); ergo leuitas materiæ non semper alleuiat, immo in hac re grauat, quia maiore culpa omittitur, quod facile præstari potest.

3. Quia in officiis amicitia, si paruum quid iure amicitia petitus denegetur, grauis censetur lesio amicitia, & digna, quæ amicitiam abrumpat: non sic, si aliquod magnum, & onerosum petatur.

Confirmantur hæc omnia ex dicto Augustini de eleemosynis erogandis libro primo contra Aduersarium: *Perparuum est, quod in eleemosynis datur, & ideo magna impietate non datur.*

2. Sed, cum aliquando paruitas materiæ alleuiet peccatum, ut patet in eo, qui parum comedit extra prandium in die ieiunii, vel parum furatur; aliquando grauet, ut ostendimus, video huius discriminis reddendam esse rationem, quam apud nullum me recolo vidisse.

Igitur, cum aliquid præcipitur, vel petitur in experimentum obedientia, aut signum dominii, vel experimentum alterius virtutis, quæ quis proficitur, vel habere tenetur; tunc nisi præstetur, leuitas materiæ non minuit, sed potius aggrauat delictum. Patet ex dictis; ideo enim Adæ transgressio, quamuis in materia leui, fuit grauis, quia præceptum traditum fuit in signum dominii Dei, & obedientia Adæ, quare transgressio fuit excussio dominii; neque enim alia causa adfuit, cur daretur præceptum, ut ait Augustinus 8. de Genesi ad litter. ca. 13. Qui etiam sermo. 34. de verbis Domini secundum Lucam, sic ait: *Bona est arbor, nolo tangas. Quare? Quia Dominus sum, & tu seruus. Hæc tota causa est. Si parua est, dedignaris esse seruus.* Ex quo patet, non ideo præceptum illud, & si in materia leui, grauitur obligasse, quia probabile est, Deum sic voluisse, ut ait Diana; sed quia datum in illud signum. Hinc Regularibus graue peccatum est, non facere opus iniunctum in signum obedientia, etiam si illud non solum paruum sit, sed absurdum videatur, quale D. Franciscus Assisias aliquando suis præcepit Fratribus, ut, scilicet, caules plantarent frondibus deorsum, radicibus sursum; & Antistita nostræ B.

K k

Ritz

Ritæ de Cassia, vt lignum aridum irrigaret; quia, scilicet, graue est, debitum, vel votum obedientiæ abicere, vel contemnere. Ideo etiã Pheudatarii eo grauius delinquunt, quò exilius est, quod prestare debet, quia in recognitione alti dominii illud impositum est. Ratio autem est; quia etsi res præcepta, vel imposita levis sit, causa tamen præcipiendi, vel imponendi, vel causa obediendi, & implendi est grauis, nimirum manutenentia dominii, vel authoritatis, & ostensio virtutis, quam quis profiteri tenetur: hæc enim conseruantur, cum impletur præceptum, vel impositio, & læduntur, vel abiiciuntur, cum non impletur.

3. Idem apparet in iis, quæ præcipiuntur in signum Fidei, vel Religionis. Eleazarus enim, 2. Machab. 6. eiusque filii cum matre maluerunt cruciatus, & mortem acerbissimam subire, quam, vel tantillum suillæ comedere, cum tamen aliàs in ea comestione potuissent fortè excusari saltè a mortali ex paruitate materiæ, vel ex necessitate seruandæ vitæ; in fame sicut excusati sunt alii Machabæi pugnantes die Sabbati; sed quia tunc illa comestio fuisset signum abiectæ, & proditæ Iudaicæ Religionis, moriendum potius fuit, quam comedendum. Et si enim comestio parua res erat, magnum tamen erat Religionem abicere, vel eius abiectiōnem ostendere. Hinc non minuebatur eorum peccatum, sit tunc, vel minimam suillæ quantitatem comedissent, sicut diminutum fuisset, si aliàs comedissent ex gulæ cupiditate; nam eque erat signum abiectæ Religionis.

Ita etiam in iis, quæ petuntur titulo, siue iure amicitia: fides enim grauis est conseruatio, & ostensio amicitia; qui autem leuiter de causa eam offendit, videtur de illa non curare, vel eam abieciisse; ergo grauius offendit amicum; & eo grauius, quò leuior est causa, propter quam illum offendit.

Idipsum apparet in eleemosynis. Quò enim minus est id, quod dare quis renuit pro proximi necessitate subleuanda, minus eum diligit.

In his igitur omnibus, & similibus, licet parua sit res, quæ præcipitur, vel imponitur, vel petitur, magna tamen est causa imponendi, vel exhibendi, & ideo grauis transgressio, vel recusatio.

At cum actus non præcipitur hisce de causis, siue titulis, sed absolute propter ipsum, id est bonitatem eius, tunc paruitas materiæ alleuiat actum contra præceptum; quia, scilicet, tunc leue bonum amittitur, vel leue malum committitur.

In Proposito autem de peritio militat ratio, vt grauior appa-

pareat eius malitia, cum est in mendacio leui; nam grauior apparet irreuerentia, & contemptus Dei, cum pro paruo, vel bono lucrando, vel malo auertendo adducitur in testem falsitatis; paruum enim quid, vel boni acquiri, vel mali vitari potest per mendacium, in materia leui.

C A P V T III.

Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.

1. **P**Ro ea arguitur. Primò sic. In periurio de materia leui non adest contemptus Dei, nisi qualis adest in qualibet transgressione præcepti; ergo non adest ratio, cur non excusetur a mortali ex leuitate materiæ, sicut aliæ transgressiones.

Respondetur primò, materiam periurij non esse propositionem, quæ iuramento firmatur, vt supponit Argumentum, sed Deum, qui vocatur in testem, vt capite primo dictum est; proinde numquam leuem esse eius materiam, nisi Deus sit res leuis. 2. Nec etiam, quando mendacium iuramento firmatum est in materia graui adeste in periurio formalem Dei contemptum, et tamen tunc etiam per Arguentes illud esse mortale. 3. Periurium non ferre quidem ex sua natura formalem Dei contemptum; sed tamen nec tantum illum, qui adest in qualibet transgressione præcepti: constat enim, maiorem adeste contemptum Principis, cum offenditur in se ipso, quam cum in suis subditis, similiter, & cuiuslibet hominis, cum offenditur in sui persona, quam cum in bonis externis; sed periurio Deus offenditur immediatè in se ipso, sicut, et per qualibet peccata contra præcepta primæ tabulæ, per alia verò offenditur in suis creaturis; ergo grauior est contemptus Dei in periurio, quam in peccatis contra creaturas. Hinc periurum appellat Augustinus ser. 28. aliàs 30. de verbis Apostoli: *Belluam detestandam, & de rebus humanis exterminandam*. Quod de quolibet peccante mortaliter non diceret. Subditq; ideo Apostolum Iacobum cap. 5. omne iuramentum inhibuisse, ne vlla occasio daretur grauissimi criminis periurii. Distinctio verò periurij in materia graui, vel leui ad minuendam grauitatem peccati numquam reperitur apud Au-

gustinum, aliosue Patres, immo, nec apud antiquos Scholasticos; sed de multa Recentiorum facilitate, aut fortè subtilitate descendit.

2. 1. Arguitur a Diana ver. *Voti obligatio* nu. 22. Grauitas peccati non est sumenda a quantitate, & necessitate obiecti, sed a magnitudine, & paruitate materiæ, vt patet in furto; ergo periurium in materia leui non est mortale.

Respondetur primò, Argumentum in eodem visco hære, quo superius, nimirum, quòd materia periurii sit propositio, quæ per ipsum firmatur. 2. Quantitatem, & magnitudinem idem esse, similiter obiectum, & materiam actus: non apparet ergo sensus Propositionis, cum dicitur, grauitatem peccati nò esse desumendum a quantitate obiecti, sed a magnitudine materiæ, immo videtur repugnantia in terminis. 3. Quam dicat necessitatem obiecti, a qua negat desumendam grauitatem peccati, non apparet; immo falsum apparet, a necessitate obiecti non sumi grauitatem peccati; etenim, si res furto sublata necessaria sit ei, a quo sublata est, vt subula furtori, & vnus panis ad sustentandam vitam alium non habenti, grauatur furtum. 4. In furto etiam grauitatem eius desumi posse, non tantum a quantitate materiæ, sed ex alio capite, vt mox exemplificatum est; sicut ex eo, quòd res sit publica, aut Deo dicata. 5. Non omnia peccata mensuranda esse secundum regulas furti; quia enim ratione id suaderi potest?

3. 3. Arguitur. In voto datur leuitas materiæ excusans a mortali; ergo etiam in periurio. Consequentia sequitur a fortiori; quia docet D. Thomas 22. quæst. 89. art. 8., maiorem esse obligationem voti, quam iuramenti; vel si hæc doctrina non recipiatur, sequitur a pari. Antecedens probatur; quia votum, quod est lex priuata, non potest amplius obligare, quam lex publica Diuina, aut humana; sed in his leuitas materiæ excusat a mortali; ergo, &c.

Respondetur 1. Argumentum probare, quòd detur leuitas materiæ excusans a mortali peccatum de voto non soluto, seu non impleto; quod non est ad propositum. Non enim hic disputamus, an possit ex leuitate materiæ excusari a mortali peccatum de iuramento non adimpleto; sed, an ipsa vocatio Dei in testem falsitatis possit excusari ab ea grauitate peccati. Quare nec doctrina Diui Thomæ adducitur ad propositum. Si autem paritas afferatur hoc modo: vouere sine animo adimplendi excusatur a mortali, quando res, quæ vouetur, est leuis; ergo iurare falsum excusatur a mortali, quando res, pro qua iuratur, est leuis. Si, inquam, hoc modo

ar-

Contra Proposit. XXIV. Cap. III. 261

arguatur : Antecedens est falsum : illud enim est illudere Deo, quod ex sui natura esse mortale patet per Innocentium capite *de Homine* de Celebratione Missarum; ubi dicit, Sacerdotem propter conscientiam peccati mortalis non consecrantem, sed purum panem, vinumque sumentem, peccare mortaliter, quia illudit Deo. Immo grauius peccatum est illud, quam non seruare votum ex animo adimplendi factum, quia grauius est illudere Deo, aut Principi humano, quam non seruare illis fidelitatem; vouere autem sine animo adimplendi est illudere Deo.

Nec ipsa Consequentia Argumenti est certa: videri enim potest, quod grauius sit putare Deum falsum testem, quam ei illudere.

Igitur, etiam si leuitas materia possit excusare a mortali peccatum ob votum non solum, non sequitur, quod possit excusare peccatum, quod est in inuocatione Dei in testem falsitatis, sicut nec peccatum in promissione Deo facta sine animo adimplendi.

Verum, quia materia, quam tangit hoc Argumentum, grauis est, nec non affinitatem habet ad materiam Propositionis, quam versamus, libet eam discutere, sit ergo.

C A P V T IV.

An leuitas materia excuset a mortali peccatum ob votum non solum, seu iuramentum promissorium non seruatum.

1. **A**liqui affirmant absolutè, idest, etiam si res voto promissa, aut iuramento firmata sit totalis, idest, non pars alterius. Hinc Villalobos asserit, non peccare plusquam venialiter eum, qui *Aue Maria* dicendum ex voto singulis diebus, per totum annum omitteret.

Alii affirmant, si res, vel materia sit partialis; negant, si totalis. Ex. gr. si aliquis voueat, vel iuret, se dicturum vnum *Aue Maria* peccat mortaliter, nisi dicat, quia ipsa, quamuis sit materia parua, est tamen totalis iuramenti, vel voti. Si autem omittat parua partem eius, peccat tantummodò venialiter.

2. Ad hanc rem confirmandam magna, vt solet, autoritate, se-

sequentem doctrinam producit Caietanus 22. qu. 89. art. 7. §. *Ad primum* Modicum, inquit, vel parum non dicitur, nisi relatiuè ad alterum, tamquam pars, vel quasi pars eius; nam, quod accipitur, vt quoddam totum secundum se, non habet rationem modici, sed totius. Sic, si quis voueat recitare die Dominico totum Psalterium, non peccat, si omittat vnum versum, quia modicum pro nihilo reputatur: at, si solum vouisset vnum versum, est fractor voti, si omittat. Quod confirmat; quia prima transgressio habet rationem actus imperfecti, secunda perfecti.

At quia ipse vidit, etiam quæ sunt tota secundum se, seu non partes alterius. posse esse modica, vt vnum pomum, cuius furtum propter paruitatem materiæ non est mortale, aliam affert rationem: *Præcepta, inquit, Dei dantur de generibus, quasi de aliquibus totis, puta, de non auferendo alienum (hoc enim, inquit, quod dico, alienum habet rationem totius) nec sunt determinata vniuersaliter ad minimas res, sed ad genera tantum; & propterea in eis modicum in se, etiam si seorsim fiat, pro nihilo reputatur, vt patet de accipiente alienum pomum.*

3. Hæc doctrina falsa, confusa, & sibi ipsi repugnans est.

Primò. Magnum, & paruum dicuntur quidem relatiuè ex cap. de Ad aliquid, sed non tamquam totum ad partem, vel pars ad totum: aliter quodlibet magnum esset totum respectu partis, etiam non suæ, si ei comparetur, & quodlibet paruum esset pars cuiuslibet totius, cui compararetur, & sic, cum terra sit quid paruum respectu Cæli, esset pars Cæli, & aqua esset pars ignis, quia est parua quantitatatis respectu ignis. Et nihil confert subterfugium illud *pars, vel quasi pars*; nam terra neque potest dici quasi pars Cæli; & ly, *quasi* dum minuit, vel negat veram rationem partis, non potest aliud denotare, nisi minorem quantitatem respectu magnæ, cui comparatur; ergo cum dicitur, quod paruum sit quasi pars magni, non aliud dicitur, nisi quod paruum sit minoris quantitatatis, quam magnum; hæc autem est apertissima battologia, nam illud clarissimè, explicatur per ipsos terminos parui, et magni.

2. Battologia etiam est, cum dicitur: *Cum aliquid accipitur vt totum secundum se, non habet rationem modici, sed totius*. Hoc enim idem est, ac dicere, totum habet rationem totius; & prorsus absurdissimè opponitur ratio totius rationi modici, & e contra; quasi totum non possit esse modicum, & modicum non totum. In quantitate discreta possunt esse omnes, qui sunt pauci, si nimirum non alius pertineat ad eorum numerum: sic omnes Apostoli sunt duo-

Contra Proposit. XXIV. Cap. IV. 263

duodecim, qui numerus non est magnus; & possunt esse plurimi, nec tamen omnes, ut centum millia in Ciuitate Neapolitana, quæ habet quingenta millia ciuium. Sic ergo in continuis potest esse aliquod modicum, & tamen totum, ut vna nux, vnum paruum malum; & potest esse aliquod magnum, nec tamen totum, ut medietas Elephantis, vel Elementi. ergo modicum non distinguitur a toto, sed a magno.

3. Ad defendendum, quòd modicum se habet ad magnum, ut pars ad totum, non debebat assumi, quòd totum non sit modicum, sed, quòd totum non sit pars, hoc enim et verum est, & proposito còducere poterat, illud verò falsum; ergo absurdissimè hic discurrit Caietanus.

4. Cum probat, omissionem vnus versus in eo, qui votit totum Psalterium, esse venialem, quia habet rationem actus imperfecti, omissionem verò Ave Maria in eo, qui eam solam votit, esse mortalem, quia habet rationem actus perfecti: primò non permanet in fundamento suo de toto, et parte, & de magno, et modico, immo a toto, et parte, seu magno, et modico ex parte materie transit ad perfectionem, vel imperfectionem ex parte actus, quod est quid longè diuersum; potest enim etiam ad totum, siue magni dari actus imperfectus, sicut ad partem, siue paruum actus perfectus; & diuersum est, peccatum esse graue, vel leue propter perfectionem, vel imperfectionem actus (nam etiam peccatum ex sua natura mortale diminuitur ad veniale propter imperfectionem actus) diuersum, esse tale propter quantitatem, vel modicitatem materie; Igitur et omisso recitationis Ave Maria, potest esse ex actu imperfecto, et omisso recitationis vnus versus ex toto Psalterio potest esse ex actu perfecto. Igitur omninò illa probatio Caietani inepta est; ratio autem diuersitatis peccati inter illas omissiones est, quia vnus versus in toto Psalterio nec est materia totalis illius voti, nec magna; Ave Maria verò est materia totalis voti, licet in se sit res parua.

5. Quòd precepta Dei dentur de generibus, quasi de aliquibus totis, est obscurè dictum; nec sufficienter explicatur per id, quod subditur: *Hoc, quod dico alienum, habet rationem totius*, nam hoc ipsum est obscurum. Eplicandum ei erat, quo sensu dicat, precepta Dei dari de generibus; et quo itidem sensu genus ab ipso dicatur totum. Certè enim precepta Dei non sunt de generibus Logicè, vel Mathaphisicè sumptis, idest, de naturis abstractis, seu de conceptibus obiectiuis nostri intellectus, nam hæc non sunt actus, vel omissiones voluntariæ, quæ solum cadunt sub præcepto. Sunt ergo

ergo de generibus, idest, de omnibus, et singulis actibus pertinentibus ad materiam præcepti; ut præceptum de non furando est de omnibus, & singulis furtis. Sed hoc modo intellecto genere, quæ ratione subditur, ea præcepta non esse vniuersaliter determinata ad minimas res, sed ad genera tantum, et propterea in eis, modicum in se, etiam si seorsim fiat, pro nihilo reputari! Numquid minime res sunt præter genera rerum, vel contradistinguntur ab ijs generibus? aut actus circa minima, non est in genere actus? Reuera enim de actibus dantur præcepta, non de rebus; & absurdè, nisi fortè etiam captiosè, Caietanus ab actibus, de quibus sunt præcepta, transit ad res, quæ sunt obiecta actuum. Cum enim dixisset: *Præcepta dantur de generibus, quasi de aliquibus totis*, puta, *de non auferendo alienum*, subdit: *Hoc enim, quod dico alienum, habet rationem totius*. At dicere debebat: Hoc, quod dico, auferre alienum; nam de non auferendo alieno datum est præceptum, non de alieno. At quia Ipse vidit, quòd auferre alienum adeit iu quolibet furto, etiam rei minimæ, vellet autem ab obligatione præcepti eximere furta rei minimæ, transit ab actu auferendi ad materiam, siue rem ablatam, sicut supra a magnitudine, & modicitate materiæ transit ad perfectionem, vel imperfectionem actus.

4. Quo in super sensu dicit, genera esse tota? Si, quia comprehendunt omnes species, & indiuidua, profectò etiam minimum indiuiduum comprehendunt; & sic etiam furtum rei minimæ comprehenditur sub genere furti, quod ipse non vult. Quomodo etiam dicit ly alienum habere rationem totius? Quantum enim ad rem, etiam pars rei alienæ aliena est. An quia alienum seorsim, et simpliciter ibi ab eo nominatur, idest, absq; relatione ad aliud? At hoc quid est, aut quantum valet ad propositum? Etiam minima furta possunt seorsim non solum nominari, sed etiam fieri; igitur habebunt rationem totius, quod ipse negat. Et notandum est aliud Caietani artificium. Cum enim dixisset, præcepta non esse vniuersaliter determinata ad minimas res, sed ad genera tantum, subdit: *Propterea in eis modicum in se, etiam si seorsim fiat, pro nihilo reputatur*. At consequenter ad præmissa dicere debebat: modicum non habet rationem totius. Sed quia hoc euidenter falsum est, cum illud seorsim fit, maluit, seu potius coactus est dicere: *Pro nihilo reputatur*. Non aduertens huius dicti reddendam fuisse rationem, cur, scilicet, illud modicum pro nihilo reputatur. Quæ reddi non potest ex illo suo principio, quòd, scilicet, præcepta dentur de generibus, quasi de totis. Si autem Caietanus eo sensu dicat, præcepta dari de totis, idest,

ideſt, de rebus magnis, non de paruis, id falſum eſt, & apertiffimè petitio principii, ſeu ſuppoſitio eius, quod probandum erat. Sed fruſtra a ratione, ſeu obligatione præcepti, quod, vt ait, datur de toto, eximere conatur actus erga minima. Si enim eximerentur, nec peccata venialia eſſent, quia, vt ait Auguſtinus 2. de Peccat. merit., & remiſſ. cap. 16., non poteſt aliquid eſſe peccatum, niſi diuinitus iubeatur, vt non ſit; ſed facta minima ſunt peccata venialia; ergo cadunt ſub præcepto. Sed & nulla neceſſitate ad eam doctrinam excogitandam compellebatur Caietanus. Poſſunt enim actus circa minima ſufficienter, & clarè defendi a ratione peccati mortalis, etiam ſi dicatur, ad eos quoque extendi præcepta: quia, ſcilicet, parum obuiant præcepto, parum turbant ordinem rerum, parum lædunt proximum.

5. Ad Queſtionem igitur reſpondendum eſt cum ſecunda ſententia, addendo tamen, quòd etiam omiſſio materiæ partialis ſit lethalis, quando ea magna eſt: non enim per rationem totius, & partis, ſed per rationem magni, & parui diſcernendum eſt lethale a veniali. Sic qui vouet, vel iurat recitare totum Pſalterium, peccat lethaliter, ſi omittat medietatem eius, vel magnam partem. Omittere autem materiam totalem, etiam ſi minima ſit, lethale eſt.

Probatur vtrumque. Quia, qui abſolutè non præſtat, quod Deo vouit, eſt abſolutè illi infidelis, etiam ſi minimum ſit, quod vouit; & qui iurauit, abſolutè reddit vanam inuocationem nominis eius; quorum vtrumque lethale eſt. At qui deficit in minimo, tantum ſecundum quid eſt illi infidelis, ſimpliciter autem, & abſolutè fidelis; ergo excuſatur a lethali. Qui autem ex magna parte non præſtat ex magna parte, ſeu grauiter eſt illi infidelis; ergo peccat lethaliter.

Probatur ſecundò ſpecialiter vltima pars Aſſertionis. Quia, quò minor, ſeu faciliſſimæ obſeruantia eſt res, quam quis Deo vouit, vel pro qua iurauit, eò maior infidelitas offenditur erga Deum, maiorque contemptus, ſi non præſtatur, vt de ſe patet, & exemplificatum eſt ſupra cap. 2. in peccato Adæ, & aliis. Ergo hic leuitas materiæ non allouiat, ſed grauatur peccatum. Quare intolerabile eſt dictum Villalobos; & ex eo ſequeretur, quòd ſi quis vouiſſet per totam vitam quotidie recitare vnum Ave Maria, & per totam eam, etiam ſi vltra centeſimum annum producta eſſet, numquam recitaſſet, non peccaſſet niſi venialiter. At id certò magni contemptus erga Deum, Beatamque Virginem argumentum eſſet. Fideles quandoque paruam aliquam obſeruantiam vouent, non vt excuſentur a

mortali in transgressione, sed, ne transgrediantur id, quod facile implere possunt, pro certo habentes, lethalem esse transgressionem voti. Si autem ea venialis est, duo lucratur, qui votum de re parua emittit, & facilitatem obseruantiae, & immunitatem a lethali, si non seruet. At non est hic sensus fidelium.

Admittimus ergo (vt resumamus Argumentum tertium allatū supra cap. 3.) sicut in legibus humanis, & Diuinis, ita in obligatione voti, & iuramenti paruitatem materiae excusantem a mortali, dum ea non seruantur, vel adimplentur. Dicimus tamen, eam obligationem non esse iuris humani, sed Diuini naturalis; quamuis enim homo voluntate libera voueat, vel iuret, tamen lex Diuina fidelitatis, & reuerentiae erga Deum iubet, vota, & iuramenta seruari: & negamus paruitatem materiae, dum ea est totalis, excusare a mortali, quia etiam tunc adest absolutē, & simpliciter infidelitas, vel irreuerentia erga Deum, atque adeo grauius turbatur ordo rerum, qui non sic turbatur, cum aliquod minimum aufertur proximo, vel minima iniuria ei infertur.

C A P V T V.

Soluuntur Argumenta excusantia a mortali transgressionem voti, vel iuramenti quando eorum materia, licet totalis, est parua.

1. **A**rguunt Recentiores. Promissio de re leui homini facta non inducit grauem obligationem, id est, sub mortali; ergo neque facta Deo. Consequentia sequitur etiam a fortiori, quia, vt ait Diana verbo *Voti obligatio* nu. 22., mitior est promissionum exactor Deus, quam homo.

Respondetur primò, homines in infinitum magis teneri ad fidelitatem Deo seruandam, quam alteri homini. 2. Tolli firmitatem voti, si non magis obligat, quam promissio facta homini; cum tamen vota, sicut, & iuramenta soleant adiungi ad roborandas promissiones, & voluntates exequendi. Etiam obligationem ex praecepto Diuino naturali auget obligatio voti; nam Iacob, qui iure naturae tenebatur habere pro Domino suo Dominum Deum, ad id etiam

etiam voto se obligauit, si ei Deus dedisset panem ad vescendum, & vestimentum, quo operiretur, Genesis 18. 26. Tertiò. Nimis irreuerenter promissionem factam Deo comparari ei, quæ fit cuilibet homini; saltem comparata fuisset ei, quæ fit Principi, erga quem infidelitas etiam in re parua, grauis est, maximè, si promissio facta sit in honorem eius, sicuti fieri solet Deo; quare argumentum retorquetur in Arguentem, si Deus homini Principi saltem comparatur.

4. Grauitatem illius peccati non oriri ex quantitate rei promissæ, sed ex infidelitate erga Deum; nec enim Deus bonorum nostrorum eget. Infidelitas autem æqua est, siue res promissa, quæ nõ datur, sit magna, siue parua; immo, quò est minor, maior ostenditur contemptus, siue irreuerentia, quia, scilicet, minore labore, & incommodo dari poterat. Atque id apparet etiam in promissis ad homines, maximè, cum res promissa est in signum beneuolentiæ, vel gratitudinis; tunc enim non solum quælibet infidelitas grauis est, sed & eò grauior, quò res promissa leuior.

5. Vouenti inspiciendum esse, non quid, aut quantum Deus indulgeat, sed quid ipse debeat; aliter ex indulgentia Dei erga peccata minuemus obligationem illa vitandi, & sic misericordiam Dei vertemus in occasionem securiùs, ampliùsque peccandi, quæ tantum post peccatum debet tribuere spem veniæ impetrandæ: immo tacitè docebimus, vitanda peccata non ex amore Dei, sed timore nostri mali, si, quia Deus non acriter exigit, aut punit, relaxabimus fræna peccatis, & minuemus obligationem reddendi Deo, quod promissimus.

2. 6. In votis factis pro gratiarum actione ex magno beneficio recepto, utpotè vitæ, salutis, dignitatis, latis absurdum est, quòd possint illa non solui absque mortali, si parua sint, quæ sunt promissa: etenim etiam exiguæ, & deficientis gratitudinis signum est paruum quid pro talibus beneficiis vouere, quæ magnam obligationem videntur imponere; ergo magnæ ingratitudinis est, & infidelitatis, nec illud pusillum reddere; ergo mortale. Itaque saltem distinguendum erat de votis ex simplicis deuotione factis, & iis, quæ sunt pro gratiarum actione, ut saltem in istis infidelitas sit mortalis.

7. Quòd tunc infidelitas in re leui leuis est, quando ea promissa est intuitu utilitatis, emolumenti, aut commodi, quod illa confert; quia enim res leuis leuiter iuuare, aut prodesse potest, ideo, dum ad illum finem promissa est, leue est peccatum in infidelitate.

L1 2

At

At Deus, vt diximus, bonorum nostrorum non eget, nec quidquam illi, aut vouemus, aut danus, vt illi prosumus; ergo non est attendenda in peccato infidelitatis quantitas magna, vel parua rei promissæ, sed ipsa infidelitas, quæ semper, cum est ad Deum, gravis est, immo grauior, cum exercetur in parua re, quæ, scilicet, faciliè reddi potest.

3. 8. Tandem; quòd gratis, & falsò supponitur, Deum non grauius exigere, quæ sibi promissa sunt; immo hoc est nimis præsumere de Dei voluntate. Legimus enim Ecclesiastici quinto: *Si quid voveris Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio; sed, quodcumque voveris, redde; multòque melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.* Ex quo habetur, Deum non tantum exigere fidelitatem, sed etiam celeritatem in reddendo. Et Psal. 75. *Vouete, & reddite terribili, & ei, qui auferit spiritum Principum.* Et Psal. 49.: *Redde altissimo vota tua; Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Adeo Deo placet redditio votorum, vt promissione liberationis de tribulationibus ad ea reddenda nos alliciat, & consequenter grauius ei displicet infidelitas in reddendo. Item Leuitici quinto præcipitur; vt qui promiserit aliquid Deo, & fuerit oblitus, proptereaue non reddiderit, pronunciet peccatum suum, & offerat pro eo agnum, siue capram. Si ergo, etiam cum ex obliuione non redditur, quod promissum est, Deus illud imputat ad peccatum, & pro eius remissione exigit sacrificium, quomodò profert Diana, quòd Deus homine sit mitior promissorum exactor?

Ex multa igitur inconsideratione processit hoc eius Argumentum, in cuius solutione plura diximus, quæ pro fundamentis nostræ Assertionis afferri possunt.

DISPUTATIO XXII.

Contra Propositionem XXV.

*Cum causa licitum est iurare sine animo
iurandi, siue res sit leuis, siue
grauis.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

PROPOSITIO intelligenda est damnata secundum singulas eius partes, atque adeo definitum, quod etiam in re leui sit illicitum iurare sine animo iurandi, sicuti supra definitum est, quod etiam in re leui periuriū trahat ad damnationem.

Quare est intelligendum, quod illa fictio sit peccatum mortale; non enim potest esse tanta diuersitas inter iuramentum falsum, & fictum, ut illud sit mortale, hoc verò veniale; sed ibi definitum est, iuramentum falsum etiam in re leui esse mortale; ergo idem intelligendum est hic de iuramento ficto. Non enim minoris est irreuerentiæ vocare Deum in testem falsitatis, quam illi illudere; sed qui fictè iurat, idest, sine animo iurandi, illudit Deo; ergo grauiter peccat, sicut qui illum vocat in testem falsitatis; Minor probatur, primò ex Innocentio cap. *De homine* de Celebratione Missarum, ubi dicit, quod Sacerdos fingens se consecrare, & non consecrans, illudit Deo; ergo similiter fingens, se vocare Deum in testem, & non vocans. Secundò. Quia voce interpellare hominem ad nullum finem, siue vsum est illudere illi; sed qui voce vocat Deum in testem, & non corde, ad nullum finem eum vocat, nisi fortè ad decipiendum auditorem; non enim intendit per Dei nomen firmare suum dictum, qui est finis iuramenti; ergo illudit illi, & assumit eius nomen in vanum, quod

quod prohibetur secundo præcepto Decalogi. Et hæc fit prima ratio contra Propositionem.

Secunda fit. Periurium semper est illicitum; ergo etiam iuramentum fictum. Probatur Consequentia; quia sicut ibi est falsitas in re asserta, ita hic in ipsa actione iurandi; utrobique enim est deformitas signi ad significatum, & non inis exterioris ad interiorum, quæ est ipsa deformitas mendacii. Ex quo nascitur.

Tertia ratio. Qui enunciat falsum, quantum in se est, decipit proximum, quem inducit ad illud credendum; ergo qui fingit, se iurare, & non iurat, decipit proximum, quem inducit ad credendum, quod verè iuret; & adeo inducit, ut nisi proximus id credat, iniuriam illi faciat, tamquam habens eum, ut irreligiosum, & mendacem; sed decipere proximum semper est peccatum; ergo &c.

2. Quarta. Simulare Religionem semper est illicitum; sed iurare est actus Religionis, siue patriæ; nam exhibetur tunc Deo honor, tamquam superiori, & omnia cognoscenti, ut ostendit D. Tho. 2.2. qu. 89. art. 4., ergo simulare iuramentum, seu fictè iurare est simulare Religionem; ergo est illicitum. Maior patet; tum quia, omnis simulatio est mendacina; tum quia simulare Religionem est hypocrisis.

Quinta. Iurare sine necessitate, vel utilitate est illicitum, ut patet 2.2. q. 2. per totam; tunc enim militat præceptum Iacobi 5. *Nolite iurare*; sed iuramenti ficti nulla est necessitas, nec utilitas: ut enim ait Gratianus loc. cit., sic iurans non ligatur vinculo Religionis, non sancit fœdera pacis, non firmat innocentiam suam, vel aliorum, nec quidquam suadet, nisi deceptorie; ergo tale iuramentum est illicitum.

Sexta. Proferre verba, quibus conficitur Sacramentum absque intentione illud conficiendi, peccatum est, & quidem graue, quia iniuriosum est Sacramento; ergo pariter proferre verba iuramenti siue intentione iurandi peccatum graue est, quia iniuriosum Deo, ipsique iuramento.

Septima. Cum asseritur verum, nulla adest necessitas fictè iurandi, cum ibi liceat verè iurare, si adsit necessitas, vel utilitas. Quando autem asseritur falsum, quæ potest esse causa adhibendi iuramentum fictum, nisi voluntas decipiendi proximum? At hæc causa, quæ in se ipsa mala est, non potest licitum reddere illud; ergo &c.

Sed quæcumque causa fingatur, certè nulla potest esse licita
ad

ad illudendum Deo, & decipiendum proximum. Distinctio quoque de re graui, & leui nihil confert; ratio enim peccati in iuramento ficto, sicut & in falso non sumitur a grauitate asserti, quod per illud firmatur, sed ab iniuria, quæ fit Deo, siue illum vocando in testem falsitatis, siue illi illudendo. Potest quidem res asserta esse leuis; sed numquam leue est illudere Deo, vel il-

lum vocare in testem falsitatis. Atque hæc contra

Propositionem sint dicta. Ipsam antiquitus

protulit Ennius Poeta, cuius illum ver-

suum recitat Cicero de Officiis: *Iuravi*

lingua, mentem iniuriam gero.

Quare videant Assertores

Propositionis, quem

Authorem se-

quantur.

DISPUTATIO XXIII.

Contra Proposit. XXVI.

Si quis vel solus, vel coram alijs, siue interrogatus, siue propria sponte, siue recreationis causa, siue quocumque alio fine, iuret, se non fecisse aliquid, quod reuera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quoduis aliud additum verum, re vera non mentitur, nec est periurus.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

VNCTVS difficultatis in eo est, an qui ita loquitur, vt Propositio recitata explicat, mentiatur; nam, si mentitur, profectò, dum suum dictū iuramento confirmat, est periurus. Sed, an mentiatur, in eo est difficultas. Est igitur hæc quæstio celebris de restrictionibus, vt vocant, mentalibus, per quas, scilicet, mente loquentis restringitur, seu modificatur significatio verborum exterius prolatorum, aliquid mente retinendo, quod si exprimeretur, aliud significaretur, vel secundum rem, vel secundum modum ab eo, quod significatur, dum illud tacetur. Exemplum: Titius comedit, non tamen carnes, sed pisces; interrogatus, an comederit, negat absolurè; intelligit tamen intra se, non comedissee carnes; quod si protulisset, alia fuisset significatio suæ responsionis; nam

Contra Proposit. XXVI. Cap. I. 273

nam aliud est: non comedi: aliud: non comedi carnes; & per ly., carnes restringeretur significatio suæ responsionis. vt, scilicet, non negaretur comestio absolutè, immo assereretur, sed tantum comestio carniū.

Queritur ergo, an per huiusmodi restrictiones non voce prolata, sed mente retentas saluetur a mendacio dictum, quod sine illis mendax esset; & Propositio affirmat.

2. Igitur ostendendum est oppositum esse verum. Id autem ostenditur primò a priori ex principis traditis ab Augustino lib. de Mendac. cap. 2., sic enim definit mendacem: *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud* (nempe contradictoriè oppositum) *verbis, vel quibuslibet significationibus enunciat; unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est duplex cognitio; vna rei eius, quam veram esse vel scit, vel putat, & non profert; altera eius rei, quam pro ista profert, sciens esse falsam, vel putans.* Quæ doctrina etiam excepta autoritate Augustini, per se ipsam clarissima est, & verissima. Sed totum hoc adest in proferente verba cum restrictione mentali; ergo &c. Minor probatur, immo patet, quia aliud est: *non comedi carnes*, quod ille habet in corde, aliud: *non comedi absolutè*, quod profert; ergo ille habet duplex cor, & mentitur. Patet hoc magis, quia si ille diceret *non comedi*, non habens in mente vsum restrictionum mentalium, certè mentiretur; ergo, & si vtatur ea restrictione mentali, mentitur. Probatur Consequentia; quia illa restrictio non diuersificat significationem vocum exteriorum, nec ipsa significat; mendacium autem est, cum significatur res aliter, ac scitur, vel putatur esse; ergo, si ille mentitur dicens, *non comedi*, absque restrictione illa, mentitur etiam cum illa.

Confirmatur; quia notitia comestionis non saluat a mendacio dictum illud: *non comedi*; immo propter illam notitiam hoc est mendacium, vt patet; sed non magis immutat voces, vel significatum earum restrictio illa, quàm illa notitia; ergo non minùs mendax est locutio cum hac restrictione, quàm cum illa notitia; cumque hæc restrictio confirmet illam notitiam, ea verba certius, & grauius sunt mendacia, tamquam procedentia a certiori notitia, & voluntate mendacij, & vel fingitur tunc voluntas non mentiendi, vel loquens decipit se ipsum, credens, se tunc non mentiri, dum scit, per restrictionem suæ mentis non immutari significationem verborum, nec illam restrictionem significare.

Tandem. Verba, quæ extrinsecùs prolata restringunt, vel modificant, vel diuersificant significatum alicuius propositionis, id

M m

non

non præstant, dum non proferuntur. Patet hoc; nam non datur, immo nec est possibilis effectus causæ non applicatæ, sicut non existentis; sed ly *carnes* expressum, siue applicatum propositioni, *non comedi*, restringeret eius significationem, itaut non negaret quamlibet comestionem, sed determinatam carniū; ergo cum non exprimitur, seu illi non applicatur, non restringit, sed relinquit ipsam in sua absoluta, & lata significatione; sed absolutè dicere, *non comedi*, cum quis comedit, mendacium est; ergo nil confert ad vitandum mendacium illa vox *carnes*, seu significatum eius non prolatū, sed mente retentum.

3. Ad Argumentum principale potest dici, eum, qui cum restrictione mentali loquitur, non proferre aliud ab eo, quod habet in corde, sed tantum non totum illud proferre, sed aliquid occultare: habet quippe in corde, non comedisse carnes, & profert solum, se non comedisse; tacet igitur aliquid veri, nihil enunciat falsi. In taciturnitate autem repugnat esse mendacium, cum hoc in loquela, seu significatione sit. Sed hoc ridiculum commentum est. Ita enim ille tacet verum, ut tamen per verba, quæ profert, enunciet diversum ab eo, quod habet in corde; non comedi enim absolutè prolatum negat omnem comestionem; sed ille habet in corde, se comedisse, & tunc maximè, cum restringit mente sua verba ad solam negandam comestionem carniū, quia scit, se absolutè comedisse; ergo profert falsum, & diuersum ab eo, quod habet in corde; ergo non solum dicit falsum, sed mentitur, & habet intentionem fallendi, quia scit, per verba a se prolata non aliud percipi ab auditore, quam se absolutè non comedisse, & adhuc illa profert; ergo falsum scienter loquitur, & cum intentione fallendi, per quæ constituitur perfecta ratio mendacii; unde, si in eo iurat, iurat in dolo, atque adeo non accipiet benedictionem, & misericordiam a Domino, Psal. 23. vers. 4.

4. Solet specialiter per restrictionem mentalem ea responsio defendi a mendacio, qua quis rogatus mutare pecunias, easque habens, dicit roganti, *non habeo*, subintelligens, *ut dem tibi*.

Sed hoc planè absurdissimum est; nam ly, *ut dem tibi* subintellectum non restringit, aut modificat ly, *non habeo*, sed potius supponit, & confirmat esse falsum; nam eo ipso, quò dicit, *ut dem tibi*, supponit habere, quod det, quamvis dare nolit, quod est contradictorium eius, quod præponit, *non habeo*; ergo perinde est, ac si diceretur, *habeo, sed nolo tibi dare*; ergo cum dicit, *non habeo*, falsum dicit; voluntas enim, vel non voluntas dandi nihil pertinet ad

re-

restringendum significatum verborum, habeo, vel, non habeo, vt de se patet; & certè per nullam restrictionem fieri potest, vt. *non habeo*, idem significet, quod *habeo*, sunt enim contradictoria; ergo prorsus ibi adest mendacium, non restrictio mentalis; etiam si admittatur, quòd hæc possit modificare sensum verborum exterius prolatorum. Si diceretur, non habeo pecuniam, subintelligendo, auream, vel argenteam, posset dici, eam esse restrictionem, vel modificationem dicti, quia argenteum, vel aureum est differentia pecuniæ; sic qui respondet, *non comedi*, & subintelligit, *carnes*, intelligit aliquid pertinens ad comestionem, tamquam differentia cibi; vnde, si totum proferret, nempe: *non comedi carnes*, verè restringeret significatum enunciationis, *non comedi*, & verum diceret. Sed, cum ibi subintelligitur, *vt dem tibi*, nihil adest, quod restringat, aut modifcet ly, habere, vel non habere, sed tantum adest voluntas non dandi, quæ nihil pertinet ad illud. Itaque, etiam si illud proferret, non restringeret significatum enunciationis, *non habeo pecuniam*, sed tantum significaret, se nolle dare, quam habet; quo ipso significaret, se illam habere, & per consequens deltrueret prius dictum, *non habeo*; Igitur reuera doctrina hæc illud dicit, quòd, scilicet, qui non vult mutuare pecunias licitè respondeat, *non habeo*, etiam si habeat, quod idem est, ac iustificare mendacia.

5. Ostendimus secundò falsitatem Propositionis. Quia contradictoriæ non possunt esse ambæ veræ; sed qui postquam comedit dicit, se comedisse, verum dicit; ergo qui profert contradictorium, nempe, non comedi, falsum dicit: nec quidquam iuuat restrictio mentalis, quia nulla res facere potest, vt contradictoriæ sint veræ; sed falsum dicit scienter; ergo mentitur.

Ostenditur tertio ex inconuenientibus, quæ sequuntur, si licita, asseritur illa restrictio: nulla enim certitudo, nulla fiducia causabitur ex asseritionibus, & promissionibus etiam iuratis; quia semper incertum erit, an verba sint prolata cum aliqua restrictione mentali; nec vlla forma verborum, aut loquendi excogitari potest, quæ restrictionibus mentalibus non subiaceat; nam, & si quis dicat, se loqui absque restrictione mentali, id ipsum cum aliqua restrictione dicere potest; igitur extinguetur humanum commercium, quod verborum significatione, & fide continetur.

6. Ostendi potest quartò. Quia Ethnici, quos integritate, & puritate conscientiæ longè excedere debent Christiani, loquutiones cum dictis restrictionibus ad mendacia, & fraudes reiecerunt.

Dux quidam Romanus (nomen non reddit Tullius 3. Officio-

rum) pactus triginta dierum inducias cum hostibus, noctu populabatur agros eorum, dicens, se dierum, non noctium pepigisse, inducias. Hic, ut apparet, pactum inierat cum restrictione mentali, restringendo, nimirum, vocabulum diei ad spatium illud temporis, quo Sol illuminat Emisphærium, non ad vigintiquatuor horas, qua significatione solet accipi dies in huiusmodi; & improbatur a Tullio.

Miles quidam Romanus (nec huius affertur nomen) captiuus sub Annibale, obtenta facultate pergendi Romam ad impetrandam commutationem captiuorum Romanorum, & Carthaginensium sub verbo, & iuramento redeundi ad castra Annibalis, si ea permutatio impetrata non esset, putavit, se solum obligatione, redeundi, quamvis permutatio non fuisset impetrata, eo quia post egressum a castris ad ea redierat, tamquam aliquid secum delaturus, quod reliquisset. Hic etiam iurando usus erat restrictione mentali, intelligens reditum ad castra Annibalis quomodocunque, non ad captiuitatem sub eodem. De eo tamen sic Tullius 3. Officiorum: *Fuit stulta calliditas peruersè imitata prudentiam: fraus enim disrigit, non dissoluit periuria. Itaque decreuit Senatus, ut ille veterator, & callidus* (prudens diceretur ab Assertoribus Restrictionum) *vinceretur ad Annibalem duceretur.* Itaque non solius Tullii, sed vniuersi Romani Senatus iudicio restrictio illa mentalis reputata est fraus.

7. Hanc Tullii sententiam adhibet Pius II. cap. 39. Descriptionis Europæ ad damnandum simile factum Othonis Episcopi Maguntini, de quo sic scribit. Otho Episcopus Maguntinus minister sceleris inuentus est, qui profectus ad Albertum, litis arbitrum se dixit, rogauitque Albertum, ad Imperatorem in castra descenderet, quia, vel pacem ei daret, vel in arcem reduceret incolumem. Credidi. Albertus, & accepta iusiurandi Religione, Othonem sequutus est. Vix arcem egressi erant, cum Otho: Vereor, inquit, ne diu apud Imperatorem morari oporteat: Vtilius fortasse consilium erit, prius sumpsisse cibum. Laudauit Albertus verba Præsulis, & in castrum rediens, Othoni prandium dedit. Quo sumpto ad Imperatorem cum eo perrexit, ubi mox captus est, & capitali sententia damnatus; cui Archiepiscopi fidem imploranti, respondit parum religiosus Pontifex, se fidei satisfecisse, qui semel reduxisset incolumem, cum ad prandium introiuit: bis reducere non promississe. Infelix Albertus gladio obtruncatus est. Melius Romani, qui pari fraude usum vnum ex captiuis ab Annibale Romam missis, vincum

re.

remittere. Fraus enim, vt inquit maximus Orator, adstringit periuriam, non soluit.

Non abfimile est, quod idem referr ibidem cap. 22. Sigismundus, & Albertus Germaniæ Principes iureiurando se obstrinxerunt, se non redituros domum, nisi arcem Viennensem intrassent. Cùm autem eius expugnatio valde difficilis, & periculi plena esset, conuenerunt cum defensoribus, vt ingressi Principes arcem, paulùq; in ea commorati, potato vino, exirent. Subdit autem Pius: *Ita delusa magis, quàm impleta Religio est.*

Non abfimiliter quidam Laicus ex voto ingressus Ordinem Regularem, putabat statim sibi licitum regressum ad sæculum, tamquam votum de ingressu Religionis absoluisset.

8. Quintus etiã Fabius Labeo malè audit apud Historicos, quòd accepturus ex fœdere medietatem nauium Antiochi Regis, quem bello deuicerat, omnes eius naues medias secuerit, vt Regem tota classe priuaret, dicens, se hoc sensu medietatem accepisse, dum fœdus iecerat. Hic etiam vsus erat restrictione mentali, intelligens medietatem, non numeri nauium, vt solet intelligi, sed cuiusque nauis in particulari, & tamen ab ipsis Gentilibus improbatur.

Itidem Tullius 3. Officiorum pluribus ostendit, inesse debitum venditori, vt non taceat, sed notificet vitia, quæ in re, quam vendit, ipse nouit, emptor non nouit: atque id ait, etiam lege sancitū; at grauius est per restrictionem mentalem proximum inducere ad credendum falsum, quàm ei veritatem non aperire; ergo, si hoc non licet, multò minùs illud.

Ex his patet, restrictiones mentales non esse nouiter prolatas, sed ab antiquis cognitæ, & reiectæ. A Priscillianistis autem necesse est fateri cognitæ non fuisse, quippè non tantum mendaciis, sed etiam periuriis turpitudines suas occultandas putabant; vnde in dogmatibus habebant: *Iura, periura, secretum prodere noli*, vt refert Augustinus de Hæresibus hæresi 70. Libentius ergo restrictionibus mentalibus vsi fuissent, si eas agnouissent; & si modò viuerent, magnas gratias haberent iis, qui per illas euitari mendacia docent.

CAPUT II.

*Soluuntur Argumenta pro Propositione
damnata.*

1. **L**icentiam Restrictionum mentalium inuexere Moderni; nullus enim ex antiquis, sicut nec ex Thomistis pro ea refertur, eamque valdè extendit Tamburinus cap. 2. de Iuramento §. 2. num. 4.

Pro ea maximè adducitur responsio Christi Domini ad discipulos, Marci 13., qui interrogatus de die iudicii, respondit: *De illa hora nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater.* Ipse autem proculdubio sciebat illam horam, etiam inquantum homo; ergo, ne, quod absit, mendax dicatur, dicendum est, eum usum restrictione mentali, nempe, quòd non sciret ad reuelandum ipsis, & ita aptè explicari hunc nodum, quem, ut ait, aliqui Patres parum aptè explicuerunt, profect Raynaudus de Æquiuatione cap. 10. num. 8., & cap. 12. num. 1. & 2., & in Hoplothea de Ignorantia cap. 21.

Respondetur, hunc modum esse ineptum ad saluandam veritatem illius responsi, nec ibi habere locum restrictionem mentalem, sicut cap. præcedenti ostendimus de illo alio responso: Non habeo pecuniam, subintelligendo, ut dem tibi; nam non posse, vel nolle reuelare nihil pertinet ad scientiam, vel ignorantiam rei, cuius reuelatio petitur, sed se habet omninò disparatè; potest enim stare, scientia rei, tam cum potestate, & voluntate reuelandi, quàm cum opposito. Igitur ly, *ad reuelandum vobis*, non restringit, aut modificat significatum enunciationis, *non scio*, immo confirmat, quòd sit falsa; dum enim sola voluntas, vel inhibitio impedit reuelationem, profectò adest notitia rei reuelandæ; vnde, si respondens totum proferret, quod habet in corde, diceret: *scio, sed nolo*, vel *non possum vobis reuelare*; ergo dum dicit, *nescio*, falsum dicit. Absurdissimum est enim dicere, quod verbum *nescio* possit vlla restrictione, aut modificatione determinari ad significandum *scio*; sic enim vnum contradictorium poterit determinari ad significandum alterum; ergo falsum dicit, & fallit, dum absolutè respondet, *non scio*; & cum hæc falsitas ei manifesta sit, ex hoc ipso, quòd subintelli-

telligit, ad reuelandum vobis (nam hoc ipsum supponit adesse scientiam, & ab eo cognosci) mentitur. Voluntas ergo, vel impotentia, sicut non tollit, aut restringit scientiam, vel ignorantiam, ita nec significatum vocis, scio, vel, nescio, immo, dum habetur scientia, & significatur ignorantia, etiam si a significante habeatur voluntas non reuelandi, vel impotentia reuelandi, falsum significatur, & mendacium est. Non ergo hic modus dicendi aptus est ad saluandum a mendacio responsum Christi; nec verè in eo responso sic intellecto adesset restrictio mentalis, sed cognitio falsitatis responsi in respondente cum voluntate non reuelandi, aut impotentia reuelandi.

2. Quia autem Raynaudus profert, aliquos PP. non aptè hunc nodum explicuisse, videamus, an saltem Augustinus inter Patres sapientia, & ingenij magnitudine prius aptè eum explicauerit, quem a Raynaudo lectum non ambigo. Augustinus igitur primo de Trinit cap. ij. & quest. 60. ex 83. & enarati. in Psal. 6. initio, & concione prima in Psal. 36. initio ad hunc nodum explicandum recurrit ad loquutionem tropicam, siue figuratam, qua causa denominatur ab effectu: dicitur enim dies, & domus lera, aut mēsta, eò quòd leros, aut mēstos reddat homines, vel habitatores; frigus pigrum, quia pigros reddit frigentes, fossa ceca, quia quodamodò cecat homines, vt non videatur. Huiusmodi ergo tropo vsum ait Dominum Christum, cùm discipulis respondit: *Neque Filius scit*; quasi diceret: Non reddit vos scientes; & affert exempla ex illo Dei ad Abraham, Genes. 24.: *Nunc cognoui, quòd timeas Dominum*, idest, feci, vt cognosceres, quia ipse Abraham sibi in illa tentatione probatus innotuit, nam Deo vtiq; etiam ante innotuerat. Item ex illo Apostoli prima Corinth. 2.: *Neque iudicauit, me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum*, quia, scilicet, *eis loquebatur, qui capere altiora de Christi Deitate non poterant*; hoc ergo inter illos nesciebat, quod per illum scire non poterant, & hoc solùm se scire dicebat, quod eos per illum scire oportebat. Denique sciebat inter perfectos, quod inter paruulos nesciebat. Ibi quippe ait; *sapientiam loquimur inter perfectos*. Potest etiam afferri illud aliud Apostoli Roman. 8. 26., vbi dicit, Spiritum Sanctum interpellare pro nobis, quia, scilicet, facit, vt nos interpellemus, vt communiter explicatur, & ab ipso Augustino. Item ex illo Deuteronomii c. 13.: *Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat, si diligatis eum*, idest, vt scire vos faciat; nam illud Deus absque illa tentatione sciebat. Ita Ille, & rationabiliter; nam in potestate loquentium est vti tropis, seu figuris,

nec

nec in eorum usu ullum est mendacium, ut ipsemet probat lib. contra Mendacium c.4. & aptè discipulis cupientibus scire horam iudicii, quasi retundens eorum cupiditatem, & negans petita, respondit Christus, non reddo vos scientes; quod apertè, & absque tropicis loquutionibus respondit eis Actuum primo: *Non est vestrum, nosse tempore, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Propter quod etiam hic ait: *Solus Pater scit.* Quam Augustini doctrinam probat, & sequitur D. Thomas 3. part. qu.10. art.2. ad primum.

3. Contra hanc Augustini expositionem potest obiici primò. Eadem sententia affirmat, & de se, & de Angelis Christus, quòd nesciant diem iudicii; sed de Angelis id non dicitur tropicè, quasi tantum alios non doceant, sed propriè, nam reuera Angeli nesciunt illam horam; ergo neque tropicè dicitur de Christo.

Respondetur, per Argumentum concludi, quòd absolutè, & simpliciter Christus nesciat illam horam, sicut Angeli, quòd est falsum. Secundò, quòd neque sit vera expositio Recentiorum, quòd illud sit dictum a Christo cum restrictione mentali, cap.ad reuelandù vobis, nam de Angelis non est dictum cum tali restrictione.

Respondetur igitur primò, quòd nihil prohibet, esse dictum, etiam de Angelis tropicè; nam utique verum est, Angelos de illa hora alios non docere, immo eo veriùs, quia nec sciunt. Secundò, quòd etiam nihil prohibet, de Christo esse dictum tropicè, de Angelis propriè propter magnum inter eos discrimen, licet eadem sententia de utriusque sit dictum. Si enim priuata Persona dicat, se nò posse facere aliquid, quod superat eius potestatem, intelligendum est propriè. Si autem id dicat Princeps, qui habet potestatem illud faciendi, ly, non posse, accipiendum est pro eo, ac si diceretur, non licere, siue non decere; ergo de Angelis illud potest intelligi propriè, de Christo autem Domino triplicem scientiam habente tropicè.

Potest obiici secundò. Eo sensu dictum est de Christo, & de Angelis, quòd nesciant illam horam, quo dictum est de Patre, quòd illam sciat; ponuntur enim, ut opposita; sed de Patre non est dictum tropicè, sed absolutè, & simpliciter, quòd sciat; ergo neq; de Christo dictum est tropicè, quòd nesciat.

Respondetur, etiam per hoc argumentum concludi, quòd Christus simpliciter nesciat illam horam, & quòd neque de Christo illud sit dictum cum ea restrictione mentali, quam dicunt; nam non est cum ea dictum de Patre. Negatur igitur Minor; nam de Patre dictum

dictum est, quod sciat, quia reddit alios scientes, nimirum Filium, ut ait D. Thomas loco supracit., & Spiritum Sanctum, & humanum Christi intellectum, quoscumque etiam voluerit. Nec enim, cum Christus dixit, *solus Pater scit*, negavit Filium, & Spiritum Sanctum absolutè, & simpliciter illud scire, quod sequeretur, si non per tropicam loquutionem, sed propriè illud dixisset. Igitur intellexit, quod solus Pater de ea hora docet alios, quia Filius, & Spiritus Sanctus, sicut naturam, ita & decreta libera, eorumque cognitionem habent communicatam a Patre. Et quamvis ea notitia intellectui humano Christi communicata sit non tantum a Patre, sed a Filio, & Spiritu Sancto, quia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, nihilominus tribuitur hoc specialiter Patri, quia ab ipso habent ceteræ Personæ Diuinæ, ut operari possint, cum ab ipso habeant potentiam, & naturam.

4. Nonnulli Recentiores aliter soluunt hunc nodum, dicentes, dictum Christi, *Neque Filius scit*, non quidem ex pura eius voluntate, sed ex circumstantiis rerum limitatum ad eum sensum, ut intelligeretur, Filium nescire ad reuelandum aliis, seu, non reddere alios scientes. Quia, inquiunt, discipuli non interrogabant Christum, an ipse sciret, sed petebant manifestari sibi ab eo illam horam; ergo eo sensu Christus respondit, se nescire, quia, scilicet, non manifestabat eis.

Sed, quamvis ex circumstantiis rerum restringantur ad particularem sensum verba loquentium, quæ de se latius significat, quia, nimirum, mens loquentis est loqui ad propositum; tamen hic non adest circumstantia ad eum sensum restringens. Certè discipuli petebat, ut sibi manifestaretur hora iudicii; sed, si hic finis æstimatur circumstantia rationabiliter coarctans responsionem, *nescio*, ad significandum *non manifesto*, quilibet interrogatus de aliquo occulto, & nolens illud reuelare, poterit absque mendacio respondere, *nescio*, quamvis sciat. Semper enim interrogationes fiunt ad sciendum aliquid, quod latet interrogantes. Semper ergo interrogato, qui non vult reuelare, licebit reponere, *nescio*, etiam si sciat; quod quid aliud apertissimè est, quàm iustificare mendacia? Cum petuntur mutue pecuniæ licebit respondere, non habeo, etiam si habeantur, & sensus erit, non mutuo, quia finis petitionis est, ut mutuetur. Igitur finis interrogationis non est appellanda circumstantia eius, nec rectè ita eam appellat Pisani cōtra hanc Propositionem, hac ratione defendens a mendacio dictum Christi, nam finis est in intētionē, circumstantiæ autem adiacent operi, vel obiecto externo, nam inde

N n . . . dicun.

dicuntur circumstantiæ. Et quamvis etiam finis dicatur circumstantia, tamen alia de causa, quia, scilicet, dat bonitatem, & malitiam, actui ultra eam, quam illi dat obiectum; non quia circumstet actum.

Noto ultimò, quòd secundùm rem idem dicitur ab Augustino saluante veracitatem responsi Christi per loquutionem tropicam, ac ab iis, qui eam saluant per restrictionem mentalem; nam secundùm rem idem est, nescio, idest, non reddo vos scientes, ac, nescio, idest, non scio ad docendum vos. Sed Augustinus rectè recurrit ad loquutionem tropicam, quia, & licita est, vtpotè immunis a mendacio, & usitata in Scripturis. Restrictio autem mentalis, vel est illicita, vel propriè nulla est in illo responsio Christi, vt probatum est; ergo standum est in doctrina Augustini, quàm meritò sequitur D. Thom. 3. p. qu. 10. ar. 2. ad primum.

5. Arguitur 2. pro Propositione, adducendo responsum Christi ad suos propinquos; cùm enim hi interrogassent, an ascenderet ad diem festum, respondit, non; & tamen postea ascendit, Ioann. 7., ergo, ne Christus insimuletur, aut mendacii, aut inconstantia, dicendum est, adhibitam fuisse ab eo restrictionem mentalem, non, ascendam vobiscum, vel palam, vel ad primum diem. Et ita cum pluribus ait Raynaudus lib. contra Ictum calumniae serie 3. c. 23. de Inconstantia, & in opere contra Barnesium.

Respondetur; propinquos Christi petisse ab eo, vt palam ad glorificandum se ipsum ascenderet ad diem festum: præmiserant enim: *Nemo in occulto quidquam facit, & querit ipse in palam esse: Si hac facis, manifesta te ipsum mundo.* Ex hac igitur circumstantia, responsio Christi, non ascendam, restringitur ad sensum, non ascendam palam, vel vobiscum; vnde & ipsum Evangelium refert, quòd *Ascendit ad diem festum non manifestè, sed quasi in occulto.* Ex circumstantiis autem rerum limitari ad particularem sensum verba loquutionis; manifestum est: Hinc, si Petrus tantùm itineris gratia reperiretur in comitatu furum, nec quidquam, illis furantibus, furatus esset, interrogatus a Iudice, an fuisset in comitatu furum, posset veraciter negare; quia occasio interrogandi, & conditio interrogantis restringeret interrogationem ad eum sensum, an scilicet fuisset Comes furum ad furandum; non enim interrogaretur de illo comitatu, nisi accidisset furtum, nec index interrogaret, nisi propter furtum, quod punire intendit; aliter interrogatio descenderet de curiositate, quæ non est supponenda in graui persona Iudicis.

Po-

Contra Proposit. XXVI. Cap. II. 283

Potuit quoque, & si non appareret ex circumstantiis externis, in mente propinquorum Christi adesse illa intentio, vel finis interrogandi, vt Christus ad glorificandum se, vel cum ipsis ascenderet ad diem festum; quam intentionem intuens Christus, ad eam adaptauerit responsum: sicut, cum Iudæis dixit: *Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur*, ideo dixit, quia *vidit cogitationes eorum*, Lucæ 11. 17. Vnde Beda lib. 4. cap. 45. in prædictum caput Lucæ dixit, quòd Christus *Non ad ista, sed ad cogitata respondit*. Itaq; nulla est hic necessitas restrictionis mentalis.

6. Adducitur 3. responsum Iacob ad Isaac: *Ego sum Esau primogenitus tuus*; quod, cum esset falsum secundum ordinem naturæ, oportet intelligi dictum sub aliqua restrictione mentali: Ego sum primogenitus ordinatione Diuina, vel iure emptionis; quia Esau illi primogenita vendiderat, Genes. 25. Iacob enim a mendacio defendunt communiter Interpretes, & etiam Augustinus lib. contra Mendacium cap. 10., quamuis diuersa ratione.

Respondetur, propter ipsam ordinationem Diuinam, vel ius emptionis potuisse Iacob absolutè, & absque vlla restrictione mentali veraciter dicere: Ego sum primogenitus, quantum, scilicet, ad prærogatiuas, & iura primogeniti, quò sensu primogenita emit ab Esau. Quantum enim ad ista fortior est ordinatio Diuina ipso ordine naturæ. Angelus, qui vice Dei loquebatur in Sina, sine vlla restrictione mentali veraciter dicebat: *Ego sum Dominus Deus tuus*, Exodi 20. propter hoc ipsum, quia vices Dei gerebat. Prophetæ etiam sapissimè de se ipsis dicunt, quæ verificanda erant in Christo, vt illud Psal. 21.: *Foderunt manus meas, & pedes meos*; quia, scilicet in persona Christi loquebantur. Hinc August. hac via defendit a mendacio hoc dictum Iacob; quia, scilicet, loquebatur in persona Christi pro eius corpore, quod est Ecclesia; nam Ecclesia collecta ex Gentibus, & posterior ad Fidem, & cultum vnius Dei præferenda erat Synagoga. Similiter ipse Iacob Genes. 49. dixit de Benjamin, quòd esset lupus rapax, quod verificandum erat in persona Pauli Apostoli ab eo descendentis, vt explicat Aug. serm. 14. de Sanctis; & de Dan, quòd esset futurus Iudex in Israel, quod verificandum erat in Sampsonè, & innumera alia.

Fortè dicetur: Hæc doctrina defendit quidem a mendacio Iacob in eo, quod dixit: *Ego sum primogenitus*, sed non defendit in eo, quod dixit: *Ego sum Esau*.

Respondetur, id neque per restrictiones mentales saluari, quare hoc Argumētum non pertinet ad earum licentiam adstruendam,

N n 2

sed

sed ad arguendum Iacob de mendacio, a quo sanè neque necesse est eum defendere, cum nec Apostoli immunes fuerint a venialibus. Tamen dicitur, Iacob dixisse, se esse Esau, non quantum ad personam, sed quantum ad iura, & prærogatiuas, sicut Christus dixit de Ioanne, quòd esset Elias, Matth. 11. 14., quantum, scilicet, ad spiritum, non quantum ad personam, vt explicat Gregorius hom. 7. in Euangelia.

Sed fortè ex hoc ipso arguetur: Ergo Christus enunciationem illam: *Ioannes est Elias*, mente sua restrinxit ad significandum spiritum, non personam Eliæ; ergo vsus est restrictione mentali, sine qua enuntiatio fuisset falsa.

Respondetur, ex circumstantiis rerum non potuisse intelligi illud dictum de persona Eliæ; nam notissimum erat, Eliam olim venisse, & raptum ad Cælum, & ipse Christus præmiserat: *Omnes Prophetae, & Lex vsque ad Ioannem prophetauerunt*; Elias, autem, fuerat vnus, & quidem præcipuus ex Prophetis. Præterea Christus ita enunciauit: *Ioannes ipse est Elias, qui venturus est*; si autem persona nominata erat Ioannes, non poterat eadem esse Elias, nisi secundum spiritum. Et si Ioannis persona erat præsens, Elias autem venturus erat, sequitur, quod prius. Non ergo ex restrictione mentali, sed ex circumstantiis rerum, immo ex ipsa forma loquutionis enuntiatio illa restringebatur ad significandum spiritum Eliæ, non personam in Ioanne.

7. Adducitur 4. responsum Elisei ad Hazalem 4. Reg. 8, cui interroganti, an Rex Syriæ sanandus esset de infirmitate, qua tenebatur, respondit: *Dic ei, sanaberis*, & adiecit: *Porro ostendit mihi Dominus, quòd morte morietur*; ergo, ne dicatur Elifæus in priori dicto falsò, & mendaciter loquutus, oportet admittere, quòd tunc sit loquutus cum aliqua restrictione mentali.

Respondetur, id non posse dici; nam Elifæus adiecit illud secundum, tamquam oppositum primo; ergo si in secundo dicto loquutus est planè, & simpliciter de morte, oportet, quòd in priori eodem sensu loquutus sit de sanitate. Rursus. Elifæus Hazaeli commisit, vt diceret Regi, *sanaberis*, nec vllius restrictionis mentalis vsus illi commendauit; ergo, quamuis ipse eam in suo dicto adhibuisset, non potest saluari de falsitate, quam Hazaeli dicendam commisit, neque de deceptione erga Hazalem, & Regem.

Nonnulli ad expediendum hunc nodum recurrunt ad altitudinem, & obscuritatem eloquii Prophetici: & illud, *Dic ei*, interpretantur, *Dices ei*; quasi Elifæus prædixerit, quid sua sponte Hazael

zael dicturus esset Regi, non verò commiserit, quid diceret; ideoque adiecerit secundum dictum, quasi diceret: Tu quidem dices Regi, quod sit sanandus, sed Dominus ostendit mihi, quod morietur.

Sed hæc responsio gratis dicit, Hazaelem sua sponte prædicturum fuisse Regi salutem, id que ab Eliseo prævisum, & prænunciatum. Quamvis enim reuera salutem illi prædixerit, id tamen ex præscripto Elizæ fecisse dicendum est. Præterea gratis etiam, immo violentè *ly, dic*, exponitur per *ly, dices*.

Lyranus, & Abulensis dicunt, lapsum ibi nostrum Interpretem; nam littera Hebraica ad verbum habet: *Dic ei, non vivens vivet*, quibus verbis prædicitur mors.

Sed defendenda est traductio nostri Interpretis, quam recipit Ecclesia. Et si Eliseus a principio prædixisset Regis mortem, non poterat adiacere: Porro ostendit mihi Dominus, quod morietur; nam per hoc correxit, vel limitavit prius dictum; si autem & in illo prædixisset mortem, nulla fuisset correctio, immo repetisset idem; quod superfluum, ac ferè nugatorium fuisset.

Profert tandem Abulensis, Dei voluntate Eliseum mandasse, Hazaeli, ut salutem Regi promitteret, ne Rex suæ mortis præsciis, alium, quàm Hazaelem Regni successorem destinasset, quem Deus volebat post illum regnare.

Sed hoc nullo modo est admittendum; non solum enim non defendit a mendacio Prophetam, sed Deum facit authorem mendacii, & deceptorem. Ipse autem Eliseus, quamvis mendaciter loqui voluisset, non tamen voluisset, id ab Hazaele cognosci, ne haberetur ab eo Propheta non veritatis, sed mendacii; manifesta enim fuisset Hazaeli eius voluntas de mendacio, si illi dixisset: nuntia Regi salutem, sed ego scio, quod morietur.

Igitur dicendum est, nullam in verbis Elizæ contineri falsitatem, quæ restrictione mentali sit sananda; sed planè, & candidè ad interrogationem, an Rex sanandus esset de illa infirmitate, respondit: *Sanaberis*; non enim de illa infirmitate mortuus est Rex, sed quia Hazael suffocavit eum. Respondit igitur, quantum ad illam infirmitatem Regem sanandum .i. non ex ea moriturum; nihilominus Deum sibi ostendisse, quod moriturus erat ex alia causa.

8. Adducitur 5. responsum Matris Machabæorum ad Antiochum 2. Machab. 7., quæ ab eo multis verbis hortata, ut filio suo adolescenti fieret in salutem, promisit, se suamuram; nec tamen ei
ob-

obedientiam Regi suavit, sed contemptum Regis; & obedientiam Legis. Non videtur autem admittendū, quod ipsa tunc vel mendaciter sit loquuta, vel infideliter operata; nam de ea dicit Scriptura, quod loquebatur repleta sapientia, & erat mirabilis, & bonorum memoria digna, ferebatque necem filiorum propter spem, quam in Deum habebat. Certè verò Rex intellexit, ut fieret in salutem temporalem filio suo, ad remouenda, scilicet, ab eo tormenta, & mortem; ipsa autem interpretata est verba Regis de salute spirituali, siquidem filio suavit constantiam inobedientia Legis, & iuxta talem intelligentiam dixit, se ei suavituram; ergo vsa est restrictione mentali, vel intellexit verba Regis non secundum sensum, ad quem ex intentione illius, & rerum circumstantiis determinabantur, sed secundum voluntatem suam, & iuxta eam respondit; ergo licet transferre verba ad alium sensum ab illo, quem ex se habeant.

Respondetur, etiam ex circumstantiis potuisse apparere, quod mulier non iuxta sensum Regis verba accipiebat; siquidem semper hortata erat filios suos, ne Regi obedirent; ergo in eo, quod dictum Regis de salute corporali accepit de salute spirituali, non decepit Regem, sed constantiam propositi tenuit. Rex autem ex leuitate animi deceptus est, si credidit mulierem propter sua verba a proposito deiectam; debebat enim potius accipere verba mulieris ut prolata iuxta sensum, quem illucifque, & verbis, & factis ostēderat, cum illius absque extorsione essent capacia.

9. Arguitur 6. rationibus. Sape non expedit aperire veritatem, immo aliquand est perniciosum; sed mentiri numquam licet; ergo licebit saltem restrictione mentali tegere veritatem: aliter multis malis, & periculis exponitur vita; non enim semper potest responderi interrogantibus: non possum vobis aperire, vel, quid ad vos? Tum quia hoc videtur offensiuum, maximè erga amicos, vel nobiles, aut potentes viros; tum quia sic respondens indicat, se scire, de quo interrogatur; sape autem hanc ipsam scientiam expedit occultare, quia potest esse perniciosa eius manifestatio: atque id maximè militat circa ea, quæ per Sacramentalem cōfessionem cognita sunt. De iis enim respondere: Non possum dicere; est insinuare, se scire, atque adeo, quod pœnitens illud in confessione reuelauerit; atque id ipsum est frangere sigillum.

Respondetur, quod Argumentum rectè procederet, si restrictiones mentales saluarent a mendacio; cum ergo probatum sit, id illas non præstare, non possunt magis æstimari eę licite ad euitanda temporalia mala, quàm existimentur mendacia. Hoc ergo erat discu-

Contra Proposit. XXVI. Cap. II. 287

scutiendum pro illarum licentia, vel inhibitione, an saluent a mendacio, nec ne, non dolendum, quod sine ipsis pluribus malis exposita sit vita. Quot enim mala per mendacia vitari possunt? Nec tamen mendacium propterea est licitum? Ecce, inquit Augustinus lib. contra Mendacium cap. 18. *gravi morbo periclitatur agrotus, cuius iam vires ferre non possint, si ei mortuus vnicus, & charissimus filius nuntiatur. Si a te quarit, an viuat, quem vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quidquid aliud dixeris prater vnum de tribus, aut mortuus est, aut viuit, aut nescio, nihil aliud credit ille, quam mortuum, quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri.* (Non cognouit Augustinus restrictiones mentales, quibus veritas occultetur, & vitetur mendacium) *Tantumdem valet etiam, si omni modo tacueris. Ex illis autem tribus duos falsa sunt, viuit, &, nescio, nec abs te dici possunt, nisi mentiendo. Illud autem vnum verum, idest, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsequuta, abs te occisus clamabitur. Et quis ferat homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium deuitare, & homicidam diligi veritatem?* Postquam subdit Augustinus: *Moueor his positis vehementer, sed mirum, si etiam sapienter. Numquid enim si stuprum expetat impudica, & te non consentiente, sauo amore perturbata moriatur, homicida erit & castitas?*

Hæc, & similia mala possumus a proximo remouere per nostrâ mendacia: eadem a nobismetipsis, offensiones, auersiones, incommoda, onera, pericula. Multa etiam commoda reportari possunt per ea, quæ Tacitus Histor. lib. 3, cap. 16. vocat apta tempori mendacia, maxime per adulationes; idque vtinam, non adeo frequenter appareret in felicibus mendaciis, & mendacibus. Numquid ergo licita dicentur mendacia? Ita nec dicenda est licita restrictio mentalis, eò quia per eam possint, & declinari mala, & acquiri bona; sed illud primitus ostendendum, per eas immunes nos reddi a mendacio. Si enim hoc non ostenditur, perinde est vtilitatem querere ex restrictionibus illis, ac ex mendaciis, et consequenter ex cuiusvis generis peccatis; peccatores enim in hoc mundo propter corruptionem naturæ feliciorem vitam traducunt, quam iusti, vnde est illud Davidis Psal. 72. 3. *Zelasti super iniquos pacem peccatorum videns*; & illa conquestio Ieremiæ 2. 1. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui prauaricantur, & inique agunt?* Mundus enim, quod sum est, diligit, Ioann. 14. 19. Et Apostolus 2. Timot. 3.: *Omnes, qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patientur.* Sicut igitur propter persecutiones non est declinandum a via iustitiæ, ita nec

nec propter pericula, & incomoda à via veritatis, idest, utendum, non est restrictionibus mentalibus, quæ non liberant à mendacio: Sed imitanda constantia Firmi Episcopi Tagastensis, à quo, ut refert Augustinus lib. de Mendacio cap. 7., cum iussu Imperatoris quæreretur homo, quem ad se confugientem diligentia, quanta poterat, occultabat, respondit quærentibus, nec mentiri se posse; nec hominem prodere, passusque multa tormenta corporis permansit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, usque adeo mirabilis apparuit, ut ipsi homini, quem seruabat, indulgentiam sine vlla difficultate impetraret. Poterat sanè iste per mendacia, aut restrictiones mentales tormenta corporis euadere, sed nec mentiendo, nec restringendo, aut mirabilis apparuisset, aut tantam gratiam, tam facile impetrasset. Itaque & constantiam veritatis, & fidelitatis tenuit, & felicitatem obtinuit constantiæ, & fidelitatis.

10. Ad ipsum igitur Argumentum respondet Pisani, quòd circa ea, quæ sub naturali, aut Sacramentali sigillo noscuntur, potest responderi: Nescio, quia, inquit, interrogatio eò tendit, ut manifestetur id, quod nescitur; qui autem sub illo sigillo scit, non scit, ut manifestet alteri. Et subdit: *Si hoc modo restrictionis non esset licitum vti, nullus esset modus licitè celandi secretum, quod sine gravi damno, & incommodo manifestari nequit.*

Hæc responsio insufficiens est, immo absurda. Primò. Si de cognitis sub sigillo ideo potest responderi, nescio, quia illa nō sunt dicta, vel cognita, ut manifestentur, de omnibus ferè poterit ita responderi; idest, de omnibus iis, quæ non ad eum finem dicta sunt vni, ut manifestentur aliis, cuius oppositum rarò accidit. Itaque ferè semper licebit respondere, nescio, quamuis sciatur id, de quo fit interrogatio.

Secundò. Quòd non sit dictum aliquid alteri, ut ab eo ceteris manifestetur, immo etiam si prohibita sit manifestatio, non facit, ut illud ab eo non sciatur. Non enim interdictum manifestandi tollit cognitionem rei, immo supponit, quia stultè interdicetur alicui manifestatio rei, quam ignorat; ergo non nisi mendaciter tunc potest responderi: nescio: Aliud quippè est nescire, aliud nolle, vel non posse manifestare. Neque tunc intercedit restrictio mentalis, etiam si subintelligatur, *non manifestem tibi*; nam id non pertinet ad cognitionem, ac proinde non restringit, aut modificat significatum illius enunciationis: nescio; sed tantum dicit impotentiam manifestandi, vel voluntatem non manifestandi, quæ diuer-

diuerſa ſunt a cognitione, & poſſunt ſtare cum integra cognitione; ſicut ſtaret licentia maniſtandi. Sic ſupra dicebamus de reſponſo Chriſti ad diſcipulos interrogantes de hora iudicii; & eius, qui rogatus mutuare pecunias, reſpondet, non habeo, quamuiſ habeat, ſubintelligendo, vt mutuem tibi.

Tertiò. Reſponſio non ſatiſfacit, ſed manus dat argumento: Id enim per argumentum intenditur, vt ſit licitum vti reſtriſione mentali, quando ſine detrimento veritas non poteſt, aut omnino celari, aut apertè proferri. Atqui id ipſum concedit reſponſio, immo neceſſarium adſtruit. Ergo præuaricatur in cauſa, & colludit cum aduerſario.

Quartò. Damnum, vel periculum damni non poteſt præſtare, vt vera ſit reſponſio, quæ aliàs non eſſet vera; veritas enim eius ſumitur a conformitate ad rem ſignificatam, non a malo præſenti, vel futuro enunciantis; ergo, ſi extra caſum damni, aut periculi nõ licet vti reſtriſione mentali, neque licebit in illo; aut, ſi licet in illo, licebit etiam extra illum; vtrobique enim, vel erit mendax, vel non erit mendax enunciatio prolata cum illa reſtriſione.

Quintò. Semper, & ex natura ſua interrogatio petit maniſtationem rei, quam nescit interrogans, & putat ſciri ab eo, quem interrogat; ergo abſurdiſſimè de ſolis iis, quæ ſciuntur ſub ſigillo, dicitur, quòd poſſit reſponderi, nescio, eò quia interrogatio tendit, vt maniſtetur interroganti id, quod ſcitur ab eo, qui interrogatur, quaſi aliæ interrogationes non eò tendant.

Reſpondendũ igitur, importunitates, vel potiùs improbitates illarum interrogationum eſſe, vel viriliter coercendas, & rerundendas, vel, ſi mauis, dulci, humilique ſermone deprecandas, ſicut & quaſcumque inhoneſtas petitiones. De iis tamen, quæ ſub ſigillo Sacramentali noſcuntur, poteſt reſponderi, nescio; non quia tunc liceat vti reſtriſione mentali; ſed quia rationabiliter præſumitur, fidelem non interrogare de iis; eſſet enim hæc magna impietas, & temeritas, quæ in nullo ſupponenda eſt. Ergo tunc ly, nescio, hæc habebit ſignificationem, nescio per notitiam naturalem, ſecundum quam tu me interrogas, vel ego interrogare te credo; quia, nimirum, ipſa probitas, quæ credenda eſt, interrogantis, reſtringit ſenſum interrogationis ad notitiam non habitam ex confeſſione Sacramentali. Si autem expreſſè de hac interroget, non eſt vtendum reſtriſione mentali, vt ait Diana, (qui in hac re longam fabricat ſcalam interrogationum, & reſponſionum reſtriſtarum, ſed gradibus infirmis, lubricis, atque fallentibus) quia hoc ſine

mendacio fieri non potest; sed increpanda eius audacia, qui ipsa sui interrogatione grauem iniuriam intulit Confessario, quem sperauit ad fractionem sigilli Sacramentalis potuisse perducere. Et si propterea ingruant persecutiones, pro Deo sunt toleranda. Quid enim, si neque restrictione mentali valeas, aut scias occultare veritatem, quam periculosum tibi est reuelare, ut in casu superiori insinuat Augustinus? Nunquid tunc licita dicentur mendacia? Ergo fortiter est tolerandum, nec falso, & fallaci, quod, nec semper adhiberi potest medicamine vtendum restrictionis, quod propinant moderni Doctores.

II. Arguitur septimò. Nullum pactum, nulla Lex prohibet, quin vtamur vocibus materialiter tantum, idest, non significatiue: vel quin eis demus significationem, quam volumus, sic scilicet, ut per vocem, comedere, intelligamus, dormire; ergo hoc pacto licebit occultare veritatem absque mendacio, nimirum, vel vtendo vocibus non ad significandum, vel iuxta significationem, quæ loquenti placet. Ita Tamburinus.

Respondetur primò, per hoc Argumentum, non inferri licentiam restrictionum mentalium (aliud est enim restringere significationem vocum, aliud vti eis non significatiue, vel mutare earum significationem, tribuendo eis ad placitum diuersam a communi), sed induci nouum modum decipiendi auditores, si Diis placet, sine mendacio, quem, si cognouissent Priscillianistæ, libentissimè illum præ mendaciis, & periuriis ad occultandas suas sordes suscepissent. Cum enim putet auditor, voces vsurpari significatiue, & iuxta communem sensum, procul dubio decipitur a loquente, qui, nulla declaratione præmissa, eas vsurpat non significatiue, vel iuxta diuersam, ignotamque significationem. Sic enim nota affirmationis poterit sumi pro nota negationis, id est, maximè, pro, minimè; & cum dicitur: hoc affirmo, intelligi: hoc nego; & cum dicitur: hoc verum est, intelligi: hoc falsum est. Ex quo quanta perturbatio humanæ societatis oriatur, nemo non videt.

Non extat igitur lex, vel pactum, ut homo, cum solus est, vel sibi ipsi loquitur, vsurpet voces significatiue; immo potest tunc Bub, & Baf, & Bilctri pro libito iactare, simulque suis vocibus, quam voluerit, significationem imponere: verum voces non sunt institutæ ad significandum nobis, sed aliis, & extat lex naturæ prohibens deceptionem proximi; decipit autem illum, qui, vel eas vsurpat non significatiue, vel ad alium sensum a communi,

nec

nec se prædeclarat (quod ipsum facere non potest , nisi vſurpando voces ſignificatiuè , & iuxta communem ſignificationem). Debet enim auditor credere , quòd loquens eas vſurpet ſignificatiuè , & iuxta ſignificationem communem , aliter habet illum , vel pro ſtulto , vel pro deceptore ; ergo , & qui loquitur , debet ita vſurpare eas , aliter decipit auditorem ; immo qui eis vtitur non ſignificatiuè , non propriè loquitur alteri , quia loqui alteri eſt illi manifeſtare ſuam mentem , ille autem nihil illi manifeſtat , dum nihil ſignificat , vel ſignificare intendit ; ergo fingit ſe loqui , atq ; adeo decipit auditore ; & qui eis vtitur in diuerſa ſignificatione magis decipit , quia auditor credit , ſicut debet , eas ſumi iuxta còmunem ſignificationem .

12. Si quis alloquatur Græce eum , quem ſcit , non callere Græcum idioma , illudic illi , etiam ſi ea verba aſſumat , quæ verè iuxta Græcum idioma exprimant ſuos ſenſus ; quantò ergo magis illudit auditori , qui verba illi nota vſurpat non ſignificatiuè , vel ſecundùm diuerſam ſignificationem ? In primò enim caſu auditor non decipitur , quia nil concipit , dum verborum ſenſum non percipit ; at in ſecundo concipit falſum , id eſt , vel quòd loquens verè ſignificet ; vel quòd ſignificet iuxta communem ſenſum , atque adeo decipitur .

Extat autem pactum ſaltem tacitum , & virtuale ex ipſa còmunicatione ſermonis inter homines , vt determinatis verbis , & iuxta determinatà ſignificationem , cùm illū communicant , vtantur , pro manutenendo commercio , ſeu ſocietate vitæ , quæ illo vinculo , ſeu vnitate ablata , ſeruari non poteſt , vt patet in ſtructoribus turris Babiloniç , qui , diuiſis linguis , conuiuere non potuerunt . Hinc dolet Auguſtinus primo Confessionum cap 18. quòd homines diligenter obſeruent *pacta litterarum , & ſyllabarum accepta a prioribus loquentoribus , & negligent pacta æterna ſalutis tradita a Deo* . Qui etiam ibidem opportunè ad præſès propositum commemorat , *non eſſe aliam interiorem litterarum ſcientiam , quàm ſcriptam conſcientiam , id ſe alteri non facere , quod nolit pati* . Nullus autem pateretur , a colloquutore ſuo voces non ſignificatiuè , vel iuxta aliam ſignificationem ſibi reponi ; ergo neque quiſquam id debet erga alterum facere . Validiùs autem . Sicut magna felicitas ſæculi erat , cùm *terra eſſet labij vnus , & ſermonum eorundem* , ita magna eidem pœna inflicta fuit merito ſuperbiæ , & impietatis , cùm ita confuſa eſt lingua , vt non audiret vnusquiſq ; vocem proximi ſui ; inde enim diuidi neceſſe fuit homines in vniuerſas terras , ſingulos ab iis , cum quibus linguæ còmercio non tenebantur , Genes. 11. Sed maior eſt pœna , quam ſub

specie libertatis, vel licentiæ, nobis ex eodē nostro genere, nescio quo peccati merito, inferre molitur Tāburinus: ita enim diuidit linguas, vt nō septuaginta duas, quo numero finita dicitur prior illa diuisio, sed tot faciat, quot sunt homines, qui loquuntur, immo, & volūtates loquētiū, data vniciq; potestate per quālibet vocē significādi quodlibet, vel non significandi, atque adeo idiomatis communionem, auferens, non per nouam vocum inuentionem, vt tunc, sed per significationis mutationem, & ipsius significationis ablationem. In quo illud est deterius, vt mox dicebamus, quod, cū auditor non percipit significationem vocum, quia, scilicet, sunt iuxta idioma, quod non callet, immunis est a deceptione, & tantū patitur malum carentiæ commercii, siue societatis, quod tamen adeo graue est, vt dixerit Augustinus 19. de Ciuit. c. 7., & experientia testatur, malle homines brutis conuiuere, quā iis hominibus, quorum non intelligunt sermonem; at eam penam nobis infligit Tamburinus, non, vt vnusquisq; non audiat vocem proximi sui, quod tunc accidit, sed, vt eam audiens, decipiatur. Vnde tantū mali a Tamburino meruit genus humanum? Romanos laudat, & meritō Viues in Comm. cap. 7. lib. 19. de Ciuitate Dei, quia rem, vt ait, conabantur pulcherrimam, & toti humano generi vtilissimam, vt esset vnica aliqua lingua, qua se gentes omnes mutuō intelligerent; curabant enim, vt & in Prouinciis plurimi Latine loquerentur, ita vt Hispanias, & Gallias Latinas prorsus fecerint, veteribus illarum gentium linguis abolitis. Sed oppositum planē molitur Tamburinus, id est, vt nec duo se inuicem intelligant; ergo patet, quid de eo sit sentiendum.

DISPUTATIO XXIV.

Contra Propositionem XXVII.

Causa iusta utendi his amphibologijs est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel quemlibet alium virtutis actum: Itaut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

Ostenditur falsitas Propositionis.

RESTRICTIO mentalis propriè sumpta, distinguitur ab Æquiocatione, & Amphibologia pariter propriè sumptis. Illa enim est limitatio vocis, siue enunciationis ad significatum particulare ex tacita voluntate loquentis, ut supra Propositionem antecedentem cap. 1. dictum est. Æquiocatio autem non est in enunciatione, seu Propositione, sed in voce, aut termino simplici, qui potest significare plura sub diuersa ratione, ut traditur in Logicis; vel, si est in propositione, id est propter terminos, ex quibus componitur.

Amphibologia verò est in propositione: Definitur enim a Callepino: *Sermo dubiam sententiam indicans.* Sed non ex restrictione loquentis; sed, vel propter duos accusatiuos a verbo infinito rectos, ut in illo Oraculo: *Aio te Æacida Romanos vincere posse*, ubi dubium est, an Æacidis, an Romanis prædicatur victoria; vel propter verbum commune, quod, scilicet, sit significationis actiue simul, & passiuę, ut in illo: *Cato iuste criminatur*, in quo ambiguum est, an Cato dicatur accusator, an accusatus; vel aliis modis apud Callepinum

lepinum. In præfenti Propositione Amphibologia sumitur pro restrictione mentali; nam in Propositione præcedenti de illa fuit sermo; in hac autem dicitur: *Causa iusta utendi his Amphibologijs*; ergo Amphibologias vocat restrictiones mentales, seu propositiones cum illis prolatas, de quibus antea dictum fuerat. Et quidem propositio cum illis prolata potest largè dici amphibologica, quia, quamvis non ex natura terminorum, aut suæ constructionis, tamen ex intentione loquentis ambiguum habet sensum.

Cùm igitur in præcedentibus ostensum sit, per restrictiones mentales non effugi mendacia, patet falsitas huius Propositionis; non enim potest esse expediens, & studiosa, aut iusta occultatio veritatis per mendacia.

2. Verùm illud disceptari potest: An liceat loqui amphibologice? Et quidem, cùm id sit ad exercenda auditorum ingenia, maxime ipsis scientibus, & volentibus, ut in obscuritate sermonis inuestigent sensum eius, ut, cùm proponuntur ænigmata, patet ibi non adesse, nec falsitatem, nec fallaciam. Item, cùm quis id facit, quia non vult aperire mentem suam: id enim est obscurè, non falsò, aut fallaciter loqui.

Sed, si Propositio, quam profert, eiusque termini habeant certum sensum ex communi acceptione, vel ad ipsum restringatur ex circumstantiis, ille autem mente suâ ad alium transferat, tunc utitur restrictione mentali, atque adeo mendaciter loquitur.

Dat exemplum Pisani in sua materna, idest, Sicula lingua; in qua vox, *sanus*, significat, & benè valentem, & eunuchum; si igitur ægrotet enunchus, & aliquis, qui scit illum ægrotare, interrogatus, an ille benè, vel malè se habeat, respondeat: *sanus est*, intelligendo, quòd sit eunuchus; iste peccat, quia ex circumstantiis rerum in illa interrogatione vox, *sanus*, restringitur ad significandum recta valetudine utentem: ergo, cùm in alio sensu usurpatur, datur ansa deceptionis proximo; immo illuditur. Limitandum est tamen; nisi sic respondens aliquo signo indicet, se ingenii ostendendi, vel ioci gratia velle in æquioco ludere. Augustinus enim de Mendacio cap. 2. a mendaciis excipit ioca: *Habent enim, inquit, evidentissimam ex pronunciatione, atque ipso iocantis affectu significationem animi nunquam fallentis, & si non vera enunciantis*. Quamvis autem subdat: *Quo genere, utrum sit utendum perfectis animis, alia quæstio est*, Non tamen ideo hoc dicit, quasi dubitet, an ioca sint mendacia, & ideo contra spirituales perfectionem; nam ea non esse mendacia immediate ante statuerat; sed, quia ioca videri possunt esse contra gravitatem

tatem , & rigoris relaxationes , vnde nullum iocum , sicut nec risum legimus de Christo Domino .

Sic sine dubio peccarunt Episcopi illi Ariani , qui coacta in Nicæa Thraciæ Synodo , formatoque ibi ad Arianæ impietatis sensum Symbolo Fidei , ipsum vt Nicænum Symbolum obtruserunt , tamquam , scilicet , illud , quod in Nicæa Bithiniæ a 318. Episcopis cōditum fuerat , sic æquiucantes in voce , *Nicænum* , vt traditur in Histor. tripart lib.5. cap.25. Quod notent ij , qui putant , licitam esse æquiucationem , etiam , cum aduertitur periculum deceptionis proximi . Et multò magis id , quod sequitur . Nam mulier quædam ab Arianis subornata contra S. Eustathium Antiochenum , infantem ,

recenter editum detulit ab Episcopos dicens , & iuramento

confirmans , se illum ex Eustathio suscepisse ; nec puta-

bat se periuram , eo quia re vera ab Eustathio quo-

dam ærario corrupta fuerat ; putans , nimirum ,

se æquiucatione nominis a periurio de-

fendi . At , Deo vindice , exitiali mor-

bo correpta , imposturam fa-

teri coacta fuit . Hoc fa-

ctum refert D. A-

thanasius .

DISPUTATIO XXV.

Contra Proposit. XXVIII.

Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, uel ad officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare iuramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

Ostenditur falsitas Propositionis.

DE hac ita censet Schola Louanienſis apud Fagnanum: Patrocinatur humana ambitioni, inſiſcat periuria, & mandatum Regis inutile reddit. Cui cenſuræ in honorem prædictæ Scholæ libet inſiſtere, ſingulas eius partes explicando.

Patrocinatur primò ambitioni; quia abrumpt fræna ei iniecta, ne honores immeritos ambiat; ideo enim a Rege exigentia illius iuramenti mandatur, vt homines ambitioſi, & indigni, ſaltem horrore periurii, retineantur ab honoribus indebitis ambiendis; ſed Propoſitio dat modum euadendi periurii; ergo patrocinatur ambitioni.

Iuſtificat ſecundò periuria. Nam Iuramentum, quod non verificatur ſecundùm intelligentiam, ſeu intentionem exigentis, etiam ſi verificetur ſecundùm intelligentiam iurantis, falſum eſt, atque adeo periurium; vt enim ait D. Thom. 2. 2. qu. 89. art. 7. ad 4. Iuramentum ſeruandum eſt (atque adeo etiam præſtandum) ſecundùm

dum sanum intellectum eius, cui præstatur, quando ex dolo iurantis prouenit, vt alia sit intentio iurantis, alia eius, cui iuratur. Et cap. *Quicumque*. 12. qu. 5. dicitur: *Quicumque arte verborum quisque iuret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia, & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo caput.* Quibus verbis etiã ratio redditur, cur iuramentum præstandum sit secundum intentionem exigentis; quia .s. aliter illud exigens dolo capitur putans, sicut putare debet, ipsum præstari secundum intentionem exigentis; ideoque assumitur nomen Dei in vanum, quia ad decipiendum proximum. Idque grauius est, cum exigens habet ius exigendi, quia, scilicet,, est Iudex, vel Magistratus.

Intellexit hoc etiam Tullius 3. Officiorum loquens de milite Romano captiuo sub Annibale, qui iurauerat, se reuersum ad castra, non tamen secundum intentionem Annibalis, qui iuramentum exegerat, id est, ad manendum sub captiuitate, sed secundum intentionem propriam, reuertendi, & postea iterum discedendi. De hoc itaque Tullius: *Fuit stulta calliditas peruersè imitata prudentiam; fraus enim distringit, non dissoluit periuria.* Itaque decreuit Senatus, vt ille veterator, & callidus victus ad Annibalem duceretur. Quibus verbis Tullius etiam supra relati Capitis sententiam imitatus est; quod, scilicet, ille sic iurans dupliciter reus fit.

Reddit 3. inutile mandatum Regis, quia facit, vt non assequatur finem intentum de comprimenda ambitione per horrorem periurii; siquidem docet, illud iuramentum non esse periurium.

His additur primò, Si iurare secundum diuersam intentionem ab ea, quam habet iuramenti exactor, non est peierare, nec decipere proximum, id semper licebit. Si autem est peierare, & decipere, neque licebit ad non aperiendum crimen occultum; numquam enim potest esse licitum mendacium, & periurium, quod est essentialiter malum; ergo nulla est ratio, quæ pro licentia illius iuramenti adducitur.

2. Secundò. Ex necessitate illius iuramenti præstandi non cogitur quis fateri crimen occultum, sed inducitur ad abstinentiam eius criminis, quod postea occultare non possit, nisi sit periurus, & hoc sine præcipitur illud iuramentum. Ergo necessitas fatendi crimen occultum ad euitandum periurium nascitur ex crimine commisso, non ex præcepto. Est autem irrationabile, & peruersum, vt quis propter crimen, quod commisit; vel non teneatur obedire mandato Regis, seu non teneatur præstare iuramentum iuxta intentionem

Regis præcipientis, vel, si alio sensu iuret, non sit mendax, nec deceptor, nec periurus; reportaret enim commodum ex iniquitate, cum potius propter peccatum dignus sit privari suis iuribus. Immo tunc Rex amitteret ius præcipiendi, ut præstetur iuramentum iuxta suam intentionem. Si enim subditus non tenetur obedire, non potest Superior præcipere. Quis autem dicat, ex peccato subditi tolli ius Principis, idque propter hoc ipsum, ne detegatur peccatum subditi? Quasi subditus peccet, & puniatur Princeps amissione iuris ad puniendum peccatum? Igitur prorsus irrationabiliter, & inconsiderate illud dicitur.

Tertiò. Ius privatum hominis præsertim criminosi ad effugiendam penam peccati, non potest prævalere iuri Principis, seu Reipublicæ de inducendo, vel conservando bono regimine; aliter pars prævaleret toti, & peccatum iustitiæ; sed Rex præcipit, iuramentum illud præstari secundum suam intentionem pro bono regimine Reipublicæ, ut nempe homines ambitiosi, & indigni arceantur a publicis muneribus, quæ dignis debentur; ergo ius privatum de non aperiendo crimine occulto non præstat facultatem, ut vir criminofus, qui infregit Regis mandatum, sit liber ab obligatione præstandi iuramenti iuxta intentionem Regis. Habet quidem vir privatus ius servandi vitam, famam, & bona, sed non contra publicam potestatem, id est, non contra bonum totius, quod ab illa intenditur; pars enim est in toto, & propter totum, non e contra; ideo pars pati, aut etiâ perire debet pro conferuando toto, non e conuerso; maximè cum in crimine est.

Quartò. Occultatio criminis per mendacia, & periuria non est licita, nisi Priscillianistarum reuocemus errores, de quibus Augustinus hæres. 70. Sed restrictiones mentales non saluant a mendaciis, & periuriis, ut in antecedentibus probatum est; ergo non licet cæulare crimen per restrictiones mentales.

3. Quintò. Ratio, propter quam reus interrogatus a Iudice de crimine non tenetur ei respondere, nisi adsint semiplanæ criminis probationes, est, quia Iudex inferret illi iniuriam, tanquam habens eum pro noxio; at hæc ratio non militat in proposito; non enim præsumitur crimen in eo, a quo exigitur illud iuramentum, immo exigitur, ut ostendatur non adesse; & si in hoc esset iniuria, liceret recusare iuramentum, non tamen eius verba restringere, si aut illi reo licet non respondere; ergo nulla est ratio, cur illi liceat iurare cum restrictione mentali; sicut enim plena probatio criminis exigitur ex ore ipsius rei, nec illi licet occultare veritatem, vel non respondendo, vel utendo restrictione mentali, multoque minus

minùs mentiendo, eò quia crimen, de quo interrogatur, non sit plenè probatum, nec ipse teneatur manifestare, quod adhuc aliquo modo latet; ita nec illi licet per restrictiones mentales occultare veritatem, etiam si inde sequatur manifestatio criminis occulti.

In Iure Canonico præcipitur purgatio canonica propter solam criminis suspicionem, & qui eam non præstat, feritur anathemate, vt patet ex cap. *Excommunicamus* de Hæreticis. Crimen autem, de quo sola suspicio adest, est occultum; nec tamen ille, cui purgatio iudicatur, potest recusare purgationem; ergo neque ille potest recusare iuramentum sibi delatum secundum intentionem deferentis, purgatio enim fit per iuramentum.

Tandem contra Propositionem assertur iudicium Senatus Ethnici Romani, quod refert Tacitus 4. *Histor. cap. 5.* In odium enim, inuidiamque accusatorum iusiurandum conceperunt Senatores, nihil ope sua factum, quo cuiusque salus laderetur, neque se premium, aut honorem ex calamitate ciuium capisse: *Trepidus*, inquit Tacitus, & *verba iusiurandi per varias artes mutantibus, quibus conscientia flagiti inerat.* Fortè verba in eam formam aptabant, vt iis subdi posset restrictio mentalis ad euitandum periurium. Nòdum, scilicet, exorti erant Doctores Iuramenti præstandi sub diuersa intentione ab intentione exigentis. Subdit autem Tacitus: *Probabant Religionem Patres, periurium arguebant.* Hoc

Ethnicorum hominum iudicium,
seu conscientia magni momenti
debet esse contra Propositionem,
& eius Authores.

DISPUTATIO XXVI.

Contra Proposit. XXIX.

Urgens metus grauis est iusta causa Sacramentorum administrationem simulandi.

Ostenditur falsitas Propositionis.

Primo. Quia simulatio ex natura sua mala est, utpote contra veritatem, & virtutem veritatis, & si opere fit, eò grauior, quò magis permanent, magisque decipiunt facta, quàm verba; ergo ex nullo capite excusari potest.

Secundo. Quia simulatio in administratione Sacramentorum est in re granissima; ergo non solum est mala, sed etiam mortaliter.

Tertio. Quia per illam simulationem illuditur Deo Authori Sacramentorum, quia in illis principaliter operatur, & decipitur proximus cum magno eius damno, quia, scilicet, putat se recipere Sacramentum, & gratiam Sacramenti, nihilque recipit. Ita Innocentius cap. *De homine de Celebratione Missarum* dicit, grauius peccare Sacerdotem fictè in Missa communicantem, quia, scilicet, non consecrabit; & grauius, quàm si cum conscientia peccati mortalis verè communicasset. Cum, inquit, *falsa sint abijcienda remedia, quæ vetis sunt periculis grauiora, liset cum quis pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet grauius, si se ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.*

. Quar-

Quartò. Augustinus epist. 9., & 19. acriter contendit contra Hieronymum; Apostolos non simulasse post passionem Christi religionem, idest, caeremonias, & Sacramenta Iudaica, immo verè, & ex animo illam exercuisse, vtque ipse loquitur: *Non mentientis astu, sed compatiens affectu*, ad mulcendos, scilicet, & preparandos Iudæos ad Fidem, quia tunc id licebat; aliter peccassent peccato simulationis, si ueniendacii, neque excusarentur ex metu graui persecutionis Iudæorum, neque ex bono fine lucrandi Iudæos ad Fidem; ergo simulatio etiam ex metu graui est peccatum. Legendus Augustinus.

Quintò. Simulatio mali mala est, etiam quocumque metu vrgente, vt patet in Eleazaro, qui noluit simulare comestionem carnis suillæ; quamuis metu mortis vrgeretur 2. Machabæor. 6.; ergo etiam simulatio boni, qualis est simulatio administrationis Sacramentorum. Probatur Consequentia; etenim illa mala est, quia scandalizat; hæc verò, quia bonum corrumpit: vnde ait Hieronymus: *Simulata sanctitas duplex est iniquitas*; & Chryzologus serm 7.: *Simulator virtutis virtutes obtruncat mucrone virtutum*. Hinc tot inuectiue Christi, & Patrum in hypocritas.

2. Sextò. Simulare idem est, ac fingere; sed fingere est ex duplicitate cordis opposita simplicitati, seu sinceritati eiusdem, seu est, esse mendacem, quia mendax duplex cor habere dicitur, vt notat Augustinus lib. de Mendac. cap. 3.; ergo simulare est mentiri; sed mendacium indispensabiliter est peccatum, vt post Augustinum omnes Theologi docent; ergo nulla potest esse iusta causa simulandi. Hinc Gregorius homil. 23. in Evangelia, explicans verba illa Lucæ 24.: *Finxit se longius ire*, ne videretur fictio, seu simulatio, seu mendacium tribui Christo Domino, dicit: *Nihil simplex veritas per duplicitatem fecit, sed talem se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente*. Qui ergo asserit, posse dari iustam causam simulandi, necessariò asserere debet, posse aliquando mendacium absolui a peccato; id autem est impossibile, cum illud ex natura sua sit peccaminosum, utpote oppositum veritati, & veracitati; vnde pro nulla causa, neque pro salute spiritali animarum dicendum est, vt probat Augustinus lib. contra Mendacium.

Qui verò asserit, posse etiam administrationem Sacramentorum simulari, idest, falsò, & mendaciter peragi ex graui metu,

tu, seu pro evitando graui damno temporali, latenter asserit;
 non esse omnia bona referenda ad Deum, immo Diui-
 na, & Deum ipsum ad nos; siquidem præponit
 nostram indemnitate honori Sacramento-
 rum, quæ maximè Diuina sunt. Er-
 go illa simulatio non tantum est
 peccatum, sed etiam morta-
 le propter gravita-
 tem materiæ.

DISPUTATIO XXVII.

Contra Propositionem XXX.

Fas est viro honorato occidere inuasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hac ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum est, si quis impingat alapam, vel fuisse percutiat, & post impactam alapam, vel ictum sustis fugiat.

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

^I Vòd Propositio falsa sit, meritòque damnata, ostenditur primò. Quia neque ad tuendam vitam licet per se, idest, ex intentione occidere, sed tantum se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ; quod moderamen in eo est, vt non maior, vel diuturnior conatus adhibeatur, quàm necesse sit defensionì. Hinc cap. Significasti il 2. de Homicidio reprehenditur Sacerdos, qui ligone percussit aggressorem, eò quia illud instrumentum facile lædit lethaliter; & quòd percusserit in capite, vbi quis de leui grauius læditur; quia, scilicet, ad se defendendum non erat necesse tali instrumento, nec in ea corporis parte percutere; vnde dicitur, non posse illum a pena homicidii penitus excusari; & Glosa in dicto capite, & in cap. Si verò de Sententia excommunicationis, dicit, repulsionem fieri debere, non ex interuallo, sed in continenti, idest, in ipsa aggressione: aliter non erit repulsio, sed vindicta; vt si

vt, si aggressor nolebat repercutere, & aggressus repercutit; multo magis, si aggressor discessit. Ergo a fortiori non licet occidere calumniatorem, qui calumniam nondum intulit, sed nititur inferre. Calumnia enim lædit honorem, vel famam, quæ, cum sint bona externa, minora sunt bono vitæ, vt docet D. Thom. 22. qu. 73. art. 3. Magis autem tenemur diligere bonum superioris ordinis in proximo, quam inferioris in nobis; ergo peruersum est, pro honore, vel fama, iisque nondum læsis, sed quæ sint in periculo lésionis, proximo vitam eripere. Vulgò quidem dicitur, magis habendum honorem, quam vitam, & quòd propter honorem sublinetur hæc vita tot calamitatibus, ærumnisq; referta; sed si homine honoris intelligitur verus honor, qui nascitur ex opere virtutis, verum dicitur, quia vita ipsa ad opera virtutum referenda est, quibus Deo seruimus; sed, si intelligitur hominum extimatio, vel fama, de inanis gloriæ tumore descendit contra Doctrinam humilitatis Magistri: *Beati, inquit, estis, cum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me*, Matthæ. 5. 11. De hoc autem peruerso sæculi sensu videtur ortum habere Propositio, quæ facultatem occidendi calumniatoris, non cuilibet, sed tantum viro tribuit honorato: sicuti & de alia sæculi peruersitate, qua dicitur, pecuniam esse primum sanguinem, videtur processisse Propositio 31. licitam asserens occisionem furis pro conseruatione vnius aurei.

2. Ostenditur 2. Quia calumnia nobis impacta, vel impingenda non est repellenda ex cupiditate priuati honoris, sed ex fine charitatis; 1. propter bonum, vel ipsius calumiantis, vt a calumniando abstineat, vel illorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas, ex D. Tho. 22. qu. 12. art. 3. cor., & ad primum. Huic autem fini nihil magis oppositum, quam occisio calumniantis.

3. Occisione calumniantis non ostenditur calumniam passi innocentia, atque adeo, nec repellitur calumnia; immo ingeritur suspicio, ne verum imponatur crimen, cuius, scilicet, conscius ille, & de innocentia ostendenda diffidens, præ ira, & timore maluerit illud cæde imponentis obruere, quam iusta defensione purgare. Vel saltem illa cædes procedit de superbia, qua occidens elati animi, vel potentiæ famam consequi cupit, vel sperat, dum, vel solas verborum contumelias, easque nondum prolatas summo vindictæ rigore longè supra iustam compensationem persequitur.

Idem rationibus falsa etiam ostenditur secunda pars Propositionis,

tionis, qua dicitur licita occisio eius, qui post impactam alapam, vel ictum fustis fugerit. Nam post fugam offendentis nulla est necessitas defensionis, siquidem nullus adest offensor: ergo occisio fugientis omnino procedit de ardore vindictæ, quam priuata auctoritate perficere tum humanæ, tum Diuinæ Leges interdiciunt.

Quia autem nonnulli putant, neque contra armatum aggressorem esse licitam defensionem per arma propter periculum occisionis eius; quod si verum esset, etiam ex eo euerteretur Propositio, contra quam disputauimus; ideo placet examinare, an illa sententia vera sit, maxime, quia tribuitur Augustino, cuius doctrinam Nos profitemur. Sit ergo.

C A P V T II.

An liceat inuaso se contra inuasorem defendere cum periculo occisionis eius.

1. **S**ententia negativa tribuitur Augustino a nostro Anconitano, qui eam defendit de Potestate Ecclesiastica qu. 52. art. 3., ab Adamo cap. 3. pag. 185., qui propterea reprehendit Augustinum, Vasquez de Restitutione cap. 2. dub. 6. nu. 18., qui affirmat, quosdam ex Canonistis eam amplecti. Abulensis autem qu. 109. in cap. 5. Matthæi dicit, eam videri aliquammodo esse de mente Augustini. Molina disp. 3. nu. 3. ait, vehementem esse suspicionem, quod Augustinus fuerit eius sententiæ. Gerson secunda parte Compendii Theologici in expositione 5. præcepti eam tribuit Anselmo, nec reiiicit. Sequuntur verò eam Richardus a S. Victore, & Almaynus relati a nostro Salonio, Accursius, & Glosa super legem *Vim vi de Iustitia*, & Iure, nec non Erasmus Annotatione in cap. 22. Lucæ. Fusissimè verò, ut veram, & de mente Augustini eam nuper defendit noster Magister Henricus Noris Veronensis Ecclesiasticæ Historiæ Professor in Vniuersitate Pisana vir eruditissimus, plurimq; voluminum sacra, & profana eruditione plenissimorum Scriptor, in Vindiciis Augustinianis cap. 4. §. 9.

2. Primò videndum est: An hæc sententia sit vera. Secundò: An sit Augustini.

Quantum ad primum; ea apparet omnino falsa. Reiiiciunt cõ-

Qq

muni-

munitur Doctores; immo eam Schola Parisiensis, ut legi Diuinæ positivæ, & naturali repugnantem damnabit in Censura Assertionum Erasmi tit. 5. de Reparatione Iniuriæ. Affinis est errori Lutheri art. 34. damnato a Leone X., quo dicitur, illicitum esse Christianis, se armis defendere aduersus aggressiones Turcarum. Sicut .n. se habet homo ad hominem, ita populus ad populum; ergo, si non licet homini se armis defendere aduersus hominem aggredientem, nec populo aduersus populum. Quare etiam sequitur hæresim Manichæorum omne bellum damnantium; si enim neque bellum defensuum licet, multò minùs offensuum; ergo omne bellum erit illicitum, quod illi docebant.

Probatur primò. Quia aliter teneremur magis diligere proximum, quàm nos ipsos, quod non est in præcepto charitatis: ratio enim dilectionis proximi est societas naturæ, gratiæ, & gloriæ; sed potior est vnitas, seu identitas ad nos, quàm societas, siue vnio ad alios; ergo potior est ratio dilectionis sui ipsius, quàm proximi; quod Argumentum habet D. Thom. 22. qu. 26. ar. 4. Hinc Augustinus primo Retractati. cap. 8.: *Magis mihi me debeo, quàm hominibus cæteris*. Ipseque D. Thom. loc. cit. in Argumento: *Sed contra*, ait, quòd dilectio nostri est exemplar dilectionis proximi; ideo dictum est: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, quod ipsum dixerat Augustinus primo de Ciuit. cap. 20., potius autem est exemplar, quàm exemplatum. Et art. 13. in Argumento: *Sed contra*, ait, quòd omnia naturaliter plùs se amant, quàm alia: inde qu. 64. ar. 5. ad 3. infert, grau ius esse homicidium sui ipsius, quàm alterius, quia sibi quisque maximam, idest, supra cæteros homines dilectionem debet; quod ipsum dixerat etiam Augustinus tract. 51. in Ioannem, & primo de Ciuit. cap. 17., & 18., & refertur cap. *Si non licet* 23. q. 5. Si autem quis tenetur pati certam, præsentemque per inuadentis manus occisionem, ne ex sui defensione vita illius mortis periculo exponatur, longè plus ei diligenda est vita proximi, quàm sua.

2. Probatur secundò: *Quia vim vi repellere omnes leges, & omnia iura permittunt*, cap. *Significasti* il 2. de Homicidio, & cap. *Si verò* de Sententia excommunicationis, & in Clementina vnica de Homicidio, &c. definitur, non fieri irregularem, qui pro necessaria sui defensione occidit, vel mutilat inuasorem; ergo potest inuasus vi repellere vim inuadentis etiam cum periculo occisionis eius; aliter, cum in defensione per arma semper adsit illud periculum, numquam liceret armis se contra armatum inuasorem defendere, & non daretur defensio cum moderamine inculpatae tutelæ, si defensio

sentio ob illud periculum contraheret culpam.

Respondet Noris, eam permissionem esse iuris humani, non Diuini. Quia, scilicet, ut ait Augustinus 1. de liber. Arbitr. cap. 5. *Lex humana in eo populo, quem regit, minoribus malefactis, ne maiora committantur, dedit licentiam; multò enim mitius est, eum, qui aliena vite insidiatur, quàm eum, qui suam tuetur, occidi.*

Verùm, cum citati textus dicant, omnes leges, & omnia iura illud permittere, non possunt intelligi de sola lege humana. Lex insuper Canonica omne peccatum prohibet; ergo, si permittit illam repulsionem, iudicat, eam non esse peccaminosam.

Est igitur illa permissio non solius legis humanæ, sed etiam Diuinæ positivæ, & naturalis. Naturalis quidem; quia omnia fatagunt pro sui conseruatione; propterea enim entia naturalia tédunt in propria loca, & virtutibus suis agunt in contraria, eisque resistunt, etiam si illa exinde corrumpi necesse sit; atque hoc de bono generali naturæ descendit, ut, scilicet, quælibet res conseruetur; aliter omnia perirent; sicut bonum est generale Politicæ, ut quilibet ciuis suis bonis seruandis incumbat, ad quod etiam lege, & timore de Præscriptionibus excitantur.

Quamuis enim natura non intendat corrumpere, sed, vel se ipsam conseruare, vel generare sibi simile, quo pacto species conseruatur; tamen non negligit sui conseruationem, etiam si propterea natura contraria corrupenda sit; ergo secundùm legem nature homo vim patiens potest suæ conseruationi insistere, etiam si inde mors inuadentis sequi possit.

Positivæ verò. Quia Exodi 22, permittitur occisio furis nocte domum effrigentis, siue suffodientis: quia tunc, ut ait Aug., plus est, quàm fur, idest, videtur vitæ insidiari.

3. Vidit hoc Noris; sed tamen pro Augustini, ut putat, sententia de illicita occisione aggressoris, non aliud reponit, nisi, quòd, cum ille libros de Liber. Arbitr. scripsit, in quibus illud docet parùm callebat sacras litteras.

Sed hoc non est Augustini sententiam defendere, sed illum de errore excusare, ipsam verò sententiam, ut falsam, & Scripturæ contrariam deferere; quod mirum est, Noris non aduertisse. Addit Noris, Augustinum eam sententiam postmodum retractasse.

Sed, si ita est, quare ipse eam, ut verâ, & Augustini toto conatu defendit? Quare sic laudat, ut ex subtilioris Philosophiæ principiis dicat educatam? Quare etiam Stoicos commendat, eò quia eiusdem, ut ipse putat, fuerint sententiæ? Sed falsò dicit, Augustinum eam

retractasse, cum id non appareat in Retractione librorum de liber. Arbitr. ; sed dicendum est, Augustinum numquā eam tenuisse. Quod igitur loco a Noris cit. dicit, intelligendum est de occasione facta cum intentione occidendi ; nam & hanc impunitam finit lex humana, quando fit in actu defensionis ; & nihilominus lege Diuina naturali peccaminosa est.

Probatum tertio. Occisio illa inuadentis est præ intentione inuasi, qui intendit, non occidere, sed se defendere ; ergo non est illi imputabilis ad culpam. Antecedens supponitur. Consequentia probatur ex lege. Exodi 21. 13., & Deuteronomii 19. 4. ; ubi dicitur, non esse reum mortis, seu sanguinis effusi eum, qui in celsura lignorum securi fugiente de manu, vel ferro labente de manubrio occiderit hominem ; quia id euenit præter eius intentionem. Similiter ex cap. Ioannes de Homicidio, ubi non imputatur ad culpam danti operam rei licitæ, & diligentiam non omittenti, si alius occidatur ; unde non incurrit irregularitatem ; quod ipsum repetitur cap. Quidam eodem titulo.

Hic dicit Noris, moderamen illud animi, quo non occisio, sed sola defensio intendatur, vix posse haberi : *Quis enim, inquit, surgens ira, animoque in sui defensionem subito erecto illam intentionem habere possit ?* Id ipsum dicunt Salon, Molina, alique.

Verum, si inuasus surgat præ ira, certum est, eam moderationem habere non posse, immo nec tunc intendere sui defensionem, sed vindictam : hanc enim expetit ira ; sed hoc ipsum est, quod Nos dicimus, animum inuasus non debere surgere præ ira, sed ratione dictante licitam sui defensionem, tumque non peccare. Quare videtur Noris non intelligere sententiam, quam impugnat. At. impossibile est, inquiunt, hæc animi dispositio, siue continentia.

Primò. Non est impossibile. Si enim clarissimus belli Dux Ferdinandus Dux Albæ, Carolum Hispaniarum Principem stricto eum gladio petentē, non repulit vi, vel armis, sed humilitate, ac precibus placare satagit, idque ex reuerentia erga Philippum II. Regem, quanto magis animus Deo deuotus ipsius Dei auxilio ob eiusdem amorem, vel timorem potest eam tenere moderationem, ut non vindictam, sed propriam tantum defensionem intendat ?

Secundò. Et si sit impossibile, tamen docendum est, quod defensio cum ea dispositione sit inculpabilis ; sicut quamuis fortè impossibile sit, accedentem ad copulam conjugalem non pun-
gi aliquo æstro libidinis, tamen dicitur, & docetur, copulam esse

om.

omninò immunem a culpa, si fiat ex fine non libidinis, sed suscipiendæ prolis.

Præterea. Doctrina traditur de iis, quæ conueniunt rei per se, non per accidens; horum enim non est determinata causa, aut ratio. At accidit defensionem, prout defensio est, ut illi adiungatur motus iræ; ergo rectè, & doctrinaliter dicitur, defensionem esse licitam etiam cum periculo mortis inuadentis, quamuis illicitus sit ille motus iræ, quo vindicta expetitur.

Tandem. Iura Canonica requirunt illam moderationem; ergo non debet censeri impossibilis. Cumque ille motus iræ surgat ex amore vitæ corporalis, Noris autem dicat, hunc amorem esse brutalem, dum putat, non posse reprimi illum motum, putat cōsequenter nō posse reperiri hominem, qui brutaliter non uiuat. Certè autem multò difficilius est, quod ipse requirit, ut, scilicet, inuasus patienter sinat, se occidi, quàm, ut solam intendat defensionem; & tamen illud ab ipso non reputatur impossibile, dum illud requirit; vel, si reputatur impossibile, eadem absurditate premitur, quæ se nos vrgere putat.

Probatur vltteriùs. Non solum a culpa immune, sed etiam laudabile est, ut inuasus se defendat ab inuadente, etiam cum periculo mortis eius, ut moriatur post peractam de peccatis penitentiam, cum maiori animi præparatione, munitus Sacramentis, auctus vberiiori cumulo meritorum; non enim tenetur spiritualibus hisce bonis se priuare, ut periculo parcat vitæ inuadentis. Item, ne relinquat uxorem, filios, familiamque in egestate: horum enim illi incumbit cura; ergo falsum est, esse illicitam defensionem, &c.

4. Probatur tādē. Quia, ut ait Ambrosius primo de Officiis cap. 36. *Qui socium non defendit ab iniuria, cū potest, tam est in vitio, quàm ille, qui facit.* Ea; doctrina communis, & certa est apud Theologos, quod, nimirum, teneamur succurrere proximo indigenti, maximè, si in vitæ discrimine versetur per iniquam inimici inuasionem; idque continetur in præcepto dilectionis proximi. Hinc Prouerb. 24. dicitur: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses.* Et B. Iob gloriatur cap. 29. quod *liberasset pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adiutor.* Et subdit: *Benedictio perituri veniebat super me, & cor viduæ consolatus sum.* Atque id verum est, etiam si ex illa defensione accidere possit mors inuadentis: nam sine tali periculo non potest peragi defensio per arma, quibus tamen necesse est uti contra arma inua-

inuadentis; ergo periculum illud debet contemni pro defensione proximi iniuste inuasi.

Hac ratione Ambrosius defendit Moysen de peccato homicidii, cum *virum Aegyptium percutientem quemdam de Hebraeis fratribus suis percussum abscondit in sabulo*, Exodi 2. Vnde post verba supra relata subdit: *Ilinc tentamenta sue fortitudinis bellica orsus est Moyses*. Et primo Exameron. cap. 2.: *Moyses*, inquit, *priusquam ad munus liberandi populi vocaretur, naturali equitatis studio provocatus, quemdam de suis popularibus accipientem iniuriam ultus est*. Vbi notanda sunt illa verba: *Naturali equitatis studio*. Quamuis autem alii aliter in eo facto defendant Moysen, nullus tamen, ut arbitror, negabit, hanc Ambrosii rationem idoneam esse; quam probat, & sequitur D. Thom. 22. qu. 61. art. vlt.

Si ergo tenemur pro defensione proximi contra armatum aggressorem arma tractare; non obitante periculo occisionis illius, adeo ut, nisi id faciamus, affines simus culpæ inuasoris, a fortiori licet inuaso se ipsum armis, etiam cum illo periculo defendere. Quis enim dicat, quod cuique sub pena mortalis culpæ ex charitate præcipitur, ut faciat pro alio, id ei, nec saltem licere pro se ipso?

Longè autem nos absumus a sententia Tamburini lib. 6. in Decalog. cap. 1. num. 1. asserentis, licere in sui defensione etiam intendere mortem inuadentis tamquam medium ad vitam seruandam. Vita enim seruari potest per simplicem resistentiam ad conatus inuadentis; ergo intentio occidendi non oritur necessariò ex voluntate defensionis, sed ex ardore vindictæ; ergo non est licita. Cumque graues Doctores existimarint, neque licitam esse defensionem cum periculo occisionis inuadentis, multùm hic videtur concessisse Tamburinus, dum ait, licitam esse etiam intentionem occidendi.

C A P V T III.

*Soluuntur Argumenta pro illicita defensione
sui ipsius, dum adest periculum oc-
cisionis inuadentis.*

1. **A**rguit Noris ex dictis Augustini 1. de Liber. Arbitr. c. 5. ubi querit. Vtrum vel hostis irruens, vel insidiator sicarius,

Contra Proposit. XXX. Cap. III. 311

carius, siue pro vita, siue pro libertate, siue pro pudicitia sine
vlla interficiatur libidine; & respondet cap. 10.: *Quomodo possumus
arbitrari, carere istos libidine, qui pro ijs rebus digladiantur, quas pos-
sunt amittere inuiti? Aut, si non possunt; quid opus est pro his usque ad
hominis necem progredi?* Et rursus: *Quomodo apud aeternam legem sunt
isti peccato liberi, qui pro ijs rebus, quas contemni oportet, humana
cade polluti sunt?* Eodem modo loqui videtur Epist. 154. ad Publico-
lam, & refertur cap. *De occidendis hominibus* 23. qu. 5.

Ex his arguit Noris. Progredi usque ad eadem hominis pro
ijs rebus, quas possumus amittere inuiti, atque adeo contemnen-
da sunt, descendit de libidine, idest, cupiditate brutali; sed vita
corporis amitti potest nobis inuitis, atque adeo contemnenda est;
ergo pro ea tuenda progredi usque ad eadem hominis libidinosum,
ac brutale est, & per consequens peccatum.

Nec iuuat, inquit, respondere, quod a natura insitus sit cun-
ctis appetitus proprii boni defendendi; nam *vita corporis*, subdit,
non est proprium bonum hominis, sed eius pars vilissima.

2. Respondetur; quantum ad mentem Augustini ea inuestiga-
bitur capite sexto. Quantum ad Argumentum dicitur, quod pro-
gredi usque illuc ex voluntate occidendi, & ardore vindictæ, libi-
dinosum, ac brutale est. Sed progredi usque illuc per accidens ex
euentu pugnae defensionis, non est libidinosum; immo hoc reuera
non est progredi usque ad eadem, quod sonat tendentiam volunta-
tis in illam, sed est accidere eadem; quare non potest procedere ex
libidine, cum non procedat ex intentione.

Ad Minorem, cum dicitur, vitam corporis esse contemnendam.
Respondetur, id prorsus absurdissime dici; & ex eo sequi, vitam
numquam licite defendi, etiam si nullum adsit periculum occisionis
inuadentis; quod Noris, ut arbitror, non vult. Nam defendere,
quod iuxta rectam rationem contemnere debeas, non est rectæ ra-
tionis. Absurditas autem ostenditur.

Primò. Quia vita per se ipsam magnum bonum est in rerum
natura, superius etiam Cælo, & Astris, ut probat Augustinus de
Duabus Animabus cap. 3. 4. & 5., vnde homines debent eam reco-
gnoscere pro magno Dei munere; proindeque non tantum ipsam
non contemnere (nullum enim Dei donum est contemptibile) sed
etiam pro ea Deo gratias agere, etiam si tantum in infantia,
vel in utero tantum materno datum esset eis viuere, nam &
de hac vita laudem dicit Deo Augustinus primo Confess. capit. 6.
& 7.

Est

Est etiam eis necessaria ad seruiendum Deo, & proximo; Deique gratiam promerendam; quod tanti appendebat D. Ignatius Loyola, vt diceret, se malle beatitudinis incertum viuere, & interim Deo seruire, & proximo, quàm certum beatitudinis statim mori.

Secundò. Si vita corporis esset contemnenda, malumque esset eam diligere, non liceret in infirmitate medicos adscire, & medicamina sumere, cum tamen Medici a Deo instituti sint, & propterea honorandi, Ecclesiast. 38. Neque liceret pro nostra, proximique salute, vel seruanda, vel recuperanda preces ad Deum effundere, cum tamen Ecclesia instituetit preces, & Missam pro infirmis. Deus etiam ad preces Ezechie pro magno munere adiecit quindecim annos vitæ eius, 4. Regum 20., & viris sanguinum, & dolosis in penam diminuit dies, Psal. 54. Isaias etiam 58. dicit: *Carnem tuam ne depexeris*, & eleemosynam præcipit ad sustentandam carnem proximi, id quod etiam ferè vbique præcipitur in Scripturis. Apostolus quoque, Ephesior. 5. 30.: *Nemo, inquit, unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam*; ergo nullus contemnit eam.

Qui etiam Tit. 2. iubet vxoribus, vt viros suos ament, filios suos diligant, domus curam habeant: quibus verbis non solum vitam viri, & filiorum, sed etiam rem familiarem iubet diligere, pro vita vtique seruanda; si autem vita viri, & filiorum diligenda est, a fortiori vita propria. Rursus prima Timot. 5. ait, eum qui suorum, maximèque domesticorum curam non habet, Fidem negasse, & esse infideli deteriorem. Certè crudelis est mater, quæ non diligit filium suum, deque eius morte non tristatur. Hinc etiam Beatissima Virgo indoluit passioni, & morti filii, vt ait Bernardus ser. 10. de Stellis. Adhuc Apostolus Roman. 1. 31. inter maxima Gentium crimina memorat, quod fuerint sine affectione, & misericordia, id quod notat Bernard. loco citato. Christus ipse iussit, & instruxit, vt petamus a Patre panem quotidianum, idest, subsidia vitæ corporalis, vt explicat Catechismus Romanus parte quarta de quarta petitione. Vnde Ecclesia orat Deum, vt fructus terræ dare, & conseruare dignetur. Ioann. 16. dicitur, quod mulier, cum peperit, non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Inter bona etiam matrimonii computatur proles. Propter maiorem itidem coniunctionem ad nostram carnem, tenemur magis diligere consanguineos, & affines, quàm cæteros. Hinc est illud Iude pro Ioseph ad fratres suos, Gen. 37. 27.: *Manus nostræ*

Contra Proposit. XXX. Cap. III. 313

nostra non polluantur, frater enim, & caro nostra est. Et illud Abraham ad Lot Genes. 13. 8. : Ne sit iurgium inter me, & te, fratres. enim sumus. Ergo si tenemur diligere nostræ carni propinquos, fortiùs, & nostram carnem.

3. Tertiò. Si dilectio vitæ corporalis mala est, multò magis voluntas eam propagandi in filios. Siquidem potior est conseruatio sui, quàm generatio aliorum, vt ait D. Tho. in Supplemento qu. 94. ar. 1.; ergo & voluntas nubendi, & nuptiæ peccatum erant; quæ fuit heresis Manichæorum. Cû tamen nuptias ad rationem Sacramenti eleuauerit Christus.

Quartò. Si dilectio vitæ corporalis mala est, mali erunt omnes labores, qui per totum terrarum orbem in variis artibus, officiis, & exercitiis ab hominibus pro ea sustentanda tolerantur; id autem est damnare vniuersum genus humanum, & omnia ferè eius opera.

Quintò. Si vita propria non est diligenda, multò minùs vitæ proximi; non enim maior, immo, nec æqualis est ratio habenda de proximo, ac de nobis; ergo non tenetur inuasus pro seruanda vita inuadentis propriam abicere; ergo ex ipso principio Noris destruitur eius opinio.

Sextò. Si vita corporis non est proprium bonum hominis, non est peccatum, hominem occidere, vel eius mortem desiderare, quatenus præcisè aufertur illi vita corporalis, vel cupitur, vt auferatur; siquidem nullum bonum ei aufertur, & per consequens nulla sit ei læsio, vel iniuria; non dabitur ergo peccatum homicidii; cû tamen detur peccatum furti, quo non aufertur, vel læditur vitæ proximi, sed tantùm bona eius externa, quæ longè minora sunt vitæ. An fortè dicet Noris, res externas non esse hominis bona? At omnes vocant illas bona externa hominis, eaque alteri inuito auferre peccatum est, & in eleemosynam largiri præceptum. An bonum, non præstat pauperi, qui ei largitur eleemosynam? Si autem ideo eleemosyna bona est, quia per eam sustentatur vita corporis multò magis ipsa vita bonum est.

Septimò. Aliquod bonum propter peccatum Deus minuit, vel dempsit Adæ, & aliquod malum intulit, dum eum ex immortalī reddidit mortalem; ergo bona est perpetuitas, vel longitudo vitæ corporalis, & per consequens ipsa vita. Dammati insuper propter facinora ad mortem, quid aliud mali patiuntur, nisi quòd eis tolluntur anni vitæ? Si igitur mors est malum viuētis, profectò vita est bonum.

R r

Cûm

Cum autem opponit Noris, quòd, quamus a natura insitus sit cunctis appetitus proprii boni defendendi, tamen vita corporis non est proprium bonum hominis, sed eius pars vilissima. Priuò: Vita corporis est esse hominis; si ergo esse hominis est aliquod bonum, quod, ut arbitror, Noris non negabit, nisi seipsum despiciat, vita corporis est aliquod bonum. Secundò. Vita corporis non est pars hominis, immo est ipse homo; quid enim est homo, nisi corpus viuens ex anima rationali, vel anima rationalis viuens in corpore? Tertiò. Quamus corpus sit pars hominis, eaque inferior, non propterea non est bonum hominis, immo propterea est bonum; si enim totum ipsum bonum est, etiam partes, quæ illud componunt, cum totum non sit aliud præter partes, vel saltem bonitatem, & esse suum habeat ex partibus suis. Quartò. A natura est insitus homini appetitus ad propriam vitam seruandam; ergo illa est bona. Consequentiam implicite admittit Noris: ut enim negaret, a natura insitum esse appetitum homini ad vitam corporis seruandam, a qua concedit insitum esse appetitum proprii boni defendendi, dicit vitæ corporis non esse proprium hominis bonum; ergo si a natura insitus est homini appetitus ad eam seruandam, ea est proprium bonum hominis. Antecedens patet experientia; nec prorsus a sano capite negari potest; ait enim Augustinus primo de Doctrina Christiana cap. 24.: *Quin autem homo se diligit, ac prodesse sibi velit, dubitare demens est; & quòd diligit corpus suum, idque saluum habere, a quo integrum velit, æquè manifestum est.*

Quintò. Etiam in Sanctis post resurrectionē vita corporis est infima pars eorum; numquid ergo ea non est proprium bonum eorum? Tandem: Quæ consequentia est ista: Corpus, vel vita corporis est hominis pars infima, siue vilissima; ergo non est proprium bonum hominis? Inter bona enim aliqua sunt magna, aliqua mediocria, aliqua infima.

4. Illud igitur, quod sepe, & vehementer inculcat Noris, nempe, dilectionem corporis, seu vitæ corporalis affectum esse brutalem, falsissimum, & absurdissimum est: non enim sola bruta, sed cunctæ res a natura insitum habent appetitum seipsas seruandi, & defendendi, quod Nos cap. 2. ostendimus, & apertè de hominibus protulit Augustinus primo de Doctrina Christiana cap. 21. sic loquens: *Id, quod sumus, & id, quod infra nos est, id est, animum, & corpus nostrum inconcussa natura lege diligimus, quæ etiam in bestias promulgata est*; dicitque, ideo non esse datum præceptum de dilectione nostra, & corporis nostri, sicut de dilectione Dei, & proximi; quia

quia, *quantūvis* homo excidat a veritate, manet illi dilectio sui, & corporis sui; adeo naturalis, & ex veritate est illa dilectio; sicut ergo in cæteris rebus hunc appetitum non debet appellare brutalem, nisi etiā inanimata velit appellare bruta, ita nec in homine. Quamvis autem bruta generent, progrediantur, comedant, bibant, ambulent, non propterea debet dicere, hominē brutaliter hæc eadē facere; sicut nec debet dici, bruta humaniter ea facere, eò quia homines eadē faciunt; hæc enim procedunt de vita animali perfecta, quæ communis est hominibus, & brutis. Rursus asserere, semper imitatione pecorum peccari, absurdissimum reputatur ab Augustino 4. contra Iulianum cap. 14. Immo e contra instinctus naturalis Brutorum ad aliquid faciendum indicat debitum ad idem in rationalibus. Hinc ex cohabitatione maris, & femine in brutis, quoadusque proles adolescat, infertur illud debitum in hominibus, ex D. Thom. 2. 2. qu. 154. ar. 2., & plura similiter. Ergo, etiam si homines in appetenda conseruatione vitæ corporalis imitarentur bruta, non propterea peccarent, nec brutaliter viuerent.

Adhuc ipse Noris in Vindiciis Augustinianis cap. 3. §. 4., quamvis contendat, nulla opera infidelium esse bona, excipit tamen amorem beatitudinis: hunc enim fatetur esse bonum, etiā de mente Augustini. At Amor beatitudinis includit amorem corporis, seu vitæ corporalis: nam vnusquisque naturaliter refugit mortem, & ad beatitudinem peruenire desiderat, ea non intercedente, quam in parte miseriæ locat: *Nolumus enim expoliari, sed superuēstri, & absorbeatur, quod mortale est, a vita*, 2. Corinth. 5., & ipsæ animæ beatorum in patria appetunt reunionem ad corpus, quam magno Dei munere obtinebunt in die Iudicii; ergo amor vitæ corporalis non est malus, aliter non posset esse bonus amor beatitudinis illum includens. Reuera autem amor beatitudinis præcisè, idest, satietatis appetitus, non est bonus moraliter, sed tantum naturaliter, quia descendit de bono naturæ; vt autem sit bonus moraliter debet ferri in beatitudinem, quæ in Deo est. Exceptio illa non reperitur apud Augustinum, & gratis asseritur.

Insuper. Si corpus, vel vita corporis non est bonum hominis, vel erit respectu eius indifferens, vel malum. At quis dicat indifferens, cum sit pars hominis, aut saltem subiectum animæ, per quod, & in quo illa exercet opera vitæ, & in quod etiā naturali appetitu fertur tamquā actus in potentiam? Multò minùs malum: immo hoc pertinet, vel ad heresim Manichæorum docentium, carnem esse substantiam Dei malī, vel ad errorem Platonis putantis, corpus car-

cerem esse animæ, omneque corpus fugiendum, tamque impediens animæ beatitudinem; quam non tantum falsitatis, sed etiam contradictionis conuincit Aug. 13. de Ciuit. cap. 16. Relinquitur ergo, quod corpus, & vita corporis bonum sit hominis; atq; adeo non irrationabiliter, seu brutaliter diligatur, & seruetur, immo secundum ordinem rationis, & naturæ.

Vltimò. Corpus nostrum est ex charitate diligendum; ergo eius dilectio non est brutalis. Consequentia patet. Antecedens verò probatur a D. Thom. 2.2. qu. 25. ar. 5, & est August. 1. de Doctrin. Christ. c. 21., & 26. Itaque falsissimum, & contra omnem humanum sensum est assumptum illud Noris.

5. Secundò arguit Noris autoritate sapientissimorum, vt ait, Hebræorum, Græcorum, & Latinorum, qui dixerunt, vitam corporis esse contemptibilem, referens pro Hebræis Philonem in opere: *Quod omnis probus liber*; pro Græcis Chrysostomum oratione: *Quod nemo leditur, nisi a seipso*, & pro Latinis Lactantium tertio Institutionum, eorum tamen verba non proferens; præcipuè verò inuititur Stoicis, quos summa cum laude ait in hoc argumento veratos.

Respondeo, nullum ex his absolutè dixisse, vitam corporis esse contemnendam, sed tantum comparatione virtutis, respectu cuius contemnenda, idest, minus amanda, & si necessitas vrgeat, etià est abiicienda, quia præstat mori, quàm peccare, vt etiam Christiana Religio docet. Nec ipsi Stoici illud dixerunt, sed solummodò, sicut, sanitatem, speciem, diuitias, ita vitam non inter bona, sed inter adiaphora, idest, indifferentia locarunt; quia, scilicet, eis bene, & malè vti possumus in ordine ad virtutem, quam solam bonum appellandam contendebant, sicut solum vitium, siue peccatum malum; de quo tamen modo loquendi reprehenduntur ab Augustino 19. de Ciuit. c. 4. sicut & a Peripateticis, Academicis, ceterisque Scholarum sectis.

6. Pro eadem sententia arguit noster Anconitanus in Summa, de Potestate Ecclesiastica qu. 52. art. 3., qui etiam eam primus inuexisse videtur. Perderetur anima proximi, si ille in actu inuasionis ab inuaso se defendente occideretur: etenim decederet in mortali; sed tenemur magis diligere animam proximi, quàm nostram corporalem vitam; ergo tenemur abstinere a defensione, & permittere, nos occidi potiùs, quàm ex defensione periculum inferre damnationis proximi.

Minor patet ex ordine charitatis, quo tenemur magis diligere

gere bona superioris ordinis in proximo, quàm inferioris in nobis, scilicet, magis vitam corporalem proximi, quàm nostra externa bona, magis animam proximi, quàm nostram corporalem vitam: aliter non sicut nos, sed multùm infra nos proximum diligimus. Huic Argumento cedit Cardinalis de Lugo, proindeque sententiã sequitur; tamen Abulensis limitat ad casum, quo inuasus probabiliter agnoscat, se esse in gratia; quia non tenetur periculo salutis suæ subtrahere aggressorem a periculo æternæ salutis amittendæ. Alii limitant ad casum, quo inuasus non sit persona necessaria, aut valdè utilis Reipublicæ, aut suæ familiæ; Noris autem de hoc Argumento non vult proferre iudicium.

Respondetur, nullum extare præceptum mortis subeundæ pro bono etiam spiritali alterius, siue malo remouendo etiam damnationis, sed tantùm in penam peccati præcedentis; licet præcipi possint opera, quibus annexum est periculum mortis. Sic enim vniuersaliter verificatur dictum Apostoli 1. Corint. 15. 56.: *Stimulus mortis peccatum est*; tantùm etenim iis, qui pro facinoribus damnati sunt ad mortem, præcipitur, vt eam subeant; & mors ipsa naturalis, quàm generaliter sentimus, de pena primi peccati est; quam tamen, nec in præcepto posuit Deus, sed constituit in necessitate naturæ. Cunctis tamen præcipitur, vt potius mortem subeant, quàm transgrediantur mandata Dei; vt per mortem, quæ in penam peccati data est, & est contraria vitæ, vitentur peccata, & transeatur ad æternam vitam, quod maximè in Sanctis Martyribus apparuit; de qua re subtiliter, & eleganter Augustinus 13. de Ciuit. c. 4.

In aliis verò casibus non præcipitur tolerantia mortis, sed tantùm exercitium operum, quibus annexum est illius periculum; non enim, aut militibus iubetur, vt se occidi faciant in prælio; immo, vt fortiter aduersarios iterant; etiam cum illo periculo; nec Parochis, aut aliis ministrantibus Sacramenta tempore pestis, vt inficiantur, & pereant: sed tantùm, vt ea ministrent, non obstante periculo illius infectionis. Proinde, sicut militibus licet fortiter se defendere, ne occidantur, ita, & Parochis se remediis præmunire, ne inficiantur.

Ipsis quoque fortasse Martyribus licebat, si potuissent, se defendere, & vim vi repellere, saltem contra priuatas personas; non enim simpliciter præcipitur, vt moriamur, sed, vt potius mortem subeamus, quàm abnegemus Fidem: non licet autem damnatis ad mortem se defendere aduersus carnificem; non enim tunc infertur vis, sed seruetur ordo iustitiæ. Quare non est in præcepto, vt moriamur

riamur sub manu violenta inuasoris, ita ut nostram vitam defendere non possimus, ne ipse ex nostra defensione mortis periculo subiaceat.

7. Cum ergo dicitur, magis diligendam animam proximi, quam nostram corporalem vitam.

Respondeo primò, quòd si propterea inferitur inuasum teneri ad ferendam occisionem, magna sequuntur absurda.

Primò. Fouetur audacia, & crudelitas inimicorum, qui scientes violentiæ armorum suorum non posse sine lethali resisti, promptius, & latius in hominum cedes, præcipuè timorata conscientie grassabuntur (quòd in simili dixit Augustinus Epist. 137. ad Donatum) cum periculo æternæ damnationis istorum, si in gratia, dum pereunt, non reperiantur, & magna turbatione Reipublicæ; & sic ex charitate, quod absurdissimum est, magna mala procedent contra charitatem, & iustitiam.

Secundò. Non licebit fidelibus pugnare aduersus infideles, aut etiam fideles, si isti iniustum bellum inferant; & permittenda potius erit vastatio urbium, interfectio ciuium, aliaque mala, quæ bellum trahit; quia, si illi occidantur, propter infidelitatem, vel iniustitiam in infernum descendent, proindeque eos occidentes rei erunt damnationis eorum. Machabæi tamen, non tantum inculpabiliter, sed etiam gloriosè pugnarunt aduersus gentes, quæ eos oppugnabant, adeo ut, Iudæ gladium aureum per manum Ieremiæ datum ad deiiciendos aduersarios populi Israel referatur 2. Machab. 15. Pluries etiam Christianis aduersus infideles pugnantibus diuinum adfuit auxilium, ut legitur in Historiis; nec David reprehenditur, quamuis non in defensionem, sed pro iusta vindicta atrox bellum, multæque internecionis contra Ammonitas exercuerit, 2. Regum 10. Si ergo, vel iusta vindicta, vel externorum bonorum defensio licitam reddit occisionem hostium etiam certò post mortem damnandorum, quanto magis defensio propriæ vitæ, dum ea occisio non est intenta?

Tertiò. Bellum generaliter erit illicitum, quæ fuit heresis Manicheorum, de qua Augustinus 22. contra Faustum; quia semper ex una saltem parte necesse est, ut sit iniustum; ergo etiam illi, qui ex parte iusta pugnant, rei erunt damnationis eorum, quos iniuste pugnantes, atque adeo mortali peccato infectos, occidendo transferant ad tartara.

Quartò. Princeps, vel Iudex tenebitur sub mortali liberare a morte reum damnatum, si hic impenitens pergat ad illam; aliter erit

Contra Proposit. XXX. Cap. III. 319

erit causa damnationis animæ eius, cuius magis habenda ratio est, quàm boni temporalis Reipublicæ, quod ex illo actu iustitiæ sperari potest. Quod si admittatur, omnes damnati impenitentes pergunt ad supplicium. Si autem damnatio hostium infidelium, vel iniultorum, & reorum impenitentium non imputatur militibus, vel carnifici iuste occidentibus, sed ipsis hostibus iniuste pugnantibus, & reis, qui impenitentes pergunt ad supplicium suis sceleribus debitum, ita damnatio inuadentis non est imputanda defensionis inuasi, sed nequitie illius, qua illud opus aggressus est, in quo iuste a se defendente occidi posset.

Quintò. Licitè a coniuge negatur debitum coniugi petenti, si illius reddito vergat in graue detrimentum suæ salutis, etiam si animaduertat, exinde imminere periculum mæchiæ in petente: non enim coniux habet potestatem in corpus alterius, nisi salua consistentia personæ, quia prius est perfici in seipso, quàm alios gignere, vt ait D. Thom. in Supplemento qu. 64. ar. 1.; ergo non tenetur coniux cum periculo graui salutis corporalis impedire peccatum, vel periculum peccati alterius coniugis; ergo a fortiori non tenetur inuasus subire certam mortem per manus inuadentis iniqui, & nullū ius habetis in illū, ne ex propria defensione periculo eundem exponat mortis in peccato; & sicut mæchia coniugis tunc imputaretur libidini ipsius, non continentie, vel renitentie alterius, ita mors in peccato deputanda est iniquitati inuadentis, non iustitie se defendentis.

Sextò, Licitè ex indigentia petuntur mutua pecunia ab usurario, etiam si ille cognoscatur in earum mutatione peccaturus; non enim tenetur quis pati indigentiam, ne usurarius nulla petentis voluntate, nullaque necessitate imposita, sed sola sua avaritia peccet; ergo a fortiori licitè inuasus se defendit aduersus inuadentem, etiam cum periculo mortis, & damnationis eius; non enim tenetur quis subire mortem, aut ius suæ defensionis amittit, ne inuadens non inuasi voluntate, sed propria iniquitate periculum mortis, & damnationis incurrat.

Septimò. Non tenentur ex charitate fideles subire labores, pericula, & damna itinerum ad loca infidelium, vt eos sua predicatione a periculo damnationis ex infidelitate, & idololatria subtrahant; ergo multò minùs tenebitur quispiam ex charitate pati occisionem, & omittere defensionem, ne iniquus aggressor periculum subeat mortis in peccato.

Octauò. Nullus tenetur ex charitate omnia sua bona donare
aua-

auaris, vt eorum auaritiā explendo, eos a peccato vsuræ, vel furti auertat; ergo multò minùs tenetur suā vitam donare inuadenti ad satiandum eius odium, ne ille in peccato moriatur. Tandem. In præcepto est, pro defensione proximi periclitantis arma, si possumus, tractare contra inuadentem, etiā si ipsius inuadentis occiso, & damnatio timeri possit, vt cap. superiori ostensum est; ergo timor, vel cura salutis, etiā æternæ proximi non debet necessariò præualere defensioni propriæ vitæ. Plura addi possent; sed hæc, vt arbitror sufficienter ostendunt absurditatem illius Consequentiæ.

Ad ipsū igitur Argumentū Resp. secundò directè, ex ordine, seu præcepto charitatis non induci obligationem tolerandi mortem, per manus proximi peccantis, vt ipsum a peccato, vel damnatione eripiamus; immo neque periculo illius se exponendi; etenim, vt ait D. Thom. 22. qu. 26. art. 5. ad 6. : *Non est de necessitate charitatis, quòd homo proprium corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu, quo tenetur salutem eius providere; etenim unicuique imminet cura proprii corporis, non autem salutis proximi.* Et perspicuum est, quòd solis fraternis correptionibus tenemur auertere proximum a peccato, si ille coram nobis peccauerit; quæ etiā correptiones in aliquibus casibus dimitti possunt; & si pro illo fine teneremur mortem ab ipsis peccantibus subire, omnes Christiani essent in statu damnationis; quotus enim quisque est, qui id faciat? Itaque durissimum, intolerabile, præter omnem praxim est onus, quod nobis imponit Anconitanus. Sed benè adest obligatio, ne vnquam ad peccatum proximum inducamus, etiā si exinde vita nostra conseruari possit. Idem, vt opera licita dimittamus, si inde proximus scandalizatur, vt ait Apostolus de comestione Idolothitorum prima Corinth. 8., immo, vt bona spiritualia occultemus, vel differamus, vt docet D. Thom. 22. qu. 45 art. 3., dummodò non vrgeat necessitas; ea enim urgente contemnendum est scandalum, & peccatum proximi; Christus enim spreuit scandalum Phariseorum conceptum ex doctrina, quòd liceret non lotis manibus manducare, Matth. 15. Cùm ergo, & licita sit propria defensio, & in casu inuasionis vrgeat eius necessitas, non est contra charitatem, aut ordinem eius suā vitam defendere, etiā cum periculo mortis, & damnationis inuadentis; illud enim malum, vt sæpius est dictum, imputandum est iniquitati, & crudelitati inuadentis, non necessitati, & iustitiæ se defendentis. Tunc igitur, cùm inuasus intentione ducitur tantum se defendendi, permittit, non causat damnationem

in.

inuadentis ; & damnatio reuera causatur a peccatis propriis illius ;
permittere autem peccatum , & damnationem alterius licet , maxi-
mè , cùm necessitas vrget vitæ tuendæ .

Limitatio Abulensis non est necessaria ; heroica enim charitas ,
qua inuasus animam , idest , vitam poneret , non pro amico , sed pro
inimico suo ipsum inuadente , certum illum facere de gratia , quæ
non potest non adesse , vbi est charitas . Probabilis autem cognitio
de gratia non sufficit , quia probabilitati non est fidendum , vt ini-
tio huius Operis ostensum est .

Nec etiam necessaria est limitatio aliorum ; quia absolute , &
simpliciter licita est defensio propriæ vitæ contra aggressorem , etiã
cum periculo mortis , & damnationis eius , vt hucusque probatum
est .

Caterum Anconitani . Argumentum retorqueri posse
videtur in authorem suum ; tenemur enim , vt ait , impedire pecca-
tum , & damnationem proximi ; sed , si inuasus finit , se occidi , non
impedit , sed permittit peccatum mortale inuadentis , peccatum ,
inquã , externũ homicidiis , quod peculiarem habet malitiã ultra in-
ternam , et ultra etiam externam malitiam inuasionis , quia actuale
homicidium est peculiare malum ultra malum inuasionis non per-
uenientis ad illud , vnde etiam grauius legibus punitur , quàm sola
inuasio , sicuti peculiare damnum est occisi ; ergo non tantum non
tenetur permittere se occidi , sed etiam ex charitate erga proxi-
mum inuadentem tenetur strenuè se defendere , & impedire cona-
tum eius , ne perueniat ad homicidium . Quod confirmari potest
ex Augustino Epistola 154. ad Publicolam dicente : *Qui repelluntur
aliquo timore , ne malefaciant , etiam ipsis aliquid fortasse prestatur .*
Ergo ex fundamento Anconitani infertur oppositum Doctrinæ
eius .

At hoc Argumentum habet vim in sententia Anconitani ; cùm
n. ipse putet , de præcepto etiam per tolerantia propriæ mortis nobis
impediendum esse peccatum , & damnationem proximi , multo
fortius putare debet , nos teneri opere nostro , & defendere simul
nostram vitam , & peccatum homicidii a proximo auertere . Sed re-
vera nullum est . Non enim pertinet ad priuatam personam per
vim impedire peccatum alterius , sed fraternis tantum correptio-
nibus , quæ etiam dimitti non solum possunt , sed debent , cùm
timor adest deterioris euentus ; qui timor in calu presenti cerro
moraliter adest . Inuadens enim videns , inuasum contra se insurge-
re , ne utiquã putabit eũ ex charitate moueri ad impediendum homi-
cidii

cidii in ipso peccatum, sed ex voluntate defensionis, aut ardore vindictæ; proinde magis inardescet ad offensionem, & cedem; ergo non tenetur inuasus ex charitate erga inuadentem per vim ipsum repellere.

Sed quia, & illud est inuestigatione dignum, & affinitatem habet cum materia, quam versamus; An inuasus liceat a defensione abstinere, & permittere, se occidi, sit.

C A P V T IV.

*An liceat inuasus omittere sui defensionem,
& permittere, se occidi.*

1. **R**espondendum est affirmatiue; dummodo id fiat pro actu virtutis, vel exercendo, vel conseruando; qui in proposito posset esse Charitas, ne, inuadens ex defensione inuasus occisus æternam subeat damnationem; vtpotè decedens in mortali.

Ait enim Christus Dominus Ioannis 15. 13. *Maiores charitatē nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Cuius charitatis ipse exemplum præstitit. dum pro salute nostra a Iudeis se teneri passus est; & occidi, cum posset rogare Putrem, qui exhibuisset illi plusquam duodecim legiones Angelorum, Matthæi 26. 53.; immo Petram ad sui defensionem armis tractantem coarctauit. D. vero Thomas Cantuariensis pro mansuetudine Ecclesiastica ostendenda, neque fores templi claudi permisit ad impediendum satellites in sui necem ardentes.

Ratio autem a priori est; quia non contra, sed iuxta ordinem rationis est, magis diligere virtutem, quam vitam corporalem; ergo rectè pro virtute illa contemnitur. Antecedens probatur. Primo; quia recta ratio dicat, ea magis diligenda, quæ præstantiora sunt; hinc Deus est super omnia amandus, anima supra corpus, ratio supra ceteras animæ facultates, & contemplatio supra ceteros actus rationis, ut docet Augustinus 22. contra Faustum c. 17. Hinc etiam magis diligenda est salus corporis, quam diuix, aut honor. Sed virtus est præstantior vita corporali; ergo iuxta ordinem rationis est, ipsam magis diligere, quam corporalem vitam.

Minor aliquahiter probata est lib. 3. de Actibus Humani-
nis

nis capit. 48., sed nunc plenius probatur.

2. Primò. Quia magis est fugiendum peccatum, quàm mors, immo quàm annihilatio; illud enim est malum Dei, hæc creaturæ; nulla autem comparatio inter illa duo mala, sicut nec inter illa duo bona; ergo rectum est magis amare virtutem, quàm vitam. Consequentia sequitur ex natura oppositionis, immo ratione a priori. Ideo enim magis fugiendum est peccatum, quàm mors, quia magis est amanda virtus, quàm vita; omnes enim affectus, sicut ab amore, oriuntur, ita, & per eandem regulantur, & mensurantur, vt habet D. Thom. 12. qu. 25. art. 3., & qu. 28. art. 6., ideo enim magis est fugienda infirmitas, quàm paupertas, quia magis est amanda sanitas, quàm diuitiæ; ergo ideo magis est fugiendum peccatum, quàm mors, quia magis amanda est virtus, quàm vita.

Secundò. Quia per actus virtutum obsequimur Deo, eiusque gratiam promeremur, quod non obtinemus præcisè per vitam corporalem, nec per ipsam vitam animæ; sed magis amandum, & estimandum est obsequium, & gratia Dei, quàm vita corporalis, immo quàm vita æterna animæ; ergo, &c.

Tertio. Quia ipsa vita corporalis, immo animæ referenda est ad actus virtutum, Deique obsequium, & propterea diligenda: ideo enim creati sumus; sed magis amandus est finis, quàm ea, quæ sunt ad finem; ergo, &c.

Quartò. Quia quantumcumque bonum sit vita corporalis, & anima ipsa, bonum sunt finitum. Sapientia autem Sapientiæ 7. dicitur: *Tesaurus infinitus hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei propter disciplina dona commendati*: nomine autem Sapientiæ apud Divinas litteras non intelligitur pura cognitio veritatis, neque enim hæc reddit hominem participem amicitia Dei, immo inflat, prima Corinth. 8., adeoque reddit hominem Deo odibilem; & exquisitores prudentiæ, & intelligentiæ viam Sapientiæ non invenisse dicuntur Baruch. 3. 23., sed intelligitur cognitio coniuncta cū rectitudine affectus, seu potius ipsa virtus. Hæc est. n. Sapientia, quæ tot laudibus exollitur Sapientiæ 7., Psalm. 28., & alibi, cuius initium est timorem Domini dicitur in Psalm. 110.; planissime autem Iob 28.: *Timor Domini ipse est Sapientia, & recedere a malo intelligentia*. Stultus enim in Scripturis dicitur peccator, & sapiens, siue prudens vir probus; ergo maius bonum est probitas, quàm ipsa vita, & adeo maius, vt hæc bonum finitum, illa dicatur infinitum, quia, scilicet, ducit ad bonum infinitum, quod est Deus, & tribuit gloriam infinitam secundum durationem, & exceden-

tem omnia alia bona finita, etiam possibilia.

3. Accedit authoritas Augustini, qui super Psalmum 144. ad versum: *Et iustitia tua exultabunt*, dicit, melius esse homini, quod iustus est, quam quod homo est; unde infert: *Nemo tribuat Deo, quia est, & sibi tribuat, quia iustus est. Melius est enim, quod tibi vis tribuere, quam quod illi.* Ad quam doctrinam consequenter 12. de Ciuit. cap.9. docet, Angelos non a seipsis, sed a Deo per diffusionem Sancti Spiritus habuisse charitatem: aliter meliores se fecissent, quā facti essent a Deo, quo nemo quidquam melius facit. Cuius Argum. nō ea vis est, quod Angeli fecissent se meliores simpliciter addendo naturę perfectionem non habitam a Deo: nō enim est inconueniens, hoc sensu aliquem facere se meliorem, quā sit factus a Deo; nam & nos homines in hac infirmitate vitę facimus nos meliores, acquirendo varias artes, & peritias, quas per creationē non accepimus. Sed vis est, quod Angeli, habendo a seipsis charitatem, dedissent sibi aliquid melius, quā sit eorum natura a Deo data; quia pręstantior est charitas, quā natura Angelica. Hic enim sensus consonat doctrinę Augustini, illeque alius reddit eius argumentum nullum. Patet etiam ex forma loquendi Augustini, sic enim ait: *At si non potuerunt se ipsos facere meliores, quā eos ille fecerat, quo nemo quidquam melius facit.* Addero autem aliquam perfectionem rei a Deo factę, & hoc sensu meliorare illam, non est facere quidquam melius eo, quod facit Deus, sed tantum meliorare opus Dei, sicut ars meliorat eo sensu opera naturę, nec tamen facit aliquid melius, quā faciat natura, aut Deus; igitur illud est facere aliquam rem, quę in sui natura sit melior, quā res facta a Deo; ergo, Augustinus vult, vel supponit, charitatem esse pręstantiorem, quā sit natura Angelica. Rursus 2. de Lib. Arb. cap. 19. expressę ait, virtutes, quibus rectę viuitur, magna bona esse; potentias animę, sine quibus rectę viuui non potest, mediocria bona esse; species corporum, sine quibus rectę viuui potest, minima bona esse. Si autem ideo virtutes sunt maiora bona, quā potentie animę, quia per virtutes habetur recta vita, per illas potentias autem tantum habetur possibilitas rectę viuēdi, virtutes erunt etiā ipsa animę substantia pręstantiores, quia per substantiam animę non habetur recta vita, sed tantum possibilitas eius.

Adhuc: idem Augustinus primo de Lib. Arbitr. cap.8. ait, hominem propter vitia, quę in brutis esse non possunt, non esse illis meliorem; nam vitia reddunt hominem miserum: *Nemo autem, cuiquam miseria se pręponendum putauit.* Cum autem potius sit fugienda

Contra. Proposit. XXX. Cap. IV. 325

da miseria, quàm mors (miseria enim est supremum malorum, sicut beatitudo est supremum bonorum, & mors non reddit miserum, quia non potest esse miser, qui non est, vt eleganter disputat Tullius lib. 1. Tulculanar. quaestio, aliter nos, antequam essemus, miser i fuisset) sequitur, potius fugiendum esse vitium, quàm non esse, siue mortem; ergo potius amanda est virtus, quàm vita. Hæc Consequentia probata est supra Argumento primo.

4. Immo Augustinus eodem libro eap. 5. dicit, meliorem vitam esse, scire se viuere, quàm ipsum viuere, & 2. Soliloquiorum cap. 1. tom. 1. dicit, non esse amandam vitam propter viuere, sed propter scire. Hinc Emmanuel Thesaurus lib. 17. Philosophiæ Moralis c. 5. censet, scientiam naturalem, quamuis sit accidens acquisitum, esse quodammodò præstantiorem animæ rationali, sicut lux est præstantior corpore opaco. Si autem scientia naturalis præstantior est vita, quærò magis virtus? Ergo magis amanda est virtus, quàm vita; ergo non peccat, immo iuxta rectissimum ordinem rationis agit, qui pro actu virtutis, vel conseruando, vel exercendo permittit propriam mortem. Quæ est enim Martyrii laus, nisi quod pro conseruanda, vel ostendenda Fidei virtute mors admittitur? Est quidem hoc in præcepto; sed nisi præstantior esset virtus, quàm vita corporalis, non posset illud præcipi; inordinatum enim esset præferre inferiora superioribus; ergo rectè pro virtute contemnitur vita. Hinc, si cui diceretur, non posse eum viuere, nisi ducendo vxorem, licetè, permetteret suam mortem pro bono virginittatis seruando; quod nemo, vt arbitror, negabit. Certè D. Albanus Martyr 22. Iulii in Roman. Martyrol. pro virtute exercenda, nimirum, fidelitate, erga Clericum hospitem, seipsum tradidit persecutoribus Fidei, a quibus, & tortus, & occisus est. Sic laudantur ab Ethnicis Scriptoribus Damo, & Pithias, Cælius, & Rutilius, Patroclus, & Achilles, Licinius, & Brutus, alique, quod pro virtute amicitie parati fuerint alter pro altero mori.

Magis autem laudabile est, ex virtute charitatis se exponere periculo mortis; vt ministrando peste infectis, & similia. Quamuis ergo liceat, vt ostendimus, se defendere contra aggressorem, etià cum periculo vitæ eius, licet tamen omittere defensionem, ne inuadens mortis, & damnationis periculum subeat; immo hoc heroicum est.

Sed est inspiciendum, an verè id descendat de charitate. Vir enim, aut Reipublicæ, aut suæ familiæ necessarius, non ex virtute sineret, eo casu se occidi; quamuis enim estimabilius sit salus æterna
ani-

aninæ, quam conseruatio temporalis Reipublicæ, vel familiæ, tamē, vt ait D. Thom. 22. qu. 26. ar. 5. ad 3., *unicuique imminet cura proprii corporis* (adde familiæ, & Reipublicæ) *non autem salutis proximi*; ideo potest permittere eius damnationem, vel peccatum; quare non verè ex charitate ille permetteret, se occidi ad tollendum periculum damnationis proximi, immo ageret contra charitatem debitam Reipublicæ, & suis; sic etiam, si quis in bello iusto contra infideles, eò quia illi eunt in damnationem, nolens eos occidere, sineret, se occidi ab eis. Ex quo magis apparet, quanto errore dixerit Anconitanus, relatus supra cap. 3., esse in præcepto charitatis, vt inuasus sinat se occidi, ne inuadentem immittat in periculum damnationis.

C A P V T V.

An liceat permittere propriam mortem ex morbo pro seruanda abſtinentia a carnibus.

1. **P**ura de hac re disputari solent propter Carthusienses, qui etiam in periculo mortis abſtinent a carnibus, etiamſi, inquam, certum esse possit, sine carniū eſu infirmum non posse reualeſcere.

Et Ioannes Medina quidem Cod. de Ieiunio qu. 13. ad 4. cum nonnullis antiquioribus adeo eam abſtinentiam improbat, vt dicat, Carthusienses non ſolum poſſe, ſed etiam teneri in illo peticulo ad manducandas carnes, non obſtante quolibet ſtatuto, vel conſuetudine.

Sed nimium eſt damnare generalem conſuetudinem grauiſſimi Ordinis, qui adeo a Sede Apoſtolica, cum ſuis vtique obſeruantiis, probatus eſt, vt a quocumq; alio, etiam Mendicantium pateat trāſitus ad illū ex Extrauag. Martini V. *Viam ambicioſa* de Regularibus, & tranſeuntibus. Damuari verò prorsus non poteſt factum D. Nicolai Tolentinis; qui in grauiſſimo morbo neque Superioris exhortatione adduci potuit ad manducandas carnes; quam abſtinentiam probauit Deus, aſſam perdicem ei oblatam inſigni miraculo ad vitam reuocans. Seraphicus quoque Franciſcus, cum in infirmitate carnem guſtaſſet, eam a ſe penam exegit; vt ſine ad col-

Contra Proposit. XXX. Cap. V. 327

collum alligato procefferit, hominibusque cateruatim accedentibus dixerit: *Carnem in occulto comedi; non ergo me deinceps spirituales dicite, sed tamquam carnalem gluttonem contemnite*; quamvis nullo regulæ præcepto, aut generali ordinis consuetudine ad abſtinentiam a carnibus obligaretur, Apophet. 35. Opusculorum.

Quare dicendum omnino eſt, eam abſtinentiam eſſe licitam, immo & laudabilem. Et quidem Græci Patriarchæ Ieroſolymitano obediētes, non ſolū a carnibus, ſed & a lacticiiniis diebus Mercurij, & Veneris toto anni tempore, & per totam Quadrageſimam abſtinent, etiam ſi grauiffima infirmitate detineantur, immo, ſi eas comedant, anathemate percelluntur, vt refert Bremōd lib. 3. cap. 8. ſui itineris per Egyptum, & Palæſtinam. Quis autem neſciat, & antiquos Pythagoreos, & modò Brachmanes in Indiis, hæreticos quoque Manichæos, Abelonies, & Tacianos numquam omnino carnes deguſtaſſe, vel deguſtare? Quorum tamen facta in authoritatem exempli non adduco.

Solet autem illud probari 1. Quia, vt ait Raynaudus in Hoplothea Sect. 2. ſerie 3. cap. 18., defectus carnis ſuppleri poteſt per aromata, præcipue per lapidem Bezaar cum ouis. Secundò. Quia, ſi permitteretur eſus carnis in periculo mortis, facile ex amore, orga nos ipſos putaretur adeſſe periculum mortis, cum non adeſt, indeque paulatim uſque ad vulgares morbos ea permiſſio extenderetur, & ſic rueret illa obſeruantia in Ordine: bono autem totius Ordinis poſtponenda eſt ſalus particularis Religioſi. Tertiò. Quia non poteſt conſtare, per eſum carniū ſalutem corporis inſtaurandam.

2. Hæ rationes non ſufficiunt. Non prima. Quia ſaltem incertum eſt illud ſupplementum; immo certum, aromata, & lapides non nutrire, & oua non nutrire ſicut carnes; quorundam etiam ſtomachos ea non pati. Deinde vrgeri poteſt caſus, immo ipſe eſt, de quo diſputamus, ſi Medici teſtentur, vel alijs innotefcat, ægrotum, niſi per eſum carniū conualeſcere non poſſe, an tunc licitum ſit, vel neceſſarium eas comedere. Rurſus. Poteſt & illa inſtitui quæſtio; an abſtinentia etiam ab ouis, & lacticiiniis in periculo mortis ſit licita; nam & ab his per triginta annos abſtinuit D. Nicolaus Tolentinas; & de multis Monachorum in Oriente, & Egypto myriadibus refert Auguſtinus lib. 1. de Moribus Eccleſiæ Catholiçæ cap. 31., quòd ad domandam libidinem abſtinerent non ſolū a carnibus, & vino, ſed etiam ab iis, quæ mundiora nonnullis videntur: Quo nomine, inquit, ſolet turpe deſiderium exquiſitorum ciborum, quod

quod a carnibus alienum est, ridiculè, turpiterque defendi.

Qui cibi non possunt intelligi, nisi oua, & lacticia, quandoquidem carnes non sunt; vel fortè etiam olera diligentius condita, nam & ab his plures abstinuissè legimus, & D. Nicolaus Tolentinas etiam a pomis abstinuit. Si ergo queratur, an abstinentia, etiam a lacticiis in periculo mortis sit licita, ruit illa ratio pro abstinentia a carnibus, quia, scilicet, oua possunt supplere defectum carniū.

Non secunda. Quia primò probandum, vel declarandum erat, illam abstinentiam in illo periculo non esse de natura sua illicitam; si enim illicita est, pro nullo bono seruari potest. Illud autem per eam rationem non probatur, sed supponitur. Secundò. Illa ratio valet tantum de viuento in communitate, quæ seruet eam abstinentiam, non autem de viuento extra communitatem, vel in tali, quæ eam abstinentiam non seruet: & tamen etiam de hoc potest queri, an ei liceat talis abstinentia. Rursus. Ea fuit licita, immò Deo accepta in D. Nicolao Tolentinate, ut supra retulimus, viuento in meo Ordine Eremitarum D. P. Augustini, in quo ea abstinentia non seruatur. Si autem tantummodò pro bono communi seruando illa esset licita, non licuisset prædicto Sancto. Tertiò. Illa ratio supponit, rectè inter Carthusienses institutam, rectèque seruari eam abstinentiam in morbis, pro qua dicit, licitè permitti mortem particularis Religiosi; at illud ipsum modò queritur, si nimirum illa abstinentia sit rectè instituta, rectèque seruetur; ergo illa ratio est pura petitio principii.

Non Tertia. Et si enim non constet, vel constare non possit, infirmum per esum carniū instaurandum, adhuc abstinentia a carnibus videtur illicita, si solummodò constare possit, infirmum non nisi per esum carniū instaurari posse; & aliter certò moriturum; ex hoc enim ipso videtur teneri ad eas manducandas pro custodienda sua vita. Et hic est punctus, de quo disputatur, an, scilicet, si Carthusiensis de medicorum sententia conualescere non possit, nisi per esum carniū, possit licitè eas manducare, quidquid sit, an sciat, nec ne, se per carnes de morbo liberandum. Itaque illa ratio non est ad propositum.

3. Probanda est igitur aliter veritas; & probationem tradunt verba D. Nicolai Tolentinatis, qui suo Superiori ad carnes in periculoso morbo vescendas hortanti, respondit: *An ignoras, Pater Optime, corpus hocce miserrimum, semel degustata ganea suauitate, non palati irritamenti subinde sollicitari? Paxce ergo mihi, quæso: pre-*

stat

Contra Proposit. XXX. Cap. V. 329

stat enim carni franos iniicere, quàm indomita impetu ad voluptates rapi? Ex quibus sic potest argui. Virtutis est respuere irritamenta gulæ, vel alterius sensus, ne vel tunc, vel postea sollicitent, trahantque ad libidinem; sed pro virtute exercenda, libidinisque periculo declinando licet continere vitam, mortemque permittere; ergo licita est abstinentia a carnibus etiam in periculo vitæ, ne ganeæ suauitas experta prouocet libidinem. Maior patet; & roboratur exemplo Monachorum (de quibus supra Augustinus) a vino, & lacticiis, immo oleribus delicatius conditis abstinentium; plurimorum etiam Sanctorum, maximèque Anachoretarum.

Ne cui autè nimia videatur hæc cautela, attédantur Eremitæ Camaldulenses, qui pro euitandis periculis libidinis Venereæ, ad suas Eremos mulieribus, non tantum ingressum, sed etiam de propinquo accessum interdunt. Item Fratres Minores strictioris obseruantie, qui ob præceptum Seraphici Francisci in prima Regula cap. 8., & Collatione prima cap. 2., ne recipiant, vel colligant pecuniam ad præcauendum auaritiæ malum, neque contrectant eam; sicut nec Fratres Excalceati mei Ordinis Eremitarum S. Augustini. Et, quod magis ad propositum est, ad Monasterium Montis Virginis in Cāpania non licet deferre nec carnes, nec oua, nec lacticia; id enim sæpissimè Deus per signa, & miracula inhiibuit. Si ergo aliquis Regularis ibi ægrotet, & propter rationem morbi non possit aliò transferri, moriendum illi potius est, quàm carnes, aut oua degustanda, idque iubente Deo. Similiter apud Minimos, quibus illicitum est sumere carnes, dum sani sunt, infirmarium, ubi illæ coquuntur pro infirmis, certorum passuum interuallo distare debet a communi habitatione, ne illarum nidor haustus trahat appetitum.

Minor patet ex dictis capite præcedenti, Cùmque Carthusienses ad abstinentiam a carnibus etiam in eo periculo ex statuto, vel recepta, antiquaque consuetudine obligentur, patet, non tantum eos non peccare abstinendo, (cuius oppositum temerè prorsus dicitur), sed etiam peccare, nisi abstineant, vt rectè statuunt Victoria, Valquez, Salas, Suarez, Raynaudus, & alii. Ad omnem enim actum virtutis potest quis, vel statuto, vel consuetudine, vel sua voluntate obligari. Et insulse dicitur, Carthusienses ob id occidere se ipsos; non enim se occidunt, sed tantum permittunt suam mortem ex vi morbi accidentem. Immo nec absolutè permittunt, sumunt enim remedia contra morbum; sed tantum non adhibent remedium carni.

4. Sed grauis adest difficultas. Instante enim morte ex fame,

T t

si de-

si defint alii cibi, Carthusienses non solùm possunt, sed tenentur comedere carnes, vt docent Vasquez, Salas, & Raynaudus, ipsique Carthusienses fatentur apud Gersonem tract. de Abstinencia a carnibus conclus. 3. ; & tamen etiam tunc videtur militare ratio adducta de euitandis irritamentis gulæ ex experientia voluptatis in esu carnis ; ergo, vel non licet illis comedere carnes nec in periculo mortis ex fame, vel licet etiam, cùm periculose ægrotant.

Respondet Raynaudus in Hoplothea loc. cit., illam abstinenciam in casu famis fore inhumanam, nec honestari studio communis boni.

Verùm, etiam abstinencia in casu morbi pluribus videtur inhumana; & respectus ille communis boni non militat in eo, qui non viuit in communitate; cui tamen eam abstinenciam licitam esse defendendum est, vt supra diximus.

Dicendum ergo, abstinenciam a carnibus in periculo mortis ex fame non fore actum virtutis, quia esset contra præceptum Dei concedentis escam hominibus, vt viuant Genes. primo, & 8. Illa enim concessio habet vim præcepti, sicut, & concessio copulæ coniugalis Adam, & Eux, & Noe, filiisque eius per illa verba: *Crescite, & multiplicamini*; peccassent enim isti, si coniugia non exercuissent, quod notauit Abulenſis. Nolu it enim Deus, hominem perire fame, quia mortem hominis voluit esse in potestate sua, non in arbitrio hominis; & sicut nemini permisit, vt gladio, vel præcipitio se interimat, ita neque vt fame; ideo nullum Sanctorum id legimus fecisse (quâuis plurimi asperrimè suum corpus tractauerint) etiam si de futura, vel instanti morte per diuinam reuelationem præcii fuerint; quia, scilicet, cognouerunt, non licere ipsis exire de vita, quando ipsi, sed quando Deus volebat.

Iuuat hic referre dictum Magni cuiusdam Ethnici, Pompeii apud Plutharchum in Apophthegmatibus. Cùm enim ægrotaret, & medici suaderent, vt turdo vesceretur, isque non reperiretur nisi apud Lucillum, qui in prouidentia gulæ totus erat, renuit Pompeius ad eum mittere, dicens: *Ergo nisi luxuriaretur Lucillus, non viueret Pompeius?* Id quidem fortè præ superbia, ne videretur alterius beneficio indigere. Sed, si in detestationem luxuriæ dictum est, quantò rectius, & sublimius Religiosi fideles in periculo mortis ex morbo carnibus non vtuntur, nò, ne aliena luxuria indigeant, vel vtantur, sed ne alliciant suam?

5. Huic affine est illud dubium: An etiam si Carthusiensis sciat, se per esum carniū a morbo liberandum, teneatur, aut licitè valeat

leat eas comedere? Aliud est enim scire, se nisi per esum carniū non posse a morte liberari, cum qua scientia incertum est, an de facto ex earum esu liberandus sit: Aliud scire, se per illum esum liberandum. Et in primo casu non videtur adesse tanta obligatio vescendi carnibus, quanta in secundo: posset enim in illo dicere, se fortè moriturum, etiam si carnibus vescatur, & propter incertum bonū vitæ non esse deferendum certum bonum abstinentiæ. Sic meus D. Fulgentius consulentibus, vt delicatioribus cibis vesceretur ad vitanda pericula infirmitatis, respondebat, *infirmari etiam eos, qui delicatis cibis vescuntur*: in hoc verò, nisi comedat, videtur omnino deferere curam, siue custodiam sui corporis, & vitæ, quæ ei de lege naturæ incumbit.

Respondeo, neque in hoc casu teneri, immo peccare, si comedat: id enim probat ratio adducta de vitandis illicitis gulæ, ad quod Carthusienses obligantur.

Amplius dicunt Gerson tract. de Abstinentia a carnibus conclusione 3., & Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 3. qu. 14., scilicet, homines non teneri ad seruandam vitam per quodcumque medium licitum, si adsit rationabilis causa eo non vtendi; vt fortè esset nimius dolor ex sectione membri, cui tolerando imparem se quis sentiat. Marius Romanus post sectionem vnius membri patientissimè toleratā, cum Medici procedere vellent ad alterum secundum, renuit dicens, vitam non esse dignam tanto dolore, vt narrat Tullius lib. 1. Tusculanar. quæstionum. Communiter quoque nostri Summistæ docent, non teneri hominem pro vita seruanda difficillima medicamina tolerare.

Contra determinata potest obiici. Quia Monialis, quæ iudicio Medicorum non posset conualefcere, nisi septa Monasterii egrederetur, potest, etiam non obtenta licentia, egredi, vt ait Penna leg. 1. C. de Comm. lib. 12., & videtur approbare Peyrinus in Indice sui Operis de Priuilegiis ver. *Clausura locus*; ergo etiam Carthusiensis in casu, in quo aliàs desperaretur de vita eius, potest comedere carnes.

Respondetur, Moniales non intendere obligationem sui ad clausuram, nisi quatenus eis præcipitur ex Constitutione Bonifacii VIII. approbata in Tridentino, & Pii V., quæ incipit: *Circa Pastoralis*; præcepta autem humana regulariter non obligant cum dispendio vitæ. Carthusienses autem intendunt se obligare ad eam abstinentiam etiam cum periculo vitæ, sic enim est vsu receptum;

Tt 2 ergo

ergo non est eadem ratio. Superest modo inuestigare mentem Augustini in principali quaestione. Sit ergo.

C A P V T VI.

An Augustinus docuerit, illicitam esse defensionem cum periculo occisionis inuadentis ?

1. **S**upponitur id ut certum a M. Noris, adeo ut in Vindiciis Augustinianis cap. 4. §. 11. discutiendum proponat: *An errauerit Augustinus, docens occisionem graßatoris mortem intentantis non esse licitam.*

Ea autem ratione ducitur; quia Augustini, ut ait, sententia est, vitam corporis, eò quia amitti potest nobis inuitis, non esse amandam, immo contemnendam, proindeque pro ea conseruanda non esse occidendum hominem; nec insuper esse hominis bonum.

Dicendū est, Augustinum illud non docuisse. Probatur. Quia Augustinus sepius docet, vitam corporis esse diligendam, immo id ad charitatem pertinere.

Primò. Homilia 37. ex 50.: *Amores omnes, & dilectiones, prius sunt in hominibus de se, & sic de aliare, quam diligunt. Si diligis aurum, prius te diligis, & sic aurum; quia, si tu mortuus fueris, nullus erit, qui aurum possideat; ergo dilectio unicuique a se incipit, & non potest nisi a se incipere; & nemo monetur, ut se diligit. Hoc enim non solum inest hominibus, sed pecoribus. Non solum ingentes bestiae, sed & muscae, & vermiculi minimi nolunt mori, & diligunt se; omnia animalia mortem fugiunt, pro vita sua pugnant, mori nolunt, custodire se volunt. In quibus verbis notandum est.*

Primò, de mente Augustini necessariò iuxta ordinem naturæ dilectionem cuiusque incipere a seipso; quod verissimum est, nam alia diliguntur propter societatem, vel communicationem, vel ordinem ad nos; ergo supponitur prior amor ad nos. Secundò. Id esse verum etiam quantum ad dilectionem vitæ corporalis; nam, probat hoc exemplo pecudum, quæ non aliam vitam possunt sibi diligere, quam corporalem, pro qua seruanda pugnant, & fugiunt mortem. Item: eam dilectionem non esse brutalem, ut vult Noris, sed

Contra Proposit. XXX. Cap. VI. 333

sed communem hominibus, & brutis; atque adeo secundum rationem naturæ communis utrisque. Ex quibus clarissimè pater, eam dilectionem non esse malam, neque vitam corporalem esse contemnendam iuxta Augustinum.

Secundò. Lib. I. de Doctrina Christiana cap. 23. ait, non omnia esse ex charitate diligenda, sed ea sola, quæ aut nobiscum societate quadam referuntur in Deum, sicut est homo, vel Angelus; aut ad nos relata beneficio Dei per nos indigent, sicuti corpus; & subdit; Cùm ergo quatuor sint diligenda, unum, quod supra nos est; alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est: quartum, quod infra nos est, de secundo, & quarto nulla præcepta danda erant: quantumlibet enim homo excidat a veritate, manet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Fugax enim animus ab incommutabili lumine omnium regnatore id agit, ut ipse sibi regnet, & corpori suo: & ideo non potest nisi, & se, & corpus suum diligere. Et cap. 26: Præcepto non est opus, ut se quisque, & corpus suum diligat, quoniam id, quod nos sumus, & id, quod infra nos est, ad nos tamen pertinens, inconcussa natura lege diligimus, quæ etiam in bestias promulgata est, nam & bestie se, atque corpora sua diligunt. Tamen postea ostendit dilectionem nostram, & corporis nostri posse intelligi indicatam in secundo præcepto Charitatis: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: Si enim, inquit, te totum intelligis, id est, animam, & corpus tuum, & proximum totum, id est, animam, & corpus eius, homo enim ex anima constat, & corpore, nullum rerum diligendarum genus in his duobus præceptis prætermisum est. Ex quibus habetur, primò, dilectionem corporis nostri adeo esse naturalem, ut nulla possit animi perversitate aboleri (si autem naturalis est, non est mala) & ideo neque præcepto indigere. Secundò. Non esse brutalem, non enim procedit de lege brutorum, quam imitentur homines, sed de lege naturæ deriuata etiam ad bruta. Tertiò. Quod corpus diligendum est ex præcepto charitatis; ex quo loco Augustini D. Thom. 22. qu. 35. ar. 5. probat id ipsum.

2. Insuper eodem lib. cap. 24.: *Qui, inquit, diligit iniquitatem, odit animam suam, & ideo fit infirmus animus, & de mortali corpore cruciatur. Necessè est enim, ut illud diligat. Nemo ergo se odit. Sed neque corpus suum quisquam odit. Verum est enim, quod ait Apostolus: Nemo umquam carnem suam odio habuit. Et quod nonnulli dicunt, malle. se omnino esse sine corpore, omnino falluntur; non enim corpus suum, sed corruptiones eius, & pondus oderunt; quòd autem continentia quadam, & laboribus quasi persequi videntur corpora sua,*
qui

qui hoc rectè faciunt, non id agunt, vt non habeant corpus, sed vt habeant subiugatum; non enim se interimunt, sed curam suæ valetudinis gerunt. Qui autem perversè id agunt, quasi naturaliter inimico suo corpori bellum ingerunt. Et paulò post: Tamen nec isti, qui falsa opinione deprauati corpora sua detestantur, pirati essent unum oculum, vel sine sensu doloris amittere. Istis atque huiusmodi documentis satis ostenditur, quàm sit certa sententia Apostoli, vbi ait: Nemo unquam carnem suam odio habuit; addidit etiam: sed nutrit, & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam. Modus ergo diligendi præcipiendus est homini. Præcipiendum etiam, quomodo corpus suum diligit. Nam quòd diligit corpus suum, idque saluum habere, atque integrum velit manifestum est. Aliquid itaque amplius diligere aliquis potest, quàm salutem, atque integritatem corporis sui. Non tamen propterea quisquam dicens est, non diligere salutem, atque incolumitatem corporis sui, quia amplius aliquod diligit, &c. Hinc 13. de Ciuit. cap. 20. ait loquens de Animabus Sanctorum: Si carnem suam non oderant, quando eam suæ menti infirmitate resistentem spiritali iure coercerant, quantò magis eam diligunt, etiam ipsum spiritualem futuram? Vbi ly, non oderant pro eo positum est, ac diligebant: aliter non rectè deduceretur: Quantò magis eam diligunt. Dictum est autem non oderant, vt intelligeretur, quòd oderant quidem animæ Sanctorum resistentiam suæ carnis ad spiritum, cæterasque eius corruptiones, & pondus; non tamen propterea oderant, immo diligebant eiusdem substantiam, & propterea nunc, vt subdit Augustinus: Resurrectionem corporum desiderabiliter, & patienter expectant.

Tertio. Lib. 12. de Genesi ad litter. cap. 35. dicit, animas Beatorum ante resurrectionem ab appetitu corporis administrandi retardari quodammodò, ne tota intentione ferantur in Deum (Certè illas animas appetere reunionem ad corpora habetur Apocalypsis 6.) quod probat D. Thomas in Supplemento qu. 93. ar. 1.: proinde docens, Beatitudinem futuram maiorem post resurrectionem; quamuis eam sententiam tribuat Hieronymo. Adeo validus est appetitus animæ ad corpus, vtpotè innatus, immo essentialis, sicut cuiuslibet formæ ad materiam, ac proinde non potest esse malus, nisi natura ipsa mala sit, quam sequitur: nec potest ferri nisi in sui bonum, bonum enim est, quod omnia appetunt, primo Ethic. c. 1.; ergo corpus bonum est homini.

Quartò. Serm. 32. de Verbis Apostoli cap. 3. dicit, timorem mortis esse homini naturalem, immo tristitiam de morte amici esse necessariam; nec Apostolum eam inhibuisse, dum ait ad Corinthios

thios, vt non contristentur sicut cæteri, qui spem non habent: *Non enim, inquit, admonuit, vt non contristemur, sed vt non sicut cæteri, qui spem resurrectionis non habent*, Serm. 2. de verbis Apostoli cap. 1. Plura adduci possent, sed hæc, vt arbitror, sufficiunt.

Si ergo Augustinus docet, corporalem vitam, seu corpus, eiusque integritatem, & incolumitatem necessariò, & naturaliter amari, & defendi, immo ea esse ex charitate amanda; non solum sequitur, ea non esse, iuxta eius sententiam contemnenda, vt illi imponit Noris, sed etiam licitè defendi, etiam cum periculo occisionis ea inuadentis. Cùmque opposita sententia sit falsissima, & absurdissima, vt patere potest ex dictis in præcedentibus Capitulis, non est imponenda Augustino, maximè a studioso, & defensore eius doctrinæ, qualis est Magister Noris.

2. Verùm ipse arguit ex dictis Augustini primo de Lib. Arbitr. cap. 5. quæ Nos supra cap. 3. retulimus: *Quomodo possum arbitrari, carere istos libidine, qui pro ijs rebus digladiantur, quas possunt amittere inuiti?* Et rursus: *Quomodo apud eam (legem æternam, siue Diuinam) sunt ipsi peccato liberi, qui pro ijs rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?*

Ad hoc responderat D. Tho. 1 2. qu. 64. ar. 7., Augustinum vocare libidinosam, & reprehendere intentionem occidendi, vel occisionem factam ex illa intentione; non verò, quæ præter intentionem accidit ex sola defensione, vel voluntate se defendendi.

Sed instat Noris; quia Augustinus probat, malam esse occisionem aggressoris, quia oritur ex cupiditate seruandi vitam, quæ vita contemnenda est, non amanda, vt patet ex superioribus eius verbis, & ex sequentibus: *Liberum est eis, neminem necare pro ijs rebus, quas inuiti possunt amittere, & ob hoc amare non debent*; ergo D. Tho. in eo loco non est assequutus mentem Augustini, & cùm dicit, defensionem oriri ex instinctu naturæ amanti vitam, & proinde de eius conseruatione satagentis, longè discedit a sententia Augustini.

Verùm ex illo instinctu oriri eam defensionem docet pluries idem Augustinus, vt supra ostensum est. Quare appetitus propriæ defensionis non debet appellari cupiditas; hæc enim idem sonat, ac libido, etque appetitus non seruans ordinem naturæ, vel rationis: appetitus autem suæ defensionis naturalis est, atque adeo etiam secundum ordinem rationis; ergo non est cupiditas. Cùm ergo Augustinus occisionem, vel pugnam pro vita defendenda dicit procedere ex libidine; hinc etiam colligendum est, ipsum de ea tantum loqui,

loqui, quæ sit cum intentione occidendi, non ex simplici voluntate se defendendi; ideoque dicit, procedere ex libidine, quia voluntas occidendi inuasoris libidinosa est, idest, contra ordinem rationis; aliter contradiceret aliis suis dictis.

Colligitur etiam, ipsum non simpliciter velle, vitam corporis non esse amandam, aut esse contemnendam. Quomodo enim hoc loco id dicere posset Augustinus, qui tot aliis locis a nobis productis oppositum apertissime, & vehementissime docuit? Sed non amandam, cum eius amor inducit ad peccatum, quod esset, si pro ea conservanda intenderemus occisionem aggressoris, immo tunc contemnendam, quia magis fugiendum est peccatum, quam vita amanda.

Immo nisi ita dicatur, nullum est argumentum eius. Quæ enim consequentia est: Vitam possumus amittere inuiti; ergo non debemus eam amare, sed contemnere? Numquid enim non potest esse bonum, quod est amissibile nobis inuitis? Immo, si inuiti amittimus, volentes retinemus, atque adeo bonum nobis est: omne autem bonum amari potest.

Si autem sola bona inamissibilia nobis inuitis amanda sunt, etiam sola mala inamouibilia ex nostris viribus erunt fugienda, quod planissime falsum est. Ergo dicendum est, id tantum velle Augustinum, ut vita corporis non sit amanda, sed contemnenda, si eius amor ducat ad peccatum; quia tunc vitam, quæ est amissibilis nobis inuitis, amore præponimus virtuti, seu diuinæ gratiæ, quæ non est amissibilis nobis inuitis; præponimus, inquam, in casu præsentis quæstionis propriam vitam dilectioni proximi, si eius mortem intendimus, quod irrationabile, & peccaminosum est.

3. Sed ex aliis Augustini dictis id etiã suadetur. Ita enim proponit Quæstionem: *Utrum, vel hostis irruens, vel insidiator sicarius, siue pro vita, siue pro libertate, siue pro pudicitia, sine ulla interficiatur libidine.* Et Respondet, quod non, ut patet ex eius verbis supra relatis. At certum videtur oppositum; potest enim ex libertate arbitrii, & habitu virtutis, multo autem maxime ex adiutorio gratiæ Dei reprimi ira confurgens, vel saltem retineri, ne usque ad voluntatem cædis profiliat: quo casu occisio non erit ex libidine, sed ex rationabili voluntate propriæ defensionis. Atque hoc maxime fateri debet Noris, qui longè maiorem mansuetudinem ab huiusmodi inuasore exigit, nempe, ut etiam sui defensionem abiiciat, sinatque se occidi; ex quo patet, quod inconsulte Ipse supra dixerit, non posse retineri resistentiam in sola voluntate defen-

defensionem, aut non posse retineri iram, immo necessariò excurrere usque ad voluntatem eadè; si enim id non potest fieri, multò minùs id, quod ipse exigit, ut, scilicet, quis patienter se sinat occidi ab iniquo aggressore. Cum ergo possit sine dubio accidere illa occisio ex sola voluntate defensionis, idest, absque intentione occidendi, & per consequens sine libidine, non est credendum de Augustino, quòd pro indubitato habuerit oppositum. Loquitur igitur ipse de occisione per se intenta: tunc enim propriè dicitur inuasus, siue quisquis occidere inuasorem, vel alium hominem, quando & voluntatem habet, & conatùm adhibet ad occidendum; si autè ex sola voluntate, vel conatu ad se defendendum accidit occisio, non propriè ille dicitur occidere, sed accidere occisionem; ergo propriè, & strictè loquitur Augustinus, ideoque dicit, inuasum non occidere sine libidine.

Rursus. Illum conatùm inuasi vocat Augustinus digladiationem: *Pro ijs, inquit, rebus digladiantur; quas amittere possunt inuiti*. Conatus autem, siue pugna gladiatorum non erat ob defensionem, sed in occisionem aduersarii: nullo enim priùs aggrediente, sed ad ostendendam fortitudinem, vel robur in occisione aduersarii gladiatores descendebant in arenam; & certè simplex voluntas se defendendi non congruè dicitur voluntas digladiandi, nec defensio, digladiatio. Ergo Augustinus loquitur de conatu, quem adhibet inuasus ad occidendum inuadentem, non ad simpliciter se defendendum, illumque dicit, procedere ex libidine.

Adhuc. Dicit, permissionem, siue veniam legis humanæ non absoluere huiusmodi occisores a reatu alterius secretissimæ legis, nempe Diuinæ naturalis. At lex humana dat veniam huiusmodi occisionibus etiam ex voluntate occidendi factis; non enim potest de interna voluntate iudicare. Ergo non necesse est dicere, Augustinum etiam eam occisionem damnare, quæ accidit præter intentionem, sed tantùm eam, quæ fit ex intentione occidendi, licet ei per legem humanam venia detur. Immo ideo Augustinus hoc adnotauit, ne propter huiusmodi veniam legis humanæ aliquis putaret, occisionem ex intentione occidendi factam veniam habere etiam apud legem Diuinam. Ideo etiam memorat, quòd lex non cogit, sed permittit occidere, ne quis putaret, immunem à culpa voluntatem occidendi tamquam à lege imperatam; ex quibus omnibus sequitur, non D. Tho. sed ipsum potiùs Noris deceptum in assequenda mente Augustini.

4. Ipse Noris animaduertit, principium illud à se tributum Au-

gustino, nempe, vitam corporis non esse diligendam, sed contemnendam, non esse validum ad statuendum peccatum in occisione, præter intentionem sequuta ad sui defensionem.

Ideo aliam viam struxit ad Augustini, ut putat, sententiam defendendam, quòd, scilicet, Augustinus non docuerit, illà occisionem esse propriè peccatum, sed tantum continere moralem defectum, idest, esse actionem imperfectam, quatenus, scilicet, inuasus *reliquo actu longè perfectiori*, idest, permissione suæ occisionis, *ne periculum subeat occidendi, eligit imperfectiorem, unde ex insipientia operari dicitur.* Nam qui, inquit, permittit se occidi, nec curat, cum possit, nece hostis vitam redimere, animum quouis infortunio excellentiorem se habere demonstrat, non reputans in bonis vitam, quam amittere paratus est, & non habere paratior, unde summa laude commendandus venit, quo pacto Anaxarchus, Stilpo, & alij veterum præconia demeruerunt. Secus verò agens exilis animi se ostendit, ut quem vilissimi boni possessio impleat, ac tanti vitam faciat, ut omnibus viribus pro illius conseruatione sibi dimicandum putet. Quare apud veram sapientiam stultè agere iudicabitur, vilisque animi penas luet. Maior quippe fortitudo exeritur ab eo, qui generosè mala patitur, quàm ab eo, qui infert, ex Philof. 3. Ethic. cap 9. & D. Thom. 2. 2. qu. 123. art. 6. Potestque hæc explicatio colligi ex ijs, quæ Augustinus 1. de Lib. Arbitr. scribit, cum enim dixisset, occisionem inuasoris nulla lege civili plecti, ait cap. 5.: Illæ verò culpræ alias penas habent, a quibus sola mihi videtur posse liberare sapientia. At non agit iuxta regulas sapientie, qui ob vilissimæ rei, quæ sit in homine, conseruationem ingenti se laude priuat, unde secundum easdem sapientie regulas defectuosè agit, quod est peccare. Sed fateor, plus aliquid velle Augustinum in illo cap. 5., nam verba eius plusquam dicti defectus moralis citra peccatum reum constituunt occisorem, inuasoris. Igitur sententia Augustini ex subtilioris Philosophiæ principijs deducta generosiori, sui que æstimatori animo digna, non nisi iniuste reprehendi potest.

Hucusque Noris. Sed hæc eius dicta multa consideratione, nedicam correctione indigent.

5. Primò. Non noua via panditur ad priorem, quam Augustino imposuit, sententiam defendendam, sed noua sententia priori opposita ei imponitur. Contradictoria enim sunt: peccare: non peccare, sed tantum imperfectè operari. Sed neque principium illud Augustino tributum defenditur. Si enim vita corporis contemnenda est, & non diligenda, qui illam defendit, non tantum imperfectè operatur, sed etiam peccat, quia facit contra id, quod debet, maxime

ximè cum id facit cum periculo occisionis inuadentis eam . Quomodo etiam hic aliam sententiam Augustino imponit, si prior illa tanto conatu, tamquam Augustini, ab eo asserta, & defensa est?

Secundò. Ipse Noris, ni fallor, videtur immediatè sibi contradicere; cum enim probare proposuerit, illum occisorem non peccare, sed tantum imperfectè operari, ait: *Secundum sapientia regulas defectuosè agit, quod est peccare*. Si igitur defectuosè agere id est peccare, quomodo nò peccat ille, sed tantum operatur imperfectè? Quo etiam consilio hanc sententiam tribuit Augustino, de quo immediatè subdit, plus velle, & non solum imperfectionem actionis, sed etiam reatum culpæ tribuere illi interfectori?

Tertiò. Cum dicit de defendente se ipsum, quòd relicto actu longè perfectiori, idest, sinendi, se occidi ad euitandum periculum occidendi aggressorem, eligit actum imperfectiorem, supponit, peccaminosum esse admittere, seu non euitare periculum occidendi; ergo iam qui se defendit cum illo periculo, non tantum imperfectè agit, sed etiam peccat, cuius oppositum probare intendit.

Quartò. Est quidem excellentis animi, & laudabile adire, vel subire patienter mala, ad finem tamen virtutis, vt pro charitate, erga proximum, pro satisfactione culpæ, pro fide asserenda, pro frenanda concupiscentia, pro participandis doloribus Christi & similibus; secus de stultitia, & feritate in seipsum, aut superbia, siue de appetitu inanis gloriæ descendit, qui nò erectionem, sed potiùs deiectionem, ac vilitatem animi denotat seruientis gloriæ mundi; quod vitium in sæculi Philosophis regnasse notauit Hieronymus, appellans eos mancipia gloriæ.

Quare non erāt huc auocandi, multò minùs laudandi, vel Anaxarchus, vel Stilpo, vel quisquis alius sæculi Philosophus; & prorsus subire mortem, cum possis euitare, ad ostendendam animi erectionem, superbum est. Nec Anaxarchus id fecit, eam enim mortem, sustinuit, quam effugere non poterat, in saxea pila ferreis pistillis contusus. Cumque homo ordinatione Diuina, non dominus, sed custos sit vitæ suæ, eius custodiam pro humana gloria deferere, etiā infidelitatis est. Quare, nec qui se defendit, exilis animi est iudicandus, nisi eius erectionem, siue celsitudinem statuamus in vitio superbiæ. Itaque hic discursus Noris sæculi fastum, vel tumorem Stoicum redolet, quo nihil Christianæ humilitati, idest, veræ sapientiæ magis oppositum.

Cum verò vitam corporis appellat bonum vilissimum, in eo quòd dicit bonum, destruit superiora sua dicta, quibus contende-

bat, eam non esse bonum hominis, & ideo non datum a natura instinctam ad defensionem eius; in eo verò quod dicit vilissimum, delicit donum Dei, ipsam quoque, quam extollit, animi celsitudinem in contemptu vitæ: non enim magnum est, vilissimum bonum despiciere. Sed nec consequenter loquitur, cum dicit, defenso-rem eius vilis animi penas luere. Pena enim non sequitur, nisi culpam; at ipse probat defensorem propriæ vitæ non peccare, sed tantum imperfectè agere; ergo ille non luit penas.

Verum est autem, maioris fortitudinis esse sufferre mala, quam inferre; immo in inferente nulla est animi fortitudo, dum iniuste infert; immo potius infirmitas, quia ab ira, aliaue passione vincitur; sed non est nulla fortitudo eius, qui se contra armatum aggressorem strenuè, & iuste defendit; nec præsens quaestio est, quis ex duobus sit fortior, sed, an inuasus iuste, & licitè se defendat, etiam si ex sui defensione periculum ingruat occisionis inuadentis.

Contemnere verò propriam vitam, non est fortis, aut generosi animi, sed vilis, & indigni, etiam iuxta Stoicorum placita, de quorum doctrinæ promptuario hæc argumentorum arma protulit Noris. Nam, ut ex Gellio memorat Augustinus 9. de Ciuit. c. 4. Aristippus, alteruè Stoicus in periculo naufragii timore expalluerunt: cumque a quodam navigationis socio increpiti fuissent, quòd factis Stoica dogmata rescinderent sapientis decernentia imperturbabilitatem, responderunt, se quidem pro sapientis vitæ periculo rectè timorem concepisse, illi autem pro nebulonis, qualis erat, anima non fuisse timendum. Quò igitur verè generosior, melior, sapientior est animus, eò magis non despicit, sed estimat vitam sui in corpore suo, nisi pro bono virtutis asserendo, vel vitando peccato ea sit abiicienda, ut dictum est.

6. Cum verò dicit, argumentum suum ex iis, quæ adducit, Augustini verbis colligi posse, respondendum est, ex illis non aliud deduci, nisi quòd occisio aggressoris ex intentione occidendi facta, quamuis non puniatur humanis legibus, punitur tamen lege Diuina, a qua pena non liberat, nisi vera sapientia; qua quisquis ducitur, non concipit intentionem occidendi, etiam cum cogitur, se armis ab armato aggressore defendere, atque adeo non contrahit culpam, quæ illi intentioni Diuina lege præscribitur.

Quòd verò Augustini sententia sit ex subtilioris Philosophiæ principiis deducta; equidem nihil fermè ab Augustino est dictum, quod subtilissimum simul non sit, & solidissimum; sed non claret de qua

qua Augustini sententia ipse loquatur; duas enim illi imponit, quarum neutra est Augustini, & utraq; est falsa. Nam neque, ut abunde ostensum est, Augustinus docuit, occisionem aggressoris per accidens sequutam ex sola voluntate se defendendi, esse peccaminosam, (quam sententiam etiam falsam esse probauimus) neque, quod imperfectè moraliter agat, qui se defendit cum periculo occisionis aggressoris: nulla enim Augustini verba pro ea proferuntur, & falsa est; potest enim subesse iusta, & rationalis causa, qua potius sit defendenda vita, quam toleranda mors; itaque utraq; illa sententia iuste reprehenditur, salua remanente ea, quæ verè Augustini est, quòd propria defensio cum intentione occidendi aggressorem, ex libidine descendat, adeoque peccatum sit.

Ultra autem hæc omnia illud admirationem ingerit, quòd, cum Noris ipse affirmet, sententiam illam de peccato in sui defensione propter periculum occisionis fuisse ab Augustino ex autoritate Diuinarum litterarum retractatam, tamen adhuc eam, ut veram, & de mente Augustini defendit; neque respondet auctoritatibus Scripturæ, quibus Augustinum inductum ait ad retractandū; quasi ea contra Diuinas litteras defendi possit, et quasi Augustinus benè affirmauerit, malè retractauerit, eiusque posteriores cogitationes, non, sicut in cæteris, sapientiores fuerint, neque studendo profecerit, sed defecerit. Sed de M. Noris sententia hæcenus dictum sit.

7. Superfunt duo loca Augustini, quæ obiiici possint. Primus ex Epistola 154., ubi respondens quæstioni propositæ a Publicola, Epistola 253. versùs finem: *Si Christianus videat, se a barbaro, vel a Romano velle interfici, debet eos ipse Christianus interficere, ne ab illis interficiatur, vel, si licet sine interfectione eos repellere, quia dictum est: Noli resistere malo, sic loquitur, (& refertur cap. de occidendis 23. qu. 5.) De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro ciuitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si eius congruit persona.*

Respondetur, hæc Augustini dicta non nocere, immo in fauorem esse nostræ sententiæ. Cum enim Augustinus concedat militi, vel potestatem publicam, ac legitimam habenti interficere eos, a quibus vident aliis parari necem, argumento est, quòd loquatur de interfectione cum intentione interficiendi: hæc enim propriè est occisio, aliàs dicitur tantùm defensio; et hæc conceditur

tur illis, qui propterea dicuntur habere potestatem occidendi, quod dici nō potest de se defendente, habet enim hic tantum potestatem se defendendi; ergo eam facultatem negat aliis, non verò facultatem se defendendi, etiam cum periculo occisionis inuadentis in actuali discrimine vitæ ex aggressionem inimici. Fortius autem: negat illis vsum potestatis pro seipso, & tantum admittit pro aliis, vel pro ciuitate: at, si facultas aliqua adest defensionis cum periculo occisionis, maxime adest in defensione sui ipsius, magis, inquam, quam in defensione cæterorum, magis enim seipsum debet quisque amare, atque adeo defendere potest, quam cæteros. Aliàs absurdum est, vt ait Glosa, *aliquem aliis, & non sibi*, supple, ferre posse auxilium. Ergo dum Augustinus negat illam potestatem pro se, & admittit pro aliis, non loquitur de potestate se defendendi cum periculo occisionis; sed de facultate occidendi. Hanc enim licet habeant milites, vel publica potestate fungentes pro defensione aliorum, non habent pro seipsis, quia nemo potest esse Iudex in propria causa, vt dicit Glosa supra hunc locum. Sic igitur nihil Augustinus hic habet contra nostram sententiam.

Sed insuper ei fauet in iis, quæ subdit: Ait enim, præceptum illud: Ne resistamus malo Matth. 5. id prohibere, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit: ergo tantum occisionem ex ardore vindictæ ipse damnat, non verò, quæ accidit ex defensione. Apertissime autem: *Abstine, vt quæ propter bonum, ac licitum facimus, aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur*; sed bona, & licita est defensio propriæ vitæ; ergo si ex eius defensione mors præter se defendentis intentionem acciderit aggressori, non est illi imputanda.

Hinc Glosa ea his verbis Augustini rectè colligit, quòd, si quis dat operam reuerentiam, & exinde sequitur aliquod malum, non est ei imputandum; & quòd non semper prohibetur bonum propter malum, quod sequi potest.

8. Alius locus Augustini est ex Epistola 127. ad Donatum; vbi eum rogat, ne occidat persequutores Christianorum, immo ita eorum delicta compescat, vt sint, quos peccasse pœniteat, & subdit: *Si occidendos in his sceleribus homines putaueritis, deterrebitis nos, ne per operam nostram ad vestrum iudicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audacia grassabuntur; necessitate nobis impacta, vt etiam occidi ab eis eligamus potius, quam*

eos

eos occidendos vestris iudicijs deferamus. Quæ sententia refertur cap. *Primum solum* 23. q. 5. Ergo Augustinus necessarium putat (*necessitate*, inquit, *nobis impaſſa*) potius permittere propriam mortem, quàm malefactorem ad illud iudiciũ deferre, vbi sit morte damnandus; ergo a fortiori necessarium erit, potius eam subire, quàm inuasorem pro sui defensione propria manu occidere. Hinc Glosa in supradictum caput putat, ex his Augustini verbis foueri sententiam Hugonis opinantis, potius a Clerico mittendam sui mortem, quàm inuasorem occidendum: de Clericis enim etiam ipsa Glosa interpretatur hæc verba Augustini.

Respondetur, non id intendere Augustinum, vt ipsi inuaso necesse sit potius permittere sui necem, quàm inuasorem ad iudicẽ accusare. Sed loquitur in communi, et totam Christianam communitatem uocat, *nos*. Dicit ergo, quòd communitas Christiana constituta erit in necessitate, vt potius patiatur Christianos occidi, quàm persecutores deferat ad iudicia puniendos, si pœna mortis puniendi sunt; & id ipsum ad magnã Augustini mansuetudinem pertinet, & ad perfectionem virtutis, quæ in præcepto non est, sed in consilio. Non enim peccaminosa est huiusmodi delatio ad iudicem, etiam si reus pœna sanguinis sit plectendus; nec propter eam Clericus incurrit irregularitatem, dummodo protestetur, se eam pœnam non exquirere, cap. *Postulasti*, & cap. *Prelatis* de Homicidio in 6. Atq; id propter ipsam rationem, quam asserit Augustinus, ne detur occasio cœdium, & direptionum liberè in Clericos exercendarum. Ex quo pate ly *necessitate nobis impaſſa* non de absoluta necessitate intelligendum, quæ est ad euitandum peccatum, sed de necessitate pro manutenendo statu perfectionis in ostendenda mansuetudine Ecclesiastica, pro cuius ostensione neq; fores templi aduersus satellites occludi permittit D. Thomas Cantuariensis, quod ei indubiè absque culpa permittere licebat. Atq; hanc perfectionem in Ecclesia vel supponit, vel expetit Augustinus in eo dicto.

Quod intelligi de solis Clericis non potest, Nam Augustinus eam occisionem solis permittit militibus, aut publica potestate pollentibus; non autem omnes, qui milites non sunt, aut publica potestate non funguntur, Clerici sunt; nec Clerici, aut milites sunt, aut publicam illam potestatem exercent.

DISPUTATIO XXVIII.

Contra Propositionem XXXI.

Regulariter possum occidere furem pro conseruatione unius aurei .

Ostenditur falsitas Propositionis .

I

ST contra sensum humanitatis , & opposita legibus Iustitiæ , & Charitatis . Iustitiæ quidem , quia bona inferioris ordinis non sunt compensanda cum bonis superioris ; non enim tunc seruat^r æqualitas , atque adeo non est infra , immo nec propriè compensatio ; compenso enim , vt legitur apud Calepinum , idem est , ac *rependo* , *exæquo* , *pari pondere pendo* ; at superiora non exæquant , sed excedunt inferiora , vt patet ex terminis ; ergo tunc non est propriè compensatio ; sed bonum vitæ est superioris ordinis , quàm bonum pecuniæ quantumuis magnæ ; ergo contra iustitiam est pro vno aureo eripere vitam .

Charitatis verò . Quia ex eius præcepto tenemur magis diligere vitam proximi , quàm externa nostra bona ; aliter non diligimus proximum , sicut nos ipsos : inde tenemur ea erogare pro illa conseruanda , vt patet ex præcepto elemosynæ ; sed qui occidit furem pro vno aureo magis diligit bonum externum auri , quàm vitam proximi , & non proximum , sed aurum , eiusque vnicum nummum diligit , sicut seipsum ; ergo , &c.

Tertiò . Neque erga inuasorem vitæ licet habere intentionem occidendi , sed tantum se defendendi , vt ostensum est Propositione præcedenti ; ergo multò minùs licet pro vno aureo habere intentionem occidendi furem . Quòd , si fur armis nos impetat eo fine præcisè , ne ipsum impediamus a furto , *præstat post tunicam relinquere pallium* , & bonorum substinere iacturam , quàm pro conseruandis
vili.

vilibus rebus, & transitorijs, tam acriter in alios exardescere, ut dicitur cap. *Suscepimus* de Homicidio voluntario. Quod Caput licet Diana, & nonnullus alius intelligant tantum de Clericis, tamen ex ratione, quam adducit, apparet intelligendum de omnibus; quod etiam apparet ex cap. *Si Perfodiens*, & cap. *Interfici* eodem titulo; & etiam ex rationibus, quas adduximus.

2. Sed hic obiicitur. Solent fures dispositione legum, & sententia iudicum morte puniri, immo Deus Exodi 21. permisit etiam priuatis personis occisionem furis nocte domum effringentis, vel suffodientis; ergo hoc non est nec contra iustitiam, nec contra charitatem. Nec dicendum est, posse quidem illos occidi pro conseruatione omnium bonorum, vel magnæ eorum partis, non autem pro vnius aurei tantum. Nam, si pro bonis externis potest licite occidi fur, ruunt fundamenta supra posita: deinde, quælibet bona externa sunt eiusdem conditionis; atque comparationis ad bonum vitæ; nam magis, & minus, ut dici solet, non variant speciem; ergo pro qualibet quantitate notabili bonorum externorum licebit occidere furem; vnus autem aureus quantitas notabilis est, cum eius furtum secundum omnes sit peccatum mortale; ergo, &c.

Ludouicus Viues in Commentariis super Augustinum de Ciuitate Dei, damnat leges, & tribunalia morti addicentia fures, innixus fundamento supra iacto, quod, scilicet, bona superiora non iuste compensantur cum inferioribus. Additque, errorem in hac re ortum ex ignorantia linguæ Latine, ut, scilicet, fures appellentur latrones, cum tamen latrones propriè sint grassatores viarum, qui occidunt, ut rapiant, & illi merito damnantur ad mortem: fures verò, inquit, non sunt latrones.

Consentit quadamtenus Scotus in 4. dist. 15. qu. 3.; æstimans enim præcepto illo decalogi: *Non occides*, inhiberi omnem occisionem; nullamque propterea adesse auctoritatem ad occidendum, dicit, numquam licite occidi hominem, nisi in casibus, in quibus habetur dispensatio Diuina, ut Blasphemie, Homicidii, Idololatriæ, alteriusue.

Dicendum: Legibus, & iudiciis non solere damnari ad mortem fures, nisi ultra furtum, vincula, verbera, vulnera, suffocionem, vel deiectionem parietum (ut in illa lege Exodi) aut aliquam vim adhibuerint; vel nisi res sacras surripuerint; tunc enim non simpliciter fures sunt. Neque in quocumque casu, vel ipsos, vel monete publicæ corruptores, aut falsatores, aut tonsores ideo damnari ad mortem, ut vita eorum compensentur damna bonorum,

(quod falsò supponit Viues) sed tamquam turbatores publicè pacis, cuius tranquillitas magis æstimanda est, quàm vita hominis iniqui, qui veluti putridum membrum rescandendum est ad totum corpus seruandum. Quare temerè Viues reprehendit leges (qui tamen adeo remotus est a sententia Propositionis, vt neque auctoritate publica censeat licitè occidi furem, nedum vnus aurei, sed etiam quantorumcumque bonorum) & ridiculam causam reddit erroris legum, & iudicium; & si enim tanta sit ignorantia verborum, vt simplex fur dicatur latrò, non potest tanta esse rerum, vt non distinguatur simpliciter auferens ab auferente, & occidente.

Præceptum: *Non occides*, inhibet tantum occisionem auctoritate priuata; at potestas, cui boni publici imminet cura, licitè, & rectè tollit e viuus scelestos Rempubicam turbantes; neque ad hoc indiget dispensatione, aut Bulla de Cælo descendente, quam exigit Scotus, sed iure naturæ ei id licet; sicut iure naturæ licet amputare partem, ex qua malum prodire possit ad totum corpus; neque per hoc offenditur in illud præceptum, quo non solum occisio, sed quælibet læsio, aut mutilatio vitæ prohibetur. Quare non necesse est dicere, nec facile est dicendum, Deum in illo præcepto dispensasse, & gratis id asserit Scotus. Lex illa Exodi sic habet: *Si effrigens fur domum, siue suffodigns fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse mortetur.* Supra quam Augustinus qu.84. in Exodum. Intelligitur ergo, tunc non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur; si autem diurnus, pertinere: Hoc est enim, quod ait: *Si oriatur super eum Sol: poterat quippe discerni, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideo non deberet occidi.* Hoc & in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, inuenitur, impune occidi nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si se cum tela defenderit; iam enim plus est, quàm fur. ff. ad legem Aquiliam leg.4. Ex quibus patet, permissionem occidendi illum furem non esse ad conseruanda bona temporalia, sed ad defensionem vitæ.

3. Obicitur secundo. Dauid pronuntiauit reum mortis virum, qui rulerat ouem pauperis: *Vinit, inquit, Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.* 2. Regum 12. 5. Ergo licitè occiditur fur pro conseruatione vnus aurei; non enim plus, immo minùs æstimatur ouis.

Respondetur, Dauid ex nimia indignatione excessisse: refert enim

enim Scriptura: *Irauit autem indignatione David aduersus hominem illum nimis, dixit.* Secundò. Non dixisse, illum occidendum priuata auctoritate, sed ad summum Regia, idest, publica potestate. Tertiò. Neque dixisse, illud faciendum pro recompensatione ouis. Cæterum ipse David illicò retractauit dictum, subdens: *Ouem reddet in quadruplum*; quæ erat pena statuta a lege Exodi 22. 1.

Obiicitur tertiò. Licet pro conseruanda vita occiditur inuasor; ergo etiam fur pro conseruatione vnus aurei. Probatur Consequentia; quia per bonæ externæ conseruatur vita: ergo aureum eripere, est inuadere vitam. Et hoc est fundamentum Aduersariorum.

Respondetur, sententiam esse Christi Domini Matth. 6. 25. *Nonne anima plus est, quàm esca, & corpus plusquam vestimentum?* Peruersè ergo comparatur pecunia vitæ; quæ comparatio, si recta esset, liceret pro quolibet nummulo occidere furem, quia quolibet conseruatur vita.

Secundò. Magis pertinent ad conseruandam vitam membra, & facultates corporis, quàm bonæ externa; sed non licet occidere pro simplici mutilatione, vel læsione corporis; lex enim Diuina ita habet Exodi 21. 24: *Reddet oculus pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore.* Quod repetitur Leuit. 24. 20. & Deuteronomii 19. 21. Lex etiam Talionis in 12. tabulis, siue legibus sic statuit: *Si membrum tulit meum, e passio talio est.* Quæ lex etiam vocatur Contrapassi, quia, scilicet, quale quis fecerit, tale passurus esset; & Rhadamanti (qui Inferorum Index a Poetis statuitur, & a Tullio lib. 1. Tusculan. quæst.) eò quòd primus eam legem tulisse refertur; de cuius æquitate disputatur a Philosopho 5. Ethic. c. 5., & a D. Thom. 22. qu. 61. ar. ult., & etiam a Gellio lib. 20., & Emmanuele Thesauro lib. 26. Philos. Moralis a cap. 8.; videtur enim fundata in lege naturæ: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*; &: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Ergo nimis iniuste pro vno aureo ablato, vel auferendo eripitur alteri vita.

Cùm autem dicitur, quòd per bona externa, maximè per pecuniam conseruatur vita.

Respondetur; Non ita per ipsa eam conseruari, quasi sint vita, vel pars vitæ: neque enim Philosophi, qui sua bona dimiserunt pro sapientia comparanda, seipsos occiderunt, aut mutilarunt; nec SS. PP., qui idem fecerunt, præuaricati sunt præceptum: *Non occides*, immo obediuerunt voci Christi dicentis: *Si vis perfectus esse, uade, &*

vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Et rursus: *Qui non renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Per quæ verba certè Christus non præcepit, aut consuluit, ut nos vita privemus. Conseruatur ergo vita per ea, quatenus per ea comparantur necessaria vitæ, quæ modico eget, ut conseruetur, & id ipsum comparari potest variis laboribus, seu artibus, & exercitiis, vel eleemosinis. Numquam ergo iuste proximus occiditur pro vno aureo, immo id de magna avaritia, & inhumanitate procedit.

In cap. *Si per fodiens*, de Homicidio volunt. inhihetur, occidere faciem diurnum, & in cap. *Interfecisti*, eodem titulo præscribitur pœna interficientis faciem, qui poterat absq; occisione comprehendi. Ex quo patet, malè contra sacrorum Canonum auctoritatem inductam doctrinam Propositionis.

DISPUTATIO XXIX.

Contra Proposit. XXXII.

*Non solum licitum est defendere de-
fensione occisiua, qua actu possidemus,
sed etiam, ad qua ius inchoatum
habemus, & que nos pos-
sessores speramus.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

HÆC Propositio est absurdior antecedente, vt potè addens: ad illam: etenim ius ad rem minus valet, quàm ipsa res, maximè cum intercedunt pericula, difficultates, impedimenta, & labores, vt a iure perueniatur ad rem, seu ad possessionem rei. Sic minus estimatur terra, sata, quàm frugibus iam plena; quia fructus seminis impediri potest multis causis, tum naturalibus, tum etiam voluntariis; multusque labor, & impendium superest, vt a semine perueniatur ad fructum; ergo, si neque pro bonis, quæ actu possidemus, licet occidere, quantò minus pro solo iure ad ea, eoque non pleno, aut integro, sed inchoato? Si enim plus æstimatur plenum, siue perfectum, siue integrum, quàm inchoatum, quantò magis plus æstimari debet res ipsa, seu possessio rei, quàm ius, idque tantum inchoatum ad ipsam? Similiter: plus est possidere rem, quàm eam possidendam sperare, aliter equè esset beatus viator sperans beatitudinem, quàm comprehensor eam possidens; ergo, &c.

Sed, cum dicitur: *Licitum est defendere defensione occisiua*, aduertendum est, defensionem licitam non esse per se occisiuam, sed per accidens tantum, vt, cum contra armis nos inuadentem pariter nos

ar-

350 *Disp. XXIX. Contra Proposit. XXXII.*

armis defendimus, & contingit, ut inuasor præter nostram iuentionem, quæ solam defensionem respiciebat, occidatur; at qui nititur impedire possessionem rerum, ad quæ nos ius inchoatum habemus, & quæ possessuros speramus, non inuadit nos armis, aut nostram vitam; ergo non potest in hoc casu contingere per accidens ex nostra defensione occisio taliter impediens; cum neque necesse sit, nos armis contra taliter impediens defendere; ergo, si ille occiditur, omnino per se occiditur, idest, ex ardore vindictæ, & quia magis amantur bona externa, immo spēs, & ius ad ea, quam vita proximi; quod peruersissimum est, & contra charitatem, & iustitiam.

Ex illa insuper Propositione latissima via sternitur ad homicidia innocenter, & legitimè, si Diis placet, perpetranda: etenim, non solum directè, & primariò impediens, sed etiam indirectè, & cooperatores, & consultores, notarios etiam, si causa in foro agatur, ipsumque iudicem occidere ex ratione habebit: immo, & Principem, si in distribuendis honoribus, ac officiis prætermittat dignum, qui proinde ad ea ius habeat. Collegia etiam integra extinguere, si in conferendo aliquo gradu prætereant dignum. Sed absit, ut vilo gradu, vel honore dignus sit, qui tali intellectus iudicio, animique proposito ducitur. Ipsæ leges non iudicant morte dignum taliter impediens, quomodo ergo priuata persona legitimè poterit eum occidere?

Atque hæc, quæ dicta sunt, militant etiam.

Con-

Contra Proposit. XXXIII.

Licitum est tam heredi, quàm Legatario contra iniuste impediētem, ne, vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & ius habenti in Cathedram, vel Prabendam contra eorum possessionem iniuste impediētem.

Contra quam non opus est, ut aliud dicatur.

DISPUTATIO XXX.

Contra Propositionem XXXIV.

*Licet procurare abortum ante animationem
fetus, ne puella deprehensa grauida oc-
cidatur, aut infametur.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I Contra caput *Si aliquis de Homicidio voluntar.* &c., ubi dicitur, tenendum tamquam homicidam, qui mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles. Est etiam contra Bullam Sixti V. de Abortu §.5. et Gregor. XIII. excommunicantis procurantem abortum ante animationem fetus, etiam effectu non sequuto. Hoc ipsum etiam homicidii damnat Tertullianus in Apolog. cap.9 sic loquens: *Homicidij festinatio est prohibere nasci, nec refert, natam quis eripiat animam, an nascentem, disturbet: homo est, & qui futurus est, & fructus omnis in semine est.* Vbi quamuis utatur terminis, *nasci, nascentem, natam*, tamen intelligendi sunt de natiuitate in utero, quæ est ipsa conceptio (sic in Officio Conceptionis Beatissimæ Virginis Mariæ Antiphona 3. in Laudibus dicitur: *Regali ex progenie Mariæ exorta resurget*, nec mutata est vox *Exorta*, in *Concepta*, ut nonnullis placebat, quia concipi est oriri, seu nasci in utero, ut ait Gauantus de fectis Sanctorum sect.7. cap.2.) idque patet ex iis, quæ subdit: *Homo est, & qui futurus est, & fructus omnis in semine est.* Nam massa illa carnis in utero, licet nondum animata, futurus est homo, & in ea est seminaliter homo sicut fructus; ergo procurationem abortus etiam ante animationem fetus homicidii damnat Tertullianus.

Similiter Augustinus serm.244. de Tempore: *Mulier quacumque fecit-*

fecerit hoc, per quod iam non possit concipere, quantoſcumque parere poterat, tantorum homicidiorum ream ſe eſſe cognoſcat. Quia, ſcilicet, ut Tertullianus dixit, hominem prohibet naſci, & animam diſturbat naſcentem. Damnat etiam Octavius apud Minutium obiiciens hoc crimen mulieribus Ethnicis: Sunt qua in iſſis viſceribus, medicaminibus epotis, originem futuri hominis extinguant, & parricidium faciant, antequam pariant Ita etiam Athenagoras ſerè in fine legationis pro Chriſtianis ex communi Chriſtianorum ſenſu loquens: Mulieres medicamenti abortiviis utentes, homines occidere dicimus. Idem probatur ex Scriptura Genetiſis 38., ubi dicitur de Onan filio Iudæ, quòd: Sciens non naſci ſibi filios (ideſt, non computari in ſua ſucceſſione) introiens ad uxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et idcirco percuffit eum Dominus, eò quòd rem deſteſtabilem faceret. Quamvis autem Onan ea etiam ratione peccaret, quia non licet coniugi effundere ſemen extra vas; non enim tunc effuſio illa pertinet ad copulam tamquam terminus eius, ſed eſt veluti mollities, hæc autem non permittitur coniugibus, ſed tantum copula: tamen a Scriptura non fit mentio huius deordinationis, ſeu prauitatis in illo actu, ſed tantum de impedimento, ne proles ex copula naſceretur. Maioris autem criminis eſt impedire vitam fœtus iam concepti, quam impedire conceptionem eius, quia propinquior eſt vitæ fœtus iam conceptus, quam purum ſemen nondum in matrice receptum; ergo, ſi grauiffimè, & deſteſtabiliter peccabat ille Onan ſemen fundens in terra, deſteſtabilius peccat, quicumque abortum procurat fœtus etiam nondum animati.

2. Probatur quoque ratione inſinuata a Tertulliano ubi ſupra. Quia non ſolum decerpere fructus alienos, ſed etiam impedire, ne femina fructificent, aut ne ſerantur, peccatum eſt; immo obnoxium debito reſtitutionis propter damnum illatum, vel in re, vel in ſpe ſemini; ergo non ſolum occidere hominem iam natum, aut conceptum, ſed et iam impedire hominis conceptionem peccatum eſt. Et ſicut impedire tritici, vel aliorum ſeminum fructus, vel ipſam ſeminationem ad idem genus peccati pertinet, ad quod ablatio fructuum iam natorum, ideſt, ad furtum; ita ad genus homicidii pertinet impedimentum prolis concipiendæ, vel conceptæ, ne animetur, ſicut occiſio prolis iam animatæ, vel natæ. Ex quo patet, quam verè dixerit Auguſtinus ubi ſupra, mulierem impediendam ſe ipſam, ne concipere poſſit, tot homicidiorum eſſe ream, quot homines parere poterat; nam auferens arborem fructiferam alienam, tantum damnum in-

Y y

fert

fert eius domino, & tantum compensare tenetur, quantum bonam, seu lucrum poterat illi provenire ex fructibus, quos illa processu temporis parere poterat; ita procurans sterilitatem mulieri tot hominibus impedit vitam, & veluti eos interficit antequam viuant, quot ex sua fecunditate mulier parere poterat. Hinc praxis Neapolitanorum Tribunalium morte punit procurantes abortum fetus, etiam si non constet, fetum fuisse animatum.

Fortè ad Argumentum negabitur Consequentia: eò quia impediens fructus seminis tritici, vel alterius, vel ipsam seminationem, infert damnum domino seminis; at puella procurans in se abortum ante fetus animationem, non infert damnum sibi; supponitur enim, id facere in bonum sui, ne deprehensa grauida infametur, aut occidatur; neque genitori fetus, qui supponitur id permittere, vel etiam desiderare: sed neque fetui rationalem animam non habenti, immo nullam habenti animam: sicut enim non dicitur inferri damnum semini tritici, dum impeditur, ne fructificet, aut leratur, sed tantum domino eius, ita non debet dici, inferri damnum massæ illi carnez conceptæ, dum impeditur, ne formetur in vitam; ergo non est æqua ratio de vno, ac de altero.

Respondetur, inferri damnum naturæ, cuius multiplicatio impeditur, & iniuriam Deo eius Authori, qui statuit, naturam per generationem propagari. Inferri etiam re vera damnum ipsi fetui, dum corrumpitur, & dissolvitur; id enim proculdubio malum illi est, sicuti bonum est pervenire ad vitam. Quare falsò dicitur, non inferri damnum semini tritici, dum obruitur, vel laeditur, ne fructificet; potest quidem dominus eius de eo facere quidquid vult, quia dominus est; sed non potest homo sic facere de femine humano, maxime in vulva recepto; non enim est dominus vitæ alterius, & sic nec seminis formandi in vitam.

Nec finis servandi, vel honoris, vel vitæ puellæ potest talem abortum iustificare, cum sit iure naturæ, idest, ex semelus; non sunt autem facienda mala, ut inde eveniant bona; neque unum peccatum cooperiendum est alio; timorq; vitæ amittendæ, seu incurrendæ infamiæ motuum debent esse cauendi peccati, non alterius committendi; aliter liceret occidere accusatores, testes, notarios, & iudices, quia eorum opera eripitur honor, & vita reo merito damnato, vel damnando.

3. Potest hic quæri, An eiusdem grauitatis sit procuratio abortus nondum animato fetu, ac iam animato; minùs enim videtur esse inchoatio rei, quàm integra res, minùs semen, quàm fructus, minùs

minùs ius ad rem, quàm possessio, & minùs spes de re, quàm rei consequutio, quod nos etiam supra Propositione 32. diximus.

Respondetur, vtramque procurationem esse mortalem, & pertinere ad peccatum homicidii, vt constat ex Augustino, Tertulliano, & rationibus adductis: sicut ad furtum pertinent, siue ablatio fructuum, qui iam exorti sunt, siue dissipatio seminis, aut impedimentum, ne fructificet. Posse autem concedi, minoris quadamtenus grauitatis esse procurationem abortus fœtu non animato, quàm animato propter rationes allatas; & quia etiam concepto fœtu subest incertitudini periculorum animatio eius; res autem incerta minùs valet, quàm certa. In simili D. Thom. 22. qu. 63. ar. 2. ad 4. dicit, quòd iniuste impediens, ne detur præbenda alicui digno, si id faciat postquam firmatum est, dandam illi præbendam, tenetur ad restitutionem æqualis, quia perinde est, ac si habitam auferret; si id verò faciat antequam firmatum sit, tenetur ad aliquam recompensationem secundùm arbitrium sapientis, non tamen ad æqualem, quia ille nondum fuerat præbendam adeptus, & poterat adeptio multipliciter impediri.

Fortè dicitur. Licet in infirmitate periculosa prægnantis adhibere medicamina ad salutem illius, etiam cum periculo fœtus, etiam animati; ergo licebit providere periculo occisionis, vel infamiæ eiusdem per procurationem abortus fœtus nondum animati. Sicut enim excusatur peccatum in primo casu, quia non intenditur mors fœtus, sed salus prægnantis, ita dicitur in secundo, non intendi per se abortum, sed honorem, vitamque prægnantis.

Respondetur primò, per Argumentum probari, licitum abortum fœtus etiam animati, vt consideranti patet; quod nullo modo est dicendum. Secundò: quòd noster Pontius lib. 10. cap. 3. num. 2. negat Antecedens Argumenti; quod tamen videtur durum. Neque enim prægnans debet amare magis suum fœtum, quàm seipsam; ergo non debet omittere curam suæ vitæ, ne perdatur vita fœtus. Et, si inuaso licet se defendere, etiam cum periculo vitæ inuadentis, vt pluribus supra Propositione 30. probatum est, videtur etiam licitum prægnanti suam vitam defendere medicaminibus, quamuis inde periculum immineat vitæ fœtus. Igitur admissio Antecedente, neganda est Consequentia; vniuersusq; n. habet ius, naturalibus medicaminibus tuendi suam vitam ex naturali infirmitate periclitantem, etiam si inde sequatur damnum, vel etiam mors alterius: at nullus habet ius tuendi suam vitam, vel honorem ex propria cul-

pa periclitantem cum procuratione mortis alterius, sed tantum cum periculo mortis inuasoris, qualis censerì potest fœtus respectu mulieris pregnantis.

Sicut posset igitur talis mulier aduersus consanguineos, affines, vel quoslibet alios pro macula admiffa eam occidere tentantes defendere se, etiam cum periculo mortis eorum, ita potest se defendere aduersus fœtum, quamuis non sit eius iniustus inuasor, sed conceptus, nulla fœtus iniquitate, sed propria libidine exortus.

4. Ad illam veluti paritatem, quæ adducitur, respondetur, posse quidem in primo casu abortum esse tantummodo permiffum, & nullo modo volitum, idest, nec tamquam finem, nec tamquam medium, quia finis est conseruatio propriæ vitæ, medium autem medicamina ad eum finem tendentia, quamuis ex eis sequi possit abortus. At in secundo casu nō posse: eligitur enim tūc abortus tamquam medium ad tuendam vitam, vel honorem puellæ; quamuis autem liceat ex bono fine permittere mortem alterius, numquam tamen licet velle, aut procurare eam, sicut nec quodcūq; malum, quia hoc est contra charitatem; ergo quamuis liceat in infirmitate sumere medicamina periculosa vitæ fœtus, non tamen licet procurare abortum fœtus, etiam inanimati pro tuenda vitæ, vel honore prægnantis, quia hoc esset velle mortem fœtus, illud autem est tantum permittere eam.

Fortè obijcietur Caput *Sicuti* de Homicidio volunt, &c., vbi dicitur, non repellendum ab altari Monachum, qui trahens perzonam mulierem, dedit causam abortui, si fœtus nondum erat viuificatus; ergo talis non est homicida, siquidem homicida repellitur ab altari. Vnde Summarium illius capituli sic habet: *Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat inuificatum anima rationali, aliis secus*. Hinc etiam Exodi 21., & refertur cap. *Moyse* 21. qu. 2. (quod caput refertur tamquam desumptum ex Augustino in qu. Veteris, & noui testamenti, cum tamen liber ille non sit Augustini) *Si quis percutiens mulierem causa est abortionis fœtus formati, morte punitur, si fœtus non formati, multatur pecunia*.

Respondetur, in illo capite non dici, illum non esse homicidam, sed posse ministrare in altari; quod, si, vt modum loquendi Summarij sequamur, concedere velimus, illum non esse appellandum homicidam, dicendum est, id verificari quantum ad prænam irregularitatis non subeundam; & quantum ad strictam, & rigorosam rationem homicidii; nam alias procurantes venena sterilitatis

rilitatis dicuntur homicidæ cap. *Si aliquis* de Homicidio, vt habet
Gloſa ibi, & in cap. *Conſuluſti* 2. qn. t., cū tamen nedum non ani-
matio, ſed nulla tunc ſit conceptio ſetus; ergo non ea ratione il-
le non dicitur homicida, quia ſetus nondum erat animatus,
ſed quia non incurrit irregularitatem, ſicut communiter
dictus homicida. Et ſicut Gloſa in illo cap. *Si aliquis* dicit, procu-
rantem illa venena appellandum homicidam quantum ad penam
legalem, & ſpiritualem, non tamen quantum ad irregularitatem,
quam non contrahit, ita nos dicimus illum, de quo ſupra, eo
ſenſu non appellari homicidam, quia non repellitur ab
Altari. In lege Exodi mitiori pena punitur cauſans
abortum ſetus nondum animati, quia factio ex-
terno non peruenit ad plenam, per-
fectamque homicidii ratio-
nem, cū non occi-
derit animam
viuentem.

DISPUTATIO XXXI.

Contra Propositionem XXXV.

*Videtur probabile, omnem fatum, quamdiu in
utero est, carere anima rationali, & tunc
primum incipere eandem habere,
cum paritur, ac consequenter
dicendum erit, in nullo
abortu homicidium
committi.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

VM prædicta Propositio, ut probabile tantum asserat, fetum in utero carere anima rationali, eaque damnetur in terminis, sequitur, quod non tantum, non ut vera, sed neque ut probabilis defendi possit.

Quod igitur illa adeo falsa sit, ut neque probabilitatem habeat, probatur primò ratione naturali. Nam ordo naturæ est, ut possitis in materia sufficientibus dispositionibus, forma inducatur in eam. Id patet experientia, & etiam ratione: nam sicut forma non potest induci ante dispositiones, quia sine illis non potest esse, ita non sequi ad dispositiones: quid enim tunc impedit, ne forma inducatur, cum præcipue ipsæ dispositiones, ut nonnullis placet, causent formam etiam efficienter, et tunc sint in actu completo virtutis, nec maiorem eius gradum sint suscepturæ? Immo, cum ex dispositionibus sufficientibus ad unam formam corrumpatur forma contraria, nisi in eodem instanti inducatur forma nova, remane-

manebit materia absque vlla forma substantiali: vel, si forma contraria non corrumpitur, remanebit illa cum dispositionibus sibi repugnantibus. Sed fœtus humanus adhuc in vtero habet dispositiones sufficientes, & membrorum, & organorum, & facultatum, & qualitatum ad recipiendam animam rationalem; quis enim dicat, hæc generari, dum paritur? Certè oblitreticantibus apparet, illas haberi ab infante, dum ex vtero extrahitur, non tunc recipi; ergo adhuc in vtero habet animam rationalem. Cùmque nullum appareat fundamentum asserendi oppositum, nisi cupido liberandi ab homicidio procurantes abortum, iure meritò non solum, vt falsa, sed etiam, vt omnino improbabilis damnatur illa sententia.

Sed quia Sedes Apostolica non iudicat de merè naturalibus, sed de iis tantum, quæ aliquo modo pertinent ad Fidem, rationibus ex Fidei doctrina desumptis ostendenda est improbabilitas Propositionis.

2. Primò igitur ostenditur ex Ieremiæ 1., vbi dicitur: *Prusquam te formarem in vtero nouite, & antequam exires de vulua, sanctificauite, & Prophetam in gentibus dedite*. Sed non potest sanctificari non habens animam rationalem; ergo Ieremias in matris vulua habebat animam rationalem.

Fortè dicitur: ly *Sanctificauite* intelligendum esse quantum ad prædestinationem Diuinam suo tempore complendam, non quantum ad effectum præsentem: sicut & illud: *Prophetam in gentibus dedi te*; non enim Ieremias in matris vtero prophetauit; frequentissimum est enim in Scripturis, vt quæ Deus facienda destinavit, fecisse dicatur, ad ostendendum, scilicet, infallibilitatem euentus ex immutabili, ac efficacissimo eius proposito, vt ait Augustinus de Ciuitate lib. 17. capit. 18.; ex eo enim fit, vt tam certò futurus sit effectus a Deo volitus, & tam impossibile, eum non fore, quam certa est præteritio rei, quæ præterit, & impossibile, eam non præteruisse. Hinc etiam dicitur, Deum fecisse, quæ futura sunt.

Sed huic expositioni obstat communis sensus Patrum, & Ecclesiæ, & cap. *Nisi cum pridem* de Renunciatione, vbi illa verba intelliguntur nõ de pura prædestinatione, sed de effectu sanctificationis Ieremiæ antequam egrederetur de ventre; idem habetur ex Hieronymo in Prologo ad Ieremiam.

Probatur secundo ex Luca primo, vbi ab Angelo de Ioanne

ne

ne filio Zachariæ dicitur ad patrem: *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris sue*, ac de eodem narratur, quod exultauerit in utero matris; ubi communiter Patres, & Interpretes dicunt, acceleratum tunc ei fuisse usum rationis; & ita repletum Spiritu Sancto, ut eodem Spiritu repleuerit matrem, ait Ambrosius lib. 2. in Lucam cap. 1. De Christo etiam Salvatore nostro Fide certum est, quod repletus fuerit gratia, & gloria in utero Beatissime Virginis, cum primò conceptus est.

Nec dicendum, fuisse speciale in Christo, & Ioanne, ut eorum corporibus infunderetur anima rationalis adhuc existentibus in utero; nam gratis, & sine fundamento authoritatis, & rationis diceretur hæc naturalis ordinis in illis mutatio; cur enim non potius mutatus est, ut ante nouem mensium tempus ederentur? Si ergo in iis seruatus est ordo naturalis temporis in natiuitate, etiam in infusione animæ.

3. Potest id quoque probari ex 2. Machab. cap. 7., ubi Machabeorum Martyrum mater significare videtur, filiis suis adhuc in utero existentibus infusam a Deo animam rationalem. Sic enim loquitur: *Neque enim Ego Spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra non Ego ipsa compegi; sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & Spiritum vobis iterum cum misericordia reddet, & vitam.* Spiritus enim, & vita, quam a Domino filiis suis reddendam dicit, certè est anima rationalis; ergo de hac eadem anima dicit, non fuisse a se datam filiis, sed a Deo; sed dicit datam in utero; ergo anima rationalis habetur in utero. Minor probatur; tum, quia dicit: *Nescio qualiter in utero meo apparuistis*; tum, quia eodem modo dicit, non a se datum filiis spiritum, sicut nec compacta membra; sed membra non poterat ipsa compegere; nec compacta sunt, nisi in utero; ergo sicut a Deo compacta filiorum suorum membra in utero, ita, & in utero infusam illis animam docet. Idem potest colligi ex Iob 31. 15., ubi dicit: *Numquid non in utero fecit me, qui & illum (idest, seruum meum) operatus est, & formauit me in vulua vnus?* Item ex Genesis 25., ubi dicitur, quod collidebantur paruuli in utero Rebecce, & quod Iacob egrediens plātam fratris tenebat manu. Ergo adhuc in utero anima præditi erant rationali.

Probatur tertio ex illo Psalmi 50.: *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Egressus autem ex utero non

non dicitur conceptio; quamvis enim conceptio in vtero dicatur natiuitas, numquam tamen egressus ex vtero dicitur conceptio: hæc enim significat receptionem, aut captionem; & conceptus dicitur quasi captus intra vterum, vel mentis, vel corporis, & generaliter nihil potest intelligi caprum, sine apprehensum, nisi intra aliquid, vel ab aliquo contineatur, puta, manu, vel carcere; ergo cōceptio significat existentia satus in vtero; vnde, & conceptus mentalis dicitur notitia existens in mente, quæ quodammodo paritur, dum extra mentem per verba in aliorum cognitionem deducitur, vt patet per Augustinum de Trinitate. Ergo dum Dauid dicit, se in iniquitatibus conceptum a matre, proculdubio significat, se habuisse in vtero animam rationalem, nam sine ea non potest adesse iniquitas. Et certè inauditum est in Ecclesia Christi, hominem trahere peccatum originale, cum paritur, non cum concipitur: immo contrarium dictis Scripturæ Patrum, & Theologorum.

4. Hinc plurium Theologorum est sententia, posse baptizari in vtero infantem, si possit in ipsum aqua immitti; cum, scilicet, adest periculum, ne moriatur ante egressum ex vtero. Et quamvis in cap. Qui in maternis de Consecratione dist. 4. dicatur: *Qui in maternis vteris sunt, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest; neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non precessit.* Tamen per hoc non negatur, adesse peccatum originale in infantibus nondum exortis, atque adeo animam rationalem, de quo est præsens Disputatio; sed ex alio, eoque longè diuerso capite inferitur, non esse tales infantes baptizandos. Reuera autem in eo Capite non dicitur absolute, non posse baptizari infantem in vtero matris, si possit ad ipsum aqua peruenire, sed non posse baptizari simul cum matre, eodem, scilicet, baptismo, quo mater, itaut baptizata matre, baptizatus intelligatur & filius. Nam infans, & si adhuc existens in vtero matris, si peruenit ad vitam, dicitur genitus; patres enim dicuntur generare filios ex suabus coniugibus; vnde Matth. cap. 1. 2. *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, &c.* nec eos generant nisi in vtero vxorum; ergo non rectè diceretur, infantem existentem in vtero matris non esse genitum, vel natum secundum Adam. Igitur id intelligendum est de infantibus nondum vitam adeptis; hi enim reuera nondum geniti, siue nati sunt, cum generatio, siue natiuitas sit origo viuientis a viuente. Atque hi baptizari cum matre non possunt, vt, scilicet, baptismus maternus, dum ipsi veluti partes sunt carnis maternæ, eis sufficiat; & multò minus dum

virtualiter tantum continentur in matre; sed debent baptizari peculiari baptismo, dum vitam in seipsis habent, quia, qui non est genitus, non potest regenerari, ut ait Augustinus Epist. 57. qu. 2. Ex quo patet, non recte hoc Caput intellectum ab Ochograuiā, dum ex eo infert, non esse licitum baptizare infantem in utero matris; eo, scilicet modo, quo Nos diximus; sed neque a Diana, dum, & ipsum Caput non recipit; & ad rationē in eo adductam respondet, quod infans adhuc existens in utero, est sufficienter natus, ex nihilo educus, distinctus a matre, & contrahit peccatum originale. Hæc enim, licet vera sint, non tamen opponuntur dicto illius Capitis.

DISPUTATIO XXXII.

Contra Proposit. XXXVI.

*Permissum est furari non solum in extrema
necessitate, sed etiam in graui*

Ostenditur falsitas Propositionis.

IC non ita distinguendæ sunt necessitas extrema, grauis, & communis, vt extrema dicatur, quæ est de necessariis ad sustentationem naturæ, seu vitæ, grauis de necessariis ad sustentationem personæ, seu status, communis, quam patiuntur communiter mendicantes, sicut aliàs distingui solent; sed extrema, & grauis debent intelligi per ordinem ad sustentationem vitæ; non enim propter indigentiam ad sustentationem personæ quis dicet, esse permissum accipere alienum; & aliàs respectu eiusdem boni, seu rei potest adesse necessitas extrema, & grauis, nec oportet hæc distingui ex ordine ad diuersas res. In hoc igitur sensu sumpta necessitate extrema, & graui.

De Propositione sic censet schola Louaniensis in censura ad Episcopum Gandauensem Propositione 8. apud Fagnanum de Opinatione Probabili num. 336.

Furari nullo casu permissum est, quia intrinsecè malum: surripere autem alienum permissum quidem est in extrema necessitate, quando aliter haberi non potest, sed illud extendere indefinite ad necessitatem grauem, est dare anam pauperibus ad passim furandum.

Et rectè, quidem, quantum ad primam partem; nam furari non est præcisè surripere alienum; nec enim furati sunt Hæbræi alporates secum aurum, argentumque Ægyptiorum commodatum, ab illis, non dono datum; aut furantur milites, cum hostium

z z z

de-

deuictorum diuidunt spolia, quod est de iure militari, vt patet ex cap. *Ius militare* dist. 1.; sed est surripere alienū domino rationabiliter inuito, seu nullo iure ad ipsum accipiendum, & id est ex natura sua malum. Quare nec furatur, qui in extrema necessitate constitutus accipit alienum, nec furaretur, qui idem facere in graui, si hoc ei liceret, licet vterque acciperet alienum.

2. Quantum verò ad secundam partem, non exactè: si enim pauperes acciperent alienum in graui tantum necessitate, id non haberetur pro malo, seu inconuenienti ab Assertoribus illius Propositionis, qui id licere in ea necessitate expressè docent. Si verò transilirent ad accipiendum etiam in leui, hoc certè malum esset; sed descendèret ex malitia pauperum, non ex doctrina illius Propositionis: aliter neque in necessitate extrema liceret accipere alienum, quia hæc licentia posset esse anfa ad accipiendum etiam in graui. Ad summū sequeretur, doctrinam illius Propositionis esse periculosam, non verò falsam. Sed multa legibus permittuntur, ex quibus mala oriri possunt. Et generaliter ex licitis solet fieri transitus ad illicita, nec tamen nihil dicendum est licitum. Illud insuper malum vitari posset ex rectitudine conscientie pauperum, & ex pena in furto deprehensorum, sicut innumera mala ea ratione euitantur, quæ libertate legibus permissa oriri possunt. Tandem ex illa ratione sequitur fortè, doctrinam Propositionis non esse publicandam, aut passim exponendam; sed non sequitur, quòd, si pauper semel in necessitate non extrema, sed graui acceperit alienum, hocque suum factum sit occultum, adstrictus teneatur reatu peccati, (quod tamen fatendum est) nam ex hoc vnico, ac occulto facto non sequitur illud inconueniens. Tandem: opera, quæ non sunt mala ex obiecto, sed tantum periculosa ex euentu, cum prouidetur, ne succedat ille euentus, non sunt illicita, vt patet in iactu lapidis, & cæsura lignorum, quæ periculum afferunt lèSIONIS pertransientis, & tamen, si adhibeatur cautio, non sunt illicita. Igitur non ex periculo consequente, sed ratione propria probandum est, non licere pauperi accipere alienum in necessitate graui, sed tantum in extrema.

Id autem inde probari potest. Quia in necessitate extrema cessat diuisio rerum, siue meum, & tuum, quæ non naturæ, sed gentium iure inducta est, vt patet ex cap. *Ius gentium* dist. 1. Ius enim naturæ est communis omnium possessio, & omnium vna libertas, vt dicitur cap. *Ius naturale* eadem dist.; Deus enim creauit omnia propter hominem generaliter, non propter aliquos tantum; ergo nullo iure induci poterat, vt homo deberet potius mori, quàm iis vti, quæ Deus pro-

propter ipsum creauit, & hoc, eò quia ab alio præoccupata sunt, qui non ita indiget. Quis enim non videat hoc directè esse contra ordinem institutum a Deo, finemque ab eo intentum, vt, scilicet, vita hominis conseruetur? Bona etiam externa minoris habenda sunt, quàm hominis vita; nec propter ea retinenda vita perdenda hominis, sed propter vitam hominis ea omnia profundenda; etenim peruersum est plurius facere medium, quàm finem; bona autem externa omnia ex Diuina institutione media sunt pro homine conseruando. Igitur pauper in extrema necessitate alienū accipiens, nec contra charitatem peccat, nec contra iustitiam; non contra charitatem, quia non tenetur magis diligere bona externa proximi, quàm propriam vitam, immo ex opposito in hoc maximè reus esset contra charitatem proximus, qui, ne perderet externa bona, deperdi sineret vitam alterius. Non contra iustitiam; quia tunc cessat diuisio rerum, ex qua fit, vt iniustum sit accipere alienum, seu, quia tunc nihil est alienum; & iustum est, pro conseruanda vita hominis externa bona consumi, quæ incomparabiliter vita minora sunt.

3. At in necessitate tantummodò graui non cessat diuisio rerū; non enim tunc periculo subest hominis vita, aut status, ne pereat, sed tantum imminet maior labor, & difficultas ad eam subitendam; qui labor, & difficultas non tanti habenda sunt, vt propterea cessare debeat diuisio rerum, qua maximè pax, & tranquillitas in hominibus seruetur: rarissimus enim quisque est, qui non sine dolore, & labore suam vitam, statumque transigat; & si non pro emendicandis elemosynis, attamen pro subeundis oneribus, ministeriis, aut operibus artis sue: quare, diuerso laboris genere omnes in hac vita laboramus, quia omnibus in Adam dictum est: *In sudore vultus tui vesceri pane*. Igitur, quamuis vnusquisque teneatur ex charitate subuenire proximo grauius indigenti, non tamen sic indigens potest furripere bona alterius, quia furripere alienum ex natura sua malum est; ex illa autem necessitate non tollitur meum, & tuū, proprium, & alienum; peccaret igitur contra iustitiam ille surripiciens.

DISPVTA TIO XXXIII.

Contra Propositionem XXXVII.

Famuli, & famula domestica possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt.

Ostenditur falsitas Propositionis.

Ea ita censet Schola Louanienſis in Cenſ. ſupra cit. Propositione 9.: *Hæc assertio falſa eſt; & naturam hominis de ſe pronam ad malum præcipitans in furta, ac domeſticam pacem perturbans, eò vel potiſſimam, quòd iſta compenſatio ipſorum famulorum, & famularum iudicio permittitur.*

Primum dictum de præciptatione hominis in furta, ostendit potiùs periculosa, quàm peccaminosa esse occultam illam surreptionem, verè esse malam ratione effectus consequentis, non ex natura sua, siue ex obiecto: sæpe enim homines propter prauitatem naturæ ex licitis prolabuntur ad illicita, nec tamen omnia censenda sunt illicita. Si igitur famuli progredierentur ad surripiendum plusquam existimant iustum, siue sufficiens ad recompensandam operam suam, id descenderet ex propria avaritia; si cuti, si pauper, cui permissum est accipere alienum in extrema necessitate, procederet ad accipiendum etiam in graui; sed non ob-

obstante hoc periculo, adhuc dicitur legitima acceptio rei alienæ in extrema necessitate; ergo etiam in casu Propositionis.

Eadem ratio militat contra 2. dictum de perturbatione domesticæ pacis; ex eo enim non plus sequitur, nisi, quod illa sumptio esset mala ratione effectus consequentis, seu, quod esset periculosa; at illi effectus in aliquo casu propter magnam occultationem, vel cautelam, vel circumstantias fortè possent prudenter non timeri, & tunc sequeretur, quod in illo casu licitum esset surripere. Ipsi, qui docent, illam surreptionem esse licitam, dicunt, quod sic surripienti, ut liber sit a peccato, teneatur dare operam, ne sequatur scandalum, vel, ut federetur, si exortum fuerit; ut in simili ait D. Thomas de eo, qui furtim accipit rem suam apud alium depositam 22. qu. 66. art. 5. ad 3., Toletus lib. 5. cap. 25., & alij; sic etiam tenetur præstare, ne dominus denuo soluat, immo, ut sciat, se immunem esse ab onere soluendi, ut insinuat D. Thomas ibidem.

Ultimum verò dictum, quod illa permutatio non debet permitti iudicio ipsorum famulorum, validum est: nemo enim potest sibi usurpare suæ rei iudicium, iuris ordine prætermisso, ut ait D. Thom. ibidem, seu dicere, sibi ius in re sua.

Hoc autem Confirmatur. Quia famuli, dum ad inseruiendum ducuntur, pactum ineunt cum domino de mercede sibi retribuenda. Si ergo eam accipiunt, nec conqueri possunt, multò minùs aliud surripere, etiam si postea iudicent seruitutem suam maiore mercede dignam; tunc enim iudicium protulerunt de iusta recompensatione suæ seruitutis: & *Quod semel placuit, amplius displicere non potest*, ex Regula 2. iuris in 6., etiam si merces conuenta reuera non sit sufficiens, dummodò liberè tale pactum inierint. Si autem, nulla conventionione facta, seruitio se dederunt, tunc talis seruitus mensurari debet iuxta summam, quæ ordinariè solet ab aliis pro tali famulatu exigi.

2. Sed hinc exoritur Quæstio. Si dominus non retribuat famulo pactam mercedem, sed minorem, vel nullam, aut cogat famulū ad alia onera, ad quæ non est conductus, nullamque pro iis mercedem retribuat; an tunc possit famulus occultè surripere ad recompensandam operam suam.

In hac quæstione illud existimo verum, famulum in tali casu surripientem non teneri ad restitutionem: si enim dominus tenetur dare, certè non tenetur famulus restituere, quod sibi datum

dum erat ; sed, an peccet sic surripiendo, in eo est difficultas ; quæ maximè vrget, cum famulus ob potentiam, vel nequitiam domini, vel suam inopiam, vel etiam propter iudicis iniustitiam, vel propter defectum probationum non sperat, vel non potest ius suum obtinere, vel grauiatimè damna ; non enim videtur teneri ad patiendas hæc iacturas. Immo videtur, posse occultè surripere, quod sibi debetur, etiam ex charitate erga dominum, ne infametur, aut grauius damnum patiatur, coactus soluere non tantum mercedem famulo, sed etiam iura debita curiæ.

Augustinus quidem videtur talem surreptionem culpæ dammare. Loquens enim lib. 22. contra Faustum cap. 27. de Moyse præcipiente, & de Hebræis retinentibus apud se vasa aurea, & argentea Ægyptiorum, qui mercedem Hebræis debebant pro operibus luti, & lateris, iustificat quidem eos a peccato, quia Deo iubente id fecerunt, subdit tamen: *Quod si Moyses sua sponte iussisset, aut hoc Hebræi sua sponte fecissent, profectò peccarent; quamquam illi non quidem hoc faciendo; quod vel iusserat, vel permiserat Deus, sed tamen talia fortasse cupiendo, peccauerunt.* Vbi habes, non solum in priuata surreptione rei alienæ, quamuis pro mercede debitæ, sed etiam in eius cupiditate adesse peccatum.

3. Nihilominus Caiet. 22. quæst. 66. art. 5. excusat a peccato talem surreptionem; Toletus etiam lib. 5. cap. 15., qui affert Innocentium III. in cap. *Olim* de Restitut. Spoliorum, ubi dici refert, non male dici, *posse quemquam sua autoritate accipere furtiuè, dummodo ex tali furto, nec malum, nec scandalum valeat generari; quia si inde oritur, vel contra uxorem, vel contra familiam, vel contra quemcumque alium, hic debet rem in pristinum statum restituere.* Verum Ego tria Capita *Olim* Innocentii III. reperio in illo Titulo, in nullo quorum dicuntur, quæ referuntur a Toletio. Excusant etiam passim Recentiores Summittæ.

Et reuera videtur excusanda, dummodò fiat adhibitis illis cautelis, de quibus supra. Nam taliter furripiciens non peccat contra iustitiam erga dominum; nam accipit, quod sibi debetur: unde restituere non tenetur; nec contra charitatem, quia non tenetur pati iacturam mercedis sibi debitæ, vt dominus fiat ditior: hoc enim esset magis diligere dominum, quam seipsum; nec contra iustitiam communem (quod ait D. Thom. 22. qu. 66. art. 5. ad 3. de eo, qui accipit furtim rem suam apud alium iniuste detentam, quia, scilicet, sibi usurpat suæ rei iudicium iuris ordine præ-

prætermisso) Nam, ait Caiet. ibidem, in tali casus articulo non agit contra iuris ordinem, cum iuris ordo ad reddendum unicuique suum, & pacem communem ordinetur, & taliter accipiens non dicat sibi ius, sed potius exequatur ius suum, non aliqua auctoritate, sed sola occulta acceptione. Sed tamen hæc ratio nimis probat; nam ex ea sequitur, quod simpliciter, & absolute possint famuli a seipsis accipere stipendia sibi debita; & unusquisque possit sibi dare, & a se obtinere, quod sibi debetur, & quidquid ex iustitia debet fieri; & sic ordo, & pax Politicæ evertitur, & munia Magistratuum tolluntur. Tamen sententia videtur tenenda; non .n. coincidit cū Proposit. damnata, quæ simpliciter licitam asserit acceptionem bonorum domini a famulis ex eorundem iudicio, eò quod merces data non sit iusta: hic .n. adest ulterius, quod merces pacta non soluitur, nec aliter potest famulus sine detrimento sui, & domini habere, quod sibi debetur; &, quod reuera merces data non sit iusta.

4. Ad auctoritatem Augustini dicendum est, ipsum loquutum esse de spoliatione Ægyptiorum absolute, & simpliciter, idest, non quatenus fiebat ad accipiendam mercedem Hebræis debitam, & ab Ægyptiis non datam, sed simpliciter, prout erat surreptio rei alienæ. Id enim obiecerat Faultus, quod, scilicet, Hebræi spoliassent Ægyptum; cui responder, id iussu, vel permissione Dei licuisse, etiam si nulla merces Hebræis debita fuisset; quod tamen, si Moyses, & Hebræi sua sponte fecissent, peccassent; & fortasse Hebræi id cupierunt, atque adeo peccarunt. Quamvis autem memoret, Ægyptios fuisse debitores mercedis pro iniustis, & duris laboribus, ad quos coegerant Hebræos, tamen id non inducit ad explicandam iustitiam, qua Hebræi Dei iussu per se illa acceperint, & sibi retinuerint, sed ad reddendam causam, qua a Deo illi meruerunt suis bonis priuari; nam, & ibidem commemorat iniquam Ægyptiorum dominationem, & quod illis bonis in iniuriam creatoris ritu sacrilego utebantur: constat autem, quod superbia, & iniquitas hominis, vel etiam Idolorum cultus non præstat, ut ab alio bona eius accipi possint. Igitur tantum ibi memorat causas, quibus iusto Dei opere meruerint Ægyptii spoliari propriis bonis. Quo ad Hebræos verò licite eis dicit fuisse spoliationem Ægypti, quia iussu, vel permissione Dei facta est; quod iustum esset, etiam si nullius rei Hebræis Ægyptii debitores fuissent; proindeque merito dicit, quod peccassent Hebræi, si eam sponte sua, vel fecissent, vel cupissent; sed ex hoc non

A a a

sequi.

sequitur , quòd in casu nostro peccatum sit surripere occultè domino . Potest fortè etiam dici , non singulos Ægyptiorum , quos spoliarunt Hebræi , sed Regem debitorem mercedis illis fuisse : hic enim sua vi , & imperio ad labores eos subegerat .

Quare non poterant Hebræi ab Ægyptiis exigere , quod a Rege sibi debebatur , nisi iussu , vel permissione Diuina ; ideoque rectè dicitur , quòd , si illud sua sponte fecissent , vel cupiissent , peccassent . Deus autem spoliatione Ægyptiorum indirectè puniuit Regem , quia opes , & inopia subditorum redundant in Principem .

DISPUTATIO XXXIV.

Contra Proposit. XXXVIII.

Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumvis sit magna summa totalis.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

PAVCA possunt esse, vel eidem personæ surrepta, vel diuersis; & summa collecta potest extare apud furem, vel esse consumpta. Propositio damnata videtur liberare furem ab onere restituendi, siue furta facta sint eidem personæ, siue diuersis, dum absolute, & sine distinctione loquitur. An autem liberet ab eo onere, etiam dum summa totalis extat apud furem, non explicat; & potest videri diuersa ratio, cum summa extat apud furem, & cum consumpta est. Nihilominus argumenta, quæ ab assertoribus Propositionis afferuntur, probant, non adesse illud debitum, etiam cum summa totalis permanet apud furem. Igitur falsam esse in hoc sensu Propositionem, & omnino adesse debitum sub mortali restituendi magnam summam, etiam paruis furtis collectam, quando ea extat apud furem, facile probatur. Si enim lethale est, notabilem summam alienam surripere, etiam eandem retinere: quippe, quantum ad malitiam, eiusdem rationis sunt surripere, & retinere, sicut in naturalibus producere, & conseruare; neque potest.

test assignari ratio, cur surripere magnam summam sit lethale, non vero retinere; cum surreptio ita ordinetur ad retentionem, ut sine voluntate retinendi non videatur esse vera, sed ludicra. Nec quidquam confert, quod ea non tota simul, sed successiue parvulis furtis sit collecta. Primo. Quia id per se videtur absurdum, ut fur sub mortali teneatur summam magnam totam simul sublata restituere, venialiter autem parvis furtis surreptam; cum hoc, nec de quantitate summae, nec de lucro furis quidquam demat. Secundo. Quia ex opposito ansa datur hominibus, qua ex alieno ditefcant, absque onere restituendi sub mortali; quod Reipublicae perniciosissimum esset: Tertiò. Quia absolute, & simpliciter vetatur retinere magnam summam de alieno; ergo aequè peccatum est illam retinere, siue tota simul, siue paulatim collecta sit. Sicut, quia absolute, & simpliciter vetatur comedere plusquam semel in die ieiunii, tam peccat mortaliter, qui totam simul, quam qui paulatim magnam comestionem prater unam facit in illo die, ut definit Alex. VII. in posteriori suo Decreto Propositione prima. Et sicut, quia absolute interdictum est, hominem occidere, tam peccat mortaliter, qui vno magno vulnere hominem occidit, quam qui pluribus parvulis; quorum .s. nullum per se solum sufficiat ad occidendum: ita tam peccat mortaliter, qui unico magno furto expilat hominem, quam qui pluribus parvis. Quarto. Quia nullus datur iustus titulus furti; sed retinere magnam summam alienam absque iusto titulo, peccatum lethale est, & nihil ad hoc confert, quod summa illa vno, vel pluribus furtis collecta sit; ergo, &c. Quintò. Quia, cum tota illa summa, licet paulatim, vni tantum surrepta est, graue damnum illatum est proximo, & eiusdem grauitatis, ac si tota simul surrepta esset; non enim ex distinctione, aut successione furtorum minuitur valor rei furto sublatae, & per consequens neque damnum eius; cui surreptum est; sed graue damnum iniuste illatum est sub mortali resarciendum; ergo sub mortali restituenda est illa summa.

Verum, etiam si tota summa parvis furtis surrepta amplius non extet apud furem, vel quia ipse totam, postquam collegerat, consumpsit, vel quia successiue, sicut surripuit, ita & consumpsit, neque est dubitandum, quin sub mortali restituenda sit; aliter etiam si summa magna tota simul surrepta esset, & postea consumpta, non esset sub mortali restituenda; & si summa per pauca furta collecta, esset consumpta, non esset, neque sub veniali restituenda, immo in utroque casu nullum videretur adesse debitum restituendi; quod

Contra Proposit. XXXVIII. Cap. I. 373

quod nec ipsi Authores damnatæ Propositionis asserere audent. Non est igitur dubitandum de onere restituendi, sicut nec quòd Propositio etiam in hoc sensu damnata sit.

2. Igitur, ut probetur onus restituendi sub mortali, necesse est ostendere, quantitates illas paruas successiue surreptas continuari saltem moraliter ad faciendam vnā magnā. Necesse, inquam, hoc est: cū enim in furto paruitas materiæ excuset a mortali, nō potest euinci, aliquod furtum, idest, acceptionem, vel retentionem rei alienæ esse mortale, & per consequens, neque debitum sub mortali restitutionis, nisi materia sit grauis. Rursus. Voluntates, & actus externi successiue furandi, qui singillatim supponuntur venialiter tantū mali ex paruitate materiæ, non possunt vni, aut continuari ad faciendum vnum actum totalem magnum, & peccaminosum mortaliter; sunt enim actus discreti, & separati, quorum vnusquisque terminatus est, & completus in malitia sua veniali: aliter centum voluntates dicendi idem, vel diuersa mendacia successiua de eadem re, vel diuersa continuarentur ad faciendum vnum peccatum mortale mendacii, quod omnino est falsum. Non ergo potest hic accipi continuatio ex parte voluntatum, vel actuum exteriorum furti, sed omnino accipienda est ex parte quantitatum furtis sublatarum; ergo ostendendum est, quantitates illas paruas paulatim sublatas aliquo modo continuari ad faciendam vnā quantitatem magnā. Hæc autem continuatio ostendi potest, tum in damno eius, cui surreptum est; faciunt autem ei notabile damnum furta illa multiplicata, licet parua, & æquale, ac si omnia simul facta essent, vt supra etiam dictum est; tum ex parte rapientis, qui notabiliter etiam acquirit per furta illa parua, & æqualiter, ac si omnia vno furto rapuisset; ergo continuantur quodammodo moraliter illæ paruæ quantitates, faciuntque vnā magnā in damno expoliati, & in lucro expoliantis, tamquam in effectibus suis. Quod quidem planissimum est, cū vni, & eidem facta sunt furta, & cū ea extat apud furem.

Sed, si pluribus illa parua furta facta sunt, adhuc continuantur moraliter in lucro rapientis, sicut paruæ comestiones factæ in die ieiunii continuantur in refectione, vel satietate comedentis, tamquam in effectū. Si autem fur eas consumpserit, adhuc continuantur in bonis propriis furis, quibus pepercit, dum aliena consumpsit: non enim illa retineret, nisi ista consumpsisset; quare ista continuantur, & conseruantur quasi virtualiter, seu æquiuacenter in illis.

3. For:

3. Fortè mouebitur difficultas de fure nihil prorsus proprium habente, cui consequenter nil remanet, in quo æquiualeenter conferrentur bona, quæ consumpsit, furto sublata.

Sed Respondetur, furem consumentem aliena peccare; sicut enim tenetur non rapere, ita tenetur non consumere, sed restituere; si ergo, quia illa consumpta sunt, non continuantur apud furem, sua culpa est; quare non propterea excusatur ab onere restituendi, aliter reportaret commodum ex iniquitate. Et sicut, qui per ignorantiam culpabilem omittit facere, quod debet, non excusatur a culpa omissionis; ita neque ab onere restituendi fur, qui culpabiliter consumpsit aliena, quæ restituere tenebatur. Semper igitur in pluralitate furtorum de paruis singillatim rebus, vel adest continuitas moralis, modo explicato, quantitatum furto sublatarum, quæ proinde faciunt vnā quantitatem notabilem, atque adeo sub mortali restituendam; vel etiam si non adest, vel dici possit, non adesse moralis illa continuitas, ex culpa furis accidit, quæ non excusat a mortali, nec consequenter ab onere restituendi sub mortali.

Sed in oppositum potest argui. Quia potest accidere, vt fur post duo parua furta, committens tertium, cuius materia, licet etiam parua, tamen simul cum præcedentibus constituat materiam notabilem, oblitus sit antecedentium furtorum, credatque tunc se primum furari. Ille tunc non peccabit mortaliter; non enim intendit furari magnam quantitatem, neque ex continuatione ad præcedentia furta, quorum non recordatur, sed tantum parua excusantem a mortali; & tamen illæ plures materię continuantur moraliter, siue in damno patientis, siue in lucro furantis; hoc enim dependet ex natura rei, non ex voluntate, aut memoria furis; ergo etiam si statuatur continuatio moralis paruorum materierum ad constituendam vnā summam notabilem furto sublata, adhuc non euincitur peccatum mortale furci, atque adeo, neque debitum sub mortali restituendi.

4 Respondetur, admissio casu, committi secundum rem ipsam tunc peccatum mortale ob grauitatem materię coalescentis ex præsentī cum præcedentibus furtis; quod exinde patet, quia, si fur postea recordetur præcedentium furtorum, tenetur sub mortali restituere; quæ obligatio non nascitur ex præsentī memoria, ex ea. n. potius aduertit, se tunc commississe mortale, cum habuit, seu retinuit magnam summam alienam, & ex tunc se obnoxium fuisse restitutioni; sicut nec ex ea nascitur, quòd grauis sit illa summa,

ma, sed ex antecedentibus furtis simul collectis; non potest autem mortale esse retinere, aut sub mortali adesse debitum restituendi, nisi mortale fuerit rapere; ergo in illo ultimo furto, quo primum cum quantitatis præcedentibus conflata est quantitas magna aliena, reuera adfuit peccatum mortale; non imputatur tamen tunc ad mortalem culpam rapienti propter ignorantiam, ex qua factum est, ut non esset illi voluntarium furtum rei magnæ, quatenus magnæ; ergo ex hoc argumento confirmatur potius doctrina tradita. Immo ex eo etiam apparet regulariter, & extra illum casum obliuionis, furem, cum rapit quantitatem, quæ simul cum præcedentibus facit notabilem summam, ferri simul voluntate sua in omnes illas paruas quantitates quantum ad retinendum eas, ac proinde ita se habere, ac si omnes simul, atque adeo notabilem quantitatem raperet: velle autem rapere, vel retinere notabilem quantitatem, sine dubio peccatum mortale est; ergo falso dicunt Authores damnatæ Propositionis, non teneri sub mortali ad restituendum, qui magnam summam retinet alienam paruis furtis collectam; si enim peccat mortaliter, certè ad restitutionem tenetur sub mortali, quia est peccatum contra iustitiam, quod obligat ad restitutionem; si autem ad restitutionem non tenetur, non peccat mortaliter retinendo; at peccat mortaliter, quia ultimo furto vult retinere quantitatem præsentem cum omnibus antecedentibus, quæ simul collectæ constituunt notabilem quantitatem, atque adeo vult simul quantitatem magnam alienam; ergo tenetur sub mortali ad restituendum. Atque hæc ratio potest etiam deferuire directè, & principaliter ad ostendendam falsitatem Propositionis damnatæ. Est igitur omnino in culpa lethali fur, cum primò rapit quantitatem, quæ cum præcedentibus facit notabilem summam, si memor est præcedentium furtorum; si autè non recordetur, est in peccato mortali, quantum est ex re ipsa, licèt tunc non imputetur ei ad culpam lethalem; atq; adeo tenetur sub mortali ad restituendum.

* * * * *

CA-

CAPUT II.

*Soluuntur Argumenta pro Propositione
damnata.*

1. **P**ro damnata Propositione solet argui. Primò. Ex pluribus venialibus non conflatur mortale; sunt enim peccata diuersi ordinis; sed singula parua furtiva sunt singula peccata venialia; ergo ex ipsis non conflatur peccatum mortale; ergo neque confurgit debitum restituendi sub mortali, quod per omnia illa sublatum est; non enim potest esse peccatum mortale in retinendo, si non fuit in rapiendo, ut Nos etiam diximus.

Respondetur, ostensum esse in præcedentibus, ex continuatione quantitatum, non ex collectione furtorum, quæ singillatim fuerint venialia, fieri, ut peccet mortaliter fur, cum rapit ultimam quantiratem, quæ simul cum præcedentibus constituit summam notabilem; itaque illud ultimum furtum mortale est, non veniale.

Arguitur 2. Non videtur, cui facienda sit restitutio, cum plura parua furtiva pluribus facta sunt singula singulis: non enim uni tantum, ut patet, sed neque singulis; nam singulum, quod a singulo surreptum est, paruum est, paruum autem non est sub mortali restituendum; neque crescit damnum singuli, eò quia non ipsi tantum, sed aliis quoque surreptum sit, aut crescit in malitia ille actus furti, qui iam præterit; sed, si uni tantum paruum aliquod surreptum esset, non adesset sub mortali debitum restituendi; ergo neque adest, eò quia non uni tantum, sed aliis quoque paruum quid singulis sublatum est. Præterea. Si fur pluribus ex singulis ablata restituerit, itaut parua summa apud ipsam remaneat, uni, vel duobus restituenda; quæritur, an teneatur sub mortali istis restituere; si enim affirmabitur, definietur generaliter, paruum quid sublatum esse sub mortali restituendum, quod nullus dicit: si autem negabitur, non adest ratio, cur aliis sub mortali debuerit restituere, istis autem sub veniali tantum; cum istis, sicut illis paruum quid singillatim surripuerit; ergo generaliter dicendum est, non restituendum sub mor-

mortali pluribus surreptum, cum paruum singulis surreptum est, quantumcumque magna sit summa totalis.

Respondetur, restitutionem sub mortali faciendam eis, a quibus sublatum est, etiam si singula singulis sublata parua sint, cum summa totalis est magna; ex hoc enim nascitur debitum restituendi sub mortali. Ad primam impugnationem dicitur, non crescere quidem detrimentum singulorum, neque crescere in malitia actum furti præteritum, sed ultimum furtum, quo primò conflata est notabilis summa aliena, fuisse peccatum mortale, & ideo adesse sub mortali debitum restituendi.

Ad secundam impugnationem dicitur, non teneri furem sub mortali in eo casu restituere parvam illam summam apud se residuam, sicut nec debitor tenetur sub mortali restituere parvam pecuniâ mutuâ, vel aliâs debitâ; non quia vni teneatur restituere sub mortali, alteri sub veniali, quasi non omnes sint æqualis conditionis; sed quia tenetur sub mortali restituere magnam summam, sub veniali parvam. Illi igitur postremi, quibus propter dictam rationem non tenetur sub mortali restituere, ita se habent, ac si illis tantum fur rapuisset; talibus autem propter parvitatem materiæ non tenetur sub mortali restituere. Videtur autem a fure restituendum prius illis, quibus prius furatus est, vel magis indigentibus.

2. Pisani super hanc Propositionem notat, furem teneri ad restituendum sub mortali, non tantum illam quantitatem, ex qua cum præcedentibus facta est summa notabilis furti, sed totum, quod furatus est. Quod probat primò. Quia aliter in aliquo casu fur retineret apud se absque mortali maiorem partem furti, & exiguâ restitueret; puta, si supponamus, tres carolinos furto sublato non esse sub mortali restituendos, quatuor autem sic; tunc qui furatus est quatuor, restituendo vnum tantum carolinum, & retinendo tres, satisfaceret obligationi mortali de restitutione. Id autem videtur prorsus absurdum.

Secundò. Quia obligatio mortalis restituendi non oritur præcisè ex ea quantitate furti, ex qua primò reddita est gravis tota summa, sed ex tota summa in vnum collecta; ergo totam summam tenetur restituere.

Tertiò. Quia aliter fur posset ditari ex alieno pluries id faciens cum pluribus, nimirum, restituens solum id, quod reddit, seu complet notabilem quantitatem, & retinens sibi reliquum. Id au-

B b b

tem

tem inconueniens est. Quæ sententia vera est, & a nobis supposita : primumque argumentum pro ea est validum. Secundum verò sic confirmari potest, vel etiam debet. Quia ex quo summa furto sublata reddita est notabilis, orta est obligatio sub mortali eam restituendi; eam, inquam, non præcisè ultimam quantitatem (quæ sane potest esse parua secundum se) nam de illa præcisè restituenda, eadem est ratio, cum parua est, ac de aliis paruis quantitatibus, quas supponimus, non esse sub mortali restituendas. Igitur peruentio in furto ad quantitatem notabilem eam obligationem parit, ut tota quantitas sit sub mortali restituenda, nihilque de ea possit retineri, nisi fortè quid modicum respectu illius summa, ut pauca grana in restitutione quatuor carolinorum, quæ si retineantur, veniale est. Et tamen, si hac ratione confletur notabilis summa, propter frequentes, scilicet, retentiones similes in restitutionibus, ea quoque sub mortali restituenda est. Aliiter, quæ species restitutionis, aut quæ satisfactio iustitiæ, cum fur plus sibi retinet, quam restituat? Id certè potius est retinere, quam restituere, utque ita loquar, plus satis tenere, quam satisfacere. Quod maximè apparet, cum tota summa vni, & eidem paulatim surrepta est. Quæ enim compensatio, siue satisfactio, cum illi parua quid restituitur ex omnibus ei ablatiis? Quæ etiam detestatio peccati, cum maior pars furti ex auaritia remanet apud furem? Id est illudere, non detestari peccatum. Tertium Pisani Argumentum etiam validum est.

3. Argui potest tertio. Plura parua vulnera leuiter ludentia, distantibus temporibus ab eodem alteri inflicta, non continuantur moraliter ad constituendum magnum vnum vulnus, nec percussorem reum reddunt magni vulneris inflicti; nec etiam si illi simul inflicta mortem intulissent, nec faciunt percussorem homicidii reum; ergo parua furti diuersis temporibus etiam eidem facta, non continuantur moraliter ad reddendam magnam quantitatem, nec constituunt furem authorem magni furti; atque adeo hic non obligatur sub mortali ad restituendum.

Respondetur, parua furti continuari, vel in damno eius, cui surreptum est, vel in lucro surripientis, ut dictum est; quare, si fur post primum leue furtum restituat, quod surripuit, posteaque denuo eidem rapiat, non continuatur primum furtum, seu quantitas primò surrepta cum secunda quantitate, quia primum

Contra Proposit. XXXVIII. Cap. II. 379

mum illud furtum non permanet, nec in lucro furis, nec in damno eius, qui furtum passus est. Sic igitur, si primum paruum vulnus inflictum adeo integrè sanatum est, vt ex nulla lèsi-
ne ab eo derelicta reddatur grauius vulnus secundum, quod de se etiam supponitur paruum, non continuatur pri-
mum damnum cum secundo ad constituendum
vnum magnum damnum, & sic de cæteris.

Si autem ex prioribus vulneribus paruis
grauiora reddantur sequentia,
continuatur damnum; & si
causatur mors, per-
cussor erit homi-
cidii reus.

DISPVATIO XXXV.

Contra Propositionem XXXIX.

Qui alium mouet, aut inducit ad inferendum graue damnum tertio non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

1

ST contra vulgatam regulam, eamque antiquam, vtpote extantem tempore D. Thomæ, quicam affert 22. qu. 62. art. 7., de obligatis ad restituendum, his versibus contentam.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.

Participans, musus, non obstand, non manifestans.

In qua primo loco nominatur inducens, aut mouens alium ad inferendum damnum tertio per iussionem, aut consilium. Cumque etiam non impediens, & non manifestans obligetur ad restitutionem, multò magis induceas, & mouens.

Probatum tamen falsitas Propositionis ratione a priori. Mouenti alium ad inferendum damnum tertio iuste imputatur damnum illatum, tanquam causæ efficienti morali; sed quicumque est causa efficiens etiam purè moralis damni iniuste illati tenetur ad recompensationem; ergo, &c. Maior patet ex communi hominum sensu; ille enim æstimatur causa efficiens moralis contra distincta a physica, qui operatur effectum, non immediatè tangendo, sed aliis

Contra Proposit. XXXIX. Cap. I. 381

aliis præcipiendo, vel consulendo. Hinc Philosophus 2. Physicor. text. 29. inter causas efficientes numerat consiliarium. Sic mors Christi tribuitur Pilato, Sacerdotibus, & Scribis, cum tamen Pilatus tantum præceperit, illi verò petierint. Sic passiones Martyrum tribuuntur Imperatoribus, Præfectis, aut Iudicibus, qui eas tantum legibus, vel præceptis iusserunt; utque observat August. 12. de Ciuit. cap. 25., Vrbes Romam, & Alexandriam non ab architectis, & fabris, sed a Regibus, quorum imperio illi operati sunt, dicimus ædificatas. Ex quo patet, causalitatem efficientem moralem plus etiam æstimari, quam physicam. Hic D. Dionysius 22. celestis Hierarchie cap. 3. (& probat D. Thomas 22. quæst. 64. art. 3.) *Ille aliquid facit, cuius auctoritate fit; & Tertullianus lib. de Baptismo: Imperator proponit edictum, aut Præfectus fustibus cadit. Numquid ipse proponit, aut numquid ipse cedit? Is dicitur facere, cui præmittitur.* Hinc etiam 3. & 4. Regum pluries imputatur Ieroboam peccatum Israel per idololatriam; qui tamen tantum occasione data induxit ad illam, erigendo vitulos aureos, & inhibendo accessum ad Templum in Ierusalem. Sic præbentes praua exempla dicuntur inferre scandalum, & causare ruinam proximi, etiam si, nec iubeant, nec expressè suadeant, quia .s. exemplum est veluti tacita suasio. Ita etiam salus, vel mors ægrotantis tribuitur medico rectè, vel ineptè medicamina consulenti: tranquillitas, vel turbatio Reipublicæ Governatori æqua, vel iniqua iurâ dicenti: beneficium acceptum a Principe tribuitur deprecanti, suadenti, aut consulenti.

2. Immo Exodi 21. 29. iubetur occidi homo veluti homicida, qui admonitus de suo boue cornupeta, illum domi non recluserit, si bos aliquem occiderit. Et num. 36., si bos cornupeta alium bouem occiderit, tenetur dominus eius reddere bouem pro boue occiso, si, sciens vitium sui bouis, eum non custodierit. In quibus tamen casibus dominus bouis omittit tantum, non committit, idest; non inducit bouem ad occidendum, sed tantum non impedit; & tamen ita reputatur causa efficiens moralis damni illati, ut pena mortis, vel recompensatione damni adstringatur.

Ita Ezechielis 33. speculator videns gladium venientem, & nō insonans buccina, reus dicitur sanguinis effusi. Et ca. 17. Prophetæ loquentes falsa, & diuinantes mendacia, dicentes, scilicet, pax, cum non esset pax, propter quod populus, nec penitentiam de peccatis agebat, nec a peccando abstinebat, sentient manum Domini supra capita sua.

Omnes

Omnes illi reputantur causa efficiens mali subsequentis, & in eorum capita retorquetur ultio, etiam si non positivè moverint, vel induxerint ad malum, idest, etiam si non iusserint, aut consuluerint, sed tantum ab eo auertere, cum tenerentur, non curaverint. Quamto magis ergo causa est efficiens damni illati, qui alium movet, aut inducit ad illud inferendum tertio, & quamto fortius tenetur ad restitutionem?

C A P V T II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.

1. **P**rimum fundamentum eius est. Inducens alium ad inferendum damnum tertio, non determinat, aut necessitat illum, sed relinquit in sua libertate; ergo damnum illatum non est tribuendum inducenti; nam tantum motus sequentes necessario, & determinatè formam impressam tribuuntur datori formæ, non verò motus liberi, ut patet ex physicis: motus enim deorsum per gravitatem tribuitur generanti graue, actiones verò liberæ hominum non tribuuntur parentibus.

Ex hoc inferunt, eum, qui precibus, vel pollicitationibus apud Collatorem impedit, ne detur præbenda, aut beneficium ei, cui de iure debetur, non teneri ad recompensationem; teneri autem, si impediat vi, fraude, mendaciis, dolo; quia prius modis, seu mediis non determinat libertatè Collatoris, determinat autem postremis; in qua libertate situm esse ius conditionale alterius, ait Diana in Summa, verbo *Restituere quis*.

Respondetur, hoc Argumento destrui omnem causalitatem mediante iussione, consilio, aut suasionem; quod non tantum est contra lumen naturale, sed etiam Divinum, ut patet ex Scripturis cap. præcedenti adductis. Non enim iussio, aut consilium, aut suasio determinant physicè libertatem, quæ nec ab ulla creatura ita determinari potest; moraliter autem etiam iussu, consilio, suasionem flexitur, & quodammodo determinatur, non secus ac vi, mendaciis, fraude, dolo: vis autem propriè inferri non potest voluntati; & a mendaciis fraudibus, dolisque potest cavere homo non faciliè credendo, & diligentius veritatem vestigando.

2. Si.

Contra Proposit. XXXIX. Cap. II. 383

2. Siue autem iussione, consilio, suasionem, precibus, pollicitatione determinetur voluntas, siue non, quod tamen iubens, consulens, suadens, rogans, promittens sit causa operis subsequenter, patet. Sicut enim Princeps iubens, ut conferatur honor, vel gradus, vel pecunia alicui, censetur causa collationis honoris illius, siue gradus, siue pecuniæ: & ita Iudex iubens, ut infligatur aliqua pena, ita consulens, vel suadens, vel rogans, vel aliquid promittens, ut conferatur beneficium alicui, censetur causa beneficii, adeo ut, qui illud recipit, teneatur debito gratitudinis ad ipsum; nullusque, ut arbitror, tam absurdi cordis reperietur, qui putet, non nasci hoc gratitudinis debitum, nisi ille vi fraude, dolo, mendaciis beneficium ipsi procurauerit.

Patet etiam ex Diuinis litteris: nam Lucæ 19. ei, qui ex vna mna decem acquisierat, dicitur: *Eris potestatem habens supra decem ciuitates*; & similiter ei, qui ex quinque acquisierat quinque. Ciuitates autem illæ, ut explicat Bēda, & communiter Interpretes, homines sunt, quos negotiator Euangelicus verbo, & exemplo ad rectam fidem, conuersationemque traduxit; illaque traductio, siue lucrum imputatur negotiatori, & de eo, tamquam de opere suo præmium accipit, quamuis non fraudem, dolum, vim, aut mendacia adhibuerit. Absit enim, ut ille, meritum reportet de lucro per dolos, fraudes, & mendacia acquisito. Ita Apost. prima Thesalonic. 2. 19.: *Quæ est, inquit, spes nostra, aut gaudium, aut corona gloria? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum?* Gloriam sperabat tamquam de opere suo pro inductione eorum ad fidem, & utique non vi fraude, & dolo, sed verbo veritatis. Immo ipse Christus Matth. 12.: *Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in calis est, hic meus frater, & soror, & mater est.* Quod explicans Gregorius hom. 3. in Euang. ait, prædicatorem verbi Diuini appellari matrem Domini, quia quasi parit Dominum, quem cordi audientis infundit. Et utique in hoc opere non interuenit vis, aut fraus, aut dulus.

Rursus. Omnia nostra opera bona Deus operatur in nobis; & tamen Deus non determinat voluntatem, sed sēstit, seu allicit per illuminationes, & inspirationes. Dæmon etiam plurimorum peccatorum causa est hominibus, qui tamen *non cogit, sed suadet, nec extorquet a nobis consensum, sed petit*, ut loquitur August. ser. 197. de Tempore.

Quod subdit Diana, falsum est: non enim in libertate collatoris, sed in proprio merito fundatur ius alicuius ad præbendam, siue bene-

beneficium; quo meritò, siue iure etiam ipsius Collatoris libertas adstringitur, & limitatur.

3. Secundum fundamentum est. Sola peccata contra iustitiam trahunt secum debitum restitutionis; ergo inducens alium ad inferendum damnum tertio, non tenebitur ad restitutionem, nisi id fecerit per media contra iustitiam, ut vi, mendaciis, dolo, detegendo crimen occultum, &c., non verò, si id fecerit precibus, aut pollicitationibus, etiam ex odio interpositis.

Respondetur, etiam si verum concludat Argumentum, tamen euertere Propositionem, quæ generaliter ab onere restitutionis absoluit inducentem alium ad inferendum damnum tertio; nam inducens per media contra iustitiam, tenebitur.

Tamen Consequentia Argumenti nulla est, immo eius oppositum deducitur ex Antecedenti; nam etiam, qui per media non contra iustitiam inducit alium ad inferendum contra ius damnum tertio, peccat contra iustitiam; sed omnis peccans contra iustitiā, tenetur ad restitutionem, ut assumit Antecedens; ergo tenetur etiam ille, quod in Consequenti negatur. Tantum enim abest, ut, quia media ab illo assumpta non sunt secundum se contra iustitiam, ille immunis sit a peccato iniustitiæ, ut ipsa assumptio mediorum, quæ secundum se non sunt contra iustitiam, contrahat malitiam iniustitiæ ex ordinatione ad finem contra iustitiam; generaliter enim assumptio medii contrahit malitiam ex fine malo, ad quem ordinatur, ut communiter docent Theologi, cum quibus & Nos lib. 3. de Actibus Humanis cap. 26. Quod verum est, etiam si medium secundum se non sit prauum, sed indifferens, immo etiam si secundum se bonum sit; nam erogatio elemosynæ ad finem fornicandi induit malitiam fornicationis, quia ordinatur ad fornicationem.

4. Et certè, cum ex eo, quod medium secundum se non sit contra iustitiam, nec tollatur, nec minuatur damnum, quod per ipsum alteri inferitur, immo per ipsum inferatur, nescio, quomodo asseratur, ex ea ratione medii tolli ab inferente, vel ab inducente ad illationem damni onus restituendi; cum, quidquid sit de malitia, aut specie malitiæ medii, proximo læso debeat restitui, quod ablatum est.

Quia autem inter media contra iustitiam numerant mendaciū, ideoque dicunt, quod inducens per mendacia alium ad inferendum damnum tertio teneatur ad restitutionem: advertere debent, quod, quamvis veritas, siue veracitas, cui opponitur mendacium, adnectatur virtuti iustitiæ, non tamen respicit debitum legale, sed

mo-

Contra Proposit. XXXIX. Cap. II. 385

morale, vt docet D. Thom. 22. qu. 109. ar. 3., vnde ex mendacio nō oritur obligatio recompensandi, puta, aperiendi veritatem; nisi cū ex illo damnum, aut illatum sit, aut inferendum; quare obligatio restituendi, vel recompensandi damnum illatum per mendacium non nascitur ex eo, quod illum damnum illatum est per mendacium, sed absolutē, & pręcisē, quia damnum illatum est; ergo, etiam si damnum non sit illatum per mendacium, aut per aliud medium secundū se contra iustitiam, est recompensandum.

Notandum autē, quod etiam inductio alterius ad inferendum leue damnum tertio trahit secum onus restitutionis, licet non sub mortali; propter quod

Nos non tantū de illatione grauis
damni, sed pręcisē de illa-
tione damni loquuti
sumus.

DISPUTATIO XXXVI.

Contra Propositionem XL.

Contractus Mohatra licitus est etiam respectu eiusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præiuncto cum intentione lucris.

Ostenditur falsitas Propositionis.

CONTRACTVS hic, quem Hispanicè *Mohatra* appellat noster Salon 2.2. q. 26. ar. 2. Italicè autem *Allo stocco*, vel *Porro*, vel *Palizza*, vel *Baratto*, dici assunt Bonacina, Diana, Pisani, est, cum quis indigens non mercibus, sed pecunia paciscitur cum mercatore, ut emat ab eo pretio summo, siue rigoroso, intra tamen terminos iustitiæ pecunia non numerata, sed credita, aliquas merces, quas statim eidem reuendat pecunia numerata pro pretio infimo intra etiam iustitiæ terminos, sicque remaneat debitor mercatori in ea pecuniæ quantitate, in qua pretium infimum exceditur a summo. Atque hinc contractum exerceri solere inter Turcas testatur Bremond lib. 3. Itineris Ægypti, & Terræ Sanctæ cap. 4. Causa ineundi ex parte euentis est indigentia pecuniæ, ex parte verò mercatoris est cupiditas lucris, & declinatio a specie usuræ: ideo enim non dat mutuò pecunias ad plus sorte recipiendum, quia id est euidenter usurarium; sed init illum contractum, quo merces rigorosè venditas pecunia credita vili pretio statim reemit pecunia numerata, ut lucrum acquirat, & lucrari videatur non ex pecunia

niæ mutatione, sed ex contractu emptionis, & venditionis.

Hunc igitur contractum illicitum esse probatur. Quia est *usura palliata*. Etenim emere pecunia numerata ad infimum pretium merces, quas ipsemet pecunia credita ad pretium rigorosum vendiderat, est lucrari ex numeratione pecuniæ. Cum enim merces illæ non remaneant apud primum emptorem, qui non eas, sed pecuniam querit, ideoque ad habendam pecuniam numeratam statim reuendit mercatori, patet, quod contractus ille ex parte mercatoris inicitur ex fine captandi lucrum ex pecunia numerata; lucrum autem ex pecunia numerata est lucrum ex mutuo; lucrum autem ex mutuo ipsa usura est; ergo ea est *usura palliata*, & emptio, & retrouenditio simulantur ad eam palliandam.

2. Hic dicitur (& est fundamentum Propositionis) Si emptor, postquam summo pretio pecunia credita emit a mercatore merces, exorta indigentia pecuniæ numeratæ spontè eas infimo pretio reuendat eidem mercatori ad habendam eam pecuniam, nulla usura committitur a mercatore emente, etiam si ex illa emptione lucretur, nec peccat contra iustitiam, immo charitatem exercet, & beneficium præstat retrouendenti, liberans eum ab onere querendi alium, cui vendat, adeo ut, si nolle emere, videretur immisericors, & durus; ergo, etiam si a principio ineat pactum de vendendo summo pretio pecunia credita, & statim reuendendi infimo pretio pecunia numerata, non peccat peccato usuræ. Probatur Consequentia. Quia idem est lucrum ex parte mercatoris, & damnum ex parte emptoris, & si lucrum illud absque pacto est licitum, etiam erit licitum cum pacto; nam, quæ licent, possunt in pactum deduci; non enim ex pacto redduntur illicita, quæ ex se ipsis licita sunt.

Respondetur negando Consequentiam; in casu enim proposito sunt duo contractus, quorum etiam secundus per accidens, & fortitudo coniungitur primo, alter venditionis, alter emptionis; & vterque iustus, dum non exceditur latitudo pretii iusti, quæ per infimum, mediocre, & rigorosum extenditur. Per hos autem contractus licitè lucratur mercator, immo in eo propriè consistit lucrum mercatorum, vilius emere, & carius vendere. At contractus *Mohatra* unicus est, includens emptionem, & retrouenditionem ex inten-

tione lucrandi per pecuniam numeratam ; ergo vsurarius est :

Ad probationem dicitur : quòd licet sit idem
lucrum mercatoris , non tamen est idem
modus , seu titulus lucrandi , sicut
nec idem contractus ; idem
autem lucrum vna via
potest esse licitum,
altera illicitum .

DISPUTATIO XXXVII.

Contra Proposit. XLI.

Cum numerata pecunia pretiosior sit, quàm numeranda, & nullus sit, qui non maioris faciat pecuniam presentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

Ostenditur falsitas Propositionis.

Æ. C. Propositio habet vim Argumenti, quasi dicat: Pecunia numerata, siue præsens pretiosior est, magisque fit, quàm futura; ergo licet creditori pro pecunia de præsenti numerata, exigere a mutuatario aliquid ultra sortem.

Poterant tamen eius authores faciliè adnertere, quòd, si illud Antecedens est verum, mutuans decem, & plus exigens, nihil exigit ultra sortem, sed præcisè valorem decem de præsenti mutuatorum; immo nec mutuat decem, sed plus iuxta valorem pecuniæ præsens supra futuram; valor enim non numerus pecuniæ attenditur in huiusmodi; ergo Propositio repugnat sibi ipsi. Vel enim tantus valor exigitur, quantus mutuo datus est, & nunc nihil exigitur ultra sortem; vel plus valoris exigitur, & tunc falsum est, quòd pecunia præsens plus valeat, quàm futura,

Sed videndum est hoc ipsum, an, scilicet, pecunia præsens plus valeat, quàm futura. Et quidem hoc videtur in hac ipsa Propositione

tione damnatum. Si enim pecunia præsens plus valet, quam futura, nulla iniustitia, nullum peccatum committitur, cum, qui mutuauit decem de præfenti exigit plusquam decem; & hoc est euidentius; sed id damnatum est in hac Propositione; ergo & illud principium est damnatum.

2. Sed rationibus agamus. Primò. Si pecunia præsens plus valet, quam futura, sequitur, non dari peccatum vsuræ, quod est eludere omnem doctrinam, omniaque iura eam prohibentia, ipsam quoque sententiam Christi Domini Lucæ 6. 35. : *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Viura enim est lucrum ex mutuo; per mutuum autem traditur pecunia præsens restituenda in futurum; & in eo consistit peccatum vsuræ, si plus exigatur, quam mutuatum sit; ergo, si decem præfentia plus valet, quam decem futura, non erit peccatum exigere plusquam decem mutuata, quia non exigitur supra valorem pecuniæ mutuatae; illud plus enim, quod est in numero exacto, continebatur in valore pecuniæ de præfenti mutuatae; itaque reuera tantum exigitur, quantum mutuatum est; valor enim pecuniæ, ut dictum est, attenditur in huiusmodi, non numerus, & si numerus, propter valorem; ergo non dabitur peccatum vsuræ.

Hic non aliud dici potest, nisi, posse accidere peccatum vsuræ, si exigatur plusquam valor decem præfentium excedit valorem decem de futuro.

Sed, si sic dicatur, oportet, ut noua iura condantur de vsura. Quæ enim habemus, quidquid accedit forti damnant, ut vsurarium, & Christus iussit, ut omnino nihil speremus ex mutuo. Oportet etiam definire, quantum valor pecuniæ præfentis excedat valorem futuræ, ut sciat mutuans, quantum absque vsura possit supra sortem exigere a mutuario. Quod nullus hucusque definiuit; & si hoc permittatur arbitrio mutuantium, vel dicatur, iudicandum ex opportunitate negotiorum, ad quæ apta est pecunia præfens, res abibit in infinitum. Etiam aliud est, pecuniam præfentem aptam esse ad negotia, siue lucra, non futuram; aliud pecuniam præfentem plus valere, quam futuram.

3. Secundo. Si pecunia præfens plus valet, quam futura; sequitur, mutuatarium ex iustitia teneri addendum pro decem acceptis plusquam decem. Patet sequela, quia in valore accepit plusquam decem; valor autem attenditur in recompensatione pecuniæ. Sic igitur peccabit mutuatarius, si pro decem non restituat plusquam decem; non peccabit mutuans, si exigit. Quare Propositio huius
termi-

terminis componenda erat. Cum pecunia numerata pretiosior sit, quàm numeranda, tenetur mutuarius aliquid ultra sortem dare mutuantis. Sed hoc eius Authores, ut arbitror, profere ausi non sunt. Sequeretur enim absurdissimum illud, & hæcenus inauditum, quòd peccatum usuræ committatur a mutuuario non dante plusquam accepit, non a mutuantem accipiente plusquam dedit; & quòd usura malè non soluatur, rectè accipiat. Sed, cum in pecunia attendatur valor, si decem præsentis plus valent, quàm decem futuri, non deberet dici, quòd mutuarius accipiat decem, sed plus, iuxta valorem, quem habet pecunia præsens supra futuram; quia & cum dicitur, mutuarium accipere decem, intelligendum est de valore pecuniæ, non de numero, idest, quòd accipiat valorem decem; ergo nec deberet dici, quòd reddat plusquam decem, vel plusquam recepit, sed, quòd reddat quantum recepit. Itaque Propositio suis terminis implicatur.

4. Tertiò. Si pecunia præsens plus valet, quàm futura, plus etiam valebit, quàm præterita, immo longè plus; quia futura est spes, & aliquando erit possessio, & usus, de præterito autem dicitur: *Quod fuit, & non est, pro nihilo reputatur*: quòd non dicitur de futuro. Sed ex hoc sequitur Consequens maxime oppositum Propositioni, scilicet, quòd mutans non solum non possit exigere ultra decem, quæ mutuauit, sed neque quòd æquale, immo debeat exigere multò minus. Probat. Quia, cum mutuarius reddit, quòd accepit, iam pecunia mutuata est præterita, ea verò, quæ redditur, præsens; sed pecunia præsens longè plus valet, quàm præterita; ergo mutuarius non tenetur restituere quantum accepit, sed longè minus, idest, etiam minus, quàm sit valor pecuniæ futuræ respectu præsentis; & mutans non poterit exigere quantum mutuauit, sed longè minus. Ecce quomodo ex ipso suo principio destruitur doctrina Propositionis.

Quartò. Etiam si pecunia præsens plus valeat, quàm futura, non sequitur, quòd mutuarius pro decem acceptis debeat reddere plus, quàm decem; nam, cum reddit, utique pecunia, quam reddit non est futura, sed præsens, & numeratur; ergo habet eundem valorem, ac decem suo tempore dati a mutuantem; ergo reddit æquale reddendo decem. Oscitanter ergo ab Authoribus Propositionis considerata est futuritio pecuniæ restituendæ, cum a mutuuario præsens accipitur, & non considerata est præsentia pecuniæ, quàm mutans accipit, cum ei a mutuuario restituitur, & præteritio pecuniæ traditæ iam a mutuantem. Et insulse dicitur, licere mu-

mutuanti, ut plus recipiat, quā tradidit, quia pecuniā præsens plus valet, quā futura, quasi pecunia, quæ recipitur, cum recipitur non sit præsens, sit verò præsens illa, quæ iam mutuata fuit.

5. Reuera igitur non rectè, siue propriè dicitur, pecuniam præsente plus valere, quā futuram; nam per hoc indicatur, adesse de præsenti aliquem valorem pecuniæ futuræ, quod falsum est; quod enim non est, nihil valet; nisi dicamus, pecuniam nondum consumam, sed cudendam, valorem de præsenti habere pecuniæ. Attenditur igitur solum in pecuniā futura valor, quem habebit, dum erit præsens: sicut enim omnia tempora reducuntur ad præsens, idest, propter illud veritatem habent (ideo enim verum est, Adam fuisse, vel Antichristum fore, quia aliquando verum fuit, Adam est, & verum erit, Antichristus est) ita & valor cuiusque rei attenditur secundū tēpus, quo illa erit præsens. Quod exinde etiam patet; quia idem valor pecuniæ præsens antea erat futurus, postea erit præteritus; si autem per differentiū præsens, præteriti, & futuri, ille variaretur, non esset idem valor pro omni tempore. Igitur futuritio valoris non dicit aliquem valorem de præsenti rei futuræ, sed prædicit valorem rei, dum erit præsens: sic valor præteritus non significat valorem de præsenti rei præteritæ, sed memorat valorem, quem, dum fuit præsens, habuit res, quæ præteriiit; aliter non præteriret, nec posset præterire valor rei, etiā ipsa re præterita, sed tantum diminueretur, quod prorsus chymericum est. Igitur & futuritio valoris non aliquem dicit valorem de præsenti rei futuræ, licet minorem; sed totum illū dicit, qui erit pro suo tempore præsens, de facto autem, siue de præsenti, nullus est.

Atque is etiam est communis hominum sensus, ut patet ex modo loquendi. Si quis enim initio anni interrogetur, quot aureos habeat in annuos redditus, respondet iuxta valorem pecuniæ ei obuenturæ, cum erit præsens, non iuxta valorem futuritionis eius. Respondet, inquam, ex. gr. se habere mille aureos, quia, scilicet, tantus erit valor pecuniæ, cum erit tota præsens (valor enim attenditur pecuniæ in huiusmodi, non numerus) futuritio autem mille aureorum, siue mille futura non valet mille aureis, sed ad summum multò minus, reuera autem nihil; ergo ille falsò responderet, se habere mille, dum interrogatur initio anni, quia non erunt tot, nisi in fine eius, cum erunt omnes præsentes; ergo communis hominum sensu non adest valor in pecunia, nisi dum præsens est. Ergo mutuans decem non potest exigere vel expectare plusquam decem, quia in deceni, quæ expectat, attendendus est valor eorum,

rum, dum erunt præsentia, qui penitus æquat valorem decem de præsentium ab ipso mutuatorum.

6. Aliter destruitur quodammodo ratio mutui, & transfer-
tur ad contractum commutationis; si enim futurius pecuniæ, seu
pecunia futura aliquem habet valorem, qui mutuatur decem, sta-
tim recipiet valorem decem futurorum (ille enim valor erit mu-
tuantis, cui pro suo tempore debetur pecunia præsens) Atqui
hæc commutatio est, eaque inequalis: nam valor decem futurorum
minor est, ut dicunt, valore decem præsentium, quæ traduntur a mu-
tuante: valor autem futurorum, & simul valor eorundem præsen-
tium, cum restituetur a mutuataro, maior est, quam sit tan-
tum valor decem præsentium, qui traditur a mutuante; ergo non
servatur iustitia, siue æqualitas; & oporteret, mutuante pro de-
cem mutuatis minus recipere suo tempore, quam decem: aliter plus
recipiet, quam mutuavit, quia & decem præsentia restituta, &
adhuc valorem decem futurorum, quem ab initio recepit.

Ecce quanta perturbatio ordinis, & rerum, si admittitur va-
lor præsens pecuniæ futuræ. Sed bene est, quod ex eo non tan-
tum non deducitur Propositio, quam impugnamus, id est, posse
creditorem exigere plus sorte principali, sed sequitur, neque posse
exigere æquale, ut ostensum est.

Reuera igitur mutuans non recipit, neque respicit in præsen-
ti valorem aliquem pecuniæ futuræ (futurum non potest recipi, sicut
nec præteritum retineri) sed illum respicit, quem habebit pecu-
nia, dum de præsentibus sibi numerabitur; qui valor si erit æqualis,
satisfactum ei erit iuxta regulas iustitiæ.

Cum autem dicitur, quod quilibet magis æstimat pecuniam
præsentem, quam futuram. dicitur, id non eo sensu intelligen-
dum, quasi etiam æstimetur aliquis de præsentibus valor, licet
minor, pecuniæ futuræ, talis enim æstimatio falsa est; sed quia
futura pecunia nullum habet valorem, præsens autem habet;
proinde idem est, ac si diceretur, magis æstimari ens, quam
nihil; vel quia magis æstimatur possessio rei, quam spes de
illa habenda, vel ius ad exigendam; quæ tamen spes, aut
ius nullum habent de præsentibus valorem pecunia æstimabilem,
sed æstimantur præcisè ex valore pecuniæ, de qua habentur.

Scio pro Propositione illud maximè afferri, quod plus sit
habere rem ipsam, quam ius ad illam leg. *Minus* ff. de Regulis
iuris; sed mutuans tradit mutuataro ipsam pecuniam, ipse

D d d

ve-

verò solum retinet ius ad illam exigendam; ergo plus est, quod tradit, quam quod retinet; ergo potest recipere plus eo, quod tradidit.

Reuera autem Argumentum nullius roboris est, immo absurdissimum. Vel enim volunt, ius ad exigendum habere de presenti aliquem valorem pecunia æstimabilem, licet minorem valore pecuniæ exigendæ; & tunc primò contractum mutui transferunt ad contractum quodammodo commutationis, quia tunc simul traderetur valor pecuniæ, & reciperetur valor iuris, & sic valor pecuniæ mutuata non expectaretur, saltem totaliter recipiendus in futurum, sed ex quadam parte reciperetur de presenti, quod est contra rationem mutui. Secundò. Tunc mutuans semper, & ex natura mutui reciperet plusquam tradidit, quia, & in ipsa mutatione reciperet valorem iuris ad exigendum, & postea totum valorem pecuniæ mutuata, puta, decem integra, quæ mutuauit, ut supra dicebamus. Ex quo maxime, ut etiam supra diximus, infringitur Propositio: ex eo enim sequitur, mutuantem, ut seruetur æqualitas inter datum, & receptum, non solum pro decem traditis non posse recipere plusquam decem, sed neque ipsa decem, quia recepit valorem iuris ad exigendum, qui computandus est, atque adeo, si decem integra reciperet, plus reciperet, quam tradidit. Quare insulsa prorsus argumentatio est: Mutuans, dum mutuatur decem, recipit de presenti valorem iuris ad exigendam suo tempore decem mutuata; ergo potest exigere plusquam decem; cum ex eo inferatur plusquam oppositum, id est, quod neque possit exigere integra decem; potior etiam ratio esset ad exigendum plusquam decem, si, cum ea tradidit, nihil valoris recepisset. Si autem nolunt, ipsum ius habere de presenti aliquem valorem pecunia æstimabilem; quæ argumentatio est: Mutuans decem nullum valorem pecunia æstimabilem recipit, dum mutuatur; ergo potest exigere plusquam decem? Etenim in hoc ipso consistit ratio mutui, ut tradatur pecunia præsens expectanda in futurum nullo valore accepto de presenti, & propter hoc mutuans dicitur charitatem exercere, & beneficium conferre mutuuario. Quod, si propter hoc ipsum dicatur, mutuantem posse recipere plusquam dedit, iam mutuum reduceretur ad mercaturam, id est, ad contractum emptionis propter lucrum, minori, scilicet, valore pecuniæ emendo maiorem; adeoque destruetur in sui natura, & nulla charitas erit in mutuante, nullum beneficium præstabitur mutuuario, & per consequens nul-

nullum in hoc resultabit debitum gratitudinis erga mutuantem.
Quamvis ergo plus sit habere rem ipsam, quam ius ad illam, non
tamen sequitur, quòd mutuans decem possit exigere plus-
quam decem, quia æqualitas dati, & accepti in mutuo
non est attendenda secundum valorem pecuniæ
traditæ, & valorem iuris ad eam exigendam,
qui recipitur, vel habetur, cum pecunia
mutuatur, qui valor nullus est, vel,
si est, debet computari in re-
stitutione sortis, atque
adeo hæc non debet
integra restitui;
sed atten-
den-
da est in valore pecuniæ traditæ,
& restituendæ, atque adeo,
cum restituitur æqua-
lis, satisfactum est
mutuo, &
mutuan-
ti.

DISPUTATIO XXXVIII.

Contra Propositionem XLII.

Vsura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex beneuolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex iustitia debitum.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

Æ C Propositio in eo falsa est, quòd admittit, posse exigi, quod ex beneuolentia tantum, & gratitudine debetur: exactio enim supponit obligationem ciuilem, quæ est ex iustitia; quare potest quidem recipi, quod debetur ex beneuolentia, & gratitudine, minimè verò exigi; iam enim esset debitum ex iustitia.

Totum hoc breuiter, & dilucidè docuit D. Thom. 22. qu. 78. art. 2. ad secundum: *Recompensatio*, inquit, *alicuius beneficij dupliciter fieri potest*; vno quidem modo ex debito iustitiæ, ad quod aliquis ex certo pacto obligari potest; & hoc debitum attenditur secundum quantitatem beneficij, quod quis accepit. Et ideo ille, qui accepit mutuum pecuniæ, vel cuiuscumque similis rei, cuius usus est eius consumptio, non tenetur ad plus recompensandum, quàm mutuum accepit: unde contra iustitiam est, si ad plus reddendum obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitie, in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, quàm quantitas eius, quod fecit; & tali debito non competit ciuilis obligatio, per quã inducitur quædam necessitas, ut non spontanea recompensatio fiat.

2. Ex

Disp. XXXVIII. Contra Proposit. XLII. 397

2. Ex qua doctrina responderi potest Argumento, quod fit pro Propositione. Non est illicitum obligari quemquam civiliter ad id, ad quod naturali iure tenetur, sed mutuarius naturali iure tenetur ad gratitudinem erga mutuantem; ergo potest ad eam obligari civiliter.

Respondetur, inquam, quod Maior est falsa, quando debitum naturale est debitum benevolentiae; ad hoc enim extendi non potest obligatio civilis, quae respicit debitum ex iustitia, tollitque gratuitam recompensationem imponendo necessitatem. Addendum est, quod debitum gratitudinis non est ad dandum ultra sortem, sed ad exhibendam benevolentiam, & beneficentiam mutuanti in suis necessitatibus, praecipue ad mutuò erogandam pecuniam, si ille indiguerit; quare non potest mutuarius obligari civiliter ad dandum ultra sortem. Tertiò; quod amor non est pecuniae aestimabilis, sed solo amore recompensabilis; quare non potest mutuarius obligari civiliter ad recompensandam pecuniam, vel alio bono externo benevolentiam mutuantis erga se.

Ceterum etiam recipere ultra sortem tamquam ex gratitudine, si usurae speciem, vel suspicionem referat, mala est, & vitanda tamquam scandalosa.

DISPV-

DISPUTATIO XXXIX.

Contra Proposit. XLIII. & XLIV.

Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

*Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam defendat; & sic hoc non sit probabile, vix ulla erit
Opinio probabilis in
Theologia.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

Æ Propositiones contendunt, peccatum, aliàs mortale euadere veniale, si fiat ob sui defensionem; admittunt enim, immo supponunt, esse mortalem impositionem falsi criminis; sed dicunt euadere venialem, quando fit ad elidendam magnam auctoritatem detrahentis sibi noxiam, seu, ad defendendam suam iustitiam. Et hoc non tamquam certum, sed tantum, ut probabile efferunt.

Quòd igitur illa impositio mortalis sit, etiam cum ex illo fine fit, Probatur primò. Quia lèsio grauis famę proximi mortalis est ex natura sua, utpote grauius opposita præcepto charitatis: sed impositio falsi criminis est lèsio grauis famę proximi: crimen enim
deno.

Contra Proposit. XLIII. & XLIV. 399

denotat peccatum, seu delictum graue, non leue; dicitur enim Titⁱ 1. 9.: *Oportet Episcopum sine crimine esse*, & tamen nullius vita sine leuibus peccatis traduci potest, vt ostendit Augustinus de Perfectione Iustitiæ, præcipuè cap. 17., neq; elideretur autoritas magna detrahentis ad propriam iustitiam defendendam, si leue peccatum ei imponatur; ergo ea impositio mortalis est ex natura sua; sed malitia ex natura sua inherens actui non potest ab eo auferri per relationem ad bonum finem, immo nullo modo, nisi auferatur ab eo sui natura; ergo &c.

2. Fortè dicetur, quòd licet ex relatione ad bonum finem non possit tolli ab actu malitia, quæ ei inest ex sui natura, potest tamen diminui, vt de mortali euadat venialis.

Sed hoc absurdè dicitur: si enim minui potest, quare non etiam tolli? Et si non potest tolli, quomodo potest minui? Naturæ enim rerum, nec tolli possunt, nec minui. Ideo non potest tolli, quia actus natura sua opponitur legi; ideo autè grauis, seu mortalis est, quia actus grauis est; sed relatio ad bonū finē, nec tollit oppositionē illā, nec minuit grauitatē actus; ergo, &c. Quod ergo dicit Apostolus Rom. 6. non esse facienda mala, vt inde eueniant bona, etiam eo sensu intelligendum est, quòd neque ex fine bono minuitur grauitas mali, saltim quando tale est ex sui natura.

Fortè adhuc dicetur: Minui grauitatem malitiæ nō quidem præcisè ex bonitate finis, ad quem actus refertur, sed ex necessitate finis, idest, propriæ defensionis, ad quam ille assumitur, vt medium.

3. Sed hoc est absurdius. Primò enim non soluitur ratio, quòd bonitas, vel necessitas finis non tollit, neque malitiam, neque grauitatem naturalem actus. Secundò. Si actus natura sua malus est, nulla est necessitas illum faciendi, quia nulla est necessitas peccandi: cum omnia toleranda sint, ne fiat peccatū. Tertiò. Mendacium non amittit malitiam, etiam si dicatur ad seruandam vitam propriam, vel alterius, vt docet Augustinus lib. contra Mendacium, eò quia natura sua malum est; ergo impositio falsi criminis non amittit malitiam suam mortalem, etiam si assumatur vt medium ad defendendam propriam iustitiam, quia natura sua mortalis est. Quartò. Defensio quamuis licita, non tamen est necessaria; quia potest quisque renuntiare iuri suo, & pati iniuriam, vel in penam culparum suarum, vel in imitationem patientiæ Christi, vel ob charitatem proximi; ergo nulla est necessitas defen-

den.

dendi propriam iustitiam per impositionem falsi criminis in offer-
forem.

Probatur secundò. Mortalis est occisio inuadentis, quan-
do non euenit ex accidentibus pugnae præter intentionem se defen-
dentis, sed ex immoderata defensione, seu ex ardore vindictæ,
cap. *Si verò* de sententia Excommunicationis, & cap. *Significasti* il
2. de Homicidio. Sed impositio falsi criminis in detrahentem,
vel nostram iustitiam oppugnantem, non est necessaria ad defensio-
nem; sufficit enim negare, quod opponitur, & per testes, vel
alia documenta probare innocentiam, tuerique iustitiam; ergo
ea est immoderata defensio ortum habens ex ardore vindictæ, &
cum graui proximi damno; ergo est mortalis.

4. Probatur tertio. Ius, quo in aliquo casu licet nobis, vel
facere, vel non facere aliquid, ad quod aliàs tenemur sub mor-
tali, non tantum præstat, vt non peccemus mortaliter, sed etiam,
vt simus omnino immunes a peccato. Patet; quia ius tuendæ
valetudinis præstat, vt sine vilo peccato comedamus carnes in iis
diebus, quibus aliàs sine mortali eas edere non possumus, & in-
numera similia adsunt; ergo, si ius tuendæ famæ, vel iustitiæ
præstat, vt possimus impositione falsi criminis ea defendere, im-
munes nos reddet etiam a culpa veniali: at hoc est falsum etiam
iuxta Authores Propositionis, ergo non datur tale ius. Et cer-
tè quale ius est, quo sine peccato vti non possumus? Sed de hac
re, quòd, scilicet, numquam actus mortalis possit euadere venia-
lis ex concursu vilius præcepti, vel iuris, vel circumstantiæ,
sed quòd, vel omnino ille absoluitur a peccato, vel relinquitur in
sui malitia, plura dicemus infra Propositione 51. & diximus supra
Propositione 5.

Illud superest notandum, quòd Propositio 43. adeo grauem
putat detractionis malitiam, vt pro ea elidenda asserat, sub cul-
pa veniali tantum imponi falsum crimen detrahenti. At impositio
falsi criminis sine dubio detractio est; quomodo ergo in vno est gra-
uis, in alio leuis? An quia ille ingerit hic regerit? At detractio in re
grauis ex natura sua mortalis est, atque adeo a quocumque, & quo-
cumque sine fiat. Ergo Authores Propositionis ad illud Terentii re-
spexerunt in Eunuchò: *Par pari referto, quòd eam mordeat*, non ad
illud 1. Petri. 3. 9.: *Non reddentes malum pro malo*, nec ad illud Pauli
Rom. 12. 17.: *Nulli malum pro malo reddentes*, & 1. Thessalon. 5. 15.
Videte, ne quis malum pro malo reddat.

Pro-

Contra Proposit. XLIII. & XLIV. 401

Propositio 44. nec vt probabilis defendi potest ; quia , vt probabilis tantum asseritur , & tamen damnatur . Ad illud vero , quod si ipsa non sit probabilis , vix vlla erit opinio probabilis in

Theologia , reponit Schola Louanienfis in Censura : *Nec*

umbram quidem praefert probabilitatis , sed cumulum

complet temeritatis . Et certè non potest esse

probabile , quod opponitur certo , nam ,

quod certo opponitur , eo ipso im-

probabile est ; sed certum est ,

impositionem falsi crimi-

nis esse peccatum

mortale , etiam

si fiat ob

sui

defensionem , vt patere potest per

Argumenta adducta ; ergo op-

positum non est probabile ,

cum opponatur non

alteri probabi-

li , sed cer-

to.

Ecc

D I.

DISPVATIO XL.

Contra Proposit. XLV. & XLVI.

Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motuum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita recompensatio pro spirituali, aut e contra.

Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motuum dandi spirituale; immo, etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic, ut illud pluris aestimetur, quàm res spiritualis.

C A P V T I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

VIA duę istę Propositiones conueniunt in principali asserto, licet secunda aliquid addat supra primam, contra ambas vna instituitur Disputatio.

De eis ita censet Schola Louaniensis in Censura 4. Maii anno 1657.: *Varię istę formalitates, vt plurimum pallia sunt latentis simonię; quamuis fieri subinde possit, vt nulla proprię dictę simonię labes subsit, tamen subijunguntur sordes simonię affines.*

Hæc

Contra Proposit. XLV. & XLVI. C. I. 403

Hæc Censura, nec est sufficiens, nec exacta. Non sufficiens: quia dum Propositiones illæ damnantur in suis terminis, consequenter definitur, contradictorium earum esse verum; sed illæ dicunt, non esse simoniacum dare temporale tamquam motium conferendi, vel efficiendi spirituale; ergo definitur, quod illud sit simoniacum. Sed Censura dicit, posse fieri, ut nulla in eo sit propriè dicta simoniæ labes; ergo non sufficienter ostendit falsitatem Propositionum, nec satisfacit Decreto Pontificis. Non exacta; quia non explicat, quomodo subinde fieri possit, ut nulla in eo adsit propriè dicta simoniæ labes; nec quæ sordes Simonie affines, aut qua ratione subsint. Itaque iuxta hanc Censuram Propositiones illæ potiùs insimulantur tamquam captiosæ, vel periculosæ, quàm iudicentur falsæ. Pro ostendenda igitur falsitate earum, & scandalo, ac perniciæ, quam inferunt animabus (quo titulo damnatæ sunt) primò demonstrandum est, quàm inaniter producatúr distinctio illa motiui, & pretii, in qua fundantur.

2. Motium, & pretium non distinguuntur vniuersaliter; nam ipsum pretium potest esse motium, ut patet in vendentibus, vel locantibus res, aut opera sua. Ipse quoque, qui secundum Propositionem est simoniacus, idest, qui dat, vel accipit temporale tamquam pretium rei spiritualis, habet pretium pro motio conferendi, vel efficiendi spirituale. Distinguitur igitur motium a pretio, tamquam magis vniuersale a minùs, quia non omne motium est pretium, ut, cum aliquid sit ad obtinendam gloriam apud Deum, vel homines, vel ad promerendam gratiam, & honorem: omne autem pretium est motium. Igitur pretium addit supra purum motium proportionem in valore ad eam rem, pro qua datur; etenim distinguitur pretium in iustum, & iniustum, secundum quod, vel asequitur, vel non valorem rei, vel illum excedit, ut patet ex Philosopho 5. Ethic. cap. 7., & ex communi hominum sensu. Qui ibidem cap. 8. dicit, pecuniam, quæ est pretium, esse mensuram omnium rerum, quia, scilicet, valore suo adequare potest valorem omnium rerum: nec est alia ratio distinguendi motium a pretio, quæ tamen Propositio ipsa distinguit.

Ergo, si ad Simoniam requiritur, ut temporale detur tamquam pretium rei spiritualis, requiritur, ut temporale, & spirituale æstimentur tamquam proportionabilia in valore, & consequenter, quod aliquod temporale æstimetur æquale in valore rei spirituali, aliud etiam superiùs.

3. Hæc autem æstimatio in nullum fidelem, aut sanæ mitis ca-

E e c 2 de-

dere potest. Nam in ipsis naturalibus, nec amor, nec sapientia, nec vita corporis pretio aestimari potest: sed ille solo amore compensatur, ut dici solet; sapientia verò nec auro pretiosissimo, nec gemmis comparatur, ut dicitur Sapientia 7., & Iob 28., & alibi pluries in Divinis litteris; & quamvis Sapientia Doctoribus stipendia dentur, non tamen dantur pro pretio doctrine, sed pro sustentatione vite, vel mercede laborum, ut ait D. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 3. Quod verò vita hominis nullo pretio sit comparabilis, facile patet considerantibus, quod amissa vita, nil prosunt quaecumque bona. Si ergo nec ista bona naturalia pretio aestimari possunt, quanto minus supernaturalia bona a Christo donata, Sacramenta, Charismata, potestates spirituales in ordine ad eternæ gloriæ consequutionem? Ipse Simon non videtur iudicasse, potestatem dandi Spiritum Sanctum esse pecunia aestimabilem, licet pro ea habenda pecuniam obtulerit Apostolis. Erat enim fidelis, ut dicitur Actuum 8., & stupebat de ea potestate, cæterisque prodigiis, quæ fiebant per Apostolos; non fuisset autem obiectum stuporis res, seu facultas, quæ aestimata fuisset pecunia compensabilis. Quare, obtulit pecuniam, non tamquam pretium illius potestatis, sed ad illiciendos Apostolos, ut eam sibi communicarent, atque adeo tamquam motium. Similiter, & Giezi non tamquam pretium curationis a lepra accepit pecuniam a Naaman Syro, quia nec pro illa curatione petiit, immo tamquam pro necessitate Elisei, qui hospites exceperat. Itaque illa curatio tantum spem accipiendi, vel motium petendi tribuit. Et tamen illi Simoniacorum sunt Authores, in quos, vel nomen transmiserunt, vel prauitatem. Ergo non requiritur ad Simoniam, ut temporale detur tamquam pretium rei spiritualis, sed sufficit, si detur tamquam motium ad alliciendum collatorem, vel effectorem: aliter nullus posset esse simoniacus, nisi vel hereticus, vel stultus.

4. Fortius autem. Id detestatus est in Simone Apostolus Petrus, quod aestimasset, donum Dei pecunia possideri; ut patet Actuum 8. Sed hæc aestimatio adest, etiam cum temporale datur pro simplici motiuo collationis, vel efficientiæ rei spiritualis, quia etiam tunc intenditur acquisitio, & possessio rei spiritualis per temporale; ergo id ipsum damnandum est, ut simoniacum. Aliter per iura, inhibentia Simoniam tantum doceremur, spiritualia non esse aestimanda proportionabilia secundum valorem cum temporalibus, vel ad summum inhiheretur talis aestimatio, non vero inhiheretur acquisitio spiritualium per temporalia, vel eorum collatio, siue efficien-

cientia propter temporalia, neque voluntas his modis, seu viis acquirendi spiritualia, & per consequens non euitarentur mala, quæ ex huiusmodi prauitate voluntatis, & operum oriri possunt, & solent. Perinde enim illa mala oriuntur, siue temporale detur pro pretio rei spiritualis, siue pro motiuo, & perinde vigent ambitio, questus, & auaritia, quæ in Simone exhorruit Petrus, vt Urbanus Papa dicit; id quod de se patet. At iura illam voluntatem, siue affectum maximè detestantur, & illa mala auertere satagunt; ergo damnant vt simoniacum etiam dare temporale pro simplici motiuo conferendæ, vel efficiendæ rei spiritualis.

Hic dicitur: Simonia definitur: voluntas emendi, vel vendendi spirituale, toto Titulo de Simonia, tota insuper causa prima, & ex D. Thom. 22. qu. 100.; immo per Simoniam dicitur vendi Spiritum Sanctum, ideoque Simoniacos peiores esse Macedonianis hereticis, nam illi Spiritum Sanctum creaturam dicebant, hi verò vendunt, cap. *Eos* 1. q. 1.; sed venditio, & emptio non est, nisi cum pecunia traditur, & accipitur tamquam pretium rei; ergo neque simonia.

Respondetur, ly *Vendi, & emi*, in Simonia non esse accipiendā strictè, & propriè, sed æquiualeuter, seu virtualiter: quis enim nesciat, Spiritum Sanctum nec emi, nec vendi posse? Hinc Urbanus Secundus cap. *Saluator* 1. q. 3. ait, Apostolum Petrum in Simone, non emptionē Spiritus Sancti, quam benè fieri non posse nouerat, sed ambitionem quæstus, & auaritiam exhorruisse, & maledictionis iaculo perfodisse. Dicitur ergo, per simoniam vendi Spiritum Sanctum, quia tractatur tamquam vendibilis eò ipso, quò pro eo habendo, vel dando pecunia datur, vel accipitur, etiam si non adsit error in intellectu, quo putetur vendibilis, qui error impossibilis est in cognoscente, vel tenuissimè, quid sit Spiritus Sanctus: commutatur enim tunc pro pecunia, sicut commutantur res vendibiles; ergo æquiualeuter venditur, & emitur; & ita res spiritualis, quæ est donum eius. Iudas dicitur vendidisse Christum Iudæis; nec tamen ad hoc verificandum necesse est, vt Iudas falsam, stultamque opinionem habuerit, vitam Christi esse æstimabilem pretio; eamque fortè ipse non habuit, cum nullius vita hominis sit pretio æstimabilis: similiter nec de Sacerdotibus, qui pecuniam illi traderunt, necesse est credere, quòd illum errorem habuerint; sed eo ipso, quo Iudas pecuniam poposcit, & accepit, vt Christum traderet, & illi dederunt, vt haberent, dicitur ille Christum vendidisse, hi verò emisse; & sic diceretur de quocumque homine, qui propter

pter pecuniam proderet amicum; quia eo ipso commutatur homo pro pecunia, adeoque tractatur, vt vendibilis. Augustinus, quia Rhetoricam sub mercede docuit, dicit, se victoriosam loquacitatem victum cupiditate vendidisse 4. Conf. cap. 2. nec tamen putandum est, Augustinum nescisse, artes liberales non esse pretio estimabiles, quod stultum esset opinari; sed ita loquutus est, quia intuitu mercedis eam docuit, quasi commutans artem cum pecunia, ac per hoc facto ipso eam tamquam vendibilem tractans. Ergo, vt indignum, & sacrilegum sit dare, vel accipere pecuniam pro spirituali non est necesse, vt spirituale aestimetur pecunia compensabile, adeoque nec vt pecunia detur, vel accipiat tamquam propriè, & strictè pretium; sed sufficit, vt commutetur pecunia: hoc enim ex se indignissimum est, & æquiuolenter, seu virtualiter illud emere, & vendere; & in hoc sensu simonia dicitur voluntas emendi, vel vendendi spirituale.

Quandocumque igitur datur, vel accipitur temporale pro spirituali, & non ob sustentationem ministri, aut titulo eleemosyne, vel oblationis, vel liberalitatis, vel gratitudinis, sed pro ipsa collatione, vel efficientia rei spiritualis, tunc rectè dicitur, emi, & vendi spirituale, vel Spiritum Sanctum, quia donum eius tractatur tamquam pecunia, siue alia re temporali estimabile, & compensabile, siquidem commutatur vnum pro alio, quod fit in venditione, & emptione, tuncq; spirituale non datur gratis, vt præcipit Christus Matth. 10. 8.; atque id dicitur cap. *Res Ecclesia* 1. q. 3. & cap. *Saluator* ibidem, & alibi. Atq; hæc sit prima ratiocinatio contra Propositionem.

5. Secunda sit. Etiam cum accipitur temporale, vt purum motuum collationis, vel efficientiæ rei spiritualis, hæc res ordinatur ad temporale tamquam medium ad finem adequatum, vel principalem, ac proinde minus aestimatur, quàm temporale; nam finis adequatus, vel principalis semper magis aestimatur, quàm media ad ipsum 2. Physic. text. 21., & 30.; sed peruersum est præferre temporalia spiritualibus; ergo, &c. Maior patet. Nam motuum, & finis idem sunt; ad id quippe terminatur actio, quod mouet ad agendum; inde dicitur, quòd omnis actio est inter finem, & finem, scilicet, finem in intentione, & finem in executione; finis autem in intentione mouet ad agendum. Satis insuper patet, quòd efficiens, vel conferens spirituale, vt accipiat temporale, habet pro fine adequato, vel principali illius efficientiæ, vel collationis ipsum temporale; finis enim est, cuius gratia aliquid fit.

Ter-

Tertia sit. Quia dare, immo consentire, vt detur temporale, ad remouenda impedimenta pro consequutione rei spiritualis, simoniacum est; ergo a fortiori dare illud directè, & immediate, vt conferatur, vel efficiatur spirituale. Antecedens probatur ex cap. *Mattheus* de Simonia, vbi dicitur, dimittendum esse regimen Ecclesiæ, pro cuius acquisitione quis consensit, dari per amicos munera contradicentibus, vt a contradictione desisterent. Si ergo, cum munera data non sunt, vt pretium rei spiritualis, immo neque vt motiuum collationis eius, sed tantum ad retinendos contradictores, consensus in eam donationem, non solum ipsa donatio simoniaca sunt, adeo vt dimittendum iudicetur regimen Ecclesiæ tamquam Simoniacè acquisitum; quanto magis, cum data sunt pro motiuo conferendi, vel efficiendi spirituale?

5. Quarta ratio sit ex cap. *Tuanos* eodem titulo, vbi Clericus offerens bona sua Ecclesiæ, cum conditione, vt recipiatur in Canonicum, eademque pro sua præbenda retineat, decernitur simoniacus, & ipse, & ipsum recipientes; Nec potest supponi, illa bona oblata esse tamquam pretium Canonicatus; quia de illa oblatione, et receptione consultus fuit Summus Pontifex, an esset simoniaca; non fuisset autem consulendus, si illa bona oblata essent, ac recepta pro pretio Canonicatus; quis enim ignorare, aut dubitare potuisset, illud esse simoniacum? Patet magis id ex iis, quæ Pontifex subdit: ait enim, quod si Clericus talia bona offerat sine vlllo pacto, & conditione humiliter rogans, recipi in Canonicum, & Clerici eiusdem Ecclesiæ purè consentiant, huiusmodi receptio fieri poterit absque simoniaca prauitate. *Quod, si is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci; & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum iudicem culpabiles reperiuntur.*

Ecce hic clarissimè definitur, ad Simoniam sufficere, vt habeatur intentio acquirendi spirituale per temporale; ac proinde sufficit, habere temporale tamquam motiuum efficiendi, vel conferendi spirituale; sed voluntas simoniaca est voluntas emendi, vel vendendi spirituale; ergo sufficit ad emptionem, vel venditionem eius dare temporale, vt motiuum collationis, vel efficientiæ rei spiritualis, quod supra dicebamus.

Verum, quia secunda Propositio ex suprapositis dicit, non esse simoniacum dare temporale pro collatione, siue efficientiæ rei spi-

spiritualis, etiam si temporale sit principale motiuum conferendi spirituale, fert necessitatem disputandi: An sit simoniacum illud habere pro motiuo, siue fine non quidem principali, sed secundario; nam, quòd simoniacum sit habere illud pro fine, siue motiuo principali, iam probatum est.

C A P V T II.

An sit simoniacum habere temporale pro fine secundario rei spiritualis.

1. **I**N qua difficultate sententia est plurium, maximè Recentiorum, illud non esse simoniacum; quia licet, inquit, flectere oculus sinistrum ad terram, idest, temporalia emolumenta, modò oculus dexter, idest, principalis intentio sit directus ad Cælum. Sic dicunt de Concioneatore intendente secundariò ex suis concionibus bona temporalia: sic de Sacerdote intendente pro celebratione elemosynam: sic de coniuge intendente secundariò in copula voluptatem, quòd, scilicet, non peccent.

2. Hic censo distinguendum: vel enim illud motiuum, siue finis ita respicitur, licèt secundariò, vt sine ipso non efficeretur, vel conferretur spirituale; vel ita, vt sine ipso adhuc efficeretur. In primo casu puto committi Simoniam; in secundo minimè.

Primum patet ex cap. *Tua nos* de Simonia supra relato; vbi Pontifex declarat simoniacū esse, ea intentione recipere bona temporalia pro acceptatione alterius in Canonicum, vt non acceptaretur, si illa bona non reciperentur.

Probatum etiam ratione: Quia tunc ille finis, licèt dicatur secundarius, tamen virtute sua tamquam causa principalis partialis mouet voluntatem, completque virtutem alterius motiui, quod solum non mouebat; ergo existimatione, & affectu voluntatis locatur in eodē ordine cum motiuo, seu fine spirituali; ergo tūc fit iniuria rei spirituali, & quodammodo venditur, quia commutatur cū temporali. Nec sufficit, si dicatur, finem spiritualem magis mouere; nam, si ille non trahit ad effectum sine fine temporali, sequitur, quòd hic etiam moueat ad faciendum simpliciter, atq; adeo sit causa principalis simpliciter, & in eodem ordine causę, vel causalitatis cum fine spirituali; peruersum est autem, & contra dignitatem rei spiri-

spiritualis habere illam in eodem ordine cum re temporali; ergo, &c.

3. Probatur secundò. Quia ita colere Deum pro bonis temporalibus, ut aliàs non coleretur, peruersum est, atque peccaminosum; ideoque Iob crimini datum a Satana, Iob. 1.; ergo etiam ita intendere bonum temporale in efficientia spiritualis, ut sine illo non efficeretur: sicut enim ibi fit iniuria Deo, ita hic rei spirituali; cumque maximè exhibeatur cultus Deo per ministeria spiritualia, nolle exhibere illa, nisi dentur temporalia, est nolle colere Deum, nisi dentur bona temporalia. Satis autem patere potest, iniuriam fieri rei spirituali, cum, vel non æstimatur digna, quæ fiat, vel non afficimur ad eam faciendam, nisi accedente emolumento temporali. Immo tunc intenditur acquisitio rei temporalis per spiritualem, vel e contra, quæ est ipsissima Simonia.

Probatur tertio. Quia tunc spirituale non datur gratis, nec habetur intentio dandi illud gratis, contra præceptum Christi Domini Matth. 8.

Secundum verò probatur. Quia, si actio fieret, etiam non existente illo fine, siue bono temporali, iam actio non ordinatur ad ipsum simpliciter, sed ad summum secundum quid, idest, tantum libentiùs fit propter ipsum. Hoc autem non tollit dignitatem, vel excellentiam spiritualis rei supra temporalem. Non enim tollitur dignitas Sacramentorum, eo quia efficiantur instrumentaliter per causas corporeas, licet hæc concurrant ad simpliciter fieri eorum; sufficit enim, quòd causa principalis sit Deus; ergo non tollitur dignitas rei spiritualis, eo quia solummodò libentiùs fiat propter bonum temporale: sufficit enim, quòd simpliciter, & absolute fiat propter spirituale. Probatur Consequentia. Quia, cum quælibet res habens causam finalem, habeat, & efficientem, a qua ordinatur in finem (hinc Deus nec efficiens, nec finem habet) nobilitas, vel ignobilitas rei ab utraque causa desumenda est; ergo, si ignobilitas efficientis instrumentalis non inficit nobilitatem rei, neque ignobilitas finis secundarii, qui tantum mouet ad libentiùs faciendum.

4. Probatur tertio. Quia tunc non venditur res spiritualis: quod enim venditur non daretur sine pretio; sed illud opus fieret, etiam si nullum resultaret bonum temporale; ergo non venditur, aut commutatur pro bono temporali.

Probatur quarto. Quia nullus, ut arbitror, dicet, peccasse Constantinum Magnum, qui ex baptismo non tantum animæ sa-

F ff

litem

lucem, sed etiam curationem a lepra quaesivit; ad id enim etiam monitis caelestibus directus est: qui tamen sine dubio peccasset, si baptismum suscipere noluisset, nisi etiam curaretur a lepra. Aut dicet, peccare infirmos, qui Sacramentum extremae unctionis suscipiunt non tantum pro remissione peccatorum, sed etiam pro liberatione a morbo, quam virtute illius Sacramenti aliquando tribui, dicit Glosa in cap. 5. Iacobi; qui tamen peccarent, si renuerent illud Sacramentum recipere, nisi liberarentur a morbo. Rursus. Non peccabant Hebraei, qui etiam intuitu pacis, libertatis, securitatis ab hostibus, & affluentiae bonorum temporalium permanebant in cultu vnius Dei; nam, ut pro hoc fine in illo cultu permanerent sepius illis suggereretur a Deo, qui etiam comminabatur mala contraria, si in idololatriam laberentur. Non peccat quisquis etiam sine colit virtutes, ut curas, angores, dolores, damna euitet, quae ex passionibus non cohibitis, & ex natura vitiorum oriri solent; nam etiam ex hoc capite solent Patres, & Concionatores suadere fugam vitiorum, cultumque virtutum.

2. Contra hoc obiici potest; quia etiam tunc videtur indignè, & iniuriosè tractari res spirituales, dum, licet secundariò, sit propter temporale: finis. n. propter quem fit, sepe magis aestimatur, quam id, quod propter ipsum fit. Videtur etiam non fieri gratis; quia non gratis fit, quod saltem secundariò propter bonum temporale fit. Rursus; cum adhibetur medium malum ad finem malum, ibi non tantum est peccatum in intentione finis, sed etiam in usu medii, immo etiam si finis sit bonus, peccatum est in usu talis medii: & tamen medium est volitum secundariò, quia ratione finis, non sui ipsius; immo minus volitum, quam finis secundarius; semper enim quod est volitum per se ipsum est magis volitum, quam id, quod est volitum propter aliud; sed finis etiam secundarius est volitus propter se; ergo magis, quam medium, quod est volitum propter aliud; ergo, si peccatum est adhibere malum medium ad finem etiam bonum, peccatum erit habere finem malum etiam secundarium: absolutè autè habere bonum temporale pro fine rei, vel actionis spiritualis malum est; nec ex eo, quia bonum temporale sit finis secundarius, cadit a ratione finis; ergo malum est habere illud etiam pro fine secundario. Tandem: copula coniugalitatis habens pro fine secundario delectationem veneream non est absoluenda a peccato, sicut neque comestio habens pro fine secundario delectationem; semper enim malum est habere delectationem sensibilem pro fine; est enim vivere secundum carnem, non secundum spiritum: facta autem carnis spiritu mortifi-

tificanda sunt, non intendenda simul cum spiritualibus: aliter homini liceret viuere primario secundum spiritum, secundario secundum carnem, idest, primario ex disciplina Christi, secundario ex disciplina Epicureorum; quod non tantum falsum, & absurdum, sed etiam impossibile est, cum spiritus concupiscat aduersus carnem, caro autem aduersus spiritum, et spiritu, vt dictum est, facta carnis mortificanda sint, vt viuamus, Roman. 8.; ergo non licet intenditur bonum temporale pro fine secundario in collatione rei spiritualis.

Respondetur, quod, dum ita fit spirituale propter temporale, vt etiam sine hoc illud fieret, tunc temporale non aestimatur magis, immo, nec æquè, ac spirituale, sed tantum magis aestimatur spirituale, ac temporale simul, quàm spirituale dumtaxat; quæ estimatio recta est, nec iniuriosa rei spirituali. Si enim adhuc sine temporali fieret opus spirituale, tunc opus non fit absolutè propter illud, sed tantum extenditur etiam ad illud, fitque libentiùs; hoc autem, vt patet, non est præferre, immo, neque æquare temporale spirituali, sed tantum magis aestimare vtrumque, quàm spirituale tantum.

Ad secundum dicitur, quod finis secundarius, quando ita intenditur, vt sine ipso adhuc fieret opus, cadit ab ea ratione finis, qua hic magis aestimatur, quàm opus ad ipsum ordinatum; tunc enim ipse solus non est finis, sed cõcurrit ad eadẽ rationem finis cum primario, tamquam illi accedens, & ideo opus non fit absolutè propter ipsum, sed tantum libentiùs; & potius magis tunc aestimatur opus ipsum, quia ex eo bonum non solum spirituale, sed & temporale euenire potest, quàm solum bonum temporale magis aestimetur ipso opere spirituali.

2. Ad Tertium, admissio Antecedenti, negatur Consequentia: nam intendere voluptatem sensibilem tamquam finem, etiam secundarium, malum est, quia voluntas debet intendere honestatem, vt viuamus secundum spiritum, idest, secundum rationem, cuius bonum est honestas; ideo voluptas tantum permitti debet, nõ intendi. Hinc omnis sobrius, omnisque amator spiritualis boni desiderat, vel nullam adesse voluptatem in comestione, & copula, vel saltem non mordacem, aut magnam, vt ait Augustinus 4. contra Iulianum cap. 24., ipsique sæculares Philosophi dixerunt, voluptatem esse magnam hominum pestem, quos retulimus in Disput. contra 9. Propositionem. At intendere bona temporalia non est malum, quando non intenduntur ad malum finem, nec via, vel modo il-

licito ; sunt enim necessaria pro sustentatione vitæ , & vtilia ad multa opera honestatis , ac pietatis : non est autem nec via , nec modus illicitus intendere ea ex opere spiritali tamquam finem secundarium modo explicato ; ergo Consequentia , siue paritas nulla est .

3. Contra primum etiam nostrum dictum argui potest . Quia , si Sacerdos aliàs non celebraturus , inducatur ad celebrandum precibus amici , vel propter aduentum Principis , aut Episcopi , non peccat , tamquam referens sacrum ministerium ad gratiam hominum , proindeque indignè , ac iniuriosè illud tractans ; ergo etsi bonum temporale ita respiciatur , vt sine eo non fieret opus spirituale , nullum peccatum est ; dummodo respiciatur , vt finis secundarius .

Respondetur primò , etsi Missa illa celebrata non esset , nisi accessisset amicus , vel Princeps , non rectè inferri , esse relatum ad gratiam hominum ; potuit enim referri ad bonum spirituale ipsorum , vel vt satisfacerent præcepto , vel meritum compararent ; sicut confessiones , vt plurimum , non excipiuntur nisi rogatu penitentium , nec tamen tunc ad gratiam temporalem , necesse est referri , sed ad bonum spirituale ipsorum referri possunt .

Secundò . Quòd , & si Sacerdos non fuisset celebraturus , nisi rogatus ab amico , &c. , non necessariò inferitur , referri tunc Missam ab eo ad gratiam amici tamquam ad finem secundarium , sine quo non ; possunt enim voluntas , vel preces amici mouere Sacerdotem , vt subeat laborem antecedentem ad Missam , pergendi ad Ecclesiã , quærendi paramenta , candelas , ministrum , aut eadem expectandi ; vel , vt cogitet de celebratione , & ad eandem applicet , quam tamen referat in honorem Dei , & bonum spirituale animarum ; ita vt illæ preces sint causa excitans , vel impulsiva ad celebrandum , vel causa applicationis ad celebrandum , non verò causa finalis ipsius celebrationis , iuxta distinctionem , quæ solet adhiberi a Iuristis ; & hoc sensu intelligendum est , Deum promissione bonorum monuisse Hebræos ad sui cultum , & obedientiam ; idest , non ita hæc eis suggesta , vel ostensa tamquam finis essent , sine quo non recederent ab idololatria , cæterisque peccatis ; hoc enim potius fuisset amare bona temporalia , quàm Deum , vel saltem amare Deum dependenter ab illis , quod ipsi Deo iniuriosum est ; sed , vt amor eorum excitarentur ad considerandam bonitatem , & potentiam Dei , qui illa posset , & largiri , & tollere ; & sic inciperent amare Deum

Deum propter ipsum, a quo tamen etiam illa bona expectanda essent. Nos quidem lib. 1. de Actibus Humanis cap. 10. paulò aliter de fine primario, & secundo loquuti sumus; sed quæ ibi diximus, ad normam præsentium reformanda sunt.

4. Argui potest contra idem: Etiam dum ita respicitur res temporalis, ut sine ea non conferretur, aut efficeretur spiritualis, acquisitio rei temporalis est tantum conditio, sine qua non; conditiones autem nullam habent causalitatem respectu effectus, ut patet in approximatione; ergo tunc minister non mouetur ab illa acquisitione tamquam a fine; ergo nullo modo est simoniacus, tamquam referens spirituale ad temporale.

Respondetur, circumstantias, & conditiones operis externi esse obiecta motiua voluntatis; ideo enim dant bonitatem, & malitiam actui eius, ut lib. 3. de Actibus Humanis cap. 21. dictum est; esse etiam motiua principalia, dum ita intenduntur, ut sine ipsis nolit fieri opus.

C A P V T III.

An in concursu aequè dignorum liceat Collatori rei spiritualis moueri ex temporalis emolumento ad conferendum potius uni, quàm alteri.

1. **V**ltimò circa damnatam Propositionem potest quæri: An in concursu plurium aequè dignorum liceat collatori beneficii moueri ad conferendum potius uni, quàm alteri ex aliquo temporali emolumento. Tunc enim illud non videtur respici, aut recipi tamquam motiuum collationis, sed tantum electionis, seu discretionis inter plures.

Et est omnino negandum. Tum quia electio est actus internus, & spiritualis, atque adeo pretio non æstimabilis, idest, non proportionabilis cum valore rei temporalis. Tum quia illa electio, siue

sive discretio non æstimaretur nisi ratione beneficii spiritualis, quod conferretur; ergo illud temporale daretur, & reciperetur ratione spiritualis. Tum quia aperiretur via ad simoniacas sordes. Nam conferre beneficium indigno, vel minus digno, non est simoniacum, dum non confertur ex motu boni temporalis, sed tantum est contra iustitiam; ergo, si definitur, licere in concursu plurium æquè dignorum moueri ex bono temporali ad conferendum potius huic, quam illi, tantum iniustitia erit interdicta in collatione beneficiorum, non verò dare, vel accipere temporale pro spirituali; atqui hoc est falsum; ergo neque in illo casu licet accipere temporale. Poterit ergo Collator in tali casu moueri, vel a grauiori ætate, vel a maiori indigentia, vel quia ille primò se obtulit, vel forte, vt fecerunt Apostoli in electione Matthiæ, vel etiam ex consanguinitate; quòd admittit D Thom. 2.2. quæst. 63. art. 2. propter maiorem concordiam in regendo.

2. Fortè dicetur. Licet venditori accipere pretium pro voluntate vendendi rem potius vni, quam alteri, si plures eandem iusto pretio emere velint: neque enim tunc bis vendit eandem rem, vel eam plus iusto pretio; ergo, licet conferens aliquod spirituale nil possit recipere pro re spirituali, quam confert, poterit tamen recipere pro voluntate conferendi absolute, vel saltem pro voluntate conferendi potius huic, quam illi.

Respondetur primò, Consequentiam nullam esse: non enim, si, cum res potest vendi, vendi quoque potest voluntas vendendi, sequitur, posse vendi voluntatem, cum res ipsa, quæ traditur, est omnino inuendibilis, qualis est res spiritualis.

Respondetur secundò, neque illam voluntatem vendi posse, idest, licere, quia voluntas non est pretio æstimabilis. Potest tamen venditor aliquid plus accipere ab eo, cui præ ceteris vult vendere rem suam, non tamquam pretium voluntatis, sed tamquam pretium ipsius rei, quæ, scilicet, pluri æstimetur ab eo, quam a cæteris; nam proculdubio, & ipse emptor pro re, quam emere cupit, tradit illud, non ad emercendam voluntatem vendentis, quam non æstimat, nisi ratione rei, quam vult emere; venditor autem potest vendere rem ei potius, qui illam emit pretio riguroso, quam ementi pretio mediocri, vel infimo.

3. Quia Propositio 45. contra quam disputamus, in fine dicit, non esse simoniacum dare temporale pro spirituali, quando datur tantum vt gratuita recompensatio pro spirituali; ostendendum est,

Contra Proposit. XLV. & XLVI. C. II. 415

est, id etiam esse falsum, atque adeo illud esse omnino simoniacum. Quod patet per dicta: quia res spiritualis est omnino inestimabilis, & improporcionabilis cum re temporali; recompenfare autem cōcernit equalitatem, vel saltem proportionem in valore inter rem, quæ datur, cum ea, pro qua datur. Compensatio enim, vt legitur apud Calepinum, est, rependo, ex æquo, pari pondere pendo, quod nomen ipsum sonat, & Modestus lib. i. ff. de Compensatione, ait: *Compensatio est debiti, & crediti inter se contributio*; ergo exequare, immo, & proportionare spiritualia temporalibus est ipsum Simonia: crimen, quamuis id non ex pacto, aut obligatione, sed gratuito, idest, liberè fiat. Aliud quippe est dare aliquid gratis tamquam signum benevolentia, aliud dare pro recompensatione rei spiritualis collata, vel effecta; quamuis & illud, dum sit in casu huiusmodi collationis, vel efficientia, scandalosum sit, & simoniaca voluntatis speciem referens, atque adeo reprehendendum: videtur enim fieri in recompensationem spiritualis rei.

Quòd verò Propositio 40. addit, non esse simoniacum dare temporale, vt motiuum collationis, vel efficientia rei spiritualis, etiam si temporale sit motiuum principale dandi spirituale; patet ex supra dictis, quàm sit abiiciendum. Probauimus enim supra, esse simoniacum dare, vel recipere temporale pro spirituali, etiam si illud temporale sit motiuum secundarium, si tamen ita moueat, vt sine illo non conferretur, vel efficeretur res spiritualis; ergo a fortiori simoniacum est, quando temporale est motiuum principale.

4. Vltimum verò, quòd, scilicet, illud verum sit, etiam si illud sit finis rei spiritualis, ita vt illud temporale pluris aestimetur, quàm res spiritualis, supra omnia abiiciendum est.

Et primò adest ibi superfluitas loquutionis; si enim temporale est motiuum principale conferendi spirituale, est etiam finis eius, atque finis principalis: finis enim est, qui mouet voluntatem ad opus, vt patet 2. physic. ; ergo postquam dictum erat: *Etiam si temporale sit principale motiuum dandi spirituale non erat addendum*: Immo etiam si sit finis ipse rei spiritualis. Et postquam hoc dictum erat, neque erat viterius addendum: *Sic vt illud pluris aestimetur, quàm res spiritualis*. Semper enim finis principalis plus aestimatur, quàm id, quod propter ipsum adhibetur; cum finis principalis sit ratio volendi, vel adhibendi media.

Propter quod autem vnumquodque tale, & illud magis; ergo eo ipso, quo temporale est motiuum principale dandi spirituale, est
etiam

etiā finis principalis, & pluris æstimatur, quā illud; ergo superflue, & absurdè hæc vltima verba adduntur.

Quantū autem ad rem ipsam, certè iudicio præponere temporalia spiritualibus, error intellectus est; ergo illa præponere affectu peruersitas voluntatis, vtpotè sequentis rationem errantem;

& id etiam extra casum dandi, vel recipiendi temporalia

pro spiritualibus; quantò ergo magis, cum illa

dantur pro istis peccatum Simoniz est, vbi

re ipsa commutantur, vel compen-

santur temporalia pro spi-

ritualibus, & magis

æstimantur il-

la, quā

ista?

DISPUTATIO XLI.

Contra Propositionem XLVII.

Cum dicit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesia magis utiles ipsi iudicauerint, ad Ecclesias promouent, Concilium, vel primò videtur per hoc, digniores, non aliud significare vel le nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparatio propositiuo; vel secundò loquutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

Ostenditur falsitas Propositionis.

1 A verba habet Tridentinum sess. 24. cap. 1. de Reformatione, quibus disertè significat, mortale esse, promouere ad Ecclesiam dignum præ digniore, mortale, inquam ex iure Diuino; non enim præceptum nouum ibi fert Tridentinum, sed tantum veritatem enuntiat ex natura rei; ut notant etiam Lugo, Pisani, & alii. Promotores verò non tantum sunt electores, sed (verba sunt Tridentini ibidem): *Omnes, & singuli, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque ius, quacumque ratione a Sede Apostolica habent, aut aliòquin operam suam præstant.* Eadem enim ratio

G'g

mili-

militat de omnibus. Promoueri verò ad Ecclesiam dicitur tantum Episcopus: Ecclesiæ enim distinguuntur secundum Episcopatus, ut Ecclesia Neapolitana, Lucerina, Auerfana, &c., non enim quicumque aliquam curam recipit, aut beneficium dicitur promoueri ad Ecclesiam. Et de promotis ad Episcopatum loqui Tridentinum patet; tum quia loquitur de eo, qui supra omnes gradus constituitur, qualis non est nisi Episcopus; tum quia statuit, post vacationem Ecclesiæ indici a Capitulo publicas supplicationes per Ciuitatem, & Diocesim, quod non potest intelligi, nisi de vacatione Ecclesiæ Episcopalis.

Tamen ipsi Assertores Propositionis, & Glosatores verborum Concilii extendunt eius verba ad omnia beneficia Ecclesiastica, saltem curam animarum habentia, dum in postrema Glosa dicunt, verba Concilii intelligenda esse, quando fit concursus. Episcopatus autem non solet conferri per concursum, sed solo examine, idque a Pontificatu Clementis Octauo; bene autem beneficia curata, siue parochialia. Et reuera eadem ratio militat de Episcopatu, & de cæteris Ecclesiasticis beneficiis, ut patebit ex dicendis. Quamuis autem ad ostendendam iustitiam damnationis Propositionis supra dictæ sufficiat ostendere inanitatem Glosarum verbis Tridentini affectarum (et enim tantum hic damnantur, nihilque decernitur de assertionem Tridentini, sed supponitur vera) tamen quia dignum scitu est: An lethale sit promouere ad Ecclesias dignos, relictis dignioribus, hanc controuersiam hic explicare intendimus.

2. Dicendum igitur: Lethale esse promouere ad Ecclesias, & etiam ad quælibet Ecclesiastica beneficia dignos præ dignioribus. Hæc assertio est D. Thomæ 22. qu. 97. art. 2., proindeque omnium Thomistarum.

Probatur primò ex Augustino Epistola 29., quæ est ad Hieronymum: *Quis, inquit, ferat, si quis diuitem elizat ad sedem honoris Ecclesiæ contempto paupere instructiore, & sanctiore? Inducitque ad id sententiam Iacobi 2.: Si intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dicatis ei: Tu sede hic bene. Pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?* Si, subdit, illam distantiam sedendi, ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Ad quos certè referri debet, cum sententia sit generalis. Pro sede autem honoris Ecclesiæ non solus intelligendus est Episcopatus, sunt enim aliæ dignitates Ecclesiasticæ, quæ meritò appellantur sedes

des honoris, vel honores Ecclesiastici. Cum autem Augustinus loquatur illis terminis comparatiuis, *instruētiore*, & *sanctiōre*, supponit dīxitem, qui est prælatus, esse instructum, & sanctum; & tamen eum præferre pauperi instructiori, & sanctiori, non tantum dicit esse malum, sed etiam intolerabile: *Quis*, enim inquit, *ferat*? Est enim acceptio personarum, attendere in promotione ad ministeria, & dignitates, non id, quod pertinet ad illorum exercitium, sed alia adiacentia personis, ut ait D. Thomas loc. cit. ad 3. Ea autē acceptio, sicut & quilibet alius iniustitiæ actus materia, & fomes est querelarum, litium, & odiorum; propterea dicitur intolerabilis. Quamvis autem Augustinus loquatur de diuite præposito pauperi instructiori, & sanctiori, tamen eadem ratio est de quolibet prælatione quacumque causa facta digni præ digniore, quia semper est acceptio personarum, & iniustitia.

3. Probat secundò ratione D. Thomæ loc. cit. ad 1. Quia Prælatus Ecclesiasticus non est dominus dignitatum, & prouentuum Ecclesiasticorum, sed tantum dispensator: proinde non potest eadare pro libito, sed iuxta merita personarum: sunt enim illa bona communia, in quorum collatione debent attendi regulæ iustitiæ distributiæ; multò minùs eorum domini sunt promotores, vel alii electores; ergo promouere, vel eligere dignum præ digniore est contra regulas illius iustitiæ; cumque materia sit grauis, est lethale. Antecedens probat D. Thomas, & cum eo Caietanus ex illo Apostoli 1. Corinth. 4.: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores misteriorum Dei*; sic enim ipsi legunt; sed textus reuera habet *mysteriorum*; quod Theophylactus refert ad prædicationem, seu dispensationem verbi, & doctrinæ, Lyranus verò ad ministerium Sacramentorum, & doctrine. Quamvis autem promotio, seu potius ordinatio ad Episcopatus possit dici dispensatio misteriorum Dei, quia Episcopatus ordo, & Sacramentum est; tamen promotio ad alia beneficia Ecclesiastica fortè non potest dici dispensatio misteriorum; quare ex eo dicto Apostoli non colligitur generaliter Prælatos Ecclesiæ nō esse dominos, sed ministros, seu dispensatores beneficiorum eiusdem Ecclesiæ.

Cætèrùm illud Antecedens non est in controuersia ponendum; ipsa enim beneficia, & dignitates Ecclesiasticæ res spirituales sunt; hæ autem sub ministerio quidē hominum, sub dominio autem solius Dei sunt. Prouentus autem, seu redditus, qui ipsis adiecti sunt (adiecti, inquam, quia redditus ratione beneficiorum, non beneficia ratione reddituum) ex priorum largitionibus collecti,

non in eum finem collati sunt, vt transirent in dominium Prælatorum, immo Christo donati pro dignitate eius Ecclesiæ in congrua sustentatione ministrorum, & subsidiis pauperum. Quod disertè expressit D. Vrbanus Papa, & Martyr Epist. vnic. cap. 2. & legitur in eius lectione 25. Maii in Breuiario Romano, & ex parte refertur cap. *Res Ecclesiæ* 12. qu. 1. : *Ipsæ res fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios vsus, quàm Ecclesiasticos, & Christianorum fratrum, vel indigentium conuerti; quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* Pretia peccatorum, quia solent offerri pro remissione peccatorum; patrimonia pauperum, quia Christus, cui donata sunt, suos hæredes instituit pauperes dicens: *Esuriui* (vtique in pauperibus) *& non dedistis mihi manducare, sitiui, &c.* Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Que ratio, vt patet, extenditur etiam ad Summum Pontificem, qui est supremus administrator bonorum Ecclesiæ, quod rectè notauit loc. cit. Caietanus; igitur verum est illud Antecedens.

Consequentia verò probatur. Quia si meritum, siue virtus, siue idoneitas tribuit ius ad illa beneficia obtinenda, maior idoneitas necessariò tribuit maius ius: sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: aliter maior illa idoneitas se haberet otiosè, & per accidens, & quasi non esset adtribuendum ius, quod absurdissimè dicitur, atque contra rationem; si enim meritum simpliciter dat ius, quare gradus meriti illud non auget? Si calor calefacit, maior calor necessariò magis calefacit, & sic in cæteris omnibus; ergo promouere idoneum prætermisso magis idoneo est contemnere ius magis idonei, & iniuriam illi irrogare, quod in re graui lethale est.

4 Sed ab hac Conclusionem Diana in Summa verb. *Beneficium*, cum Reginaldo aduersus Lessium excusat Pontificem, & Reges, quia aliter, inquit, magnum pondus ij substinerent.

Sed ratio adducta concludit de omnibus; magnis autem honoribus, siue potestatibus magna onera consequenter sunt adiuncta: aliter de multis possent se illi excusare. Cura insuper illis longè maior incumbere debet de spiritalibus, quàm de temporalibus; & ipsi abundant ministris, a quibus instrui possunt. Et si illud onus experirentur intolerabile, præstaret collationes beneficiorum relinquere Capitulis, vt antiquitus fiebat, quàm cum malo Ecclesiarum, & iniuria meliorum ea per se conferre. Et cum modò omnes ferè Episcopatus conferantur per Papam, & Principes, redde-

re-

retur omnino nullum, vel frustraneum ius meliorum ad illos.

Sed, cum dicitur, promouendos esse digniores, intelligendum est de iis, qui possunt haberi, ut rectè notat Caietanus, & ratio ipsa suadet: aliter pro prouisione vnus Ecclesiæ, vel beneficii circumagendus esset Orbis terrarum, cunctique fideles ad examen euocandi, ut secerneretur dignior, non quidem ex millibus, ut sponsus in Canticis, sed ex omnibus. Etiam in pluribus Regularium Ordinibus restringitur ad determinata tempora Præfectura, & præscribuntur spatia vacationis post illam; & tunc ii, qui resignant, etiam si dignissimi omnium sint, eligi non possunt, atque adeo oportet eligere minus dignos, quia ij tantum possunt haberi. Ultra igitur eas considerationes, quod inter æquè dignos præstat promouere eos, qui sunt de gremio Ecclesiæ, quia tales, ut ait D. Thom. loc. cit. ad 4., solent magis diligere Ecclesiam, in qua sunt nutriti, & proinde esse utiliores ad bonum commune: & consanguineos, quia hi magis vnanimiter cum electore, vel collatore Ecclesiæ negotia tractare solent, ut ait idem ibidem ad 1. (quamuis hoc dimitendum esset, si scandalum suboriretur, & exemplum præberetur, ut præter dignitatem respiceretur consanguinitas, ut idem subdit); & quod præstat promouere subditum Principis pro bono pacis, vel bene ei visum, non autem subditum hostis ad vitandas suspiciones, & pericula: ultra igitur has, aliasue considerationes, illud etiam considerandum est, ne Ecclesiæ diu vacent, hoc n. illis perniciosum esset, ut dicitur ca. *Quàm sit* de electione, & electi potestate in 6., diu autem vacarent, si per remotiora loca facienda esset inquisitio dignioris.

Sed & maior dignitas, ut rectè docet D. Thomas, non est sumenda simpliciter, idest, pro maiori abundantia spiritualium gratiarum donorum, sed per comparisonem ad bonum commune iuxta naturam officii, & beneficii, quod conferendum est; nam mensura cuiusque rei attenditur per ordinem ad finem. Potest autem quis minoris sanctitatis, & scientiæ magis conferre ad bonum commune propter maiorem potentiam, vel industriam. Hinc nobiles solent præferri ignobilibus. Et hæc quidem locum habent in foro conscientiæ; sed in foro externo electio digni impugnari non potest, aliter quælibet electio posset caluniam pati, ut ait D. Thomas loc. cit. art. 2. ad 3., & definitur cap. *Cum dilectus* de Electione, & difficile, ac longum esset iudicium externum de maiori dignitate, saltem quando excessus non esset valde magnus.

5. Con-

5. Contra prædicta obijci potest cap. *Monasterium* 16. q. 7. *Monasterium, vel Oratorium canonicè constructum a domino constructoris, eo invito non auferatur, liceatque illi, presbytero, cui voluerit pro sacro officio illius Diocesis, cum consensu Episcopi, nisi malus existat, commendare.* Idem indicatur cap. *Pastoralis* de Iure Patronatus; ergo non est necesse promouere ad beneficium digniorem, sed sufficit promouere non indignum.

Respondetur primò, id intelligi posse quantum ad forum extrinsecum, in quo omnis electio digni subitinetur, ut mox dictum est. Secundò, id verum esse de habentibus ius patronatus; non sunt enim ipsi simplices administratores locorum, & prouentuum ab ipsis fundatorum, immo dicitur: *A dominio constructoris.* Quare non tenentur seruare regulas iustitiæ distributiue in promotione. Hinc solent fundari huiusmodi iura patronatus in bonum particularis familiæ, cauendo, ne promoueatur, qui non sit de tali familia; & tamen illi non semper sunt ceteris meliores. Permittitur autem hoc, quia aliàs non faciliè reperirentur huiusmodi fundatores; pluralitas autem Ecclesiarum, & beneficiorum cadit in amplitudinem, & decorem cultus Diuini, & Ecclesiæ. Non possunt autem promouere malum, quia hoc scandalosum esset, offensa quoque Dei, & damnum Ecclesiæ, vel beneficii.

Quamuis autem Toletus in Summa lib. 5. cap. 69. nu. 3. dicat, tales institutiones non rectè fieri, quando beneficia annexa habent curam animarum, ut, si quis fundet Monasterium, volens cognatam suam fore Abbatissam; tamen id non videtur verum, dummodò excludatur indignus: nam etiam tunc habet locum ratio, quòd loca illa sunt sub dominio fundatoris, nec sunt bona communia distribuenda secundum regulas iustitiæ; ad bonam autem regimen sufficit, ut electus sit bonus; & velle, seu instituere, quod melius est, non est de necessitate salutis, sed de perfectione iustitiæ.

6. Sic stabilita; atque defensa Conclusione, ostendenda est inanitas Glossarum, quæ verbis Tridentini assignuntur. Et quidem, licet ut tres referantur, duæ sunt. Idem enim est, *ly digniores sumi positiuè, non comparatiuè, ac poni ad excludendum indignos;* itaque duæ primæ sunt vna.

Quantum igitur ad primum fatendum est, quandoque comparatiuum habere vim simplicis positiui, id est, non augere gradum ante positum, sed tantum superferri suo contrario; quod ostendit Augustinus 3. contra Crelconium cap. 73., & lib. 4. cap. 55. ex loco

loco Virgilii : *Dij meliora pñs, erroremque hostibus illum, Discissos nudis laniabant dentibus artus* : cùm tamen non bonum, sed malum esset, laniare dentibus artus ; item ex illo Apostoli 2. Corinth. 11. : *Confidimus autem de vobis, fratres charissimi, meliora* ; cùm tamen, non bonum, sed malum præmisisset de terra spinas, & tribulos proferente, maledicto proxima, cuius finis in exustionem. Sed tamen id verum est, quando terminus comparatiuus absurdè sumeretur in proprio sensu, vt in locis prædictis ; at quando id non est absurdum, vt in verbis Tridentini, gratis illud diceretur ; & certè Tridentino non deerant verba ad suam mentem explicandam. Sed ipsum ingeminat comparatiua, dicens : *Digniores, & Ecclesia magis vtilis*. Immo superlatiuo vtitur in eodem cap. *Bonos maxime, atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis præsiciant*. Et sess. 6. cap. 1. de Reformatione : *Confidens, vt ad Ecclesiarum regimen qui maxime dignifuerint, assumantur*. Et sess. 24. cap. 18. *Episcopus enim eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit*. Et rursus : *Is, quem Patronus magis idoneum iudicabit, Episcopo presentare teneatur*. *Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*. Quibus verbis prorsus evertitur Glosa, quòd nomine dignioris intelligatur dignus ; maxime, cùm ipsum Tridentinum tam sæpè, & grauitè loquatur de munere Episcopali, vt dicat, quòd, si pro eius magnitudine expendatur, nunquam de eo satis cautum videri possit ; & , quòd sit onus Angelicis humeris formidandum.

7. Alia Glosa est, Tridentinum intelligendum in casu, quo fiat concursus. Sed neque Tridentinum statuit, Episcopatum conferendum per concursum, neque ante ipsum sic conferebatur, neque statim post. De Episcopatu autem ibi loqui Tridentinum ostendimus initio huius Disputationis. Nihil itaque de promouendis ad Episcopatus dixisset, de quibus tamen maxime satagebat. Itaque hæc Glosa prorsus inanis est.

Cæterum, magis peccare promotores, & electores, si habito concursu non promoueant, vel eligant digniorem, verum est ; quia tunc, aiunt Molina, & Diana, non tantum peccant contra iustitiam distributiuam, sed etiam contra commutatiuam, quæ oritur ex quasi contractu proueniente ex publicatione edicti, proinde tunc obligari ad restitutionem fatetur Diana in Summa verb. *Beneficium* num. 9. Non possunt quoque tunc asserre excusationem ignorantie, quia per concursum habita est notitia dignioris.

8. Illud remanet inquirendum, an doctrina hic tradita locum ha-

habeat tantum in promouendis ad beneficia curata, an etiam ad simplicia. Diana enim putat, tantum habere locum in primis, & probat primò: Quia id tacitè innuit Tridentinum, dum de beneficiis curatis loquitur, tacet de simplicibus. Secundò. Quia Summus Pontifex hæc beneficia confert dignis absque concursu. Tertiò. Quia hæc non videntur esse bona communia debita decertantibus, sed Prælati commissa, ut conferantur dignis. Quartum addit Guttierrez: quia aliter omnes Prælati essent in statu damnationis; non enim conferunt ea dignioribus.

Hæc non sunt solida. Ad primum potest dici, ex auctoritate, negatiua non desumi efficax argumentum; utque dicitur in regula 44. iuris in 6.: *Is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.* Potuit ergo Tridentinum loqui de beneficiis curatis, tamquam de materia grauiori, relinquere autem iudicio Sapientum, quid ex paritate rationis dicendum sit de simplicibus.

Ad secundum potest dici, esse difficile creditu, ut quam diligentiam negat Diana adhiberi a Summo Pontifice collatore beneficiorum, eam adhibuerit ipse, ad quem ea res non spectabat, in singulorum meritis discernendis. Concursus autem solo iure humano præscribitur, quo Pontifex non ligatur.

Ad tertium, sine fundamento dici, quòd ea bona, licet communia, commissa sint Prælati pro eorum libito dispensanda dignis: immo eo ipso, quo sunt bona communia, seruandæ sunt regulæ iustitiæ distributiue in eorum dispensatione.

Ad quartum, cum de eare Guttierrez testificari non possit, nisi sibi tribuat intellectionem cogitationum omnium Prælatorum de, longè, ego credere non teneor Præterea: ex facto non rectè probatur licentia faciendi, cum de ipso facto quæritur, an liceat; & agens, quod fecit, non est impeccabile.

Ceterum, cum beneficia simplicia non conferantur in bonum aliorum, sicut curata, sed eius, cui conferuntur, multò magis in eis non attenditur dignitas secundum abundantiam donorum, spiritualium gratiæ, sed attenduntur labores, & opera exhibitæ in ministeriis Ecclesiæ, maximè autem Sedis Apostolicæ; merita etiam maiorum, & decus familiæ, si fortè ad inopiam redacta sit: quibus, aliisque consideratis potest præsumi, Summum Pontificem, aliosque Prælatos ea conferre dignioribus.

9. Obiici possunt aliqua loca Tridentini, ubi ad beneficia Ecclesiastica dignum, & habilem præcisè exposcit. Sic enim sess. 7. cap. 3.: *Inferiora beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habent*

Contra Proposit. XLVII. 45

*habētta personis dignis, & habilibus, &c. Et sess. 24. c. 1. de Ref. Nihil se,
&c. quā si bonos Pastores, & Ecclesie gubernanda idoneas promo-
ueri studeant. Et ibidem loquens de Cardinalibus; Quos, inquit,
Sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus Christianis nationibus,
prout idoneos repererit, assumet. Et sess. 24. cap. 15: Quia Patrono
praesentatus erit, ab eisdem deputatis examinatus, & non nisi idoneus re-
pertur fuerit, admitti.*

Respondeo, cum Tridentinum exigit dignos, tunc docet, & praecipit, excludendos indignos; cum vero exigit digniores, tunc docet, & praecipit, quid ulterius ad instam, & legitimam electionem requiratur; non enim omnia simul dici possunt; utrumque autem dicendum erat, & excludendos indignos, & eligendos digniores. Quare, neque dicendum est, nomine dignioris a Tridentino intelligi dignum, ut ait Glosa, contra quam disputamus, cum euidentissime sessione 24. cap. 18. dicat: *Ex dignis eligat digniorem.*

Sed Pisani ait, nomine dignioris intelligi dignum, eo quia ad praesentiam dignioris non est dignus, qui alias talis esset. Sed huic expositioni etiam obstant allata verba Tridentini.

Nec re vera dignus amittit suam dignitatem ad praesentiam dignioris, sicut nec calidum, nec frigidum calorem, aut frigus ad praesentiam calidioris, & frigidioris; dignitas enim fundatur in bonitate, doctrina, prudentia, zelo, &c., quae non deperduntur, eo quia alius adsit in iis dotibus excedens.

10. Sed instat Pisani; quia vix modo reperitur simpliciter dignus, id est, iis pollens virtutibus, quas requirit Apostolus 1. Timot. 3., & de quo, ut de Davide, dicere possit Deus: *Inueni hominem secundum cor meum*; quare, ait, dicitur continenter, & censetur dignus, qui minus est indigne, vel magis accedit ad dignum; ergo, qui ita est dignus, non est talis ad praesentiam dignioris, immo indignus; & qui illum eligit praesente digniore, non eligit dignum. Et hoc est fundamentum eius contra Propositionem.

Ceterum haec Pisani Affectio dura est, si extendatur ad quodcumque beneficium Ecclesiasticum; immo viris Ecclesiasticis contumeliosa; non enim omnia tantam perfectionem in ea obtinentibus requirunt, ut tam raro reperiatur in hoc saeculo, qui eis sit dignus. Et Apostolus tantum in Episcopo multas illas condiciones requirit. Et, cum ipse admittat posse reperiri, quamvis rarissime, plures simpliciter dignos, inter quos etiam alii sint aliis di-

H h h

gnio-

gniores, remanet integra quæstio, an ex iis necesse sit eligere dignissimum; ad quam ex fundamento, illo suo responderi non potest. Itaq; intacta relinquit quæstionem.

Fatendum tamen est, quando non reperirentur digni, nisi eo modo, quo dicit Pisani, vera esse, quæ ipse dicit.

In ultimo loco Concilium loquitur de præsentatis a patrono beneficii: hic enim non tenetur præsentare digniorem, quia

non est simplex dispensator bonorum communium, ut supra prædictum est. Electio autem, vel præsentatio

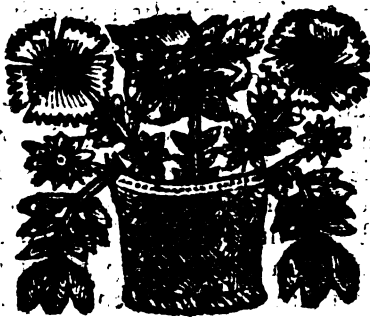
digni in foro externo impugnari non

potest, ut etiam supra dictum.

est: ideo tunc Concilium

permittit admitti

idoneum.

DISPUTATIO XLII.

Contra Proposit. XLVIII.

Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullum inuoluere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

IC intelligendum est, damnatum etiam simplex assertum de immunitate fornicationis ex natura sua a malitia, id est, non tantum illam exaggerationem de claritate sententiae, & irrationabilitate oppositi, sed ipsam sententiam. Non enim credendum est, Sedem Apostolicam tantum de verborum iactantia iudicasse, nihil verò de ipsare; an, scilicet, fornicatio natura sua sit immunis a peccato; quæ res grauissima est, utpote pertinet ad mores in materia vna omnium maximè lubrica. Propositione sequenti damnatur assertum de immunitate mollicitis ex natura sua a peccato; fornicatio autem, & mollicies conueniunt, quia utrobique promouetur emissio seminis non ad generandam prolem, sed ad satiationem libidinem; quamuis fornicatio addat inductionem, vel consortium alterius ad actum; ergo si mollicies iudicatur esse natura sua mala, idem dicendum est, indicatum esse de fornicatione.

Damnatur autem Propositio in illis terminis, quia sic legitur apud eius Autores, qui proprio seducti affectu, suas opinioniones putant euentias, & in *caecitate, quam tolerant, quasi in claritate luminis exultant*, vt cum Gregorio loquar primo Moraliū cap. 10. in primum caput Iob: Qui magna insuper animositate, Patrum, grauiorumque Scholasticorum sententiam, quos retulimus supra Propositione 9., quamque D. Thomas absque omni dubio tenendā asserit, cuiusque oppositum igitur errores Rabbi Moysi enumeratur ab Eymerio in Directorio parte 2. qu. 4.; omnino rationi oppositam dicunt.

2. Solet autem probari, tum fornicationem; tum mollicitem, malas esse ex natura sua ratione imitatas, quia, scilicet, per eas emittitur semen gratia libidinis, non prolis, cum a natura illud datum sit ad generationem, sicut cibus ad nutritionem; sicut ergo peccatum est sumere cibum ad voluptatem, non ad nutritionem, ita vti femine ad voluptatem, non ad generationem.

Hęc ratio quidem bona est, & communiter assertur; sed non videtur militare in omni casu: potest enim, intendi emissio seminis etiam propter salutem, quia ex eius retentione grauari naturam, pluresque generari morbos testantur Medici, & Galenus peculiare opus edidit de Morbis quæstiarum. Est autem illicitum ad tuendam salutem expellere humores naturam grauantēs: sic per phlebotomiam minuitur sanguis e venis: sic, si grauet caput, procuratur, vt fluat e naribus: sic per potiones pelluntur ex corpore alii humores, qui tamen a natura dati sunt ad conseruandum, immo ad constituendum individuum. Sic ergo ad tuendam salutem licebit pronocere emissionem seminis: nimia copia grauantis, quamuis ipsum datum sit ad seruandam speciem per generationem; aliter teneremur subire mortem, vt seruaremus semen ad generandum; cum tamen nec ad generandum teneamur, etiam si nullius mali periculum adsit. Non igitur illud est, ex natura sua malum, sed tantum si fiat gratia libidinis ad sentiendam voluptatem.

Nec obstat ratio D. Thom. in 4. dist. 32. art. ult. in solutione tertii, quam probat, & sequitur Abulensis qu. 235. in cap. 5. Matt., scilicet, id esse illicitum, quia quæretur res propter finem, ad quē non est, vt si quis vellet baptizari ad conualescendum de infirmitate, quod esse peruersionem ordinis, dicit idem Abulensis. Non obstat, inquam; si enim per emissionem seminis potest obtineri salus, quare ea non potest ad hunc finem ordinari? Immo reuera ea tunc est medium ad salutem, quia conducit ad illā; idque ex natura

rei

rei : si enim copia grauat, ex natura rei diminutio leuat . Hinc illa etiam naturaliter contingit quandoque in somnis, vel in vigilia, natura expellente superfluum, & grauans ; sicut quandoque per hares, vel alia foramina egerit sanguinem, vel nimium, vel prauum . Peccatum autem non est imitari naturam, immo ars medica eam imitatur ; ergo non est peccatum procuratio exitus seminis ad releuandam naturam, licet semen institutum sit ad generandū . Quot autem sunt, quæ cum ad peculiare fines sint instituta, ad alios obtinendos transferimus, quia ad ipsos conducunt ? Immo hoc facere solertis, & prouidi ingenii est . Coniux, si cognoscat ex copula non tantum procreari prolem, sed etiam seruari salutem, licite ad hunc etiam finem eam ordinat .

De qua re poterat admoneri Abulensis ex ipso exemplo, quod adducit, Baptismatis voliti propter corporalem salutem . Constantinus enim sine peccato, quippe ex reuelatione cælesti, baptismum ordinauit etiam in remedium lepræ ; & idem est de infirmo suscipiente Sacramentum Vnctionis etiam ex fine conualescendi a morbo, quem effectum ex illo aliquando prodire dicit Glosa in cap. 5. Iacobi . Peccaret autem, qui vellet baptizari, & inungi propter corporis salutem tantummodo, quia referret Sacramentum ad bonum temporale tamquam ad finem adæquatum, quod est contra eius dignitatem . Igitur ratio adducta pro malitia naturali fornicationis, & mollitiei non videtur semper militare .

3. Posset igitur ea malitia aliter probari . Primò . Quia, si fornicatio, & mollities natura sua malæ non sunt, nulla reddi potest sufficiens ratio, cur tam grauiter sint interdictæ, vt in nullo prorsus casu liceant . Non enim, quia voluptuosæ sint ; nisi inuidus æstimeretur Deus, qui voluptates de se non illicitas interdicit propter illud ipsum, quia voluptates sunt . Serpentis hæc malignitas fuit, vt inuidum traducens Deum apud nostros protoparentes, eò quia esum pomi pulchri, & suauis interdixisset . Voluptates autem Deus ipse indidit operationibus sensuum ; quæ etiam longè maiores fuissent in statu innocentie, quam in hac infirmitate moribundorum sensuum, vt loquitur Augustinus 21. de Ciuit cap. 12., magis, inquam, quam sint modò in adolescentibus respectu senum, vel in sanis respectu ægrotantium, quia nulla modò iuuentus, nulla sanitas adæquat illam integritatem . Cælestis etiam Paradisus post resurrectionem omnium sensuum deliciis affluet .

Sed addit Busembau ; illam voluptatem adeo vehementem esse,

se, ut hominem auertat a spiritualibus; merito ergo interdictam, licet de se non sit mala, ne homines in operibus carnis tabescerept.

Sed hæc levis confirmatio est. Primò. Quia si tantum in necessitate tuendæ vitæ illa permitteretur, non sequeretur inconueniens illatum. Secundò. Quia etiam possessio pecuniæ adeo inescat homines, ut illi tamquam idolo seruiant, Galat. 4. 20.; sicut enim omnes ferè cupiditates per eam expleri possunt, ita omnes in eam inhiant; & tamen possessio pecuniæ non est interdicta. Tertiò. Quia voluptas Veneris non tanta tenacitate illigat eamque temperamenti homines; plerique enim ganz illam postponunt; sunt etiam frigidi, qui vix in eam mouentur, quos memorat Augustinus 4. contra Iulian. cap. 31. Qui etiam narrat de Alipio 6. Confess. ca. 12.: *Quòd experimentum concubitus ceperat in ingressu adolescentia, sed non haeserat, magisque doluerat, & spreuerat, & deinde continentissimè vivebat.* Plures autem possunt Alipio similes reperiri. Quartò. Quia, si voluptas Veneris se ipsa affert periculum proximum, tabescendi in carne, se ipsa, secluso Dei præcepto, mala, & fugienda est, sicut quodlibet periculum proximum peccati; si autem non affert periculum proximum, sed remotum, non est, cur sit magis fugienda, quàm cetera opera, quæ remotum eius periculum afferunt, quorum nullum propterea est prohibitum, aliter innumeræ res, & actiones essent prohibitæ. Tandem: plures videmus coniuges non tabescentes in carne, neque auersos a spiritualibus, quamvis frequenter venereè copulentur; talesque sine dubio fuerunt Abraham, Isaac, Iacob, David, &c., qui plures etiam vxores vno tempore habuerunt. Igitur hæc ratio non est valida.

4. Probanda igitur est ea veritas hac ratione, quæ est a priori. Contra ordinem naturæ est, ut sensus; siue voluptas eius subiiciat sibi rationem; sed id accidit in fornicatione, & mollitie; ergo est contra ordinem naturæ; atque adeo naturali iure malæ. Maior patet; ratio enim debet dominari, sensus seruire, quia illa est natura superior, hic inferior; sicut bonum honestum est superius bono sensibili; quare hic ordo est omnino inmutabilis. Hinc præceptum, vel debitum resistendi concupiscentiis carnis, naturale est, quod & ipsi seculares Philosophi agnouerunt; adeoque, ut voluptas sensus non sit peccaminosa, debet ad honestatem referri, veluti in comestione ad honestatem sustentandæ vitæ. Minor probatur; nam in voluptate Veneris non tantum vincitur,

Contra Proposit. XLV II. Cap. 1. 431

citur, sed absorbetur ratio, adeo ut de nulla alia re possit tunc cogitare. *Inter opulas*, inquit Augustinus 4. contra Iulianum c. 14, *sepe de magnis rebus non solum cogitamus, sed etiam disputamus, atque inter ipsos ciborum morsus, potionumque glutus nihil remissius audiendo, dicendoque colloquimur. Illa vero* (voluptas Veneris) *etiam quando ad eam bona intentione, idest, causa propaganda prolis acceditur, tamen in ipso opere suo quem finit, non dico sapientia, sed cuiuslibet rei cogitare? Nonne, ubi totus animus, & corpus impenditur, & ipsius mentis quadam submersione extrinsecum illius impletur?* Et 5. contra Iulianum cap. 8. *Quid cogitari potest tunc, quando mens ipsa, qua cogitatur, illa, carnali delectatione, submergitur?* Quod ipsum profert Tullius in Hortensio relatus ab Augustino ubi supra: *Quis, cum utatur voluptate ea, qua nulla possit esse maior, attendere animo, inire rationem, cogitare omnino quidquam potest?* Dicit etiam Thomas 12. q. 14. art. 1. ad primum, idem asserit, addens, id accidere propter transmutationem corporalem, quæ illi voluptati adiungitur. Hinc Græci eodem vocabulo, *Aphroditis*, & stultitiam, & Venerem appellabant. In veneris enim voluptate mens quodammodo priuatur ratione, quia hæc totaliter vincitur, & subigitur ab illa; quod peruersum, idest, contra rerum ordinem est. *Vbi enim*, inquit Augustinus tra. 2. in Ioannem versus finem, *caro imperat, & spiritus seruit, peruersa domus est. Quid peius domo, ubi famina habet imperium super virum? Recta autem domus, ubi vir imperat, femina seruit. Rectus ergo ipse homo, ubi ratio imperat, caro seruit.* Eamque deordinationem, siue peruersitatem, iniquitatem etiam appellat 3. contra Iulianum cap. 3. *Si prudenter, inquit, saperes, profecto esse iniquitatem videres, cum pars inferior hominis, repugnat superiori. Si autem sola repugnantia iniquitas est, quanto magis victoria, & imperium?*

Hinc idem Augustinus 2. contra Iulianum cap. 15., & 14. de Ciuitate cap. 16. ait, quemlibet amatorem spiritualis boni, etiam sola causa sobolis coniugatum malle, vel sine carnali concupiscentia, vel sine tam magna eius vi filios procreare. Amplius etiam dixerat Tullius in Hortensio relatus ab Augustino ibidem: *Quis, inquit, bona mente pradius non mallet, nullas omnino a natura voluptates datas?*

5. Ideo de delectatione venerea habetur pudor etiam a coniugibus, qui non habetur de delectatione comestitionis, aut alia; quia, scilicet, per has non absorbetur ratio, vnde potest vigilando, ad honestatem eas ordinare. In illa autem ita absorbetur, ut nec possit

possit de honestate cogitare. Pudor autem nascitur de inobedientia, & rebellionem serui erga Dominum, & multò magis de eius victoria. Hinc Adam, & Eva non erubuerunt de delectatione in esu pomi, quod utique non sine delectatione comederunt; nec de ipsa preuicatione præcepti; nec de nuditate ante peccatum, sed postea; quia, scilicet, tunc senserunt rebellionem sui serui, idest, sensus aduersus dominam rationem in motu genitalium a ratione non imperato, sed eam præueniente, & sollicitante. Nec habetur pudor de aliis peccatis, etiam grauissimis, quæ non libidine carnis, sed peruerfitate voluntatis committuntur, vt de homicidiis, blasphemis, periuriis, contentionibus, cæterisque. Pudor autem de venereis adeo naturalis, & fortis est, vt quamuis Diogenes eo se non teneri ostendere voluerit, vxori in platea se copulans, putet tamen Augustinus 14. de Ciuit. cap. 20., potius oculis hominum nascientium, quid gereretur sub pallio, datis concumbentium motus, quam, humano premente conspectu, potuisse illam peragi voluptatem. Quod tamen eius factum sectarii, vel numquam imitari sunt, vel dereliquerunt, vt refert idem ibidem. Tamen nec Diogenes ipse legitur publice, vel fornicationem, vel mollitiem exercuisse; quare & ipsi illæ viæ sunt male, & pudendæ.

Hæc igitur ratio, quæ ex propriis, & a priori procedit, videtur mihi efficaciter ostendere malitiam naturalem mollitiæ, & fornicationis. Quam fateor, apud nullum ex Scripturibus, quos legere potui, amorem peritum; sed, ni fallor, ab omnibus adhibendam, & defendendam est, cum cætorum, vel non militent in omni casu, vel minus efficaciter, nec a priori concludant.

6. Non me latet obiectio, & quidem grauis, quæ contra eam afferri potest: videtur enim ex ea sequi, quòd etiam copula verè coniugalis, idest, quæ initur ex solo fine propagandæ prolis, sit mala, cum etiam in ea absorbeat ratio ex vehementia delectationis.

Respondeo tamen, a nullo posse negari, quin illud etiam in ea copula malum sit; est enim contra ordinem, & quidem immutabilem sensus, & rationis, secundum quem ratio debet dominari; subiaci sensus. Propterea etiam illa copula pudenda est; & per eam traducitur culpa originalis in filios, propter feruorè, scilicet, concupiscentiæ in ea regnantis, vt loquuntur Theologi; & nec Prophetis tunc datur assistentia Spiritus Sancti, vt dicitur eap. *Coniubia* 33. qu. 2., & Christus per eam carnem suam concipere noluit. Quod etiam Mahometani intelligunt, quorum credulitas est, Angelos, qui,

Contra Proposit. XLVIII. Cap. I. 433

qui, ut putant, semper comitantur homines, se absentare, quando illi ingrediuntur ad venerea, etiam cum vxore exercenda.

Hinc Magister in 4. dist. 26., & 30., aliique Theologi, immo & Patres ea forma loquendi vtuntur, ut, scilicet, nuptiæ excusentur a peccato propter bona, quæ habent; sic indicantes, eas videri posse peccaminosas propter malum libidinis in earum usu regnantis; ideoque excusandas esse, idest, ostendendum, quod illud malum, non imputetur ad culpam: non enim excusatur, nisi quod speciem saltem habet mali. Quare difficultas hæc ab omnibus est solvenda.

7. Nos autem, cur a culpa excusentur nuptiæ, siue copula coniugalit propter bonum prolis, non autem fornicatio, & mollities propter bonum salutis, quod ex ipsis fortasse aliquando oriri potest, hanc afferimus rationem. Quia, nimirum, copula illa instituta fuit a Deo in statu integritatis nature, idest, antequam exortum esset libidinis malum, immo quodammodo in ipsa formatione nature, cum distinctus est sexus, & semen datum ad generandum; in quo statu cum magna quidem voluptate, sed cum nulla rationis perturbatione illa peracta esset; sicuti modò absque vlla perturbatione serimus manu triticum, aliudue frumentum; ut dicit Augustinus.

At fornicatio, & mollities non sunt institutæ a Deo ante libidinem, neque in remedium morbi (qui sanè nullus accidere poterat in statu integritatis) sed ab hominibus post libidinem; quare ex sui institutione, & origine supponunt libidinis malum, ipsumque trahunt. Quamvis ergo dicantur exerceri in remedium morbi, male exercentur; non enim præscribenda, vel adhibenda sunt medicamina cum perturbatione, siue peruersione ordinis rerum naturalis, quem æterna Dei lege conseruare iubemur, vetamur perturbare; ut ait Augustinus in definitione legis æternæ 23. contra Faustum cap. 27., idest, non cum transgressione legis Diuinæ; nisi dicamus, etiam incantationes licitas pro medela morborum, vel balnea ex humano sanguine, quæ celsitùs interdicta sunt Constantino. Per medicamen autem fornicationis, & mollitiei turbatur ordo naturalis sensus, & rationis, dum propter vehementiam delectationis in emissionem seminis ratio absorbetur a sensu; ergo tali medicamine uti non licet.

Medici, si ægrotum curent contrariis morbis laborantem, ut deiectione stomachi, & inflammatione hepatis, non ita dimicant contra vim vnius morbi, ut alterum roborent, etiam si hoc pacto vnus facilius, aut citius sanetur. Quod enim opus, aut decus me-

dicinæ, quod etiam bonum ægroti, si vno morbo euictō, ab altero superetur natura, ipseque deterius habeat, vel moriatur? Ita postquam libidinis morbus inuasit nostram naturam, non ea debent contra accidentes ægitudines præscribi, vel exerceri remedia, quibus conualescat morbus libidinis destruens nature sanitatem, quæ consistit in præcellentia rationis supra sensum; immo potius moriendū est, quam sedanda natura.

8. Deus ipse ex aliquorum sententia non potuit instituire naturam absque subiectione appetitus ad rationem per iustitiam originalem; saltem illud iudicant impossibile attenta sapientia, & bonitate Dei: & noster Ægidius in 2. dist. 30. qu. 1. ar. 1., & dist. 32. qu. 2. ar. 1. dicit, Deum ex aliquo debito, immo necessitate instituisse naturam cum iustitia originali. Saltem nonnullum dubium est, an potuerit oppositam; nullum verò, quin rectè, immo cum magna suæ bonitatis laude eam conseruet, licet amissa illa iustitia, libidini obnoxia sit; nec quin rectè pariter, & laudabiliter pro eiusdem propagatione distinctionem sexuum, & virtutem seminum seruet, & tribuat. Tantum distat inter institutionem rei cum aliqua deordinatione, & inter eiusdem conseruationem etiam cum illa; ita vt primum videatur esse impotentia, vel insipientia, vel nequitia, secundum verò sine dubio sit virtutis, sapientia, & bonitatis. Ita multum distat inter copulam coniugalem ex sui institutione nec supponentem, nec trahentem malum libidinis, & magnū insuper bonum habentem fidei, & prolis: & inter fornicationem, molliitatemque illud malum supponentes, & trahentes. Sicut autem Deus non instituit, & fortè nec instituire potuit naturam obnoxia illi malo, ita fortasse neque copulam supponentem, aut trahentem illud (ex quo etiam capite videri potest improbabilis sententia Gloræ, Magistri, Gratiani, & Abulensis, quos supra retulimus Disp. 6. cap. 2. de noua institutione nuptiarum a Deo post exortam libidinem.) Certè Deus eam instituit ante illud malum: conseruat autem etiam post illud propter bona, quæ non amisit propter illud malum. Igitur ob malum libidinis, quod ex sui institutione supponunt, & trahunt fornicatio, & mollietates non sunt licitæ neque ad seruandam vitam, vt rectè sensit D. Casimirus; & ob procreationem prolis licita est copula coniugalis, non obstante malo libidinis, quod non trahit, nec supponit ex sui institutione, sed ei per accidens adiectum est; ac proinde in copula verè coniugali permissum tantum, non volitum; si enim volitum est, iam copula non est verè coniugalis. Licet enim, sicut seruare naturam, ita
exer-

Contra Proposit. LXVIII. Cap. I. 435

exercere opus ex sui institutione, & natura bonum, etiam si postea ei aliquod malum adiunctum sit. Ita licet sumimus cibum, & potum ad sustentationem vitæ, quamvis inde periculum adsit libidinis gulæ excitandæ. Hinc Deus etiam post exortam libidinem præcepit Noe, & filiis eius copulam conjugalem ad reparandum genus humanum diluvio deletum per illa verba: *Crescite, & multiplicamini Genes. 9.*, quæ non puræ permissionis, sed præcepti vim habuerunt, ut notat Abulensis: voluit enim Deus reparari genus humanum, ut post multas generationes carnem assumeret Verbum Divinum, & impleretur numerus electorû. Hinc antiqui Patriarchæ vxores, easque plures vno tempore habebant ad multiplicandum populum fidelem, idest, Iudaicum, idque non tantum inculpabiliter, sed & meritorie; quod meritum etiam acquirunt Christiani, si generent filios, ut regenerentur in Christo.

9. Sed adhuc replicabitur. Saltem peccatum mortale erit copula coniugum ob solum finem voluptatis; nam hæc non est instituta ante ortum libidinis, immo ab hominibus adinuenta ex libidine; ergo erit mala, sicut fornicatio, & mollicies. Hoc autem est contra præceptum Christi inhibentis, dimitti vxorem, nisi ex causa, fornicationis, *Matth. 5.*, & *19.*, & Apostoli prima Corinth. 7. præcipientis, reddi debitum; etiam dum petitur ex libidine. Igitur ratio adducta pro malitia naturali fornicationis, & molliciei non rectè procedit.

Respondetur, illam quidem copulam non esse verè conjugalem, tamen ad illam reduci, & ideo non esse peccaminosam mortaliter, sed tantum venialiter. Quia enim initur cum coniuge, servatur Fides, & quodammodo etiam castitas conjugalis, unde non omnino ceditur libidini. Ut enim ait Augustinus de Bono Coniugali cap. 5.: *Et si turpe est libidinosè velle vni marito, tamen honestum est, nolle misceri nisi marito.* Ergo excedit illa copula finem coniugii, quatenus ea non est gratia prolis; non tamen frangit fidem; neque transgreditur potestatem. Tradita enim hæc est absolute; ergo est immoderatus usus rei concessæ; non usus rei non concessæ, & per consequens est venialis, non mortalis. De qua re, quia diligenter a Nobis disputatum est contra Propositionem 9. cap. 3. Argumento 4. non aliud hic putamus addendum.

CAPVT II.

Examinatur ratio D. Thoma pro malitia naturali simplicis fornicationis.

I. **D.** Thomas 22. quæst. 154. art. 2., & cum eo plurimi probat, fornicationem simplicem esse natura sua malam, quia vergit in damnum prolis: huius enim educatio, & instructio requirit curam patris, & matris; at fornicarii, nec habitant singuli, nec verò curant de prole; non enim eius gratia, sed solius voluptatis copulantur; ergo, &c. Quæ ratio impugnatur a Martino de Magistris, defenditur autem a Caietano; itaque videndum est, quam vim habeat.

Obiicit contra eam Martinus. Quia potest contingere, ut in aliqua Politia habeatur publica cura de infantibus expositis, sive a parentibus reiectis (apud Spartanos quidem etiam abstraherantur filii a parentibus, ut eorum blanditiis remotis exactius, & rigidius ad Lycurgi instituta formarentur) Potest etiam, vel mulier, vel vir esse diues, & per ministros providere proli; ergo tunc fornicatio non verget in damnum prolis; ergo ex hoc capite non erit peccaminosa: sicut, inquit, Martinus, iactus lapidis non est peccaminosus, dum providetur, ne quis ex eo percutiatur.

At contra Martinum acriter, & magna, ut solet, autoritate, insurgit Caietanus: Utque Martini argumento respondeat, præmittit, de rebus iudicandum esse secundum ea, quæ ipsis conveniunt per se, non per accidens; aliter destruitur, inquit, tota Philosophia moralis; sed per accidens se habet respectu copulæ, ut Politia provideat de educatoribus, & instructoribus prolis, & copula eo ipso, quod fornicaria est, caret ordine ad prolem educandam; ergo mala est. Atque hanc rationem videtur indicare D. Thomas loco supracitato. Affert exemplum de copula inter coniuges senes, quæ inepta est ad generationem; nec tamen, inquit, est peccaminosa, quia illa ineptitudo convenit ei per accidens ratione ægritudinis, vel ætatis; per se autem omnis seminatio voluntaria ordinatur ad generationem.

Ex

Contra Propos. XLV III. Cap. II. 437

Ex his soluit objectionem de iactu lapidis; quia, inquit, huiusmodi iactus non est de se percussivus, vel occisivus, sed tantum, quatenus fit improuide; sed copula fornicaria per se caret ordine ad educandam, instruendamq; prolem; ergo potest iactus lapidis, dum fit prouide excusari a culpa, non potest hæc copula.

2. Sed in his multiplex deprehenditur allucipatio Caietani. Verum est, de rebus non tantum Philosophiam moralem, sed omnem scientiam, si de rebus iudicetur secundum ea, quæ ipsis conueniunt per accidens. Immo de talibus non potest dari scientia, quia non habent determinatam causam; sed cura Reipublicæ de infantibus expositis non se habet per accidens respectu copulæ, seu potius intentionis se copulatum, de qua disputatur, an sit peccaminosa; nec ne, dum intendunt prolem susceptram subdere illi curæ. Quod enim est secundum intentionem agentis non se habet per accidens, respectu eius, vel operis eius; immo illa se habent per accidens, quæ eueniunt præter intentionem agentis. Cuius rei non semel D. Thomas affert exemplum in rubigine, quam dicit accidere ferro electo ab artifice ad sectionem, quia, scilicet, est præter intentionem artificis eligentis ferrum, quatenus aptum ad secandum. At tantum abest, ut exercentes eam copulam non velint, a Politia curam suscipi de prole exposita, ut nisi ea susciperetur, abstergerent a copula, ut supponitur; ergo ea cura non accidit exercitio illius copulæ. Accidit quidem copulæ considerata secundum se, seu quantum est ex natura rei; at operi morali conueniunt per se non tantum, quæ illi conueniunt ex natura rei, sed etiam, quæ secundum intentionem agentis; aliter reuera destruitur tota Philosophia moralis. Quis enim nesciat, opera moralia iudicari bona, vel mala, secundum intentionem, a qua procedunt, seu secundum finem, in quem ordinantur? Quæ quidem intentio, seu finis accidit operi secundum suam naturam. Lex ipsa positiua accidit operibus moralibus, pendet enim ex arbitrio Legislatoris, & potest adesse, & abesse; & tamen in ordine ad illam opera iudicatur bona, vel mala. Ipsa intentio educandi prolem per se ipsos copulantes accidit copulæ, quantum est ex natura eius; & tamen propter eam concedit ipse Caietanus excusari copulam a fornicatione. Tandem. Nullum peccatum esset in eo, qui, cum ei incumbat cura, ne insepultus iaceret consanguineus, vel affinis, non susciperet per se eam, sed relinqueret loco pio, si quod esset, habenti curam funerum; ergo, quamuis cura nutriendæ, & educandæ prolis incumbat eius genitori, non peccant ipsi, si eam demandent Politicæ talem curam
fu-

fufcipienti . Sed & Caietanus fupponit id ; quod ei primitus probandum erat , nempe, fornicariam effe copulam initam a viro , & muliere abique intentione educandi prolem per fe ipfos ; inde enim concludit effe malam , & carere ordine ad bonum prolis . Atqui illud erat ab eo probandum ; nam certum eft , copulam fornicariam effe malam : at , quod copula reddatur fornicaria ex eo præcisè , quia ab illâ exercentibus non habeatur intentio educandi per fe ipfos prolem , non probatur a Caietano , & apparet omnino falſû , cum etiam legitimi coniuges foleant prolis curam tradere nutritiis , & pædagogis , & cum hac intentione copulam exercere . Cum igitur illud per totum fuum difcurſum fupponatur a Caietano , iudicari poteft, qualis ille fit .

3. Exemplum, quod affert de copula coniugum ſenum, qui inepti ſunt ad generandum , abſurdiſſimè affertur ; Primò enim ; ſi habeatur notitiu illius ineptitudinis , copula peccaminofa eft ſaltem venialiter ex parte exigentis , quia exigita tantum ad finem voluptatis , de quo copioſè dictum eft ſupra Propositionem 9 . ; excuſatur autem a mortali , non propter illam diſtinctionem de , per ſe , & , per accidens , quam comminiſcitur Caietanus , ſed propter nuptias , vt loco citato oftendimus .

Secundò . Nimis inconfideratè dicitur , etatem per accidens conuenire ſenibus , cum propter etatem vtique , etiam quacumque alia re remota , ſint , & dicantur ſenes .

Tertiò . Quantum ad ineptitudinem , vel aptitudinem generandi magis per ſe ſe habet robur , vel imbecillitas virium , quam numerus annorum ; ſi enim hic reddit ineptum , eft quia reddit imbecillum ; aliàs ſenex robuſtus poteſt generare , vt patet in Abraham , qui pluſquam centenarius genuit filios ex Cethura adoleſcentula , Genef. 25 . Ergo , dum Caietanus ſupponit ſenes ineptos ad generandum , ſupponit eos imbecilles viribus ; aliter falſa eſſet ſuppoſitio . Ergo abſurdiſſimè poſtea dicit , ineptitudinem ad generandum conuenire ſenibus per accidens ratione egritudinis , cum ſenes hic ab ipſo accipiantur , vel accipi debeant pro ægrotis , ſive imbecilibus .

Quod ſubdit , omnem ſeminationem voluntariam effe ordinatam ad generationem , euidenter eſt falſum ; nam nec mollities , nec fornicationes , nec adulteria ſunt ordinata ad generandum , ſed ad voluptatem ; niſi loquatur de ordine naturali ſeminis , quod a natura datum eſt ad generandum , & vim habet generandi . Sed de hoc loqui , non eſt ad propoſitum ; nam neque hic ordo datur ſemi-

Contra Propositi. XLVIII. Cap. II. 439

semini à voluntate seminantis, quare frustra diceret: *Omnis seminatio voluntaria*; neque excusat à peccato fornicationem, &c.

4. *Solutio eius ad Argumentum de iactu lapidis non solum insufficiens est, sed etiam captiosa.* Iactus lapidis non est per accidens percussivus, idest, afferens periculum percussione, sed per se ratione ponderis, & diutitiei, dum iacitur per loca, per quæ homines transiunt; & ideo opus est providentia; ne percutiat; si enim non esset per se percussivus, quæ necessitas providentiæ, ne percutiat? Neque sanè tribuitur illi vis percutiendi ab improvidentia; hæc enim nihil operatur, immo relinquit illum in sui natura, propter quod & percutit. Non ergo debet dici: illum iactum esse tantum percussivum, si fiat improvidè, sed esse percussivum, nisi fiat providè, quia de natura sua est percussivus, nisi accedat cautela providentiæ, quam non adhibet improvidentia. At copula sine intentione educandi prolem per ipsos genitores non est de natura sua positivè noxia proli, sed tantum caret illo ordine ad bonum prolis educandæ per illos. Si ergo ille iactus potest fieri absque percussione, atque adeo absque peccato, dum providetur, ne vllus percutiatur, a fortiori illa copula poterit esse non mala, dum providetur, ne proles careat educatoribus, & instructoribus, subiciendo eam curæ Reipublicæ, & hac intentione copulam exercendo.

Ineptè igitur, & captiosè ait Caietanus: *Iactus lapidis non est de se lèssivus, copula autem fornicaria de se caret ordine ad bonum prolis.* Nam lædere, & non prodesse non sunt contradictoriè opposita. Debebat ergo dicere: Iactus de se non lèdit, illa autem copula de se lèdit. At quia vidit hoc falsum esse, ideo maluit, vel potius coactus est dicere: Copula caret ordine ad bonum prolis; & sic nullam statuit oppositionem contradictoriam inter ea, & per consequens nullam disparitatem, siue rationem, cur à iactu lapidis possit removeri peccatum ex providentia iacentis, ab illa autem copula non possit removeri ex providentiâ sese copulantium. Falsum insuper est, copulam illam carere ordine ad bonum prolis, dum habetur intentio subdendi eam curæ Reipublicæ, aut aliorum.

5. Rursus positivè arguitur contra Caietani sententiam. Si enim non obstante intentione exercentium copulam de subdenda prole curæ Politicæ, aut alterius, adhuc illa copula peccaminosa est, & fornicaria tamquæ vergens in damnum prolis, sequitur, plures copulas coniugum fidelium, etiam gratia prolis initas, esse ex eo capite tales; quia plures sunt, qui propter inopiam non valentes per

per se ipsos providere proli, eam subdere intendunt administrationi hospitalium, aliorumque piorum locorum, qui ad hoc ipsum erecti sunt. Plures etiam, qui filios suos admodum pueros Religionibus tradunt, ut traditus est ipse D. Thomas, de cuius argumenti vi disputamus, Diuus quoque Placidus, Beda, alique; quo pacto parentes eorum curam aliis demandant; ergo copula exercita cum intentione subdendi prolem curæ Reipublicæ, aut aliorum ministrorum non est ex eo capite peccaminosa, aut fornicaria, quia vergat in damnum prolis.

6. Non tamen abiiciendam ducimus rationem D. Thomæ, immo ad sensum, ad quem allata est, probandam.

Nomine enim fornicationis ibi intelligitur concubitus vagum, ut patet legenti; hic autem non solet exerceri ex intentione, vel cum intentione prolis educandæ, immo nec suscipiendæ; sed solo ardore libidinis; propterea vergit in damnum prolis. Quod autem subdit: (*Nec obstat, si aliquis fornicando aliquam cognoscens sufficienter provideat proli de educatione, quia id, quod eadem sub legis determinatione, indicatur secundum id, quod communiter accidit, & non secundum id, quod in aliquo casu potest accidere*) non ita intelligendum est, quasi etiam in eo casu velit, illam fornicationem vergere in damnum prolis; hæc enim esset manifesta contradictio, cum damnum prolis sit carentia educationis, & tunc sufficienter provideatur proli de educatione. Neque etiam ita intelligendum, quasi velit, etiam tunc illam copulam esse peccaminosam, quia illa providentia per accidens convenit illi copulæ, quem sensum accepit Caietanus; nam quod convenit actui ex intentione agentis, non convenit illi per accidens, sed per se, præcipue quantum ad esse bonum, vel malum, ut supra dictum est. Deinde: si peccatum inest copulæ illi propter damnum prolis, si enitetur hoc damnum, quocumque modo evitetur, non potest inde copula contrahere peccatum. Tandem. Fornicatio præcisè sumpta abstrahit ab illa providentia, & carentia eius: potest enim utroque modo exerceri, ut fatetur ipse D. Thomas; ergo falsò dicitur, fornicationem per se, id est, ex natura sua carere illa providentia, solumque ei adiungi per accidens.

Sed est intelligendum, quòd, quamvis aliquando fornicatio exerceatur cum illa intentione, tamen rectè, & doctrinaliter dicitur absolute, & simpliciter, fornicationem vergere in damnum prolis; quia doctrina; sicut & Lex traditur de iis, quæ communiter accidunt; non de iis, quæ aliquando; communiter autem for-

Contra Proposit. XLVIII. Cap. II. 441

fornicatio non exercetur cum illa intentione. Ex quo indicatur, quod si exerceatur cum illa intentione, non erit peccaminosa ex illo capite; quod directe oppositur dictis Caietani, & est ipsa nostra Doctrina.

Sed hic dicitur; ergo D. Thomas non probauit vniuersaliter, omnem fornicationem, idest, omnem copulam extra statum coniugalem esse mortaliter peccaminosam; & per consequens eius resolutio non adequat titulum questionis; *An fornicatio simplex sit peccatum mortale.*

Respondetur, D. Thomam loquutum esse de fornicatione, simplici, prout communiter committi solet; & in eo sensu recte probasse, eam esse mortalem. Generalem autem rationem, cur copula extra statum coniugalem, immo oscula, & tactus sint mortaliter peccaminosa, attigisse art. 4. eiusdem questionis 154. in responsione ad secundum; vbi dicit, quod oscula, & tactus, quamuis secundum se non impediunt bonum prolis humanæ, procedunt tamen ex libidine; & ex hoc habent rationem peccati mortalis. Maxime autem ex libidine procedit qualibet copula extra statum coniugalem. Verum ad vbertatem doctrinæ, pleniorque dictorum intelligentiam discutienda sunt nonnulla dubia de quibusdam speciebus copulæ inter virum, & mulierem, an, scilicet, sint peccaminosa, nec ne.

C I A P V T III.

An sit peccaminosa copula, qua exercetur non intendendo prolem, sed nec eam querendo, & si nata fuerit, educare, & instruere intendendo.

Quia, vt Augustinus ait 4. Confess. cap. 7. Proles, etiam si contra, vel prater votum nascatur, tamen nata diligere cogit, potest contingere, vt exerceatur copula, libidinis gratia, non suscipienda prolis, cum intentione tamen educandi, & instruendi. De hac igitur queritur, an sit peccaminosa.

K k k

Re-

Respondetur, si hoc pacto ineatur fœdus inter virum, & mulierem, etiam fide media, illud reuera non esse coniugale, nec ipsos coniuges, sed fornicarios; quia verum coniugium non est nisi ex fine prolis. Igitur peccant mortaliter, tum illud fœdus ineundo, tum ex eo copulam exercendo. Quamvis enim Augustinus de Bono coniugali cap. 5. (& refertur capite: *Solet quari* 31. qu. 2.) dicat, tale pactum fortassis posse non absurdè vocari connubium, tamen id dicit, quia illud propter fidem mediani recedit a concubitu vago, & aliquàlter accedit ad connubium, non quòd verè sit connubium; unde dicit, *potest fortassis, nec àn, verè, sed non absurdè*. Ipse autem cap. 10. eiusdem libri disertè pronuntiat: *Concubitus necessarius causa generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est*.

Si autem à verè coniugibus ea intentione exercèatur copula, est peccaminosa, quamvis non lethaliter, sed venialiter propter fœdus nuptiale, ut supra Propositionem nonam dictum est; accedit tamen ad fornicariam, quia absque intentione generandi. Unde Augustinus capite mox citato: *Siambo coniuges, tali concupiscentia teneantur* (ut, scilicet, copulentur non gratia prolis, sed libidinis) *rem faciunt non plane nuptiarum*. Si autem habeatur positiva intentio non suscipiendi liberos, mortalis est etiam in coniugibus, quia directè contra finem nuptiarum, propter quem data est eis potestas mutua in corpora.

C A P V T IV.

An sit nuptialis, an fornicaria copula, cum mulier adhibetur ad tempus, donec inveniatur ditior, vel honorabilior, interveniente tamen per id tempus fide, ipsaque muliere non aliud, quàm liberos ex copula cogitante, & post separationem aliam copulam etiam nuptialem aspernante.

1. **H**oc dubium proponit Augustinus de Bono coniugali c. 5. & refertur cap: *Solet quari* 32. qu. 2.

Re-

Contra Proposit. XLVII. Cap. IV. 44x

Respondendum, quod talis copula, sicut & pactum reiicienda est ad fornicationes, non obstant eadem fide, & eo fine, proposito mulieris. Primò. Quia matrimonii vinculum debet esse perpetuum. Qui enim dimissa uxore aliam ducit, mæchatur, Matth. 5. & 19. Nec ibi nouum conditur præceptum, sed ius naturæ explicatur; unde & subditur: *Ad duriciam cordis vestri permisit Moyses vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic*; ergo mulier ad tempus adhibita non est uxor, sed concubina. Hinc Augustinus de Bono coniugali cap. 5. (& refertur cap. Concubina 32. qu. 2.) *Concubina ad tempus adhibita, nec etiam si causa filiorum concumbat, iustum faciunt concubinatum suum.* Et cap. Si conditiones de Conditionibus appositis, dicitur, conditionem determinati temporis esse contra substantiam coniugii, proindeque tunc, matrimonialem contractum, quantumcumque sit fauorabilis, carere effectu.

Secundò. Quia finis matrimonii debet esse susceptio prolis, at cum adhibetur mulier ad tempus, adhibetur libidinis gratias quam frangere, vel non volunt, vel non valent; ergo illud pactum non est matrimoniale. Et quantum mulier prolis gratia conveniat, tamen dum scit virum libidinis, non prolis gratia convenire; & pro determinato tempore, sicut & ipsa, non marito, sed fornicario convenit; propterea nec ipsa est verè coniux, sed concubina. Addit autem rectè Augustinus, talem mulierem multis matronis esse præferendam, quæ viros suos continere cupientes ad reddendum carnale debitum cogunt. Sed non propterea eam iustificat a peccato; immo 6. Conf. cap. 15. memorans mulierem, cum qua ipsa ante susceptum baptismum cubare solebat; quæque rediens in Apohricam voverat; alium se virum nescituram, non appellat eam coniugem, immò dicit, impedimento coniugii, quod ipse tunc tractabat, a latere suo annullam. Et 4. Conf. cap. 2. sic de se ipso loquitur: *In illis annis unam habebam non eam, quod legitimum vocatur, coniugio cognitam, sed quam indagaverat vagus ardor; sed unam tamen, ei quoque servans thori fidem. In qua sanè exprimer exemplo meo, quid distaret inter coniugalis placiti modum, quod federatum est generandi gratiæ, & pactum libidinosi amoris. Non amator coniugii, sed libidinis serpens eram, ut sublemtaretur, & perduceretur, vel integer, vel auctior morbis anima mea satellitio perdurantis consuetudinis in regnum voluptuum.* Hucusque Augustinus.

K k k 2

CA-

CAPUT VI.

An sit coniugale fadus, cum societas vita sancitur duratura non usque ad mortem, sed ad certum tempus, etiam si intendatur perpetuitas vinculi coniugalis.

1. **Q**UOD vitæ societas inter coniuges saltem pro aliquo tempore debeat, sicut intercedere, ita & intendi in contractu nuptiali, probat D. Thomas 22. qu. 154. art. 3. & in Supplemento q. 65. art. 3. ex debito prolis educandæ, cui non sufficit alter parens, sed requiratur uterque; nam in Brutiis non separantur mas, & femina nisi post completam prolis nutritionem, quando uterque est illi necessarius; quando verò proli educandæ sufficit sola femina, non cohabitant simul.

Sed hæc ratio probat necessitatem vitæ socialis pro illo tempore, non pro semper: unde ipse D. Thomas non inserit aliud, nisi, quod ea societas debet esse non ad modicum tempus, sed diu, vel per totam vitam, quia aliter per generationem magnum damnum inferitur directè vitæ hominis. Filii autem postquam adoleuerint, vel uxores duxerint, discedere solent a paterna domo, propriamque constitutere, idque prædictum est Genesis 2., & repetitum Matr. 19. *Relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ.* Aliiter ingens turba filiorum, & nepotum cum vxoribus eorumdem coangustanda esset in vna domo; quod quidem patiuntur Armeni in Armenia maiori, qui proinde numerosissimos continent familiarum greges, ut refert Boterus parte 3. Relationum cap. de Diofcorianis; sed reliquis orbis terrarum non imitatur. Et certè, cum parentes senuerint, non ipsi de filiis, sed filii de ipsis curare debent. Videtur igitur, iniri posse contractum verè nuptialem cum ea conditione, ut coniuges non usque ad mortem, sed tantum prout necessarium erit proli, cohabitent simul.

2. Verum dicendum est, talem contractum non fore nuptialem.

De-

Contra Proposit. XLV. III. Cap. V. 441

Definitur enim Matrimonium : *Coniunctio viri, & mulieris indissolubili-
duam vitam societatem retinens*. Licet, autem Magister in 4. d. 27. id
intelligat de indissolubilitate vinculi, & quod alter coniugum non
possit sine alterius consensu votum continentis, vel orationi
vacare, dum exigitur debitum; tamen, quod intelligi debeat de
indivisione cohabitationis, probatur. Quia nec viro ab uxore,
nec uxori a viro licet discedere, nisi ex causa fornicationis, pri-
ma Corinth. 7., & Matth. 19.; cuius prohibitionis et redditur
ratio, quia vir dimittens uxorem facit eam machari, & similiter
uxor dimittens virum; sed discessus ille non potest intelligi solu-
tio vinculi; nam hoc neque per fornicationem soluitur (cuius op-
positum ert quod dixit Cæstanius in Matth. cap. 5., & 19.) nec
prorsus voluntate humana post consummationem matrimonii est
dissolubile; unde inane fuisset, aut suadere, aut præcipere viris, ut
uxores dimittant in hoc sensu; ergo intelligendus est de separa-
tione a cohabitatione; nam hoc sufficit ad exponendum coniu-
gem periculo machie; ergo non licet coniugibus a cohabitatione
separari.

Secundo. Quia, etiam excepta prole, magnus coniugii bo-
num est ipsa naturalis in diverso sexu societas, ut ait Augusti-
nus de Bono coniugali cap. 3., immo, ut idem ait, ibidem capit. 1.
filii sunt honestus fructus, non coniunctionis maris, & femina, sed
concubitus; proinde hic fructus, seu hoc bonum non est in seni-
bus, aut continentibus viventibus, aut sterilibus, sed illud; ergo il-
la societas retinenda est a coniugibus, tamquam indefectibile ma-
trimonii bonum, etiam si proles desit: aliter nullum bonum in
sterilibus, senibus, & continentibus erit ex matrimonio; nam fi-
des propter illam vitam societatem, & propter filios procreandos est
necessaria.

Hinc Gregorius cap. *Requisisti* 33. qu. 1.: *Ille, si non potest ea
uti pro uxore, habeat eam quasi sororem*. Et Cælestinus cap. *Lauda-
bilem* de Frigidis, & maleficiatis, & Lucius Tertius ctp. *Consula-
tioni* eodem Titulo idem dixerunt. Mulier enim, quia minus pol-
let ratione, & usu rerum, & ad multa negotia impar est, indi-
get directione, & protectione viri; ideoque iniri potest societas
illa naturalis, etiam remota voluntate copule, & prolis, ut
patet in Beatissima Virgine, quæ continentiam votum habebat, &
S. Ioseph; unde Hieronymus lib. 1. in cap. 1. Matth. dicit, ideo nupta
Dei Virginem desponsatam fuisse, antequam Christum pareret, ut
in

in Aegyptum fugiens haberet solatium? Quamvis matrimonium, necessarium asserere debeat potestatem mutuum in corpora, & fidem. Hac autem protectio, & directio non potest exerceri, nisi vir, & vxor cohabitent simul; unde magna damna possunt, & solent vxori, & domui accidere propter absentiam viri; ergo status nuptialis exigit cohabitationem coniugum; & per consequens contractus ille equa ex intentione iuri debetur.

3. Adhuc quidem casus iuxta, & rationabiles; quibus legitime coniuges domo separentur, easque enumerat Toletus *Institutionibus* lib. 4. cap. 37, alique; & cum in bonum commune ordinata sit illa cohabitatio, ad voluntatem utriusque coniugis licet alterutri se absentare: idque passim fit a militibus, nautis, negotiatoribus, & ministris Principum. Si verò vxoribus damnum patientibus, & inter ecclesiarum viri; vel discedant; vel ad propria non redeant, non flux, inquit Toletus, absolueri, nisi saltem firmum propositum concipiant sine mora redeundi. Tantum enim in seipsum mutuum potestatem habent coniuges, ut possit alter alterius vota irritare, cum bono proprio, vel domus suae noxia, quae solet esse votum peregrinationis in longinqua; ut cum D. Thom. 22. q. 98. art. 8. ad 3. dicunt communiter Doctores.

Verum aliud est, posse coniuges legitimè cohabitatione diuidi, aliud intire coniugium absque intentione cohabitandi usque ad mortem; sicut aliud est, Regularem posse vivere in Religione solitaria, vel suspensum a debito obediuntia, quod accidit, cum sit Superior Generalis, praesertim si hoc officium sit perpetuum, vel cum aliquod officium obtinet, propter quod ab obedientia Generalis sit exemptus, ut accidit Assistentibus in nostro Eremitarum S. P. Augustini Ordine; aliud, emittere professionem: cum intentione non subiiciendi se Superioribus Ordinibus usque ad mortem; sed ad determinatum tempus. Primum non est contra Regularem professionem; secundam verò professionem reddit nullam. Sic in proposito. Hinc cap. Si *Conditiones* de Conditionibus appositis dicitur, conditionem determinati temporis esse contra substantiam coniugii, proindeque tunc matrimonialem contractum carere effectu.

Addi potest tertia ratio. Quia solemnitas non adhibetur ab Ecclesia, nisi cum aliquis mancipatur totaliter alicui rei, ut habet D. Thom. 22. qu. 88. art. 7., sed solemnitas ab Ecclesia adhibetur nuptiis, sive & professioni regulari; ergo sicut per professionem

Contra Proposit. XLVIII. Cap. V. 447

nem regulatam quis totaliter, idest, vsque ad mortem mancipatur Religioni, ita per fedus nuptiale vir, & mulier mancipatur ad invicem. Sed hæc mancipatio nulla est, siue nō habet effectum, nisi obligentur ad coniungendum; sicut mancipatio Regularis non habet effectum, nisi viuat, vel obligetur ad viuendum in domo Regulari; ergo, &c.

Igitur fedus initum inter virum, & mulierem etiam cum intentione prolis, & perpetuitatis vinculi, si sit ad cohabitandum tempore determinato, & non vsque ad mortem, non est nuptiale; atque adeo nec copula inde sequuta est nuptialis, sed fornicaria.

Argumenta pro Propositione damnata afferentur

Disputatione sequenti cap. 2. quia

mutant etiam pro Propositione 49.

I T V T A D

DISPV-

DISPVATIO LXIII.

Contra Propositionem LXIX.

*Mollities iure natura prohibita non est. Vnde,
si Deus eam non interdixisset, saepe esset
bona, & aliquando obligato-
ria sub mortali.*

CAPVT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

FALSITAS huius Propositionis patet ex dictis contra Antecedentem. Si enim mollities naturalis mala non est, non potest assignari sufficiens ratio, cur Deus tam acriter illam inhiberet, ut in nullo casu liceat: Item; dum fit propter delectationem est contra ordinem naturæ, quæ semen instituit non ad voluptatem, sed ad generationem; & numquam operis finem habet delectationem, sed delectationis finem opus, ut patet in comestione: licet enim hæc non fiat sine delectatione, non tamen est propter illam, sed propter nutritionem. Hinc cibus, & potus naturaliter traicitur in stomachum, ubi fit concoctio ad nutriendum; nec a natura datum est foramen, vel via, qua eiici possit, postquam palatum, gulamque delectauerit. Item: Quia finis hominis debet esse honestum, non delectabile; hoc enim est finis brutorum; ergo operari propter delectationem peccatum est iure naturæ.

Si autem fiat ad tuendam salutem in aliquo casu, etiam peccatum

Contra Proposit. XLIX. Cap. I. 449

catur est, quia in illa propter vehementiam delectationis ratio absorbetur, & vincitur a sensu, quod est contra ordinem naturæ, secundum quem sensus debet seruire, ratio dominari. Quæ omnia patent ex dictis contra Propositionem Antecedentem cap. I., & contra Propositionem 9.

Ex quibus etiam soluta remanent Argumenta Caramuelis, aliorumque; quæ tamen capite sequenti referemus.

Modò addimus, hanc Propositionem deteriore esse Antecedente, quia magis contra ordinem naturæ est mollities, quàm fornicatio. Quippe, & si in fornicatione non intendatur generatio, potest tamen per eam fieri; at per mollitiem nullo modo, immo per eam disperditur semen; sed fornicatio est contra ordinem nature, quia per eam non intenditur generatio, propter quam natura instituit semen; ergo multò magis mollities. Igitur mollis in iniuriam, & damnum naturæ operatur disperdens semen, ex quo potest generari homo; sicut iniuriam, & damnum irrogat domino tritici, vel alterius seminis, qui illud disperdit. Et sicut gaudii materia est, cum nascitur homo in mundum, ut Christus Dominus dixit Ioannis 16.21. ita materia luctus est, cum exercetur mollities, quia homo quodammodò occiditur, antequàm generetur; ut supra de procuratione abortum ante animationem fatus Propositione 34. dictum est; quare ibi est quodammodò abortus, non quidem proximè, ut cum conceptus est fœtus, sed remotè.

Hinc Diogenes Cynicus, cum mollitiem exerceret, dicebat: *Hominem perdo*. Et Martialis Poeta Pontico se polluenti: *Istud, quod digitis, Pontice, perdis, homo est*.

2. Verùm, quia Propositio non tantum dicit, mollitiem secundum se non esse malam, sed addit, sepe fore bonam, & aliquando obligatoriam sub mortali, nisi esset interdicta, ostendendum est, quanta id absurditate dicatur. Nam, si mollities sepe est bona, (ex fine, scilicet, eo quia sit utilis, vel necessaria tuendæ salutis, vel vitæ) sequitur, esse licitam non obstante Dei interdicto; quia ius naturale tuendæ vitæ non tollitur per præcepta Dei positiua, ut patet in præcepto de requie Sabbati, quo non obstante Machabæi sine peccato in defensionem gentis pugnarunt illo die, primo Machabæorum 2., & ex definitione Christi, quòd liceat Sabbato curare, Lucæ 14.; ergo non obstante interdicto, quòd aiunt Dei, libebit pro seruanda vita procurare pollutionem, quod ipsi Authores Propositionis admittere non audent. nec admitti potest.

Secundò: Si aliquando est obligatoria sub mortali, hanc vim

habebit ex iure nature, idest, ex ordine rerum; sed Deus præceptis suis non tollit, neque immutat ordinem rerum, immo lege sua æterna vetat, eum perturbari, iubet conseruari, vt ait Augustinus 22. contra Faustum cap. 27. ; ergo illa non est interdicta a Deo; vel si est interdicta, Deus ipse euertit ordinem rerum, & legem suam æternam; & adeo euertit, vt sit peccaminosum mortaliter facere aliquid etiam in eo casu, in quo ex ordine rerum esset peccatum mortale ipsum non facere. Etenim ex interdicto Dei mollities non amittit eam bonitatem, quam habet ex ordine rerum, & propter quam obligaret sub mortali; nec enim potest amitti ea bonitas, nisi mutato ordine rerum; sed Deus non supponitur, inhibendo mollitiem, immutasse ordinem rerum naturalem; ergo, si eam Deus inhibuit, bonum inhibuit, & malum iussit. Quiddam igitur magnum, & mirabile efferunt Authores Propositionis, nempe, quod Deus prohibeat rem manente eius bonitate, faciatque idem simul esse bonum, & malum, bonum ex natura sui, siue ex ordine rerum, malum ex prohibitione. Equidem res natura sua indifferentes possunt ex prohibitione legis euadere mala; at id, quod ex natura sua bonum est, non potest prohiberi a lege, nisi per eandem, possit fieri malum. Omnino verò repugnat, vt res, retenta sui bonitate naturali, euadat mala. Ergo absurdissimè dicitur, mollitiem retenta sui bonitate ex ordine rerum, esse interdictam a Deo. Ergo dicendum est, mollitiem ex natura sua non esse bonam, immo neque indifferentem, sed omnino malam; ita vt neque per Dei potentiam possit ab ea tolli malitia eius; est enim irritatio libidinis, quæ libido nullo modo potest esse non mala, cum repugnet rationi, seu spiritui, & obiecto eius, quod est honestum. Audiendus est Augustinus 3. Confess. cap. 8. : *Flagitia, quæ sunt contra naturam, (idest contra ordinem naturalem rerum) ubique, ac semper detestanda sunt, ac punienda, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu Diuina lege tenerentur. Quæ autem contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate vitanda sunt.*

3. Verùm Authores Propositionis in eo falluntur, quia vtilitatem, vel si volunt, etiam necessitatem, quam potest habere mollities ad seruandam valetudinem, vel vitam, vocant eius bonitatem, & putant eam, vt medium necessarium ad vitam seruandam, esse sub mortali adhibendam; & ideo dicunt, mollitiem sæpe esse bonam, idest, cum utilis est ad eum finem, & quandoque obligare sub mortali, nempe quando ea est necessaria ad eundem. Sed in primis,

Contra Proposit. XLVIX. Cap. I. 451

mis, vt docet Gerson Tract. de Abſtinentia 2 carnibus conſuſione 3., Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 3., Raynaudus in Hoplotheca ſect. 2. ſerie 3. cap. 18., non tenemur ſeruare vitam per quodcumque mediũ, ſi adſit rationabilis cauſa ab eo abſtinendi, etiã ſi illud licitum ſit. Rursus; vtilitas, vel neceſſitas mediũ ad bonum finem non facit, vt illud ſit licitum, multò minùs vt ſit in præcepto, ſi illud de natura ſua eſt illicitum: aliter licerent mendacia ad ſeruandam vitam. Mollitiem autem eſſe de ſui natura illicitam, iam probauimus.

Secundò. Quòd vtilitas, vel neceſſitas mollitiei ad ſeruandã vitam eſt quidem bonitas phyſica, ſicuti eſt etiam voluptas, quam cauſat; ſed non inde inferendum eſt, mollitiem eſſe bonam moralites, multò minùs eſſe obligatoriam ſub mortali; non enim omne bonum phyſicum eſt etiam bonum morale: cùm autem procuratur mollities, irritatur libido, & ea voluptas excitatur, qua abſorbetur lumen rationis; ergo de natura ſua mala eſt. Sancti Dei per multas carnis mortificationes non ſolùm valetudinem fregerunt, ſed etiam ſubierunt vitæ discrimina, ne erumperet libido. Quare multum eſt, a Catholicis Doctõribus cenſeri, non ſolùm bonam, ſed obligantem ſub mortali pro ſeruanda vita irritationem libidinis, etiam veneræ, quæ cæteris deterior eſt, atque propudior.

C A P V T II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.

1. **A**rguit pro ea Caramuel in Theologia fundamentali Fundamento 53. §. 3. Semen, vel eſt ſudor, vel ſpuma, vel lac, vel ſanguis, vel aliud excrementum iuxta varia Doctõrum placita; at iſtorum emissionem procurare non eſt ex natura ſua peccatum; ergo mollities non eſt peccatum ex natura ſua.

Respondetur, hoc Argumentum iam pridem ingeſtum a Luthero ad probandum, nullum eſſe votum caſtitaſis, & impoſſibilem vitam celiſem, quia impoſſibile eſt excrementa non elicere; quare non ſatis conſultè regeritur a Caramuele. Dicitur ergo, quidquid ſit ſemen, ordinatum eſſe a natura ad generationem, qua-

re emissionē eius ad alium finem esse contra ordinem naturæ. Item; omnem actum factum ex fine delectationis sensibilis esse peccatum; ergo & molliuē, si fiat ex eo fine. Rursus; per eam irritari libidinem, quæ mala est, & percipi delectationem, qua ratio absorbetur; ideo ex nulla causa, seu fine esse licitam.

Arguit secundò Caramuel. Sicut semen institutū est ad seruandum genus, ita corporis humores, & partes ad seruandum, inimo ad constituendum indiuiduum; sed, hoc non obstante, si partes sint infectæ, vel humores nimia exuberantia, aut praua qualitate, noceant, licet illas amputare, & humores per phlebotomiam, aut purgantia medicamenta eiicere; ergo etiam licebit emittere semen, si grauet, vel noceat; sed non est alia via, qua emittatur, nisi carnale fabricatum a natura; nec alius modus emittendi, nisi per titillationem eiusdem; ergo licebit titillare ad procreandam seminis emissionem pro conseruanda salute, vel vita.

Confirmat. Quia, si fœtus in ventre existens periculum mortis intentet in matrem, potest hæc suam vitam ab eo defendere, tamquam ab inuasore, etiam si ex illa defensione, idest, ex medicamentis, quæ assumit, possit sequi mors fœtus; sicut licet cuilibet inuasore, ut supra Propositione 30. cap. 2., & 3. latè ostensum est: aliter mater teneretur diligere filium magis, quam se ipsam, & nec a filio iam adulto, si inuaderetur, posset se sine peccato cum illius periculo defendere, quod nullus dicit. Ergo a fortiori potest homo aduersus vim morbi causati a semine se defendere per effusionem ipsius; nam fœtus, vel uiuit, vel est propinquior vitæ, quam semen.

2. Respondetur, Argumentum non aliud probare, nisi, quòd procuratio exitus seminis tunc non foret contra debitum vitæ custodiendæ, vel contra præceptum: *Non occides*, quo quælibet læsio, aut mutilatio corporis inhibetur, sicuti non est contra illa præcepta amputatio partis, vel emissio sanguinis, dum fit ad tuendam salutem, cuius oppositum nullus hucusque dixit; cumque hic disputetur, an liceat illa procuratio ad seruandam vitam, inaniter probatur, eam esse licitam, quia est pro salute, vel vita, cum hoc ipsum sub dubio sit, an .s. propter illum finem illa sit licita.

Sed Argumentum probare debet, quòd mollietates non sit contra ordinem sensus, & rationis, seu contra virtutem castitatis, cuius est venereas voluptates auersari: in hoc .n. est tota difficultas; immo in hoc ipso consistit discrimen inter procurationem emissionis seminis, & amputationem partis, aut emissionem sanguinis, aliorumque

Contra Proposit. XLVIX. Cap. II. 453

que humorum; quia in his non delectatur, immo affligitur sensus carnis, in illa verò talis libidinis delectatio est, ut ratio absorbeatur a sensu, quod est contra ordinem rerum, & contra dignitatem rationis, quæ debet imperare, non seruire sensui. Nec est delicienda, ac sædanda natura rationalis, ut caro sanetur, ut diximus supra Prop. 48. cap. I. Quare de Argumento dici potest, quòd aerem verberet, licet Achilles sit Caramuens.

Ad Confirmationem dicitur similiter: quòd, scilicet, illa defensio prægnans aduersus fœtum non sit contra præceptum: *Non occides*, idque ibi probatur; at modò non quæritur, an mollities procurata sit contra illud præceptum; quis enim de hoc dubitet? Sed; an sit contra virtutem castitatis, & contra ordinem sensus, & rationis; quæ virtus, & ordo tanti appendenda sunt, ut etiam mors pro iis sit toleranda, sicut pro qualibet virtute, siue præcepto naturali.

Fortè dicetur. Licet irritare concupiscentiam gulæ per saluscula, & condimenta, quando id necessarium ducitur ad excitandum appetitum, qui præ morbo, aut alia de causa ita languet, ut cibus sufficiens sustentandæ vitæ non sumatur. Ergo licebit irritare concupiscentiam veneris per titillationem canalis, quando id necessarium est ad subleuationem naturæ copia, vel prauitate seminis granatæ, & languentis.

3. Respondetur, negando Antecedens; numquam enim licet irritare concupiscentiam, quæ natura sua mala est, & ideo, si fieri posset, extirpanda; quod mortificationibus, vigiliis, & laboribus conantur quotquot esuriunt, & sitiunt iustitiam: licet autem excitare sensum, seu appetitum eius, si id necessarium sit ad salutem tuendam. Magnū autem discrimen est inter sensum, seu appetitum, & concupiscentiam; eamque egregiè ostendit Augustinus 4. contra Iulianum cap. 14.; hæc enim opus est Diaboli, & a peccato exorta: ille verò opus Dei pertinens ad constitutionem naturæ, unde in protoparentibus fuit ante peccatum, in quibus tunc non fuit concupiscentia, & in Christo Domino, in quo numquam illa fuit. Sensus quippe est vis perceptiua, & gustatiua sui obiecti, proinde pertinet ad constituendum animal sensitivum: concupiscentia verò est irrationabilis inclinatio in obiectum delectabile propter ipsam delectationem, quæ & repugnat rationi, quæ fertur in honestum, & eam præcedit, & excedit. Ad sumendum autem cibum vitæ necessarium non oportet excitare concupiscentiam gulæ, immo hæc in ipsa comestione frænanda est; neque enim comestio debet

bet fieri propter delectationem, in quam fertur concupiscentia; que neque potest excitari, nisi sensus vigeat; sed excitandus est sensus, ut percipiat sapor, eosque appetere possit, & sic cibum sumere, ad sustentandam vitam. Ut enim ait idem Augustinus loco cit.: *Si sapida non sunt, quæ ore sumuntur, nec sumi possunt, & nauseando sape respuuntur, & perniciofa sunt cauenda fastidia. Non solum ergo cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri, non propter exaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem.*

4. Argui potest tertio. Licet ad seruandam vitam opera facere, vel pati afferentia dolorem, etiam si is ita acerbus sit, ut rationem turbet, & absorbeat: quod solet accidere in sectionibus membrorum. Ergo licebit ad eundem finem excitare delectationem veneream, etiam si hæc præ sui vehementia absorbeat rationem. Probatur Consequentia. Quia aliter iniquæ conditioni subditur homo, si ei liceat ferre dolorem absorbentem rationem, non autem sentire voluptatem eundem effectum operantem; nam, si semper debet ratio dominari, subiici sensus, id non minus seruari debet in dolore, quam in voluptate; per vtrumque enim potest ratio absorberi, atque adeo tolli ordo rectus sensus, & rationis.

Respondetur, virtutis, idest, fortitudinis esse ferre dolores: vitii autem, idest, concupiscentiæ prosequi voluptates; & de illis præceptum habemus sustinendi, ab his autem abstinendi, de quibus Augustinus serm. 245. de Tempore. Quare, sicut peccatum est prosequi per se voluptates, ita etiam fugere dolores, & molestias carnis, quando necessaria, & iusta causa adest eos sustinendi, ut ad satisfaciendum pro culpis, ad comprimendam concupiscentiã, ad exercitium alicuius virtutis, ad recuperandam salutem, vitamque tuendam, &c.

Non igitur iniquæ conditioni subiacet homo; sed, quod ei non liceat prosequi voluptates propter ipsas, aut finire, ut a voluptatibus absorbeatur lumen rationis, ex dignitate est suæ naturæ, qua bonum rationis, idest, honestum prosequi debet; quod verò ei liceat, immo quandoque teneatur ferre dolores, etiam si mentem turbare possint, ex pena peccati est, cui per dolores satis fit, præcipue cum contractum est per voluptates; vel ex utilitate comparandi meritum apud Deum, &c. Non tamen, cum ex vi doloris mens turbatur, siue alienatur, dicendum est, eam vinci a sensu; nam id sonat, quod sensus præualens viribus eam sibi subigat. Verum tunc sensus ipse affligitur, & vincitur ab agente lesum, & corrumpente; non ergo tunc ipse vincit rationem, sed ipse, & ratio

tio vincitur ab illo agente. Non est autem in præcepto, quia nec in potestate, ut ratio præualeat aduersus sensum doloris, vel aduersus agens inferens illum. Stoici quidē de suo Sapiente dixerūt, quòd posset omnem euincere dolorem, etiam si in Phalaridis tauro, succensis ignibus, torreretur; immo tunc dicturum: *Quàm dulce, quàm suauē*. Sed hæc, vel ex superbia stultitia, vel ex stultitia superbia est. Qui tamen dixisse non referuntur, quòd carnis voluptas non subigat rationem, eiusque lumen absorbeat.

Verum, ut plenius ostendatur, quantum ex natura sua malum sit mollities, iuuat duo dubia hic excitare, & discutere.

C A P V T III.

*An liceat procurare, aut saltem desiderare,
ut pollutio accadat in somno.*

1. **C**Um inde pollutionis procuratio iudicata sit mala, quia per eius delectationem absorbetur ratio, hocque malum non accadat in somno, soporata iam, seu ligata per ipsum somnum ratione, talisque insuper pollutio possit esse utilis ad tuendam, nedum salutem, sed etiam castitatem, eiectione semine, quod solet, pulsando ad exitum, irritare libidinem, videri potest licitum non solū illud desiderium, sed etiam illa procuratio. Et ita quantum ad desiderium statuunt Caiet. 22. qu. 194. Siluester, Nauarrus, Vasquez, Toletus, Sancius, Diana, & alii. E contra Sotus in 4. dist. 12. q. 1. ar. 7. dicit, id esse lethale, quia, inquit, pollutio est intrinsecè mala, sicut fornicatio, & adulterium.

Cæterum Augustinus 10. Confess. cap. 30. dicit, homines (castos) dolere, si eis pollutio accadat in somno. *Cùm (illa) accidit, inquit, vigilantes ad conscientia requiem redimus, ipsaque distantia reperimus, nos non fecisse, quod tamen in nobis quoquomodo factum esse dolemus*. Orat insuper Deum, ut non permittat illam sibi accidere: *Augebis, inquit, Domine magis, magisque in me munera tua, ut anima mea sequatur me ad te, concupiscencia visco expedita; ut non sit rebellis sibi, atque, ut in somnis etiam non solū non perpetret, istas*
cor-

corripularum turpitudines per imagines animales usque ad fluxum carnis sed ne consentiat quidem.

Id ipsum orat Ecclesia in Hymno Completorii: *Procul recedant somnia, & noctium phantasmata, hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora; & in Hymnuo Laudum Sabbati: Phantasma noctis exulet.*

De quo autem, si acciderit, rectè dolemus; & de quo rogatur Deus, ne permittat accidere, certè id non rectè desideramus. Rursus: pollutio nocturna ab Ecclesia æstimatur opus nostri hostis, idest, Dæmonis, ergo non potest licitè desiderari.

2. Nihilominus censeo distinguendum: Aliquando enim pollutio nocturna accidit sine vlla obscena representatione, & absque vlllo sensu voluptatis; aliquando cum illis. Desiderium, vt pollutio accidat in somno sine vlla representatione obscena, & sensu, non video, cur sit peccaminosum: si enim non est peccatum desiderare, vt sanguis fluat e naribus ad releuandum caput, vel alii humores per suas vias ad releuandam naturam, cum ipsum semen possit nos grauare, & incitare insuper ad libidinem, non video, cur simplex desiderium fluxus eius in somno pro valetudine, & castitate tuenda debeat damnari peccati; immo de charitate erga seipsum, & desiderio castitatis descendere potest; remoto enim libidinis sensu, vel periculo quid interest, quantum ad contrahendum peccatū, inter desiderium exitus seminis, & sanguinis, aut vrinæ, cæterorumque corporis humorum?

Cum autem dicitur, pollutionem esse intrinsecè malam, sicut fornicatio, & adulterium: si sermo sit de pollutione voluntariè accersita, siue procurata, verum est: si de naturaliter accidente, absurdissimum: nullum enim opus naturæ est peccatum mortale, sed tantum voluntatis: nec pollutio est peccaminosa nisi ex libidine; ergo quando nulla adest libido, nulla malitia.

At desiderium pollutionis nocturnæ cum imaginibus, visisque obscenis, & cum sensu venereæ voluptatis, a peccato defendi non potest: est enim ex libidine, & fert secum periculum libidinis. Ipsum enim desiderium cernendi, vel agendi per somnum obscena usque ad corporis pollutionem, vnde nam descendere potest, nisi ex libidine cupiente se delectari, vel expleri saltem in somnis; sicut enim effectus iræ, vel odii est desiderare, vt per quietem videamur nobis occidere, vel ledere inimicum, atque adeo tale desiderium est peccaminosum; ita de venerea libidine deriuat desiderium, vt per som-

somnium videamur nobis exercere venerea, & cum adeo vehementi affectione, ut progrediamur usque ad fluxum carnis.

Fert etiam secum periculum libidinis; quia imagines, & visa illa, & multò maxime delectatio percepta possunt etiam per quietem nostram mentem occupare, & allicere ad turpia; ergo omnino mortale est illud desiderium.

De pollutione nocturna accidente cum illis imaginibus, & delectatione loquitur Augustinus, dum dicit, de ea dolere viros castos, rogatque Deum, ne permittat sibi accidere. Quod patet, tum quia disertè ibi nominat imagines animales; tum quia memorat imagines rerum carnalium, quas in sua memoria fixerat consuetudo; quas dicit, *Occursare sibi vigilanti quidem carentes viribus, in somnis autem non solùm usque ad delectationem, sed etiam usque ad consensionem, factumque simillimum.* Et subdit: *Tantum valet imaginis illusio in anima mea, & in carne mea, ut dormientis falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt.*

De ista quoque loquitur Ecclesia in illis Hymnis; nominat. n. somnia, & phantasmata nocturnum. Huiusmodi autem imagines, siue phantasmata, maxime autem delectatio periculum trahunt, ne occurrant vigilantibus, mentemque, vel auertant, vel distrahant ab honestis, alliciantque ad turpia.

3. Quantum autem ad procurationem, ut pollutio accidat in somno (potest id procurari calida, aut multi nutrimenti edulia, sumendo, aut nimio motu, & labore naturæ vires delassando, aut certo situ corpus locando, aliisue viis) communiter censetur illicita, etiam ab iis, qui licitum putant desiderium eius; cum quibus, & Nos.

Non enim est in potestate nostra, prædicta media adhibendo, ne illa accidat in somno potius, quam in vigilia, aut ne incipiat in somno, terminetur in vigilia (ipsa nimirum effusione dormientem excitante) aut sine turpitudine imaginum, sensuque delectationis, quæ possunt esse illicita libidinis voluntariè exercendæ. Propter hoc igitur periculum, cui se exponit ille procurans, immo quod accersit, peccat mortaliter.

Sed hic arguitur. Licitum est desiderium nocturnæ pollutionis; ergo licita procuratio: regulariter enim quidquid licet desiderare, licet & procurare.

Ad quod Argumentum respondent aliqui, negando Consequentiam; nam licitè, inquit, desideratur mors hominis iniqui,

M m m

vel

vel Tyranni, quæ non licitè procuratur . Ita iisdem ferè verbis Tolletus , & Diana .

Sed contra est : quia iniqui hominis mors non licitè desideratur , neque ob bonum consequens . Non enim licitè potuit desiderari mors Christi , & si ex ea salus vniuersi penderet : nam Beatissima Virgo cum aliis Sanctis Mulieribus plangebat eam , quas quottannis imitatur Ecclesia . Quod autem rectè plangitur factum , non licitè desideratur futurum .

In hoc etiam Decreto Sanctissimi Domini Nostri damnantur Proposition 13. , quæ dicit , licitum esse desiderium de morte alicuius ob emolumentum inde proueniens , & Proposition 14. dicens , licitum esse gaudium filii de morte Patris ob pinguem hæreditatem . Iniquorum non est desideranda mors , immo id est contra charitatem , sed conuersio : desideranda autem auersio malorum , quæ faciunt , rogandusque Deus , vt illa auertat ; & dolendum de eorum morte in peccato , siue ante peractam penitentiam .

Consequentia igitur Argumenti negari non potest : vel enim adest aliquid mali in obiecto desiderato , & tunc non licitè desideratur ; vel nihil , & tunc etiam licitè procuratur .

Fortè dicetur , posse esse malum in ipsa procuratione , vt cum generaliter res non mala malis modis , vel mediis procuratur .

Sed contra est . Quia cum res de se non est mala , non potest absolute , & simpliciter esse mala procuratio eius , quatenus talis : si etenim quatenus talis est mala , manifestè sequitur , illam rem esse secundum se malam , vt potè , quæ refundat malitiam in attinctione , vel procurationem sui ; quamuis possit esse mala procuratio rei non malæ , quia , scilicet , vel procuratur modo illicito , vel quia adsunt pericula peccati in procuratione eius .

Si igitur non est mala pollutio , vt simpliciter descendens ex causis naturalibus absque vlllo sensu illecebroso , aut imagine turpi (quod fateri necesse est eos , qui docent esse licitum desiderium eius) sequitur , quòd procuratio , vt ipsa sic accadat , non sit mala , quatenus procuratio eius ; licet malitiam contrahere possit , vel ex assumptione medii illiciti , vel propter periculum peccati , quod periculum Nos expressimus in probatione nostræ sententiæ .

Ad Argumentum igitur respondendum est , quòd licitè procuratur id , quod licitè desideratur , quantum est ex ratione rei , vel obiecti procurati : verumtamen potest esse illicita procuratio rei licitè desideratæ , propter pericula annexa

pro:

procurationi, quæ non annectuntur simplici desiderio; id quod accidit in casu nostro.

C A P V T IV.

An teneamur abstinere ab operibus bonis, vel non malis propter expertum periculum pollutionis?

I. **I**dest, an licitè permittatur, ut pollutio accadat in vigilia, sicut accadat ex opere bono, vel etiam non malo, ut ex auditu rerum obscenarum in exceptione confessionum, vel ex speculatione earum idem, equitatione, comestione calidorum, modo recumbendi, tractatione verendorum infirmi ad ipsum curandum, osculo ex more Patriæ, & similibus.

Affirmant communius Doctores; dummodò, inquiunt, absit periculum consensus; & addunt Vasquez, & Diana, quòd etiam si opus, ex quo prævidetur futura pollutio, sit malum, non tamen in genere luxuriæ, pollutio sequens non sit mortalis, quia illud opus non concurrat grauitè ad illam. Opera enim superiora, ait Diana, per accidens tantum influunt in pollutionem.

Hanc Doctrinam reputo periculosa, atque adeo fugiendam. Primò. Pollutio inde mala est, quia affert delectationem carnalem vincentem spiritum, seu absorbentem rationem; ergo non potest permitti, nisi accadat sine tali delectatione, ut aliquando in somnis: an autem in vigilia possit sic accidere, alii diiudicent.

Secundò. Quomodo potest ab ea abesse periculum consensus, si delectatio eius absorbet rationem, ut niox dictum est? Cum autem absorptio, seu submersio rationis proveniat ex transmutatione corporali adiuncta pollutioni, ut ait D. Thomas 12. qu. 34. art. 1. ad 1. sequitur, quòd semper per eam absorbeatur ratio.

Tertiò. Teneremur, si possemus, cohibere motus sensualitatis etiam primò primos, quia mali sunt, idest, contra ordinem naturæ, acciduntque in penam peccati originalis, ex quo illa corrupta est; & intantum non deputantur ad culpam, inquantum non est in potestate nostra eos cohibere, cum præueniant usum rationis,

M m m 2

nis,

nis & libertatis; & patet, quia peccatum est illis consentire, vel eos non reprimere, dum possumus; ergo ipsi mali sunt; ergo semper vitandi, si possibile esset; ergo a fortiori euitanda est pollutio, dum possumus. Consequentia patet ex se, & probatur: quia omnis motus sensualitatis venereæ ideo malus est, quia natura sua redit ad pollutionem, tamquam ad terminum; propterea oscula, & tactus ad delectationem sunt mortiferi inter eos, inter quos mortifera est copula, etiam si absit periculum vltioris consensus, & pollutionis, ut defuit Alexander VII. in secundo suo Decreto Propositione 40.; ergo multò maximè ipsa pollutio vitanda est.

2. Quartò. Opus non ideo non concurrit grauiter ad illam pollutionem, quia est malum contra aliam virtutem a castitate: etenim etiam opus non malum, immò bonum ex sui natura potest ad illam, vel leuiter, vel grauiter concurrere, ut in hac ipsa questione supponitur; quamuis quodlibet opus eo ipso, quo fit cum notitia illius concursus, seu causalitatis euadat malum contra virtutem castitatis; quare ineptum est dictum illud Vasquez.

Quintò. Ex operibus, quæ per accidens tantum influunt in pollutionem, non potest illa frequenter, aut in pluribus causari: qualibet enim causa, ex qua, ut in pluribus, seu frequenter accidit effectus, est causa determinata, & per se illius; & effectus per accidens sunt, qui contingunt in paucioribus, ut patet ex 2. phys. de quibus propterea non potest dari scientia. Vel ergo supponitur, ex illis operibus frequenter accidere pollutionem, & tunc, non per accidens, sed per se influunt in eam; si autem per accidens influunt, non sunt appellanda causæ eius, neque in ea refundenda est pollutio, sed in aliquid aliud, cui illa per accidens adiunguntur; quare nec sunt per se vitanda. Igitur ineptum est etiam dictum Diana.

Si igitur opus, quod exercemus, est causa proxima pollutionis, vitandum est, sicut quælibet causa, vel occasio proxima peccati; si autem est remota tantum, non est vitandum, & absque culpa exercetur.

Falsum verò penitus est, quod ait Diana, tantam esse malitiam pollutionis, quanta est obligatio remouendi eius causam: immò e contra tanta est obligatio remouendi causam, tantaque malitia, seu culpa non remouentis, quanta est malitia pollutionis; sicut vniuersaliter, tanta est culpa non remouentis periculum peccati, quantum est peccatum, cuius periculum non remouetur, si quidem a peccato refunditur malitia in omissionem remotionis eius,

Contra Proposit. XLIX. Cap. IV. 461

eius , cū non sit aliud præceptum de vitando periculo peccati ,
quā de ipso peccato ; vel , si est aliud , ab illo dimanat . Et constat ,
quòd etiam actus non malus , immò bonus ex obiecto , si afferat pe-
riculum peccati , vitandus est , & utique non propter malitiam
propriam , quam non habet , sed peccati , cuius affert periculum .
Hinc , qui se exponit periculo peccandi venialiter , peccat veniali-
ter , & mortaliter , qui mortaliter . Ergo tanta est obli-
gatio vitandi actum propter periculum peccati ,
quanta est vitandi ipsum peccatum , & tantæ
est malitiæ actus ille , qui vitari debet ,
quantæ est peccatum , propter quod ,
seu propter cuius periculum ,
vitari debet . Quare ab-
surde hîc loquitur
Diana .

DISPYE

DISPUTATIO XLIV.

Contra Proposit. L.

*Copula cum coniugata consentiente marito
non est adulterium, ideoque suffi-
cit in confessione dicere, se
esse fornicatum.*

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

I Rimò. Quia coniuges non habent potestatem supra vincula, seu iura naturalia matrimonii, proinde non possunt illa solvere; sed vinculum naturale matrimonii est, ut una mulier uni tantum viro subdatur; ergo non potest maritus suo consensu efficere, ut copula vxoris cum alio non sit contra iura matrimonii, atque adeo adulterium: similiter nec id vxor respectu eù marito. Minor probatur primò ex Augustino de Bono coniugali cap. 17. : *Occulta lege natura amant singularitatem, qua præcipantur. Nec enim sic habet vnus seruus, plures dominos, quomodo plures serui vnum dominum. Ita duobus, vel pluribus maritis viuus nullam legimus seruasse sanctarum; plures autem feminas vni viro legimus coniunctas, cum gentis illius societas sinebat, & temporis ratio suadebat. Neque enim contra naturam nuptiarum est; plures enim femina ab vno viro fetari possunt, vna verò a pluribus non potest. Hæc est principiorum vis, ut plures femina vni viro sint, sicut plures anima vni Deo rectè subduntur. Ideoque non est verus Deus animarum, nisi vnus; vna verò anima post multos falsos Deos fornicari potest, non secundari.*

Hæc

Hæc Augustinus, cuius dicta inde etiam apparent vera, quia non sicut vnum corpus habet pures oculos, nares, aures, manus, pedes, ita habet plura capita, aut corda; vir autem est caput mulieris, Ephesior. 5., sicut caput viri Deus; ergo est contra ordinem naturæ, vt vna mulier habeat plures viros tamquam plura capita.

Quod autem ait, nullam Sanctarum mulierum pluribus viris seruisse viuentibus, id etiam inter gentes ingeniosas, litterisque ex-cultas apparet. De Græcis enim nullus, ex Romanis vnus legitur Cato Uticensis, qui fecundam coniugem Philippo, siue Hortensio sterilem patienti ad tempus tradiderit fetandam, vt refert Plutar-chus in Catone Uticensi, & memorat Augustinus de Fide, & Operi-bus cap. 7., & de Bono coniugali cap. 18., & 5. contra Iulianum ca. 9. Quod tamen Catonis factum, quamuis non culpabile, immo, & laudabile, vt ait Augustinus, Romanis apparuerit, nullus tamen est imitatus, prævalente naturæ zelo contra exemplum viri etiam celeberrimæ integritatis. Hircanis autem, barbaris vtique, & in-cultis, in more fuit, vxores aliis ad nuptias concedere, cum duos, tresue liberos ex eis suscepissent, vt refert Strabo, & ex eo Pius Secundus descriptione de prima Asiæ parte cap. 17. Sed abrumpeba-tur primum fœdus, inito secundo. Apud Medos autem mulieres. se in calamitate desertas dolebant, si non plus, quam quinque viros haberent, referente eodem Pio loc. cit. ca. 34. Sed & apud Sparta-nos aliquando id factum est, vt narrat Iustinus lib. 3., ex necessi-tate tamen vindicandi ab interitu gentem. Cum enim iusiurandum concepissent, se, nisi expugnata Vrbe Messeniorum, in Patriam non reuersuros, & decimum iam annum apud illius muros hærent, ne proles deesset, milites, qui post iusiurandum venerant, in Pa-triam remiserunt, permissis eis vñ omnium fœminarum. Filii ta-men ex eis geniti ob notam materni pudoris Parthenii sunt ap-pellati.

Sed factum hoc, aut rarissimum, aut fortè etiam vnicum est, & de his hætenus.

2. Probatur secundo ex Innocentio cap. *Gaudemus* de Diuor-tiis, vbi sic dicit: *Ab initio vna costa in vnā fœminā est conuersa, & Scriptura Diuina testatur, quòd propter hoc homo relinquet patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna; non dixit tres, vel duos, nec dixit: adhærebit vxoribus, sed vxori.* Sed, cum mulier, etiam consentiente viro, alteri copulatur, diuidit car-nem suam, nec sunt amplius duo in carne vna, sed tres; neque adhæ-

adhæret viro, sed viris; ergo id est contra naturam matrimonii; ergo est adulterium.

Quamvis autem nonnulli opinentur, non esse contra naturam matrimonii, ut unus vir per plura matrimonia plurificet carnem cum pluribus vxoribus viuientibus, de qua re infra cap. 3., tamen repugnare iuri naturæ, ut mulier plurificet carnem suam cum pluribus viris, omnes fatentur.

Hinc cap. Causam: *Qui filij sint legitimi* dicitur, non posse esse vxorem, quæ viri sui thorum maculauit. Et cap. *Sicui*, & cap. *Si Laici* dist. 34. repellitur ab altari tamquam bigamus, qui vxorem cognouit, posteaquam ea fornicata est, quia diuisa per fornicationem carne vxoris, etiam vir, qui eam postea cognouit, carnem suam diuisit.

Amplius progreditur Hieronymus primo contra Iouinianum (& refertur cap. *Quomodo* 31. qu. 1.) dicens, in secundis, & sequentibus nuptiis virum non esse propriè virum: *Siquidem*, inquit, & illa in *Euangelio Ioannis Samaritana*, sextum se maritum habere dicens, arguitur a Domino, quòd non sit vir eius: ubi enim numerus maritorum est, ibi vir, qui propriè unus est, esse desit. Vna costa a principio in vnâ vxorem versa est. Et erunt, inquit, duo in carne vna, non tres, neque quatuor; aliòquin tam non-duo, sed plures.

Verù hic per excelsû censendus est Hieronimus loquutus; aliter secunde nuptiæ essent nõ nuptiæ, sed fornicationes, vel adulteria, quod fuit dogma Montani, & Donati ab ipso Hieronymo damnatum. Apologia ad Pammachium contra Iouinianum, cuius nonnulla referuntur capite *Aperiant* 51. quæst. 1., & non tantum sextus, sed omnes præter primum non fuissent viri Samaritanæ, cum tamen Dominus de sexto tantum illud dixerit; neque id propter numerum virorum, sed quia non erat ei federe nuptiali adltriçus, licet communiter putaretur eius vir, ut ait Lyranus in illum locum Ioannis. Inde mulier cognouit, eum esse Prophetam, dixitque conciuibus suis, quòd sibi dixisset omnia, quæ fecisset, quia .s. cognouerat peccatum suum occultum. Sed hæc Hieronymi exaggeratio ostendit, quàm sit contra ius naturæ, vnâ mulierem habere simul plures viros.

Ostenditur, quartò falsitas Propositionis. Quia matrimonium inter fideles non tantum est officium naturæ, & contractus ciuilis, sed etiam Sacramentum representans vnionem Christi cum Ecclesia, ut ait Apostolus Ephesior. 5., & notissimum est fidelibus; sed Ecclesia vnicum tantum sponsum habet Christum, sicut Christus
vni-

unicam sp̄nsam habet Ecclesiam, de qua dicit Cant. 6. *Vna est dilecta mea*; ergo, cū mulier alteri viro copulatur, etiam si consentiat maritus, facit contra rationem Sacramenti, quæ est in matrimonio, immo totaliter eam tollit, vt ait Diuus Thomas in Supplemento quæst. 65. art. 1.; ergo non tantū fornicatrix, sed adultera est. Ideo Bigami repelluntur ab ordinibus, quia non sunt apti ad representandum Christum cap. *Debitum* de Bigamis non ordinandis.

C A P V T II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.

1. **P**Otest pro ea afferri Augustinus lib. 1. de Sermone Domini in monte capit. 29., vbi relinquit sub dubio, an vxor etiam teneatur de consensu viri pro salute eius præbere alteri sui corporis copiam, ita vt tunc non solum non peccet, si faciat, sed peccet, si non faciat; sic autem loquitur: *Nonnullæ causæ possunt existere, ubi & vxor mariti consensu pro ipso marito hoc facere debere videatur, sicut Antiochia factum esse perhibetur ante 50. ferme annos Constantij temporibus.* Narratque historiam de muliere, quæ ad liberandum virum de teterrimo carcere, ex eius licentia præditi cuidam eam ambienti se tradidit fruendam, vt pecuniam acciperet, quam pro marito solueret: *Cū se sciret*, inquit Augustinus, *non habere sui corporis potestatem, sed virum suum, pertulit ad eum, dicens, paratam se esse pro marito id facere, si tamen ipse coniugalis corporis dominus, cui tota illa castitas debebatur, tamquam de re sua pro vita sua uellet id fieri. Itaque de eius consensu fecit.* Post quæ subdit Augustinus: *Nihil hic in alteram partem disputo, liceat unicuique æstimare, quod uelit.* Nec est rarissimum huius mulieris factum. De Romana enim Matrona narrat Appianus Alexandrinus, quod, vt virum proscriptum a nece eriperet, Antonio Triumuiro se tradidit prostituendam. Et plura similia leguntur.

Respondetur, ex Argumento nimium concludi, nimirum, vxorem peccare, nisi pro viri salute alteri se tradat prostituendam.

N n n

Au-

Augustinus ergo non protulit sententiam de facto illo, non quia de eius malitia dubitaret, sed, quia voluit abstinere tunc a discussione rei, quæ suo proposito non conferebat; idque illi moris est, ut patet versatis in eius lectione.

2. Potest argui secundò. Quia adulterium non aliam malitiam videtur addere supra simplicem fornicationem, nisi iniuriam infidelitatis erga coniugem; sed volenti, & consentienti nulla fit iniuria ex regula 27. Iuris in 6.; ergo copula vxoris cum alieno de consensu mariti remanet cū sola malitia fornicationis. Atque hanc rationem indicare videtur Augustinus, dum ait, mulierē illam consensum mariti exquisiuisse, quia sciebat, illum habere potestatem corporis coniugalis, de quo tamquam de re sua disponere poterat, & quòd illi tota castitas debebatur.

Respondetur, per illam copulam non tantum fieri iniuriam coniugi, sed etiam violari iura naturalia matrimonii, & sacramentum Ecclesiæ, ut capite præcedenti ostensum est. Super his autem non possunt dispensare coniuges, licet possint, & pati, & remittere proprias iniurias. Mulier autem illa, vel ignorabat illa iura, vel ea tunc non consideravit, ideoque ex sola consideratione potestatis coniugalis in errorem, peccatumque lapsa est. Potestas enim illa est tradita media fide; nec ipsa autem pecunia, & alia bona externa, quæ fidei commissa sunt, possunt alienari; quantò minùs coniux potest coniugem alienare, idest, alteri eius tradere corpus? Verum ad pleniorē intelligentiam dictorum iuvat aliud dubium asine huic, adnectere, & resolvere.

C A P V T III.

An contra ius natura sit, unum virum habere simul plures uxores.

1. **A**ffirmat D. Thomas in Supplemento qu. 65. art. 1., limitans tamen, quòd, scilicet, illa pluralitas non sit contra ius naturæ, pro ut hoc respicit finem principale matrimonii, qui est procreatio prolis, nam plures feminæ ab vno viro setari possunt, ut dixit Augustinus de Bono coniugali cap. 17., sit tamen contra illud, prout respicit finem secundarium eius, qui est communicatio operum necessaria vitæ; non enim, inquit, facile potest vnus vir
satis-

satisfacere pluribus vxoribus ad votum ; & communicatio plurium in vno officio causat litem , quia figuli rixantur ad inuicem . Hæc D. Thomas . Strictius loquitur Innocentius cap. *Gaudemus* de Diuortiis , affirmans , ideo polygamiam esse contra ius naturæ , quia , ab initio vna costa in vnam feminam est conuersa ; & quia , vt Deus dixit , homo adhærebit vxori suæ , & erunt duo in carne vna ; non dixit tres , vel plures , sed duo ; nec : adhærebit vxoribus , sed vxori ; & quia Christus Matth. 5 . , & 19 . dixit : *Quicumque dimiserit vxorem suam ob fornicationem , & aliam duxerit , machatur* . Ex quo infert Innocentius : Si ergo vxore dimissa duci alia de iure non potest , fortius , & ipsa retenta . Vnde videtur , Innocentius , non accipere illud dictum Christi , tamquam nouum Euangelii præceptum , sed tamquam declarationem iuris naturæ ; aliter non rectè eo vteretur ad probandum , quòd polygamia sit contra ius naturæ . Concludit : Nulli vmquā licuisse polygamiā , nisi cui Diuina fuit reuelatione cōcessū , per quam , sicut Iacob a mendacio , Istraclitæ a furto , & Sampson ab homicidio , sic & Patriarchæ , & alii viri iusti , qui plures leguntur simul habuisse vxores , ab adulterio excusantur . Quod ipsum dicit D. Thom. in Suppl. qu. 65 . ar. 2 . ad 2 . & 3 .

Eandem doctrinam ex iisdem rationibus tradit Catechismus Romanus parte 2 . de Matrimonio , vt Sacramento num. 19 . , addens , Matrimonium , tum in lege naturæ , tum in lege Moysis a primo ortus sui decore , & honestate decidisse , quia antiqui Patres plures ducebant vxores , & in lege Moysis concedebatur libellus repudii . Vtraque igitur re per Euangelicam legem sublata , matrimonium in pristinum statum est restitutum . Quod ipsum dicit Hieronymus super illa verba Apostoli ad Titum : *Episcopum vnus uxoris virum ; masculum* , inquit , *& feminam creauit Deus ; non plures feminas* . Ipse quoque D. Thomas in Supplemento qu. 65 . ar. 2 . ad 2 . illi Decretali Innocentii innititur . Qui probat etiam , esse de iure naturæ vnicitatem vxoris ex naturali zelo viri ad vxorem , et vxoris ad virum ; qui zelus non est , ne pax domestica , seu conuictus turbetur , sed , ne diuidatur caro ; sicut generaliter zelus amantium est , ne amor diuidatur , ergo vnitas carnis est ratio , cur iure naturæ vnica debeat esse vnus viri vxor .

Hoc autem idè est , ac pluralitatem vxorum non esse contra ius naturæ , prout hoc respicit principalem finem matrimonii , qui est procreatio prolis , sed prout respicit secundarium , idest , maiorem vnitatem carnis in coniugibus , & eorum filius cum ipsis , & inter se .

2. Verum Augustinus de Bono coniugali cap. 17., & 25., & 22. contra Faustum cap. 47. disertè negat, polygamiam esse contra ius naturæ, &, nisi sit contra morem gentis, ait, esse licitam: *Quando mos erat*, ait loco ultimò citato, *crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est: alia enim sunt peccata contra naturā, alia contra mores. Si naturam consulas, non lasciuiendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur Iacob. Si mores, illo tempore, atque in illis terris hoc facitabatur, &c.* Vbi Augustinus admittit quidem esse contra naturam exercitium polygamiae ob lasciuiam, sed negat, si sit gratia prolis. Id ipsum indicat Ambrosius lib. de Abraham; nam excusat Abraham de Agar super inducta, non ex Diuina dispensatione, sed quia præuenit legem, non in eam commisit, legem, scilicet, prohibentem polygamiam; ubi manifestè supponit, hanc non interdictā iure naturæ; & insuper quia id nō fecit ardore libidinis, sed studio posteritatis. Quæ Ambrosii sententia refertur in cap. *Dixit Sara* 32. qu. 4., licet Glosa eam non approbet in cap. *Gaudemus* de Diuortiis. Idem fusissimè ostendit Abulensis in cap. 8. lib. 1. Reg. Quæ sententia potest probari primò. Quia Sancti Patriarchæ, & alii Hebræorum iusti illam exercuerunt, utique sine peccato. Quod autem dicitur, in eis a Domino dispensatum, per reuelationem, vel occultam inspirationem, gratis dicitur; nulla enim de hac re mentio in Scripturis. Nec probabile est, Deum omnibus Hebræis, in quibus plurimi erant iniusti, id reuelasse, aut inspirasse; quorum tamen nemo, plures ducendo vxores, peccabat. Respondet Diuus Thomas in Supplemento qu. 55. ar. 2., dispensationem illam specialiter factam esse Patribus, sed eorum exemplo ad alios deriuatam.

Sed hoc non videtur probandum; non enim dispensatio facta vni, vel pluribus extenditur ad alios; nec factum ex interna inspiratione, seu familiari instinctu Spiritus Sancti potest trahi in exemplum. Oseas ex Diuino præcepto vxorem fornicariam sumpsit, & a Deo motu Sampson Philisthæam vxorem depoposcit; non tamen licuisset aliis Hebræis fornicarias, vel gentiles sibi desponsare. Idem Sampson Diuino instinctu mortem sibi consciuit, euertendo templum, sub quo manebat, atque adeo sine peccato, ut ait Augustinus 5. de Ciuit. cap. 25., & 26.; peccassent tamen alii, si idem fecissent. Saltem illud gratis dicitur.

Præterea. Lex Deuteronomi 21. 15. loquitur de pluralitate vxorum, tamquam de re licita, nec vllum habet verbum de dispensatione: *Si habuerit*, inquit, *homo vxores duas, &c.*; ergo dicen-

dicendum videtur, polygamiam non fuisse ex se illicitam

3. Potest probari secundo. Quia rationes, quibus probatur, illam esse iure naturae illicitam, non cogunt.

Non prima D. Thomae de impotentia vnus viri ad satisfaciendum ad votum pluribus vxoribus; & de litibus, quae causantur ex communicatione plurium in vno officio.

Nam, si satisfactio illa intelligitur quantum ad praestandam copiam sexus, certum est, vnum virum non posse pluribus satisfacere, si vxores libidinosae nimium sint. Sed haec ratio militat etiam in vnica vxore, si ipsa eodem vitio laboret, & vir sit imbecillis; magis autem, si aegrotet, vel absit. Non tenetur autem coniux satisfacere quoad hoc alteri, nisi salua consistentia suae personae, vt ipse Diuus Thomas dicit in Supplemento quaest. 64. artic. primo; quia prius est conseruare se ipsum, quam filios generare, nedum coniugi satisfacere. Si autem vxores non libidine, sed sola ducantur cupidine proles, vel non orientur illae lites, vel facile sedabuntur. Nam propter hoc etiam Iacob nonnullam passus est inter vxores discordiam, quam tamen facile ipse compescuit distribuendo nocturnas vices Genesis 30. Cumque possit, & illa subintrare causa discordiae, si vna ex vxoribus sit formosa, alia deformis, vel vna sterilis, alia secunda, quia illa inuidebit, haec irridebit, vt accidit inter Rachelem, & Liam Genesis 30., Phenennam, & Annam primo Regum 1., propter quod turbatur pax domestica; numquid & propter hoc dicitur esse contra ius naturae pluralitas vxorum? Aut, si propter periculum illud legibus naturae repugnat illa pluralitas, numquid in eo dicitur dispensasse Deus cum Hebraeis, vt possent sine peccato, aut discordias illas pati, aut earum periculum non auertere? Certè periculum proximum peccati ex natura rei proueniens euitandum est, sed non remotum, aut quod non ex natura rei, sed ex alterius libera malitia descendit, aut contra quod potest adhiberi prouidentia, ne accadat; sed pluralitas illa non affert periculum proximum illius mali, potestque, quod affert, euitari per disciplinam domesticam, & auctoritatem viri; aliter etiam amplitudo familiae, & multitudo seruorum, & ancillarum erit contra legem naturae, quia ex ea oriri possunt discordiae, & lites; ergo, &c. Aulae ipsae Principum repugnabunt illi legi; facile enim inter aulicos oriuntur dissensiones, inuidiae, odia, calumniae. Neque in vna vrbe licebit permittere plures eiusdem ministerii artifices, quia ipsi ad inuicem aemulantur, & rixantur. Quid? Neque plures licebit generare filios, immo id contra ius naturae erit; quia, vt experimur, & cecidit

nit Poeta 1. Metam. 4. : *Fratrium quoque gratia rara est*; idque vehementer expertus est Iacob in filiis suis, Gen. 37. Immo absolute contra legē naturæ dabitur opera generandis filiis, quia, ut aliquando accidit, & idem Poeta memorat: *Filius ante diem patrios inquirat in annos*. Et quia: *Lurida terribiles miscent aconita nouerca*, non licebit suscepto filio ex vxore defuncta aliam superinducere. Immo neque vxorem ducere, quia nonnumquam, ut idem ait: *Imminet exitio vir coniugis, illa mariti*. Si verò satisfactio illa intelligatur quantum ad ministranda necessaria personis, & statui, ea ratio militat tantum in pauperibus, in quibus tamen communis labor in operibus manuum potest ea comparare. Non igitur videntur efficaces rationes D. Thomæ.

4. Sed nec ratio Innocentii videtur cogere: immo eam destruit Abulensis in cap. 8. libri primi Regum a questione 184. vsque ad 204. Et si enim Dominus dixerit: *Adharebit vxori, non vxoribus*; &: *Erunt duo in carne vna*, non tres, vel quatuor; ideo hoc dixit, quia vnā tantum vxorem Euam tunc Adā tradebat, & de vno matrimonio loquebatur; quod non impedit, quin plurificari possint matrimonia cum pluribus vxoribus, cum quarum vnaquaque vir fiat vna caro per copulam, & per hoc omnes etiam fiant vna caro cum ipso.

Immo per ea verba indissolubilitatem, non vnicitatem matrimonii a Deo declaratam rectè infert Abulensis, quia Christus Dominus, postquam ea retulit Matth. 19., tamquam consequens intulit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*; & Bonifacius VIII. cap. *Quod uosum* de Voto, et voti redemptione in 6. matrimonium per ea Domini verba vnionem, & indissolubilitatem accepisse dicit; quod verò acceperit vnicitatem, non dicit.

Rectè autem arguit Innocentius, quod, si dimissa vxore, alia duci de iure non potest, ut Christus dixit Matth. 5., & 19., fortius nec ipsa retenta. Sed tunc non fuit a Christo explicatum ius naturæ, nisi fortè quantum ad illicitam dimissionem vxoris, sed quantum ad prohibitionem alterius ducendæ condidit nouum ius; eo quia Christus nuptias eleuauit ad rationem Sacramenti, ut, scilicet, significarent vnionem Christi cum vnica sponsa Ecclesia, quæ significatio omnino tollitur, si nuptiæ multiplicentur. Quare non rectè Innocentius nouum Euangelii præceptum transtulit ad ius naturæ, & ad antea facta tempora extendit. Fateor quidem non leuiter utgere auctoritatem Decretalis, maximè, quia etiam Tridentinum sessione 24. dicit, vinculo matrimonii duos tan-

Contra Proposit. L. Cap. III. 471

tantummodò copulari, idque apertiùs docuissè Christum Dominum, dum referens tamquam a Deo prolata illa verba Adæ: *Adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, dixit: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro*. Sed ea Decretalis non recipitur ab Abulensi, ut vidimus; qui dicit, obediendum quidem Papæ iubenti, sed non credendum disputanti; quia, & si ipse possit supra omnes, non tamen scit supra omnes. At Nos fatemur, credendum Papæ desinienti; sed quæstio, de qua consulebatur Innocentius, non erat, an polygamia esset contra ius naturæ; sed, an Pagani conuersi ad Fidem possent retinere omnes vxores, quas haberent. Ad quod rectè respondet negatiuè, & rectè probauit ex dicto Christi prohibentis ducere nouam vxorem priore dimissa.

An verò Polygamia esset contra ius naturæ, non fuerat ab eo quæsitum, nec pertinebat ad eam interrogationem; quidquid enim de eo esset, non infringebatur veritas de polygamia fidelibus interdicta. Quare illud Pontifex ad vbertatem doctrinæ, vel disputando addidisse censendus est, non id definisse. Et quidem, mentem eius fuisse tantummodò declarare, polygamiam interdictam, esse fidelibus, exinde colligi potest: quia postquam retulit, Paganos diuidere affectum erga plures vxores, subdit. *Verum absonum hoc uidetur, & inimicum fidei Christianæ*. Ergo in professione Christianæ Fidei, & Religionis vim fecit.

Nicolaus Papa cap. *A quodam* de Consecrat. dist. 4. dixit, baptismum collatum in nomine Christi esse validum; cuius oppositum communiter tenetur, adeo ut, Apostolos ex speciali Spiritus Sancti afflatu in eo nomine baptizasse, ut s. initio nascētis Ecclesiæ Christi nomen illustraretur, dicat Catechismus Romanus parte 2. de Sacramento Baptismi num. 15. Igitur dictum illud Nicolai Papæ non tenetur. Quia, scilicet, non id a Nicolao quæsitum fuerat: an Baptismus collatus in nomine Christi esset validus, sed; an collatus a pagano; quare non censetur illud definire voluisse, sed id addidisse ex priuata sententia ad vbertatem doctrinæ. Dictum Tridentini explicari potest, sicut Decretalis.

5. Hieronymo idem dicenti opponimus Augustinum. Auctoritas verò Catechismi non tanta est, ut cogat; nam parte prima de primo Symboli articulo nu. 22. physicas prædeterminationes adstruit, quæ a plurimis reprobantur; & de duodecimo Symboli articulo nu. 8. inducit impossibilitatem speciei impressæ Dei, quæ tamen species a plurimis censetur possibilis.

Signum D. Thomæ de naturali zelo viri ad vxorem, & vxoris ad

ad virum non vrget; nam zelus est, ne committantur adulteria, quæ in iniuriam coniugis sunt. Si verò mulier zelum habeat, ne vir alteri vxori copuletur, hunc zelû negamus esse naturalem, immo dicimus vitiosum.

Vitro autem fatemur, perfectiùs, & meliùs esse vnica[m] haberi vxorem, quia magis seruatur vnitas carnis, atque adeo affectus inter parentes, filios, & fratres. Ideoq; Deum, quod melius erat, fecisse, dum in exordio mundi, maxima vrgente ratione multiplicandi generis, vnica[m] Adæ tradidit vxorem. Verùm, quia plurimi sentiunt, polygamiam aduersari iuri naturæ, nonnulla dubia proponemus, tamquam vera sit illa sententia, quæ reuera probabilis est; hocque ad vbertatem doctrinæ.

C A P V T IV.

Cur Deus dispensauerit cum Hebrais super Polygamia.

1. **H**oc dubium excitatur, supposito, vt præmisimus, quòd polygamia sit contra ius naturæ. Posse ergo Deum dispensare in lege naturæ, communis sententia Theologorum est cum Diuo Thoma 12. qu. 97. art. 4., quam supposuit Innocentius supra relatus in cap.: *Gaudemus* de Dinortiiis. Verùm subdit idem Diuus Thomas, posse Deum dispensare in ea lege non quantum ad prima principia eius, sed quantum ad conclusiones ex istis deductas, quia in his potest naturalis lex deficere, vt in paucioribus, propter aliqua impedimenta, sicut naturæ generabiles, & corruptibiles propter impedimenta deficiunt in paucioribus. Clariùs diceretur: Non posse dispensari quantum ad ea, quæ constituunt ordinem naturalem, vel sine quibus ille consistere non potest; tunc enim oporteret, vel tollere ipsum ordinem, atq; adeo rerum naturas, ex quibus constituitur, vel causare inordinationem in rebus, quod contra restitutum. seu iustitiam est: vt enim ait Augustinus 1. de Libero Arbitrio cap. 9. *Nulla vis, nullus casus, nulla rerum labes vquam effecerit, vt iustum non sit, omnia esse ordinatissima.* Posse autè dispensare in iis, quæ illi ordini adiunguntur, sine quibus ille constat. Exemplum. Non potest Deus dispensare, vt peccatum non sit prosequi bonum sensibile reiecto bono honestatis, siue rationis; quia

quia id eſſet deſtruere ordinem naturalem , & eſſentialem inter hō-
neſtum, & ſenſibile, ſecūdu quem illud præferri debet huic, ſicut ra-
tio ſenſui; qui ordo immutabilis eſt, niſi deſtruatur natura ratio-
nis, & ſenſus. Sic non poteſt diſpenſare, vt nuptiæ ineantur abſq;
mutua poteſtate in corpora ad procreandam prolem: tunc enim
nuptiæ deſtruerentur in ſui natura. At poteſt diſpenſare, vt vnus
vir plures ineat nuptias, quia id non eſt contra ordinem, ſeu natu-
ram nuptiarū, ſed tātū contra aliquod bonum conſurgens ex vni-
citate vxoris, nempe, maiorem coniunctionem affectuum, & car-
nis inter coniuges, & cum prole; quod bonum ex alio bono re-
pendi poteſt.

Tunc tamen non eſt dicendum, quòd ius naturæ deficiat pro-
pter impedimenta; aliud eſt enim legem deficere, ſiue ceſſare, .
aliud in ea diſpenſari; nec eſt neceſſaria, immo nec poſſibilis di-
ſpenſatio aduerſus legem, quæ iam defecit. Nec eſt dicendum, di-
ſpenſari ſuper conſuſiones legis, non ſuper principia: non enim
poteſt tolli veritas conſuſionis, ſi neceſſariò deducitur ex princi-
piis, niſi primitus ablata veritate principiorum; nam ſtante illa,
neceſſariò ſtat iſta. Sed dicendum, quòd Deus diſpenſet in iis, quæ
adiunguntur ordini naturali rerum, ſi ſine illis ordo conſiſtat, non
autem in iis, quæ conſtituunt ordinem, & ſine quibus ille ſtare
non poteſt.

Diſpenſauit autē utiq; Deus cū Hebræis ſuper polygamia, ſi il-
la, vt modò ſupponimus, naturali iure eſt interdicta; nam & ipſi
Sanctiſſimi Patriarchæ Abraham, Iacob, David illam exercuerunt,
quorum matrimonia æquantur, vel etiam præferuntur virginitati
noſtrorum, vt ſentit Auguſtinus de Sancta Virginitate cap. 9., &
ex eo Gratianus 32. qu. 4, cap. 6., & Magiſter in 4. diſt. 33. Quæri-
tur ergo ratio huius diſpenſationis.

2. Duæ autem ſolent afferri. Prima: Multiplicatio generis hu-
mani; id quòd videtur ab ipſo Deo inſinuatum, dum primò Adam,
& Eua, deinde Noe, & filiis eius dixit: *Creſcite, & multiplicamini*,
Genef. 1. 8., & 9. Qua etiam ratione diſpenſatum fuit in lege, quæ
plurium ſententia naturalis eſt, de non ineundis connubiis inter
fratres, & ſorores; in initio enim generis humani hæc connubia
ſiebant, cū alii viri, alię ſemina non adſent, inter quos fieri
poſſent; aliter in ſuis initiis periſſet genus humanum. Si tamen
nepotes primorum hominum, qui conſobrinas habebant, quas ac-
ciperent, ſorores accepiſſent, nephas feciſſent, vt ait Auguſt. 15. de
Ciuit. cap. 16.

Secunda est : multiplicatio populi fidelis , idest , Hebræi solum inter omnes nationes verum Deum colentis , & in quo debebant exprimi , & præmitti figuræ Christi , & Ecclesiæ ; totus enim ille populus , vt Augustinus ait , fuit magnus Christi Propheta .

Prima causa extendit dispensationem ad omnes homines . Sed non videtur recipienda . Primò . Quia tunc ipsi Adæ maximè debebant dari plures vxores ; tunc enim maximè indigebat multiplicatione genus humanum ; at illi non data est nisi vna , ex vna eius colla formata ; immo tunc promulgata , vel sancita est lex de vnicitate vxoris , cum Deus dixit : *Adharebit uxori* , non vxoribus ; & *erunt duo in carne una* , non tres , vel quatuor , vt supra cap. 3. dictum est . Ex quo sequitur , per illa Domini verba : *Crescite , & multiplicamini* , non fuisse dispensatum super polygamiam . Nam ea protulit Deus , postquam tradidit Euam vxorem Adæ , & sanciuit legem de vnicitate vxoris , vt mox diximus ; ergo , si per ea dispensasset super polygamia simul sancisset legem , & dispensasset generaliter in ea , quod est absurdum ; fuisset enim simul condere legem , & abrogare . Non ergo tunc in ea dispensauit , sed facultatem tradidit aubendi , & fecunditatem largitus est ad multiplicandum genus humanum .

3. Secundò . Quia nullus ante Lamech legitur plures habuisse , vxores ; hic enim primus polygamiam mundo incognitam inuexit , duabus acceptis vxoribus Adam , & Sellæ , vt legitur Genes. 4. 19. , qui propterea acerrimè increpatur a Hieronymo lib. 1. contra Iovinianum (& refertur cap. *Quomodo* 31. qu. 1.) *Primus* , inquit , *Lamech sanguinarius , & homicida carnem in duas diuisit uxores , fratricidium , & bigamiam eadem Cataclysmi delouit pena . De altero septies , de altero septuagies septies vindicatum est . Quantum distat in numero , tantum , & in crimine .* Si autem per illa Domini verba dispensatum fuisset super polygamia , facile , & alii ante Lamech illam exercuissent , & ipse tantam non meruisset increpationem , immo nullam , quippe facultate a Deo concessa vsus . Post autem Lamech polygamiam exercuisse creduntur illi , qui acceperunt sibi singuli vxores ex omnibus , quas elegerant Genes. 6.

Tertiò . Quia quantum , & pro quanto tempore multiplicandum fuisset genus humanum non erat reponendum in voluntate , aut facultate hominum , sed in arbitrio , & potestate Dei , qui poterat , etiam quantacumque concessa , & exercita polygamia illius multiplicationem impedire , non largiendo fecunditatem , & citas , frequenter sue mortes immittendo ; & poterat , etiam interdicta polyga-

lygamia, illud multiplicare, fecunditatem, vitamque diuturnam donando; quod & fecit, dum & valde longeuam ætatem tribuit primis hominibus, & tantam seminis fecunditatem, vt singulo partu gignerent plures; immo, vt nonnulli opinantur, vtriusque sexus, id colligentes ex verbis in Genesi pluries repetitis: *Genuit filios, & filias*. Hinc Cain prima Adæ soboles, cum nondum prodidiſſet polygamia, ædificauit ciuitatem, quod non potuiſſet, niſi nõ parua tunc fuiſſet hominum multitudo.

4. Multiplicatio generis humani non tantum bonum videtur, vt pro eo dispensandum fuerit in lege naturali polygamiz. Ex eius .n. multiplicatione ea scelera proruperunt, vt propterea meruerit deleri per diluuium: *Cumque cepiſſent homines multiplicari super terram, & filias procreaſſent*, Genesi 6. 1.; in ipſo verò ſtatu innocentiz, & vnica cuique fuiſſet vxor, & minor proles; nam poſt transgreſſionem dixit Deus ad Euam: *Multiplica conceptus tuos*, Genes. 3. 16.

Si ergo poſt corruptionem naturæ Deus cum aliquibus aliquando diſpenſauit ſuper polygamia, propter alium, eumque altiore finem, ideſt, ſpiritualem, & maximè propter Chriſtum cenſendus eſt diſpenſaſſe.

5. Etiam poſt deletum cataclyſmo genus humanum, cum ſpes reparandæ naturæ in paucis ſupereſſet, non legimus, a Deo diſpenſatum ſuper polygamia; nullus enim ex poſteris Noe vſque ad Abraham legitur plures ſuſcepſiſſe vxores; ergo multiplicatio generis humani non fuit ratio illius diſpenſationis.

Quartò. Multò minùs dicendum, ex ipſa rei natura, vel ordine propter multiplicationem generis humani ceſſaſſe legem de vnitate vxoris. Nam, etiam ſi hæc multiplicatio fuiſſet maius bonum, quàm illa vnicitas, propter occurſum maioris boni non ceſſat lex de minori, niſi hoc contineatur in illo, vel, niſi hoc ſit neceſſarium, & vtraque lex ſimul ſeruari non poſſit; at genus humanum multiplicari potuit abſque polygamia, ſicut de factò multiplicatum fuit, quamuis non adeo celeriter, cuius tamen celeritatis nulla erat neceſſitas; ergo ex fine multiplicandi generis non ceſſauit lex naturalis de vnitate vxoris.

Quòd verò dicitur de diſpenſatione præ connubiis inter germanos, fatendum eſt, id factum per ea verba: *Creſcite, & multiplicamini*; nam ſine illa nullo modo potuiſſet multiplicari genus, ſed in ſui exordio extinctum eſſet; quare inaniter dictum fuiſſet: *Creſcite*.

te, & multiplicamini. At non militat hæc ratio pro polygamia, vt ostensum est.

Omnino igitur recurrendum est ad secundam causam, nimirum, ob multiplicationem populi fidelis prænuntii Christi; quæ locum habet in solis Hebræis. Hæc eruitur, ex Augustino de Sancta Virginitate cap. 9. Quamuis enim Augustinus docterir, vt vidimus in præcedentibus, polygamiam non esse contra ius naturæ, atque adeo non opus fuisse dispensatione Diuina pro ea exarcenda, tamen a sentientibus oppositum, rationes, quæ ab eo afferuntur, vt SS. Patres antiqui non cælibem, sed coniugalem, eamque cum pluribus vxoribus vitam duxerint, assumuntur ad declarandum, cur Deus pro illis in polygamia dispensauerit. Igitur sic ille: *Prioribus temporibus venturo secundum carnem Christo ipsum genus carnis in ampla quadam, & Prophetica gente necessarium fuit. Nunc autem ex omni hominum genere, atque omnibus populis ad populum Dei membra Christi colligi possunt.* Et de Bono Coniugali cap. 12. ait, Sanctos illos Patres prophetice coniunctos, qui, neque in concubitu nisi prolem, neque in ipsa prole, nisi quod in carne venturo Christo proficeret, requirebant. Et cap. 16.: *Eadem, inquit, vena Charitatis nunc spiritualiter, tunc carnaliter propter illam matrem, Ierusalem propagandi erant filij.* Et rursus cap. 17. *Descenderunt illi in nuptias gradu pietatis; in illis igitur desiderium filiorum spirituale erat, quia Sacramento illius temporis congruebat. Nunc quippe nullus pietate perfectus filios habere, nisi spiritualiter, querit; tunc vero ipsius pietatis erat operatio etiam carnaliter filios procreare, quia illius populi generatio nuncia futurorum erat, & ad dispensationem propheticam pertinebat.* Atque hæc loca referunt Magister in 4. dist. 33. & Gratianus 32. qu. 4. cap. 2., qui addit, quod nunc non dicitur: *Dic domui Iuda, et domui Israel*, sed: *Euntes, docete omnes Gentes*; propterea non est necessaria generatio carnalis ad multiplicandum populum fidelem. Propter hunc igitur populum multiplicandum antiqui Patres, & vxores ducebant, & vno tempore plures; ergo propterea illis a Deo fuit dispensatum super polygamia. In cuius rei argumentum Abram primus post Lamech sine reprehensione plures legitur habuisse vxores, author ipse generis Iudaici, et magnus plane vir, multarumque, vt ait Ambrosius, virtutum clarus insignibus; idque in senectute, vt planius appareret, eum non æstu libidinis, sed pietate in Christum filios quæsiuisse. Iob autem, etiam si Christum non tantum cognouerit, sed et prophetauerit, quia
tamen

tamen ex genere Iudæorum non erat , polygamiam non exercuit .

5. Potest autem hic queri , quo modo cum Iudeis fuerit dispensatum ; & D. Thomas putat , per inspirationem ; quia , inquit , lex de vnicitate vxoris non fuit verbo , vel litteris tradita , sed cordi impressa , sicut cætera , quæ ad legem naturæ pertinent ; qualis autem est lex , talis debet esse dispensatio ; ergo fuit in ea dispensatum per inspirationem . Ita in Supplemento qu. 65. art. 2. Innocentius autem cap. *Gaudemus* de Diuortiiis dicit , esse dispensatum per reuelationem . Sed re vera lex de vnicitate vxoris fuit verbo tradita . Narrat enim Diuina Scriptura , Dominum dixisse : *Adbarebit homo uxori suæ , & erunt duo in carne una* ; quibus verbis legem de vnicitate vxoris traditam ipsi D. Tho. & Innoc. dicunt . Nil verò prohibet , super legem verbo traditam per internam inspirationem a Deo dispensari ; nam super legem de non occidendo , quæ verbo , & scripto tradita fuit Hebræis , Deus per internam inspirationem dispensauit cum Sampson . Itaque super hac re non est inmorandum . Non tamen qualibet vxorum multiplicitas permissa est , sed moderata , saltem quantum ad Regem , de quo dicitur Deuteron. 17. 17. : *Non habebit Rex uxores plurimas* . Hinc peccauit Salomon plurimas habendo , non tamen Dauid , qui & si plures , paucas tamen habuit , vt notat Augustinus qu. 27. in Deut. , & Magister in 4. dist. 33.

6. Hic fortè dicitur . Populus Hebræus multiplicari poterat per conuersionem gentium ad ipsum , sicuti modò multiplicatur Ecclesia ; ergo non erat dispensandum super polygamia pro eius multiplicatione . Immo erant apud Hebræos Profelyti , idest , de gentilitate conuersi ad Iudaismum .

Respondetur , Deum priscis temporibus voluisse , vt successio fidei esset in successione sanguinis , sicuti & successio dignitatis Sacerdotalis in Tribu Leuitica , & familia Aaron , vt obseruat Gratianus 32. qu. 4. cap. 2. Vocationem autem gentium ad salutem per fidem reseruauit tempore Incarnationis . Hinc Christus eo nomine designatus est Isaia octauo : *Accelera , spolia detrahe , festina prædari* ; quia spolia , & prædam ex Satana erat detracturus per conuersionem gentium ex simulacris ad seruiendum Deo viuenti . Et Ambrosius lib. 9. in Lucam dicit , pullum asinæ , super quem nullus hominum federat , Christusque ptimus sedit ingrediens Ierosolimam Matth. 21. , signasse populum gentilem , quia : *Nullus ante Chri-*

Christum nationum populos uocauit ad Ecclesiam. Propterea etiam Magi dicuntur primitiæ gentium. Immo perfectam salutem gentium passionis, & resurrectionis tempori reseruauit, vt ait Hieronymus lib. 2. Comm. in cap. 15. Matth., ideoque, vt idem Hieronymus obseruat, Apostolis præcepit: *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis*. Et ipsemet mulieri Chananæ dixit: *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel*, Matth. 15. 24. Quamuis ergo tunc nonnullus fieret profelytus, non erat tamen generalis vocatio gentium; ideo nec ad gentes mittebat Prophetas, sed tantum ad domum Israel, & ad domum Iuda; immo sinebat eas ingredi vias suas, vt dicitur Actuum 14. 16., & Hebræis dicebat: *Tantummodò vos cognoui de vniuersis nationibus terra*, Amos. 3. 2.

Rursus. Profelyti non poterant habere Hebræam uxorem, etiam si ipsam deflorassent, quia quælibet Hebræa debebat accipere virum de tribu, & cognatione sua Numero. 36., quare non poterat ex ipsis multiplicari populus Hebræus. Christus etiam de semine Abrahæ per Dauid carnem assumpturus erat, non de semine Profelytorum. At Ecclesia non carnaliter, sed spiritualiter multiplicanda est, cum ad omnes gentes pertineat gratia Euangelii iuxta illud: *Euntes docete omnes gentes*, Matth. vltimo.

7. Potest etiam hic quæri: Cur tantæ multitudinis debuerit esse populus Iudaicus, vt etiam per polygamiam esset multiplicandus.

Respondetur, ad honorem Christi pertinuisse, vt gens eius prænuntia, verumque Deum colens ampla esset; sic enim, & magnificentior erat Dei cultus, & euidentiores, spectabilioresque figuræ rerum futurarum; qua ratione quoque non per breue tempus, sed per multa sæcula ipsæ figuræ præmissæ sunt; immo ab exordio mundi. Certè Deus promisit Abrahæ semen numerosum, sicut stellas Cæli, & sicut arenam maris; quod, licet maximè intelligendum sit de semine spirituali, idest, de iis, qui sectantur vestigia eius fidei, tamen intelligendum est etiam de semine carnali. Tandem in hac re quiescere oportet in Dei beneplacito, sicut in multiplicatione ipsius generis humani, & duratione sæculi.

8. Superest explicandus August., qui 22. contra Faustum ca. 49., & 16. de Ciuit. cap. 25., excusat Abraham de inductione Agar supra Saram, non ex ratione, quòd intenderit multiplicare populum fidelem,

lem, sed quia obediuit Saræ iure coniugali id ei præcipienti; quæ ratione etiam eodem libro contra Faustum cap. 47. excusat Iacob de inductione ancillæ supra Liam, quia, scilicet, Liæ obediuit. Quod autem grauius est, de Bono coniugali cap. 15. subdubitat; vtrum, & modo id liceat: *Vtrum, inquit, & nunc fas sit, non temerè dixerim.* Quamuis inclinet in partem negatiuam, subdens: *Non est nunc propagandi necessitas, quæ tunc fuit, quando, & parientibus coniugibus, alias propter copiosiorẽ posteritatem super inducere licebat, quod nunc certè non licet.*

Respondetur primò, posse obedientiam ibi sumi non strictè, sed largè, idest, pro prompta, & studiosa voluntate obsequendi; & similiter præceptum, pro iure congruo petendi. Rationabiliter enim Sara sterilis petebat, vt Abrahæ copularetur Agar, vt saltem ex vtero ancillæ, qui iure dominii erat quodammodò suus, haberet filios; & Abraham promptè obsequebatur voluntati dilectæ, & sanctæ coniugis; quia, scilicet, tunc licita erat polygamia ad multiplicandum populum fidelium; ad quam multiplicationem, cum non posset Sara propter sterilitatem concurrere per se ipsam, volebat saltem per vterum, ancillæ concurrere. Certè enim non habent eam mutuam potestatem coniuges supra corpora, vt possit alter alteri præcipere nuptias, vel copulam cum aliis; quis enim dicat, posse virum vxori præcipere, vt alteri viro misceatur? At coniuges non iudicantur ad imparia cap. *Si quis* 32. quæst. 1. & cap. *Apud nos* ibidem quæst. 5.; ergo nec vxor potest præcipere viro, vt alteri mulieri copuletur. Igitur præceptum, & obedientia ibi sumi possunt in sensu prædicto, & ita sumenda sunt in Iacob copulante sibi ancillam Liæ.

Respondetur secundò; in facto Abrahæ posse etiam sumi obedientiam, & præceptum strictè; etenim ex voluntate Dei Saram illud sibi præcepisse putauit Abraham, vt dicit Augustinus 22. contra Faustum cap. 32.: *Coniugali, inquit, potestati obtemperauit, credens hoc Saram Dei nutu voluisse, qui iam ex se ipso illi hæredem promiserat, sed ex qua femina non prædixerat.*

Non dubitat autem Augustinus, an illud modò licere possit fidelibus, quibus propter Sacramentum nuptiarum nullo modo licet plusquam vnicum vno tempore habere coniugium; sed, an infidelibus, in quibus nuptiæ Sacramentum non sunt; & ita.

& statim resoluit negativè; quare illud dubium potest censeri ab
 eo doctrinæ gratia excitatum, & pro sua humilitate,
 & modestia ea verba vſurpaſſe: *Non temerè dixe-*
rim. Tamen, ſi coniugia ex legitima cauſa
 diſſoluantur, ſive inter infideles, ſive
 inter fideles, certum eſt, poſſe
 & mulierem a viro, & vi-
 rum a muliere petere, ut
 hunc, vel hanc po-
 tiùs, quàm aliam
 ſibi copu-
 lent.

DISPUTATIO XLV.

Contra Proposit. LI.

Famulus, qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subseruit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino malè tractetur, ne toruis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

PROPOSITIO non excusat ab omni peccato seruum ea ministeria exhibentem, sed tantum a mortali; idque non ratione leuitatis materiæ, idest, levis concursus, aut imperfectæ deliberationis, sed ratione metus notabilis damni imminientis. Quare, vel indicat, vel supponit, quod, si seruus non ex eo metu ea faceret, peccaret mortaliter.

Igitur ad falsitatem eius ostendendam, probandum est, metum illum non excusare a lethali. Et quidem toruis domini aspectus non est exitialis, veluti basilisci venena iaculantis; quare inutilis

P p p

vide-

videri potest illa excusatio. Sed, quidquid sit de hoc, probamus, nullum merum, etiam mortis subeundæ, excusare posse illud opus a mortali.

Primò. Quia non potest dari ratio ita excusans in aliquo peccato, ut ipsum transferat de mortali ad veniale, sed, vel omnem aufert malitiã, vel si hoc non potest, relinquit ipsam in sua gravitate mortali. Probatur hoc primò a priori. Quia, vel facultas euitandi malum, vel procurandi, aut seruandi bonum præualet præcepto prohibenti actum, vel non; si præualet, tollitur omnis malitiã, transgressionis, si quidem cadit præceptum. Vbi autem non est præceptum, vel lex, nec præuaricatio, siue peccatum, Roman. 4; si non; ergo, & cadit illa facultas ex consistentia ptecepti aduersus ipsam; non enim datur facultas ad peccandum; ergo non potest excusare a mortali actum commissum contra præceptum, quod ad mortale obliget.

Fortè dicetur, quod non cadit omnino; sed eò usque viget, ut possit excusare actum a lethali, licet non possit etiam a veniali.

Sed hoc gratis dicitur, & absurdè, quasi ita pugnent ad inuicem præceptum, & facultas, quemadmodum calor, & frigus, quorum vterque remittit vim, & actionem alterius. Talis pugna inter præcepta, & facultates non potest contingere; ratio enim iuxta qualitatem, & diuersitatem materiæ, & præceptorum diiudicat, quænam præcepta quibus facultatibus præualeant, vel a quibus superentur: exempli. Facultas conseruandæ vitæ præualet præceptis ieiunandi, audiendi sacrum, aliisue positiuis; sed præcepta Fidei, castitatis, aliaue naturalia prævalent facultati seruandæ vitæ: potius enim toleranda est mors, quam in ea peccandū. Ita numquam potest dari pugna, & restrictio virium inter præcepta, & facultates. Ergo et militat ratio insinuata, quod nulla sit ea facultas, quæ exerceri nequeat sine peccato, etiam si id tantum veniale sit, quia non potest dari facultas ad peccandum.

Probatur secundò a priori. Nam onine peccatum in materia graui est mortale; sed facultas illa non minuit gravitatem materiæ, immo relinquit eam in suo statu; ergo si non præualet præcepto, non minuit malitiã mortalem transgressionis.

2. Probatur tertio. Quia tunc venialia essent omnia mala, si committerentur metu grauis damni; fornicationes, adulteria, incestus, & si quæ grauiora sunt carnis peccata: immo etiam si committantur ad tollendos graues estus passionum ex violentia amoris, siue cupiditatis, qui aliquando morbos inducunt, ut legi-
tur

tur de Amnon filio David 1. Reg. 13: , & de Antiocho Seleuci Regis filio apud Valer. Max. lib. 5. c. 7. , & Plutarchum in Demetrio: absurdè enim diceretur, id, quod præstat malū, quod timetur, nō præstare malū, quod substinetur: quare sequitur, Amnon violando Thamar venialiter tantum peccasse. Homicidia quoque ad liberandū se de timore inimicorum , & periculis mortis . Ipsa idololatria , & abnegatio Fidei veniales erunt ex illo timore : sicque Marcellinus Pontifex, qui idolis thus adhibuit , & Petrus Apostolus , qui Christum negavit , venialiter tantummodò peccasse dicendi sunt , quia timore perterriti , & ira de omnibus , qui Christi Fidem timore negarent ; & per consequens omnia martyria tolerata esse a Sanctis pro veniali vitando .

Probatnr quartò. Quia quod fit timore mali , primordialiter fit amore boni oppositi: timor enim descendit de amore , sicut universaliter fuga ex inclinatione, siue appetitu; & patet in proposito, quòd, si feruus ille defert scalam pro stupro domini , ne malè tractetur, ne domo eiiciatur , eam defert, vt benè tractetur , vt domi retineatur ; ergo amor grauis boni temporalis, vel retinendi , vel assequendi diminuet ad veniale peccatum ex natura sua , siue aliàs mortale. At hoc falsissimum est . Intentio enim assequendi boni per media mala non refundit bonitatem in media electa , seu electionem illorum ; immò propter malitiam electionis , siue mediorum vitatur ipsa intentio iuxta communem sententiam , quam Nos probauimus lib. 3. de Act. Hum. cap. 33. Ergo intentio assequendi per media mala bonum quantumuis magnum , & aliàs licitum , non potest eam bonitatem refundere in electionem, vel media mala , vt ea de mortali trāsferat ad veniale: immò ipsa quoque per ea redditur mala: diminuerè autem peccati malitiam de mortali ad veniale magnum bonum est .

Rursus, & fortiùs. Maius bonum est diminutio peccati de mortali ad veniale, quā fit malū peccatū ipsum veniale; nam malitia mortalis in infinitum excedit venialem; sed, vt dicitur, amor magni boni temporalis diminuit ad venialem peccatū aliàs mortale; ergo maius bonum confertur peccatori ex illo amore boni temporalis, quā inferatur malum ex transgressione legis Diuinæ naturalis , & perturbatione ordinis ab ea præscripti; nam, si eam transgredere- tur , & non ex illo amore , peccaret mortaliter , peccat autem venialiter tantum, cum ex illo amore transgreditur ; ergo amor boni temporalis præualet amorì legis Diuinæ , & ordinis naturalis, immò , & ipsi charitati erga Deum , & per consequens bonum tem-

porale præualet bono Diuino, & ordini rerum. Sed amor, qui non est charitas, est cupiditas; ergo cupiditas præualet charitati; & cū ipsa sit arbor mala, quæ non potest fructus bonos facere, Matth. 7., tantum bonum paries ei, a quo habetur, vel potius, quem habet, ut eius peccatum diminuat de mortali ad veniale.

Probatur quintò. Quia, ut omnes dicunt, nec venialiter peccat ægrotus omittens Sacrum in die festo, vel carnes comedens tempore ieiunii: similiter existens in necessitate, & mutuum petens ab usurario: Iudæus quoque, qui pro sui defensione Sabbato pugnet, ut patet in Machabæis; qui tamen aliàs mortaliter peccarent. Ergo ex amore, vel facultate boni temporalis acquirendi, vel conseruandi non minuitur ad veniale peccatum aliàs mortale, sed, si ea facultas præualet præcepto, tollitur omne peccatum; si autem non præualet, non potest diminuere quantitatem peccati; nā ipsa cadit ex vi præcepti, & non adest facultas cum peccato. Aduersus autem præcepta Diuina naturalia nulla datur facultas ea transgrediendi pro bono temporali, quantumuis magno, quinimmo omnia bona, & ipsa vita pro eorum obseruantia abiicienda sūt. Aduersus autem præcepta humana datur hæc facultas, quia & ipsa, siue eorum latores non intendunt obligare cum graui detrimento; ideo illi, de quibus supra, non peccant, neque venialiter.

3. Probatur sextò ex Augustino, qui apertè contra Mendacium cap. 8. docet, esse quidem excusabilius, seu minoris grauitatis peccatum commissum ex bono fine, puta, misericordiæ erga nos, vel proximum, quàm si ipsum committatur ex libidine; tamen non amittere suam grauitatem mortalem, immo si ex suo genere sit grauius alio opere facto ex libidine, retinere illam grauitatem. Sic .n. loquitur: *Dicit aliquis: Ergo æquandus est fur quilibet ei furi, qui misericordia voluntate furatur? Quis hoc dixerit? Sed horum duorum non video, quemquam esse bonum, quia peior est vnus. Peior est enim, qui concupiscendo, quàm qui miserendo furatur; sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto est abstinendum. Quis enim dicat, esse peccandum, etiam si aliud sit damnabile, aliud veniale peccatum? Nunc autem quarimus, si hoc, vel illud quisquam fecerit, quis non peccauit, siue peccauit, non quis grauius, leniusque peccauit. Nam & ipsa furti lenius lege puniuntur, quàm stupra. Sunt autem vtræque peccata, quantumuis alia leniora, alia grauiora; ita ut lenius habeatur furtum, quod concupiscendo, quàm stuprum, quod subueniendo committitur. In suo quippe genere alijs eiusdem generis peccatis leniora sunt, quæ bono animo videntur admitti; cùm tamen, & ipsa, alterius generis peccatis ipso suo gene-*

genere lenioribus inueniantur esse grauiora . Grauius est enim auaritia, quàm misericordia furtum facere, itemque stuprum grauius est luxuria, quàm misericordia perpetrare; & tamen grauius est adulterare misericordia, quàm furari auaritia . Ergo secundum Augustini doctrinam seruus ille peccat mortaliter, quia concurrat ad stuprum ex suo genere mortale, quamuis minus grauius peccat, dum id facit ex bono fine, idest, conseruandi sibi subsidia vitæ, quàm si faceret ex complacentia stupri; sicut minus grauius peccat, qui miserendo, quàm qui concupiscendo furatur; cùm tamen vtrouque mortalis culpa sit. Sicut autem, vt Augustinus ait, grauius est adulterare misericordia, quàm furari auaritia, quia, scilicet, ex suo genere grauius est adulterium, quàm furtum, nec finis ille misericordie potest tollere ab adulterio essentialem sui grauitatem, qua supergreditur furtum; ita grauius peccat ille seruus, dum ex misericordia, erga seipsum cooperatur stupro domini, quàm, si ex auaritia cooperaretur furto eiusdem. Sed dum ex auaritia cooperatur furto, peccat vtique mortaliter; ergo a fortiori, dum cooperatur stupro, licet ex misericordia erga se ipsum; quia, vt dictum est, finis ille misericors non potest tollere ab ea cooperatione ad stuprum, malitiam furto grauiorem, solùmque præstat, vt minoris sit grauitatis, quàm, si ex libidine ea cooperatio fieret. Ergo falsa est doctrina Recentiorum de metu notabilis damni minuente ad veniale malitiã actus ex suo genere mortalis, cū neq; minuire possit illã infra, vel vsq; ad malitiam mortalem alterius actus, qui ex suo genere sit malitiæ mortalis inferioris, solùmque minuat malitiam, quam haberet idẽ actus si non ex metu, sed ex libidine committeretur. Et per hæc quidem sufficienter ostenditur falsitas Propositionis.

4. Verùm ipsa occasionem ingerit generalius, & fusiùs disputandi de peccatis, quæ committuntur concurrente, seu cooperando peccato alterius: quæ materia & grauissima est, & latissima, cùm tot viis, & modis, siue mediis possit dari ille concursus. Cùmque aliquando concursus iste excusetur a peccato, vt omnes admittunt, & patebit infra; aliquando non, vt in casu serui, de quo loquitur Propositio, video hic generaliter dilucidandum, quando talis concursus ex graui metu, vel causa excusabilis sit a peccato, quãdo verò minimè; id, quod a nullo, saltem in terminis generalibus resolutum reperitur, quamuis in particularibus concursibus disquirere soleant, an in eo sit peccatum, nec ne: in quo ipso & contradictiones, & doctrinæ inconstantiæ apud nonnullos arguuntur.

Grauitas igitur materiæ diligentius expetit examen, vtque
ad

ad principia vniuersalia, & per se nota reducatur decisio tantæ controuersiæ, quibus ad particularia applicatis, possit in quocumque casu haberi decisio. Longiuscula igitur erit hæc Disputatio, sed, vt spero, apprimè utilis. Sit ergo,

C A P V T II.

Quinam concursus ad peccatum alterius, & quanam ratione sit excusabilis a peccato, quinam verò minimè.

1. **C**IRCA hanc quæstionem dicendum arbitror. Concursus in genere causæ efficientis ad peccatum alterius est omnino inexcusabilis a peccato; concursus verò in alio genere causæ est ab eo excusabilis, si adhibeatur ex graui causa, vel necessitate. Hæc Resolutio primò explicanda est, deinde probanda.

Concursus in genere causæ efficientis non solum est in cooperatione immediata ad eundem effectum, vt, cum plures occidunt eundem hominem, vel furantur eandem pecuniæ quantitatem; sed etiam in remotione impedimentorum, dispositione, excitatione, consilio, auxilio; siue id fiat physicè, siue moraliter, siue efficienter propriè, & formaliter, siue æquiuallenter secundum rectum rationis iudicium. Exempla. Qui tradit ensẽ petenti illum, ad occidendũ, quamuis non feriat, concurrat efficienter physicè ad homicidium, quia dat media physica ad illud. Qui iubet, aut consulit homicidium, concurrat efficienter moraliter, quia moraliter mouet, & quasi occidit per alium. Sic passio Christi tribuitur Pilato, & Pontificibus Iudæorum; sic passiones Martyrum Imperatoribus, Præfectis, & Iudicibus. Ad hoc genus pertinent, qui prauis, vel verbis, vel exemplis alios scandalizant, siue inducunt ad peccatum. Qui aperit ostium, vt aliquis ingredi possit ad occidendũ, aut fornicandum, concurrat efficienter ad hæc peccata; nam remouet impedimenta physica, quod pertinet ad actionem Agentis intendentis effectum suum. Quodlibet enim Agens remouet impedimenta suæ actionis, vt ignis humiditatem, & frigus a ligno. Sic etiam qui disponit; nam, & hoc pertinet ad virtutem, & actionem principalis Agentis, siue immediatè, siue mediante virtute sibi subordinata, vt instrumento. Seruus deferens scalam, vel sub-

mittens humeros pro ascensu domini ad stuprum, concurrit efficienter moraliter, siue æquiuvalenter ad illud; quamuis enim scala non videatur concurrere efficienter ad ascensum, sed tantum subiectiue, substinendo ascendentem, & ita etiam submittens humeros: tamen in eo est efficientia æquiuvalenter, quia perinde est id facere, vt alius ascendat, ac ipsum deferre sursum; quod erga Antoninū finibus fecisse legitur Cleopatra apud Plutarchum, cum ianuā pro eius ingressu aperire noluisse. Humano. n. artificio ad eum finē fabricata est scala, vt possimus ascendere sursum; ergo deferre scalam pro alterius ascensu est dare illi vires, & viam ad ascendendum, & sic æquiuvalenter ipsum eleuare. Aliquod enim, etiam in naturalibus, est causa efficiens motus, etiam si illud, quod confert, vel contulit ad motum non actiue, sed passiue tantum concurrat ad illum. Patet ex quæstione de causa efficienti motus grauium, & leuium, quæ à Thomistis, & Ægidianis dicitur generans, quatenus dedit formam grauitatis, & leuitatis, licet hæc non actiue, sed passiue tantum, vt volunt, concurrat ad motum: vnde Ægidius expressè dicit 8. Physicorum dub. 3. super text. 32., quod generans graue illud actiue mouet deorsum, licet grauitas ab eo impressa sit causa tantum passiuā illius motus. Sic deferens scalam actiue concurrat ad ascensum alterius sursum, licet scala tantum substantiue ad id concurrat; hinc rectè hic definitur, ipsum neq̃ ratione grauis metus excusari a mortali. Retinens hominem, ne fugere possit, dum ab alio percutitur, concurrat efficienter moraliter, siue æquiualeter ad percussione; nam illud perinde est, ac vires dare agredienti, vt assequatur ad percutiendum. Isti modi, & similes concurrendi ad actionem alterius, tales sunt, vt rectè, & prudenter estimetur, eos, qui illos adhibent, concurrere efficienter ad alterius actionem.

2. Sunt & alii concursus, qui non pertinent ad genus causæ efficientis, sed potest fortè dici, quod pertineant ad genus causæ obiectiue, vel materialis extrinsecæ, & substantiue, quia scilicet, sunt exhibitio obiecti, siue materiæ, vel occasionis, circa quæ, vel in quibus noscitur alius peccatorius, vel sunt substantiatio peccantis, dum peccat. Sic se habet, etens mutuò pecunias ab usurario: non enim concurrat efficienter ad peccatum usuræ, quod consistit in receptione vltra sortem; nam ipse non tantum non recipit, aut concurrat ad recipiendum, sed etiam exercet actionem oppositam, quæ est datio, seu solutio; præbet tamen illi materiam, siue occasionem usuræ exercendæ; quod, cum facit ex graui necessitate, & quia

& quia non reperit gratis mutuantem, excusatur a peccato. Sic exigentes iuramenta ab infidelibus; non enim simul cum ipsis iurant, aut aliquid faciunt, quod efficienter concurrat ad iurandum per falsa numina; sed tantum illis occasionem tribunt iurandi, quod iuramentum posset fieri per verum Numen, sicut illa mutatio pecuniae potest fieri gratis; cumque ex necessitate firmandae pacis id faciant, immunes sunt a peccato. Sic etiam forte, qui idola vendunt gentibus ea adoraturis; nam neque hic adest concursus efficiens ad idololatriam, sed tantum exhibitio obiecti. Sic dapiferi, qui scienter cibos prohibitos inducunt in mensam, modò ne os Domini aperiant, aut moveant ad manducandum, ut impii illi 2. Machab. 6, a quibus Eleazarus aperto ora hians compellebatur carnem porcinam manducare; aut, ne eum hortentur, ut manducet, quod etiam illi fecerunt; nam in iis efficientia est. Sic qui sustentaret idololatram in actu idololatrie. Sed de his postremis diligentius dicetur infra c. quarto, & vndecimo.

3. His igitur sic explicatis, prior pars nostrae Resolutionis est: quod quicumque concurrat efficienter aliquo ex praedictis modis ad peccatum alterius, est omnino inexcusabilis a peccato. Probatur a priori.

Quia peccator se habet ad suum peccatum in genere causae efficientis; idem enim est peccare, ac male facere, cui opponitur bene facere. Hinc ad contrahendam culpam requiritur libertas, quae non est nisi virtutis actus, quia peccatum est actio, siue efficientia, & culpa est peccatum liberè commissum; ergo, sicut ea ratione quis est peccator, quia efficit actum malum, ita & qui concurrat efficienter ad peccatum alterius; simul enim cum illo efficit peccatum, siue compeccat, etiam si instrumentaliter tantum concurrat. At non coefficet actum malum, neque compeccat, qui concurrat in alio genere causae; nam neque materia, neque forma, neque finis dicuntur coefficere rem; sed materia est, ex qua fit res, forma est quae fit, finis, propter quem fit. Qui igitur concurrat efficienter, compeccat, non quidem semper coefficiendo eundem actum peccati, ad quem dicitur concurrere, non enim deferens scalā, stuprat cum domino; sed quia facto suo concurrat efficienter ad illud.

Probari potest secundò, Quia non alia ratio assignari potest, cur aliquis concursus ad peccatum alterius sit inexcusabilis a peccato, alius excusari possit, nisi diuersum istud genus concursus, siue causalitatis, quod aliquatenus potest patere ex dictis, & magis patebit ex dicendis; & si quis aliam meliorem rationem afferat, non

solum

solum libenter suscipiam, sed et gratias agam.

4. Secunda verò pars nostræ Resolutionis probatur. Nam qui non concurrat efficienter ad peccatum alterius, propriè ad illud non concurrat; præter enim efficiens, tria superunt genera causarum, materialis, formalis, & finalis; at actio vnius non potest concurrere materialiter, vel formaliter ad actionem alterius, sed neque finaliter; finis enim est, propter quem est actio; ergo qui non concurrat efficienter ad actionem alterius, propriè non concurrat ad eam: potest quidem præbere actione sua materiam, vel occasionem, circa quam, vel in qua alius agat; vel aliquid præstare, sine quo alter agere non possit; sed, propriè loquendo, ad eam non concurrat, nisi aliud genus causæ, vel causalitatis præter illos quatuor comminisci velimus. Est autem proculdubio contra charitatem præbere alteri materiam, vel occasionem, in qua noscitur peccaturus, cum ex charitate teneamur saltem fraternis correptionibus proximum auertere a peccato. Sed hoc præceptum non vrget cum graui nostro damno; ergo ex graui necessitate licet alteri præbere prædictam occasionem, siue materiam, nisi id sit specialiter interdictum; non intendendo tamen peccatum alterius, neque in illo complacendo, sed tantum remedium nostræ necessitatis; & ita excusatur a peccato petens mutuas pecunias ab usurario, dum grauius eget, & non alium reperit mutua; & qui exigit iuramentum ab infidelibus, &c. Immo id potest esse laudabile, si ex laudabili causa fiat. Pietatis enim commendatur Luitprandus Rex Longobardorum, quod magno pretio corpus M. P. Augustini, ne ei illuderetur a Barbaris, redemerit, in quo tamen eis occasionem præbuit simoniæ, & auaritiæ exercendæ. Et plura similia reperiuntur.

Limitandum tamen est, nisi ex tali concursu inferatur necessario peccatum; tunc enim non licet illum præstare; vt si quis ingereret in os alterius cibos illicitos ad manducandum. Hoc tamen, an contingere possit, dum concursus non est efficiens, non pertinet ad presentem controuersiam. Certum tamen est, id non contingere in petitione mutui ab usurario, nec in petitione iuramenti ab infidelibus; nam, & mutuum potest tradi sine usuris, & iuramentum præstari per verum Numen; & ita in similibus.

Ex hoc igitur principio, quod stabilimus, soluenda sunt omnia Argumenta pro Propositione damnata, & quæcumque dubia in hac materia occurrere possunt; quod infra præstabimus.

CAPUT III.

*Examinatur doctrina excusans a peccato
cooperantem peccato alterius re-
motè, non proximè.*

1. **Q**uamuis, ut dixi in fine capitis primi, nullus, quem videre potuerim, Recentiorum generalem, aut resolutionē tradat, aut difficultatem tractet de excusabilitate, vel inexcusabilitate cooperantis ad peccandum, tamen dum in particularibus casibus de hoc agunt, solent ipsi excusare cooperationem remotam, non proximam. Sic excusant locantem domum meretici, vel usurario, etiam si nulla grauis causa concurrat (re vera autem in capite *Usurarum* de Usuris in 6. sub censuris Ecclesiasticis inhibetur locatio domus usurario publico alienigenæ, seu loci non oriundo) quia, inquiunt, locatio domus nimis ab illis peccatis remota est. Sic ministrantes res indifferentes ei, qui illis malè vtitur, & aliàs transgressurus esset præceptum, si illæ res non sint proximè ad peccatum ordinate. Sic Christianos captiuos apud infideles edificantes propugnacula, machinas, sarcinas, & arma ad bellum contra Christianos, quia, licet peccatum, ad quod cooperantur, perniciosum sit, tamen illorum cooperatio non est adeo propinqua, ut siue illa, damnum non inferretur; non enim deessent alii. (Quæ ratio inanis prorsus est; non enim ideo cooperatio non est proxima, quia alii possent cooperari, sed tantum non est necessario ab illis: aliter, etiã si illi captiui pugnarent, vel tormenta exploderent aduersus Christianos, non peccarent, quia ipsis nolentibus, vel deficientibus non deessent alii, quid id facerent) Et passim apud Recentiores inuenies huiusmodi excusationes. Aliquando excusant etiam cooperationem proximam, dummodo actio ex natura sua sit indifferens, & graue damnum immincat recusanti. Ita Palaus excusat seruum deferentem scalam pro ascensu domini ad stuprum. Hurtadus autem ratione utilitatis inde prouenientis excusat huiusmodi cooperatores.

2. Itaque hæc doctrina distinguens de cooperatione proxima, & remota nec apud ipsos Recentiores constans, & firma est. Cumque nec definiant, quænam cooperatio sit proxima, quænam remota, rem

Contra Proposit. Ll. Cap. III. 491

rem non elucidant, immo caligine inumbrant.

Hæc igitur sit primæ ratio contra eam: quia, scilicet, insufficiens est; non definiens, quinam sit concursus proximus ad peccatum alterius, quinam remotus, ut sciri possit, quinam sit necessarius peccaminosus, quinam minimè. Si enim illum dicunt tantum concursum proximum, per quem coëfficitur ipse actus, in quo alius peccat, ut, cum plures simul furantur, vel occidunt, primo. Hic non adest peccatum præcisè ex concursu ad peccatum alterius; sed actus vniuscuiusque est per se peccatum.

Secundò. Multi concursus excusabuntur a peccato, qui reuera inexcusabiles sunt, ut tradere gladium petenti illum ad occidendum, retinere fugientem, ut hostis eum assequatur, deferre scalam pro ascensu, aperire ostium pro ingressu alterius ad stuprum, occidere alium per assassinos. & generaliter præcipere, atque consuflare peccata, eisque fauere. Si autem hoc non dicunt, debent definire, & declarare, quinam concursus censendus sit proximus, qui minimè.

Sed nec rectè procedit; debet enim distinguere de concursu, siue causalitate efficienti, & in alio genere; non enim quælibet causa dicitur facere opus, sed tantum efficiens; efficere autem opus prauum, illud est peccare. Ergo distinguendum erat de genere causalitatis. Quæ omnia patent ex dictis cap. 2.

Secunda ratio fit. Quia etiam causalitas remota est vera causalitas. Sol enim cum homine dicitur generare hominem; licet Sol sit causa remota illius generationis: omnes etiam effectus subternes tribuuntur causis supercælestibus. Ergo etiam, qui concurrunt efficienter remotè ad peccatum alterius, faciunt cum eo peccatum illud; sed quicumque facit peccatum peccat, seu compeccat; ergo etiam, qui concurrunt efficienter remotè ad peccatum alterius peccat cum illo.

3. Tertia. Quia dupliciter causa potest dici remota, tempore, & causalitate: tempore, quia post eius concursum, siue opus multum temporis fluxit ante effectum. Causalitate, quia multæ aliæ causæ intercedunt inter ipsam, & effectum. Primum genus remotionis non præstat, ut illa causa verè, & propriè non sit, & dicatur effectiua effectus, ad quem concurrunt. Nam Adam dicitur culpa originali inquinare omnes suos posteros usque ad finem mundi, immo, ut loquitur D. Thom. 12. qu. 81. art. 1., mouere eos motu generationis, sicut voluntas mouet manum ad homicidium. Omnibus etiã, qui suo, vel præcepto, vel consilio, vel exemplo fuerunt causa, vel

Q q q 2 erunt

erunt, vt alii peccarent, vel peccent etiam post longissima tempora, tribuuntur peccata eorum. Sic idololatria plurimum Regibus Israel tribuitur Ieroboam, qui crexit vitulos aureos in Bethel, & Dan. 3. Regum 12., idololatria, scilicet Nadab cap. 15. Zambri, & Amri cap. 16., Ochozie cap. 22. Ioram 4. Regum 3., semperque de Ieroboam repetitur, quod peccare fecit Israel. Sic Heresiarchus tribuuntur peccata hereseos omnium eos sectantium, quandiu durat eorum secta, vnde augetur eorum pena in inferno. Sic e contra Apostolis, aliisque primis Predicatoribus Euangelii, tribuitur Fides, & sanctitas omnium, qui eorum doctrina, disciplinisque eruditi sunt, erudienturque vsque ad finem seculi. Et exinde crescit eorum gloria in Celo, & gratie, laudesque iis debentur ab omnibus posteris; de quo grauius monet Romanos erga D. Petrum, & Paulum. Leo Papa ferm. 1. in eorum Natali.

4. Secundum genus remotionis neque prestat, vt primum mouens, siue concurrens verè, & propriè non si causa effectus. Quod patet iisdem exemplis de causalitate primi motoris, & mobilis in effectus sublunares, & Adæ, & Ieroboam in peccata posterorum. Quicumque autem est causa efficiens peccati, peccat. Nec distingui potest de causa remota, & proxima; nam semper militat illa ratio; quod causare efficienter peccatum, idipsum est peccare; sed etiam causa efficiens remota causat efficienter peccatum; ergo etiam ipsa peccat. Certè, si aliquis de præsentis strueret ordinem causarum, etiam plurimarum, etiam per multa temporum interualla sibi succedentium, per quem aliquando peccatum committendum foret. reus esset illius peccati; sicut, si strueret eundem ordinem pro damno alicui euenturo, reus esset damni illati.

Non ergo hic distinguendum est de causa, vel concursu proximo, & remoto, sed de concursu determinato, vel non determinato ad malum: determinato, inquam, vel ex natura ipsius actionis, vel ex intentione, vel etiam ex scientia agentis; nam, vt concursus ad peccatum alterius sit peccaminosus, sufficit, vt sciatur opus ab illo alio esse ordinatum ad malum, vel malum exinde sequatur; per hoc enim malum illud est volitum indirectè, nec requiritur ad culpam, vt sit directè volitum. Concursus verò, qui neque ex natura sua est malus, neque ex intentione concurrentis ordinatur ad malum, neque scitur ordinatus ad malum ab eo, pro quo adhibetur, excusatur a malitia, etiam si de facto ab alio ordinetur ad malum, & hoc exinde prodeat. Sic seruus deferens scalam non peccaret, si nesciret dominum per eam ascensurum ad stuprum, peccat autem, cum scit.

5. Ex

5. Ex his patet, inanes esse rationes illas, quibus Recentiores excusant a peccato ea opera, quæ initio huius Capituli recensuimus. Locare enim domum meretrici immune est a peccato, non, quia, illud sit concurrere ad fornicationem non proximè, sed remotè, sed, quia non est concurrere efficienter, immo nullo modo propriè loquendo, sed tantùm dare locum, ad habitandum, & commoditatem ad opera exercenda, vel vtilia, vel necessaria, huic vitæ, vel etiam honesta. Quamvis autem locans domum sciat, meretricem ea commoditate abusurâ ad fornicandum, non tamen peccat, quia locatio domus non est concursus efficiens ad fornicandum; solus autem concursus efficiens euadit necessariò, & inexcusabiliter peccaminosus, si adhibeatur cum scientia ordinationis eius ad malum, vel mali inde sequenturi. Sic Principes Christiani, qui exigunt ab infidelibus iuramenta pro pace, vel federe, sciunt utique, illos per falsa Numina iuratuuros, non tamen peccant, quia non concurrunt efficienter ad illud iuramentum; similiter, qui mutuum petit ab vsurario, scit, illum mutuaturum sub vsuris, nec tamen peccat propter eandem rationem; & plura similia.

Si verò domus locetur determinatè ad fornicandum, peccatum est, etiam si tunc dicatur, locationem illam esse concursum non proximum, sed remotum ad fornicationem; quare pater, rationem illam esse prorsus inanem: immo re vera neq; tunc propriè adest talis concursus, quia non in genere causæ efficientis; sed est peccatum, quia tunc est volita fornicatio.

Ministratio rei indifferentis non excusatur a peccato, si ipsa res, vel ministratio efficienter concurrat ad malum vsum cognitum. Hac ratione damnatur peccati mortalis seruus, qui desert scalam, sciens per eam dominum ascensurum ad stuprum; nam aliàs delatio scalæ, & ipsa scala secundum se res indifferentes sunt.

Nec sufficit, quòd ille, cui ministratur, aliàs transgressurus esset præceptum; nam inde non fit, vt verè tunc non ministraretur ad malum. Christiani captiui apud Turcas non excusantur a peccato, si fabricent determinatè arma contra Christianos, sicut nõ excusatur commodans gladiũ petenti determinatè ad occidendum aduersarium. Excusantur autem, si fabricent ea indifferenter ad vsum belli, quia bellum potest esse etiam iustum cum aliis infidelibus; sicut excusatur, qui inter Christianos fabricant arma. Non.n. omitenda est res, vel opus, e quibus possunt prodire bona, eò quia ex eisdem possunt prodire etiam mala: aliter nec Deus dare posset hominibus facultates, & potentias, quibus illi sepe vtuntur ad malum; immo

immo nec hominem creare. Omnia etiam bona destruenda forent, vel omittenda ad vitanda omnia mala. Itaque non ex ratione concursus non proximi, sed remoti, sed ratione causalitatis non determinatæ ad peccatum, vel non efficientis illi excusari possunt, & debent.

Ineptè quoque dicitur, illum concursum non esse proximum, quia non desset alii, qui concurrerent. Quid enim hoc ad remotionem, vel proximitatem concursus tunc præstiri? Numquid Paulus, exem. gra., interficiens inimicum, non proximè causat homicidium, si adsint alii parati ad idem homicidium committendum? Sic sanè nullus peccaret in eo malo patrando, quod, ipso cessante, patrarent alii.

Impellentes autem remorum pulsu triremes, aut aliis modis alia nauigia infidelium ad prælium contra Christianos, omnino inexcusabiles sunt, quia plus operæ præstant ad malum in Christianos, quàm seruus deferens scalam pro ascensu Domini ad stuprum, qui tamen hic peccati mortalis damnatur.

Cæterùm hæc ex occasione sint dicta. Illud tamen remaneat hoc capite stabilitum, & ostensum, non rectè adhiberi pro excusatione concursus ad peccatum alterius distinctioneni de concursu remoto, & proximo; quasi concursus remotus excusetur, non verò proximus. Immo, omnem concursum efficientem ad peccatū alterius, siue proximum, siue remotum esse omnino inexcusabilem a peccato. Concursum verò in alio genere causæ excusari posse, si adhibeatur ex graui metu, vel causa; proinde de genere concursus, seu causalitatis esse distinguendum, non de proximitate, vel remotione concursus. Quod ostendimus supra cap. 2., & magis patebit ex dicendis in tota hac Disputatione.

Quòd autem Palaus excusat etiam concursum proximum ad peccatum, si ille ex natura sua sit indifferens, & aliàs magnum malum imminet recusanti; si intelligat de concursu efficienti, qui solus propriè est concursus, non est aliud, quàm dare licentiam peccandi pro euicatione mali temporalis, & conseruatione boni, quod etiam ex dictis, & dicendis patebit.

C A P V T IV.

*Soluuntur Argumenta excusantia a peccato
concursum efficientem ad peccatum alte-
rius; vel de eo accusantia concur-
sum non efficientem, etiam
dum ex graui causa
adhibetur.*

1. **C**ontra traditam doctrinam graues inferuntur difficultates. Prima, ex responso Elifæi ad Naaman Syrum 4. Regum 5. 19. Naaman veri Dei cultor petiit pro se ab Elifæo preces ad Deum pro peccato (vt timebat) eò quia ex sui officii munere, brachium subtentabat Regis ingredientis ad colendum Idolum, simulque cum eo genua flectebat ad eundem subtentandum. Cui Elifæus respondit: *Vade in pace*. Quare videtur nullum in eo opere agnouisse peccatum, cum tamen illud videatur concursum efficiens ad idololatriam. Ergo excusabatur Naaman, quia illum exhibebat ex metu grauis mali, ne, deiiceretur a statu, ne dignitate, aut bonis, ne fortè vita priuaretur; ergo grauis metus excusat a peccato concursum etiam efficientem ad peccatum alterius.

Nonnulli Interpretes, ac Theologi non excusantes Naaman a peccato dicunt, Elifæum ita respondisse, quia desperabat, correptionem suam tunc fore salubrem: in tali enim casu non militat præceptum correptionis.

Sed primò id est diuinare, vel gratis loqui. Ex verbis enim Naaman potius colligitur oppositum, cum ipse conscientia trepidus preces Elifæi exposceret. Secundò. Licet Elifæus ex desperatione correctionis excusaretur ab obligatione correptionis, tenebatur tamen saltem docere de malitia operis, vt Naaman eam cognoscens, aliqua aliquando occasione exorta, vel accepta exueret se illo officio; aliter semper in illo, atque adeo in peccato permanisset. Doctrina enim semper tradenda est, cum adest periculum

erro-

erroris; & tunc maximè, cùm petitur, vel præstatur occasio tradendi; nec requiritur spes probabilis correctionis. Apostolus enī ait 2. Timot. 4. : *In ista opportune, importune* : opportune, cū n spes adest profectus, importune, cū deest.

Tertiò. Elifseus Naaman ad agnitionem, cultumque veri Dei adduxerat: eratque Propheta in Israël. Propheta autem non tantum deficiente spe correctionis, sed etiam contradictionibus, immo & persecutionibus instantibus tenebantur corripere peccantes etiam Reges, & Sacerdotes, vt patet Isaiæ 65. 2., Ieremiæ 1. 10., Ezechielis 2., & 3., & alibi. Ergo in ea occasione petitionis Naamā videtur Elifseus nullo modo prætermittere potuisse sine peccato correptionem, vel saltem doctrinam de malitia illius operis.

Tandem Elifseus non solum non corripuit, nec monuit Naaman, sed etiam absoluisse videtur ab omni peccato, dum respondit: *Vade in pace*. Eo enim dicto pacificasse, & tranquillasse videtur eius conscientiam, ne scrupulis angeretur; ergo prorsus in eo nullum agnouit peccatum.

2. Respondet Auerſa de Fide qu. 3. sect. 3. obiectione 3., Elifseū eo responſo promiſſiſſe Naaman ſuas preces apud Deum, quas ille petierat, non reſoluſſe autem, an in illo opere eſſet peccatum, nec ne, de quo non fuerat interrogatus.

Sed hoc non ſufficit. Primò. Quia nil ad ſalutem prodeſſe poterant Naaman orationes Elifſei, dum in peccato perſeueraret; perſeueraret autem ſemper, dum de eo admonitus non erat.

Secundò. Quia, etſi Naaman non propoſuit expreſſè dubium illud Elifſeo, tamen ipſa petitione peccum ſatis aperte oſtendit, ſc. dubitare, ne in illo opere eſſet peccatum, pro quo diluendo preces ad Deum poſtulabat; ergo Elifſeus eo modo reſpondendo eximere voluiſſe videtur ab eo ſcrupulum illum; quod non rectè feciſſet, ſi in eo opere peccatum agnouiſſet; tenebatur enim monere Naaman de peccato, ſi in illo opere erat.

Videtur itaque dicendum, nullum fuiſſe peccatum in illo opere: aliter non tantum Naaman, ſed etiam Elifſeum ipſum peccati reatu adſtringimus. Sed hoc ea ratione defendit Abulenſis qu. 25. in cap. 5. Lib. 4. Regum; quia, inquit, ſi puella Chriſtiana ciſionem haberet retinendi, ne in terram fluerent veſtes dominæ ſuæ paganae, poſſet cum ea templum Idoli ingredi, & ſimul genua fleccere ad illas veſtes retinendas.

Sed in hoc dicto nulla eſt vis rationis; ſed eſt tantum propositio casus ſimiliſ, atque adèò eidem difficultati ſubiecti: paſſim enim dubi.

dubitari potest, an puella illa peccet. Ultra quod sustentatio ventum genua flectentis non ita videtur esse cooperatio ad motum genuflexionis, sicut sustentatio corporis.

3 Negandum est igitur, quod Naaman efficienter concurreret ad idololatriam Regis. Etenim tantummodò sustentabat Regem; sustentare autem operantem non est illi cooperari. Hinc, quamvis nonnulla difficultas sit, ne Deus videatur concurrere ad peccata, eò quia concurrat ad peccantium actiones, nulla tamen de eo difficultas est, quia conseruat, vel sustentat peccantes, dum peccant. Poterat sanè Rex genua flectere innixus scabello, vel sedi, nec tamen scabellum, aut sedes diceretur efficienter concurrisse ad eius genuflexionem, aut illi cooperata esse, sicut nec terra eum sustentans. Ergo Naaman tantum se habebat ut causa materialis extrinseca, non ut efficiens.

Fortè dicetur. Si Rex sine opere Naamã non potuisset genua flectere, tunc Naaman efficienter concurrisset ad illius genuflexionem, tanquam equivalenter addens ei vires, quod ad causalitatem efficientem sine dubio pertinet. Sed fortè erat impotens Rex, aliter non requisisset sustentantem; & saltem in eas angustias res redigitur, ut, si Rex potuisset genua flectere non sustentatus, absolueretur Naaman, si verò non potuisset, reus teneatur. Hoc autem vix cognosci poterat; ergo saltem periculo peccati se exponebat Naaman, adeoque peccabat.

Respondetur, hoc Argumento concludi, terram, siue paupèrem concurrere efficienter ad omnia, quæ facimus; nisi enim ab eo sustentemur; nihil operis facere possumus. Quare falsum est, quod faciens, vel præstans aliquid, sine quo alius operari non potest, concurrat efficienter ad operationem illius. Certè usurarius non potest exercere usuras, nisi alio mutuum petente; nec tamen petens concurrat efficienter ad exercitium usuræ. Verum est tamen, quod si Naaman addidisset vires Regi, efficienter concurrisset ad eius genuflexionem; credendum tamen est, de facto rem non ita se habuisse, idque de facili iudicari poterat ex viribus Regis in aliis motibus. Nec quidquam valet, quod dicitur, Regem non fuisse requisitum sustentantem, si absque eo genua flectere potuisset; nam huiusmodi ministeria exiguntur a Principibus potius ad decus, & maiestatem, quam ad necessitatem: plurima enim sunt, quæ se solis facere possunt, & tamen ministros, seu adiutores requirunt, maxime cum in publico agendum est.

Sed hinc urgeri potest. Ergo sustentare in actu idololatriæ

R r r

Re-

Regem validum, siue iuuenem, peccatum non est: imbecillem, siue senem est peccatum; hoc autem videtur absurdum.

Respondetur, negando Consequentiam; tantum enim ex data Responsione sequitur, quod addere, vel subministrare vires idololatricæ, ut cultum idolo exhibere possit, sit peccatum; simpliciter verò sustentare, minimè. Nec per hanc doctrinam res redigitur in angustias; nam clarum est discrimen inter eum, qui concurrit efficienter ad opus, & eum, qui sustentat operantem; nam ille dicitur coëfficere opus, non autem hic. Doctrina moralis Christiana subtilissimè procedit, ut patere potest versatis in ea.

4. Verum ad maiorem rei intelligentiam, & excusationem, Naaman addendum est, licitum esse habere curam non tantum vitæ, & salutis Principis, sed etiam indemnitate, & dignitatis, etiam dum actu peccat; etenim id longè diuersum est a concursu ad peccatum illius.

Et de vita quidem patet; nam hæc non nisi nefario scelere ei per vim eripi potest, cum magno quoque damno, vel periculo Reipublicæ; ergo rectè, & laudabiliter habetur eius cura. Hinc Valentinianus Imperator huius nominis primus, cum sub Iuliano Apostata Tribunus esset Prætorie cohortis, eidem in templo immolanti Idolis ad defensionem adstabat armatus, ex Theodoretto lib. 3. cap. 5. Qui tamen adeo Christianam Fidem zelabat, ut Sacerdotem profanum, qui ipsum etiam execrabili aqua intinxerat, pugnis coram Imperatore ceciderit, vestisque partes ea aspersione maculatas gladio abscederet, ut narrat Sozomenus lib. 6. cap. 6. Illud enim non ad fomentum idololatricæ, sed ad salutem hominis, & Reipublicæ, & per hoc ad exercitiū charitatis Christianæ pertinebat, ne Imperator in actu peccati occisus, æternum damnaretur. Quo sensu charitatis Augustinus docet Epist. 54. ad Macedonium, officii Sacerdotalis esse, pro reis ad mortem damnatis intercedere, ut spatium habeant penitentis agendæ.

Colligitur hæc doctrina clarè ex verbis David ad Abner, cæterosque custodes Saul primo Regum 26. Hi enim, cum somno sopiti non sensissent ingressum Davidis in tabernaculum Saul, quando contentus ille hastam, scyphumque auferre, eius vitæ pepercit, his verbis ab eo increpantur: *Quare non custodisti dominum tuum Regem? Ingressus est enim vnus de turba, ut interficeret Regem dominum tuum. Non est rectum hoc, quod fecisti. Vixit dominus, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum Christum Domini.*

Indubie autem peccabat Saul persequens David innocentem, & per

con-

consequens peccabant Abner, & omnes, qui eum ad persequendū adiuuabant, si conscii erat innocētiæ Davidis; & tamen ipse David pronuntiat, Abner, & custodes corporis Saul esse reos mortis, eò quia non custodissent vitam Saulis etiam aduersus David, quem innocentem persequendo peccabant. Longè igitur diuersa sunt, cooperari peccato alterius, & habere curam vitæ, vel salutis illius; ita vt primum sit iniquitatis, secūdū charitatis; quæ charitas credenda est effertuisse in corde David, cū ita grauiter increpauit custodes Saul, qui negligentia sua eum periculo exposuerant, vt in peccato occisus, mortem æternam subiret.

5. Quòd autem etiam indemnitis, & dignitatis Principis, etiā cū actu peccat, cura licitè habeatur, patet; tum quia hoc pertinet ad dilectionem, & reuerentiam erga eum; tum quia aliter renouatur error iam pridem damnatus in Concilio Constantiensi Valdensium, Hussitarum, Vuiclephistarum, docentium, Principem per peccatum mortale omne ius suæ potestatis, ac dignitatis amittere. Si ergo illud non amittit, consequenter debetur ei amor, & honor, de quo descendit cura vitæ, salutis, indemnitis, & dignitatis eius.

Hinc non peccaret, qui Principi pergenti ad tēplum Idoli sterneret, vel ornaret viam; vel ipsi genuflectenti puluinar submitteret, vel vimbellam ad caput suspenderet, ne lēderetur a Sole; vel ipsū pergentem comitaretur; omnia enim hæc ad honorem pertinent eius, non sunt cooperationes ad idololatriam eius. Ioannes quidem Fridericus Dux Saxoniz, & Philippus Lanegrauius Hassiz, cū Lutheranō spiritu non crederent Corporis Christi permanentiam, in Sacramento Altaris, renuerunt interesse processioni in eiusdem Sacramenti honorem a Carolo Quinto indiçæ; cūque eis diceretur, vt pro associanda persona Cæsaris venirent, responderunt, se in aliis occasionibus libenter Cæsari ea obsequia præstituros, sed tunc Religione retineri, ne suspicionem ingererent propriæ idololatriæ in cultu panis, vel fomentum darent alienę. Certè isti Principes longè distabant a sensu Propositionis, quæ seruum non tantum comitantem, sed etiam adiuuantem herum ad stuprum excusat a mortali; sed tamen in eo fallabantur, quòd illū simplicē comitatū tamquam peccatum declinabant. Quam delicatæ conscientiz ostentationem de hæretico tumore descendisse, iudicari potest. Ex his sequitur, quòd, quamuis seruus, de quo loquimur, peccet deferendo scalam, qua dominus ascendat ad stuprum; non tamen peccat, si, domino iam ascendente, eam sustineat, ne ille labens, vel mortem,

R r r 2

vel

vel graue corporis damnum subeat. Ita etiam, si domino actu stupranti afflatur armatus, ne ab alio occidatur, utiq; in peccato. Immo hæc ad charitatem erga dominum pertinent.

6. Secundò Argui potest. Non peccat coniux redens debitum alteri coniugi etiam petenti ex libidine; sed hic videtur adesse concursus efficiens ad peccatum alterius, saltem quando vir debitum reddit mulieri; ergo etiam concursus efficiens ad peccatum alterius est excusabilis a peccato. Maior patet ex doctrina Christi Domini prohibentis viro dimittere uxorem, ne faciat eam mæcham Matt. 5. & 19; sed faceret eam mæcham, etiam non dimittendo, nisi debitum rederet petenti ex libidine; ergo illud etiam tunc est reddendum; ergo reddens tunc non peccat, aliter teneremur ad peccandum. Item. Apostolus prima Corint. 7. præcipit absolutè reddi debitum coniugi, nec distinguit de motiuo petitionis: immo non reddere vacat fraudem ibi: *Nolite fraudare inuicem*; ergo reddere est opus iustitiæ, atque adeo non est peccatum. Augustinus etiam de Bono coniugali cap. 7. dicit, cauendum esse charitati coniugali, ne, dum sibi quærit, unde ampliùs honoretur (ex continentia) coniugi faciat, unde damnetur (ex mæchia) Ergo reddere debitum coniugi etiam petenti ex libidine, ne ruat in mæchiam, est actus charitatis; atq; adeo non malus, immo bonus; & tamen est cooperatio efficiens ad peccatum alterius coniugis exercētis copulam ex libidine.

Respondetur; negando Minorem; copula enim, & si vna vox sit, non est tamen vnica res, sed, vel duæ duorum actiones coniunctæ, vel actio ex parte viri, passio ex parte mulieris; in qua re quidquid dicatur, non obest nostro proposito. Si enim dicatur secundum, certum est, quòd actio non est cooperatio ad passionem, immo id repugnat; aliter actio esset passio, & e contra; neq; potest intelligi concursus efficiens ad passionem, quæ non est efficiens. Si dicatur primum; duarum actionum coniunctarum, quâuis vtraque sit in eundem effectum; neutra tamen est in aliam. Patet in trahentibus nauem; vnusquisque enim agit in nauem trahendo ipsam, nullus tamen in alterum, siue actionem, aut tractum illius; immo nec potest; nam nullius actio potest crescere, siue confortari, nisi confortata virtute eius, a qua procedit; at nullus ex trahentibus agit in virtutē, aut roborat brachium alterius, immo vnusquisque trahit secundum virtutem propriam; ergo trahitur nauis ab omnibus, quæ non potest a singulis, non per virtutes, aut actiones veluti mutuò roboratas singulorum, sed per singulas virtutes, & actiones omnium

con-

coniunctas. Aliter enim fit visio a lumine gloriæ, & intellectu, aliter tractus navis a pluribus trahentibus. Lumen eleuat virtutem intellectus, præstatque, ut hic possit efficere visionem, quam se solo nullo modo, idest. neq; secundum totum, neque secundum aliquam partem potest; unde non ponit in numerum in ratione causæ cum ipso, tamquam concausa partialis; sed constituit cum intellectu vnam causam secundum vnicam virtutem, & actionem; de quibus in Opere de Visione latè diximus.

At vnus ex trahentibus non roborat brachia alterius, nec facit, ut alter possit agere, sed vnusquisque agit iuxta virtutem propriam, ideoque ibi plura sunt agentia partialia, pluresque actiones. Nulla igitur causa partialis concurrat efficienter ad actionem alterius, sed omnes agunt in eundem effectum; & vnaquæque iuxta propriam virtutem; quia autem singulæ singulorum non sufficiunt ad totum effectum, licet sufficiant proportionaliter ad partem eius, ideo requiruntur omnes. Si ergo coniugum sunt duæ actiones in eadem copula, nullus agit, seu concurrat efficienter in actionem alterius, quamvis ambo concurrant ad effectum prolis.

7. Sed fortè arguetur. Copula non potest exerceri nisi a duobus; ergo alter coniugum præstat alteri, ut ea possit exerceri; ergo quilibet concurrat efficienter ad actionem alterius.

Respondetur, quod neque actio potest haberi sine passione, nec passio sine actione, & tamen neque agens concurrat efficienter ad pati, neque passum ad agere; aliter actio esset passio, & passio actio, ut supra dictum est. Copula non potest exerceri nisi a duobus, quia nominat opus duorum; sed non id considerandum est, quod clarissimum est, sed, an alter copulatorum habeat ab altero, siue actione eius, ut possit exercere munus suum in copula; & statim patet, quod non; ergo Argumentum nullum est. Monachus, ut huiusmodi exemplo utar, non potest e Monasterio egredi sine socio; non tamen socius, vel etiam Superior, si ipse associet, concurrat efficienter ad eius egressum, immo, neq; ex vi sue associationis vult illum egredi, sed tantum vult permittere, ut egrediantur, quia aliter ille non potest, ut supponitur, egredi. Sic coniux exercens cum coniuge copulam, in qua alter peccat ex libidine, non concurrat ad peccatum illius, nec ad libidinem, sed tantum illam permittit, quia, scilicet, ille aliter non posset copulam exercere. Ita etiam Deus concurrans cum homine ad actum malum, non vult illum, sed tantum permittit ob eandem rationem.

Adhuc replicabitur. Proximior, & intinior est actio reddentis

tis debitum actioni exigentis, quam actio serui deferentis scilicet actioni domini ascendentis; sed seruus concurrat efficienter ad illud ascensum, ut dictum est; ergo multo magis reddens debitum concurrat efficienter actioni peccaminosae petentis ex libidine.

Respondetur, negando Consequentiam: non enim attendenda est proximitas actionis ad actionem, sed causalitas. Iubens, vel consulens homicidium potest longissime, & loco, & tempore distare ab homicida, & ab homicidio, & tamen efficienter concurrat ad ipsum: vnus ex trahentibus nauem proximè adit alteri, & tamen non concurrat efficienter ad tractum alterius, ut dictum est. Cum ergo coniux reddens non sit causa, seu non det vires petenti, ut hic possit exercere operationem suam in copula, non concurrat efficienter ad illam, licet actio sua sit proxima, & coniuncta actioni alterius, & sit ad eundem effectum, nempe prolem. Hac ratione excusandus est a peccato coniux reddens debitum petiti ex libidine: nam, quod nonnulli excusant, quia id facit ad retinendum coniugem a grauiori peccato meretriciae, insufficienter dicitur, sicut enim generaliter peccat, qui facit minus malum, ne faciat maius, ut qui vulnerat, ne occidat, ita etiam peccat, qui concurrat ad faciendum minus malum, ne alius faciat maius. Debet quidem debitum reddi ex illo fine, id est, non ex libidine, quia aliter malè redderetur; sed finis ille non posset excusare a malitia, si reddens concurreret efficienter ad peccatum petentis.

Tertiò potest argui. Potest seruus deferre scilicet, aperire ostium, submittere humeros, non ut dominus fornicetur, sed ex debito obedientiae erga dominum, & ut consulat necessitatibus suis, quia, si a domino expellatur, non habet, unde viuatur; illae quoque actiones sunt ex natura sua indifferentes; ergo poterit excusari a peccato.

Consequentia probatur; quia offerre occasionem, siue materiam, in qua, vel circa quam alius noscitur peccaturus, excusatur a peccato, dum sit ex graui necessitate, ut diximus. Sed non plus videtur facere seruus ille, quam offerre materiam, qua dominus abutitur ad malum; & actiones illae non sunt ex sui natura determinatae ad malum, sed possunt exerceri licite; ergo, licet peccet dominus, qui illis abutitur ad malum, est excusabilis seruus, qui illas ex natura sua indifferentes ex graui necessitate exercet.

Respondetur, hoc Argumento probari, seruum illum neque venialiter peccare, quod Propositio ipsa proferre non audet. Probare etiam, quod rectè, & meritorie operetur; quia opera indiffe-

ren-

rentia cadunt sub obedientia, & tunc rectè, & laudabiliter fiunt propter ipsam obedientiam. Igitur hortandi etiam essent serui ad illa ministeria, tamquam ad opera obedientiæ; & peccaret illa dissuadens, tamquam retrahens seruos a debito obedientiæ. Ex quo vltèrius sequitur, peccasse, quod absit, ipsum Sanctissimum Dominum nostrum, qui illam Propositionem damnauit.

9. Dicitur ergo, quòd concursus ille efficiens, quamuis aliàs, vel ex natura sua sit indifferens, hic, & nunc est determinatè malus, & peccaminosus exhibenti, dum scitur ordinatus in malum finem ab eo, pro quo exhibetur. Patet; nam aliàs non esset malè porrigere ensẽ petenti ad occidendum, quia porrectio ensis de se indifferens est; immo esset bonum, & laudabile, si fieret a seruo, qui tenetur obedire domino, vel ab eo, apud quem depositus erat, quia tenemur reddere depositum. Sed nullus, vt arbitror, laudabit; immo nec excusabat hos; sicuti neque seruum, qui domino ægrotanti, & noxia ad salutem petenti scienter exhiberet illa, quamuis exhibitio esset ex natura sua indifferens, vt, si ferrum in remedia posceret, vt Alexander apud Curtium lib. 10, & Herodes Ascalonita apud Iosephum; aut venenum, vt multi, ad finiendos dolores morte aciores. Si ergo peccatum est exhibere ministerium etiam ex se indifferens, quãdo salutì corporis noscitur obsuturum, quantò magis, quando salutì animæ? Paulus peccauit mortaliter, etiam si non ministrauerit lapides cecidentibus Stephanum; sed tantum eorum vestimèta seruauerit, quod proculdubio opus erat indifferens. Et in cap. *Sicut dignum* de Homicidio voluntario, dicitur, non esse immunes a culpa, qui, licèt essent ignari de machinatione in cecidẽ D. Thomæ Cantuariensis, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium tribuerunt. Cuius rei ratio est; quia non tantum tenemur abstinere ab operibus ex natura sua, siue ex obiecto malis, sed etiam ab indifferentibus, immo bonis, si ex eis tanquam a causa efficiendi malum aliquod noscimus sequuturum; immo etiam si sint tantum occasiones, vel materiæ, circa quas alios scimus peccaturos, si aliqua grauis causa non vrgeat. Etenim, vt docet communis sententia cum D. Thoma. 2.2. qu. 45. ar. 3., ipsa bona opera sunt occultanda, vel differenda, si ex eis proximus scandalizatur. Tenemur enim viuere non solum nobis, sed etiam Reipublicæ, & proximo, maximè autem Deo; ergo si ex opere nostro videmus sequuturam Dei offensam, vel aliquod detrimentum Reipublicæ, vel proximo, tenemur ab illo abstinere, etiam si opus ex natura sua non sit malum. Ergo non licet seruo deferre scalam, etiam

etiam iussu domini, dum scit, dominum per eam ascensurum ad stuprum. Etenim effectus mali sequentes nostras, non tantum operationes, sed etiam omissiones deputantur nobis ad culpam, si sunt pręuisi; quia tunc sunt voluntarii in causa, ut cum communi sententia Nos ostendimus Lib. I. de Actibus Humanis; nec requiritur, ut sint directè voliti, quia sufficit, ut sint voliti indirectè, idest, in causa, quod verificatur eo ipso, quò apponimus causam, ex qua scimus sequuturos, vel non remouemus, ne sequantur. Sic gubernatori non-regenti nauim, tribuitur eius submersio, quamuis proculdubio directè non volita. Igitur etiam si seruo non placeat, immo directè displiceat ascensus domini per scalam ad stuprum, adhuc stuprum, est illi voluntarium indirectè, dum scienter scalam portat, aut pręparat, qua ille ascendat ad stuprandum. Et displicentia, quam habet, est veluti displicentia proicientium merces in metu naufragii, quæ vincitur a cupidine seruandi vitam; displicentia enim de peccato illò stupri vincitur a cupiditate manutenendi gratiam domini, & comparandi subsidia vitæ, atque adeo magis tunc diligitur dominus, ac temporalia bona, quàm Deus; quod utique peccatum est. Ita Aaron peccauit consians vitulum, licet non ex complacentia, immo cum magno idololatriæ horrore id fecerit, quia magis dilexit temporalem vitam, vel gratiam populi, quàm Dei honorem.

Cum autem dicitur, quòd licet ex graui necessitate afferre materiam, circa quam alius noscitur peccaturus. Respondetur, id esse verum, sed non ad propositum: seruus enim ille non offert materiam, sed aliquid facit, quod æquiualeuter est, trahere dominum sursum, ut cap. I. diximus; quare concurrat efficienter ad peccatū domini, & non tantum, ut afferens materiam.

9. Quartò Argui potest. Qui metu mortis adigitur ad tradendam clauem, qua aperiatur ostium, vel arca proximi, ut inde rapiantur pecuniæ, videtur licitè eam tradere; non enim tenetur cum dispendio suæ vitæ custodire bona externa proximi; sed hic concurrat efficienter ad furtum, sicut efficienter concurrit ad stuprum, qui aperit ianuam pro ingressu alterius ad illud, vnde peccati mortalis reus est, ut in damnatione huius Propositionis definitur; ergo concursus efficiens ad peccatum alterius potest aliquando excusari a peccato.

Pisani super hanc Propositionem concedit, licitum esse tunc tradere clauem propter rationem in Argumento allatam.

Sed id admitti non potest, si traditio clauis est concursus efficiens

ciens ad furtum: inuincibilis enim est illa ratio; quòd peccare est efficere actum malum; ergo, efficienter concurrans ad peccatum alterius, coëfficit illud, siue compeccat. Aut ergo peccatum non est, ad quod efficienter concurritur; aut, si est, sicuti non potest non esse peccati reus, qui efficit illud, ita nec qui coëfficit.

Rursus. Sicut non tenemur cum dispendio vitæ, aut graui damno seruare bona externa alterius, ita nec pudicitiam, aut aliud bonum, quod eripi possit; ergo excusabitur a peccato seruus deferens scalam pro stupro domini, si grauius mala timeat, quia non tenetur cum graui suo detrimento seruare pudicitiam puellæ, vel ipsius domini.

Hinc apparet decèptio Pisani; putat enim, inde argui peccati tradentem clauem in illo casu, quia non seruat pecuniam proximi; quod falsum est; quis enim dicat, teneri ad seruandam illam cum propria morte, quando nec vitam proximi teneretur propria morte seruare? Non ergo inde arguitur; sicut nec inde arguitur peccati seruus deferens scalam, eo quia non seruat pudicitiam domini, vel puellæ; sed, quia, tradendo clauem, concurrat efficienter ad furtum, tamquam remouens impedimenta eius, & ideo adiuuans fures ad furandum, tamquam socius eorum. Id autem indispensable est a peccato. Tenetur igitur potius subire mortem, non vt proximum indemnem seruet in pecuniis, sed, vt se ipsum immunem a consortio furti. Non tenetur autem resistere, si fures velint rapere clauem; quia non resistere non est cooperari, sed tantum, permittere, & ipse non tenetur seruare bona externa proximi cum damno suæ vitæ.

10. Tandem arguitur, quòd etiam concursus materialis, siue, obiectiuus tantum ad peccatum alterius sit inexcusabilis a peccato, quacumque de causa adhibeatur.

Primò. Qui tantum permetteret, se colit vt Deum, inexcusabilis esset a peccato, etiam si metu mortis id permetteret (Paulus, & Barnabas omni conatu eum cultum erga se prohibuerunt, Actuum 14.) at ille tantum obiectiuè, siue materialiter concurreret ad aliorum idololatriam; ergo, &c.

Confirmatur. Quia non est excusabilis a peccato Aaron, qui conflauit vitulum adorandum a Iudeis, quamuis metu mortis id fecerit; immo nec mulieres, qui pro eo conflando aurum tradiderunt; sed Aaron formauit tantum, illæ verò simpliciter materiam tradiderunt, ex qua formaretur idolum; ergo a fortiori inexcusabilis est à peccato, qui vt obiectum concurrat ad peccatum idololatriæ alterius.

Respondetur, illam permissionem, non vt concursum ad peccatum alterius, sed secundum se esse a peccato inexcusabilem: est enim contra præceptum: *Non habebis Deos alienos coram me*. Si nec habere a iis Deos licet præter verum Dominum Deum, vtique nec se gerere, vt Deum: ita autem se gerit, facto saltem externo, qui se adorari permittit. Infert igitur iniuriam vero Deo, sicut infert Principi, qui se coli sinit, vt Principem, cum non sit; quod Ephraïm non tulit a Syfigambe Darii matre; immo eam de errore admonuit ex Plutarcho in Alexandro, & Curtio lib. 3. Rursus. Ille recipit honorem alienum; non licet autem recipere, vel retinere aliena, etiam si ab aliis ad nos delata, siue deposita sint: hinc Tobias præcepit, reddi agnum ab vxore in domum suam allatum, si furtiuus esset. Tobie 2.

Aaron, & mulieres illæ peccauerunt peccato proprio, etiam præsciendo a concursu, siue occasione data ad aliorum idololatriam; quia facto ipso honorarunt idolum, quod Aaron formauit adorandum, illæ verò materiam, ex qua formaretur, tradiderunt; nā dederunt fundamenta, & initia cultus eius, vt fusiùs dicitur infra c. 9.

12. Secundo. Mulier scienter sinens, carnem suam a libidinoso amatore tangi, peccat inexcusabiliter, etiam si non propria libidine id permittat, sed vel euicta precibus, aut graui metu, siue necessitate inducta; & tamen non efficienter, sed obiectiuè concurrat ad illum tacitum; ergo, &c.

Nec potest dici, ideo eam tunc peccare, quia se habet efficientes ad fouendam tangentis libidinem; vel quia se exponit periculo propriæ libidinis suscitandæ. Nam sequeretur, peccare etiam coniugem reddentem debitum coniugi illud petenti ex libidine, tamquam fouentem illius libidinem, & se propriæ libidinis periculo exponentem; quod repugnat Doctrinæ Christi, & Apostoli.

Respondetur Primò, ex Argum. sequi, quòd etià voluntariè admittens, siue patiens in suo corpore manus iniuste cadentis, aut vulnerantis, peccet, quia est causa obiectiua, siue materialis verberum, & vulnorum; & sic peccasset, quod absit, Christus admittens in se manus Iudæorum, & Martyres admittentes manus carnicum, vtique peccantium; ergo non in concursum obiectiuum ad peccatum alterius, sed in aliquid aliud refundendum est peccatum illius mulieris.

Secundò. Quòd obiectio, quæ contra responsionem suppositam affertur, destruit se ipsam. Si enim concurrere obiectiuè ad pecca-

peccatum alterius peccatum est, ut contenditur, non potest excusari a peccato coniux præbens se ut obiectum copulæ libidinose coniugis; quare utrumque affirmare est sibi contradicere.

Tertiò directè, mulierem tunc peccare peccato proprio, non propter concursum ad peccatum alterius; non enim licet admittere libidinem alienam veneream in proprio corpore, etiam si nulla adsit propria libido: aliter non solum tactus, & oscula, sed etiam concubitus liceret pati, si absque propriæ libidinis sensu admitti possent, ut fortè accidit in patientibus sodomiam. At tanta est turpitudine illius libidinis, ut & eorum corpora polluat, a quibus, & si non ex libidine, voluntariè tamen quacumque de causa admittitur. Hinc Apostolus de actibus libidinis loquens: *Non solum, inquit, qui faciunt, sed qui consentiunt illis.* Infamia meretricum est non ex propria libidine, qua agunt, sed ex aliena, quam patiuntur; hinc in earum fornicarios eadem infamia non redundat. Immo, etiam si non voluntariè admittatur, sed per vim subitineatur aliena libido, nonnullum dedecus, & infamia est patientis. Hinc Thamar ad Amnon: *Noli frater mi, noli comprimere me. Ego enim ferre non potero opprobrium meum.* Et postquam compressa est, *aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans*, 2. Regum 13. Ideo Deus a Sanctarum Virginum, Martyrumque suarum corporibus, quamvis non ignem, ferrum, bestias, alienam tamen libidinem miraculis sæper auerit. Adeo ut Augustinus 1. de Ciuit. cap. 28. loquens de Virginibus, quas in vastatione Romanæ Urbis & Gothis comprimi Deus permisit, dixerit, id iusto Dei iudicio permissum, quia, vel illæ de virginitatis decore superbierant, vel periculum erat, ne superbi-
rent. Tandem de venereis, vel sermo solus pudorem ingerit (propterea dicit Apostolus Ephes. 5. 12.: *Qua in occulto faciunt, turpe est & dicere*) qui non ingeritur, cum de aliis rebus etiam scelestissimis loquimur; quanto magis actus? Hinc puella etiam per vim, aut furtim viri osculum passa, non reperit sponsum; sicut nec reperit Thamar filia Regis ab Amnon fratre suo per vim compressa, Regum loc. cit.

13. At verbera, vulnera, cædes patienter pro Deo tolerata non poliunt, sed ornant. Sic Christus, sic Martyres cicatricibus suis ornantur, quibus & aureola, idest, specialis decor, & splendor in resurrectione retribuitur. Placet enim Deo tolerantia malorum, licet displiceat actio iniuste ea inferentium. Absit autem, ut similiter credatur placere Deo tolerantiam alienæ libidinis, licet displiceat

ipsa libido, libidinis, inquam, venereæ, per quam polluitur animatû Dei templum, & membra Christi sunt membra meretricis, vt dicitur 1. Corinth. 6. Agnoscendum est igitur, latum intercedere discrimen inter illa.

Verbera enim, & vulnera iniuste inflicta ex sui natura nō pollunt patientem; & eorum admissio descendere potest ex studio patientiæ, humilitatis, charitatis, fidei ostendendæ, aut alterius exercendæ virtutis; quod Deo gratum est. At aliena libido venerea ex natura sua polluit patientem; prouocat etiam eius libidinem; numquam autem licet admittere, inmo semper fugere tenemur pericula excitandæ nostræ libidinis; & Sancti, etiam cum penē emortua esset eorum caro, pericula illa, quamuis remotissima fugerunt; vnde S. Petrus de Alcantara, in extremo morbo a fratre sibi inferuiente, nec leuiter quidem se passus est tangi. Nec licet eā admittere ex studio experiendæ, vel exercendæ nostræ castitatis, aut animi firmitatis; nam, vt sapienter monet Augustinus ser. 150. de Tempore, propter magnam carnis fragilitatem timendum est, ne ex ipsa sui captiuitate consurgat aduersum nos libido, & ibi incurramus opprobrium, vbi sperabamus obtinere triumphum.

Ergo mulier sinens, se a libidinoso contrectari, non in eo peccat, quia concurrit obiectiue ad peccatum alterius, sed quia permittit in se alienam libidinem veneream, quæ, & natura sua polluit admittentem, & eius libidinem prouocat.

Fortē recitabuntur verba Augustini 1. de Ciuit. cap. 18.: *At enim, ne vel aliena libido polluat, metuitur. Non polluet, si aliena erit. Si autem polluet, aliena non erit;* ergo falsō Nos dicimus, alienam libidinem polluere.

Respondetur, Augustinum loqui de libidine per vim in alieno corpore exercitam, non de voluntariē admissā, quamuis non ex propria libidine; nam & B. Lucia Tyranno dixit: *Si inuitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Hæc igitur certē non maculat, quasi culpam traiciens; & tamen nonnullum dedecus est ipsam patientis; vnde & a B. Lucia eam Deus remouit, & de Virginibus, quæ illam passæ sunt a furentibus Gothis, dicit Augustinus, quod opprobrium sustinuerint; tanta, scilicet, est, vt diximus, turpitudine venereæ libidinis. Atqui eam voluntariē admittit, etiam in pollutione culpæ est; quamuis non ex libidine admittat.

14. Ad difficultatem de coniuge, qui tenetur pati libidinem coniugis petentis debitum ex solo fine voluptatis, respondetur, id con-

contingere per accidens; debitum enim coniugis, sicut & ipsum, fedus nuptiale per se est ad procreandam prolem. Verum, quia per illud fedus traditur potestas mutua in corpora quantum ad copulam, tenetur coniux ferre libidinem alterius, ne ille ruat in machiam. Quare illud re vera non est libidinem, sed potestatem pati coniugis etiam libidinosi; cumque id sit ad auertendum eum a machia, potius est auertere, quam pati libidinem.

Frustra autem memoratur, quod tunc coniux periculo se exponat propriae libidinis excitandae; nam non solum periculum, sed certitudinem illius mali patitur, quoties accedit ad copulam, etiam si solum gratia procreandae sobolis; nam copula sine sensu libidinis, eoq; magno exerceri non potest in hac corruptione naturae. Sed, sicut non peccat, cum ad eam accedit gratia prolis, quia tunc non operatur ex libidine, sed bene utitur malo libidinis, ut sepius, maxime in libris de Nuptiis, & Concupiscentia dicit Aug., ita nec peccat, cum ad eam descendit rogatu coniugis libidinosi, quia & tunc bene utitur malo libidinis ad reddendum debitum, ad quod ex iustitia tenetur, & ad auertendum coniugem a machia, quod pertinet ad charitatem.

Ex dictis resolui possunt pleraque dubia ortum habentia ex eo, quod aliquis videatur, vel non videatur actione sua concurrere efficienter ad peccatum alterius.

Primum.

C A P V T V.

*An ex graui metu liceat nautis, sellularijs, le-
cticarijs, aurigis, alijsq; baiulis, siue vecto-
ribus scienter deferre mulieres, seu
viros ad loca, siue personas, in
quibus, vel cum quibus
fornicandum sit.*

1. **A**ffirmant Diana, Merolla, alijq; sed est omnino negandum. Si enim neq; scalam deferre licet, per quam alius ascendat ad fornicandum, ut in hac Propositione definitur, quanto minus personam ipsam deferre? Ipse motus, seu iter harum personarum.

narum ad fornicandum, peccatum est, dum est ad eum finem; ad eum autem motum sine dubio efficienter concurrunt vectores, seu gestatores; ergo concurrunt efficienter ad peccatum alterius, & non tantum exhibendo materiam, circa quam peccandum fit; ergo inexcusabiles sunt.

Quod si mulier nesciat, se ad fornicandum accersiri, sed putet, id esse ex aliqua honesta, vel non mala causa, gestator autem sciat, etiam tunc iste peccat, non quidem ex concursu ad peccatum mulieris pergentis, quod tunc nullum est, sed quia eam scienter exponit periculo proximo peccandi: quod periculum, sicut, si nobis immineat, tenemur effugere, ut in hoc Decreto definitur Propositione 61. 62., & 63. ita proximo non adstruere. Etiam; quia gravem iniuriam illi irrogat non secus, immo magis ac, qui eidem verba amatoria dicit, aut litteras scribit, aut deferre, etiam alterius nomine. Gravem enim iniuriam Sanctis Virginibus intulerunt Tyranni, ac milites, qui eas ad loca duci iusserunt, vel detulerunt, ubi eorum pudicitiae illuderetur, quod in Sancta Lucia etiam miraculo Deus impediuit.

Fortè dicetur: Non plus opere impendunt gestatores, dum personas scienter ducunt ad loca fornicationis, quam dum ignorant: sed, cum ducunt ignoranter, non peccant; ergo neq; cum scienter.

Respondetur, negando Consequentiam: effectus enim mali consequentes actiones non imputantur ad culpam, nisi cognoscentibus illos, quia sine cognitione non sunt voluntarii, neque indirecte, seu in causa. Non ergo requiritur, ut plus operis fiat, sed, ut cognoscatur sequela effectus mali.

Secundum.

C A P V T VI.

An ex gravi metu, vel causa liceat pro alio dictare, vel exarare, vel deferre litteras amatorias, vel amatoria verba referre.

1. **A**ffirmat Palaeus, licet dubitanter. Sed est omnino negandum. Primo. Quia id est prouocare ad libidinem, id est, effi-

efficienter concurrere ad illam excitandam. Si enim persona, cui deferuntur illæ litteræ, flebitur, proculdubio a dicentibus, & scribentibus flebitur, & isti se habent, ut accendentes ignem libidinis; delator vero, ut iniciens illum in animum eius, cui desert; sed prouocare ad libidinem natura sua peccatum, & quidem lethale est; ergo, &c.

Secundò. Quia si persona amans Marte suo componat, & scribat huiusmodi litteras, certè excitat, vel excitare conatur in ea, cui scribit, libidinem, nullusque excusaret eum a peccato; ergo neque excusari possunt ij, qui eidem ad dictandum, & scribendum suam operam præstant. Probatur Consequentia. Non enim in priori casu ideo excitatur libido in legente illas litteras, quia compositæ sunt immediatè per ipsum amantem, sed propter lasciuos sensus, & blanditias, siue preces; aut promissis in ipsis contenta; ergo quicumque illas dictat, vel scribit, aut desert excitat ad libidinem.

Confirmatur. Quia instrumentum, licet non agat, nisi motum a principali agente, efficienter tamen concurrat ad effectum illius; nam ipsum inter causas efficientes numeratur; sed illi, qui pro alio huiusmodi litteras vel dictant, vel scribunt, vel deferunt, sunt instrumenta moralia illius, ab eo mota ad id faciendum; ergo concurrunt efficienter ad excitandam alterius libidinem.

Tertiò. Quia commodare alteri gladium ad occidendum lethale est, & pertinet ad culpam homicidii; ergo commodare alteri operam suam, ut tertius incitetur ad libidinem, culpa lethalis est, & pertinet ad homicidium spirituale hominis interioris.

2. Quartò. Quia dedecorosum, & pudendum censetur communiter huiusmodi munus, est enim lenocinari, verbo, vel scripto, & fungi legatione amoris; sed pudor oritur de libidine, ut patet, & Nos diximus supra Propositione 49.; ergo huiusmodi munia excitant ad libidinem; sed excitare ad libidinem peccatum est; ergo, &c.

Quintò. Quia exercentibus huiusmodi munia grauis pena irrogatur a legibus: seuerissima autem apud Palæstinos, ut refert Brenond. lib. 3. capit. 12. sui itineris per Ægyptum, & Palæstinam; sed grauis pena non imponitur nisi pro peccato, eoque graui; ergo, &c.

Sextò. Quia grauis iniuria irrogatur personæ, ad quam sollicitandam huiusmodi munia exercentur, unde illa iustissime indignatur; sed graui iniuria afficere proximum graue peccatum est; ergo,

ergo, &c, Alexander Macedo excanduit aduersus suum Præfectum, qui non quidem expressè sollicitauerat ipsum, sed per litteras, celebrata forma quorundam adolescentium, interrogauerat, an ad se eos transmitti vellet.

Septimò. Quia impressores librorum hæreticalium rei sunt peccati mortalis, obnoxii quoque censuris, & penis Ecclesiasticis, quia per eos spargitur praua doctrina, tamquam zizania in agro Dñi, licèt eam non ipsi, sed Authores librorum protulerint; ergo rei sunt peccati mortalis dictantes, scribentes, deferentes litteras excitantes ad libidinem, licèt non pro se ipsis, sed pro aliis id faciant.

3. Octauò. Quia famulis, etiam imminente metu mortis, non licet pro dominis scribere cartas duelli, vt fert communis opinio; quia illud est prouocare ad duellum; ergo neque licet dictare, scribere, deferre pro aliis litteras amatorias, quia id est prouocare ad libidinem.

Nonò. Clericis non licet dictare, aut ferre sententiam sanguinis, immo nec dictare, aut scribere litteras pro vindicta sanguinis destinandas, cap. *Sententiam* Ne Clerici, vel Monachi: id enim est concursus efficiens ad illam penam, siue vindictam; ergo pari ratione non licet scribere, &c. litteras amatorias, quia id est concurrere efficienter ad libidinem excitandam. Item in Clementina vnica de Vsuris excommunicatur, qui scribit, vel dictat statuta approbantia vsuras; quia, scilicet, id est mouere ad vsuras, vel remouere impedimenta ad eas exercendas; ergo pari ratione, &c.

Decimò. Quia D. Ginesius Martyr in Romano Martyrologio 25. Augusti, quamuis non esset Clericus, maluit mortem subire, quàm edicta scribere nomine Imperatorum contra Christianos, licèt ipse Exceptoris officio fungeretur, quia, nimirum, censebat, se illa scribentem concurrere ad eorum persecutionem; ergo, &c.

Ex his solui possunt, quæcumque in contrarium adducentur.

Tertium.

C A P V T VII.

*An liceat ex graui causa imagines Deorum
vendere, vel tradere gentibus, a qui-
bus creduntur colenda.*

1. **E**T respondendum est licere, si grauis vrgeat necessitas, quia id non est efficienter concurrere ad peccatum idolatriæ, sed tantum materiam præbere, erga quam alii peccant: & absolute ipsæ imagines possunt teneri, & non coli, sicut tenentur a Fidelibus; quare illa venditio non trahit ex sui natura earum cultum, neque is, vt supponitur, intenditur a vendente; sed sequitur ex prauitate ementis. Licet autem providere nostris necessitatibus per actus, qui de se non sunt mali, nec malū de se inferunt, quamuis ad illos ex aliorum malitia sequatur. Sic licet egenti petere mutuas pecunias ab vsurario, quamuis noscat, ea occasione mutuante prauē vsuram ad exercendas vsurās; quia mutuatio, quæ petitur, non infert ex se exercitium vsuræ, immo potest rectè, & ex charitate fieri. Sic licet exigere iuramenta ab infidelibus pro confirmanda pace, quia iuramentum potest rectè fieri per Deum, verum, & ex impietate iurantium descendit, vt reddatur per falsa numina. Constantinus quidem de Bragantia Prorex Goensis, cum ad Indis Gentilibus quingentorum millium pretio sollicitaretur ad vendendum eis dentem simiæ albæ, quæ pro magna Deitate ab eis culta fuerat, variantibus Theologorum sententiis, maluit illum in puluerem redigere, quam cum conscientiæ scrupulo eam auri summam lucrari. Laudabilior certè, quam Ezechias Rex Israel contempsit serpentem æneum, ne a Iudeis coleretur 4. Regum 18., hic enim nil perdidit, ille vero igens pecuniæ pondus. Sed, si ipse propter belli expensus, vel alia iusta de causa pecuniis indiguisset, poterat absque scrupulo dentem illum vendere ex ratione iam dicta.

2. Sed hic arguitur. Non licet tradere hostibus Fidei imagines Christi, vel Sanctorum, quia creduntur easdem dehonestaturi, vt non semel ab ipsis, maximè verò a Iudæis factum est; ergo

T t t

neque

neque licet vendere imagines Deorum iis, a quibus creduntur adorandæ. Antecedens videtur certum; Traditorum enim titulo infamati sunt Christiani, qui metu mortis ad Imperium Diocletiani sacros codices gentibus tradiderunt; immo hoc peccatum, adeo graue visum est Donatistis, ut eo omnes Ecclesias, quæ iisdem traditoribus communicauerant, commaculatas dicerent, proindeque Ecclesiam Christi in sua tantum secta remansisset, ut patet per Augustinum contra Donatistas tomo 7, non minus autem malum est tradere gentibus imagines Christi, & Sanctorum, quam sacros codices. Hinc Valerianus Episcopus in Romano Martyrologio 15. Decembris, de humani conuictus, ac societatis iure se depelli, omni habitatione, & receptione in domo, & in agris ipsi interdicta, nudoque sub aere egestate, & æumnis confici maluit, quam Ecclesiæ utensilia tradere Vandalis; id enim fuisset contemnere illa, quia tradere contempturis, & deonestaturis, vel saltem a cultu Diuino ad alios vsus translaturis. Tarpicius etiam Martyr ibidem 15. Augusti, cum corporis Christi Sacramenta portans a Paganis inquireretur, quid gesseret, indignum ratus porcis proderet margaritas, fustibus, & lapidibus usque ad extremum spiritum mactari substinuit: reuoluto autem eius corpore, nihil sacrilegi discussores Sacramentorum Christi in manibus, aut vestibus eius inuenerunt; ita nimirum Deo religionem eius approbante, & Sacramentorum suorum honori consulente. Legitur quidem de Sancto Ludouico Francorum Rege, quod Altaris Sacramentum tradiderit Ægyptio Soldano in pignus pecuniæ, quam pro sui redemptione transmissurum se pollicebatur. Sed credendum est, quod ipsum per Sacerdotes honorifice seruandum curauerit, & cauerit. Id etiam videtur præceptum a Christo Matth. 7. 6.: *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte consulcent eas pedibus suis.*

3. Respondetur, negando Consequentiam; nam in venditione imaginum Deorum exhibetur tantum materia, circa quam gentes noscuntur peccaturæ; nullus verò tunc eis exhibetur honor, immo spernuntur eò ipso, quò venduntur, quia magis æstimatur pecunia, quam ipse. Falanx Romano equiti crimini datum esse, quod simul cum horto imaginem Augusti vendidisset in eo locatam, tamquam hoc facto Augustum dehonoreret, tradit Tacitus primo Annali. cap. 15. At in traditione imaginum Christi, & Sanctorum, adest contemptus earum, dum traduntur eis, a quibus creduntur conspurcandæ. Nemo enim sibi caros traderet iis, a quibus crederet

deret lædendos. Iudas fortasse non odio in Christum, cuius nulla causa aderat, atque adeo, non voluntate, ut a Iudæis pateretur, sed cupidine lucti ipsum vendidit: disertè enim ipse ad Iudæos: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Matth. 26. 15. Et tamen grauissimi sceleris reus est propter hoc ipsum, quod Christum eis tradidit, a quibus noscebat offendendum. Consimilis autem sceleris est imagines tradere læsuris, ac personas; sicut consimilis bonitatis personas venerari, ac imagines; in imagine enim honoratur, vel leditur persona. Ergo sicut Iudas, qui tradidit Christum Iudæis, & illi qui Martyres tradiderunt persecutoribus, & si non odio Fidei, aut personarum, sed alia de causa id fecerint, læserunt ipsos, ita & qui eorum imagines hostibus Fidei tradunt, a quibus credunt dehonestandas, quacunque causa id faciant.

Grauissimè ergo peccarunt sacròrum codicum traditores: custodiendi enim erant, honorandi, & legendi illi libri, non gentibus tradendi ad comburendum. Atque doctrinam spiritualem Fidei non esse tradendam immundis iussit Christus, dum vult, sanctum dari canibus, ut explicat Augustinus de Adulterinis coniugiis cap. 27. Credendum est, inquit, Dominum significare voluisse, quod *Lucem intelligentia spiritualis immunda corda non portant. Et si portanda Doctòr ingesserit, qui non rectè accipiunt, quia non capiunt, vel reprehensionis morsibus lacerant, vel contemnendo conculcant.* Quo etiam ferè modo explicant Theophylactus, & Lyranus. Hinc Apostolus ait prima Corinth. 3.: *Lac potum dedi vobis, non escam, nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis.* Et ipse Christus Ioann. 16.: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.*

Quartum.

C A P V T VIII.

An ex graui metuliceat Templà adificare Idolis.

1. **I**D est omnino illicitum, quia pertinet ad idololatriam. Templum enim non edificatur nisi Deo, hominibus autem

T t t 2

do-

domus, vel palatia. Hinc vrbes illæ, quæ Tempia apud Tacitum, ædificarunt Augusto, Tiberio, aliisque Romanis Principibus eosdē Deos professæ sunt. Ergo ædificare templum Idolæ, est habere, & colere illum vt Deum. Ideo Salomon idololatriæ arguitur, quia, templa ædificauit Diis vxorum suarum; sicut pietatis, & fidei commendatur, quod templum in Ierusalem ædificauerit vero Dea. Iulianus Apostata, cum illud templum reexcitare molitus est, Iudæicā Religionem visus est vel tenere, vel fouere. Ambrosius autem etiā terrores mortis substinuit, ne Basilicam vnā Mediolani Imperatrice instante traderet Arianis, subinde ingeminas: *Non trado Christi hereditatem*: ea enim traditione Arianam perfidiam approbasse, visus esset: perinde enim est, Basilicam ædificare, ac tradere ædificatam. Sic in Romano Martyrologio die octaua Maii Auda, vel Abda Episcopus Martyrium substinuit, ne excisum a se Idolorum templum reexcitaret. Hanc enim causam ad Martyrii coronam promerendam idoneam esse, docet Ambrosius Epistola 17. ad Theodosium, & notat Baronius in notis ad Martyrologium eo die. Sicut enim contumelia afficitur idolum, cum eius templum destruitur, ita honore, cum ædificatur: in ignominiam enim facinorosorum, quandoque publico iudicio eorum domus diruuntur, sicut in honorem benemeritis ædificantur; ergo honorat idolum, qui templum ei ædificat, atque adeo idololatra est.

2. Fortè dicetur. Laudatus est a Iudæis Centurio Marth. 8. nec a Christo reprehensus, quod Synagogam ipsis ædificasset, cum Iudæus ipse non esset; ergo Centurio sine crimine eam Religionem honorauit, a qua alienus erat; ergo videtur, posse fidelem sine crimine ædificare Moschæas pro Mahometanis, aliisque infidelibus, maximè si metu, aut alia graui causa moueatur.

Respondetur, Centurionem fuisse cultorem veri Dei, quamuis Iudaismum non profiteretur, ad quod non tenebatur, quia Lex Mosaica non toti mundo, sed Iudæis particulariter imposita erat. Rectè ergo Synagogam Iudæis ædificauit, qui vnā cum ipso veri Dei cultores erant. Fuisset autem a Iudæis fortè laudatus, etiam si verum Deum non agnouisset, quia non rectitudinem, sed honorem, & commodum suum in eius opere appendissent; sicut ab iisdē laudatus fuit impius Iulianus, qui Ierosolymitanum templum, ipsis reædificare tentauit. Mendoza 22. disp. 76. sect. 6. §. 181. putat, etiam modò licitum synagogam ædificare Iudæis. Sed audiendus non est.

3. Ad-

3. Adhuc dicetur. Non peccat locans domum meretrici, etiam si sciat, fornicationes ibi exercendas; non enim propterea cooperatur fornicationi, sed tantum dat locum, in quo illas scit exercendas; ergo non peccat ædificans templa Idolis, quia non propterea colit ea, sed tantum dat locum, in quo illa colenda nouit.

Respondetur, ipsam ædificationem templi pro Idolo esse cultum illius, ut dictum est; non ergo ibi est peccatum ob cooperationem peccato alterius, sed ipsa ædificatio ex natura sua peccatum est.

Quintum.

C A P V T IX.

An ex graui metu liceat effigies formare Deorum.

1. **S**I hæc formantur ad honorem, eadem ratio est ac de ædificatione templi; quare utrumque pertinet ad idololatriam. Hinc reprehenditur idololatriæ Aaron, quod bouem Iudæis confluauerit, quem adorarent, Exodi 32. Similiter, & Ieroboam Rex Israel, quod vitulos aureos locarit in Bethel, & Dan. 3. Reg. 12.

Hinc SS. Martyres Claudianus, Nicostratus, Symphorianus, Castor, & Simplicius in Romano Martyrologio 8. Nouembris mauerunt mortem subire, quam statuas formare Deorum, cum summi sculptores essent.

Lazaro item Monacho, eo quod sacras imagines pingeret, iussu Theophyli Iconoclastæ manus candenti ferro combusta est, quæ tamen diuino ei est opere restituta: itidem in Romano Martyrologio 23. Februarii, Adeo, & gentilibus, & hæreticis pro certo fuit, formationem imaginis ad honorem spectare eius, de quo formatur. Qua ratione etiam in Indice Librorum prohibitorum, vetantur imagines hæreticorum, immo & eorum nomina, si sint Hæresiarchæ, etiam si iam impressa sint, iubetur deleri.

Sicut autem peccat formans Idolum ad honorem eius, ita & qui materiam præbet, unde formetur. Non solum enim Aaron, qui

qui vitulum confluxit, sed & mulieres dantes annulos, in aures, armillas pro eo confluxando, peccauerunt; nam & ipsæ honorarunt Idolum, dantes materiam, unde formaretur adorandum. Sed non semper formantur ad honorem, ut templa, aliquando & ad ignominiam. Sic formatur imago Demonis, aut Iudæ proditoris; quod utique licet.

Solent etiam formari, & haberi in honorem alicuius artis, vel scientiæ, cuius illi inuectores finguntur. Mercurius enim, Musæque dicuntur authores scientiarum, unde in Musæis earum imagines teneri solent etiam a Christianis, qui easdem, ne dum non Deas, sed nec ullo modo fuisse credunt; ergo id tantum fit ad honorem scientiarum, immo ipsæ scientiæ repræsentantur imaginibus illis Musarum, non personarum, quæ non creduntur esse, nec fuisse. Hoc autem modo honorare scientias non est illicitum, modo non honoretur veluti Deus, quod a Fidelibus non fit; nam & Tullius, & Virgilius, gentilesque Philosophi solent haberi ficti, vel sculpti in Musæis, non ad honorem impietatis eorum, sed præcellentiæ in arte, vel scientia.

Formantur etiam quandoque in monumentum celebris facti ad eruditionem, & subsidium memoriæ. Sic enim etiam Poetarum figmenta, id est, fictorum hominum ficta gesta ab Homero, Virgilio, Tasso, Ariosto, alione Poeta decantata, quia celebria propter ipsos Authores reddita sunt, depinguntur in tabulis, sculpuntur ære, vel marmore, & lanifico, vel serico opere repræsentantur; quod videtur immune a peccato.

2. Sed dubium est: An liceat Deorum imagines formare ob solum finem, & spem vendendi idololatriæ, indeque lucrandi.

Et respondendum negatiuè. Id enim est malum ex se, id est, etiam præscindendo a cooperatione ad peccatum alterius. Quod probatur. Primò. Quia peccauit Aaron fundendo vitulum petitiu ad cultum, & si nulla voluntate idololatriæ, sed tantum ad effugiendam mortem id fecerit; ergo etiam peccasset, si præsciis, vel suspicans petitionem illam populi, antea illum fudisset ad citius periculum euitandum; ergo peccant, qui formant idola ob solum finem, & spem succurrendi inopiæ ex eorum venditione idololatriæ: immo tantò certius, tantoque grauius peccant, quàm Aaron, quantò leuius est periculum inopiæ, quàm mortis, & præsens, certumque malum, quàm futurum, & incertum bonum.

Secundò. Aaron facto ipso honorauit idolum, quod formauit, quamuis petitionem eius ad cultum exhorruerit; ergo peccat

cat formans idolum, quod tradat potentibus ad cultum, etiam si nolit eiusdem cultum. Antecedens patet; nam peccatum Aaron fuit peccatum idololatriæ, non enim aliud dici potest. Illa autem est honor, vel cultus exhibitus idolo; ergo Aaron honoravit idolum, quod formavit. Formare quippe idolum, dum petitur ad cultum, est parare illi cultum, & veluti fundamenta eius iacere: immo & maius beneficiû illi conferre, quàm sit ipsum exornare; sicut maius beneficiû conferre videtur nobis Deus creando, quàm alia bona conferendo, saltem naturalia. Hinc Tertullianus lib. de Idololatria: *Idolum tam fieri, quàm coli Deus prohibuit. Quantò præcedit, ut fiat, quod coli possit, tantò prius est, ne fiat, si coli non licet. Quidquid idololatra committit, in artificem quemcumque, & cuiuscumque idoli deputetur, necesse est.* Sed exornare, & fabricare idola eodem criminis reatu adstringit eodem libro dicens: *Sunt & alia complurium artium species, quæ, & si non contingant idolorum fabricationem, tamen ea, sine quibus idola nil possunt, eodem crimine expediunt. Nec enim differt, an extruas, vel exornes. Maior est eiusmodi opera, quæ non effigiem confert, sed auctoritatem.* Sicut enim destruens idolum, ex natura actionis destruit fundamentum cultum eius, ita qui format, dum ad eum finem petitur, ex natura pariter actionis iacet fundamenta cultus eiusdem: & sicut facto ipso honorat Principem, qui eum in sedem locat, ubi est colendus, etiam si non voluntate honorandi, immo inuitus id faciat, simili, vel etiam fortiori ratione honorat idolum, qui ipsum format, dum est colendum.

Et ex hoc patet disparitas inter vendentem gentilibus idolum, quod iam habet, & inter facientem, ut vendat, etiam si vtrumque fiat ob finem inopiæ subleuandæ; nam in venditione eius, etiam dum venditur colentibus ipsum, nullus est honor idoli ex parte vendentis, sed potius contemptus, ut supra dictum est; at in constructione eius, dum fit ad finem vendendi cultoribus eius, est honor idoli, immo primus, & fundamentalis, ut etiam dictum est.

3. Tertiò. Si intentio vendendi idolum gentibus propter Iurum est absoluta, absolutè quoque volita est petitio gentilium ad cultum eius; sed hæc petitio est peccatum; ergo absolutè volitum est peccatum, & cultus idoli; ergo ex hac etiam parte peccaminosa est illa intentio. Si autem est intentio sub conditione, si accedant emptores, tunc idolum non fit absolutè ob solum finem

ven-

venditionis, quæ contingens est, ut potè dependens a conditione contingente, sed propter alium finem.

Quòd autem non excuset prætextus paupertatis, & necessitas seruandæ familiæ, ut fiat idoli ob finem vendendi colentibus ipsum, acriter ostendit Tertullianus lib. de Idololatria: *Iam illa obijci solita vox: Non habeo aliud, quo viuam, districtius reperi potest. Vivere ergo habes? Quid tibi cum Deo est? Si tuis legibus, &c. Et post aliqua: Quomodo renunciamus Diabolo, & Angelis eius, si eos facimus? Quod repudium diximus ijs, non dico cum quibus, sed de quibus vivimus? Quam discordiam suscepimus in eos, quibus exhibitionis naturæ gratia obligati sumus? Potes lingua negare, quod manu confiteris? Verbo destruere, quod facto struis? Vnum Deum prædicare; qui tantos efficit? Verum Deum prædicare, qui falsos facit? Facio. ait quidam, sed non colo: quasi ob aliquam causam colere non audeat, nisi ob quam, & facere non debeat, scilicet, ob Dei offensam verobique. Immo tu colis, qui facis, ut coli possint. Colis autem non spiritu vilissimi nidoris alicuius; sed tuo proprio, nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam occidis. Plus es illis, quam Sacerdos, cum per te habeant Sacerdotem. Diligentia tua Numen illorum est. Negasse, quod facis, colere? Sed illi non negant, quibus hanc saginationem, & auratiorem, & maiorem hostiam cedis salutem tuam. Tota die ad hanc partem zelus Fidei perorabit, ingemens Christianum ab idolis in Ecclesiam venire, de aduersaria fucina in domum Dei venire, attollere ad Deum Patrem manus matres idolorum, &c. Inde exclamât: Proh scelus. Semul Iudæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus eius laceffunt. O manus præcidendas. Ratio igitur nostra superior, quòd, scilicet, formans idolum ad colendum ex natura actionis primordiale, & fundamentalem cultum illi exhibeat, etiam ex Tertulliano, & euni magnâ quidem amplificatione, habetur.*

4. Ex his patet, non tantum ex perfectione Fidei, & Religionis, sed ex necessitate euitandæ idololatriæ Sanctos illos, de quibus supra, maluisse tormenta, mortemque subire, quàm imagines formare Deorum ad petitionem gentilium ad cultum eas petentium.

5. Exportare autem eas de vno locò ad alium etiam ad petitionem, vel imperium gentilium licet baiulis, aut seruis Christianis, sicut cætera mobilia: exportatio quippe ipsa non confert honorem, cum

cū , & vasa facta in contumeliam exportentur ; non autem licet ea locare in templo , vel in basi , in qua colenda sunt , id enim esset ipsa honorare .
Septimum.

C A P V T X.

An liceat locare domum meretrici .

1. **A**D hoc responsum est affirmatiue supra cap. 3. , & 8. in fine , quantum est ex cooperatione efficienti ad peccatum alterius , nam hic ea non interuenit . Additur , quod domus nō locatur ad fornicandum , sed ad plura vtilia , necessaria , & honesta , licet meretrix abutatur ea ad prauum illum finem ; ergo non est ei deneganda domus pro habitatione ; aliter denegandę essent , aut tollendę facultates naturales eis , qui eisdem aliquando abutuntur ad malum ; quas tamen magno Dei beneficio omnes habemus , utpote , quibus plura bona facere possumus . Concupiscenciam , quę est determinatę ad malum , & propterea non est nobis a Deo , sed a diabolo , conantur excindere quicumque esuriunt , & sitiunt iustitiam , ut ait Augustinus 4. contra Iulianum cap. 2. , non verō facultates , quibus rectę vti possumus .

Equidem in cap. *Vsurarum* de Vsuris in 6. inhibetur commodatio domus vsurario publico , qui non sit loci oriundus . Sed inde non infertur , commodationem illam esse de se malam tamquam concursum efficientem ad vsuras , aliter etiam si fieret vsurario nō publico , & loci oriundo esset mala ; sed redditur talis ex illa prohibitione facta in odium publicarum vsurarum .

Si autem determinatę commodetur domus ad fornicandum , ut , si fornicariis paratis ad scelus , nec loci opportunitatem habentibus , ad eorum petitionem commodetur eis domus ; nec tunc quidem adest concursus efficiens ad peccatum ; sed tamen malum esset , quia contra charitatem Dei , & proximi pręberetur indiuidualiter alteri commoditas ad peccandum , cū potiùs teneamur saltem fraternis correptionibus fratrem a peccato auertere . Si autem grauis metus vigeat , excusabile est .

V v v

Sed

Sed, si aperiretur domus ad dandum illis ingressum, esset inexcusabile, quia esset concursus efficiens ad peccatum, ut in hac Propositione definitur de seruo aperiente ostium hero ingredienti ad stuprum; qui reus dicitur peccati mortalis, etiam si metu notabilis damni id faciat.

Septimum.

C A P V T XL.

*An ex graui metu liceat coquo preparare
cibos vetitos pro domino, dapi-
ferisque illos inferre in
mensam.*

I. **H**anc difficultatem tactam supra Cap. 2. remisimus diligentius excutiendam capite presenti. Dicimus igitur: Non licere illud ministerium coquo, licere autem sua ministeria dapiferis ex graui, ut supponitur, causa.

Probatur primum. Quia coquus preparans cibos concurrit efficienter ad peccaminosam domini comestionem; sed concursus efficiens ad peccatum alterius est inexcusabilis a peccato, ut pluries dictum est; ergo, &c.

Maiores probatur. Nam disponere materiam ad susceptionem formæ est concurrere efficienter ad eius inductionem: idem quippe agens naturale, quod inducit formam, remouet a materia impedimenta, & disponit ad eam suscipiendam. Ignis per calorem tamquam sui instrumentum tollit a ligno frigiditatem, & humiditatem, & ignefacit. Neque obstat, si dicatur cum Scotistis, formam ignis non per calorem, sed per formam substantialem ignis induci, & quod calor tantummodo disponat; nam adhuc calor disponens concurrat efficienter instrumentaliter ad productionem formæ, ut ipsi Scotistæ fatentur.

Nec etiam obstat, si dicatur cum aliis, dispositiones inductas non concurrere efficienter, sed tantum materialiter ad inductionem for-

Contra Proposit. Ll. Cap. Xl. 523

formę; nam, quidquid sit de hoc, in omnium sententia calor, qui est in igne inducens dispositiones in materia ligni efficienter concurrat ad productionem formę ignis. Natura enim pro efficientia, siue actione formę substantialis, vt producat sibi simile, dedit illi accidens, quo disponat materiam, & attingat productionem formę saltem mediare. Sed coquus remouet a cibus impedimentum cruditatis, aut aliud, & disponit eos, vt sint apti ad comestionem; ergo ex natura actionis concurrat efficienter ad comestionem. Ita etiam, qui eos in partes, seu frustra diuidit, vt commodius sumi possint.

2. Probatur secundum. Quia dapiferi non concurrunt efficienter ad comestionem, sed tantum exhibendo, seu presentando comestibile; concursus autem non efficiens ad peccatum alterius excusabilis est a peccato, si ex graui causa adhibeatur, vt etiam pluries dictum est; ergo, &c.

Maiores probatur. Quia virtus agens in passum approximatum non est virtus ad idem approximandum, neque vniuersaliter habet virtutem sibi subordinatam ad illum effectum. Patet: aliter omnia agentia possent approximare sibi passum ad agendum in ipsum, atque adeo possent agere in distans; sicut agens, quod inducit formam, potest disponere materiam ad eius susceptionem. Quamuis autem in aliquo agente adsit duplex hæc virtus, ex. gr. in animali perfecto, quod potest, & per calorem naturalem calefacere corpus, & per virtutem locomotiuam illud sibi approximare, non tamen virtus locomotiuæ est subordinata veluti instrumentum virtuti calefactiuæ, sicut calor igni; nec ipsa virtus locomotiuæ potest approximare sibi passum distans, sed tantum potest illi approximare animal, cuius est virtus, vt illud tangat; quare tantum vtraque virtus subest motioni voluntatis, vel appetitus, quæ potest ordinare vnam ad finem alterius; ergo approximare passum agenti non pertinet ad actionem virtutis agentis in idem approximatum; & constat, quod etiam agens frigidum potest approximare lignum igni, vt calefiat, & comburatur, frigidum autem non est instrumentum ignis, vel caloris, nec eius actio pertinet ad calefaciendum, vel igniendum; ergo approximare cibos comedenti non est concurrere efficienter ad comestionem, sed tantum exhibere, vel presentare comestibile; exhibere autem materiam, circa quam alius noscitur peccaturus, excusatur a peccato, dum sit ex graui necessitate, vt in præcedentibus probatum est; ergo licet dapiferis ex graui causa inferre cibos inhiibitos in mensam Domini.

3. Fortè dicetur. Distantia passî est impedimentum actionis in ipsum, hocque impedimentum remouetur ab approximante; sed remouere impedimenta actionis est concurrere efficienter ad eam, vt pluries dictum est; immo inde probatum est, quòd aperiens ostiû pro ingressu alterius ad stuprum concurrat efficienter ad ipsum; ergo, &c.

Respondetur, falsam esse Maiorem propriè loquendo: tunc enim propriè impeditur actio, cum aliàs potest exerceri ex virtute agentis, & natura passî: nec enim producens agens, & passum, dicitur remouere impedimenta actionis, quamuis hæc sine agente, & passo exerceri non possit. Sicut ergo aliud est producere ea, quæ possunt agere, & pati, vel dare illis virtutem agendi, & facultatem patiendi, aliud remouere impedimenta actionis, & passionis, quæ supponuat earum possibilitatem, ita aliud est approximare passum, aliud remouere impedimenta actionis in passum; nam ad agendum in distans non datur virtus, ex limitatione siue naturali, siue etiam essentiali virtutis agentis; impedimentum autem propriè est, quod procedit ab extrinseco, supposita sufficientia virtutis agentis, & capacitate passî. Ita non dicitur impediri actio agentis non existētis, siue in passum non existens, sed tantum, si illa existant, & proxima sibi sint. Ita fecit Deus in fornace Babylonis erga ignem maximè virtutis, & homines in medio eius existentes.

Si quis autem contentiosè velit, etiam distantiam inter impedimenta actionis computandam, potest distingui Maior de impedimento distantie, alioque; & concedi de alio, negari de distantia; cuius diuersitatis ratio abundè patet ex dictis.

4. Sed fortè replicabitur. Proiciens hominem, vel aliam rem in ignem, reus est mortis hominis, & consumptionis rei: damnantur enim homicidii carnifices, qui iussu Magistratum Sanctos Martyres in ignem proiecerunt, nec tamen amplius fecerunt, quam approximare passum agenti; ergo pariter dapiferi, qui approximant cibos vetitos ad dominum, rei sunt illicitæ comestitionis.

Respondetur negando Consequentiam: actio enim ignis incombustibile necessaria, ac naturalis est; comestio autem de illicitis cibis, etiā si alicui præsentis sint, libera. Effectus autem sequentes necessariò, siue naturaliter formam tribuuntur datori formæ, non verò, qui sequuntur liberè: sic motus grauium, & leuium tribuuntur generanti, non verò motus hominum tribuuntur parentibus. Quantum autem ad effectus naturales perinde est approximare
agens

agens passio; ac passum agenti: perinde enim comburitur stipula, siue ea in ignem proiciatur, siue ignis ei applicetur: sic igitur rei erant homicidii carnifices, siue ignem ad corpora Sanctorum Martyrum applicarent, in quo propriè erat concursus efficiens ad combustionem sequentem, siue eos in ignem proicerent, quod est approxinare passum agenti, nam & hoc ipsum est applicare eorum corporibus ignem propter naturalem passionem combustibilis ab igne, & naturalem actionem ignis in combustibile. Non est autem sic de dapiferis: aliter quælibet exhibitio, vel præsentatio materiæ, circa quam alius noscitur peccaturus, esset peccaminosa, quod nullus dicit, neque dici potest, ut patet ex dictis in tota hac Disputatione.

5. Adhuc obiicitur. Præsentans hominem eius inimico, a quo scit occidendum, & utiquæ non necessariò, sed liberè, reus est homicidii sequuti, & tamen non ampliùs facit, quàm approxinare passum agenti libero; ergo approximans cibos illicitos suo Domino, a quo scit comedendos, reus est comestionis illicitæ.

Respondetur, præsentationem illam esse inexcusabilem a peccato, non quidem propter concursum efficientem ad actum inimici occidentis, nam talis concursus non adest, sed quia exponit hominem morti, quod est æquiualeuter occidere; sicut si quis duceret hominem ad locum, ubi sciret hiatu terræ, vel ruina lapidum opprimendum. Quod erga viros sibi infensos fecisse legitur Ochus, siue Darius Persarum Rex apud Valer. Max. de Crudit. extern. quinto, qui proinde eos interfecisse dicitur. Quamuis enim liceat pro seruanda nostra vita, vel etiam bonis externis permittere mortem proximi, non est tamen licitum eum morti exponere. Sic peccauit Dauid, cum pro celando suo adulterio iussit, Vriam morti exponi; nec tantum ipse, sed etiam Ioab, & commilitones, qui ipsum inter fortissimos, ac confertissimos hostes solum reliquerunt, præuidentes ab illis occidendum.

Tandem arguitur. Inexcusabilis esset a peccato ingerens cibos illicitos in os alterius, ut manducet, sicut fecerunt impii illi erga Elcazarum 2. Machab., & tamen illud non ampliùs faceret, quàm approxinare cibos, sicut passum agenti; ergo inexcusabiles sunt a peccato dapiferi inferentes cibos illicitos in mensam, nam approximant eos comedenti.

Respondetur, illud esse ampliùs quiddam, quàm approxima-
re

re cibos, nimirum esse etiam adiuuare ad comedendum; nam manus ingerentis cibos in os deferuisset loco manus eosdem comedentis: esse etiam disponere cibos ad comestionem diuidendo eos in bolos, vt mandi possent, & traici. Est etiam concurrere determinatè ad actum, qui non potest fieri absque peccato, quod non est in simplici approximatione, possunt enim non manducari cibi, quamuis approximati; ergo non est eadem ratio.

DISPUTATIO XLVI.

Contra Propositionem LII.

*Præceptum seruandi festa non obligat sub
mortali, seposito scandalo, si
absit contemptus.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

I hæc Propositio supponat generaliter, Ecclesiam non posse præcipere sub mortali, destruit potestatem, atque adeo disciplinam Ecclesiasticam. Tollit etiam sententiam excommunicationis pro inobedientia mandatorum Ecclesiæ, siquidem illa, cum sit pœna grauis, non debet ferri nisi pro mortali, cap. *Nemo Episcoporum* 11. qu. 3. Sequitur etiam, Ecclesiam

absolutè sub pœna peccati non posse præcipere; si quidem, si hoc potest, quando præceptum est in materia graui, natura sua eius transgressio est mortalis, adeo vt sub dubio sit, an superior possit in materia graui præcipere sub veniali. Cumque probabile sit, etiam sæculares potestates præcipere posse sub peccato mortali (certis enim transgressionibus infligunt pœnam mortis, vel priuationis omnium bonorum, quæ non est infligenda pro veniali), multò irrationabiliter dicitur, id non posse Superiores Ecclesiasticos. Certè autem putare, quòd Ecclesia nil possit præcipere sub mortali, est ipsam contemnere; quod etiam iuxta Propositionem est mortale.

Si verò intendat specialiter, præceptum seruandi festa non obligare sub mortali, gratis hoc dicit: & eodem pacto dicere poterat, neque præceptum abstinentiæ Quadragesimalis, aut a carnibus sextis feriis, Sabbato, atque Vigiliis Sanctorum obligare
sub

sub mortali, quod damnatum est in priori Decreto Alexandri VII. Propositione 23., & in 2. Propositione 32. In cap. *Licet* de Feriis, quo præcipitur observantia festorum, non fit quidem expressa mentio de pena peccati mortalis, sed ea verborum, & sententiarum gravitate conitatur, ut appareat, de re admodum gravi differere. Dicit enim, pagina utriusque testamenti septimum diem, ad humanam quietem esse specialiter deputatum, & tam eum, quam alios dies Maiestati Altissimi definitos, nec non natalitia Sanctorum Martyrum ab Ecclesia decretum observari. Sed observantia diei septimi sub mortali præcepta fuit a Deo; ergo, si conformiter ad illum Ecclesia præcipit observari alia Domini festa, nec non Sanctorum, præcipit observantiam eorum sub mortali. Nec interest, quod non adsit verbum, præcipitur, sed, decernimus. Primò. Quia si in eo fit vis, sequitur, quod neque sub veniali festa sint servanda, quod Propositio ipsa proferre non audent. Secundò. Quia in pluribus Capitibus non adest verbum, præcipimus, sed, decernimus; & tamen præcepta continet obligantia sub mortali; ut in cap. *Omnis utriusque sexus* de Penitentia, & Remiss., quo præscribitur pena Sacerdotis reuelantis Confessionem, & in aliis.

Quamvis autem ibi indulgeatur, ut in diebus festis, exceptis maioribus, attendi possit piscationi alecum, quia, nisi capiantur ipso die, quo apparent, dilabuntur, tamen iubetur, ut de iis congrua portio detur Ecclesiis circumstantibus, & pauperibus Christi, quasi ad compensandam eleemosyna inobservantiam festi.

In Cap. etiam *Conquestus* eodem titulo decernitur, ut in diebus festis, & feriis ad honorem Domini inducis, nec formentur processus, nec ferantur sententia, & si fiant, irritantur; etiam si de consensu partium facta sint.

Rursus in Capite *Omnes dies* ibidem prohibetur in diebus Dominicis mercatura, & placitum, idest, litigatio, seu actio contentiosa in foro, iudicium, siue ad mortem, siue ad penam, & etiam præstatio iuramenti, nisi pro pace, vel necessitate.

Hæc autem omnia indicant, iudicio, siue sensu Ecclesiæ observantiam festorum esse rem valde gravem, atque adeo præcipi sub mortali.

2. Sub hac etiam obligatione fideles acceperunt hoc præceptum; quod fatetur ipsa Propositio, dum ait, non esse mortale non servare festum *Seposito scandalo*; non enim de transgressione veniali ori-

oritur scandalum, saltem inter seculares: etenim etiam in Aposto-
lis fuerunt venialia; vel, si oritur, illud inferre non est mortale. Sed
Propositio dicit, esse mortalem inobseruantiam festi, si inde oriatur
scandalum; ergo inobseruantia illa, vel verè est, vel saltem habe-
tur pro mortali a fidelibus. Sed obligatio acceptata, & consuetu-
dine communi firmata obligat re vera; ergo re vera inobser-
uantia festi est mortalis. Quare Propositio repugnat si-
bi ipsi. Illud quidem scandalum auertere molun-
tur Authores Propositionis, dum illam tran-
sgressionem dicunt, non esse morta-
lem. Verùm scandala tollenda
sunt, non abolitione,
sed impletione,
præcepto-
rum.

DISPUTATIO XLVII.

Contra Propositionem LIII.

*Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro,
qui duas eius partes, immo quatuor
simul a diuersis celebranti-
bus audit.*

Offenditur falsitas Propositionis.

E hac Propositione ita censet Schola Louanien-
sis in Censura Propositione 17. apud Fagnanū:
*Falsa est, & præceptorum Ecclesiæ elusina; nec
maiores habet apparentiam de quatuor sacri parti-
tibus, quam de viginti.*

Verum hæc Censura, cum nullam
reddat sui dictationem, potest eludi. Dicitur
enim, Propositionem non esse elusiuam, im-
mo impletiuam præceptorum Ecclesiæ, quia reuera auditur sacrum,
cum quatuor eius partes eodem tempore, quamuis a diuersis ce-
brantibus, audiuntur. Nec esse eandem rationem de quatuor parti-
bus, ac de viginti; nam applicatio ad viginti non posset esse nisi de-
bilissima, & cum magna interruptione; at applicatio ad quatuor
posset esse sufficiens ad satisfaciendum præcepto, saltem ad duas;
nam simul satisfieri potest obligationi audiendi sacrum, et re-
citandi officium, ut communiter dicitur; ergo qui audiret duas
partes sacri eodem tempore a diuersis celebrati satisfaceret illi obli-
gationi; quod tamen non est asserendum.

2. Ratio ergo falsitatis, iuxtaque damnationis Propositionis
eruenda est ex cap. *Missas* de Consecr. dist. 1., sic enim habet: *Missas*
die

Contra Proposit. LIII. 531

die Dominico a secularibus totas audiri speciali ordine precipimus.
Tunc subsumitur: sed qui audit plures partes Missæ vno tempore, a pluribus celebratas non audit Missam totam; ergo præcepto non satisfacit. Probatur Minor; nam Missa est actio successiva Sacerdotis; successiva autem habent unitatem a continuatione partium, & totalitatem, siue complementum ab ultimo instanti terminatione, ut patet ex physicis; sed pars Missæ dicta ab vno Sacerdote non continuatur parti Missæ dictæ eodem tempore ab alio, neque physice, neque moraliter; ergo qui audit plures partes Missæ a pluribus dictas eodem tempore non audit totam Missam.

Probatur Minor: non continuantur physice; tum quia ad unitatem motus requiritur vnitas mobilis ex 5. Physic., hic autem sunt plura mobilia, scilicet, plures Sacerdotes, plures materię, plura loca, & plura instrumenta: tum quia continuatio non est nisi partibus antecedentis ad subsequenter secundum tempus: Missa autem ista dicuntur eodem tempore; tum quia pars Missæ dicta ab vno Sacerdote continuatur parti subsequenti dictæ ab eodem, & ideo est pars totius Missæ ab eo dictæ; ergo non potest continuari parti Missæ dictæ ab altero, aliter esset pars duplicis totius; & cum totum non sit aliud, quam suæ partes, vel vna pars esset plures partes, & sic vnum totum plura tota, vel è contra plures partes essent vna; hoc autem repugnat. Sed neque continuantur moraliter: non enim aliunde istam moralem continuationem habere possent, quam ab unitate auditoris, & temporis; cætera enim diuersa sunt; sed illa non sufficiunt: aliter centum, vel plures Missæ eodẽ tẽpore dictæ, & ab vno audit essent vna Missa moraliter, etiam si vna esset pro defunctis, alia de Domino, alia de Beatissima Virgine, alia de Sancto, alia de pace, &c., quod non tantum de centum, sed etiam de duobus huiusmodi Missis asserere absurdissimum est.

Quare saltem oporteret limitare Propositionem ad Missas eiusdem ritus. Adhuc Non potest existimatione morali successuum reddi permansens, id. n. destrueret naturam rei; ergo plures partes Missæ simul dictæ non reddunt vnā moraliter Missam successiuam. Vterius. Si vnitas auditoris potest hoc præstare, multo magis vnitas celebrantis; & sic Leo Papa, qui nouies in die celebrabat, non plusquam semel moraliter celebrasset, nullusq; Sacerdos posset esse reus plurium celebrationum in vno die. E contra au-

tem pluralitas auditorum plurificaret moraliter Missas; quæ omnia absurdissima sunt.

Rursus. Tunc vnus non posset simul audire plures Missas eodem tēpore dictas, quia per ipsam vnitatē auditoris, & temporis ille omnes euaderent moraliter vnæ: cum tamen generaliter cōstet, plures etiam moraliter actiones posse fieri eodem tempore, eodemque homine præsente; ergo qui audit plures partes Missæ eodem tempore a pluribus celebratas non audit vnā, aut totā Missā, vt iubet Ecclesia, sed audit plures partes plurium Missarum; nām illæ non vna, sed plures Missæ sunt, quarum audit partes: Verū, quia solet dici, quod ille audiat plures partes Missæ (in singulari), inde fortē nata est occasio opinandi, quod ille audiat vnā Missā, & satisficiat pręcepto.

3. Fortē dicetur. Sacerdote in actu celebrationis extincto alius prosequitur eandem Missā; & pars dicta a posteriori continuatur parti dictæ a præcedenti; ergo ita in casu nostro.

Respondetur, benē in illo euentu partem sequentem continuari moraliter præcedenti ad integrandā vnā Missā, quia in successiuis vnitas est per continuationem partis præcedentis ad subsequētem; ibique non sunt duo Sacerdotes simul celebrantes, sed vnus succedit alteri; at Propositio dicit, plures partes Missæ eodem tempore dictas a pluribus continuari ad faciendā vnā, quod non est aliud, quā simultatem facere successionem, plures Sacerdotes conflare in vnum, & vnum tempus reddere duo.

Probatur secundo falsitas Propositionis. Quia fideles Missæ adstantes simul cum Sacerdote per ipsum offerunt idem sacrificium Deo; propterea eis dicitur. *Orate fratres, vt meum, ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum*, & in Canone: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*; vbilq, *Pro quibus*, refertur ad ceteros, ly *Qui tibi*, ad adstantes, & hoc est notissimum. Cum ergo quis audit plures simul partes Missæ a pluribus dictas, quæritur per quem offerat, an per omnes, an per vnum tantum. Si per omnes; felicior est conditio audientis, quā celebrantis; siquidem hic non potest nisi vnum sacrificium vno tempore, siue vna celebratione offerre, ille verò plures: proinde hortandi essent fideles, vt quantas quantorum possent Sacerdotum Missæ partes audirent, quia plura sacrificia offerrent, ampliusque meritum, & satisfactionem apud Deum haberent. Si autem per vnu tan-

tantum; certe non nisi per eum, cui aditant consecranti; nam in consecratione offerri sacrificium verior sententia est, quam probat Gaudentius ex S. Gregorio: etenim initio Ecclesie ab Apostolis Missa absoluebatur recitando *Pater*, consecrando, & summendo; non potest autem dici, quod offerretur sacrificium in illa recitatione; neque in sumptione, quia tunc consumitur sacrificium, quod supponitur oblatum; ergo in consecratione; & feria 6. in Parasceve non dicitur Missa cap. *Sabbato* de Consecratione d. 3. quia non offertur sacrificium Domino; eum ea die semet ipsum obtulerit Christus, ut communiter dicitur: ea autem die non consecratur; ergo in consecratione offertur sacrificium. Vide Gaudentium in rubricis Missae huius diei. Generaliter vero tunc res Deo offertur, cum super altare ad honorem eius ponitur; per consecrationem autem Christus venit super altare. Sed Sacerdoti non licet consecrare, nisi antecedentes Missae partes recitaverit, siue compleverit; nec sufficit ab alio audire, vel recitari facere; ergo multo minus poterit adstant per illum offerre, nisi anteriores Missae partes per eundem audierit; ergo qui audit partes ab aliis dictas non offert sacrificium, atque adeo non satisfacit praecepto. Probatur 3. Quia Ecclesia precipiens totas Missas audiri, intendit, ut tamdiu fideles adstant sacris, quamdiu durat una Missa ab uno celebrata; hinc ex devotione inductum est, ut in die Natiuitatis Domini tres Missae successiue audiantur, quod diutius fideles sacris assistant. Cum autem simul quatuor partes Missae per plures Sacerdotes dictae audiuntur, tempus praescriptum ad adstantum sacris restringitur ad quartam partem, quod est in elusionem praeccepti, & ex magna indeuotione procedit; sicut qui in die Natiuitatis tres simul Missas a tribus Sacerdotibus eodem tempore dictas audiret, non eam deuotionem ostenderet, quam ij, qui audiunt tres successiue.

4. Probatur 4. Quia in Missa representatur vita, actiones, & passio Christi Domini, quod plures ostenderunt, sed diligenter Gaudentius par. 2. tit. 15., ergo cum audiuntur simul plures Missae partes confunditur representatio, & ut simul facta representantur, quae successiue acciderunt; haec autem perturbatio ordinis in re tam sublimi grauis est, et indubie contra mentem Ecclesiae; ergo non satisfacit praecepto.

Ex dictis facile solui possunt Argumenta pro Propositione, si quae afferantur.

DISPVATIO XLVIII.

Contra Proposit. LIV.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem.

Ostenditur falsitas Propositionis.

Primò. Quamuis partium Officii vna sit longior, alia breuior, & vna prius recitanda, quam alia, nulla tamen est recitanda ratione alterius, sed quolibet ratione sui. Distributum est enim Diuinum Officium in plures partes, siue 'horas', vt pluribus temporibus laudetur Deus iuxta illud Propheticum: *Septies in die laudem dixi tibi*, vt dicitur cap. *Presbyter* dist. 91. & cap. *Presbyter* de Celebratione Missarum; aut, si dicere quis velit, singulam partem esse recitandam ratione totius Officii, idem est; nam singula per se ipsam est pars Officii, & totum Officium non est nisi singula partes simul sumptæ; quæ singula etiam habet particularem significationem actionum Christi Domini; ergo, si ex impotentia cessat obligatio recitandi Matutinum, & Laudes, quæ sunt partes longiores Officii, non cessat obligatio recitandi reliquas horas; non enim reliquæ sunt recitandæ ratione Matutini, & Laudum.

Simile est in obligatione ieiunii Quadragesimalis. Si quis enim ex infirmitate excusetur ab obligatione ieiunii per maiorem Quadragesimæ partem, non eximitur ab obligatione ieiunandi in diebus, qui supersunt, eo quia pars maior trahat minorem; non enim ieiunandū est vno die ratione alterius, aut ratione maioris partis, sed singulo die propter ipsum, quia singulus per se ipsum est pars totius

totius temporis Quadragesimæ, per quam totam est ieiunandum.

Confirmatur etiam a simili. Quia in eodem ieiunio Quadragesimali, vel Aduentus Domini apud Regulares, si in aliqua communione plures, vel etiam maior pars excusetur. ab obligatione ieiunii, non propterea excusantur cæteri; quia singulus tenetur ieiunare non ratione alterius, aut maioris partis, sed ratione sui; ergo in eadem persona excusatio a recitatione Matutini, & Laudum nõ infert excusationem a recitatione cæterarum horarum. Probatur Consequentia. Quia, quod ibi præstat distinctio personarum, quatenus singula tenetur ieiunare ratione sui, non alterius, hic præstat distinctio horarum, quarum singula recitanda est ratione sui, non alterius; & sicut ibi pars maior non trahit ad se minorem, ita neque hic.

Confirmatur secundò. Quia omittens Completorium tantum, non excusatur a peccato, eo quia cæteras partes officii recitauerit; ergo multò minùs omittens horas diurnas, quas recitare potest, excusari potest, eo quia neque Matutinum, & Laudes recitauerit, Consequentia probatur dupliciter. Primò; quia valdè præposterum est, ut quis ex omissione, etiam si inculpabili Matutini, & Laudum, lucretur immunitatem ab obligatione recitandi reliquas horas, quas recitare potest; & ille, qui non tantum inculpabiliter, sed etiam laudabiliter, & meritorie recitauit reliquas omnes partes Officii, non lucretur, vel solam immunitatem ab obligatione recitandi Completorium. Secundò. Quia eadem militat ratio de tractu partis minoris a maiori. Si enim ideo exemptio ab obligatione recitandi Matutinum, & Laudes trahit secum exemptionem ab obligatione recitandi reliquas horas, quia pars maior trahit ad se minorem, cur recitatio reliquarum partium Officii, non trahit secum recitationem Completorii, itaut habeatur pro recitato, etiam si re vera recitatum non sit? Magis enim videtur trahere id, quod est, quàm id, quod non est, positium .s. quàm carentia; sed omissio est carentia, recitatio verò positium; ergo, si omissio maioris partis trahit ad se minorem, fortiùs recitatio; ergo sequitur id, quod dicebatur. Ex quo etiam sequitur, quod debens centum, si soluat sexaginta, ad nihil aliud teneatur, immò habeatur, tãquam si centum ipsa soluisset, quia pars maior, trahit ad se minorem.

2. Ostenditur secundò. Quia, cum omnis dispensatio requirat causam, siue necessariam, siue sufficientem, non potest ea extendi ultra causam; quia dispensatio sine causa tollit sine causa bonum intentum a lege, id quod malum est. Hinc D. Thomas 1. 2. qu. 97. art. 4.

art. 4. dicit, Superiorem, qui dispensat in lege pro sola voluntate, esse infidelē, vel imprudentem dispensatorem, quia, vel non habet intentionem ad bonum commune, vel ignorat rationem dispensandi. Præterea: dispensare sine causa est acceptio personarum, & quoddammodo in iniuriam aliorum, pro quibus non dispensatur. Sed impotentia est causa, ut quis sit dispensatus a recitatione Matutini, & Laudum; ergo, si ea non militat in recitatione reliquarum horarum, super eam non potest cadere dispensatio; ergo tenetur ille recitare, & peccat, si non recitat.

3. Principium illud: *Maior pars trahit ad se minorem*, valet in actionibus, obligationibus, aliisque actibus civilibus communitatum. Electio enim facta a maiori parte tenet, ita ut minor pars teneatur adherere; quia maior pars proximè accedit ad rationem totius, atque adeo habetur veluti tota communitas, penes quam est ius eligendi. Et nihilominus in aliquibus electionibus non sufficit maior pars, ut in electione Summi Pontificis, in qua requiruntur ex tribus partibus duæ. Et generaliter in electionibus Canonicis requiritur excessus supra medietatem eligentium: & possent fieri statuta magis stricta super hoc. Numerus etiam eligentium minor, sed dignior, & sanior præfertur numero maiori, si in modico excedatur, ut habet Glossa in cap. *Dudum* de Electione.

Similiter in obligationibus: si enim maior pars communitatis se obligat, aut obligationem acceptat, reliqua pars remanet obligata, eo quia maior pars censetur tota, vel representat totam communitatem: *Turpis est autem omnis pars suo universo non congruens*, ut ait Augustinus 3. Confess. cap. 8., & æquum est, ut voluntas minoris partis cedat, vel accedat voluntati maioris; nam aliter rarissime, & difficillimè haberi possent electiones, & obligationes communitatum, cum rarissime singuli quique de communitate in vnam conveniant voluntatem.

Ex eo autem, quod factum maioris partis censetur factum totius communitatis, vel obligat totam, inferre, quod maior pars Officii ita trahat ad se minorem, ut excusatus a recitatione maioris partis excusetur a recitatione reliquarum, nescio cuius iudicii sit. Quæ enim comparatio? Aut, si volunt adesse iustam comparationem, sequitur id, quod supra inferebamur, quodque facillimum est videre, nempe, eum, qui recitavit maiorem partem Officii, non teneri ad reliquas recitandas, immo illas censi, ut recitatas, quia maior pars trahit ad se minorem.

Sequitur etiam, ut supra dicebatur, quod, si debitor ad centum
satisfat

satisfaciat pro sexaginta , ad nihil ultra teneatur : sicuti , si maior pars communitalis tempore præscripto non servat legem obligantem , reliqua pars eximitur ab obligatione , quia maior pars trahit ad se minorem . Videant igitur , quòd in omni obligatione , siue legis , siue contractus , siue officii , debet saltem fieri , quod fieri potest , si totum fieri non potest . Ita debitor pecuniæ , qui non potest pro maiori parte satisfacere , tenetur satisfacere pro ea , qua potest , & sic in ceteris omnibus ; aliter multæ obligationes tolluntur . Adeoque , qui non potest recitare totum Officium , vel longiores eius partes , tenetur ad recitandum , quas potest . Potest tamen admitti , quòd excusatio a maiori parte trahat secum excusationem a minori , quando minor pars separata a maiori redderetur inutilis ad finem intentum ; at nulla pars Diuini Officii , nullæ preces , quamvis breuissimæ inutiliter recitantur .

Ceterum , quamvis damnata sit Propositio , contra quam hucusque disputauimus , non dicimus tamen damnatum principium illud : *Maiors pars trahit ad se minorem* ; sed indicatum esse , non rectè applicari ad propositum ;

DISPUTATIO XLIX.

Contra Proposit. LV.

*Præcepto Communionis annua satisfit per
sacrilegam Domini mandu-
cationem.*

CAPITULUM.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ÆC Propositio in simili damnata fuit ab Alexandro VII. Propositione quartodecimo loco contenta in priori eius Decreto : *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesie.*

Non intendunt autem Authores eius, sacrilegam Communionem non esse contra præceptum Diuinum, quod promulgauit Apostolus prima Corinth. II. : *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indignè iudicium sibi manducat, & bibit;* sed non esse contra præceptum Ecclesiasticum de annua communionem; eò quia, vt solet dici, Ecclesia non iudicat de internis (& habetur in cap. *Tua nos* de Simonia); ex quo inferunt, externum tantum actum communionis, non internam dispositionem præcipi posse ab Ecclesia, adeoque satisfieri eius præcepto per externam communionem, etiam si absque interna dispositione, siue sacrilegè fiat.

Igitur videndum est, an Ecclesia præcipere possit actus internos. Distinguendum est de actibus internis, qui necessarii sunt ad externos, vel vt simpliciter fiant, vel vt rectè fiant, siue qui coniunguntur cum externis; & de actibus merè internis. Et de primis asse-

asserendum est, quòd non solum ab Ecclesia, sed etiam a seculari potestate præcipi possint. De secundis verò, quòd solum cadant sub præcepto Superioris Regularis.

2. Primum quoad primam partem probatur primò ex facto. Nam Ecclesia subdit excommunicationi hæreticum mentalem, si suam hæresim verbo, vel scripto prodat, etiam si nullus, vel audierit, vel legerit; cum tamen verba hæresim continentia possint sine vlla culpa, atque adeo sine pena proferri, vel scribi ad eam hæresim confutandam; vel ad aliorum mentem referendam; ergo in tantum hæreticus ex pena punitur, inquantum eius verba, vel scripta procedunt de hæresi interna; ergo Ecclesia punit actum internum, dum prodit in externum; punit, inquam, malitiam actus interni, quia in externo nulla est secundum se, sed tantum quatenus procedit ab interna; ergo punit malitiam internam; ergo potest præcipere de internis.

Item in Clementina prima de Hæreticis §. *Peràm* excommunicantur Inquisitores, qui ex amore, odio, gratia, vel ob temporale incrementum non inquirunt in hæreticos; quæ excommunicatio non contrahitur, si ex alia causa, puta timore, vel negligentia omissio illa procedat; ergo punitur illa omissio, non secundum se, prout, scilicet, omissio est, sed prout procedit de internis illis affectibus; ergo illi affectus directè puniuntur, dum progrediuntur in externam omissionem.

Pariter in cap. *Significasti* il 2. de Homicidio declaratur irregularis leuiter percutiens, dum percussus ex aliorum vulneribus simul percutientium moritur; si ille animum habuit occidendi; secus, si talem animum non habuit.

Rursus in Clementina: *Ne in agro* de Statu Monachorum §. *Quia* verò excommunicantur Monachi, aut Canonici Regulares administrationem non habentes, si curias Principum adeant, vt suis Prælatiis, aut Monasteriis noceant: non verò, si ex alia causa eas adeant; ergo Ecclesia punit actus internos malos, dum ad externa progrediuntur; ergo potest præcipere actus internos, qui coniunguntur cum externis.

Quoad secundam verò partem etiam probatur ex facto. Quia Princeps præcipit Iudicibus a se constitutis, vt iuste, & sapienter iudicent, remoto quocumq; privato affectu, aut inclinatione, vtq; tantum respiciant ad merita causarum, & præscripra iurium; & nisi ita iudicent, eos punit; ergo præcipit internam meditationem, & virtutem iustitiæ. Item præcipit militibus, vt fortiter pugnent, nec

declinent ab hostibus, sed eos sternant; fortitudo autem virtus interna est, quæ in periculis nec simulari potest; nam timor compellit in fugam.

3. Sed probatur utrumque ratione. Primò. Quia aliter non possent superiores humani rectè disponere ordinem externum, qui sine controuersia illis subiaceret; nam hic dependet ab actibus internis, actiones, inquam, externæ dependeat ab internis voluntatibus.

Secundò. Quia præceptum non imponitur, nec imponi potest nisi voluntati, quæ sola libera est, & mouet ceteras potentias: ipsa autem potentia interna est; si ergo Superior humanus præcipere potest potentia internæ, immo non nisi potentia internæ præcipere potest, cur non etiam de actibus internis? Immo de facto semper de illis præcipit; cum enim præcipit, ut fiat opus externum, non præcipit, ut fiat casu, vel violenter, sed electione voluntatis: præcipit, inquam, ut subditus velit illud facere; ergo præcipit actus internos. Sicut autem non potest præcipere voluntati subditi, nisi hic externos sensus habeat, quibus præceptum percipere possit, ita nec internam punire malitiam, aut præmiare bonitatem, nisi innotescat per actus externos, quia immediatè ad interna eius cognitio peruenire non potest. Et hoc est quod dicitur in cap. *Tua nos sup. cit. Nobis datum est de manifestis tantum indicare*, iudicare, inquit, non præcipere.

Tertiò. Quia finis, & effectus legis est reddere homines probos, ut ait D. Thomas 12. qu. 92. art. 1., qui proinde qu. 65. art. 1. docet, quòd pro hominibus bonæ indolis, quique, ut dicitur Sapientia 8. 19. fortiti sunt bonam animam, sufficit ad hunc finem paterna disciplina; pro iis verò, qui ad vitia procliuēs, & proterui sunt, requiruntur minæ, & terrores legum. Sed si Superior Humanus lege sua præcipere non posset nisi actus externos tantum, non posset reddere subditos verè probos, nam vera probitas intus in animo est; sed redderet illos hypocritas, & simulatores virtutis, quod est alienissimum ab intentione legis; ergo, &c.

Quartò. Virtus obedientia in animo est, ipsaque conformat voluntatem subditi voluntati superioris, eamque subditus tenetur habere eo ipso, quo subditus est; ergo tenetur interna volitione obedire; ergo & interna subsunt authoritati Superioris humani, Rursus. Si actus externi tantum caderent sub præcepto, subditus opere externo tantum conformaretur voluntati Superioris, voluntas autem eius posset remanere auersa: hoc autem destruit virtutē obedientia. De qua tamen D. Thomas 22. qu. 104. art. 3. dicit, effe-

lauda-

laudabiliorem cæteris virtutibus, quia per illam spernitur propria voluntas, per cæteras autem bona externa, vel corporis. Et Diuus Gregorius ultimo Moralium cap. 12. dicit, obedientiam præponendam esse victimis, quia in victimis aliena caro, per obedientiam verò propria voluntas sacrificatur. Immo Dominus per os Samuelis 1. Regum 15. 22.: *Numquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius, vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quàm víctima.* D. etiam Chrysostomus hom. 23. super illa verba Apostoli: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit,* Roman. 13. ait: *Non dicit simpliciter, obediat, sed, subdita sit, idest, non solum debet facere, quod præcipitur, sed voluntatem, & iudicium suum cum voluntate Superioris conformare.* Quæ verba perperam interpretatur Peyrinus, quasi tantum perfectionem obedientiæ, nõ debitum significant; nam & Apostoli verba sunt imperatiua, & Chrysostomus dicit, *debet.*

Quintò. Ea ratione D. Thomas qu. citata art. 1. probat debitum obedientiæ in subdito, quia, sicut in naturalibus corpora superiora per excellentiam virtutis a Deo collata mouent inferiora, ita in humanis voluntas Superioris, potestate ordinata a Deo, mouet voluntatem subditi. Sed hæc ratio non probat tantum, subiectionem subditi quoad actus externos, sed generaliter quoad omnes, immo directè probat de actibus voluntatis; ergo, &c.

4. Sextò. Prauitas voluntatis, si respiciat malum externum, etiam nondum ad opus progressa, potest a Superiore, si cognoscatur, puniri, & coerceri, ne erumpat; ergo eius potestas extenditur etiam ad interna. Antecedens probatur ex facto Ioannis Sacerdotis Iudæorum, & Principis, qui, cum ex relatione vnus viri audisset, venisse viros a Ptolomæo missos ad se occidendum, *comprehendit, & occidit eos; cognouit enim, quia quærebant eum perdere,* 1. Machab. ultimo. De istis viris non refertur, quòd aliquid adhuc egissent, vel attentassent contra vitam Ioannis, sed tantum, quòd cognita fuisset praua eorum voluntas; & tamen nece puniti sunt; neque hoc factum improbat scriptura, immo probare videtur. Id etiam, si aduertamus, sit ab Ecclesia, quæ spiritali gladio, idest, excommunicatione ferit hæreticum mentalem suam hæresim verbo; vel scripto aperientem; nam, vt supra dicebamus, verba illa possunt sine culpa proferri, & scribi ad referendam mentem aliorum, vel ad finem impugnandi; ergo ideo hæreticus illa proferens punitur, quia signum sunt internæ prauitatis eius; cum enim eam non significant, non punitur illa proferens, vel scribens, quia nec peccat;

cat; ergo punitur hæresis interna prolata per verba, vel scripturam externam.

Idem fit a Principibus sæculi, dum puniunt opera externa, non ad mensuram propriae prauitatis, sed eius, quam ostendunt in voluntate operantis. Ex. gr. Catilina Patriam non incendit, nec incendere cepit, & tamen tamquam incensor Patriæ capite truncatus est; quia innotuit ad eum finem præparasse arma, stuppam, & ligna, quæ preparatio non tanto supplicio punita fuisset, si ad eum finem non fuisset. Sic Ecclesia irregularitate punit leuiter percutientem, si animum habuit occidendi, cum alias leuis percussio non sic puniatur, ut supra diximus. Eadem ratione, si rationabilis oriatur suspicio, quempiam malum concepisse contra Rempublicam, vel Principem, potest tormentis cogi ad aperiendam veritatem, & post confessionem puniri, etiam si nihil adhuc opere externo molitus sit.

Quare rectissimè Chrysostomus hom. 18. in Matth.: *Voluntas est, quæ aut remuneratur, aut punitur pro malis: opera autem testimonium sunt voluntatis*. Si ergo illa non punitur sine operibus, non est ex defectu potestatis in Superiore, sed quia non innotescit. Hinc Glosa in cap. *Si quis pulsatus* de Penitentia dist. 1.: *Actus exigitur, ut voluntas puniatur; aliter qualiter probaretur de voluntate?*

5. Cum ergo non solum Ecclesia, sed etiam secularis potestas præcipere possit de actibus internis, falsò dicitur, Ecclesiam præcipientem annuam communionem, non posse, aut non præcipere, cordis præparationem ad eam requisitam; immo eam præcipit, quia vult, ut communio percipiatur sicut de iure Diuino percipienda est: sicuti præcipiens Clericis recitationem Officii, præcipit etiam internam attentionem; ergo per sacrilegam communionem non satisficit præcepto Ecclesiæ, sicut nec per recitationem Officii absque attentione.

Quòd autem Superior Regularis possit præcipere etiam actus merè internos, communis sententia est; quia ratione voti obedientiæ, quo subditi suam voluntatem ipsi submiserunt, & tradiderunt, non puram iurisdictionem, sed potestatem dominatiuam habet in eos; quare & eorum vota irritare potest, sicuti parentes vota filiorum impuberum, domini seruorum, coniugum coniuges, pupillorum tutores, quod non possunt Superiores simplicem iurisdictionem habentes. Hinc in omnibus fere Ordinibus Regularium præcipitur oratio mentalis. Quare Superioribus Regularibus quantum ad suos subditos subiacet per se etiam ordo internus rerum; cæteris verò non per se, sed prout pertinet, seu progreditur ad externum..

C A-

C A P V T II.

Soluuntur Argumenta pro Propositione damnata.

I. **A**rguitur primò . Inutiliter datur præceptum , cuius transgressio non potest cognosci , atque adeo nec puniri, sicut inutilis est potestas præceptiua absque coerciua, vt ait Philosophus 10. Ethic. cap. 5., sed potestas non data est inutiliter Superioribus; ergo non data est ad præcipiendum de actibus internis , qui cognosci non possunt .

Respondetur, Argumentum militare tantum contra auctoritatem præcipiendi de actibus merè internis; nam prauitas actus interni coniuncti , vel coniungendi cum externo dignoscitur ex ipso externo . Et tamen adesse eam auctoritatem in Superioribus Regularibus nullus negat, aut dicit esse inutilem: etsi enim homines prauæ conscientie non moueatur ad implenda præcepta, nisi timore penę temporalis, probi tamen monentur ab honestate obedientie , a studio placendi Deo , & merito apud ipsum conlandi , a voluntate perfectionis acquirendæ , ab abominatione offensę Diuinæ, vel tandem a timore penę eterne . Quare non inutiliter dantur ea præcepta , nec inutilis est potestas dandi . Præterea , si dirigi, vel corrigi potest vita hominis per consilia, monita, vel correptiones priuatas , cur non etiam per præcepta Superiorum? Quare Argumentum omnino nullum est .

Arguitur secundò auctoritate Senecæ 3. de Beneficiis cap. 20: *Errat si quis existimat, seruitutem in totum hominem descendere: pars melior eius excepta est: corpora obnoxia sunt . & adscripta dominis , mens quidem sui iuris .*

Respondetur, per hæc verba, si intelligatur in sensu intento ab Arguentibus, destrui virtutem obedientie, quæ voluntatem subditi supponit voluntati Superioris. Destruï etiam præceptum Petri Epist. 1. cap. 2. : *Serui subditi estote in omni timore dominis .* Timor enim ad animum pertinet . Et Pauli Ephel. 8. : *Serui obedite dominis carnalibus cum timore , & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo , cum bona voluntate seruientes , sicut Domino , & non hominibus .* Et Roman. 13. *Necessitate subditi estote , non solum propter iram, sed etiã pro-*

propter conscientiam. Fas autem est, vt arbitror, potiùs auscultare Petro, & Paulo Apostolis, quàm ethnico Senecæ. Qui tamen rectè intelligi potest loquutus de seruitute per vim, a qua liber est animus, quamuis adhibeatur in corpora; vel de seruitute, qua animus trahatur ad probandâ iussâ, vel factâ domini; potest .n. hic ea improbare, quamuis exteriùs ea impleat, vel iis cooperetur.

2. Arguit tertio Caietanus autoritate Apostoli 1. Corint. 4: *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus*.

Respondetur, non omnia iudicia inhiberi a Apostolo; non enim iudicia tribunalium de causis, siue litibus; nec iudicia prudentum de rebus futuris; sed tantùm iudicia temeraria contra proximum, vt pater ex contextu, & explicat Lyranus. Ex quo non video, quomodo inferatur, non adesse in Superiore potestatem præcipiendi de internis. De actibus internis, qui coniunguntur cum externis iudicari potest ex ipsis externis, & de méré internis non est necesse, vt iudicet Superior illos præcipiens, sed sufficit, vt subdantur conscientie, & iudicio ipsius subditi, & Dei, vt dictum est ad primum.

Arguitur quartò. Si per sacrilegam communionem non satisfit præcepto Ecclesiæ; ergo qui sacrilegè communicat in Paschate, duplici peccati reus est, contra duplex præceptum Dei, & Ecclesiæ, quod non videtur asserendum, cum illa præcepta cadant supra eundem actum ad eundem finem.

Respondetur, vnum quidem actum vnum esse peccatum, quia ipse actus peccatum est; grauari tamen eius malitiam ex duplici inobedientia ad duplex præceptum, seu ex contemptu duplicis Superioris, quamuis isti ad eundem finem præcipiant.

DISPVATIO L.

Contra Propositionem LVI.

*Frequens Confessio, & Communio etiam
in his, qui gentiliter vi-
uunt, est nota Pra-
destinationis.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

SI Propositio loquatur de frequenti Confessione, & Communione sacrilega, quæ sola in gentiliter viuentibus supponi potest, scandalosissima est, utpote, quæ non tantum non retrahat, sed etiam incitet fideles ad illam impietatem: proinde Christiano homine indignissima. Scelus enim grauissimum, idque frequenter repetitum, quod magna nota est Reprobationis, dicit notam Prædestinationis.

Ostenditur igitur eius falsitas, & absurditas. Primò. Quia note Prædestinationis, vel debent esse effectus eius, ut eam significant, tamquam effectus causam, vel conducere ad finem eius, qui est assequutio gloriæ, ut eam significant, tamquam causa effectum; significatio enim naturalis non est nisi effectus per causam, & causæ per effectum. Neque dicendum est, signa Prædestinationis esse ad placitum, nisi fortasse Dei, qui tamen, quale sit suum beneplacitum de illa significatione, non reuelauit; ergo significatio naturalis attendenda est, quæ non est alia, nisi causæ, & effectus. Sed peccatum non est effectus Prædestinationis, immo secundum aliquos, neque permissio eius; non conducit ad assequutionem gloriæ, immo eam impedit; ergo non potest esse nota Prædestinationis. Patet a si-

Z z z

mili:

nili; nam notæ Reprobationis, vel sunt effectus eius, nimirum secundum permissionem Dei, non secundum causalitatem; vel conferunt ad finem amissionis gloriæ, & damnationis; quæ nemo hucusque dixit, nec, ut spero, dicturus est, bona opera esse notam Reprobationis; ergo neque dicendum erat, peccata esse notam Prædestinationis.

Secundò. Peccatum est causa amissionis gloriæ, & damnationis, atque adeo eam infert; ergo est nota reprobationis; ergo non potest esse nota Prædestinationis, nisi idē sit nota oppositorū, idq; ex natura rei; & causa sit signum effectus oppositi ei, quem causat.

Tertiò. Non quodlibet opus bonum, aut quilibet numerus eorum est nota Prædestinationis; requiritur enim saltem frequentia; aliter quilibet eam notam haberet; ut enim ait Augustinus de Spiritu, & littera cap. 27., sine aliquibus operibus bonis difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis traducitur; ergo multò minùs peccatum, idque grauissimum, & frequens potest esse nota Prædestinationis.

2. Quarrò. Peccatum sacrilegæ Confessionis, & Communions, idque frequens, ostendit animum maximè in malo obfirmatum, a Deo penitus aversum, ipsique quodammodo irreconciliabilem; ergo ineptissimum præ cæteris peccatis est ad significandam Prædestinationem. Antecedens probatur. Quia in illis actibus maiora, & fortiora motiua sunt relinquendi peccatum, Deoque adhærendi: in Confessione quidem, quia ad hoc ipsum instituta est, per eamque maximam illam gratiam recipimus remissionis peccati: in Communione verò, quia ibi excellentissima Christi Domini erga nos charitate fruimur, cum tamquam cibus ad nos alendos nostra viscera ingreditur; qui ergo tam magnis Dei in se beneficiis abutitur, neque iis mouetur ad respiciendum, immo, & in eorum usu non veretur Deum grauissimè, & frequenter offendere, longè abest a signo conuersionis suæ, & saluationis animæ. Simile alicubi ait Plutarchus, quòd, scilicet, si in cæteris locis vir, & vxor rixentur, possunt facillè in mensa, vbi simul reficiuntur, vel in lecto ad pacem reduci; si autem, & ibi discordent; præclusus videtur eis omnis reconciliationis aditus.

Fortè dicetur, quòd plurium Theologorum sit sententia, permissionem peccati posse esse effectum Prædestinationis; ergo etiam Confessio, & Communio sacrilega potest esse nota Prædestinationis, tamquam effectus permissionis illius.

Sed in primis, quamuis plurium Theologorum, & nostra etiam sit

fit illa sententia, nullus tamen hucusque dixit, quòd peccatum sit effectus Prædestinationis; ergo, etiam si permissio sacrilegæ Confessionis, & Communionis possit esse effectus Prædestinationis, non sequitur idem de Confessione, & Communione: permissio enim peccati non repugnat fini Prædestinationis, qui est gloria: peccatum verò repugnat.

Secundò. Licet permissio peccati possit esse effectus Prædestinationis, quatenus Deo largiente gratiam post lapsum, & eruenta bonum ex malo potest peccator acrius incitari ad studia virtutum, & reddi humilior, & cautior, non tamen potest esse nota illius; nam de se non significat voluntatem Dei de danda gloria, sed derelictionem peccatoris, ut inferatur in tentationem, quod potius est nota Reprobationis; non enim quidquid est effectus Prædestinationis est etiam nota illius.

Dato etiam, quòd illa permissio possit esse nota Prædestinationis, id ad summum verificari posset, quando esset admodum rara, & si statim in peccante cõsurgeret acrius studium virtutis; sed Propositio dicit frequentem Confessionem, & Communionem sacrilegam esse notam Prædestinationis; ergo prorsus absurdissima est.

3. Si verò Propositio loquatur non de sacrilega, sed de legitima, puraque Confessione, & Communione; ea verò, nescio, an possit esse frequens in gentilibus viuentibus. Quomodo enim taliter viuens, id est, in continuo voluntario peccati, & tamquam Deum non agnoscens, vel timens, potest verè, & frequenter sua detestari peccata super omnia, firmumque propositum concipere ab iis in posterum abstinendi, id quod requiritur ad legitimam Confessionem?

Sed demus, id esse possibile; Diuus enim Amphilochius sub finem Orationis de Pœnitentia narrat, fratrem quemdam eius mutabilitatis fuisse, ut per decem annos singulis diebus, & in libidinem prolaberetur, & facti verè pœniteret. Quod in causa fuit, ut Diabolus Christum iniqui iudicii accusaret, qui se propter vnum superbiæ peccatum ad inferna detrussisset, fratrem autem illum quotidie mentientem, quotidie labentem, adhuc sustineret. Quæ accusatio a Christo eo responso repulsa fuit, quòd, in quo inueniat, in eo & iudicet. Quæ audiens frater ille præ multo peccatorum suorum dolore expirauit.

Quamuis autem ab vno rarissimo, & fortè singulari casu non æquum sit iudicare de iis, quæ frequenter, vel ut plurimum accidunt, tamen demus ex superabundanti, posse in gentilibus viuentibus reperiri frequentes Confessiones, & Communiones legitimas, & pu-

ras; non ideo tamen illæ poterunt esse notæ Prædestinationis, nam ad summū substinent spem salutis. Etenim cum illa frequenti Confessione, & Communione frequentiora adsunt peccata, & habitus peccandi, dum traducitur vita gentilis; adest etiam frequens abusus gratiæ, & misericordiæ Dei largientis auxilia ad resurgendum a peccato; quare magis verendum est, ne Deus toties illusus contineat in ira sua misericordias suas, & peccatorem tandem derelinquat. Certè Confessio, & Communio frequens cum vita Christiana nota est Prædestinationis; ergo eædem cum vita gentili non possunt esse talis nota; nam opposita non possunt significare idem, immo significant opposita; ergo illæ potius sunt nota Reprobationis.

Multum verò appendendum est, quod ait Apostolus Hebræorum 6. : *Terra enim, sæpè venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas, ac tribulos reproba est, ac maledictio proxima, cuius consummatio in combustionem.* Ergo contra doctrinam Apostoli dicitur, eos, qui in frequentibus Confessionibus, ac Communionibus adhuc gentiliter viuunt, idest, ducunt vitam in peccatis, notam gestare Prædestinationis suæ; cum ipsi sint terra, quæ accipiens imbrem, profert spinas, & tribulos. Atque hæc contra Propositionem dixisse sufficiat; adeo enim absurda est, ut potius silentio aspernanda, quàm disputatione cohibenda videatur, ut in simili ait Augustinus de Dono perseverantiæ cap. 10.

DISPUTATIO LI.

Contra Proposit. LVII.

*Probabile est , sufficere Attritionem
naturalem , modò ho-
nestam .*

Ostenditur falsitas Propositionis .

DE R hanc Propositionem non explicatur, ad quid probabiliter sufficiat attritio naturalis honesta. Tamen, quia Propositio immediate præcedens loquitur de Confessione Sacramentali; de qualitate autem Attritionis requisitæ ad valorem eius confessionis est disputatio inter recentes Theologos, siue Calvinistas, intelligenda est de sufficientia ad Confessionem Sacramentalem, vt, scilicet, ei ritè, & validè possit tribui absolutio. Itaque primò explicandum est, quid sit Attritio naturalis.

Quamuis autem plures ex recentibus Theologis distinguant actus naturales a supernaturalibus ex parte principii, et entitatis tantummodò, nulla posita diuersitate ex parte obiecti formalis eorum, nec gradus, aut intensiõis actus, tamen, & si hæc doctrina vera esset, quam Nos simpliciter falsam reputamus, idque ostendimus Propositione 23., hoc modo distinguere Attritionem naturalem, a supernaturali in præsentī inutile esset: nam illa distinctio ex illo capite difficillimè dignosci potest; debet autem cognosci, an Attritio sit naturalis, an supernaturalis, vt cognoscatur, an sufficiat, necne ad Confessionem Sacramentalem, & an Confessio sit iteranda; ergo inutile est hic ex parte entitatis eas Attritiones distinguere: cum non iuuat ad dirigendam conscientiam

riam penitentis , sollicitudinemque amouendam : quo sine hæc Disputatio instituta est . Tridentinum autem sessione 14. cap. 4. ex parte obiecti distinguit Attritionem a Contritione , dum docet , Contritionem imperfectam , quæ dicitur Attritio , nasci , vel ex consideratione turpitudinis peccati , vel ex metu gehennæ , & penarum : ex quo sequitur , Contritionem perfectam oriri ex consideratione bonitatis diuinæ offensæ , nam aliud motiuum non superest : ergo distinguit Contritionem , & Attritionem ex parte obiecti ; et ita communiter Doctores ; ergo etiam attritio naturalis , & supernaturalis distinguendæ sunt ex parte obiecti .

Ceterum , cum de pluribus actibus controuertatur , an possint fieri viribus naturæ , an requirant supernaturale auxilium , vt patet in materia de Gratia , etiã hac ratione in re præsentis de Attritione naturali potest cõtingere error , vt , scilicet , putetur naturalis , quæ re vera est supernaturalis .

Ad omnem igitur caliginem tollendam enumerandæ sunt species Attritionis , vt videatur , quæ nam sit naturalis , quæ nam supernaturalis , deinde : An vlla naturalis sufficiat iuxta sensum Propositionis damnatæ .

Quatuor autem distingui solent species Attritionis contradiſtinctæ a Contritione , easque ita separat Toletus Instructionis lib. 3. cap. 4. Prima : vt sit detestatio omnium peccatorum super omnia , cum proposito ea vitandi in futurum , sed non propter Dei offensam , sed quia , vel sedant animam , vel subdunt Diabolo , vel ex eis euenit , vel eueniet malum , siue temporale , siue æternum . Hanc speciem Attritionis descripsit Tridentinum vbi supra .

Secunda : vt sit detestatio omnium peccatorum , quatenus offensa Dei sunt , sed non super omnia , ita vt attritus non mallet quodcumque sui malum subiisse , aut subire potius , quàm peccasse , aut peccare in futurum .

Tertia : vt sit detestatio peccatorum super omnia prout offensa Dei sunt , sed non cum proposito , aut eo non firmo vitandi peccata in futurum .

Quarta : vt sit dolor de carentia Contritionis , & desiderium eius , Contritionis , inquam , veræ , & perfectæ , idest , de peccatis super omnia propter Deum summe dilectum , & cum firmo proposito ea vitandi in futurum , non verò sit formaliter dolor de ipsis peccatis .

Plures fortasse species distingui possunt ; quilibet enim do-

dolor de peccatis deficiens a vera Contritione dicitur Attritio : qui dolor variis modis potest ab ea deficere iuxta libertatem voluntatis , & modum cognitionis . Sed istæ quatuor communius assignantur , immo quidam enumerant tantum tres .

De omnibus istis videndum est, an naturales sint, an supernaturales ; & , an omnes , vel aliqua sufficiat ad valorem Confessionis Sacramentalis ; & placet incipere ab ultima .

3. De qua primò disputandum est, an sit possibilis, scilicet, An possit dari simplex dolor de carentia contritionis, qui non sit ipsa contritio, vel eam coniunctam non habeat , maxime si includit desiderium eius, vt de ea dicitur . Augustinus enim Con- cione in Psalm. 118. super illa verba : *Concupiuit anima mea desi- derare iustificationes tuas* , disputat : An possit dari concupiscen- tia desiderii iustificationis, quæ non sit ipsum desiderium iusti- ficationis , vel ipsum coniunctum non habeat : *Quomodo enim* , in- quit, *haberi eius (desiderii) concupiscentia sine ipso (desiderio) potest , cum sit ipsum desiderium quid aliud , quàm concupiscentia ? Quomodo in vno , eodemque animo habeo concupiscentiam dese- riij huius , & ipsum non habeo desiderium ? Aut , quomodo ista duo sunt , & non vnum ? Vt quid enim concupisco desiderare iusti- ficationes tuas , & non ipsas iustificationes potius , quàm earum desiderium concupisco ? Aut quo pacto possum iustificationum desi- derium concupiscere , & ipsas iustificationes non concupiscere , cum ideo earum desiderium concupiscam , quia ipsas habere con- cupisco ? Quod si ita est , iam ipsas vtique concupisco . Quid igitur opus est , vt earum desiderium concupiscam , cum iam id ha- beam , & habere me sentiam ? Non enim possum concupiscere dese- rium iustitiæ , nisi concupiscendo iustitiam .* Hæc Augustinus . Cuius dicta videntur aptari posse dolori de carentia contritionis, & contritioni ipsi . Non enim dolere possum de carentia contritionis , nisi ex desiderio ipsius : quia timor , & dolor , omnesq; animi affe- ctus oriuntur ex amore , amor autem rei non habet desiderium habendi est ; ergo cum doleo de carentia contritionis , contritio- nem desidero : si autem desidero , iam habeo , quia contritio in- affectu animi est ; ergo non potest dari simplex dolor de carentia contritionis , quia semper est coniunctus cum desiderio contri- tionis , & hoc desiderium cum contritione ipsa .

Rursus . Cur desidero dolorem de peccatis , nisi quia ipsa peccata abominor , & detestor ? Si autem detestor , de ipsis doleo . Si
au-

autem doleo, non desidero dolorem, sed habeo. Nihilominus fatendum est, posse dari vtrumque. Sicut enim ex infirmitate animi est, vt non perseueret in sua voluntate, etiamsi perseuerare decreuerit, vt patet in Petro, qui Christo dixit: *Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo*, & tamen eum postea negauit, quod obseruat Augustinus de Gratia, & liber. arbitr. cap. 18.; ita & vt non habeat integras, & validas suas voluntates, etiam si habere desideret. Patet hoc in continere volentibus, nec tamen valentibus; & in omnibus, in quibus rogatur Deus, vt nostram adiuuet, & roboret voluntatem; vnde est illud: *Credo Domine, adiuna incrudelitatem meam* Marci 9. 24. Praualente enim, vel pugnante cupiditate, vel timore, vel consuetudine fit, vt voluntas plenè non velit, & ad solum desiderium, non ad integram perfectamque voluntatem perueniat. Ostendit hoc eleganter Augustinus 8. Confess. cap. 8., & 9. *Imperat, inquit, animus corpori, & paretur statim, imperat animus sibi, & resistitur. Et animus animus est, manus autem corpus est. Imperat animus, vt velit animus, nec aliter est, nec facit tamen. Vnde hoc monstrum, & quare istud?* Et respondet, quòd tunc animus non ex toto vult, nec plenè imperat; si enim plena voluntas esset, nec imperaret, vt esset, quia iam esset; sed egrotus animus non totus assurgit, veritate subleuatus, consuetudine prae-grauatus: Non fortiter, inquit, & integrè vult, sed semisauiciam huc atque illuc versat, & iactat voluntatem, partim assurgentem, cum alia parte cadente lussantem. Et sine infirmitate animi, aut pugna affectus contrarii, potest hoc cōtingere ex sola libertate: quandoque enim dicimus: desiderarem hoc, vel illud; quo non desiderium rei immediatè, sed potius desiderium desiderii illius insinuat; & hoc ex libertate voluntaris, non immediatè desiderantis rem, sed veluti remotè; aliter non diceret, desiderarem, sed desiro. Et ex hac ratione infirmitatis Augustinus in locum cit. Psal. 118. explicat, quomodo possit adesse concupiscentia desiderii iustificationis, quæ non sit ipsum desiderium iustificationis: vnde *Quis est, inquit, iste mirabilis, & inexplicabilis languor?* Et probat illud esse possibile, quia diligenda est ipsa dilectio, qua diligitur, quod oportet; ergo datur dilectio dilectionis, & vtrique distincta à dilectione, quæ diligitur. Ergo potest dari concupiscentia desiderii, scilicet, alterius concupiscentiæ. Et subdit: *Quid sunt iustificationes, nisi opera iusta non verba?* Ac per hoc possunt infirmitate animi non desiderari, & ratione mentis vti. Videtur quippe, quàm sint viles, ac salubres, & ideo potest earum desiderium

conclu-

concupisci: sepe enim quid agendum si, videmus, nec facimus, quia non delectat, ut agamus, & concupimus, ut delectet. Præuolat intellectus, & tardè sequitur, immo aliquando non sequitur humanus, atque infirmus affectus. Ideo ergo desiderare concupiscebat, quia bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem. Hucusque Augustinus.

Eodem pacto potest dari dolor de carentia contritionis, qui non sit ipse dolor, qui est contritio, nec ipsum adiunctum habeat; quia, scilicet, non tanta est plenitudo doloris, seu voluntatis, ut conteratur de peccatis, sed tantum peruenit ad dolorem, quod de eis non conteratur, & ad desiderium conterendi, qui defectus ex infirmitate animi, vel etiam ex libertate, descendere potest. Cum autem dicitur: ideo desidero dolere de peccatis, quia ea detestor.

Respondetur, id non esse necessarium: sufficit enim ea cognosci, ut mala, & detestanda, ut inde oriatur desiderium detestandi; quamuis id cognoscens, & desiderans nondum ea detestetur.

5. Supposito igitur, quod detur dolor de carentia contritionis, videndum est, an sit naturalis, an supernaturalis. Et si sermo sit de contritione propriè dicta, idest, charitate formata, quæ est dolor de peccatis propter Deum summè dilectum, dicendum est omnino, illum dolorem esse supernaturalem.

Nam talis dolor supponit desiderium charitatis, a qua descendit illa contritio, immo ex illius desiderio ipsemet procedit: desiderium autem charitatis supernaturale est, nec concipi potest viribus naturæ; quod ostenditur.

Primò. Quia illud desiderium est iustum, & sanctum, utpotè desiderium iustitiæ, & sanctitatis; desideria autem sancta sunt a Deo, non ex viribus arbitrii; dicit enim Ecclesia: *Deus, a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera*; ergo & dolor, qui illa supponit, & ex eis descendit.

Secundò. Quia dolor de peccatis conceptus ex metu gehennæ, atque adeo descendens de amore proprio est donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti, si excludat voluntatem peccandi, habeatque spem veniæ, ut definit Tridentinum sess. 14. cap. 4.; ergo a fortiori dolor descendens ex desiderio charitatis; magis enim ad charitatem accedit dolor iste, quam ille; ergo, si ex eo penitens viâ sibi parat ad iustitiam, ut subdit Tridentinum, multo magis ex isto; nam desiderium charitatis est quedam præhabitus, vel propugnatio.

A a a a

ita-

ratio eius; sed non possumus ex nobis parare nobis viam ad iustitiam, immo id ex dono Dei est; ergo, &c.

Tertiò. Quia victoria amoris proprii maxima, at difficillima est, adeo ut nunquam plena in hac vita contingat, ut ait Augustinus de Natura, & Gratia cap. 31.; proinde omnino supernaturalis: sicut enim motus naturalis nunquam transcendit locum sue sphere: ex. gr. gravis locum terre, ita nec motus voluntatis descendens ex vi naturali eius transcendit sui naturam, proindeque omnia vult, & refert ad se ipsam; ergo non natura, sed Dei eam elevantis est vincere amorem proprium, & amare Deum supra se ipsū. Sed desiderium charitatis est quædam elevatio animi supra se ipsum, cum sit conatus, & inceptio ad exuendum amorem propriū, qui conatus perficitur per diffusionem charitatis per Spiritum Sanctum; ergo non est a nobis, sed a Deo; aliter nos inciperemus, & Deus perficeret, quod est contra Apostolum Philippens. 2. 13., & ut impium damnatur ab Augustino de Prædestinatione Sanctorum cap. 2; ergo etiam dolor proeecedens ex illo desiderio non est a nobis, sed a Deo.

6. Quartò. Affectus ad fidem non est a nobis, sed ex Deo, ut definit Araucanum cap. 5.: *Si quis, inquit, sicut augmentum, ita ex initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, non per gratia donum, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur, Apostolo dicente: Confidimus, quia qui cepit in vobis opus bonum, ipse perficiet usque in diem Domini nostri Iesu Christi.* Ergo multò magis desiderium habendæ charitatis, quæ præstantior est fide, 1. Corint. 13.

Quintò. Hoc desiderium videtur esse meritorium: si enim meritorium est incipere credere in Deum, ut ait Augustinus Epistola 105., & de Prædestinatione Sanctorum cap. 2., etiam desiderium amandi ipsū; immo hoc magis, quia magis obligat amor, quam credulitas; desiderium autem amandi initialis amor est: sed nullum meritum apud Deum viribus nostris comparare possumus, immo hoc asserere Pelagianum est; ergo illud desiderium non a nobis, sed a Deo est, atque adeo etiam dolor de illo descendens.

Sextò. Inclinatione ad motum sequentem aliquam formam, est participatio eiusdem, aut dispositio ad eam; sed desiderium charitatis est inclinatio voluntatis ad actum, siue motum charitatis, immo magis, quam inclinatio, nam hæc saluatur etiam in puro affectu, & comp'acentia; desiderium autem ma-
ius

ius quid est, quàm purus affectus; ergo est participatio charitatis, aut dispositio ad illam; ergo illud desiderium, non naturale, est, sed supernaturale. Minor subsugipta probatur. Quia dispositio ad formam ab eodem agente inducitur, a quo forma, & nihil naturale est participatio, aut dispositio rei supernaturalis; sed charitas inducitur a Deo, iuxta illud Apostoli: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, quidatus est nobis*, Rom. 5., neque ex nobis possumus disponi ad supernaturalia; ergo, &c.

Igitur, etiam si talis Attritio, quæ est dolor de carentia contritionis charitate formata, sufficeret ad valorem Confessionis Sacramentalis, non sequitur, quòd Attritio naturalis ad illam sufficiat; nam hæc, vt ostendimus, non naturalis, sed supernaturalis est.

7. Sed nec ipsa sufficit; requiritur enim dolor cadens directè, & immediatè supra ipsa peccata: de iis enim debet directè, & immediatè dolere penitens, de quibus in confessione se accusat, & veniam petit; debet enim, se cum dolore accusare, & veniam petere; at per Confessionem penitens directè, & immediatè accusat se de peccatis, eaque per absolutionem sibi dimitti poscit; ergo de iis immediatè, & directè debet dolere. Hinc David: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci*: Et Ezechias: *Re cogitabor tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*; idest, omnia peccata, quæ per singulos annos commisi, vnde subdit: *Proiecasti post tergum tuum omnia peccata mea*. Et in Confessione publica cum dolore utique dicitur: *Confiteor Deo Omnipotenti, quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere, mea culpa, &c.* Hinc etiam attritio, sicut contritio definitur dolor, seu detestatio de peccatis. At dolor de carentia contritionis non cadit supra peccata, nisi remotè, & indirectè quatenus, scilicet, contritio, de cuius carentia dolemus, esset de peccatis; immediatè verò, & directè cadit supra ipsam carentiam; ergo non sufficit ad valorem Confessionis.

Refertur quidem de quodam Sacerdote, quòd mulieri dicenti, se non posse concipere dolorem de fornicatione, ex qua, Petrum Lombardum, Gratianum, Petrumque Comestorem egregios, & Ecclesiæ Dei utiles Scriptores susceperat, consuluerit, vt saltem dolorem conciperet de carentia doloris: hancque historiam habet S. Antoninus 3. par. Summæ Historialis tituli 18. cap. 6.; eamque supponunt Tiraquellus lib. de Nobilitate cap. 15. num. 32.

Ioannes Canisius tract. de Beneficiis part. 3. c. 2. , & Author vita Gratiani.

Sed, etiam si vera esset hæc historia, quam fabulosam iudicant idem Antoninus, Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis in Gratiano, Baronius ad annum Domini 1164. Huguitius antiquus Decretorum Interpres, & Raynaudus in Hypotheca sect. 2. serie 3. cap. 1. , non potest ab imperitia defendi Sacerdos, illius consilii author. Videri potest Suarez tom. 4. in tertiam partem distinct. 20. sect. 1. num. 2.

Ex his a fortiori sequitur, quod dolor de carentia contritionis non formatae charitate insufficientis sit ad valorem Confessionis.

De secunda specie Attritionis, quæ tertio loco supra a Nobis recensita est, certum est, esse insufficientem. Est enim dolor de peccatis absque proposito, vel eo non firmo eadem vitandi in futurum: quare nec est vera detestatio peccati, nec vera voluntas reconciliationis cum Deo; siquidem non multum curat de nouo peccato, nouaque Dei offensa. Quare, etiam si possit naturaliter haberi, non sequitur, aliquam Attritionem naturalem sufficere ad valorem Confessionis.

Idem dicendum de alia specie Attritionis, quæ est dolor de peccatis, non tamen super omnia: non enim proportionata est offensa Dei, quæ est malum super omnia, sicuti bonitas, vel dignitas Dei omnia excedit: & propterea est virtualiter offensa Dei; quia, qui malum Dei non anteponit omni malo, consequenter nec bonum Dei anteponit omni bono, quod utique iniuriosum Deo est. Ergo, quamuis hæc Attritio possit haberi ex viribus naturæ, non sequitur, aliquam Attritionem naturalem sufficere ad valorem Confessionis.

8. Super est Quarta species Attritionis, quæ supra primo loco posita est, scilicet, detestatio peccatorum super omnia cum proposito firmo eam vitandi in futurum, quamuis non prout offensa Dei sunt, sed prout macula animæ, ratio subiectionis ad Dæmonem, & mali eterni causa. Hanc ipsum Tridentinum sect. 24. ca. 4. declarat, disponere peccatorem ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam, quamuis sine Sacramento ad iustificationem perducere nequeat: ex quo sequitur, quod sufficiat ad valorem Confessionis. Sed hanc esse supernaturalem declarat ipsum Tridentinum dicens, eam esse donum Dei, & impulsus Spiritus Sancti: excludit quippe affectum ad peccata, quod ex viribus natu-

ræ fieri non potest, vt testantur frequentissime orationes Ecclesiæ, & dicta Patrum.

Hic tria aduertenda sunt. **Primum**, nec vt probabilem posse defendi Propositionem, quia damnatur in suis terminis, quibus tantum probabilis asseritur. **Secundum**. Quod ridiculum videri potest illud additum *modò honestam*; numquid enim dubitari poterat, an sufficeret Attritio inhonestæ? Sed eius Assertores, ne viderentur omnino honestatis obliti, illam particulam addiderunt. **Tertium**. Propositionem videri damnatam a Tridentino can-3. de Iustificatione, vbi dicitur, neminem posse penitere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia, conferatur, sine præueniente Spiritus Sancti inspiratione. Non enim constat, ibi tantum sermonem esse de gratia iustificationis extra Sacramentum,

DISPUTATIO LII.

Contra Propositionem LVIII.

*Non tenemur Confessario interroganti
fateri peccati alicuius
consuetudinem.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

Vndamentum sententiæ est, quia consuetudo non grauat malitiam peccati ex ea commissi; ergo non apparet, cur sit aperienda, cum neq; circumstantiæ grauantes intra eãdem speciem ex plurimorum sententia sint aperiendæ. Quinimmo videtur leuare, quia cõsuetudo grauiter inclinât ad peccatum, & per modum naturæ, vnde difficile ei resistitur, sed peccata, quò minùs sunt libera minùs sunt graua, & è contrario, vnde peccatum Adæ fuit grauissimum, quia plena omnino libertate commissum; ergo peccata ex consuetudine commissã minùs sunt graua, quàm commissã non ex consuetudine; ergo explicare consuetudinem esset, vel eleuare, vel excusare peccatum; hoc autem tantum abest, vt teneamur facere, vt potius teneamur non facere; ergo etiam si Confessarius interroget de consuetudine, eius interrogatio, tamquam de ignorantia, vel curiositate descendens, contineri potest.

Nihilominus Sèntentia falsa est, meritòq; damnata; quod p̃ obatur a priori.

Nam peccator pœnitens est, & reus, & infirmus, reus ex offensa Dei, infirmus ex læsione animæ, siue conscientiæ: sicut & Confessarius est simul Iudex, & Medicus, vnde ab ipso imponi dicuntur pœni-

penitentię salutaris, penitentia tamquam a Iudice puniente, salutaris tamquam a Medico curante. Peccator ergo tamquam reus veniam petens tenetur fateri omnia mala commissa contra Deum: inter hæc autem est etiam generatio habitus, quo inclinaretur ad eum offendendum, & retraheretur a reconciliatione cum eo: id enim proculdubio contra Deum est; ergo tenetur id aperire.

Propter quod è contra Confessarius tamquam Index difficilius debet dare ei veniam, & acriores penitentias iniungere. Quod solet etiam fieri in foro seculari. Hinc Petrus Matth. 18. interrogavit Dominum, quoties dimitteret fratri peccanti; & an septenarium numerum excederet, manifestè indicans, multæ in peccata reincidentiæ non facilè veniam tribuendam, vel etiam omnino denegandam; in quo tamen ultimo eius sensus a Christo fuit improbat.

Tenetur etiam Confessarius, ut Iudex explorare, an dolor peccantis ex consuetudine sit verus, an fictus, & an propositum non peccandi in futurum sit graue, & firmum; cum enim difficilè expediatur voluntas a consuetudine, qua ligatur, facilè contingere potest, ut dolor, & propositum, si non ficta, leuia sint, & inania, quo casu irrita esset absolutio. Si autem Confessarius tenetur explorare, proculdubio penitens tenetur fateri: aliter inanis esset obligatio, & studium Confessarii.

Sed & tenetur penitens aperire consuetudinem tamquam infirmus: quia Medico corporis aperiendus est omnis languor corporalis, ut curari possit: Si enim, verba sunt Tridentini sess. 4. cap. 5. *erubescat agrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat.* Ergo medico animæ aperiendus est omnis languor animæ; at habitus peccandi magnus est animæ languor; ergo aperiendus est Confessario.

Sicut autem medici corporum morbis habitualibus, vel in quos prona est natura, non solum acriora remedia adhibent, sed etiam cautelas per rationem vitæ, & victus, ne resurgant; ita Confessarius peccantibus ex consuetudine debet grauiores penas imponere, & cautelas ad impediendam reincidentiam; ad quod etiam pertinet denegatio, vel dilatio absolutionis, donec experimentum habeatur de resipiscentia, vel continentia peccatoris, quod licet, & rectè, immo ex debito fieri declaratum est per damnationem Propositionis 60., quæ oppositum asserbat.

2. Hic dicitur: Non grauatur singulum quodque peccatum, etiam dum plura committuntur, eo quia ex eis generetur habitus peccandi: cum hoc enim ex natura rei sit, pertinet ad propriam, & ab-

& absolutam malitiam singuli cuiusque peccati, sicut inclinatio deorsum, quæ datur a forma grauitatis, non auget vim, & naturam generationis grauis: & dato, quòd grauet, non videtur specialiter aperiendum in confessione; tum quia, cum id sit ex ipsa natura actus, eo explicato consequenter explicatur illa eius vis, tum quia aliter in explicatione quorumcumque peccatorum quantumlibet specie, & genere diuersorum explicanda etiam esset eorum vis ad generandum habitum generalem peccandi: sicut enim ex frequentatione peccatorum eiusdem speciei, puta, fornicationis, vel mendacii generatur habitus fornicandi, & mentiendi, ita ex frequentia generali peccatorum generatur habitus, seu facilitas generalis peccandi, quidquid ea sit, magis.n. facilitatur homo ad peccandum, & infringuntur obstacula pudoris, timoris, religionis, vel alia ad non peccandum, iuxta illud Prouerb. 18.: *Impius, cum in profundum malorum venerit, contemnit*; si ergo explicanda esset consuetudo peccati alicuius speciei, esset explicanda quoque consuetudo generalis peccandi; id quod a nullo adhuc videtur assertum. Ergo duæ illæ rationes assignatæ reitatis, & infirmitatis in peccante ex consuetudine nullæ sunt; tum quia, ut dictum est, non grauitur singulum peccatum per hoc, quod aprum sit generare habitum, & per consequens nullus specialis reatus ex hoc contrahitur; tum quia militarent etiam in quocumque genere peccati, seu in quacunque multiplicatione peccatorum, quod non dicitur.

Respondetur primò, grauari, dum aduertitur, sicuti debet aduerti, ad vim actuum, qui possunt generare habitum, idèoque frequentiam peccatorum eiusdem speciei, etiam propterea vitandam, ne generetur habitus; quod nullus fidelis, aut pius negabit: si enim vitanda sunt peccata, etiam inclinatio ad illa, ne saltem ex nostro opere oriatur. De inclinatione enim naturali ad peccata propter vim sensus repugnantis rationi omnes dolemus, & gemimus; ipsique gentium Philosophi hoc malum esse agnouerunt, vnde & naturam accusarunt; quia, scilicet, ignorantes peccatum originale, putarunt illud malum ad primordia pertinere institutæ naturæ, nò ad supplicia damnatæ. Concupiscentiam, quæ scatebra est peccatorum, omnes pii doloribus; mortificationibus, ac afflictionibus carnis conantur excindere. Quantò ergo cauendum est, ne ex libero nostræ voluntatis operæ per frequentiam peccandi generetur in nobis inclinatio ad peccatum? Tunc enim simile malum nobis inferremus, quale vniuerso generi humano suo peccato intulit Adam. Ergo malum fit, dum non tantum non impeditur, sed & fit id, ex quo generetur

in no-

in nobis inclinatio ad peccandum; malum, inquam, supra illud, quod continetur in ipso opere peccati secundum se; quod cognouit etiam Plato grauissimè reprehendens adolescentem, eo quia lusisset; & excusanti illi paruitatem peccati, ingessit: *At non parum est assuescere*, vt narrat Plutar. in Apophthegm. Platonis. Ergo Plato considerauit in eo opere non eius malitiam secundum se, sed vim ad generandum habitum prauum. Hinc etiam peccata venialia, ex consuetudine possunt reddi mortalia, quia, scilicet, a consuetudine difficilè abstrahitur homo, vnde potest contingere, vt eam seruet, vel seruare velit, etiam si lethalis esset, aut esset causa lethalis, vt dicit D. Thom. 1 2. qu. 88. ar. 2. & 3. Nullus autem dicit, non esse magis vitanda venialia, eo quia possunt ducere ad lethale, quàm propter propriam suam malitiam; ergo neque debet dici, nò esse vitandam frequentiam peccatorum, cum ex eis generetur habitus peccati.

3. Rursus. Tenemur euitare id, quod nobis potest esse occasio proxima peccandi, etiam si secundum se malum non sit; sed habitus peccandi est occasio proxima peccandi; ergo tenemur illum euitare; ergo tenemur euitare frequentiam actuum, quibus gignitur, etià si per impossibile illi mali non essent. Maior est certa, & de ea dicetur infra Proposit. 61. 62., & 63. quibus dicitur, licitum aliquando versari in ea occasione, & eam querere. Minor verò etiam est certa; immo nulla proximior occasio peccandi, quàm habitus contractus; est enim causa intrinseca, inclinans per modum naturæ, & faciens, vt eum habens operetur ad finem eius, sicut natura operatur ad finem suæ inclinationis per formam, atque adeo cum non modica delectatione, vt dicit D. Thomas 1 2. qu. 88. art. 3. Et propterea, vt communiter dicitur, eum habens tenetur, quotiescumque eius memoria sibi occurrit, conari ad destruendum illum, per actus ei oppositos, sicut tenetur euitare occasionem proximam peccandi; ergo multò magis tenetur ad abstinendum ab actibus, quibus ille generatur. Quæ ratio directè probat, fieri specialis culpæ reum, qui frequentat peccata, quia generat in se inclinationem ad peccatum, quam tenetur tollere, etiam postquam genita est.

Cum autem dicitur, quòd tunc etiam singula, & omnia peccata, quamuis specie, & genere diuersa grauarentur, eo quia ex ipsis gignitur habitus generalis peccandi, admittitur, dummodo plura sint commissa, quia habitus ex pluribus actibus generatur; vnus autem, vel alter sunt principium remotum eius, & faciliè eorum vis deperditur, vel per obliuionem, vel ex actu opposito. Qua-

re admittimus, id aperiendum in Confessione; sed tñ dicimus, aperiiri sufficienter ex ipsa multitudine peccatorum in vna confessione narrata; ex ea enim dignoscitur, penitentem contraxisse habitum peccandi, eiusque contractionis rem esse; sicut ex multitudine fornicationum dignoscitur, aliquem contraxisse habitum fornicandi, propter quod accusanti se de multis illis in vna Confessione non est necesse, se accusare quoque de habitu fornicandi contracto. Sed si quis vnum, vel alterum peccatum, in quod ex consuetudine fertur, in vna confessione aperiat, debet explicare, se in illa ex consuetudine ferri, quia aliter consuetudo non intelligitur.

Cum postea subditur, neminem id hucusque dixisse: Ego quidem nescio: non enim vacauit omnes euoluere Scriptores, nec id facile est in tanta eorum multitudine; tamen, siue id dictum, siue non dictum fuerit, rationes allatae id mihi videntur certò probare.

Respondetur secundò, etiamsi non grauentur singula peccata, ex eo quia generent habitum peccandi, adhuc habitum, siue consuetudinem aperiendam esse, vt discerni possit veritas, vel fictio doloris penitentis; propositumque non peccandi de futuro; & vt congrue pene, & cautela, siue remedia adhibeantur.

4. Adhuc dicetur. Pronitas generalis ad peccata sensus inherens nobis ex corruptione naturae, itemque pronitas particularis particularium hominum ad specialia peccata ex temperamento corporis, vt calidorum ad iram, vnerem, & vinum non est aperienda in Confessione; ergo neque pronitas habitualis causata ex frequentatione actuum. Antecedens est certum. Consequentia probatur; quia nulla videtur assignabilis disparitas.

Respondetur, elaram esse disparitatem: prima enim illa pronitas non est ex particulari culpa cuiusque in se ipso existentis, quae culpa tantum aperiendae sunt in confessione, sed ex illa communi omnium in Adam; de qua tamen singulos reprehendi posse, & a singulis dolorem concipiendum docet Augustinus de Corr. & Gra. c.6. Est insuper ea notissima; nec particularia remedia, siue cautelas pro particularibus hominibus exigit. Similiter secunda pronitas non est culpabilis illam habenti. Debet tamen, qui eam patitur, satagere ad illam comprimendam, & occasiones eius excirandae auertere. At habitus ex nostra culpa contrahitur, & contra peculiare habitus prauos peculiaris sunt adhibenda praesidia.

Ad fundamentum Propositionis initio propositum Respondetur, assumptum esse falsum, vt patere potest ex dictis. Cum autem dicitur, neque circumstantias grauantes esse necessario aperiendas,

Re-

Respondetur, id Nobis non probari de Circumstantiis notabiliter grauantibus; sed quidquid sit de hoc, quod in controuersia est, atq; adeo non iaciendū pro fundamento veritatis contra Propositionem damnatā, dicimus, frequentiam actuum non esse circumstantiam singuli cuiusque, vt ex terminis patet; non enim circumstat, aut adiacet singulo, immo neq; omnibus; vnde sententia Paludani, & Maioris inter Circumstantias enumerantium etiam *Quoties* communiter reicitur; sed ex ea grauari actū propter habitum peccandi, quem produciunt, sicut generaliter quilibet actus grauatur ex effectu consequente, & etiam omissio, quando effectus non est permittendus: ideoque illam frequentiam esse aperiendam in Confessione, sicut generaliter in omnium sententia aperiendus est effectus prauus causatus a quolibet nostro actu, vel permissus, cū debitum adest impediendi. Quare inaniter assertur doctrina de Circumstantiis grauantibus aperiendis, vel non aperiendis. Et forte id intellexerunt memorati Doctores, dum *Quoties* inter Circumstantias numerarunt, nempe, frequentiam peccatorum grauare peccatum; licet non propterea adnumerandum fuerit *Quoties* inter Circumstantias, rigorosē de Circumstantiis loquendo. Et hæc quidem ratio militat de frequentatione actum antecedente habitum, ipsumq; gignente.

Actus verò generati ex ipso habitu iam contracto aperiendi sūt, quod sint facti ex habitu propter rationes superius allatas, nempe, vt cognoscatur veritas doloris, & propositi de non peccando in futurum, vtq; congruæ pænæ, & cautelæ adhibeantur; & quia conseruant habitum, & augent.

5. Quare falsum est, eos esse leuiiores aliis, qui non generantur ex habitu: Et cū dicitur, illos minori libertate committi, respondetur, id verum esse; sed tamen ex illo capite non alleuiari, quia ea inclinatio, qua minuitur libertas, propria culpa contracta est: absurdū autem, & irrationabile est, vt quis ex propria culpa cōmodum reportet, & melioris fiat conditionis. Etiam necessitas contracta ex propria culpa non excusat actum prauum subsequenter, vt saltem non deputetur ad culpam in ipsa culpa necessitatis contractæ, quando cognitus est, vel cognosci debuit actus prauus subsequuturus, vel periculum eius.

Hinc incestus a Lot ebrio commissus deputatur ei ad culpam, in ebrietate admissa. Caterū actus prauus ex habitu commissi solent esse grauioris malitiæ, quia intensiores; quamuis Circumstantia intensioris non sit necessariò in Confessione aperienda. Sunt

verò certè grauioris, quia conseruant habitum, qui aliàs deperiret, consimili ratione, ac de frequentia actuum diximus, ex quibus ille generatur; immo, & illum augent.

Tenemur enim destruere habitum peccati; ergo mali sunt actus, per quos conseruatur, etiam vltra malitiam, quàm habent ex natura sua, quamque haberent, si non conseruarent habitum, nondum generatum.

Hinc Augustinus 6. Conf. c. 15. ex eo etiam capite reprehendit fornicationes suas eo tempore, quo de coniugio cogitabat, quia per eas *perducebatur, vel integer, vel acrior morbus anima sua satellitio perdurantis consuetudinis in regnum vxorium.*

Ex dictis patet, non solum teneri penitentem ad aperientem Confessario interroganti consuetudinem, peccandi, sed etiam si ille non interroget, modò ea consuetudo ex ipsa multitudine peccatorum, de quibus se accusat, non innotescat.

DISPUTATIO LIII.

Contra Propositionem LIX.

*Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè
tantum confessos ratione magni concursus
Penitentium, qualis v. g. potest con-
tingere in die magna alicuius
festiuitatis, vel Indul-
gentia.*

Ostenditur falsitas Propositionis.

I

I hæc Propositio intendat, ex tali dimidiata Confessione absolutos non teneri postmodum ad aperienda peccata in ea omissa, est damnata a fortiori in Decreto priori Alexandri VII., in quo Propositio I I. sic habet: *Peccata in confessione omissa, siue oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam non tenemur in sequenti confessione exprimere.* Si enim peccata etiam

ob instans periculum vitæ non expressa exprimenda sunt in confessione sequenti, quanto magis omissa ob concursum penitentium, aut ob angustias temporis, aut incommoditatem, aut laborem?

Si autem intendat, ritè tunc remissa illa peccata, validamque absolutionem, quâvis postmodum sint exprimenda, ostenditur etiam id esse falsum.

Primò. Quia Christus conferens Apostolis potestatem remittendi peccata, Ioannis 20. 23. dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo ex ordine collatæ potestatis debent Sacerdotes scire omnia peccata confitentium, ut discernant remittenda a retinendis. Additur ex Tridentino sess. 14. cap. 5., *nec equitatem quidem in iniungendis penis seruari*

uari posse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsi penitentes peccata declarent. Constat enim non aequalem penam debere pluribus peccatis, ac paucioribus, nec grauioribus, ac leuioribus; vnde est illud: *Facile fructus dignos penitentia*; nec eandem medicinam variis & contrariis morbis posse prescribi. Ergo contra ius diuinum est dimidiare confessionem; & sententia ex dimidiata confessione prolata est nulla, vtpotè lata causa incognita.

Secundò. Quia, vt ait idem Tridentinum ibidem: *Qui scienter aliqua peccata retinent, nihil diuinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt*. Sed dimidiatè confessi scienter aliqua peccata retinent; ergo nihil eis per Sacerdotem remitti potest.

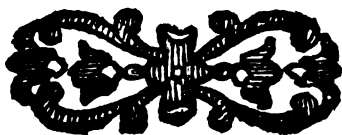
2. Sed hic obiicitur. Non profertur incognita causa, immo valida, & licita est sententia absolutionis, quæ impenditur moribundo omittenti aliqua peccata ob instans periculum mortis; similiter, quæ datur penitenti, qui absque sua culpa per obliuionem aliqua peccata non confitetur; ergo neque ea, quæ impenditur penitenti, qui ob angustias temporis propter magnum populi concursu non omnia peccata fatetur. Probatur Consequentia. Quia, si ad cognitionem causæ, & consequenter ad validitatem absolutionis requiritur confessio omnium peccatoru absolutè, ea nec in illis casibus adest, atque adeo nec cognitio causæ; si autem ab integritate confessionis aliqua causa excusat, ita vt non proferatur absolutio incognita causa, etiam si non omnia peccata explicata sint, videtur, quod idem præstare possit angustia temporis. Solum igitur, cum occultatur aliquod peccatum ex malitia, puta, timore, erubescencia, appetitu bonæ existimationis apud Confessarium, confessio, & absolutio nullæ sunt; non verò, cum ex causis supradictis.

Respondetur, in Sacramento Penitentia causam penitentis cognosci debere quantum potest cognosci ex diligenti confessione penitentis, & prudentia, atque sagacitate Sacerdotis; vnde Tridentinum loc. cit. ait, *oportere a penitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem memoriam habent, in confessione recenser*. Et infra: *Dum omnia, qua memoria occurrunt, peccata Christi fideles confiteri student, &c.* Id enim sufficit ad cognitionem causæ modo, & possibilitate humana; nec ultra requiritur, sicuti nec in foro externo, in quo etiam aliquando ex errore profertur sententia, licet rectè Iudices functi fuerint officio suo. Omissio ergo aliquorum peccatorum ob periculum mortis, quod excusat etiam a susceptione baptismi, cap. *Apostolicam* de Presbytero non baptizato, vel obliuionem inculpabilem penitentis non tollit integritatem

tem confessionis, aut cognitionem causæ quantum humanitùs est possibilis; & ideo tunc validè, & licitè profertur sententia absolutionis, etiam si aliqua peccata cognita non sint. At omissio ex festinatione illa tollunt, quia non adest necessitas festinandi; aliter etiā valida. & licita esset confessio non integra peccatorum ex indiligētia discussionis conscientiæ, quia maior temporis mora requiritur ad diligentiam adhibendam, & penitens festinat absolui. Ergo angustia temporis ex populi concursu, sicut non excusat a debito diligentis discussionis, ita nec a debito integræ confessionis. Quid enim, si nec adsit tempus, vel locus accedendi ad Sacerdotem, vel tempus adeo breue, vt vnum tantum peccatum valeat penitens aperire, cum multa habeat? Numquid, aut communicare poterit absque absolutione, & percipere indulgentias, aut ex confessione vnus peccati absolui ab omnibus? Nimirum tunc patientia adhibenda est. Ea igitur adhibeatur, quandocumque omnia peccata aperiri non possunt. Equidem ex Propositione id sequitur, seu potius id ab ea impliciter dicitur, vt propter angustias temporis sufficiat, vnum ex omnibus aperire peccatum; sed hoc adeo absurdum visum est, vt apertè proferre ausa non sit.

3. Tertiò. Ex doctrina Propositionis datur ansa fidelibus, vt tantum in diebus magni concursus accedant ad Sacerdotes leuiora peccata aperientes, grauiora retinentes, ad euitandas saltem pro tunc penas, & pudorem. Maximè verò, si dicatur, non superesse onus aperiendi in alia confessione peccata tunc omissa.

Tandem. Grauiissimum est excusare ab integritate confessionis, quæ de iure Diuino est, sine magna ratione, & fundamento; at hoc non adest in doctrina Propositionis; ergo omnino abiicienda, & contemnenda est.

DISPUTATIO LIV.

Contra Proposit. LX.

Penitenti habenti consuetudinem peccandi cōtra legem Dei, natura, aut Ecclesia, & si emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Ostenditur falsitas Propositionis.

SI nulla in penitente apparet spes emendationis, consequens est, ut dolor, quem praefert, appareat fictus, & simulatus; si enim apparet verus, aliqua emendationis spes affulget; ergo Propositio id tacite saltem profert, ut neque deneganda, neque differenda sit absolutio ei, qui apparet fictē, & simulatē dolere de peccatis. Quod magis deducitur, dum subdit: *Dummodo ore proferat se dolere.* Quid enim hoc est nisi, dummodo ore, & non corde, quantum apparet? Id autem proferre, a Christiano alienum est: confessio. n. cum dolore ficto non solum nulla, sed sacrilega est, & similiter absolutio, maxime cum Confessario ille dolor fictus apparet. Si autem supponatur, ex signis non certo apparere, an dolor penitentis sit verus, an fictus, sed utrumque esse dubium, tunc etiā differenda est absolutio; tum ne Confessarius exponat se periculo conficiendi nulliter Sacramentum; tum, ne decipiat penitentem, putantem se ritē, & validē absolutum; qui tamen cum dolore ficto non potest absolui; tum quia in consuetudine peccandi, de qua est sermo, debet Confessarius experimentum sumere de veritate doloris

ris, & firmitate propofiti in futurum, quia voluntas confuetudine ligata ferrea eft, & aduersus peccantem pugnacior ex ipfo facta eft; nec eam ipfe, fed inimicus tenet, vt loquitur Aug. 8. Conf. cap. 5.; proinde magnum eft ibi fundamentum dubitandi de illis, fine quibus nulla eft absolutio; in conficiendis autem Sacramentis neque opinione probabili de valore eorum vti licet, vt definitur in hoc eodem Decreto Proposit. 1. Quare Confessarius tunc non differens saltem absolutionem, nec salutem penitentis consulit, nec suam.

Sed obiicitur. Confessarius non potest iudicare de internis; ergo debet ei sufficere, quod penitens ore proferat dolorem, & emendationem: aliter, dum ei non credit, habet ipsum, vt dolosum, & simulatorem, quod est contemnere ipsum, eique iniuriam facere, vt ait D. Thom. 22. qu. 60. ar. 4.

Respondetur, immo Confessarium debere iudicare de internis, scilicet, de conscientia penitentis, quantum tamen potest per externa, diligentia, & sagacitate adhibita; eius enim forum est internum. Cum ergo nulla emendationis spes apparet, & dolor videtur fictus, debet denegare, vel suspendere sententiam. Etiam in humanis negotiis, dum aliquis videtur fecte procedere, & mentiri, etiam si ore proferat, se fidum, & veracem, non est prudentis ei credere, sed cautiùs exploranda est veritas: quanto magis in grauissimo negotio anime? Doctrina D. Thom. limitatur illa conditione. *Vbi non apparent manifesta indicia de malitia alicuius*; & restringitur ex illa ratione, ne contemnat, aut offendant proximum. At differre, vel denegare absolutionem penitenti, cum aliquod argumentum adest, ipsum fecte dolere, non est illum contemnere, vel offendere, sed eius salutem consulere; ergo id recte, & ex charitate fit.

DISPUTATIO LV.

Contra Propositionem LXI.

Potest aliquando absolui, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmo directè, & ex proposito quarit, aut ei se ingerit.

Ostenditur falsitas Propositionis.

VM certum fit, neminem absolui posse, qui propositum, eumque firmum non habet vitandi omnia mortalia in futurum, necesse est, ut Propositio dicens, posse aliquando absolui eum, qui versatur in proxima occasione peccandi, & non vult eam dimittere, immo directè, & ex proposito quarit, necesse est, inquam, ut supponat, non esse semper mortale nolle fugere occasionem proximam peccandi mortaliter (Non est sermo, nisi de occasione proxima peccandi mortaliter, cum disputatur, an eam non fugienti, vel quærenti possit impendi absolutio Sacramentalis, eam enim tenemur fugere sub mortali; occasionem autem proximam peccandi venialiter non tenemur fugere nisi sub veniali, & venialia non sunt necessariò in confessione aperienda) Igitur ad ostendendam falsitatem Propositionis sufficit ostendere, quòd sem-

semper mortale sit nolle fugere occasionem proximam peccandi mortaliter, & a fortiori eam querere. Id autem ostenditur.

Quia id est mortale ex natura rei: aliter redditum esset mortale ex præcepto positivo; hoc autem præceptum non adducitur, nec, ut arbitror, reperitum; sed rerum naturæ variari non possunt; ergo semper illud est mortale. Ideo autem non fugere occasionem proximam peccandi mortaliter mortale est, quia talis occasio est, id est, peccandi mortaliter: sicut enim peccatum ideo fugiendum est, quia peccatum est, ita occasio eius proxima ideo fugienda est, quia eius occasio proxima est; impossibile enim est, ut malum sit peccatum, & non sit malum ad ipsum tendere: si enim mala est mors, mala est infirmitas ad eam ducens; si mala est iactura honoris, dignitatis, opum, malum est ad eam iacturam tendere. Hinc non est aliud motuum vitandi pericula malorum, quam ipsa eorum malitia. Et qui hoc non percipit, non videtur esse sani capitis. Sic non est aliud præceptum vitandi occasionem proximam peccati, quam vitandi ipsum peccatum; vel si est aliud, ab illo necessario dimanat. Si enim tenemur fugere peccatum, non possumus illud permittere; at nolle fugere occasionem proximam peccati est velle illud permittere; ergo eò ipso, quo tenemur fugere peccatum, tenemur quoque fugere occasionem proximam eius. Et quomodo fugimus peccatum, si eius proximam occasionem non fugimus, immo & querimus? Potest quidem aliquando respectu alicuius non esse occasio proxima peccati ea, quæ communiter, vel respectu aliorum talis est, & e contra: etenim id variari potest iuxta maiorem, vel minorem pronitatem hominum ad peccata, siue ex temperamento carnis, siue ex consuetudine, siue ex firmiori, vel infirmiori proposito continendi; & tunc poterit quis absque peccato versari in occasione peccandi, si respectu illius non sit proxima. Hinc, cum Deus Exodi 34. 16., & Deuteronom. 7. 3. interdixisset filiis Israel connubia cum gentibus, ne ad idololatriam pertraherentur, permisit, immo iussit illud Oleez dicens: *Accipe tibi uxorem fornicationum*, Oleez 1., id est, gentilem, ut explicant plures Interpretes; quia, vel ex pietate Prophetæ non aderat periculum proximum idololatriæ, vel quia Deus aduersus illud Prophetam auxiliis suæ gratiæ munivisset: sed quod, cum occasio peccandi proxima est, non sit

peccatum nolle illam omittere, id quod intendit Propositio, omnino falsum est. Hinc Ecclesiastici 3.27. dicitur: *Qui amat periculum in illo peribit*, Peribit, inquam, non per hoc præcisè, quia incidet in illud peccatum, cuius periculum amat, idest, non fugit: id enim non est absolute necessarium; sed quia ille ipse amor periculi, peccatum illi est, atque adeo in eo perit. Sed de hac re amplius differendi occasionem Nobis præbent sequentes Propositiones.

DISPUTATIO LVI.

Contra Proposit. LXII. & LXIII.

*Proxima occasio peccandi non est fugienda,
quando causa aliqua utilis, vel hone-
sta non fugiendi occurrit.*

*Licetum est quarere directè occasionem proxi-
mam peccandi pro bono spirituali,
vel temporalis nostro, vel
proximi.*

CAPUT I.

Ostenditur falsitas Propositionis.

ER primam ex his Propositionibus declara-
tur, quando possit absolui, qui proximam
peccandi occasionem euitare non vult, nimi-
rum, quando occurrit causa honesta, vel
vtilis eam non fugiendi, quod in præceden-
ti Propositione non declarabatur; & per se-
cundam, quænam sit ea causa honesta, vel
vtilis, nimirum, pro bono spirituali, vel tem-
porali nostro, vel proximi.

Sed ly, *Proxima occasio peccandi fugienda non est*, potest
reddere duplicem sensum; primus, quod non sit necesse eam
fugere; secundus, quod nec liceat fugere; quod posset accide-
re in casu, quo quis tenetur sub peccato ad procurandum bo-
num

num spirituale, vel temporale sui, vel proximi: tunc enim, si non est peccatum non fugere occasionem proximam peccandi, peccatum est eam fugere: si enim obligamus ad finem, obligamur etiam ad media necessaria pro illo, modò hæc non sint peccata; ergo, si id, quod infert occasionem proximam peccandi, sit medium necessarium ad procurandum prædictum bonum, tenebimur tunc sub peccato illam occasionem amplecti; ergo occasio proxima peccandi non tantum non erit pro semper fugienda, sed & aliquando sub pena peccati amplectenda, & querenda. Adeo per hæc Propositiones inuertuntur, & euertuntur dogmata morum. Verum ipsa Propositio 63. id asserere ausa non est, sed tantum dixit: *Licitum est querere*, cum tamen oporteret dici: *Necesse est querere*, si nempe occasio proxima peccandi non semper est fugienda. Itaq; hoc sit vnum ex Argumentis contra eam.

Secundum sit. Quia ex connubiis, & societate Hebræorum cum gentibus provenire poterant bona spiritualia, & temporalia ipsis, & gentibus. Spiritualia quidem, quia, ut ait Apostolus 1. Corinth. 7. sanctificatur mulier infidelis per virum fidelem, & vir infidelis per mulierem fidelem. Hinc Angelus Persarum volebat, Iudæos erui de captivitate Babylonis, ut gentes per eos in fide vnius Dei edocerentur, Daniel. 10. Temporalia verò ex commerciis, & federibus, quibus redderentur ditiores; & adversus hostes validiores. Et tamen, Deo non dispensante, ut dispensasse creditur cum Sampson, & Osea, non licebat Hebræis inire societatem, & connubia cum gentibus; immo, ut putat Rupertus Abbas lib. de Victor. ver. cap. 26. tres Machabæorum Duces, Indas, Ionathas, & Simon, ideo miserè extincti sunt, primus in prælio, ceteri hostium insidiis, quia cum Romanis, & Spartiatis pro illis utique bonis societatem inierant; quia, scilicet, illi populo ad idololatriam prono proxima eius peccati occasio erat societas, vel connubia cum gentibus; ergo non licet pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi non fugere occasionem proximam peccandi.

Tertium. Debitum fugiendi occasionem proximam peccandi saltem ex præcepto Divino positivo est, non enim ex humano; multum est autem proferre, quòd, vel pro aliquo bono gravi temporali liceat transgredi præcepta Divina, vel quòd Deus in illo præcepto exceperit casum boni alicuius temporalis acquirendi. Alia Argumenta allata sunt Disputatione præcedenti.

C A P V T II.

An liceat admittere occasionem proximam peccati leuioris pro auertendo peccato grauiori nostro, vel proximi.

I. **I**llud hic video posse quæri: An liceat admittere occasionē proximam peccati leuioris pro euitando peccato grauiori nostro, vel proximi.

Quod idem est, ac quærere: an liceat peccatum leuius pro euitando grauiori; nam, vt dictum est, admissio occasionis proximæ peccandi, peccatum est.

Et statim patet, quòd non; nam repugnat peccatum esse licitum, cum illicitum, & peccatum idem sint. Præterea: omne peccatum est prohibitum, nisi enim prohibeatur, nec erit peccatum; sed nihil prohibitum est licitum; ergo, &c.

Atque id eleganter ostendit Augustinus contra Mendacium, cap. 9.: *Tunc enim, inquit, id est, si dicatur, licere peccatum nostrum leuius pro auertendo peccato grauiore proximi, lato limite, immo nullo limite, sed conuulsis, & remotis omnibus terminis cuncta peccata intrabunt, atque regnabunt. Quando enim definitum fuerit, peccandum esse homini, ne alius peccet amplius, professò, & furtis nostris supra cauebuntur aliena, & incesta stupris, & si quæ impietas visa fuerit etiam peior incestis, incesta quoque faciendæ dicentur a nobis, si eo modo agi potuerit, vt illa impietas non committatur ab alijs. Et in singulis quibuscumque generibus peccatorum, & furti pro furtis, & stupra pro stupris, & incesta pro incestis, & sacrilegia pro sacrilegijs faciendæ putabuntur, nostra pro alienis, non solam minora pro maioribus, veram etiam, si ad ipsa summa, & pessima veniatur, pauciora pro pluribus, &c. Quod sapere, subdit Augustinus, quid est aliud, quam desipere, vel potius insanire? A mea quippe iniquitate, non ab aliena siue in me, siue in alijs perpetrata, mihi est cauenda damnatio. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur, Ezechielis 18. Cum ergo ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali saluti consulere, nisi peccando, non possit, iam se aestimet, non habere quid faciat, quando id reliquum esse*

esse perspexerit, quod non recte faciat, concludit Augustinus ibidem cap. 13. Cuius discursus probat, neque ex peccatis contra legem positivam faciendum a nobis leuius, ne ab alio fiat grauius, nam pariter sequeretur absurdum illatum; immo, quod solum grauiſſimum peccatum, quo, scilicet, non potest fieri grauius, esset illicitum, cetera autem, quantumuis grauias, pro illo sine licita.

2. Sed contra hanc doctrinam afferri potest. Quia rectum videtur leuiore offensa auertere grauiorem ab amico; immo hoc debitum oriri ex lege amicitiae, qua ducimur ad volendam, & querendam, quantum possumus, indemnitate amici. Hinc amicus non irasceretur, sed potius gratias ageret amico, qui, parua a se illata offensa, magnam ab eo auertisset. Ita Vitellius, & Otho commendantur a Tacito 1. Historia. cap. 11. & 12., quod egregios viros a furente exercitu ad necem postulatos, simulatione vinculorum, & atrocioris pœnæ infligendæ a præſenti exitio subtraxerit.

Pilatus dicitur ab Augustino in Psalm. 63. non seuisse in Christum, dum eum tradidit flagellandum, quia ad finem eripiendi a morte. Paulus optabat anathema esse a Christo pro fratribus suis, Roman. 9. 1., id est, optabat solus perire, ne perirent omnes Iſraelitæ, vt explicat Hieronymus ad Hedibian. qu. 10.

Hinc videtur etiam rectum consulere minora peccata, ne committantur grauiora, immo id videtur dici cap. Duo mala dist. 18. Sic Ruben fratribus suis, ne occiderent Ioseph, consuluit, vt in cisternam proiicerent: sic Iudas, vt venderent Imahelitis, Genesis 39.: sic Lot, vt auerteret sodomiam, consuluit stuprum, ibidem 19. sic senex ille Iudicum 19. obtulit Gabaonitis filiam suam virginem, & hospitis concubinam, vt ab vxore eiusdem eorum libidinem auerteret. Sic etiam Paulus permittit coniugibus copulam ex libidine, ne ruant in mæchiam, immo, & Christus Dominus.

Hinc illud adagium: *De duobus malis minus est eligendum.* Contra quoque rationem adductam ab Augustino videtur posse obici, quod illa fundetur in amore proprio, dum dicit, a nostra iniquitate, non ab aliena cauendam nobis esse damnationem; quia, scilicet, magis inclinamur ad declinandum malum nostrum, quam alienum. Iuxta autem inclinationem charitatis, quæ respicit bonum Dei propter ipsum, magis sunt auertendæ grauiiores Dei offensæ, quam leuiiores; ideoq; videtur licitum, & rectum, leuiori Dei offensa impedire grauiorem: & propterea, quod illa offensa
tunc

tunc non sit iniquitas, immo charitas, & sic Augustini ratio nulla.

3. Respondetur, doctrinam traditam esse certam, & inconcusfam; nam, vel putatur, actum minus malum absolui a sua malitia, dum sit pro euitando peiori, vel in ea permanere. Primum non dicitur, & impossibile est, quando actus ex natura sua malus est, puta, mendacium, furtum, fornicatio. Nec vitatio actus peioris, potest aliquid conferre; aliter non solum malitiam tolleretur, sed etiam tribueretur actui bonitatem, tamquam procedenti ex charitate ad auertendas grauiiores Dei offensas, adeoque retribuendum etiam esset illi Regnum Cælorum: si verò permanet in sui malitia, iam certum est, nullum malum esse faciendum.

Ad primum ergo Respondetur, homines pati posse detrimenta, & damna in personis, atque bonis tum internis, tum externis: rationabiliter autem creditur, malle quemlibet pati dampnum leuius, quam grauius; ideo rectè ex præsumpta voluntate amici, amicus infert illi damnum leue, si aliter non possit auertere graue. Et hoc motiuo ducti sunt Vitellius, Otho, aliqui. Et tamen, si amicus voluntatem suam de opposito declarasset, non posset amicus sine lesione amicitiae ipsum, etiam pro eo fine, vel leuissimè ledere. At Deus non potest pati damnum a creaturis, omneque peccatum, siue sui offensam prohibet; ergo non licet, &c.

Pilatus non excusatur ab Augustino de peccato, sed tantum de seuitia in comparatione Iudæorum, quia, scilicet, non ideo eum tradidit flagellandum, ut ultra mortem, quam de eo petebant Iudæi, etiam flagella pateretur, immo, ut a morte eriperet. Absolutè tamen reus peccati est, ut idem dicit Augustinus; debebat enim pro officio Iudicis, atque Præsidis liberare inopem de manu fortiorum, & innocentem de ui iniquitatis, ipsamque Iudæorum iniquitatem retundere, atque punire, non pascere; & si mortem, aut flagellationem auertere nequisset, illā permittere, seu tolerare, non iubere, sicut eā permiserunt Apostoli, cæteri; tunc in Christum credentes, quia vel impedire non poterant, vel Christus nolebat impediri.

Verba Pauli possunt referri, vel ad statum, in quo adhuc pro Iudaismo zelabat, vel post conuersionem; cum enim dicat: *Optabam*, incertum est, pro quo tempore loquatur. Si referantur ad prius tempus, nil afferunt difficultatis; poterat enim tunc illa eius voluntas, licet amore, & zelo feruens erga suam gentem, esse mala. Si verò ad tempus post conuersionem, ly anathema, quod est, separatum, non intelligendum est de separatione a Christo per

D d d d

pec-

peccatum; fuisset enim peccaminosa voluntas, & aduersus Paulum ipsum iniqua: *Qui autem sibi nequam est, cui bonus erit?* Ecclesiastici 14. 5. Sed de separatione per dilationem gloriæ, vt, scilicet, ipse optaret, differri gloriam suam pro suæ gentis salute; sicuti D. Ignatius Loyola malebat, suæ beatitudinis incertum viuere, & interim Deo inferuire, & proximo, quàm eiusdem gloriæ certum statim mori. Atque ita explicat Lyranus, & alii. Potest etiam dici, quòd optaret, potiùs se solùm separari a Christo, quàm se cum omnibus fratribus suis Iudæis, quia minus malum.

4. Consulere, propriè loquendo, minora peccata ad auertendum a maioribus non licet, sicut non licet ea committere, ne committantur maiora. Si enim in peccato est, qui sequitur illud consilium, non potest innocens esse, qui consulit. Possunt tamen ea indicari, & proponi tamquam tolerabiliora, & non vt ea committantur, sed ne committantur grauiora. Et hoc dicit cap. *Duo mala*.

Hoc sensu, siue intentione videtur Ruben proposuisse fratribus projectionem Ioseph in cisternam; nam, quòd ipse omne malum voluerit auertere a Ioseph, colligitur ex eius verbis ad fratres Genesi 42. 22: *Numquid non dixi vobis nolite peccare in puerum, & non audistis me?* Iudas a D. Thoma 22. qu. 154. ar. 2. ad 3. non excusatur de peccato in illo consilio venditionis Ioseph. Si tamen excusandus est, potest dici, quòd propriè venditionem Ioseph non consuluerit, sed tantùm proposuerit tamquam minus malum, & potiùs a se tolerandam, quàm necem Ioseph. De Lot dubium est, an sit excusandus; & Augustinus cap 42. Quæst. in Genesim non ex alio capite ipsum excusat, nisi ex perturbatione mentis; proinde dicit, nullo modo imitandum. Ex qua perturbatione, siue etiam simplicitate potest excusari factum senis illius Gabaonitis.

Apostolus non consulit, sed tantùm secundùm indulgentiam permittit copulam ex libidine coniugibus, ne ruant in mæchiam. Adagium illud intelligendum est de malis pene; vel, si etiam de malis culpæ, *ly eligendum*, non est sumendum strictè: *dominatur enim*, vt Aug. ait 1. de Ciuit. cap. 25. *iniquitas, dum non innocentia, sed potiùs peccata eliguntur*; sed largè, vt idem sit, ac permittendum.

Ratio Augustini non fundatur præcisè in amore proprio, sed in præcepto Dei inhihentis omne peccatum, etiam leuius, ne committatur grauius; ex quo fit, vt illud committens damnetur: ad charitatem autem pertinet auersari Dei offensas, eiusque obedire mandatis; nec sine charitate potest euitari damnatio.

5. For-

5. Fortè replicabitur : Et si Deus non possit pati damnum in se ipso , potest tamen in suis Sacramentis , imaginibus , rebusque sibi dicatis , sicut & Christus , Sanctique cum eo regnantes in hac vita etiam in se ipsis pati poterant ; ergo videtur licitum , ne grauius eę res ledantur , leuiter ledere , ex. gr. sputo , vel luto eas oblinire , ne crementur ; & similiter leue damnum inferre Dei seruis in hac vita , ne inferatur grauius .

Respondetur , Deum non indigere ope nostra , vt a rebus suis lesiones , siue damna auertat ; prohibere autem omnes earum lesiones ; ergo nulla eis licite irrogatur . Reuerenda autem sunt eius iudicia , dum permittit vel leues , vel graues offensas . Petrus reprehensus est , & cohibitus , dum tentasset Christum armis defendere , quasi Christus non voluntarię pateretur , aut non posset suos persequutores repellere ; vnde ei dictum est : *An putas , quia non possum rogare patrem meum , & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones Angelorum ?* Matth. 26. Si ergo etiam defensio prohibita tunc est , quanto magis offensa etiam leuis ad auertendam grauiorem ?

Propositio 63. addit ad præcedentem ; in illa enim tantum dicitur licitum non fugere occasionem proximam peccandi , ipsa verò profert esse licitum eandem querere ; quare a fortiori ostenditur falsa ex dictis .

DISPUTATIO LVII.

Contra Proposit. LXIV. & LXV.

Absolutionis capax est homo, quantumuis laboret ignorantia mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissima Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.

Sufficit illa mysteria semel credidisse.

CAPUT I.

An semper ad iustitiam, & salutem necessaria fuerit notitia per fidem Iesu Christi.

VIA hæc materia grauissima est, ideo, vt veritas per damnationem Propositionis stabilita, ex primis suis principiis deducatur, institui-
mus Quæstionem generalem de necessitate Fidei in Christum ad iustitiam, & salutem, quocumque tempore, etiam legis naturæ: de necessitate, inquam, medii, sine quo finis obtineri non potest, etiam si medium nulla culpa sit prætermis-
sum; non de necessitate solius præcepti, a cuius obseruantia, sicut aliqua iusta ratio excusare potest, ita sine ea finis obtineri. Distingui-
mus autem iustitiam, & salutem propter eos Theologos, qui aliquam fidem adstruunt necessariam ad salutem,
quæ

quæ non sit necessaria ad iustitiam, cum quibus infra agemus.

Quòd igitur omni tempore ad salutem, & iustitiam necessaria fuerit aliqua notitia, seu fides Christi, communiter docent Theologi: etenim id sapissimè Euangelicæ, & Apostolicæ litteræ testantur. Sed Quæstio est: An fuerit necessaria fides explicita, an suffecerit implicita.

2. Non distinguitur autem hic implicitum, & explicitum, sicut in conceptibus obiectiuis, in quibus explicitus actu, & formaliter includitur in implicito, vt substantia, & accidens in conceptu entis iuxta eorum sententiâ, qui illû cõceptû statuunt analogû; tunc enim quæstio præsens parui momenti, & inanis esset, longè magis, quàm illa de conceptu entis. Sed fidem Dei, vt prouisoris, saltem supernaturalis, vel, quòd Deus dimittere possit peccata, largiri quæ gratiam, & gloriam, vel, quòd possit prouidere, aut prouideat humano generi iuxta modos suæ sapientiæ placitos, appellant plurimi Fidem implicitam in Christum, quia, scilicet, Deus per Christum prouidet, dimittit peccata, largitur gratiam, atque remuneratur. Ex quo patet, hos Theologos appellare fidem implicitam in Christum eam, qua creditur aliqua veritas, ex qua deduci potest Christus, siue existentia eius; vel creditur aliquod factum, quod secundum rem concernit Christum: hancque Fidem plurimi Theologi censent tempore naturæ, & legis fuisse sufficientem ad iustitiam, & salutem; inter quos videtur etiam D. Thom. 2. 2. qu. 2. ar. 7. ad. 3.

Alii tamen videtur amplius requiri a sacris litteris; ideoque putant, fuisse necessariam fidem Mediatoris, & Redemptoris, licet (ait Auerſa de Fide sect. 5.) ignoraretur, hunc Mediatorem futurum verum Deum, & alia, quæ spectant ad mortem, & resurrectionem Christi. Ita Canus, Medina, Aragon, Granados, Corninch, Beccanus, Castropalaus, Auerſa citantes Magistrum in 3. dist. 25., Scotum ibid. q. 1. §. Sed hic occurrit, Bonauenturam, Albertum, Alensem, Gabrielem, & alios.

Sed reuera Magister requirit Fidem Incarnationis; tum quia affert sententiam Augustini id docentis; tum quia mouet, & soluit quæstionem de Cornelio, quomodo potuerit esse saluus sine ea Fide; tum quia duas refert opiniones de necessitate Fidei ad salutem ante aduentum Christi; alteram, quòd necesse fuerit credere eius natiuitatem, mortem, resurrectionem, & aduentum ad iudicium; alteram, quòd suffecerit credere eius natiuitatem, & ad-

aduentum ad iudicium, quarum nullam improbat. De opinione, verò, quòd suffecerit Fides Mediatoris in communi, nulla mentio apud ipsum ibi.

C A P V T II.

*Ostenditur, omni tempore fuisse necessariam
necessitate mediæ ad iustitiam, et salutem fi-
dem explicitam in Christum, idest,
Incarnationis, Mortis, & Re-
surrectionis eius.*

1. **N**ostra sententia, quam omnino veram putamus, est, numquam, nec ad salutem, nec ad iustitiam suffecisse, Fidem implicitam in Christum eo modo explicatam, sed necessariâ fuisse explicitam, nempe, incarnationis, mortis, & resurrectionis eius.

Probamus id primò. Quia Fides illa in Deum prouisoem, & cæt; largè, & improprie tantum potest dici Fides in Christum: Potest enim putari, immo poterat esse, vt Deus per alia media, prouideret humano generi lapso; nā destinatio Christi fuit omnino Deo libera, & ex nimia, vt ait Apostolus, sua charitate. Ergo, stāte illa Fide, potest ad huc non cognosci, immo, & negari Christus. Sed Fides, cum qua stat ignorantia, & negatio Christi, non, puto, proprie appellatur Fides in Christum; tunc enim idem simul cognosceretur, & ignoraretur, assereretur, & negaretur: certè verò iustificare non potest; Christus enim per Fidem cognitus iustificat; sed illa Fides non est cognitio Christi; ergo ex se iustificare non potest.

2. Confirmatur. Quia cognitio creaturæ dicenda non est cognitio implicita existentie Dei, quamuis ex creatura necessariò inferatur Deus; nam Philosophi Athei cognoscentes creaturam, Deum negarunt. Item; nec cognitio Dei cognitio implicita, prouidentie eius, quæ ex perfectione Deitatis inferitur, cum Stoici, nonnullique alii Philosophi cognoscentes Deum, eius prouidentiam

tiam sustulerint. Nec cognitio Deitatis, cognitio implicita Trinitatis, licet Trinitas ex fecunditate nature Diuinæ sit, possitque inferri ab eo, qui iam eam per Fidem agnouit, sicut eam infert Augullinus 15. de Trinitate cap. 8. Nam Philosophi Deum cognoscentes non modò non cognouerunt Trinitatem, verum etiam nec cognoscere potuerint: ideoq; eam vel negauerunt, vel negare parati fuerunt, nullusque dixit cognitionem Dei ex naturalibus esse cognitionem implicitam Trinitatis. Si autem ideo Fides in Deum prouisorum est Fides implicita in Christum, quia de facto Deus per Christum prouidet, etiam Fides Deitatis esset Fides implicita in Trinitatem, quia de facto Deus est trinus, & vnus. Sic credens prouidentiam Dei etiam supernaturalem potest negare existentiam Christi, putans, Deum per alia media generi humano consuluisse. Maxime, quia non ita ex illa prouidentia deducitur existentia Christi, sicut ex creatura Creator, aut ex Deitate prouidentia, & Trinitas; hæc enim inferuntur necessariò, illa verò minimè, vt ostensum est. Si ergo cognita vna veritate, ex qua necessariò deducitur altera, potest hæc non solùm non cognosci, sed etiam negari, quantò magis, quando non necessariò deducitur? Quicumq; autem negat Christum, vel non credit implicitè in ipsum, vel saltem saluari non potest per ipsum. Cognitio quoque etiam comprehensua voluntatis non dicitur cognitio implicita actuum eius liberorum, immo dicitur, hos actus non posse in illa cognosci, quia non necessariò, sed cōtingenter ex ea prodeunt, atq; adeo non magis hi, quàm oppositi, aut nulli; cū ergo contingenter, id est, liberè a prouidentia Dei destinatus sit Christus, etiam supposita voluntate prouidendi humano generi lapso, non debet dici, quòd Fides illius prouidentia sit Fides implicita Christi.

Verum, quia continentia implicita non explicatur qualis sit ab illis Theologis, immo sub vocabulo impliciti rem implicant, & occultant, possuntque eam etiam ad veritates remotè, & contingenter contentas pro libito extendere; ideo ne in tanta re videamur litigare de vocibus, aut laborare in equiuoco.

3. Probamus secundò nostram sententiam ex Apostolo Rom. 10., vbi sic loquitur: *Ignorantes (Iudæi) iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitia Dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in celum? id est, Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christi-*

flum a mortuis reuocare. Sed quid dicit Scriptura: Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia, si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris.

Hic Apostolus docet, non haberi Dei iustitiam, idest, veram ex operibus legis; quoniam iustitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea, idest, obseruantia legis non ampliùs confert, quàm vt effigiatur pœna mortis, vel aliæ in ea contra transgressores præscriptæ, vt explicat Augustinus expositione capitis tertii ad Galatas, & Lyranus hoc loco. Quare loquitur de obseruantia legis externa; hanc enim ipsam iactabant Iudæi, & contra externam inobseruantiam illæ pœnæ infligebantur, non contra internam, quæ, sicut non potest hominibus apparere, ita nec ab ipsis puniri. Habens enim internam simul, & externam legis obseruantiam, non tantùm pœnas externas euitat, sed veram, Deique iustitiam assequitur, meritumque ad regnum Cælorum propter charitatis præceptum, vt supra ostendimus Propositione 23. Quare hoc ipsum hic docere intendit Apostolus, quòd ex vi legis non poterat haberi, nisi externa tantùm obseruantia legis, quæ sufficeret ad euitandas pœnas externas, non verò interna; eò quia lex illa non poterat tribuere charitatem, quæ est vera iustitia, & sine qua non integrè, & verè seruatur lex. Et quòd vera, Deique iustitia non potest haberi, nisi per Fidem in Christum, qui est finis legis ad iustitiam omni credenti.

Docens autem Apostolus, quæ sit Fides iustificans: *Quæ autem, inquit, ex fide est iustitia*, idest, in quas veritates feratur, dicit eam ferri in Incarnationem Christi, & Resurrectionem, atque adeo in mortem (non enim potest intelligi resurgens, qui non fuerit mortuus) id enim apertissimè dicit, dum ait: *Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit (Moyses): Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cælum? idest, Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis reuocare.* Deductio enim Christi de cælo est eius Incarnatio, & reuocatio eiusdem de abyssu, siue de mortuis est eius Resurrectio. Et ita euidenter concludit: *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum* (hoc nomen Christo incarnato impositum est) *& in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris.* In qua re miranda est sapientia Apostoli: illud enim: *Quis ascendet in cælum?* &: *Quis poterit transfretare mare?* Moyses ad litteram dixisse videtur ad ostendendam facilitatem notitiæ legis, pro qua, scilicet, habenda, non esset opus, aut in cælum conscendere, aut mare trās-

sfreta-

sfretare, vt patet Deuteron. 30. 11. Et tamen Apostolus illud intellexit de necessitate fidei Incarnationis, & Resurrectionis Christi. Ergo secundum Apostolum non alia est Fides iustificans, nisi, per quam creditur incarnatio, mors, & resurrectio Christi, quam Nos appellamus Fide Christi explicitam; atq; adeo, qui eam non habet, etiamsi legem habeat, credatque in Deum prouisorem supernaturalem, non iustificatur, quia non credit in Christum, qui est finis legis ad iustitiam omni credenti in ipsum. Ex quo etiam sequitur, (quod Nos antea ostendimus) fidem in Deum prouisorem supernaturalem non esse fidem, neque implicitam in Christum: aliter per illam iustificaretur credens, quia attingeret Christum, qui iustificat omnem credentem in ipsum. Sed Apostolus non agnoscit fidem iustificantem, nisi quæ tendat in Incarnationem, & Resurrectionem Christi; ergo illa fides nullo modo est fides in Christum. Et sanè, cum Christus essentialiter sit Persona Diuina in carne, ipse non cognoscitur, si eius Incarnatio non cognoscitur.

4. Nec potest dici, Apostolum hic tantum explicasse ea, ad quæ se extendit fides iustificans, non verò, quæ debeat credere, vt iustificet. Primò. Quia de vi iustificandi disputat, eamque denegat legi; ergo dum tribuit fidei earum veritatum, docet, Fidem earum esse habendam, vt iustificemur. Secundò. Quia dum docere intendit, quænam sit fides iustificans, ineptum fuisset eas memorare fidei veritates, sine quarum cognitione illa iustificat, reticere autem eas, sine quibus non iustificat. Ergo, si fides in Deum prouisorem supernaturalem, aut in Mediatorem simpliciter iustificat, hanc debebat memorare; Apostolus, eamque opponere legi non iustificanti, non fidem Incarnationis, & Resurrectionis Christi, sine qua, vt dicitur, iustificatur homo. Tertiò. Quia Apostolus legi non iustificanti immediatè opponit eam fidem tamquam iustificantem; ergo nullum agnoscit medium, quod iustificet inter legem, & illam fidem. Quartò. Quia, cum ad multas alias veritates extendatur Christiana fides, non potest reddi sufficiens ratio, cur Apostolus illas tantum memorauerit, nisi, quia illarum cognitio necessaria est ad iustificationem, Quintò tandem. Quia fides de illa Providentia non est verè fides in Christum, vt probatum est; at tantum fides in Christum iustificat.

Eodem modo Apostolus explicat fidem iustificantem Philipp. 3. 9.: *Iustitiam, quæ ex fide est Christi Iesu, quæ ex Deo est iustitia in fide ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius, configuratus morti eius.* Cumque non aliud

Eccc

obie:

obiectum memoret fidei iustificantis, nisi Incarnationem, Mortem, & Resurrectionem Christi, & illa Fides ad multa alia se extendat, planè docet, sine cognitione illarum veritatum non haberi fidem in Christum, quæ iustificat.

5. Probamus secundò ex eodem Apostolo Actuum 17. vbi ait : *In viro, in quo statuit Fidem præbens omnibus, resuscitans eum a mortuis*. Sed, si Fides iustificans statuta est in viro Christo, oportet in eum explicitè credere: aliter non in Christo, sed in illo esset statuta Fides, in quo esset explicitè credendum, puta in Deo prouisore, in quem, dum credimus explicitè, credimus, vt dicitur, implicitè in Christum. Absurdum est enim, vt Fides dicatur statuta in eo, in quem sufficit credere implicitè, & non potius in eo, in quem credendum est explicitè: sicuti absurdum est, vt facultas, vel operatio denominetur ab eo, in quod tendit implicitè, & non potius ab eo, in quod explicitè; obiectum enim, in quod tenditur implicitè tantum, est veluti obiectum secundarium, a quo non denominatur facultas, vel operatio. Cum ergo Fides iustificans, idest, nostra dicatur Christiana, & non Dei prouisoris, fatendum est, Christum esse obiectum explicitum eius. Cumque illud solum memoret de Christo Apostolus, quòd, nempe, resurrexit a mortuis, dicendum est, credendam esse resurrectionem eius, quæ sine incarnatione, & morte veraciter credi non potest.

Scio, Lyranum, aliosque Interpretes aliter explicare hæc Pauli verba, nimirum, quòd in Christo statuta sit fides, idest, certitudo, & exemplum resurrectionis, quia Christus primus surrexit a mortuis immortalis. Sed expositio a Nobis allata est Augustini lib. de Gratia Christi, siue de Peccato originali cap. 24., & 4. contra Iulian. cap. 3. Et excepta autoritate Augustini, nemo, vt arbitror, fidelis negabit, Fidem nostram statutam esse in Christo, vel ob hoc ipsum, quòd dicitur Christiana; ergo sequitur, quod inferebamus.

Probamus tertio ex eodem Apostolo prima Corinth. 5. 11. *Fundamentum*, inquit, *aliud nemo potest ponere præter id, quod possum est, Christus Iesus*. Et loquitur, vt patet, de fundamento nostræ salutis. Sic & Ephesior. 2.: *Superadificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu*. Si autem sufficeret, in Christum tantum implicitè credere, & in Deum prouisorum oporteret credere explicitè, potius Deus prouisor esset fundamentum nostræ salutis; vel saltem essent duo fundamenta, & Deus prouisor esset principalius fundamentum.

mentum, utpote, in quem esset explicitè credendum.

6. Probamus Quartò; quia idem Apostolus in Epistolis ad Romanos, & Galatas intentissimè distinguit Fidem in Christum a tota lege Moysayca, unde clamat: *Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini, a gratia excidistis: nos enim spiritu ex Fide spem iustitiæ expectamus*, Galat 5., sed in lege indicebatur Iudæis fides in Deum prouisorem, etiam supernaturalem. Sæpe enim ibi memoratur, quòd Deus eduxerit eos de terra Ægypti per miracula, & portenta; & mandatur patribus, ut ea nota faciant filiis suis, ut cognoscat generatio altera, Psal. 77., ergo ea Fides pertinet ad opera legis; ergo illa non est Fides iustificans; etenim *in lege nemo iustificatur apud Deum*, &: *Lex non est ex Fide*, Galat. 3. Ergo illa non est fides in Christum, quæ iustificat.

Probamus 5. ex verbis Petri Actuum 4. *In nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis, in iste astet coram vobis sanus. Non enim aliud nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Sed nomen Dei prouisoris*, etiam supernaturalis est aliud a nomine Iesu Christi Nazareni, poterat quippe Deus prouidere supernaturaliter, & non per Christum; ergo non in nomine, idest, in fide nominis Dei Prouisoris, sed in fide nominis Iesu Christi Nazareni oportet nos saluos fieri; sicut in hoc Nomine Petrus curauit claudu illu. Nomina autem propria significant determinare, & explicitè ea, quorum sunt nomina propria: aliter essent nomina cõmunia; ergo determinatè, & explicitè credendum est in Christum; cumq; de eo memoret Petrus, *quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis*, indicat, credendam esse mortem, & resurrectionem eius, atque adeo incarnationem.

7. Probamus sextò ex verbis ipsius Christi Domini Ioannis 14. 7.: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ego sum via*. Itur autem ad Patrem per Fidem in Christum, & hæc Fides est via, qua, scilicet, iustificamur per Christum, ut per ipsum ire possimus ad Patrem. At si sufficeret Fides in Deum prouisorem, eo quia in ipsa, ut dicitur, continetur implicitè Fides in Christum, illa Fides, seu Deus prouisor esset via, & Christus esset potiùs terminus. Rursus Ioannis 6. 27.: *Omne, quod dat mihi Pater, ad me venit*. Dat autem Pater filio, quos destinat ad iustitiam, & hi veniunt ad Christum per Fidem; ergo Fides in Christum est necessaria ad iustitiam, non sufficit Fides in Deum prouisorem. Iterum Ioannis 14.: *Creditis in Deum, & in me credite*, vbi manifestè docet, non sufficere Fidem in Deum, sed requiri etiam Fidem in ipsum; ergo non sufficit Fides

in Deum prouiforem, etiam fidicatur, in illa contineri implicite Christum, quod tamen verum non esse ostendimus; tunc enim, esset vna, & eadem Fides in Deum, & in Christum; at Christus vltra Fidem in Deum, requirit Fidem in seipsum.

Probamus tandem, quia nullum assertur fundamentum ex sacris litteris pro sufficientia illius Fidei ad salutem, vel iustitiam. Dicit quidem Apostolus Hebræor. 11., illam esse necessariam, quod Nos defendimus supra Proposit. 22.; sed quod sufficiat, nec ibi, nec alibi dicitur, immo illam non sufficere docent Magister in 3. distinct. 25., & D. Thomas 22. qu. 2. art. 8. ad 1., & apertè colligitur ex iisdem litteris, in quibus semper intuleatur necessitas, & sufficientia Fidei in Christum, quem Deus suscitauit a mortuis. Ergo sufficientia illius Fidei est dogma Scholasticorum, & ferè recentium præter autoritatem Scripturarum, & Patrum: qui fortè hoc pacto putant faciliorem reddere viam iustitiæ, & salutis. Sed inaniter; nam etiam ipsi fatentur, Fidem illam in Deum prouiforem debere esse ex motione Diuina, & supernaturalem, vt iustificet, ne dicant, per aliquid naturale posse perueniri ad veram iustitiam, & meritum Regni cælestis, quod est hereticum; ergo ex naturalibus non minùs est impossibilis Fides illa in Prouiforem, ac in Christum. Deo autem tam facilè est mouere ad vnâ, quàm ad aliam; ergo ex illo eorum dogmate non redditur facilior via iustitiæ, & salutis.

Ex dictis sequitur, neque sufficere Fidem in Mediatorem absolute, seu in communi, vt opinantur Authores, quos supra retulimus; nam scripturæ exprimunt in indiuiduo, & determinatè Mediatorem Christum in carne morientem, & resurgentem, Fidemque in eum asserunt necessariam.

8. Probamus modò idem assertum ex Augustino. Primò ex libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 7. vbi dicit, missum Apostolum Petrum ad Cornelium, quia hic sine Fide Christi saluus esse non poterat. Habebat autem Cornelius Fidem de Deo Prouifore; non enim, vt ipse Augustinus ait, sine aliqua Fide orabat, & eleemosynas erogabat; Fides autem, ex qua illa pietatis opera exercebat, vtique Dei Prouisoris erat, a quo exaudiri in orationibus, & præmiari pro eleemosynis credebatur. Ergo, vel Fides Dei Prouisoris non est Fides implicita in Christum, vel illa non sufficit ad salutem.

Secundò ex Libro de Gratia Christi, siue Peccato originali cap. 24.: *Sine Fide vnus Mediatoris Dei, & hominem hominis Christi*
fi

si Iesu: sine Fide, inquam, resurrectionis eius, quem Deus hominibus definiuit, quæ utique sine incarnatione eius, ac morte non potest veraciter credi: sine ergo Fide incarnationis, & mortis, & resurrectionis Christi, nec antiquos iustos, ut iusti essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia iustificari, veritas Christiana non dubitat. Vbi non solum nostrum assertum clarissimè docet, sed ipsum ad Fidem Christianam pertinere indicat. Certè in Symbolo Athanasii fatetur Ecclesia, esse necessarium ad æternam salutem, ut incarnationem Domini nostri Iesu Christi fideliter credamus.

Respondet Auerſa, hæc Augustini verba non esse tam amplè intelligenda, sed accipienda esse de Fide implicita Christi; quia antiqui debebant credere per sacrificia, quæ illo tempore offerebantur, præfigurari mysteria Mediatoris futuri, licet non explicitè scirent, quænam illa forent.

Sed hoc non est restringere, sed reiicere sententiam Augustini; vel enim antiqui tenebantur credere incarnationem, mortem, & resurrectionem Christi, & hoc utique erat habere Fidem explicitam in Christum; vel non tenebantur, & hoc est contra Augustinum. Multum autem est, Augustinum in ea sententia reiicere, quam ipse ad veritatem, idest, Fidem Christianam pertinere affirmat. Ex hoc enim magna ignorantia, & temeritas ei obiicitur. Illud reuera mirandum, & dolendum est, eòusque progressam opinandi licentiam, ut dogma ab Augustino, tamquam ad Fidem Christianam pertinens, assertum, non solum in controuersiam reuocetur ab vno, vel altero Scholastico, verum etiam reiiciatur, ut falsum. Præterea. Sacrificia antiqua, in quibus animalia mactabantur, figurabant mortem Christi futuram; vnde D. Thomas 22. qu. 2. ar. 7. probat, fuisse tunc cognitam explicitè incarnationem, mortem, & resurrectionem Christi, quia hæc figurabantur sacrificiis ante legem, & sub lege in immolatione agni, &c. ergo ratio Auerſæ retorquetur in ipsum.

9. Sed Pisani ait, Augustinum ipsum ita se explicare 19. contra Faustum c. 4., quod ipsum innuit Auerſa.

Verum Augustinus contra Faustum nisi aliud dicit, nisi, antiquos iustos eadem credidisse futura, quæ nos credimus facta, eademque sperasse promissa; inter quæ maximè memorat resurrectionem ex mortuis; ergo antiqui eadem explicitè credebant, quæ nos, cum sola differentia futuri, & præteriti. Dubitat autem, an tantùdem illis profuerit Fides futurorum, ac nobis proſit Fides præteritorum, idest, Fides Christi passuri, & resurrecturi, ac Fides

des passi, & resuscitati. In quo ipso supponit, explicitè ab illis creditam passionem, & resurrectionem Christi; ergo ibi non limitat, sed confirmat sua dicta Augustinus.

Sed Pisani, aliique falluntur ex ea forma loquendi Augustini, aliorumque Patrum, qua dicitur, antiquos habuisse Fidem nondum reuelatam, Sacramentaque prænunciatiua, & figuras rerum nondum impletarum; quæ loquendi forma ducta est ex Apostolo Galat 3.: *Sub lege custodiebantur conclusi in eam Fidem, quæ reuelanda erat.*

Quod sic accipiunt, quasi fides nondum reuelata sit Fides implicita, & Sacramenta prænunciatiua sint Sacramenta non explicitè significantia. Cum certum, clarumque sit, Fidem nondum reuelatam, Sacramentaque prænunciatiua non aliud sonare, quàm Fidem, & signa de rebus nondum impletis; pariterque certum sit, etiam futura, sicut, & præterita posse cadere sub explicita cognitione. Quid enim facit diuersitas præsentis, præteriti, & futuri ad diuersitatem cognitionis explicitæ, & implicitæ. Sicutiam dicere poterunt, nihil cognosci explicitè, nisi præsens, neque Nos modò explicitè cognoscere præteritam Christi natiuitatem, mortem, & resurrectionem. Certè præterita in Historiis explicitè cognoscimus, ita & futurum Antichristum, vel diem Iudicii. Audiant Augustinum ipsum, de cuius sensu disputant, expositione Capiti tertii ad Galatas circa medium: *Quod nos ex parte præteritum, idest, primum aduentum Domini, ex parte futurum, idest, secundum aduentum Domini credendo salui efficimur, hoc totum illi (antiqui) idest, utrumque aduentum futurum credebant, reuelante sibi Spiritu Sancto, ut salui fierent. Unde est etiam illud: Abraham concupiuit diem meum videre, vidit, & gauisus est. Ecce easdem veritas explicitè ut futuras, creditas dicit ab antiquis, quæ nos utique explicitè credimus præteritas. Et Abraham explicitè illum diem Domini credidit, & videre concupiuit, quem postea videndo gauisus est. Et tamen Fides antiquorū non erat reuelata. Ergo ly fidem non esse reuelatam, non dicit, non esse explicitè cognita obiecta Fidei, sed res cognitæ nondum esse impletas: aliter Prophetæ explicitè, idest, determinatè, & distinctè non cognouissent, quæ prædicebant.*

Consimilia docet Augustinus eode libro cap. 26. vbi dicit, etiam antiquos iustos viuificandos in Christo, quia ad corpus pertinent Christi. Et subdit: *Quod eis non fuisset, nisi in eius resur-*

surrectionem per eius gratiam credidissent. Et hoc quomodo fieret, si cum in carne venturum esse nescirent, neque ex hac Fide iuste, pieque vixissent? Et lib. 3. ad Bonifacium cap. 4. : Huius generis fuerunt omnes iusti, quia ex Fide, qua nos viuimus, una, eademque vixerunt, incarnationem, passionem, resurrectionemque Christi credentes futuram, quam nos credimus factam. Lib. autem 18. de Ciuitate cap. 47. probans fuisse etiam extra Israel, qui pertinerent ad spiritualem Ierusalem, ait: Quod nemini concessum fuisse credendum est, nisi cui diuinitas reuelatus est vnus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, qui venturus in carne, sic antiquis Patribus prænunciabatur, quemadmodum nouis venisse prænunciatus est. Iudicet modo Auerſa, an tot, adeoque clara, ac vehementes Augustini sententiæ ad suum sensum sint restringendæ.

10. Probatur vltimò nostrum assertum ratione. Primò. Quia in gloriam Christi instituta est a Deo Fides in ipsum, vt medium necessarium ad iustificationem; & aliàs iustissimum est, vt, si iustitia datur per Fidem, detur per Fidem in eum, qui iustificat, vt nimirum opus tribuatur suo auctori, & iustificatus suum debitum agnoscat. Sed per Fidem in Prouisorem Supernaturalem, nulla gloria, nullaque notitia habetur de Christo; ergo ea Fides non sufficit ad iustificationem. Probatur Minor. Per hoc enim, quòd cognoscatur, Regem posse, vel etiam providere Reipublice lapsæ, nulla gloria, nullaque notitia habetur de Ministris, si ipsi aliàs non sunt cogniti: maximè si Rex providere possit sine ministris, sicut Deus providere poterat humano generi sine Christo.

Secundò. Aliqua Fides explicita est necessaria ad iustificationem; non .n. potest dari Fides, sicut nec vlla cognitio implicita, sine aliqua explicita; ergo erit necessaria Fides explicita in Christum, qui iustificat. Probatur Consequentia: tum quia nulla alia videtur potior, aut magis pertinens ad rationem iustificationis, & vim iustificandi: tum quia Fides iustificans dicitur Christiana; ergo primò fertur in Christum; tum tandem, quia non potest dari iustitia, nisi tribuatur vnicuique, quod ei debetur: Christo autem debetur Fides, vt Redemptori, sicut Deo, vt creatori, vnde sicut Deus in Lege primò exegit Fidem, dicens: *Ego sum Dominus Deus tuus*; ita Christus in Euangelio: *Creditis*, inquit, *in Deum, & in me credite*, Ioann. 14. Fides etiam est, quæ primò subiugat mentem Deo, vt Augustinus ait de Agone Christiana. cap. 12. Non minùs autem anima debet subdi Deo, vt crea-

creatori, quàm Christo, vt Redemptori; ergo ad iustitiam requiritur Fides explicita in Christum; per Fidem autem in Prouisorem non datur, quod debetur Christo, nec subditur determinatè anima Christo, cum per eam non agnoscatur.

Tertiò. Non potest quis voluntariè fieri membrum sub capite Christo, nisi ipsum agnoscat, qui est suum caput: oppositum enim videtur penitus absurdum, scilicet, vt quis voluntariè fiat pars communitatis, vel subditus Principis, quem esse ignorat: per Fidem autem in Deum Prouisorem non cognoscitur Christus, vt Persona Diuina, quæ sit caput suorum Fidelium; sed agnoscuntur tantum in confuso media, per quæ Deus potest prouidere, quod fieri poterat absque Christo; ergo non sufficit Fides in Deum prouisorem, sed requiritur Fides determinata, & explicita Christi.

Quartò. Plus requiritur ex parte iustificandi ad iustitiam, acquirendam post peccatum, quàm peccato non supposito; sed, si Adam conditus fuisset in puris naturalibus, non potuisset peruenire ad iustitiam, nisi ex Fide, aut notitia Dei iustificantis; nullus enim, vt arbitror, dicet oppositum; ergo post peccatum requiritur Fides in Christum, qui purificationem peccatorum facit. Qui ergo docent, modò sufficere ad iustificationem Fidem in Deum prouisorem, non videntur attendisse remissionem peccatorum, quæ per Christum danda est.

II. Ex hoc etiam deduci potest necessitas Fidei de morte, & resurrectione Christi; nam propter obedientiam vsque ad mortem datum est Christo, vt non sit aliud nomen sub celo, in quo oporteat homines saluos fieri, vtque in nomine eius omne genuflectatur Philipp. 2., perque ipsam mortem Christus redemit nos: iustum est autem, vt redemptus non tantum agnoscat Redemptorem, sed & pretium, quo redemptus est, ad cognoscendum debitum suum. Ergo requiritur Fides mortis Christi. Sine autem Fide Resurrectionis non crederetur in Christum viuentem, sed mortuum; a mortuo autem nemo speraret resurrectionem ex mortuis; ergo ad iustitiam necessaria est Fides mortis, & resurrectionis Christi, ut enim ait Apostolus Roman. 4.: *Christus mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*; Tandem sine Fide resurrectionis lateret maxima gloria Christi, quæ de eius resurrectione est.

Quòd autem Fides debeat esse in Christum tamquam verum Deum

Deum (quod caput est) probatur contra plures Recentiores. Quia non potest dari salus, nisi per Fidem in eum, qui potest dare salutem; nullus enim, nisi stultus, sperat, aut credit, posse se recipere beneficium ab eo, qui non potest illud conferre: hinc in Psalmis 113. & 117. deridentur confidentes in Diis, qui non possunt dare salutem, aut in filiis hominum, in quibus non est salus; & Psal. 117. laudantur domus Israel, & domus Aaron sperantes in Domino, quia adiutor, & protector eorum est. Apostolus etiam Rom. 4. *Credenti in eum, qui iustificat impium, reputatur Fides eius ad iustitiam*. Hinc etiam illi, qui non requirunt Fidem explicitam in Christum, requirunt Fidem in Deum, ut Remuneratorem; sed vera iustitia, & æterna salus non potest dari, nisi a Deo vero: *Quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Lucæ 5. Aut *quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu qui solus es?* Iob 14. Ergo non potest iustificare, & saluare, nisi Fides in Christum, ut verum Deum. Ideo Eunuchus ille Actuum 8. 37. non simpliciter dixit: Credo in Iesum Christum, sed: *Credo, Filium Dei esse Iesum Christum*. Et Ioannes epist. 1. cap 5. ait, neminem vincere mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est Filius Dei. Et Christus ipse Ioannis 4. reprehendit tanquam infidelem Regulum, quia licet crederet, posse ab eo dari salutem filio suo, pro quo orabat, tamen putabat, ad hunc effectum esse necessariam corporalem eius præsentiam; etenim hoc ipso non agnoscebat eum, ut Deum ubiq; præsetem, ut ait Gregorius hom. 28. in Euangelia. Si autem nec salutem corporalem obtinere meruisset non credens, Christum esse Deum, immo infidelitatis arguitur, quanto minus spirituale? Hinc in Symbolo Athanasii dicitur, eam esse fidem rectam, *ut credamus, & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus, & homo est*. Et Leo Papa ser. 4. de Epiphania: *Hoc est, quod iustificat impios, si in Iesu Christo vera Deitas, & vera credatur humanitas*. Mahometani non sunt Christi Fideles, quamvis credant, Christum esse Prophetam magnum de Virgine natum, & extreme diei iudicem, atque hoc ipso Mahomete superiorem, quem constituunt ibi suorum patronum, non, inquam, sunt, nec dicuntur Christi fideles, quia non credunt, Christum esse verum Deum; ergo hæc Fides requiritur ad iustitiam.

12. Contra prædicta fortè obiicitur. Qui credit in Ecclesiam credit implicitè quæcumque credit Ecclesia; ergo qui credit in Deum prouisorem supernaturalem, credit implicitè quæcumque Deus per supernaturalem prouidentiam disposuit; sed inter

F f f f

ea

ea principalissimum est Christus; ergo credit implicite in Christum.

Respondetur, negando Consequentiam. Credere enim in Ecclesiam, est credere quidquid illa credit: credere autem in Deum Prouisorem non est credere, quidquid Deus Prouisor credit: Deus enim nihil credit, cui omnia patent; & dato quod aliquid crederet, non est de necessitate iustitiæ, vel salutis credere, quæ credit Deus: nec, ut puto, Aduersarii id adstruent. Igitur illud tantum est credere, quod Deus prouideat; in hoc autem nulla adest cognitio Christi, maximè cum, ut pluries dictum est, Deus aliter quam per Christum prouidere potuisset. Probatum est etiam, non sufficere Fidem implicitam in Christum, sed requiri explicitam, nempe incarnationis, mortis, & resurrectionis eius.

13. Obiicitur etiam contra rationem, qua probauimus ad iustitiam requiri Fidem in Mediatorem, seu Christum tamquam in verum Deum, eo quia solus Deus potest iustificare: Baptismus validè confertur ab Arianis, atque adeo iustificat cap. *Ab antiqua*, & cap. *Ostenditur*, & aliis de Consecratione dist. 4. Immo cap. *Satis* ibidem dicitur, non pertinere ad Baptismum, si de Patre, Filio, & Spiritu Sancto aliter quis sentiat, quam celestis doctrina insinuat. Hinc etiam a Paganis ille validè confertur, ut dicitur cap. *Romanus*, & cap. *A quodam* ibidem; sed Ariani non credunt Filium, & Spiritum Sanctum esse Deum, immo eos putant creaturas; creaturæ autem iustificare non possunt; ergo poterit quis iustificari per Fidem in Messiam, siue Mediatorem, siue Christum, etiam si putet, ipsum esse purum hominem.

Respondetur, Maiorem esse veram, si intentio Baptizantis referatur ad eam, quæ Christi est, vel Ecclesiæ: quod expressit Tridentinum sess. 7. can. 4. Secundùm autem Ecclesiæ, vel Christi intentionem, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus nomina sunt trium in Deitate Personarum; ergo si Arianus præcisè baptizet in sua Fide, siue potius perfidia, secundùm quam Filius, & Spiritus Sanctus nomina sunt creaturarum, non baptizat baptismo a Christo instituto; non enim in illis vocabulis, sed in rebus per illa significatis, & inuocatis consistit vis Baptismi Christi; quia scilicet non illa vocabula, sed res per illa significatæ vim habent iustificandi; dum ergo Arianus baptizat per Filium, & Spiritum Sanctum tamquam per duas creaturas, ut in hac Fide consistens, non baptizat Baptismo Christi. Atque id docet etiam D. Thom. 3. part. qu. 60.

qu. 60. arr. 8. dicens, quòd si quis in tradendo Baptismo, nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti adderet nomen B. Virginis, quasi etiam in eius nomine consecraretur Baptismus, non esset Baptismus, quia dicitur prima Corith. 2. *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Immo; quòd si quis addendo, vel diminuendo in verbis, quibus perficiuntur Sacramenta, intendat inducere alium ritum, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum, quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit Ecclesia.

Equidem cap. *Sine haereticus* de Consecratione dist. 4. dicitur, non rebaptizandum eum, qui in confessione S. Trinitatis baptizatus est; ne confessio, vel inuocatio tanti nominis videatur annullari. Verum constat, nomen Trinitatis non *Diuinæ*, sed *creatæ* non esse tantum, aut magnum nomen, quod ratione sui nephas sit annullari; ergo baptizatus in eo nomine, est baptizandus, & per consequens ille baptismus nullus est.

Quamvis autem secundum Arianam credulitatem nomen Patris sit nomen Dei, quia tamen non solus Deus Pater, sed indiuisibiliter cum eo Filius, & Spiritus Sanctus per baptismum sanctificant, sicut omnia ad extra operantur, cum illi adiunguntur talis Filius, & Spiritus Sanctus, qui non vnus, & idem cum ipso Deus, sed creaturæ sunt, ex vi institutionis Sacramenti non datur sanctificatio. Nec potest per eam ministri Fidem iustitia conferri alteri, per quam iniustus ipse, & impius est, & damnandus, immo neq. beneficia temporalia per eam fidem possunt conferri; aliter Deus attestaretur Fidei falsæ, quod non potest. Hinc de quibusdam Arianis narratur, quòd tentantes in sua Fide miracula in aliorum beneficium patrare, non solum non valuerunt, sed eosdem grauius leserunt. Quantò ergo minus poterit in ea Fide iustitia conferri, & sanctitas?

14. Ideo cap. *Hi verò* de consecration. dist. 4. definitur, nulum esse Baptismum traditum a Bonosianis, & Cataphrygibus, quia illi in Christum Dominum non credebant, hi verò Spiritum Sanctum quemdam prauum hominem nomine Montanum arbitrabantur.

Quamvis autem Bonosiani, & Cataphryges propter falsam illam, & impiam Fidem nec baptizarent in nomine Trinitatis, tamen perinde est, non baptizare in nomine Trinitatis, ac baptizare in nomine Trinitatis, non *Diuinæ*, sed *creatæ*: Trinitas enim in collatione Baptismi intelligenda est *Diuina*. Quod ergo

dicitur in citato Capite *Satis*, non pertinere ad baptismum, si de Patre, Filio, & Spiritu Sancto aliter quis sentiat, quàm celestis doctrina insinuet, intelligendum est, dummodo per errorem sententiæ non destruaturs veritas Diuinæ Trinitatis, & intentio Christi. Græci quippe, ex. gr. putantes, Spiritum Sanctum non procedere a Filio, validè baptizant in nomine Trinitatis, quia eorum error veritatem illius, idest, consistentiam trium Personarum in vna natura Diuina non destruit; at qui putant Filium, & Spiritum sanctum non Diuinas, sed creatas esse personas, destruit Trinitatis veritatem, atque adeo intentionem Christi in instituyendo Baptismo; ergo inaniter baptizant.

Stat ergo ratio a Nobis adducta, quòd Fides iustificans debeat esse de Mediatore, siue de Christo, qui sit verus Deus; aliter non peruenitur per eam ad iustitiam, cum ille, in quem creditur, & a quo speratur, non possit eam conferre. Immo, cum Fides de Mediatore, qui sit pura creatura, sit falsa, per falsam Fidem certè perueniri non potest ad veram iustitiam; præsertim, cum et ipsa Fides pertineat ad iustitiam.

C A P V T III.

Ostenditur, non posse dare Fidem insufficientem ad salutem, sufficientem ad iustitiam.

1. **B** Annes, Canus, Aragon, Auerfa, & nonnullus alius putant, Fidem Dei supernaturalis Prouisoris sufficere quidem ad iustitiam, ad salutem verò vterius requiri Fidem Mediatoris. Et quia ex hoc sequitur, aliquem iustum non posse saluari, dicunt, numquam euenturum, vt aliquis ex illa sola Fide iustus transeat ex hoc mundo, sed ante mortem reuelandum ei Mediatorem, vt saluari possit, idque pertinere ad Dei Prouidentiam.

Hanc sententiam æstimo omnino falsam. Etenim merito ipsius iustitiæ saluatur quisquis in ea perseverat in finem: *Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit*, Matth. 10. 20. *Si vis ad*

vi-

Contra Prop. LXIV. & LXV. C. III. 597

vitam ingredi, serua mandata, Matth. 19. Quos iustificauit, illos & glorificauit, Rom. 8. Hac fac, & viues, Luca. 10. Et intelligitur de vita aeterna, sicut in Psalmo 18.: *Veniant mihi miserationes tuae, & viam*; vt obseruat Augustinus Enarratione in ipsum: *Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in Caelis est, ipse intrabit in regnum celorum*, Matth. 7. 21, Voluntas autem eius fit, cum impletur lex eius: *In custodiendis illis retributio multa*, Psalm. 18.: *Bonum certamen certavi. Reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex*, 2. Timoth. 4. Hinc laborantibus in vinea vsque sero, idest, obseruantibus praecepta vsque ad mortem, seu perseuerantibus in iustitia vsque in finem datur merces, Matth. 20., ex merito, scilicet, ipsius laboris: vnde dicitur: *Tolle quod tuum est, & vade*. Tuum, idest, tibi debitum; & non alio titulo, quam diurni laboris.

2. Secundò. Iustus est Filius Dei adoptiuus, & hæres Regni: *Vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ aeternæ*. Titi tertio: *Si Filij, & hæredes*, Roman. 8., & Galat. 4. Ergo ex ipso titulo iustitiæ, nullo alio requisito, debetur iusto Regnum Dei tamquam hæreditas: *Nos Spiritu ex Fide spem iustitiæ expectamus*, Galat. 5. Spes autem iustitiæ est vita aeterna. Hinc idem Apostolus pro eodem sumit esse iustum, & esse saluum, quia, scilicet, ad iustitiam merito ipsius iustitiæ sequitur salus. Sic Rom. 10. postquam ostendit, ad iustitiam esse necessariam Fidem Incarnationis, & Resurrectionis Christi, concludit: *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris*.

Tertiò. Iustus habet charitatem, qua iustus est; hæc autem vestis est nuptialis, qua intratur ad conuiuium, Matt. 22. iuxta expositionem Augustini contra Donatistas post Collationem ca. 20., Hieronymi, & Chrysostomi in illum locum Matthæi, & Gregorii homil. 38.; conuiuium autem illud vita aeterna est: vnde idem Augustinus 15. de Trinitate cap. 18. ait, quod Charitas diuidit inter filios Regni, & filios perditionis. Item contra Iulianum c. 3., cum Iulianus quibusdam Romanis gentilibus veras virtutes tribuisset, veramque iustitiam, ipse infert, quod si ita est, illi sunt in Regno Dei: *Per quod enim, inquit, vera iustitia per hoc, & Regnum Dei; Deus namq; ipse, quod absit, erit iniustus, si ad eius Regnum verus non admittatur iustus, cum & ipsum Regnum eius iustitia sit, quemadmodum scriptum est*. Non est Regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium. Expressius autem, quod ad

ad ingressum in vitam æternam non requiratur Fides, siue notitia Christi, si absque ea potest haberi iustitia, idest, seruari mandata, asserit de Natura, & Gratia cap. 2.: *Natura humani, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque iustitiam*; de premio debet esse secunda, hoc est, de vita æterna, etiam si in aliqua gente, aut aliquo superiori tempore Fides eam latuit sanguinis Christi. Non enim iniustus est Deus, qui iustos fraudet mercede iustitiæ, si eis non est annuntiatum Sacramentum Diuinitatis, & humanitatis Christi. Quomodo enim crederent, quod non audierant, &c. Et rursus: *Antequam hoc* (idest, prædicari Euangelium) *inciperet fieri, antequam denique usque ad fines totius orbis terre prædicatio ipsa perueniret, quid faciet humana natura, nisi credendo in Deum, qui fecit calum, & terram, a quo & se factam naturaliter sentit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem, nulla Fide passionis Christi, & resurrectionis imbuta? Quod si fieri potest, aut potuit, hoc & ego dico, quod de lege dixit Apostolus: Ergo Christus gratis mortuus est. Si per naturam iustitia; ergo Christus gratis mortuus est; si autem non gratis Christus mortuus est, ergo omnis humana natura iustificari, & redimi ab ira Dei iustissima, hoc est, vindicta nullo modo potest, nisi per Fidem, & Sacramentum sanguinis Christi.* Ecce Augustinus manifestissimè docet, iustitiæ deberi Regnum Dei, siue vitam æternam etiam sine Fide Christi, si sine hac illa potest haberi: ideo autem sine Fide Christi non posse haberi Regnum Cælorum, quia sine ea non potest haberi iustitia, idest, impleri Lex, seruarique mandata. Vnde valde discedunt ab Augustino, qui putant, ultra iustitiam requiri Fidem Christi ad salutem, cum ad ipsam iustitiam, idest, ad rectè viuendum iuxta Augustinum requiratur Fides Christi. Et infringunt gloriam Christi, qua dicitur Sol iustitiæ, si vlla iustitiæ lux sine ipso, idest, sine fide, & gratia eius haberi potest. Nos autem Disputatio 20. cap. 2. 3. 4. 5. 6., & 8. latè ostendimus, nulli dari auxilia necessaria ad implendam legem, quæ viribus naturæ impleri non potest, nisi habenti Fidem in Christum, Fidem, inquam, explicitam, non eam, quæ continetur implicite in Fide Dei prouisoris, vt dicunt illi, contra quos disputauimus cap. 2. huius Disputationis; a quorum tamen sententia absunt etiam Doctores, cum quibus modò disputamus; dum enim putant, ad salutem ultra Fidem in Deum prouisorem esse necessariam Fidem in Christum, manifestè supponunt, illam Fidem non esse Fidem in Christum.

3. Quartò Arguitur euertendo fundamentum sententiæ. Dicunt

cunt enim, ideo sufficere ad iustitiam Fidem in Deum prouisorum supernaturalem, quia ex ea Fide potest excitari amor Dei super omnia: durum autem videtur, ut eam habenti Deus semper denegat auxilium congruum ad illum amorem eliciendum, aut quod illi elicienti denegat gratiam sanctificantem; ergo potest haberi iustitia ex sola illa Fide.

Sed, cum dicunt, ex Fide Dei prouisoris supernaturalis posse excitari amorem Dei super omnia, si intelligunt, illud fieri posse, quantum est ex vi bonitatis obiecti cogniti, quia infinita est, aptaque ad rapiendam ad se voluntatem, id quoque fieri posset ab eadem bonitate Dei cognita per lumen naturę ex testimonio creaturarum; nam etiam per illud lumen, siue cognitionem cognoscitur infinita, & super omnia amanda; unde Augustinus dicit, omnes creaturas dicere hominibus, ut Deum ament super omnia 10. Conf. cap. 6., & sic etiam cognoscenti Deum ex creaturis, deberetur auxilium congruum ad illam dilectionem, & subinde gratia iustificans, quod ipsi nolunt. Nec possunt intelligere, quod, posita illa cognitione, Dei prouisoris supernaturalis, possit voluntas viribus suis amare Deum super omnia, nam ipsi requirunt ad id auxilium gratię. Ergo solum possunt intelligere, quod illa Fides, seu cognitio supernaturalis de obiecto supernaturali habeat aliquod meritum, saltem de congruo, ut illam habenti Deus largiatur auxilium congruum ad charitatem, ne, scilicet, durus videatur Deus, ut dicunt. Sed tunc arguitur primo. Quia sic non recte dicunt, ideo illi Fidei deberi auxilium congruum ad charitatem, quia ex illa potest excitari charitas; sed deberent dicere, quia habet meritum ad vberiore gratiam a Deo accipiendam; nam, ut diximus, etiā ex cognitione naturali Dei potest excitari ille amor, quantum est ex vi obiecti cogniti, nec tamen illi cognitioni debetur illud auxilium: quantum autem est ex parte voluntatis, etiam posita cognitione illa supernaturali, ipsa est impotens ad charitatem habendam, unde indiget auxilio gratię, ut ipsimet dicunt; ergo debitum largitionis illius auxilii debent fundare in merito illius cognitionis supernaturalis, non in eo, quod ex illa cognitione possit excitari amor.

Sed tunc etiam arguitur. Quia, vel illa Fides habet illud meritum, quia est supernaturalis, siue entitatiuę, siue obiectiuę; vel quia Fides erga Deum est, id est, inclinatio, siue subiectio, siue obedientia intellectus, & voluntatis ad Deum. Primum fusē reieci-
mus supra Disput. 20. cap. 5. Si autem dicatur secundum, eadem
su-

subiectio, siue obedientia est in Fide naturali, si dari potest; ergo etiam hæc habebit meritum de congruo, vt sibi tribuatur auxilium congruum ad charitatem habendam, & gratiam sanctificantem; ergo poterit homo ex naturalibus habere meritum ad iustificationem.

Reuera enim, si Fides, Spes, & Charitates meritum habent apud Deum, non illud habent propter supernaturalitatem, siue, entitatiuam, siue obiectiuam, sed quia Fides, Spes, Charitas in Deum sunt, idest, quia per Fidem intellectus subiicitur Deo, per Spem habetur fiducia in Deo, per Charitatem amatur Deus: hæ enim rationes omnium benè sentientium iudicio mouët ad beneficiendum, vel redamandum eum, in quem creditur, in quem speratur, & qui amatur: vnde si possent illi actus haberi viribus naturæ, idem meritum haberent apud Deum, & Deus videretur durus, nisi tribueret. Hinc Augustinus de Prædest. Sanctor. cap. 2.: *Quis dicat, eum, qui credit, ab eo, in quem capit credere, nihil mereri?* Propter ipsam, scilicet, credulitatem, seu Fidem; nam si propter supernaturalitatem, iam qui crederet fide naturali, nil mereretur, quod ipse reputat absurdum, & a nullo dicendum. Ergo nulla ratione dicunt, quòd Fidei in Deum prouisorum supernaturalem debeat auxilium congruum ad charitatem, si id non dicunt de Fide in Deum prouisorum naturalem.

4. Secundò. Illa Fides supernaturalis infunditur a Deo, & vtique per Christum, pertinet enim ad iustitiam, & salutem; nullum autem huiusmodi donum datur, nisi per Christum; absurdum autem videtur, vt accipiat donum per Christum a non cognoscente Christum; per quem datur; ergo Fides pertinens ad iustitiam, & salutem data per Christum, est Fides in ipsum Christum, ipsaq; est initium nostræ iustificationis, cuius intuitu conceduntur auxilia ad Spem, Charitatem, bonaque opera, & datur ingressus ad vitam. Certè gratia vocationis, omnium gratiarum prima, est gratia vocationis ad Fidem in Christum, quam sequitur iustificatio, & glorificatio, ex Apostolo Rom. 8.

Tertiò. Habens illam Fidem, & merito illius auxilium congruum ad charitatem potest rectè viuere, & implere legem: plenitudo enim legis est dilectio Rom. 13. Ergo poterit aliquis rectè viuere, etiam si Christianus non sit; nam illa non est Fides in Christum, vt ipsi Aduersarii dicunt, atque adeo non facit Christianum. Quòd autem non Christianus possit rectè viuere, tamquam superbum, & impium Gentilium dogma execratur, & damnat August.

Enar-

Enarratio. in Psal. 31., & etiam de Natura, & Gratia cap. 2., cuius verba in hoc postremo loco supra retulimus.

Tandem. Istius Fidei in Deum prouidentem supernaturalem, tamquam sufficientis ad iustitiam nulla mentio apud Patres; ergo, cum res sit grauissima non debuit a recentibus Scholasticis de proprio ingenio induci. Nec sanè, quantum video, adest ratio, cur Deus prius moueat ad Fidem in sui prouidentiam supernaturalem, quæ iustificare tantum potest, non saluare, & non potius immediatè ad Fidem in Christum, a qua est vera salus, cum ipsi æquè facili sit vnum, ac alterum, & ideo moueat ad Fidem, vt saluet. Dicit quidem Apostolus Hebræor. 11., quod *accedentem ad Deum, oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Hæc tamen Fides potest haberi viribus naturæ, & a multis sæculi Philosophis est habita; quare non sufficit ad iustificationem, vt docet Magister in 3. dist. 31., & D. Tho. 2. q. 2. ar. 8., ipsiq; Aduersarii fatentur requirentes ad iustitiam Fidem supernaturalem. Est verò necessaria, quia non cognoscens Deum, eiusque prouidentiam non potest credere in Christum, qui ex Dei prouidentia destinatus est pro salute mundi.

C A P V T IV.

Soluuntur Argumenta pro sufficientia alicuius Fidei ad iustitiam, non ad salutem.

1. **P** Rincipale Argumentum desumitur ex historia Cornelii Actuum 10., cui merito suæ iustitiæ missus est: Apostolus Petrus ad eum docendum de Fide Christi, quia sine ea saluus esse non poterat, vt Augustinus ait de Prædestinatione Sanctorum, cap. 7.; ergo potest dari aliquis iustus, qui saluari non potest; sed nemo potest esse iustus sine aliqua Fide; ergo aliqua Fides sufficit ad iustitiam, quæ non ad salutem; talisque erit Fides Prouidentiae Dei; hanc enim habebat Cornelius, qui orabat, & eregabatur.

Respondebit fortè aliquis, Cornelium, antequam crederet

G g g g

Pe-

Petro, reuera non fuisse iustum; non enim ita appellatus est, nisi a viris ab eo missis ad Petrum, qui dixerunt: *Cornelius Centurio vir iustus*, de quorum iudicio non est curandum. Scriptura verò tantum refert, orationes eius, & eleemosynas acceptas fuisse coram Domino; ex quo non videtur necessariò inferri, eum fuisse iustum coram eodem; nam & Nabuchodonosor eleemosynis redimere poterat peccata sua, Daniel. 4., cum tamen Gentilis esset; & de Iehu ipse Deus dixit, quòd studiosè fecisset, quod rectum erat, & placebat oculis suis, & erat in corde suo contra domum Achab, vnde & mercedem Regni accepit vsque ad quartam generationem, 4. Regum 10. 30., qui tamen cupidine propriæ dominationis, atque adeo non rectè illud fecit, vt Augustinus ait contra Mendacium cap. 2, eiusque cor non rectum fuisse coram Domino, nec recessisse a peccatis Ieroboam dicitur ibidem. Generaliter autem posse Deo placere, atque ab eo premiari opera bona ex obiecto facta ab hominibus non bonis, idest, non iustis, Nos latè ostendimus lib. 3. de Actibus humanis cap. 32. Nec verum est, quod testatur Auerſa, Cornelium ab Augustino appellatum iustum, antequam a Petro instrueretur in Fide Christi; tantum enim Augustinus dicit, eum non sine aliqua Fide orasse, & erogasse, vt potest patere legenti caput illud septimum de Prædestinatione Sanctorum.

2. Sed hæc Responsio videtur durâ. Scriptura enim Cornelium vocat Religiosum, ac timentem Deum (quod fortè de timore filiali descendente de charitate intelligendum est, quæ charitas iustitiam tribuit) ac eundem semper deprecantem; eique dictum est ab Angelo, quòd eius orationes, & eleemosynæ ascendissent in memoriam in conspectu Domini; sicut Tobia dictum fuerat a Raphaelē, Tobia 12. 12., qui ibidem 13. appellatur iustus. Quamuis autem hominibus non iustis propter opera bona ex obiecto retribuantur a Deo premia, seu bona temporalia, non tamen spiritualia conducentia ad salutem æternam. Augustinus autem lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. dicit, Cornelium, eleemosynis, & orationibus suis dignum se præbuisse, idest, meruisse, cui Angelus mitteretur, pro salute vtiq; æterna comparanda; ergo non tantum opera eius erant bona ex obiecto, sed ipse quoque vir bonus erat, & iustus.

Ceterum, quamuis admittatur, Cornelium fuisse iustum, antequam ad eum ascenderet Petrus, non tamen necesse est admittere, ipsum fuisse iustum absque Fide in Christum, quod gratis sup-

po-

ponitur ab Arguentibus; immo, eum illa Fide imbutum fuiffe non absque fundamento dici potest. Primò, quia inter Hebræos vivebat, & faciliè eorum festis, & sacrificiis intererat; quare ab iisdem de Messia venturo, eiusque mysteriis, quæ per illa significabantur, instructus credi potest; maxime, quia testimonium iustitiæ suæ habebat ab vniuersa gente Iudæorum, vt dicitur Actuum 10. 22., quod non esset, si eorum festa non veneraretur, sacrificiisque interesset, licèt circumcissus non esset, ad quod non tenebatur. Sic etiam de Centurione illo, cuius puerum sanauit Dominus Mat. 8., rectè creditur, habuisse Fidem in Christum venturum ex instructione Habræorum, quos sic diligebat, vt synagogam eis ædificaret.

Secundò. Quia operibus suis dignum se præbuit, vt loquitur Augustinus, idest, meruit, vt ad se mitteretur Angelus pro æterna salute; meritum autem ad æternam salutem, siue ad mediâ ad illam conducentiâ non potest haberi sine Fide in Christum; aliter posset dari meritum ad ipsam Fidem, quod est hæreticum, & in Pelagio damnatum; ergo Cornelius habebat Fidem in Christum, antequam Petrum audiret.

3. Sed dicitur: Vt quid ergo ad eum missus est Petrus? Et quare Augustinus dicit, ideo missum esse, quia ipse sine Fide Christi saluus esse non poterat?

Respondeo, ideo missum, vt eum doceret, venisse iam Christum, & non ampliùs expectandum: hoc enim de necessitate salutis erat credendum post impleta myteria mortis, & resurrectionis Christi, maxime in illa regione, in qua impleta erant, & incepta prædicatio Euangelii: aliter, & modò saluari possent Habræi in Fide Christi venturi. Insuper, vt doceret, quòd ille homo, quem Cruci tradiderat Pilatus, erat Christus; quod etiam ad salutem necessè erat credere; id enim infideles Iudæi negabant, quamuis crederent in Christum in Lege promissum; vnde in eo Paulus confundebat Iudæos, qui erant Damasci, affirmas, quoniam hic est Christus, Actuum 9. idest, hic Iesus Nazarenus, quem Iudæi crucifixerant. Ideo ipse Tim. 1. dicit, se misericordiam consequutum, vt fidelis esset, quia ignorans fecerat in incredulitate persequens Ecclesiam; non quia antea non crediderat in Christum venturum; quomodò enim id posset, & Iudæus, & Phariseus, & tantus Legis Doctor? Sed, quia non crediderat, Christum iam venisse, & illum esse Iesum a Iudæis crucifixum. Atque id patere potest ex ipsa concione Petri ad Cornelium, & socios, in qua dicit: *Vos scitis, quod factum est*

verbum per vniuersam Iudæam, &c. Et ita explicat Magister in 3. dist. 25. Item, vt doceret, etiã gentes pertinere ad gratiam Christi, & per eius Fidem saluari posse. Putabant enim Iudæi, ad se tantum pertinere illam gratiam merito circumcisionis, & obseruantie Mosaycæ Legis, vnde, & gentes volebant circumcidi, & legalia seruare ad eam participandam, vt patet Actuum 12., & ex Epistola ad Galatas; atque id maximè inculcat Petrus in ea concione, in qua sic incipit: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Compererat, nimirum, perlinteum descendens de Cælo repletum omnibus quadrupedibus, & serpentibus terræ, & volatilibus cæli; quæ visio facta est ei in Ioppen, cum appropinquarent ad ipsum viria Cornelio missi; qua doctrina mirificè lætificauit Cornelium, & socios. Non ergo ex missione Petri ad eum, vt eundem instrueret in Fide Christi, rectè colligitur, ipsum antea sine Fide in Christum iustum fuisse.

4. Arguitur secundò ex Pisani supra Propositionem 22. num. 7. Non est ex natura rei, idest, iustificationis, vt nullus possit iustificari, nisi ex Fide in Christum; sufficit enim Charitas, quæ excitari potest ex cognitione Dei Prouisoris supernaturalis; sed sine Fide Christi nullus potest saluari; ergo dabitur aliqua Fides sufficiens ad iustitiam, non ad salutem, & aliquis iustus, qui non possit saluari.

Respondetur hoc Argumento probari, quòd possit haberi iustitia ex pura Fide naturali Dei, idest, ex cognitione eius ex creaturis, etiam sine Fide Dei Prouisoris supernaturalis; quod nec ipsi Doctores volunt, cum quibus disputamus, & prorsus impium est, ac Pelagianum, damnatum insuper in hoc Decreto Propositione 23. nam etiam ex pura cognitione Dei, vt authoris naturæ potest charitas excitari. Dicendum ergo primò, quòd falsum est Antecedens; non enim potest haberi iustitia, cum non redditur vnique, quod ei debetur; at Christo debetur Fides titulo redemptoris, sicut Deo titulo Creatoris; ergo qui non habet Fidem in Christum non potest esse iustus, sicut non potest, qui non habet fidem in Deum. Dicendum secundò. Non posse diligere Deum super omnia, nisi ex auxilio gratiæ per Christum, etiam posita, quacumque instructione, aut directione, & præcepto Legis; quod supponendum est ex materia de Gratia, & faciliè patere potest ex Epistolis ad Romanos, & Galatas, in quibus Apostolus contendit

dit, non posse impleri Legem nisi ex Spiritu Fidei in Christum; quæ impotentia est propter præceptum diligendi Deum super omnia, & non concupiscendi: Illud autem auxilium, non dari nisi credentibus in Christum, apertissime colligitur ex eisdem Epistolis (aliter posset impleri Lex sine Fide in Christum, quia, qui diligit, Legem implevit, Roman. 13. 8.) & Nos probauimus Propositione 23. Clamat quidem vniuersa creatura, diligendum super omnia Deum, eo ipso, quo specie sua infinitam bonitatem ostendit creatoris: sed, vt ait Augustinus 10. Confess. capit. 6.: *Altius tu misereberis, cui misertus eris; alioquin celum, & terra, surdis canunt laudes tuas.* Itaque cognoscere potest homo ex Lege, siue fortè etiam ex natura, Deum amandum super omnia; sed hoc gradu, siue mensura amoris illum amare non potest, nisi ex auxilio gratiæ per Iesum Christum Dominum nostrum.

5. Sed hic dicitur; ergo carentibus prædicto auxilio non est imputabile ab culpam, si Deum super omnia non diligant: non enim possunt.

Respondeo, hanc difficultatem soluendam etiam ab Aduersariis putantibus, ad habendum illud auxilium requiri saltem Fidem Prouidentia Dei supernaturalem, quæ Fides gratis datur, ac proinde denegari potest; ei ergo, qui caret illa Fide, non est imputabilis ad culpam carentia dilectionis Dei super omnia.

Ab eis ergo etiam admittendum est illud Consequens, &

Consequentia, sicut a Nobis: nec vlla exinde sequitur absurditas, sicut absurdam non est, non

imputari ad culpam infidelitatem negati-

uam eius, qui nihil audiuit de Chri-

sto, seu Euangelio; de qua re

diligenter egimus Lib. 1.

de Actibus Humanis

cap. 13. Verum

illud auxi-

lium

nulli, vel proximum, vel

remotum denegari,

credendum

est.

C A P V T V.

*Soluuntur Argumenta contra necessitatem
Fidei explicita in Christum ad sa-
lutem omni tempore.*

1. **Q**UOD ad salutem tempore naturæ, & Legis sufficeret credere implicite in Christum, credendo nempe in Deum Remuneratorem, & Prouisorem supernaturalem, opinantur Abulensis comm.in 4. Prologum Matthæi, Suarez disp. 12. sect. 3. num. 15., & plurimi Recentiorum.

Arguunt primò. Quia medium simpliciter necessarium ad finem debet esse promulgatum ordinatis ad finem; at Christus, idest, Diuina in carne Persona non fuit promulgatus illo tempore gentibus, nec generaliter ipsis Hebræis, quorum plures credebant, Messiam futurum esse purum hominem; nonnulli etiam non animarum Saluatorem, aut æternæ largitorem felicitatis, sed corporum, & temporalium bonorum; ergo non erat tunc necessaria Fides explicita in Christum.

Respondetur, Argumentum nimis probare, nempe, non tantum omnibus fuisse reuelandum mysterium Incarnationis, sed vel etiam Fidem de eo inspirandam, vel saltem, potuisse homines posita reuelatione viribus naturæ eidem assentiri. Nam ideo videtur omnibus ordinatis ad finem reuelandum medium simpliciter necessarium, vt possint illud assumere, seu adhibere ad finis consequutionem, nisi enim adhibeatur, nihil confert ad eam; per Fidem autem assumitur, seu adhibetur medium Verbi incarnati, credendo ipsius incarnationem; ergo vel non tantum medium reuelandum, sed Fides in ipsum inspiranda erat; vel potuissent homines, posita reuelatione, ex se ipsis apprehendere illud per assensum Fidei. Sed incarnatio Verbi non fuit ab exordio mundi, immo neque modò est omnibus reuelata, & Fides in ipsam non ex viribus arbitrii, sed ex Dei gratia est, quæ nulli debetur, aliter non esset gratia, Roman. 7. 6.; ergo Argumentum, vel nimis, vel nihil probat,

Rur-

Rursus. Neque prouidentia Dei naturalis fuit omnibus cognita, immo a plerisque seculi Philosophis explosa: neque ab omnibus potuit naturali ingenii virtute cognosci, vel ex hebetudine, vel quia non potuerunt studio vacare Philosophiæ; præcipue cum ipsa litterarum notitia, neque ab exordio mundi habitata sit, neque in omnes diffusa; immo in paucas Nationes, pluribus in sua barbarie remanentibus. Prouidentia autem Dei supernaturalis, neque potuit naturali virtute cognosci, neque omnibus reuelata est; ergo vel negandum est, cognitionem huius Prouidentię fuisse semper, & omnibus necessariam ad salutem, vel non ideo neganda necessitas Fidei in Christum, quia Christus non fuit omnibus reuelatus. Qui neque modo omnibus gentibus innotescit; supersunt enim, quæ adhuc eius nomen non audierunt; nec tamen, credo, Arguentes negabunt, modò fidem Incarnationis esse necessariam ad salutem.

2. Dicendum ergo, non omnes homines esse proximè ordinatos ad salutem, quamuis omnes ad eam ordinati sint remotè in generali præparatione causarum, quia Christus pro omnibus mortuus est. Non est ergo necessarium, ut omnibus reuelatus sit, vel reueletur Christus, quia de iis, quibus reuelatus non est, nec erit, dicendum est, non esse proximè ordinatos ad salutem. Augustinus de Correptione, & Gratia cap. 7. ita differit de electis, & non electis; quod, scilicet, pro electis procuratur eis audiendum Euangelium, & cum audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant. Non electi verò, quandoque nec audiunt Euangelium, vel per ætatem paruulam credere non possunt, & non accepto regenerationis lacu acro mortui pereunt. Sicut ergo non omnes sunt electi, ita nec omnes proximè ordinati ad salutem; & sicut non electis non datur, vel Fides, vel Charitas, vel perseverantia, ita non est necesse, ut iisdem omnibus reueletur Christus. Nec tamen, quibus reuelatus non est, possunt se excusare de damnatione, ut ostendit Augustinus ibidem, & alibi. Indubiè autem initium nostræ salutis non est ex nobis, sed ex Dei gratia; velle autem, ut medium ad salutem necessarium omnibus in promptu sit ad utendum, est velle, ut initium nostræ salutis sit in potestate nostra. Verum, sicut Deus potuit non decernere Christum pro salute humani generis, immo homines relinquere in sui damnatione; ita potest aliquibus non inspirare Fidem in Christum, immo nec

nec eius notitiam illis tribuere, quæ de eius gratia descendit; aliter illa non esset specialis gratia specialiter agnoscenda.

Hebræis autem clarè per plures scripturas reuelatus est Messias, tamquam Deus in carne venturus. *Isaïæ 52. 6. : Ego ipse, qui loquebar, ecce adsum.* Notissimum autem erat Hebræis, Deum loquutum esse in Prophetis. *Ierem 35. 4. : Deus ipse veniet, & saluabit vos.* Et cap. 9. 6. de Messia dicitur : *Vocabitur nomen eius Deus, &c.* Et cap. 7. 14. : *Vocabitur nomen eius Emmanuel;* quod interpretatur : Nobiscum Deus. Si qui autem Hebræorum Messiam purum hominem credebant, per eius Fidem iustificari non poterant; tum quia falsa erat; tum quia is, in quem credebant, iustificandi vim non habebat; multò minùs, qui ab eo bona tantum temporalia expectabant.

3. Argui potest secundò. Fides explicita in Christum Redemptorem supponit notitiam peccati originalis : hoc autem incognitum fuisse videtur ante Abraham, qui primus pro eo delendo præceptum accepit circumcisionis; ergo poterant tunc iustificari homines absque Fide in Christum Redemptorem.

Respondetur, Maiorem non esse necessariam; etenim etiam pro peccatis actualibus, secluso originali, opus erat redemptione. Non tamen videtur omnino incognitum fuisse peccatum originale ante Abraham : potuit enim eius cognitio propagari in posteros ex traditione Adam, & Eux, & pro eius deletionem offerri sacrificia, sicut pro peccatis actualibus; vel interna contritione remitti.

Argui potest tertio. Ad cognoscendam Christi Incarnationem necesse est cognoscere Trinitatem, vel saltem pluralitatem Diuinarum Personarum; sed non videtur hæc cognitio fuisse omni tempore necessaria ad iustitiam; ergo neque Fides Incarnationis.

Respondetur, Maiorem non esse veram. Potest enim cognosci Incarnatio Personæ Diuinæ, absque discrezione Diuinarum Personarum, idest, ignorando, vel præcindendo, an illa Persona sit Pater, an Filius, an Spiritus Sanctus, immo, an in Diuinis sit Trinitas.

Diuus quidem Thomas 22. qu. 22. art. 8. dicit, *Mysterium Incarnationis Christi explicite credi non posse sine Fide Trinitatis, cum per illud importetur, quod Filius Dei carnem assumpsit, quod de Spiritu Sancto conceptus, quod per huius gratiam*
mun-

mundum innouauerit. In Argumento etiam: *Sed contra* probat, necessariam fuisse a principio Fidem explicitam Trinitatis; quod Argumentum relinquit insolutum. In Corpore autem articuli dicit, illud ante Christi aduentum fuisse implicite, & quasi obumbrate creditum a Minoribus, a Maioribus autem explicitè.

Sed Diuus Thomas sumit cognitionem explicitam Incarnationis, pro vt illa includit omnia ab ipso enumerata; qua ratione in suis terminis includit Trinitatem. Sed non eo sensu dicimus, explicitè credendam Christi Incarnationem, sed tantum, vt dicit assumptionem humanitatis a Diuina Persona per contradistinctionem ab eorum sententiâ, qui putant sufficere Fidem implicitam Christi contentam in Fide Prouisoris supernaturalis, aut Mediatoris: atque hoc modo non includit ea, quæ memorantur a Diuo Thoma.

Fidem autem Trinitatis non putamus fuisse omni tempore necessariam; videtur enim hoc mysterium fuisse valde occultum, vtpotè nec per antiquas scripturas clarè traditum, quamuis multa ex illis ad ipsum inferendum colligi possint. Hebræi autem modò viuentes, etiam qui notitiam habent scripturarum, adeo illud non credunt, vt Nos Fideles, vt idololatrias traducant tamquam trium Deorum cultores, quia in Deitatis natura Trinitatem colimus personarum, quam non putât cum illius vnitate consistere. Accedit; quòd nihil deperire videtur gloriæ Christi, quæ de eius Diuinitate, & opere Redemptionis est, si non cognoscatur Trinitas Deitatis. Lateret autem magna gloria eius, si non cognoscatur vt Deus, & Redemptor: nec, quantum video, loca adsunt scripturarum, quibus necessitas Fidei in Trinitatem adstruatur, sicut adstruitur necessitas Fidei Incarnationis Christi. Refragandum autè magnopere non æstimamus, si oppositū contendatur. Sed, si quis dicat, agnosci implicitè Trinitatem per Fidem Prouisoris supernaturalis, aut Mediatoris, aut etiam Diuinæ Personæ in carne, hunc modum loquendi non probamus, vt patet ex dictis cap. i.

Nullum ex scripturis, quibus maximè in re tanta inniti oportebat, video contra nostram sententiam depromi Argumentum, sed neque ex Patribus. Quæ verò ex ratione allata sunt valde leuia, & penè friuola sunt, vt ex dictis patet; ergo Aduersariorum sententia tamquam gratis excognitata, abiicienda est.

CAPVT VI.

*Ostenditur falsitas Propositionis.
damnata.*

1. **E**X dictis patet, quanta falsitate dicatur capax absolutio-
nis, qui ignorat Myſterium Incarnationis. Si enim etiam
tempore Legis naturæ neceſſarium ſimpliciter fuit ad ſalutem, non
ſolum Incarnationem credere, ſed etiam mortem, & reſurrectio-
nem Chriſti Domini noſtri, quantò magis tempore gratiæ, reuela-
ta iam Fide, & Euangelio promulgato? Hinc Magiſter in 3. diſt.
25. ait: *Tempore gratiæ conſtat certiffimè, id non ſufficere* (ideſt cre-
dere, quòd Deus ſit, & remunerator ſit) *oportet enim, vniuerſa cre-
di, quæ in ſymbolis continentur.* Apoſtolicæ quidem litteræ ſemper
inculcant reſurrectionem (quæ ſine morte, & Incarnatione nec eſſe,
nec credi poteſt) quoties memorant Fidem, & nomen Chriſti. Ac-
tuum 3.: *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem vos crucifixiſtis,
quem Deus ſuſcitauit a mortuis.* Et ibidem 26.: *Vobis primùm Deus,
ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis.* Et cap. 13.:
*Vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt,
quoniam hanc Deus adimpleuit Filijs noſtris reſuſcitans Ieſum:* Et cap.
4 14.: *Reputabitur (Fides) credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum,
Chriſtum Dominum noſtrum a mortuis, qui mortuus eſt pro-
pter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.*
Prima Theſſal. 1. *Conuerſi eſtis ſeruire Deo vivo, & verò, & expecta-
re Filium eius de cælis, quem ſuſcitauit ex mortuis.* Et plurima ta-
lia.

Inter quæ illud maximum eſt, quòd, cùm Petrus Actuum 1.
nouum Apoſtolum in locum Iudæ proditoris ſubrogandum propo-
neret, ita locutus eſt, vt diceret: *Oportet teſtem reſurrectionis eius*
(Ieſu Chriſti) *nobiſcum fieri vnum exiſtis.* Quasi Apoſtolatus offi-
cium in ſola conſiſteret teſtificatione reſurrectionis. Vnde & Ec-
cleſia in officio Apoſtolorum tempore Paſchali illud tantùm com-
memorat de eorum prædicatione, quòd virtute magna redderent
teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri; quia, nimi-
rum, in teſtimonio reſurrectionis continetur teſtimonium mortis,
& In-

Contra Prop. LXIV. & LXV. C. VI. 611

& Incarnationis, quæ tria necessitate mediæ credendæ sunt ad iustitiam, & salutem.

Si autem tempore gratiæ simpliciter, & absolutè, idest, etiam nullo supposito actuali peccato, necessaria est ad salutem Fides Resurrectionis, atque adeo Incarnationis Christi, testante Athanasio in Symbolo, necessariū esse ad æternam salutem, vt Incarnationem Domini nostri Iesu Christi quis fideliter credat, &, quod passus est pro salute nostra, descendit ad inferos, & tertia die resurrexit a mortuis; quantò magis ad percipiendam peccatorum remissionem in Sacramento Confessionis? Plura enim tunc requiruntur ad iustificationem, quàm nullo supposito actuali peccato.

2. Sicut enim, ita exigente ratione iustitiæ, non ita plena, & integra, quantum ad penam, tribuitur peccatorum remissio ei, qui amicitiam cum Deo contractam per peccatum abruptit, ac ei, qui primū ad eam accedit, vt ait Trid. sess. 14. c. 2. & 8. ita, nec quæ sufficiunt ad primā iustificationē obtinendā, sufficiūt ad secundā, & sequētes. Hinc ad eā, quæ fit in Sacramento Baptismatis non requiritur peccatorū confessio, nec pro illis satisfactio, requiritur autem ad eā, quæ fit in Sacramento Penitentiæ, Sed & ipsis adultis accedentibus ad Baptismū necessaria est propria Fides in Christū (pro infantibus requiritur aliena) ergo multò fortius accedentibus ad Sacramentum Penitentiæ illa est necessaria. Incapax quoque est beneficii recipiendi, qui benefactorem, a quo accipere debet, non cognoscit; sed beneficium absolutionis datur a Christo per ministros suos Sacerdotes; ergo, vt recipiatur, debet per Fidem Christus agnosci. Si autem potest etiam sine Fide Christi obtineri remissio peccatorum, quare non poterit, etiam si non cognoscatur, quid sit peccatorum remissio, & quid sit Deo offenso reconciliari? Sanatur certè ægrotus, etiam si nesciat qualitatem morbi, & medicaminis; sed alia est ratio efficientiæ naturalis, alia voluntariæ. Prorsus ergo absurdum est, vt capax sit beneficii absolutionis recipiendæ, qui Christum beneficium illud dantem non cognoscit. Ipso tempore Legis Mosaycæ non tribuebatur in Sacrificio pro peccato remissio ab eo, nisi ex Fide Christi venturi; ergo multò magis modò non tribuitur in Sacramento Penitentiæ, in quo offertur Deo cor contritum, & humiliatum, nisi habeatur Fides Christi, qui iam venit, & mortuus est, & resurrexit.

3. Esse quoque necessariam in Lege gratiæ (quidquid sit de tempore Legis Mosaycæ, & Naturæ) Fidem Trinitatis, quæ gratiæ tempore apertè reuelata est, docet, & probat Diuus Thomas 22.

H h h h 2

qu. 2.

qu. 2. art. 8., quia homo renascitur in Christo, & remissionem accipit peccatorum per illius inuocationem iuxta illud Matth. vi. rino: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Et subditur Marci 17.: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui uero non crediderit, condemnabitur*. Cūque in ipso Penitentiae Sacramento detur absolutio in eodem nomine, hinc etiam specialiter ad eam obtinendam requiritur ea Fides.

Quare meritò damnata est Propositio, quæ capacem pronuntiat absolutionis ignorantem mysteria Trinitatis, & Incarnationis: & cū addit, id esse verum, etiam si illa ignorantia sit culpabilis, cumulum complet temeritatis.

C A P V T VII.

Soluuntur Argumenta pro damnata Propositione.

1. **P**otest pro ea argui primò. Qui semel credidit in Christum, vel recepit in Baptismo habitum Fidei infusus, iam incorporatus est Christo; ergo ut membrum eius potest ab ipso recipere influxus gratiæ tamquam a capite; ergo potest recipere gratiam remissionis peccatorum per absolutionem Sacramentalem, etiam si numquam elicuerit actum Fidei in Christum, eundemque ignoret.

Respondetur primò, membra mortua non recipere influxus a capite: existens autem in lethali, etiam si baptizatus sit, est mortuum membrum in corpore mystico Christi: vnde potest illi omnis gratia denegari; quamuis Deus, qui resuscitat mortuos, etiam talibus ex suæ plenitudine bonitatis largiatur gratiam, qua reuiuiscant. Secundò. Beneficia omnia præter ipsam Fidem tribui merito Fidei, ut dictum est supra Cap. 3.; ignorantem autem mysteria Fidei, vel nullam habere Fidem, vel, si habet infusam in Baptismo, perinde esse, ac si non haberet, si quidem numquam prodiit in actum. Et rursus; ad impetranda Dei beneficia requiri Fidem saltem virtualiter, nam intentio prout habitualiter tantum manens, nihil operatur, ut docet communis sen-

ten-

tentia; in ignorante autem mysteria Fidei non adest Fides virtualis, sed tantum habitualis; ergo ille non est capax recipiendi beneficium absolutionis. Tertiò. Neque per Baptismum dari adulto remissionem peccatorum, nisi prius crediderit in Christum, & Trinitatem, cap. *Ante Baptismum* cum reliquis de Consecratione, dist. 4. Dixit enim Christus Marci 16. : *Qui crediderit (primum) & baptizatus fuerit, saluus erit.* Et prius præcepit docere, deinde baptizare, Matth. ultimo: qui etiam antequam oëcum ad aquas Siloe mitteret, liniuit oculos eius, Ioann. 9. Vnde Hieronymus lib. 4. in Matth. : *Non potest fieri, ut corpus Baptismi recipiat Sacramentum, nisi antea anima Fidei receperit veritatem.* Ergo multò minus dari potest remissio peccatorum in Sacramento Penitentiae, nisi credatur in Christum, & Trinitatem; hoc autem facere non potest, qui ea mysteria ignorat.

2. Potest argui secundò. Videtur Fides in Ecclesiam, quæ, scilicet, quisque credat, vel credere paratus sit, quæcumque illa credit, & credenda proponit, sufficere ad absolutionem Sacramentalem percipiendam: multi enim Fideles ignorant pleraque mysteria Fidei, quibus tamen sufficit habere illam Fidem in Ecclesiam. Atque hoc benignius putat Tamburinus, & impugnare non audet Sæ.

Respondetur, credenti in Christum posse quoad aliqua mysteria ab eo ignorata sufficere illam Fidem in Ecclesiam. Absolutè autem, sicut sine Christo nulla est Ecclesia, ita sine Fide in Christum nulla est Fides in Ecclesiam; debet enim Fides esse in Ecclesiam Christi, ita ut propter Christum quis sequatur Ecclesiam; ergo iam illa Fides, quæ Christiana dicitur, principaliter tendit in Christum. Si autem habetur Fides in Ecclesiam, & non in Christum, illa Fides nec est Diuina, nec Christiana, neque iustificans, quia Ecclesia sine Christo iustificare non potest. Ad acquirendam enim iustitiam requiritur Fides in iustificantem iuxta illud Apostoli Rom. 4. *Credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur Fides eius ad iustitiam;* unde Augustinus eo Argumento premit Donatistas putantes, Baptizato conferri iustitiam ex sanctitate, & merito ministri baptizantis, quia, scilicet, tunc in Baptizato requireretur, & sufficeret Fides in baptizantem, quod nephas est asserere. Sed Ecclesia seipsa iustificare non potest; ergo nulla est Fides in Ecclesiam absque Fide in Christum. Rursus. Caput, origo, radix, fons Christiani non est Ecclesia, sed solummodò Christus; quod nec

nec ipsi Donatistæ summi schismatici, & superbissimi hæretici negare ausi sunt, vt patet ex Cresconio apud Augustinum lib. 3. contra Cresconium cap. 7. , licet crederent, baptizato conferri iustitiam a Ministro baptismatis; ergo Fides in Ecclesiam absque Fide in Christum inanis est. Sententia hæc de sufficientia Fidei in Ecclesiâ refertur damnata per Gregorium XI. in Directorio Inquisitorum part. 2. qu. 10.

65. Propositio, si, vt apparat, intendat sufficere ad capacitatem absolutionis in Sacramento Penitentię semel credidisse illa mysteria Fidei, impugnata remanet ex dictis capite præcedenti; si verò intendat, sufficere ad implendum præceptum Fidei, impugnata est Propositione 17., vbi ostendimus, pluries eliciendum actum Fidei ex vi præcepti illius virtutis. Mirum est autem, potuisse a

Christiano hanc Propositionem proferri: posset. n.

tunc dici, Christianam viuere vitam is,

qui ita oblitus sit Christi, vt eius

penitus non recordetur. Nec

plura contra eam,

dicenda existimo.

F I N I S.

*Vniuersa in hoc Opere contenta correctioni
subiçio S. Matris Ecclesie, omnium-
que meliora sapientium.*

Reponenda sunt in calce Disputa- tion. 25. contra Prop. 28. p. 299.

Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare iuramentum, quod de mandato Regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

M Vltò autem magis militat contra Propositionem Lex zelotipia a Deo lata Num. 5. per quam viro suspicanti de fide, seu castitate vxoris, qui tamen nec eam in delicto deprehenderat, nec illud per testes probare poterat, dabatur facultas, eam ad purificationem per aquas amarissimas, in quas, scilicet, congestæ erant execrationes, & maledicta, compellendi; quibus epotis, si illa in crimine esset, emarcebat femur eius, & vterus tumens disrumpebatur.

Ecce mulier compellebatur ad factum, per quod crimen eius occultum, si inerat, aperiebatur; quæ insuper ad maledicta, & execrationes aquarum tenebatur respondere: *Amen*; cui responso, nescio, an posset subdi restrictio mentalis; & tamen, etiam si subderetur, nihil proderat. Vt autem arbitror, non est grauius in hisce cogi ad iuramentum, quàm ad mortis periculum, in quo tamen ipso aderat quodammodo iuramentum per responsum: *Amen*. Sed, sicut ibi equitas seruabatur, quia nec mors, nec periurium accidisset, nisi criminosis, ita & hic; quare in eorum culpam, non in iniquitatem legis illa mala sunt reuocanda. Sed sicut ibi propter solam suspicionem iustè indicebatur illa purgatio, ita & iustè hic, etiamsi non adsit suspicio, indicitur iuramentum, quia lex est generalis pro bono Reipublicæ, atque

atque adeo in nullius contumeliam : Et sicut ibi non poterat recusari purgatio ea ratione, quia crimen, etiamsi commissum, esset occultum, ita & hic. Et fortè, nec rectè potest dici, quòd ibi mulier cogeretur reuelare crimen occultum, quia directè tantum ad se purgandam inducebatur, indirectè autem, & quasi per accidens, idest, ex crimine commissio sequebatur eius reuelatio, quòd si commissum non esset, innocentia demonstrabatur. Vel si id dici potest, adhuc iustè ad id mulier compellebatur; ergo nullum est fundamentum pro facultate iurandi sub diuersa intentione ab ea, quæ exigentis est, eo quia non teneatur quis fateri crimen occultum.

Sed illud est maximè attendendum, quòd ibi pro solo iure priuato viri aduersus vxorem, & pro iusta eiusdem satisfactione, vel vindicta, infamiae, doloris, mortisque periculo exposita purgatio indicebatur mulieri; quantò ergo iustius, & mitius pro bono Reipublicæ a Rege indicitur tantum illud iuramentum assequentibus Magistratum?

Fortè dicetur, autoritate Diuina posse similem legem condi, non autem humana.

Verum, si illa lex zelotipia Deo condita est, sequitur,
non esse contra naturalem æquitatem; ergo neq;
lex similis de illo iuramento præstando;
tendit autem illa in bonum publicum; ergo etiam humana autoritate
ferri potest.

INDEX

RERVM COPIOSVS

*Per Disputationes, Capita, & Paginas
distinctus.*

A.

A Aron honorauit idolum,
quem conflauit adorandū,
& ideo peccauit, nec excusa-
tur ex metu mortis. Disp.45.

Cap.9. pag.517. 518. & 519.

Abimelech Rex Geraræ, & al-
ter Rex Palæstinorum exhor-
ruerunt adulterium materia-
le, idest, ex ignorantia inui-
cibili procedens. Disp.2.ca.1,
pag.97.

Abner, quamuis peccaret perfe-
quens cum Saule Dauid, pec-
cauit tamen non custodiendo
vitam Saulis etiam aduersus
Dauid. Disp.45. ca.4. pa.499.

Abortum procurare etiam fetus
nondum animati, se puella
deprehenſa grauida infame-
tur, aut occidatur, peccatum
est. Disp.22. pag.352. Pertin-
et ad homicidium, quia di-
sturbat animam nascentem.
Ibid.

Abraham, cæterique Patriarchæ
non libidine, sed charitate er-
ga Deum ad multiplicandum
populum fidelem prænuntium

Christi, vxotes, & plures vno
tempore duxerunt. Disp.44.
ca.4. pa.476.

Abraham obediuit Saræ de super.
inducenda Agar vxore, quia
putauit, Dei nutu eam id vel-
le. Disp.44. ca.4. pa.479. Ipse
primus inculpabiliter plures
habuit vxores. Disp.44. ca.4.
pa.474.

Absolutio non est danda mori-
bundo nulla danti signa dolo-
ris de peccatis. Disp.1. ca.5.
pag.79. Nec a Sacerdote exi-
stente in lethali, & non con-
terente. Ibid. pa.75. Neque
eius est capax ignorans my-
steria Trinitatis, & Incarna-
tionis. Disp.57. ca.6. pa.610.
Nec licet absolvere dimidiatè,
aut partialiter confessos ra-
tione magni concursus. Disp.
57. pa.565.

Abstinentia a carnibus licita est
in morbo, etiam si cognosca-
tur, egrotum non nisi per esum
carnium instaurari posse. Dis-
27. ca.1. pa.328. Immo etiam
si cognoscatur per esum car-

iiii nium

I N D E X

- nium certò instaurandum. Ibid. pa. 330. Non licet autem in periculo mortis ex fame. Ibid. 330.
- A**bstinere tenemur ab operibus indifferentibus, immò etiam bonis, si ex eis experti sumus sequi pollutionem. *dis. 43. ca. 4. pa. 459.*
- A**cademici de omnibus dubitabant, non ex pura nescientia, sed propter rationes probabiles ex utraque parte contradictionis. *dis. 1. ca. 2. pa. 20. & cap. 3. pag. 24* Extendebant probabile etiam ad leue motiuum. Ibid. Eorum sectam, siue doctrinam quadamtenus in Ecclesiam inducunt recentes Probabilistæ. Ibid. pa. 24. Contra quos militant aliqua argumenta Augustini contra Academicos. Ibid. pa. 20.
- A**ccipere temporale pro spirituali etiam non tamquam pretium, sed tamquam purum motiuum, simoniacum est: sicuti & dare. *disp. 40. cap. 1. pa. 402.* Etiam si habeatur, ut finis secundarius; si tamen ita respiciatur, ut sine eo non fieret, vel conferretur spirituale. Ibid. ca. 2. pag. 408. Secus, si absque eo fieret. Ibid. pa. 409.
- A**ceptio Personarum est eligere dignum reiecto digniore. *dis. 41. pa. 419.*
- A**ccipere alienum in extrema necessitate licet, quia tunc nihil est alienum, cessante diuisione rerum. *dis. 32. pa. 364.* In graui non licet. Ibid.
- A**ccipere alienum sibi debitum iuris ordine prætermisso non licet; nisi creditor non possit experiri, vel obtinere ius suum. *dis. 35. p. 368.* Tenetur tamen tunc providere, ne sequatur damnum, aut inconueniens, & ut debitor cognoscas, se solutum onere debiti. Ibid. pa. 367
- A**ctio non est cooperatio passioni, nec e contra. *dis. 45. pag. 500.* Nec actio vnius causæ partialis est in alteram alterius causæ partialis, sed quælibet in effectum. Ibid.
- A**ctioni conuenit per se, non per accidens, quidquid ei conuenit ex intentione agentis, quantum ad contrahendam bonitatem, & malitiam. *disp. 42. ca. 2. pa. 437.*
- A**ctus entitatiuè naturalis, & entitatiuè supernaturalis circa idem obiectum formale repugnat. *disp. 20. cap. 4. pag. 215.*
- A**ctum dilectionis Dei non sufficit semel tantum in vita elicere ad vitandum mortale. *dis. 2. pa. 93.* Tunc elicatio illius actus, esset veluti peregrinatio ad Metcham, quæ semel tantum in vita præcipitur Mahometanis. Ibid. ca. 1. in fine Nec sufficit singulis quinquenniis: tunc enim Christiana-

stiani longè peiores essent Mahometanis, qui singulis quadrienniis tenentur se præsentare parenti, eique obedientiam, & cultum exhibere. *dis.3. pa.107.* Nec singulis fectis. *dis.2. ca.2. p.101.* Nec quando tenemur iustificari, & non habemus aliam viam. *dis.4. pa.108.* Sed pluries; etiam quoties occurrit tentatio peccadi, quia peccata ex dilectione Dei vitanda sunt, si, vrgentibus eorum periculis, Dei memoria habeatur. *Ibid. ca.1. pa.96., & c.2. pa.103. Vide Charitas.*

Actus Fidei quoties sit eliciendus. *Vide Fides.*

Actus interni coniungendi cum externis cadunt sub præcepto superioris humani etiam secularis. *dis.49. ca.1. pag.539.* Merè verò interni sub præcepto Superioris Regularis. *Ibid. pag.542.*

Actus internus dilectionis debetur proximo. *dis.7. pa.144.*

Adam ante transgressionem non habuit immoderatum affectum erga uxorem, nec præsciuit, ex illo sibi euenturum malum idque non graue, sed leue; nec voluit illum præuisum vt causam talis mali. *dis.1. ca.5. pa.85.* Non potuit in ipsum, neque in Eam ante peccatum cadere opinio. *Ibid. Peccauit ex elatione animi. dis.1. ca.5. pa.86.* Etiam modò inficit po-

steros culpa originali, immo mouet eos motu generationis. *dis.44. cap.3. pag.401. in fine.*

Adulteria nō sūt secundę nuptię. *dis.44. ca.1. pa.464.*

Æquiucatio quid sit. *dis.24. pa.293.*

Aer est levis respectu aquę, grauis respectu ignis. *dis.1. ca.5. pa.66.*

Affectus omnes ex amore diminant. *dis.2. ca.1. p.95., & dis.27. ca.4. pa.323.*

Agens parziale potest de se in partem effectus sibi proportionatam. *dis.45. cap.4. pag.501.*

Agitur vnumquodque sicut natū est agi, quando agitur naturaliter, & nihil impedit; aliter tollitur violentum de rebus. *Dis.20. ca.8. p.240.*

Albertus Princeps per restrictionem mentalem deceptus ab Othone Episcopo Maguntino. *dis.23. ca.1. pa.376.*

Alcibiades in discrimine capitis ne maternę quidem pietati suam salutem se commissurum dicebat. *dis.1. cap.4. pa.64.*

Alienum nihil in extrema necessitate. *dis.32. pa.364.*

Alipius, quamuis concubitus in ingressu adolescentię expertus esset, non tamen hēserat, sed spreuerat. *dis.42. c.1. pa.430.*

Amare alium ex beneuolentia. *etiam*

I N D E X

etiam Deum supra se ipsum, impossibile est viribus cuiusq; naturæ nedum creatæ, sed creabilis. disp. 20. cap. 6. 7. , & 8. pag. 206. Ita etiam amare Deum super omnia concupiscibilia. Ibid. cap. 5. pag. 222. Hæc impossibilitas non oritur ex sublimitate boni Diuini, sed ex gradu amoris quo amandum est, idest, supra nos. dis. 20. ca. 6. pa. 247.

Amare Deum semper tenemur, saltem habitualiter. dis. 2. c. 1. pa. 95.

Amicitia cum Deo in charitate consistit. disp. 2. ca. 1. pag. 97. Non est licitus, immo nec possibilis status indifferens, idest, nec amicitia, nec inimicitia cum Deo. Ibid. pa. 97.

Amicus tenetur ex amore erga amicum eius offensas euitare; aliter non curat de amicitia, & spernit ipsum. Ita creatura respectu Dei. disp. 1. cap. 1. pa. 96. & 103.

Amnon non excusatur a mortali in compressione Thamar, eo quia id fecerit ad seruandam vitam amoris æstu languentē. dis. 41. ca. 1. pa. 483.

Amor, & timor sūt breuis differentia inter legem nouā, & antiquam. disp. 2. cap. 1. pag. 97. Qui seruāt legem timore, non amore, nec totam, nec verē eam seruāt. Ibid., & dis. 20. c. 3. pa. 197.

Amor est prima animi affectio,

ex qua ceteræ non tantū deriuant, sed mensurantur. dis. 2. ca. 1. pa. 95, & disp. 27. ca. 4. pa. 323. Oritur ex bonitate obiecti, & aliqua eiusdem coniunctione ad nos; & hæc secunda ratio quandoque præualeat primæ, vt non meliora, sed nobis coniunctiora magis amemus, etiam absque peccato. dis. 20. ca. 7. pa. 235.

Amor Dei super omnia non potest esse ex viribus naturæ, sed a Deo. Ibid. pa. 232.

Amor proprius oritur de identitate ad nos. ibid. pa. 238., & ca. 4. pa. 208. Ideo semper nos diligimus, atque adeo meminimus. ibid. cap. 7. pag. 236. Non possumus amorem proprium exuere viribus naturæ. ibid. ca. 4. pa. 208. Philosophi sæculares neque exuendum cognouerunt. pa. 209. Neque a sanctissimis viris omnino exuitur in hac vita. pag. 208. Causa est omnium peccatorum, ibid.

Amor duplex beneuolentiæ, & concupiscentiæ. disp. 20. ca. 1. pa. 223. Obiectum amatum amore beneuolentiæ non semper magis appetitiuè amatur, quàm obiectum amatum ex concupiscentia; quare in amore beneuolentiæ erga nos, & concupiscentiæ erga Deum potest non adesse peccatum. ibid. pa. 224.

Amor vitæ corporalis non est bru-

brutalis, immo iuxta ordinē naturæ, & rationis, & de charitate descendere potest. disp. 27. ca. 3. pa. 314. & 318.

Amphibologia propriè dicta distinguitur ab æquiocatione, & restrictione mentali propriè dictis. Tamen in Propositione 27. sumitur pro loquutione cum restrictione mentali. disp. 24. pa. 293. An liceat loqui amphibologicè. ibidem pag. 294.

Amphilochii narratio de Fratre quotidie penitente, quotidie labente. disp. 50. pa. 547.

Angeli boni propriè loquendo nihil opinantur disp. 1. cap. 5. pa. 87. Non indigent probabilitatibus, ut excusentur a peccato, eo quod voluerint oppositū eius, quod decreuerat Deus circa captiuitatem, vel libertatem Iudæorum. ibid. Immo de sua voluntate, & opere etiam laudandi sunt. ibid. Eorum pugna non est nisi relatio contrariorum meritorum, ibid. Non potuerunt a se ipsis habere charitatem. disp. 20. cap. 7. pag. 238., & disp. 27. cap. 4. pag. 324.

Anima beata naturaliter appetit corpus. disput. 27. cap. 6. pag. 334.

Animam rationalem habet fœtus antequam egrediatur ex utero. disp. 31. pa. 358.

Annibal per restrictionē mētālē a Romano milite deceptus.

disp. 23. cap. 1. pag. 276.

Antiochus similiter Rex a Q La-beone. ibid. 277.

Aperiens fenestram, vel ostium pro ingressu alterius ad peccatum cooperatur illi efficiēter, atq; adeo inexcusabilis est a peccato. disp. 45. cap. 2. pag. 486., & cap. 10. pa. 521.

Appetitus naturalis in homine non licitè fruitur suis actibus disp. 5. ca. 1. pa. 111. Licet excitare appetitum, ut sumi possit cibis sustentandæ vitæ necessarius; non tamen libidinem gulæ, immo hæc semper frandanda est. disp. 43. cap. 2. pa. 453.

Appetitus laudis, & gloriæ impulit gentes ad multa mala toleranda. disp. 20. cap. 5. pa. 221., & cap. 4. pag. 209.

Approximās obiectum, siue materiam agenti non concurrunt efficienter ad illius actionem. Hinc dapiferi inferentes cibos illicitos in mensam Domini non concurrunt efficienter ad illicitam comestionem. disp. 45. cap. 1. pa. 522.

Nulla virtus agens in passum, approximat potest illud sibi approximare. disp. 45. c. 1. pa. 522.

Aqua grauis est respectu aeris, leuis respectu terræ. disp. 1. ca. 5. pa. 66.

Arianus, si in sua perfidia baptizet, secundum quam Filius, & Spiritus S. nomina sūt creatura-

I N D E X

turarum, non valide baptizat
disp. 57. cap. 2. pa. 594.

Assensus fidei supernaturalis non
potest prudenter repudiari.
disp. 17. pag. 180. Non potest
stare cum dubio de reuelatio-
ne Diuina. disp. 18. pag. 184.
Potest assensus ex inclinatio-
ne voluntatis habere maio-
rem firmitatem, quam habeat
ex suis motiuis. disp. 16. pag.
178.

Attentio præcipitur in recitatio-
ne Officii. disp. 49. pa. 542.

Attritio distinguenda est a con-
tritione ex parte obiecti for-
malis. disp. 51. p. 549. Quadru-
plex genus, attritionis distin-
gui solet. ibid. 550. Nulla na-
turalis sufficit ad valorem
Confessionis. ibid. pa. 556. Im-
mo nec aliqua supernaturalis.
ibid. pag. 555. Attritio, siue
dolor de peccatis super om-
nia propter malum æternum,
quod inferunt, cum proposito
firmo ea vitandi in futurum,
& cum spe veniæ supernatna-
lis est, & sufficit ad valorem
Confessionis. ibid. pa. 556.

Audiens plures partes Missæ a
pluribus Sacerdotibus eodem
tẽpore dictas, audit plures par-
tes Missarum, non vnã totã
Missam, ideoque non satisfacit
præcepto. disp. 47. pag. 531.
Nec offert eo modo, quo de-
bet, sacrificium per vñum ex
illis Sacerdotibus. ibid. 532.

Minuit tempus, quo de-

bet interesse Missæ. ibid. 533.
Confundit mysticam eius re-
præsentationem. ibid.

Augustinus non docuit illicitam
defensionem contra iniustum
aggressorem, si adsit periculũ
occisionis eius. disp. 27. cap. 6.
pa. 332. Neque, quòd vita cor-
poris non sit amanda, sed con-
temnenda. ibid.

Auxilia gratiæ per Christum sũt
necessaria ad seruandam legẽ,
& habendam charitatem. disp.
20. ca. 2. pa. 294. Ad vincen-
dum amorem proprium. ibid.
ca. 4. pa. 208. Ad vincendam
carnem. ibid. 209. Ad vincen-
dum Dæmonem. ibid. 210. Ad
vincendum mundam. ibid. Ad
vincendas tentationes. ibid.
211. Non dantur ad hæc bo-
na nisi habenti Fidem in Chri-
stum. ibid. 194. Sine illis non
tantum non vincere, sed nec
pugnare possumus. disp. 20. c. 4.
pa. 212.

B.

Baptismus collatus ex per-
uerſa fide destruente myſte-
rium Trinitatis, idest, distin-
ctionem trium Personarum in
vna numero natura Diuina,
non est validus, nisi intentio
baptizantis referatur ad in-
tentionem Christi, vel Eccle-
siæ. disp. 52. ca. 2. pag. 594. Si
autem error non destruat il-
lud mysterium est validus. ibi.
pa.

pa.596. A quocumque conferratur secundum verba, & intentionem Christi, vel Ecclesię est validus, ibid. Sed si addatur aliud nomen, quasi in eo etiā cōsecratur baptisumus, vel intendatur induci alius ritus ab Ecclesia non receptus, non est validus. ibid.595.

Baptizari potest infans in ventre matris, si ad eum possit aqua immitti. dif.31. pa.351. Non tamen baptizari potest eodem baptismo, quo mater. ibid.

Baptizandus est in fine vitę Cathecumenus, quamvis tunc non possit petere baptismum, vel ad interrogata respondere. dif.1. ca.5. pa.73.

Bellum non omne illicitum. dif.27. ca.2. pa.306. Etiam si hostes propter infidelitatem, vel iniustitiam in bello cadentes damnentur. ibidem cap.3 pa.318.

Beneficia ex Tridentino conferenda sunt dignioribus sub pena peccati, & debito restitutionis. dif.41. pa.418. Etiam simplicia. ibid. pa.423. Etiam per Reges, & Pontificem. ibid.420. Habentes tamen ius patronatus possunt ea cōferre dignis simpliciter. ibid.422. Inanes sunt glosę Tridentino affectę. ibid.422.

Bernardi definitio de Opinione. dif.1. ca.1. pa.8.

Bigami repelluntur ab Altari. Dif.44. ca.1. pa.465. Bigamus est, qui cognovit vxorem, postea quam ea fornicata est. ibi. ca.1. pa.464.

Bonitas est ratio amabilitatis ex parte obiecti, coniunctio autem ex parte amantis. dif.20. ca.7. pag.235. Bonum, quo excellentius, eo amabilius. ibi. ca.7. pa.226. Bonum supernaturaliter cognitum potest naturaliter amari. ibid.227. Bona nobis coniunctiora, magis quandoque amamus, quam excellentiora. ibid.235.

Maius bonum est diminutio mortalis ad veniale, quam sit malum ipsum veniale. dif.45. c.1. pa.483.

Bruta conuiuunt, quamdiu proles per vtrumque parentem est educanda. disp.42. cap.5. pa.444.

Bullę in fauorem sententię de immaculata Deiparę Conceptione non videntur reddere omnino certam illam sententiam; sed benę purgant eam ab omni periculo peccati, & contradictionis ad Scripturas. dif.1. ca.5. p.80,

**

C.

C.

Calumniam inferre etiam ad elidendam auctoritatem, detrahentis sibi noxiam, vel ad defendendam suam iustitiam, lethale est. *dis. 39. pag. 398.* Calumnia non est repellenda ex cupiditate proprii honoris, sed ex fine charitatis propter bonum calumniatis, vel aliorum. *dis. 27. cap. 1. pa. 304.*

Carnes comedere neque in articulo mortis licet Carthusiensibus, etiam si spes, veletiam certitudo adsit, per earum esum ad morbo liberandos. *dis. 37. cap. 5. pag. 326.* Eas in gravi morbo comedere renuit D. Nicolaus Tolentinas, quamvis nec voto, nec lege, nec generali Ordinis consuetudine ad id obligaretur. *ibid. p. 328.* Non solum autem licet, sed necesse est eas comedere in periculo mortis ex fame. *ibid. pa. 330.*

Caput vnicum est in vnico corpore, quamvis nonnulla membra gementur. *dis. 44. cap. 1. pa. 462.*

Catechumenus baptizandus est in fine vite, etiam si non possit petere baptismum, vel ad interrogata respondere. *dis. 1. ca. 5. pa. 73.*

Causa partialis non agit in con-

causam, aut actionem eius, sed in effectum. *dis. 45. ca. 4. pa. 500.* Causalitas efficiens, etiam remota, si sit determinate ad peccatum, peccaminosa est. *dis. 45. cap. 2. pag. 486. & 488.*

Certitudo moralis quid sit, & in quo differat ab euidencia, probabilitate, credulitate leni, coniectura, scrupulo. *dis. 1. ca. 5. pa. 69.* Ea necessaria est, & sufficit ad inculpabiliter operandum. *ibi. c. 4. p. 14.* Quamvis etiam ipsa subdatur periculo erroris. *ibi. ca. 4. pa. 59.*

Certum est peccatum illud facere, quod incertum est, non esse peccatum. *ibi. c. 2. p. 19.*

Charitas non potest haberi viribus nature. *dis. 20. ca. 2. p. 194. & ca. 3. pag. 196.* Non potest dari charitas entitatiue naturalis distincta a charitate entitatiue supernaturali, sicut nec Fides, nec Spes. *ibid. ca. 4. pa. 206., & ca. 5. pa. 217.* Non potest naturaliter haberi charitas erga Deum, ut authorem nature: aliter posset haberi naturaliter erga Deum, etiam ut authorem gratie. *ibid. ca. 6. p. 225.* A nulla creatura creabili potest haberi charitas naturaliter. *ibi. pa. 239.* Est nobilior quacumque substantia creabili. *dis. 27. ca. 4. pa. 324.* Meretur redilectionem Dei, & vitam æternam. *dis. 20. ca. 3. pa.*

pag. 201., & 220. Est fructus, quem Deus a nobis expectat. ibid. ca. 3. pa. 205., & cap. 4. pa. 207. Est arbor bona, quæ non potest facere fructus malos. dis. 2. ca. 1. pa. 95. Ædificat Ierusalem cælestem. dis. 20. ca. 4. pa. 208. Nisi ea regnet in nobis, regnat cupiditas. dis. 2. ca. 1. pa. 95.

Charitas in Scripturis, & Patribus dicitur quicumque amor Dei super omnia, idest, etiam amor concupiscentiæ; & neque hic potest haberi viribus cuiusque naturæ creabilis. dis. 20. ca. 5. pa. 217.

Charitatem semper saltem habitualiter tenemur habere. dis. 2. ca. 1. pa. 96. Quando, & quoties eliciendus sit actus Charitatis. *Vide Actus dilectionis.*

Christianus tantum potest rectè vivere. dis. 20. ca. 3. p. 196.

Charitatis præcepta duo sunt, quare tenemur diligere proximum actu formaliter terminato ad ipsum. dis. 7. pa. 146.

Vna Charitas sufficit pro amore beneuolentiæ, & concupiscentiæ erga Deum. dis. 20. cap. 5. pa. 223.

Christus non usus est restrictione mentali dum dixit, neque filium scire de die iudicii, sed solum Patrem; sed tropicè loquutus est. disp. 23. ca. 2. pag. 278. Nec dum dixit propinquis suis, non ascendam ad

diem festum, & postea ascendit. ibid. 282.

Christus non illud onus imposuit nobis, ut non sufficiat adiutitiam, & salutem recta vita, siue obseruantia legis, sed ulterius requiratur Fides in ipsum, sed illud beneficium, contulit, ut per Fidem in ipsū concedantur nobis auxilia ad seruandam legem, quæ sine illis seruari verè, & integrè non potest. dis. 20. ca. 9. pag. 247. **Christus non influit nisi in membra sui corporis.** dis. 20. ca. 2. pag. 195. Ipse pro nobis vicit Dæmonem, mundum, & concupiscentias eius, quare sine eius auxilio nos vincere ea non possumus. dis. 20. ca. 3. pa. 204., & c. 4. p. 210.

Codicum Sacrorum traditores gentibus ex metu grauissimè peccauerunt. dis. 45. ca. 7. pa. 514. & 515.

Comestio etiam minima ob solam voluptatem illicita est. disp. 5, ca. 1. pag. 110.

Vt quis Commodum ex peccato reportet irrationabile est. dis. 52. pa. 583.

Communio sacrilega non satisfacit præcepto Ecclesiæ. di. 49. ca. 1. p. 538.

Communio frequens in malè uiuentibus non est nota Prædestinationis. dis. 50. p. 545.

De Conceptione immaculata Deiparæ potest dici, quod non sit reddita certa ex Bullis Pontifici-

K k k k

tifi-

I N D E X

- tificum . Est tamen certum , quòd non repugnet Scripturis dif. 1. ca. 5. pag. 80 Qui eam non tenet, eo quia putet, oppo- ni gloriæ Christi, non peccat venialiter , neque moralem imperfectionem habet. ibid. pa. 81.
- Concupiscentiam carnis damnât sacræ litterę , & quidquid ex ea fit . dif. 5. c. 1. p. 113.
- Conâtur eâ excindere quotquot esuriunt , & sitiunt inſtitiam . dif. 45. ca. 10. pag. 521. *Vide Libido, Voluptas.*
- Concupiscentia desiderii iusti- ficationis non est ipsum deside- rium iustificationis, nec ip- sum adiunctum habet. dif. 51. pa. 552.
- Concursus efficiens etiam remo- tus ad peccatum alterius est inexcusabilis a peccato, quia est coefficientia peccati. di. 45. ca. 2. pa. 486. , & 488. , & ca. 3 pag. 490. Concursus verò in alio genere causæ excusatur, si ex graui meru adhibeatur , quia non est coefficientia pec- cati, sed exhibitio materiæ , vel occasionis, circa quam , vel in qua alius creditur pec- caturus ; vel est sustentatio peccantis. ibi. pa. 489.
- Concursum efficientem ad pec- catum domini exhibet famu- lus submittens humeros, defe- rens scalam, aperiens ostium pro ingressu eius ad stuprum dif. 45. c. 1. p. 481. Item defe- rens, dictans, exarans litteras prouocantes ad libidinem pro alio ; vel huiusmodi verba re- ferens. ibi. ca. 6. pa. 510. Item baiuli, siue vectores deferen- tes scienter personas ad loca , vel ad alias personas, in qui- bus, vel cum quibus sit forni- candum . ibi. c. 5. p. 509. Item tradens clauem furibus, qua aperiatur domus , vel arca ad furandum. ibi. ca. 4. p. 504. Et coquus præparans cibos il- licitos pro mensa. ibi. ca. 11. pag. 522. Non tamen, qui ex necessitate petit mutuas pecu- nias ab vsurario ; nec qui exi- git iuramentum ab infidelibus ibi. ca. 2. pag. 487. Nec qui lo- cat domum meretrici . ibid. ca. 10. pa. 521. Nec qui ex ne- cessitate vedit imagines Deo- rum gentibus eas adoraturis. ibi. ca. 7. pa. 513. Nec qui in- fert cibos illicitos in mensam. ibi. ca. 11. pa. 522. Nec seruus subitans scalam pro domi- no ascendente, ne cadat . ibi. pa. 499. Nec eidem additans ar- matus ad defensionem, dum peccat , ne ab alio occidatur , aut lædatur. ibi. pa. 498. Nec comitans Principem pergen- tem ad templum idoli, aut sternens, ornanſque viam, aut puluinar submittens genibus , aut vmbellam suspendens ad caput. ibid. aut eum susten- tans, dum genuflectit, vti fa- ciebat Naaman Syrus suo
- Re-

Regi . ibid. ca.4 pag.495.

Confessarius non debet absolue-
re penitentem , si eius dolor
apparet fictus . dif.54. pa.568.
Neque, si non vult relinquere
occasionem proximam peccā-
di . dif.55. pa.570. Nec dimi-
diatē confessum dif.53. p.565.
Nec moribundum non dantē
signa doloris . dif.1.e.5.p.79.
Nec ignorantem mysterium
Trinitatis , & Incarnationis .
dif.57.c.6.p.610.

Confessio sacrilega non est satis.
factiua præcepti Ecclesiæ . dif.
49.ca.1. pa.538. dimidiata ob
concursum populi non est ca-
pax absolutionis . dif.55. pag.
565. Frequens cum mala vita
non est nota prædestinatio-
nis . dif.50. pa.545.

Concilium Tridentinum peccati
mortalis damnat eos, qui non
promouent ad Ecclesias di-
gniores . dif.41. ca.1. pa.418.
Glosæ eius verbis affictæ ina-
nes sunt . ibi.422.

Coniugium verè non est, dum nō
initur gratia prolis, sed libi-
dinis, etiamsi habeatur inten-
tio nutriendi, & educādi pro-
lem , si nascatur . dif.42. ca.3.
pa.441. Neque cum initur non
vsque ad mortem, sed ad de-
terminatum tempus . ibi.ca.4.
pa.441. Immo , cum non in-
tenditur societas vitæ vsque
ad mortem . ibi ca.5. pa.444.
Non tollitur tamen ratio con-
iugii , si intendatur educatio

prolis non per ipsos coniuges,
sed per ministros . ibi. ca.2. pa.
436. Vide Nuptiæ .

Coniux tenetur reddere debitū
coniugi, etiamsi petatur ex li-
bidine . dif.45. ca.4. pag.500.
Salua tamen consilientia suæ
personæ . dif.27.ca.3. pa.319.
Non peccat tunc reddendo ,
quia non cooperatur actioni
libidinosæ petentis . dif.45.ca.
4 pa.500. Immo operatur ex
iustitia, vel charitate . disp.6.
ca.2. pa.136. Peccat tamen ,
si reddat ex libidine , sicut si
ex eadem petat . ibi.c.1. pag.
118. Non tamen mortaliter,
sed venialiter . ibi. ca.2. pag.
133. Non potest d'mittere
coniugem, nisi ob fornicatio-
nem . dif.42. ca.4. pa.443. Nec
tamen tunc dissoluitur coniu-
gium . ibi. ca.5. pa.445. Con-
iux coniugem agnoscens post-
quam ea fornicata est , sit ir-
regularis . disp.44. ca.1. pag.
464.

Cooperatio. Vide Concurfus .

Cōsiliarius causa efficiēs est, non
physica , sed moralis ; qua-
re dantur causæ efficiētes mo-
rales tantum . dif.45. cap.2,
pa.480.

Constantini de Bragantia com-
mendabile factum . dif.45.c.7.
pa.513.

Constantinus Imperator appli-
cavit ad suscipiendum Baptis-
mum , vt curaretur a lep a,
non tamen is fuit eius finis

Kkkk 2 prin-

I N D E X

- principalis . dif. 40. c. 2. p. 409.,
& di. 6. c. 2. p. 131.
- Consuetudo peccandi aperienda
est in confessione . dif. 52. pag.
558. Etiam Confessario non
interrogante. ibidem pa. 564.
grauat malitiam actuum, ex
quibus gignitur ibi. pag. 560.
etiam eorum, quos ipsa gignit.
ibi. 163. Quamuis minuat pec-
cantis libertatem. ibi. 562. Eā
habenti est deneganda, vel
differenda absolutio. disp. 54.
pa. 568.
- Consulere peccata minora, ne
committantur grauiora, non
licet, sicut nec committere.
dif. 59. ca. 2. p. 577.
- Contemnere vitam corporis nō
est generosi animi. dif. 27. c. 6.
pa. 340.
- Contemptur formalis etiam erga
humanum Superiorem semper
est mortalis. dif. 21. ca. 1. pag.
253.
- Continentia non a nobis, sed
Dei donum est. dif. 20. cap. 4.
p. 209.
- Contractus Mohatra illicitus est,
quia vsura palliata afferens
lucrum ex numeratione pecu-
niæ. dif. 36. pa. 386.
- Cōtractus mutui destruitur quo-
dammodo in sui natura, si
pecunia futura habet valo-
rem de presenti. disp. 37 pag.
393.
- Contritio ex obiecto formali di-
stinguenda est ab attritione.
dif. 51, p. 549.
- Copula coniugalī ex sua institu-
tione non supponit, nec tra-
hit libidinem, quia instituta
in Paradiso ante illam exor-
tam. dif. 42. c. 1. p. 433. Fui-
set tunc exercita cum delecta-
tione, sed non mordaci, idest,
non turbante animi tranquil-
litate, siue rationem. ibi. Est
inculpabilis, si fiat solius gra-
tia proli. dif. 6. c. 1. pag. 121.
Sed tamen etiam tunc est pu-
denda propter feruorē libidi-
nis. dif. 42. ca. 1. pa. 432. Pro-
pter libidinem trahitur Ori-
ginale in filios. ibid. Et neque
Prophetis tunc datur assisten-
tia Spiritus Sancti. ibid. Et
propter eam noluit Christus
carnem suam per copulam cō-
cipi. ibid. Ipsi Mahometani
credunt, tunc Angelos absen-
tare se ab hominibus, quos
custodiunt. ibid. Si exerceatur
ex libidine etiam a coniugi-
bus peccaminosa est, saltem
venialiter. dif. 6. ca. 1. pa. 118.
Si exerceatur cum coniugata
etiam consentiente marito, est
adulterium. dif. 44. c. 1. p. 462.
Repugnat enim iuri naturali
matrimonii, super quo coniu-
ges dispensare non possunt.
ibi. Annulat quoque rātionē
Sacramenti apud fideles. ibi.
pa. 464.
- Cornelius Centurio habebat Fi-
dem in Christum, antequam
accederet ad eum Petrus, sed
nesciebat, eum iam venisse, &
ipsum

ipsum esse, quem crucifixerant
Iudæi. di. 57. c. 4. p. 603.

Corpus non brutaliter, sed rationabiliter, immo ex charitate diligitur. di. 27. c. 3. pag. 314. Non est contemnendum. ibi. p. 311.

Correptio fraterna est in præcepto, quando adest probabilis spes correctionis. di. 1. ca. 4. p. 61.

Corruptio morum pervertit iudicium rationis. di. 1. cap. 5. pa. 78.

Corruptio neque intellectualis boni, neque corporalis poterat accidere homini in statu integritatis. di. 1. cap. 5. pag. 85.

Creatura non diligit naturaliter Deum plusquam se; neque habet inclinationem sufficientem ad illam dilectionem eliciendam, immo neque ex sui natura inclinatur magis ad amandum Deum, quam se ipsam. di. 20. c. 7. p. 231., & c. 8. pa. 239. Non tamen inclinatur naturaliter ad amandum magis se, quam Deum. ibi. p. 235.

Culpa supra peccatum addit libertatem in committente. di. 1. c. 4. p. 59. Ipsa sola est obiectum penitentiae proprie dictæ. ibid. Culpa contrahitur ex libera transgressione legis; non tamen ipsa directe prohibetur a lege, sed peccatum. ibid. p. 53.

D.

Damnum inferre etiam per tertium, etiam per media non contra iustitiam, iniustitia est, & obligat ad restitutionem. di. 35. c. 1. p. 380. *Vide Restituere.*

Daniel fatuos appellavit filios Israel, eo quia contra Susanam iudicassent ex probabili. di. 1. c. 2. p. 17.

Dare, vel accipere temporale, pro spiritali simoniacum est, etiam si respiciatur non tamquam pretium, sed tanquam motuum. di. 40. ca. 1. p. 403. Etiam si sit pura, vel gratuita recompensatio; nam spirituale non potest per temporale recompensari. ibid. ca. 2. p. 415. *Vide Simonia.*

Debitum coniugale peti non potest a dubitante probabiliter, se contraxisse cum impedimento, potest tamen reddi. di. 1. ca. 5. p. 95. Potest reddi sine peccato, etiam cum petitur ex libidine, modò non ex libidine, sed ex iustitia, vel charitate reddatur. di. 45. c. 4. p. 500. Petens ex libidine peccat. di. 6. c. 1. p. 118. *Vide Coniugiũ. Coniux. Copula.*

Potest ex virtute oriri debitum, ut fiat aliquid, per quod detur, seu præstetur alteri occasio, vel materia peccandi. di. 6. c. 2. pa. 136.

De-

Decipit proximum, qui cum restrictione mentali loquitur .
 dis.23. c.1. p.274. Item qui equivoce, nisi aliquo signo ostendat, se ludere in æquiuoco .
 dis.24. p.294. Item, qui verba usurpat non significat inè, vel in diuersa significatione a communi. dis.23. cap.2. pag. 290.

Defendere tenemur proximum ab iniuria. disp.27. ca.2. pag. 309.

Defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ per omnia iura permittitur, non tantum per ius humanum ciuile. Quare est omnino inculpabilis, etiã si periculum adsit occisionis inuadentis, immo etiam si ipsa sequatur occisio . Quod pluribus argumentis probatur dis.27. ca.2. a p.305. Quibus addendum. Primò . Quod inuadens non habet ius occidendi inuasum ; ergo neque hic debitum, mortem per manum illius sustinendi . Sunt . n. hæc correlatiua, quare vnũ nõ potest esse sine altero ; sicut, si nõ adest ius repetendi pecunias in vno, non adest debitum restituendi in altero . Neque potest dici, adeste debitum sustinendi mortem in inuaso nõ propter ius inuadentis, sed propter præceptum charitatis, quo tenemur magis diligere animam proximi, quam nostram corporalem vitam ;

qui autem armis se defendit contra iniquum aggressorem, exponit eum periculo, vt occidatur, atque adeo, vt anima eius damnetur, quia decederet in mortali ; ergo magis diligit vitam suam corporalem, quam animam proximi . Non potest, inquam, hoc dici : aliter iura naturalia essent sibi inuicem contraria . Nam inuasus ex iure naturæ potest se defendere, vt probatum est : ex alia parte ex iure charitatis, quod etiam naturale est, non posset se defendere . Ergo iura naturalia essent contraria . Ergo illa defensio non est contra legem charitatis ; quia occisio, & damnatio inuadentis, si contingat, non est tribuenda iniustitæ se defendentis, sed iniuritati inuadentis, qui illud facinus aggressus est, in quo iustè posset occidi .

Secundò . Pro defensione iurium, siue bonorum licet vocare in iudicium aduersarios, etiam si sciatur, istos iniustè, & calumniosè, & perfidè per falsa etiam iuramenta acturos : non enim quis tenetur amittere sua iura, & bona, ne alius, nulla necessitate impacta, sed libera sua voluntate peccet ; ergo licet se defendere contra iniquum aggressorem, etiam si periculum sit, ne iste occidatur, & damnetur. Consequentia

tia patet a simili, vel etiam a fortiori.

Illud moderamen in eo est, vt non maior, nec diuturnior conatus adhibeatur, quàm necesset sit offensæ repellendæ. dis. 27. c. 1. pag. 303. Non est impossibilis ea defensio. ibid. 308. Si intendatur occisio, iā non est defensio, sed vindicta. ibid.

Desiderium plus est, quàm purus amor, & complacentia. dis. 51. pa. 554. Desiderium de morte patris, aut alterius ob hæreditatem, aut temporale emolumentum, illicitum est. dis. 10. pa. 154., & dis. 11. pa. 167.

Deus est summè amabilis, & concupiscibilis. dis. 20. ca. 5. pag. 224. Non est ratio formalis totius nostræ bonitatis, sed casualis. ibi. c. 7. pp. 238. Ipse mouet creaturam ad amorem Dei super omnia. ibid. p. 232. Ipse est materia directæ, & proxima iuramenti, proinde nullum iuramentum est in materia leui, nisi sermo sit de materia indirectæ, & remotæ; atque adeo nulla eius transgressio venialis. dis. 21. cap. 1. pa. 253. Videtur Deus de summo rigore iustitiæ posse damnare etiam propter veniale ex perfectâ deliberatione commissum. disp. 21. cap. 1. pag. 252.

Diabolus inuincibilis pet no-

stras vires sub figura Goliath, & Leuiathan. disp. 20. cap. 4. pa. 210.

Dignior est eligendus. disp. 41. pa. 417.

Dignitas maior in collationem beneficiorum, & officiorum non est sumenda pro maiori abundantia spiritualium gratiæ donorum, sed per cōparationem ad bonum commune iuxta naturam officij, & beneficii. dis. 41. p. 421.

Dignus non amittit dignitatem ad præsentiam dignioris. ibi. p. 425.

Dispensatio sine causa est contra bonum publicum, & quodammodo in contumeliam eorum, pro quibus non dispensatur. Quare omnis dispensatio requirit causam vel necessariam, vel sufficientem, & qui dispensat sine causa est dispensator infidelis, & imprudens. disp. 48. pa. 534, & 535.

Qui propter impotentiam dispensatur a recitatione Matutini, & Laudum non est dispensatus in reliquis horis: sic qui similiter dispensatura ieiunio pro maiori parte Quadragesimæ, non est dispensatus pro diebus, qui supersunt. ibi. Sic etiam, si maior pars Communitatis dispensatur in aliqua obligatione, non est dispensatum in cæteris. ibid.

Dispensare potest Deus in lege

naturæ, non tamen in iis, quæ ordinem naturalem cōstituūt, sed in iis, quæ adiacent, sine quibus ille ordo consistere potest. *dis. 44. c. 4. p. 472.*

Dispensauit Deus cum Hebræis super Polygamia, si hæc interdicta supponitur iure naturæ, propter multiplicationem populi fidelis prænuntii Christi. *ibid. p. 476.* Multiplicatio generis humani non videtur causa dispensandi super eadem. *ibi. p. 474.*

Dispensatio facta vni, vel pluribus non extenditur ad alios. *dis. 44. c. 3. p. 468.*

Dolor de peccatis duplex Attritio, & Contritio, & quinam sufficiat ad validitatem confessionis. *dis. 51. p. 550.*, & sequentibus. *Vide Attritio. Contritio.*

Dolores tolerandi sunt, delectationes declinandæ, nisi necessariæ sint pro valetudine tuenda. *di. 43. c. 2. p. 454.*

Dubium non solum est, cum nullæ adsunt rationes pro vtraque parte contradictionis, sed cum adsunt contrariæ; immo hoc propriè est dubium, illud verò potiùs appellandū est nescientia. *dis. 1. c. 3. p. 23.*

In dubiis tutior pars est eligenda. *ibid. 22.* Etiam in dubio iuris. *ibi. p. 28.* Dubius in fide est infide. *is. d. 18. p. 184.* In dubio non est homo in possessione suæ libertatis. *d. 1. c. 3. p. 19.*

E.

Ecclēsia præcipit internā dispositionem ad cōmunionē annuam; proinde eius præcepto non satisfacit per sacrilegā. *dis. 49. c. 1. p. 541.* Præcipit Missam totam audiri: totam autem non audit, qui plures partes a pluribus simul dictas audit. *dis. 47. p. 531.* Præcipit grauius obseruantiam festorum. *dis. 46. p. 528.* Præcipit actus internos, qui coniunguntur cum externis. *dis. 49. c. 1. p. 539.* Numquam operatur cum dubio, sed in dubiis ipsius operatur, quod certum est licere. *dis. 1. ca. 5. p. 92.* Precatur, ne accidat pollutio in somno cum obscenis phantasmatis. *dis. 43. c. 3. p. 456.*

Ædificare templa idolis nec metu mortis licet: hinc Ambrosius nec metu mortis adigi potuit, ut Basilicam traderet Arianis. *dis. 44. c. 8. p. 516.*

Educatus in syluis sine Eide in Christum non potest vincere viribus naturæ amorem proprium, nec concupiscentiam carnis, nec in bono opere per totam vitam perseverare; proinde iusticiam habere non poterit, nec meritum, ut ei reueletur Christus, vel inspiretur Fides in eum; immo multa peccata habebit, quibus damnationem increatur.

tur . dif. 20. ca. 9. pa. 247.

Effectus mali sequentes nostras actiones, & etiam omissiones deputantur nobis ad culpam, si fuerint præiussi, aut præiudicari debuerint . dif. 45. ca. 6. pa. 504.

Effigies formare deorum ob spē lucri ex earum venditione gentibus non licet. dif. 45. c. 9. pa. 517. Licet illas vendere ex gravi necessitate. ibi. c. 7. pa. 513. Licet habere in Musæis ad ornatum, vel in honorem scientiæ, vel artis, cuius illi estimantur authores. ibi. ca. 9. pa. 518.

Eleemosyna in necessitatibus communibus plurimis est in præcepto, quia plurimi habet superfluum statui. dif. 9. p. 152. Etiam in probabili proximi necessitate extrema est in præcepto. dif. 1. c. 4. p. 63.

Electio canonica requirit excessum supra medietatem eligentium. dif. 48. pa. 536. In electione Summi Pontificis requiruntur duæ partes ex tribus. ibid.

Electio facta a maiori parte tenet. Sed facta a digniori, & saniori præfertur, si in modico excedatur. ibid.

Eligendus est dignior sub pena peccati. dif. 41. pa. 418.

Elisæus iudicavit, non peccare Naaman in subitatione sui Regis ad idolum genua flectentis. dif. 45. ca. 4. pa. 496.

Non est mentitus, nec vñs restrictione mentali, dum Regi Syriæ ægrotanti dici iussit: Sanaberis, quamvis ille esset moriturus. dif. 23. c. 2. p. 285.

Errat non tantum, qui sequitur falsum, sed etiam, qui non sequitur verum. dif. 1. c. 2. pa. 20. Qui sequitur probabile non, sequitur verum; ergo errat. ibid.

Excommunicatio fertur quandoque pro opere, vel omissione non secundum se, sed si procedant ex aliqua interna malitia. dif. 49. c. 1. p. 539.

F.

Fabius Labeo per restrictionem mentalem decepit Regem Antiochum. dif. 23. ca. 1. p. 277.

Facultas, sed ius ad agendum, vel non agendum aliquid, si non præualet aduersus legem præcipientem, vel prohibentem, cadit, quia nulla facultas est cum peccato: si autem præualet, non transfert peccatum de mortali ad veniale, sed omnino illud tollit. dif. 43. pa. 400., & dif. 45. c. 1. p. 482.

Falsum dicit, & cum intentione fallendi, qui loquitur cum restrictione mentali, atque adeo proprie mentitur. dif. 23. c. 1. p. 274.

Falsa Fidei simulatio est illicita. dif. 15. c. 2. p. 174.

LIII

Fa-

I N D E X

Famulus scienter submittens humeros, aperiens ostium, scalam deferens pro ingressu domini ad stuprum, peccat mortaliter, quia efficienter concurrat ad peccatum mortale domini sui. *dis. 45. c. 1. pa. 481. & c. 2. p. 486., & c. 4. p. 503.*

Famuli, & famule domesticę non possunt occulte surripere heris suis ad recompensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod accipiunt. *dis. 33. pa. 366.* Nisi in casu, quo re vera non solueretur eis merces, vel minor, quā debeatur, ipsique non possent apud iudicem experiri ius suū. *ibi. p. 368.*

Fatue a Christo dicte sunt virgines, quæ innixę sunt probabilitati. *dis. 1. ca. 2. pag. 51.* Sic etiam a Daniele Israelitę. *ibi.*

Feria 6. in Parasceue non dicitur Missa, seu non offertur sacrificium, quia non consecratur. *dis. 47. p. 533.*

Festa in honorem Domini, vel Sanctorum instituta sub mortali obseruanda sunt cum abstinencia ab aliquibus actibus. *dis. 46. p. 528.*

Singulis festis eliciendi sunt actus Fidei, & Charitatis. *dis. 2. c. 2. p. 102.*

Fides Remuneratoris necessaria est ad salutem, nec sufficit Fides Dei. *dis. 19. p. 187.*

Fides Dei, & Prouidentię eius

ex testimonio creaturarum non est proprię Fides. *dis. 20. c. 1. p. 191.* Nec sufficit ad iustificationem. *ibi.* Fides explicita Remuneratoris necessaria est necessitate medię. *dis. 19. p. 187.*

Fides cadit sub præcepto speciali, & secundum se. *d. 13. p. 163.* Quamvis iungenda sit Charitati, & operibus. *ibi.*

Fides in Christum est necessaria necessitate medię ad iustitiam, & salutem. *dis. 57. c. 1. p. 581.* eaque explicita, idest, Incarnationis, mortis, & Resurrectionis eius. *ibi. c. 2. pag. 582.* Nō sufficit Fides in Deū prouisoriam etiam supernaturalem. *ib. p. 586.* Hęc non est Fides in Christū. neq; implicita proprię loquendo. *ib. p. 582.* Nō datur Fides sufficiens ad iustitiā insufficientis ad salutē. *ibi. c. 3. pa. 596.* Fides debet esse in Christum, ut Deum; & qui hanc non habet, non est Christi fidelis. *ibi. c. 2. p. 593.* Non sufficit Fides Mediatoris in comuni, idest, præscindendo, an ille sit Deus, nec ne. *ibi. 593.* Non videtur semper fuisse necessaria Fides Trinitatis, quāuis id sit probabile. *ibi. c. 5. p. 608.* Qui Fidem non habet Trinitatis, & Incarnationis, non est capax absolutionis. *ibi. c. 6. p. 610.*

Fides non potest stare cum dubio de reuelatione Diuina.

na . dif. 18. pag. 184.
 Fides naturalis entitatiuē circa eadem obiecta formalia, circa quæ versatur Fides supernaturalis repugnat . dif. 20. c. 4. p. 215. Qui eam admittit , destruit cōtrouersiam inter Catholicos, & Pelagianos . ibid, p. 216.
 Fidelis a potestate publica interrogatus de Fide non potest tacere, sed tenetur ad eam confitendam . disp. 15. ca 1. pag. 137.
 Filii Mahometanorum tenentur singulis quadrienniis se præsentare patri, eique reuerentiam, & cultum exhibere. di. 3. p. 107,
 Finis nuptiarum est tantum suscepio prolis, remedium verò libidinis non est finis, neque secundarius, sed tantum effectus consequens. dif. 6. c. 2. p. 124.
 Finis sine quo non fieret opus, magis æstimatur, quàm ipsum opus; non verò finis, sine quo fieret opus. dif. 40. c. 2. p. 411.
 Fomitē peccati non fuisse extinctum in B. Virgine antequā Christum conciperet, docet D. Tho. di. 1. c. 5. p. 82.
 Fornicatio simplex ex natura sua mala est. Sed non quia semen est ordinatum ad generationem . dif. 42. c. 1. p. 438. Nec quia venerea voluptas ta befacit hominem in operibus

carnis. ibi. 439. Sed quia illa voluptas absorbet rationem . ibi. 430.
 Non tamen propterea copula coniugalī est peccaminosa . ibi. 432.
 Fortitudo Christianorum in superandis tentationibus, & Martyrum in tolerandis penis non ex naturæ viribus, sed ex Dei auxilio est. dif. 20. c. 5. p. 221.
 Fortitudinē gentilium facit humana cupiditas, Christianorum verò Diuina charitas. ibi. p. 222.
 Fugere tenemur occasionem proximam peccandi. dif. 50. c. 1. p. 573. Vide Occasio proxima .
 Fur tenetur sub mortali restituere summā totalem, si notabilis sit, quamuis paruis furtis collectam. dif. 34. ca. 1. pag. 371. Vltimum furtum, ex quo redita est summa notabilis, fuit mortale. ibi. 374.
 Fures, si quando puniuntur morte, non est ad recompensanda eorum vita bona, quæ surripuerunt; sed quia turbant publicam tranquillitatem. Nō solent autem morte puniri, nisi ultra furtum, verbera, vincula, vulnera, suffossionem, vel deiectionem parietum, aut vim adhibuerint, vel nisi res sacras surripuerint, aut publicas. dif. 28. p. 353.
 Furtum nunquam licitum: acci-

I N D E X

pere verò alienum in extrema necessitate est licitum, quia non est furtum. *dis. 32. p. 363.* Quantitates paruorum furto- rum continuantur ad facien- dam quantitatem notabilem in lucro furis, & in damno- cius, qui furtum passus est. *dis. 34. ca. 1. p. 373.* Non furati sunt Hebræi retinentes vasa ab Ægyptiis non donata, sed commodata. *dis. 33. p. 368. & 369.*

Vltimum furtum, quo primò reddita est notabilis quantitas paruis furtis sublata, mortale est. *dis. 34. c. 1. p. 375.*

G.

Gaudium de morte alicuius ob aliquod tēporale emo- lumentum illicitum est. *dis. 10. pa. 154.* Non potest haberi si- ne displicentia personæ. *ibid. pa. 155.* Multò magis gaudiū de morte patris ob pinguem hæreditatem. *dis. 12. pa. 160.* Multò verò maximè gaudiū de patricidio, quamuis in ebrietate commissio. *ibid.*

Genus humanum multiplicatum est absque polygamia, nec pro eius multiplicatione vide- tur fuisse in ea dispensandum. *dis. 44. c. 4. p. 474.*

Goliath à Dauide prostratus figu- ra fuit Demonis à Christo de- uicti; proinde solum per Christum, idest, per auxilia

gratiæ eius possumus Demonē vincere. *dis. 20. c. 4. p. 210.*

Gratia prima per Christum est gratia vocationis ad Fidem, proinde Fidem non habenti nulla alia gratia per Christum tribuitur. *d. 20. c. 2. p. 194., & c. 3. p. 196.*

Gratiæ necessitas. *Vide Auxilia Gratia.*

Græci non propter vim proba- bilitatis conferunt validè Or- dines, licet non vtantur ritu Latinorum, & validè conse- crant in azymo. *dis. 1. c. 5. pa. 88.* Ipsi tanquam testimonio- rum religionem non seruan- tes traducuntur a Tullio. *d. 21. ca. 1. p. 254.* Etsi non credant Spiritum Sanctum procedere a Filio, validè baptizant. *d. 57 c. 2. p. 596.*

Grauias, & leuias non mouentur contra particularē suum im- petum ad impediendum va- cuum ex naturali inclinatio- ne, sed ex motione agentis v- niuersalis. *dis. 20. c. 7. p. 231.* Eorum naturalis motus refun- ditur in generans, quia sequi- tur determinatè formam ab eo datam. *ibi. ca. 8. pag. 243.*

Grauitas materiæ reddit pecca- tum mortale. *dis. 2. c. 1. p. 93.* *Vide Materia, Leuitas, Parui- tas, Præceptum.*

Gulæ sensum, siue appetitum excitare licet ad sumendum cibum sustentandæ vitæ ne- cessarium, non autem libi- di-

dinem; immo hæc semper frā-
nanda est. dis. 43. ca. 2. pag.
453.

H.

Habitus peccandi difficilē
vincitur. dis. 54. pag. 568.

Qui eum contraxit tenetur,
quoties eius memoria sibi oc-
currit, conari ad eliciendos
actus contrarios, vt eum de-
struat, sicut tenetur fugere
occasionem proximam peccā-
di. dis. 52. pa. 561. Difficultas
ex eo causata ad abstinendum
a peccatis non alieniat illa,
quia propria culpa contracta
est. ibi. 563. Eum habenti dif-
ferenda, vel deneganda est ab-
solutio. dis. 54. p. 568. *Vide*

Consuetudo,

Hebræis per plura scripturarum
oracula reuelatus erat Mes-
sias, vt Deus. dis. 57. c. 5. p. 608.
Pro ipsis dispensatum fuit su-
per polygamia (si ea lege na-
turæ dicitur interdicta) vt
multiplicaretur populus fide-
lis Christi prænuntius. dis. 44.
c. 4 p. 476. Ad eos tantum mit-
tebat Deus Prophetas. di. 44.
c. 4. pa. 476., & 477. Etsi per
ignorantiam Christum perse-
quuti fuerint, dolere teneban-
tur. d. 5. c. 4. pa. 57., & 58. Eo-
rum cæremoniæ non statim
post Christi mortem mortife-
ræ. dis. 15. c. 2. p. 175.

Hæresis Pelagiana inimica gra-
tiæ Christi non dixit, hominē
viribus naturæ posse facere
opera entitatiuē supernatura-
lia, (id quod repugnat in-
terminis) neque de hoc con-
certauit cum Catholicis. d. 20.
c. 4. p. 216.

Hæreticus mentalis, si suam hæ-
resim verbo, vel scripto ex-
primat, etiam si nullus au-
diat, vel legat excommuni-
cationem incurrit. dis. 49. c. 1.
p. 539.

Homicidium in ebrietate com-
missum, etsi non sit culpabi-
le in se ipso, est tamen in cau-
sa; & in se ipso peccaminosum
est; quare de eo postea est do-
lendum non gaudendum. dis.
12. p. 61. & 62.

Homo in omni opere suo debet
intendere honestum, quod est
bonum rationis, adeoque nū-
quam ei licet intendere bonū
sensus. dis. 4. c. 1. pa. 110. Op-
positum est dogma Aristippi,
& Epicuri. ibid. Non potest
in statu naturæ lapsæ viribus
naturalibus vincere tentatio-
nes mundi, carnis, & Demo-
nis. dis. 20. c. 4. p. 203., & seq.
Nec implere legem. ibi. c. 3. p.
196. Amare verò Deum super
omnia nec in statu naturæ in-
tegræ suis viribus potuisset.
ib. c. 4. p. 206. & c. 6. p. 225.

I.

I N D E X

I.

Iacob non vsus est restrictio-
ne mentali, cum dixit, se es-
se Esau, nec tamen necesse est
asserere, quòd sit mentitus. *dis.*
23. ca. 2 pa. 283.

Idola formare ad petitionem ea-
rū adorare volentium est inex-
cusabile a peccato. *dis.* 45. ca.
19. pag. 517. Ita etiam tunc
præbere materiam, unde for-
mentur. *ibid.* Vendere au-
tem ea gentibus, etiam dum
scitur ab iisdem adoranda,
excusabile est, si ex graui
necessitate fiat. *ibid.* ca. 7. pa.
513.

Illa habere ad ornatum, vel
memoriam, vel honorem ar-
tis, vel scientiæ licet. *ibid.*
ca. 9. pag. 518. Iisdem templa
ædificare non licet. *ibi.* c. 8. pa.
515.

Infamia meretricum non est ex
libidine propria, qua agunt,
sed ex aliena, quam patiun-
tur. Hinc eadem infamia non
redundat in fornicarios. *dis.*
51. c. 4. p. 507.

Inferre calumniam. *Vide Calum-*
niam inferre.

Inferre damnum. *Vide Damnum*
inferre.

Infidelitas negatiua non excu-
satur ex ratione minimis pro-
babili. *dis.* 1. ca. 3. p. 38.

Ignominiosum est pati, etiam

violenter, alterius libidinem.
dis. 45. c. 4. p. 507.

Ignorantia vincibilis, qualis
reperitur in opinione proba-
bili, non excusat a culpa.
dis. 1. ca. 4. pa. 54. Invincibi-
lis excusat a culpa, sed non
tollit rationem peccati. *ibid.*
pag. 56. De peccatis ex ea
commisissis dolendum est ex a-
more iustitiæ, & rectitudinis.
ibi. 57.

Intellectus difficilius capit al-
tiores veritates, quia trahit
res ad se, & in intelligentia
rerum relucet virtus intel-
lectus; quare habet diuersum
modum operandi a voluntate.
dis. 20. c. 6. p. 226.

Intellectus, & lumen non sunt
duæ causæ partiales visionis
beatæ. *dis.* 43. cap. 4. pag.
503.

Isaac non sequitur est merè pro-
babile, dum benedixit Iacob.
dis. 1. c. 2. p. 17.

Iudas non excusatur a D. Tho-
ma de peccato, cum consi-
luit venditionem Ioseph, quâ-
uis ad liberandum eum a
morte; potest tamen excusa-
ri dicendo, quòd propriè il-
lud non consuluerit, sed tan-
tū proposuerit tamquam
minus malum; & non ex vo-
luntate, vt illud fieret, sed
ne grauius fieret. *dis.* 56. ca. 2.
p. 578.

Iudas Iscariotes fortè non ex
odio

odio Christum Iudæis tradidit, sed tantum ex cupidine lucri. dis. 40. c. 1. p. 405.

Iudicium fundatum super probabilitate non potest esse certum, nisi ex voluntate temeraria. dis. 1. ca. 4. p. 40. Iudicium exigit actorem, reum, & iudicem. ibidem cap. 3. p. 30.

Iuramentum exigere ab infidelibus pro pace, vel federe, licet. dis. 45. c. 2. p. 488.

Iurare in mendacio etiam in materia leui, lethale est. dis. 21. ca. 1. p. 235. Item, sine animo iurandi, ex quacunque causa. disp. 22. pag. 269. Item sine animo adimplendi. disp. 21. cap. 3. pag. 261. Item, sub diuersa intentione ab ea, quam habet exactor iuramenti. dis. 35. pag. 296. Etiam si agnoscendum sit crimen occultum. ibidem. Etiam si aliàs vita seruari non possit. dis. 21. ca. 1. p. 256.

Iustitia vera non nisi per Fidem in Christum. disp. 20. cap. 2. pag. 194. Verus iustus non potest excludi a Regno Dei. ibi. ca. 3. p. 201. & ca. 9. p. 240.

L

Lamech primus polygamiam exercuit, qui propterea grauissime increpatur a Hieronymo. dis. 44. c. 4. p. 474.

Laus humana mortuum fuit Gentilibus ad fortia multa faciendâ, & ferendâ. dis. 20. c. 5. p. 221.

Lex Dei æterna ordinem naturalem conseruari iubet, perturbari vetat. dis. 43. cap. 1. p. 450.

Lex naturæ impleri non potest solis viribus naturæ. dis. 20. ca. 2. pag. 194, & ca. 3. pag. 196. Non exigit sui obseruantiam per opera entitaturæ supernaturalia, si obseruari possit per naturalia. ibi. ca. 4. p. 207.

Sine auxilio per Christum seruari non potest verè, & integrè. ibidem. Atque adeo non nisi ab habentibus Fidem in Christum, quia illis tantum tribuitur illud auxilium. ibid. cap. 2. p. 194. Eius obseruantia dat meritum ad vitam æternam. ibidem ca. 3. pag. 201. Etiam si non habeatur fides in Christum; sed seruari non potest sine ea fide. ibid. & c. 9. p. 249. Nullus eam seruat, aut seruauit ex vi arbitrii, & le-

I N D E X

- & legis. ibidem cap.4. pag. 198. & 202. Super ea dispensari potest a Deo, non tamen in iis, sine quibus ordo naturæ consiliteri non potest. dis.44. cap.4. pag. 472.
- Lex** Mosaica scripta fuit in lapide: Christiana verò in corde: Illa dicitur Lex Timoris, hæc verò Amoris. dis.2. c.1. p.97.
- Lex** deiecit nos de possessione libertatis. dis.1. cap.3. pag. 19.
- Lex** zelotipiae compellebat mulieres ad opus, quo deprehendebatur adulterium, si commississent paginam vicinam.
- Libido** carnis est appetitus voluptatis sensibilis propter ipsam. disp.5. cap.1. pag. 114.
- Natura** sua mala est. ibid. pag. 115. Ad errorem Pelagianorum pertinet dicere eam bonam. ibid. pag. 116.
- Proinde quidquid ex ea fit male fit. ibidem 115: Scriptura ubique docent, ut ei resistamus. ibidem. Copula coniugalitatis ex ea facta peccaminosa est; immo illa copula non est verè coniugalitatis. dis.6. cap.1. pag. 128. & pag. 131. Propter eam frequentandam licet abstinere a carnibus etiam in periculo mortis. dis.27. ca.1. pa.329. Poluit etiam eos, in quorum corpora per vim exercetur.
- dis.45. cap.4. pag.507. Propter eam traducitur originale in filios. dis.5. ca.1. pag. 115.
- Lux**, quamvis sit accidens, est nobilior corpore opaco. dis.27. c.4. p.325.
- Luxuria** generatur, cum non resistitur libidini. dis.5. cap.1. 115.
- M.
- M** Achabea mulier non vasa est restrictione mentali, nec tamen falsum loquuta est. dis.23. ca.2. pa.186. & d.15. c.2. p.177.
- Machabæis** licuit pugnare Sab-
bato ad tuenda sancta, & gentem. dis.1. cap.5. pag.87.
- Tunc non operati sunt ex probabili, sed ex certo. ibidem.
- Non** licuit autem pro tuenda vita manducare carnes porcinas, quia id præcipiebatur in signum abiectæ, & proditæ Iudaicæ Religionis. disp. 45. ca.1. pa.484. & dis.21. c. 2. p.258.
- Magnum** dicitur relativè ad parvum, sed non tamquam pars ad totum. dis.21. cap.4. p.262.
- Malitia**, quæ inest actui ex natura sua, non potest ab eo tolli, nisi tollatur eius natura. dis.55. p.571.
- Malitia** mortalis non potest diminui ad venialem, nisi ex imper-

imperfectione actus; aliàs
vel omnino tollitur, vel re-
manet in sui gravitate. dif.
45. ca. 1. pag. 432. & dif. 2. c.
1. p. 94.

Mahometes præcipit iter ad Me-
cham semel in vita. dif. 2. c.
1. pa. 99. Item, ut filii singu-
lis quadrienniis inuisant pa-
trem. dif. 3. pag. 107. Distin-
guit specie animalia, & An-
gelos iuxta diuersitatem
Cælorum. dif. 20. ca. 4. pag.
215.

Malum Dei, id est peccatum su-
perat omne aliud malum, si-
cut bonum Dei omnia bona.
dif. 5. p. 556.

Non est faciendum malum mi-
nus, ne fiat grauius, & ita
nec consulendum. dif. 5. c. 2.
p. 575.

Materia grauis, vel levis solet di-
stinguere peccatum in morta-
le, & veniale. dif. 2. c. 1. p. 93.
Non semper leuitas materie
alleuiat peccatum, aliquan-
do grauat. dif. 2. ca. 2. pag.
256. Materia iuramenti non
est propositio, quæ per ipsum
firmatur, sed Deus, qui vo-
catur in testem. ibidem ca. 1.
p. 253.

Materiam offerre peccato, ali-
quando est excusabile. dif. 44.
c. 2. p. 489.

Meretrici non est deneganda ha-
bitatio, eo quia ea suppona-
tur abusura ad malum. dif. 45.

c. 10. p. 521.

Meritum habent actus Fidei,
Spei, & Charitatis, non quia
entitatiuè supernaturales sūt,
sed quia tales actus sunt; quā-
uis, vt tales actus sunt non
possint esse nisi supernatura-
les. Vnde, si possent naturali-
ter fieri, idem meritum ha-
berent. di. 20. c. 5. p. 218.

Metus grauis non est iusta cau-
sa simulandi administratio-
nem Sacramentorum. dif. 26.
p. 300.

Metus notabilis damni non ex-
cusat a peccato in transgres-
sione legis naturæ. dif. 45. ca.
1. pag. 484. Excusat in tran-
sgressione legis humanæ.
ibidem. Non transfert ma-
litiā actus de mortali ad
venialem, sed vel omnino eam
tollit, vel relinquit eam in
sui gravitate. ibid. pag. 482.
Non excusat seruum deferen-
tem scalam, aperientem o-
stium, submittentem hume-
ros pro stupro domini. dif. 5.
c. 1. pa. 181. Non baiulos de-
ferentes personas ad fornicā-
dum. ibid. c. 5. p. 500. Non
dictantes, exarantes, defe-
rentes litteras amatorias, vel
amatoria verba referentes.
ibid. c. 6. p. 510. Non forman-
tes idola, dum petuntur ad
cultum. ibid. c. 9. p. 517. Non
ædificantes eis templa. ib. c. 8.
p. 515. Non coquos præparan-

M m m m tes

- tes cibos illicitos . ibi. ca. 11. p. 522.
- Mollities iure naturæ mala est , & indispensabilis a peccato , quia per eam irritatur libido , & percipitur delectatio absorbens rationem . disp. 43. p. 448. Dispergit etiam semen , quod a natura institutum est ad generandum . ibi. 449. Absurdissime dicitur , illam naturam suam esse sepe bonam , & aliquando obligatoriam sub mortali , & tamen a Deo interdictam . ibid.
- Motus ad ultimum finem est a primo agente ; & sic amor Dei super omnia est in creatura a Deo non a seipsa . dis. 20. c. 7. pag. 233. Motus grauium , & leuium ad impediendum vacuum est ab agente vniuersali . ibid.
- Mortale peccatum excedit veniale in infinitum . dis. 45. ca. 1. p. 483. Non constat ex pluribus venialibus . dis. 34. cap. 2. pag. 376. Non leuadit veniale nisi ex imperfectiōne actus . dis. 1. ca. 1. pag. 94. Non vero ex vlla causa excusante , vel facultate . disp. 45. c. 1. p. 482.
- Mortem nullus tenetur pati nisi in penam peccati , ideoque nullus potest eam præcipere . Eam non præcepit Deus , sed constituit in necessitate naturæ ; ideoque in penam culpæ originalis . dis. 27. ca. 3. p. 317. Possunt tamen præcipi opera , quibus adnexum est periculum mortis . ibid.
- Mortem tolerare pro actu virtutis exercendo , vel seruando licitum , immo laudabile est . ibidem ca. 5. pag. 326. Regulariter non tenemur subire mortem pro auertendo peccato , vel damnatione alterius . ibidem pag. 320.
- Moyfes non peccauit occidendo Ægyptium . dis. 27. ca. 2. p. 310.
- Pro Mutuo nihil recipi potest ultra sortem , etiam si pecunia præsens plus valeat , quam futura . dis. 37. p. 389. Quod tamen falsum est . ibidem pag. 392. Mutuum licet ex graui necessitate petere ab usurario . dis. 45. ca. 2. p. 487.
- Mytheria ignorans sanctissimæ Trinitatis , & Incarnationis non est capax absolutionis . dis. 57. c. 6. p. 619.
- Mytherium Trinitatis non cognoscitur implicite dum cognoscitur Deus ; quauis ex secunditate naturæ Diuine deduci possit . ibid. ca. 2. pag. 582.

N.

Naaan Syrus non peccabat sustentans Regem in actu idololatriæ. d. 45. c. 4. p. 496.

Natura, quæ adiuuante Deo potest consequi bonum perfectum, melior est, quàm quæ suis viribus potest consequi imperfectum. dis. 20. ca. 7. pa. 234.

Natura humana fuit instituta sine morbo libidinis, & sic fuisset propagata, nisi aduenisset peccatum. dis. 42. ca. 1. pag. 434. Pro eius propagatione non fuit dispensatum super polygamia, nec fuit dispensandum. dis. 44. ca. 4. p. 474.

Naturæ vera sanitas consistit in subiectione sensus ad rationem. disp. 42. ca. 1. pag. 434. Proinde nec pro seruanda vita debet ille ordo peruari. ibid.

Naturale, & supernaturale sunt prædicata relativa ad naturam; quare non explicant essentiam rei, sed tantum convenientiam, vel excessum ad eam. Ideo non possunt ex se ipsis facere diuersitatem ordinis, aut quamcumque aliam, sed eam ex-

plicant, & supponunt. dis. 20. c. 4. p. 215.

Distinctio actuum entitativæ naturalium, & entitativæ supernaturalium habentium eadem prædicata, & verfantium circa eadem obiecta formalia, repugnat. ibidem.

Qui natus non est secundum Adam, non potest in Christo renasci. Sed natus est in vtero, qui conceptus est. d. 31. p. 361.

Necessitas mediæ, & præcepti. d. 57. c. 1. p. 580.

Necessitas Fidei, & protestationis eius. *Vide Fides*

Necessitas Fidei explicite in Christum omni tempore propter iustitiam, & salutem. *Vide Fides*.

Necessitas peccandi non datur. d. 1. c. 5. p. 79.

Necessitas Gratiæ. *Vide Auxilia Gratiæ*.

Nullus potest rectè vivere nisi Christianus. disp. 20. cap. 3. pag. 196, & disp. 57. cap. 3. p. 600.

Nuptiæ institutæ sunt ante ortum libidinis. dis. 6. ca. 2. pag. 124. Quare de sui institutione illam nec supponunt, nec trahunt. dis. 42. c. 1. pag. 433. Nec per illam postmodum exortam amiserunt bona, quæ ante illam habebant. ibid. pa. 434. Proinde copula nuptialis

M m m m 2 lis

I N D E X

lislicita est, quamvis non possit exerceri, absque libidine. ibidem. Fuerunt instituta propter prolem tantummodo. dis. 6. c. 2. p. 124. Non extensa, nec instituta in remedium libidinis tamquam finem secundarium. ib. p. 127. Non instituta a Christo, sed elevata ad rationem sacramenti. ibi. p. 126. Multo minus ab eo instituta principalis in remedium libidinis. ibid. 125. Nec quinquies instituta. ibid. Nuptiarum pluralitas. *Vide Polygamia*:

O

Obedientia laudabilior est ceteris virtutibus. dis. 49. ca. 1. p. 540. Ipsa quoque oblatione victimarum. ibid. 541. Conformat voluntatem subditi voluntati superioris. ibid. 540. Sub ea cadunt etiam actus merè interni Regularium. ibi. 542. In aliis vero actus interni, qui coniunguntur cum externis. ibi. 539.

Occidere publica auctoritate licet. dis. 28. p. 346.

Occidere non licet calumniatorem, aut eum, qui post impetam alapam fugit. dis. 27. c. 1. p. 303. Neque firem pro conservatione vnius auri. dis. 38. p. 344.

Occidere Tyrannum non licet, si

id sine magna turbatione, & clade Reipublicæ fieri non possit. di. 10. p. 156.

Occisio aggressoris non debet intendi in defensione propriæ vitæ per arma. dis. 27. c. 1. p. 303.

Offensa Dei improporcionabiliter excedit offensam cuiusque creaturæ, omniumque simul. dis. 21. c. 1. p. 354. Attenta infinita Dei maiestate nulla eius offensa est levis. dis. 21. ca. 1. p. 252. Offendere Deum leuiter, ne a nobis, vel aliis offendantur grauitur, non licet. dis. 56. c. 1. p. 576.

Officium distributum est in plures horas, ut pluribus temporibus lauderetur Deus. di. 48. p. 534. Recitandum est attentè. dis. 49. ca. 1. p. 542. Nulla eius pars recitanda est ratione alterius, sed qualibet ratione sui. dis. 48. p. 534. Hinc, si non possunt recitari longiores, ut Matutinum, & Laudes, recitandæ sunt, quæ possunt. ibid. 535.

Opera indifferentia cadunt sub præcepto; tuncque rectè fiunt propter obedientiam. d. 45. c. 4. p. 502.

Operari cum dubio, vel scrupulo peccandi, peccare est. d. 1. c. 4. p. 38.

Operari, ut quiescat, seu frangatur inclinatio, est operari secundum illam. Ita exercere

co-

copulam, vt quiescat libido, est illam exercere ex libidine. dis. 6. c. 3. p. 138.

Opinio distinguitur a puro dubio. d. 1. c. 5. pa. 67. Et a coniectura, suspitione, credulitate leui, ac temeraria. ib. 69. Tamen essentialiter incerta est propter insufficientiam motui non valentis causare certitudinem. ibi. c. 4. p. 39. Non est pura cognitio probabilitatis, sed assensus ad illam tamquam ad veritatem. ib. c. 1. p. 9. Quare est habere quasi pro vero, quod nescias esse falsum ibidem. Qui ex ea operatur, operatur cum formidine peccati. ibidem. Neque potest tolli ea formido nisi voluntarie. ibid. & pag. 49. Quod ad temeritatem pertinet. ibi. pa. 50. Non potest esse in Angelis bonis. ibi. c. 1. p. 9. Immo neq; in Adam, & Eva in statu integritatis. ibidem. Est certa de probabilitate oppositi. ibidem. Non innitur fundamento prudenti, & graui in ordine ad operandum. ibid. ca. 5. pa. 66. Iudicium reflexum ex ea formatum incertum est; ib. c. 4. pa. 40. Aliqui iudicantes, & operantes ex probabili opinione puniti sunt. dis. 1. ca. 4. p. 64.

Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum non caret omni peccato. dis. 6. c. 1. p. 118. inuino reuera non est opus

coniugii, sed libidinis. ibid.

Oscula, & tactus inter coniuges sola voluptatis gratia sunt peccata. d. 6. c. 4. p. 141.

P.

Pars maior trahit ad se minorem, quando verificetur. d. 48. p. 536.

Paruitas materię excusat a lethali. d. 31. c. 2. p. 257. Etiam in peccatis propter iuramentum non solum, & votum non impletum, dummodo nō sit materia totalis. ibi. ca. 4. p. 261. Tunc enim potius grauat. ibid. 265. Sicut & in his, quę præcipiuntur in signum dominii, seu obedientię debitorum, aut Fidei, aut Religionis, aut alterius virtutis, quā quis proficetur, aut habere tenetur. ibi 256.

Paruum dicitur relatiuē ad magnū, sed nō sicut pars ad totū. d. 21. c. 4. p. 262.

Peccandi consuetudo est aperienda in confessione. d. 52. p. 558., & d. 56. c. 1. p. 574.

Peccandi occasio fugienda, non admittenda, multo minus querenda. dis. 55. p. 571.

Peccata ex consuetudine, siue habitu commissa sunt graviora, licet minus libera. dis. 52. p. 563. Ita & peccata frequentia causantia habitum. ib. p. 560.

Peccanti ex consuetudine, vel neganda, vel differenda est

M m m m 3 ab-

I N D E X

- absolutio. d. 54. p. 568:
- Peccatum** distinguitur a culpa; hæc enim ultra deordinationem, seu malitiam actus, quæ solum significatur nomine peccati, addit libertatem peccantis. *dis. 1. c. 4. p. 53.* Propterea, & si in infantibus, amentibus, ebriis non possint adesse culpe, possunt tamen adesse peccata. *ib. p. 56.* **Quæ peccata** solent dici materialia. *ibi.* Ea tamen directe prohibetur a lege, non culpe. *ib. p. 53.* Quare vitanda sunt. *ib.* Et de commissis concipienda displicetia ex amore rectitudinis, & ordinis. *ib.* Non tamen proprie penitendum, quia penitentia proprie dicta non est nisi de culpis. *ib. 59.* Ea exhorruerunt Pharo, & duo Abimelech Reges. *ib. 54.* Peccatum mortale, & veniale distinguuntur ex gravitate, vel leuitate materie. *dis. 2. c. 1. p. 93.* *Vide* Mortale, Veniale.
- Pecunia** numerata non est pretiosior numeranda. *di. 37. p. 392.* Futura nullum habet valorem.
- Polygamia** non videtur interdicta iure naturæ. *dis. 44. c. 3. p. 468.* Probabiliter tamen id dicitur. *ibi. p. 472.* Non tamen, si sic est interdicta, fuit dispensatum, vel dispensandum in ea propter multiplicationem generis humani. *ibid. ca. 4. p. 474.* Sed tantum in Hebræis ob multiplicatio-
- ne populi fidelis præuati Christi. *ibid. p. 476.* Pluralitas tamen virorum iure naturæ interdicta est mulieri. *d. 44. c. 1. p. 462.*
- Pollutio** procurata non potest absolui a peccato. *di. 43. ca. 1. p. 448.* Illicitum est desiderium, ut occidat in somno cum visis, & delectatione obscena. *ibid. ca. 3. p. 455.* Licitum, ut sine illis. *ibidem.* Tenemur abstinere ab operibus indifferetibus, immo bonis, si ex eis experti sumus, sequi pollutionem. *ibi. ca. 4. pag. 459.* *Vide* Mollities.
- Penitentia** proprie dicta non est, nisi de culpa, idest, peccata liberè commisso. *dis. 1. c. 4. p. 59.*
- Præceptum** naturale non potest pro vna, vel altera vice obligare sub mortali, pro aliis sub veniali. *d. 2. c. 1. p. 93.* Immo neque positum humanum, nisi id specialiter exprimatur. *ibi. p. 94.* Regulariter, cum præceptum est in materia graui, obligat sub mortali. *ibi.*
- Præceptum** de seruando festo obligat sub mortali, etiam si ab sit scandalum, & contemptus. *dis. 47. p. 530.*
- Præceptum** de audiendo sacro non impletur ab eo, qui simul plures partes Missæ a pluribus Sacerdotibus dictas audit. *di. 47. p. 530.*
- Præceptum** communicandi in Paschate non impletur per sacri-

R E R V M.

crilegam Domini manducationem. d.49. c.1. p.538.

Præceptum non datur de generibus, nisi per genera intelligantur omnes, & singuli actus pertinentes ad materiam præcepti. di.21. c.4. p.263.

Præceptum charitatis, licet affirmatiuum, includit negatiuum, ne habeamus alium vltimum finem, præter Deum. d.2.c.2.p.101.

Præceptum humanum etiam secularis potestatis cadit supra actus internos, qui coniunguntur cum externis. d.49. c.1. p.538.

Principi debetur honor, & reuerentia, etiam dum actu peccat. d.45. c.4. p.498.

Probabile quandoque sumitur pro probatione digno, quandoque pro opinabili, & hæc diuersa vsurpatio est notanda. d.1. c.1. p.10. & 11.

Probabile cum dicitur, non consequenter verum. d.1.c.1.p.10.

Probabile est incertum. ibidem.

Nec super eo fundari potest iudicium certum reflexum. ib. c.4. pa.41. Quare qui ex eo operatur, cum formidine peccati operatur, atq; adeo cum peccato. ib. p.38. Et propterea non operatur prudenter. ibid. c.5. p.66.

Probabilitas alia intrinseca, alia extrinseca. dis.1. ca.1. pa.12.

Etiam probabilius est incertum, atque adeo nec ex eo opera-

ri licet. dis.1. ca.1. pa.14.

Pronitas generalis ad peccandum ex corruptione naturæ, itemque pronitas ad particularia peccata ex temperamento carnis, non est aperienda in confessione. di.52. pa.561.

Benè autem pronitas caulata ex frequentia peccatorum. ibid.

Prudentis non est operari ex probabili. d.1. c.5. p.66.

Purgatio pro sola suspitione potest indici. d.1. c.1. p.89.

Purgatio per aquas amarissimas indicabatur mulieri suspectæ de adulterio. pag. vlt.

Q

Q Vando, & quoties eliciendus sit actus Fidei, vel Charitatis. *Vide* Charitas. Actus Charitatis. Actus Fidei.

Quantitas notabilis furto surrepta est sub mortali restituenda, quamvis paruis furtis sit collecta. d.34. c.1. p.371.

Quantitas. *Vide* Materiaj. Paruitas. Leuitas.

Quæstio de licito, vel illicito vsu Probabilitatum non magnæ difficultatis, sed multæ est grauitatis. d.1. c.1. p.7.

Quierem appetunt omnia. dis.6. c.3. p.138.

Quoties non est numerandum inter circumstantias. disp.52. p.563. Frequentia tamen peccata-

I N D E X

catorum grauat peccata, & est aperienda in confessione. ibid. p. 562.

R.

R eligionem, & Fidē falsā simulare non licet. d. 15. c. 2. p. 174.

Restituere tenetur damnum illatum, qui illud per alium intulit tertio. dis. 35. c. 1. p. 380. Ita, & qui impedit, ne detur præbenda, aut beneficium illi, cui de iure debetur, etiam si non per media contra iustitiam impediatur. ibid. c. 2. p. 381.

Restituenda est summa notabilis etiam paruis furtis collecta. d. 34. c. 1. p. 371.

Restrictio mentalis; quid sit. dis. 23. c. 1. p. 372. Non liberat a mendacio. Immo propositio cum illa prolata habet integram, & perfectam rationem mendacii, quia in ea adest falsitas cum voluntate fallendi. ibid. p. 374. Restrictio illa, qua rogatus mutuare pecunias, responderet: non habeo, cum habeat, subintelligendo, ut dem tibi, omnium minime est idonea ad restringendum significatum responsionis, & ad liberandum a mendacio. ibidem. Ita, & illa, quam plures dicunt vñum esse Christum Dominum, dum discipulis interrogantibus de die

iudicii respondit: neque filius scit, subintelligendo, ut reuelet vobis. ibi. ca. 2. p. 278. Ita, & illa: Nescio, ut reuellem tibi. ibi. c. 2. pag. 288. Restrictiones mentales agnitæ sūt a Gentilibus, & ad fraudes reiectæ. ibid. ca. 1. pag. 275. Non licet illis uti iurando, etiam si sine illis reuelari necesse sit crimen occultum. dis. 25. p. 296. Nec absolutè iis licet uti pro veritate occultanda. dis. 24. p. 293. Si earum usus dicitur licitus perit fides etiam iuramento firmata de rebus humanis. dis. 26. cap. 1. p. 275.

Retinere fugientem, ut hostis eum assequatur, & occidat, est concurrere efficienter moraliter ad homicidium. d. 45. c. 2. p. 485.

Retinere summam notabilem, quamuis paruis furtis collectam, mortale est. dis. 74. c. 1. p. 371.

Reuelare, vel minimum peccatum in confessione Sacramentali auditum, mortale est. dis. 21. c. 1. p. 255.

S.

Sacerdos in Missa non confectans illud Deo, & populo. dis. 12. p. 269. & dis. 26. p. 300. Grauius peccat, quam si sacrilegè communicaret. ibid. Non refert spirituale ad tempo-

porale, si alias non celebraturus, celebret rogatu amici, vel aduentu Principis. dif. 4. c. 2. p. 412.

Salutis nostræ initium non ex nobis, sed ex Deo est. dif. 57. c. 5. p. 607. Ad salutem requiritur Fides explicita in Christum. ibi. c. 2. p. 582.

Sapientia non est pretio æstimabilis. dif. 40. c. 1. pa. 404. In diuinis litteris nõ sumitur pro simplici cognitione speculatiua rerum, sed prout est coniuncta recto affectui voluntatis, seu virtuti, immo potius ipsa virtus videtur vocari sapientia. dif. 27. c. 4. p. 323.

Semen emittere extra vas etiam coniugibus est peccatum mortale. dif. 6. c. 5. pa. 142. Quid quid semen sit, a natura ordinatum est ad generationem. dif. 43. c. 2. p. 451.

Sententia de immaculata Deiparæ Conceptione pia, & laudabilis est descendens ex deuotione erga eandem. Non videtur autem reddita certa per Bullas Pontificum in eius fauorem; quamuis certum per easdem redditum sit, ipsam non contradicere Scripturis. Si quis autem eam non teneat, eo quia putaret derogare dignitati Christi, non esset nec peccati, nec imperfectionis moralis arguendus. d. 1. c. 5. p. 81.

Seruus. *Vide Famulus.*

Simonia est voluntas emendi, vel vendendi spirituale. d. 40. c. 1.

p. 405. Ly tamen emere, & vendere non debet intelligi strictæ, ita vt temporale detur, vel accipiat tamquam pretium rei spiritualis, sed sufficit, si detur, vel accipiatur tamquam motuum ad acquirenda, scilicet, spiritualia per temporalia, vel e contra. ibidem. Simoniacum est ita intendere temporale pro spirituali, vt nisi temporale accederet non conficeretur, vel conferretur spirituale. ibi. p. 457., & 458. Non est autem Simoniacum, ita illud intendere, vel accipere, vt sine eo adhuc spirituale conficeretur, vel conferretur. ibid. 409.

Simoniacum etiam est, inter æquè dignos conferre officium, vel beneficium vni potius, quàm alteri propter temporale emolumentum. ibi. c. 3. p. 413.

Simulare administrationem Sacramentorum etiam ex metu graui non licet. dif. 26. p. 300. Nec simulare falsam Religionem, & Fidem. dif. 15. c. 2. pa. 174. Simulatio tum boni, tum mali mala est. disp. 26. p. 301.

Spes Christiana de bonis maxime arduis est, & tamen certa; ideo nullo modo naturaliter haberi potest. dif. 20. c. 4. p. 216.

Spirituale in infinitum excedit omnia

omnia bona temporalia: proinde non est pretio æstimabile. di. 40. c. 1. p. 405.

Stoicæ sectæ superbia. d. 20. c. 4. p. 213. & d. 27. c. 6. p. 339.

T.

Tactus, & oscula voluptatis gratia in coniugibus peccaminosa sunt. d. 6. c. 1. p. 141. Tangi libidinosè se sinens peccati reus est, & dehonestatur, etiam si non ex libidine id per mittat. d. 45. c. 4. p. 507.

Tēpla idolis excitare idololatria est. di. 45. c. 8. p. 515.

Testamentum vetus erat timoris, novum vero amoris. di. 2. c. 1. p. 97. & d. 20. c. 3. p. 203.

Peccatores pertinent ad veteris, iusti ad novum. ibidem.

Non pertinet ad novum nisi habens Fidem in Christū. ibi.

Testes saltem reputari infame est; proinde gratis Dei iniuria est, vocare illum in testem falsitatis. di. 21. c. 1. p. 255.

Testimonium creaturarum de existentia Dei non est propriè, sed metaphoricè testimonium; & ita assensus ex illo non est propriè, sed metaphoricè Fides, proinde iustificare non potest. di. 20. ca. 1. p. 191.

V.

Vectoribus, baiulisque nō licet exportare personas ad loca, vel ad personas, in quibus, vel cū quibus sit fornicandum. d. 45. c. 5. p. 520.

Licet exportare idola de vno loco ad alium. ib. c. 9. p. 520.

Vehemens motuum causat certitudinem; & ideo ex eo iudicari potest. d. 1. c. 5. p. 70. , & 89.

Venerea voluptas quælibet omnibus interdicta exceptis coniugibus. d. 42. c. 1. p. 433. Etiam istis, & si non peccaminosa, pudenda tamen est. ibi. 432. Propter sui vehementiam absorbet rationem. ibid.

Venerem, ac stultitiam eodem vocabulo Græci nuncupabāt. di. 42. c. 1. p. 431.

Victoria, quæ vincit mundum, est Fides nostra; quia non potest vinci mundus nisi per auxilia per Christum, quæ non scribuntur nisi habenti Fidem in Christum. d. 20. c. 3. p. 204.

Vim vi repellere per omnia iura licet; cum moderamine tamen inculparæ tutelæ. d. 27. ca. 2. p. 305.

Vincere mundum, ac tentationes per actus naturales gloriosius esset, quàm per supernaturales, si illud esset possibile. d. 42. c. 1. p. 431.

Virtus est præstantior, quàm vita

vita. d. 27. c. 4. pa. 322. Ideo pro actu virtutis licet vita contemnitur. ibid.

Visio non fit à lumine glorię, & intellectu tamquam a duobus causis partialibus. d. 45. ca. 4. p. 501.

Vita corporis non est contemnenda, sed diligenda. d. 27. ca. 3. p. 311. Etiam ex charitate. ib. c. 6. pa. 333. Atque hæc est doctrina Augustini. ibi. 332. pro ea seruanda licet egerere humores, & partes corporis amputare. c. 42. c. 1. p. 428. Nō tamen fornicari, aut pollutionem procurare. ib. p. 430.

Voces non sunt institutę ad significandum nobis, sed aliis. d. 23. c. 2. p. 290. Non licet earum significationem pro libito immutare. ibi.

Nec uti eis non significatiuē, dū alios alloquimur. ibidem. Earum significatio determinatur ex circumstantiis rerum. ibid. p. 381.

Vota non soluere lethale est, etiam si materia, de qua est votum, sit modica, dummodo sit totalis. Si autem est partialis, & modica, non est lethale. d. 21. c. 4. p. 261.

Votorum solutionem grauiter exigit Deus. d. 21. ca. 1. pa. 268.

Vouere sine animo soluendi lethale est, etiam si materia, de qua est votum, sit leuis. d. 21. c. 3. p. 261.

Voluptas non intenditur a natu

ra vt finis. d. 5. c. 1. p. 112., & d. 42. c. 1. p. 448.

Voluptas sensus non est propriū bonum hominis, sed honestū; quare numquā licet eam per se intendere; & qui oppositum docent, Aristippi, & Epicuri dogmata sequuntur. d. 5. c. 1, p. 111., & 112. Est referenda ad honestatem seruandę vite, vel valetudinis. ib. c. 2. p. 116. & 117. Qui in ea finem ponit Spiritu Sancto vacuus, a Christo alienus, & lux carnis corruptor est. ibi. c. 1. p. 114.

Voluptates ipse Deus indidit operationibus sensuum; & maiores fuissent in statu integritatis, quā modò. d. 42. c. 1. p. 439. Non tamen turbassent rationem. ibi. 433.

Voluntas quandoq; est imperfecta ex infirmitate, quandoque ex libertate. d. 5. p. 552. Non ita imperat appetitui sēsitiuo, sicuti mēbris. d. 51. p. 552.

Voluntatis actui imponi potest præceptum. d. 49. c. 1. p. 540.

Vxor nō potest, etiā cōsentiente marito, pro eius salute alteri copiā sui corporis præbere, vt putauit mulier Antiochena. d. 44. c. 2. p. 465.

Z.

Zelotipia lex. V Lex Zelotip. Zelus viri ad vxorē, & e cōtra, nō est ne turbetur pax domestica, sed ne diuidatur caro, seu cōmittantur adulteria. d. 44. c. 3. p. 467.

00 2.

23. 119

